

P. Dr. HERMES PEETERS O.F.M.

MANUALE
THEOLOGIAE MORALIS

Vol. in
PARS SACRAMENTARIA

MARIETTI EDITORI
TORINO - ROMA

MISSIONI FRANCESCANE
SEGRETERIA GENERALE - ROMA

*Nihil obstat quominus opus cui titulus «Manuale Theologiae
Moralis., ed. 2., auctore A. R. p. Hermes Peelers O F^oM
imprimatur.* *

Fr. Antonius M. Lunardi
Censor.

Imprimi potest.

Romae, ex Aedibus Curiae Generalis Ordinis, 4 martii 1962.

Fr. Aug. Sépinski
Minister Generalis O. F. M.

Imprimatur.

Casali, 30 septembres 1962.

Can. M. Debernardis
Vic. Generalis.

O 1963 Marietti Editori Ltd. - Printed in Italy.

Ius proprietatis vindicabitur (15-iv-63).

BIBLIOGRAPHIA ¹

- Aertnys-Damen, C. SS. R., *Theologia Moralis*, ed. 17, Taurini 1958.
- Arregui, A. M., S. L., *Summarium Theologiae Moralis*, ed. 12, Bilbao 1934.
- Génicot-Salsmans, S. L., *Institutiones Theologiae Moralis*, ed. 10, Bruxellis 1922, 2 vol.
- Haering, B., *Das Gesetz Christi*, Friburgi Brisgoviae 1959.
- Jorio, Tu. A., S. I., *Theologia Moralis*, ed. 4, Neapoli 1954, 3 vol.
- Merkelbach, B. H., O. P., *Summa Theologiae Moralis*, ed. 2, Parisiis, 3 vol.
- Noldin-Schmitt, S. I., *Summa Theologiae Moralis*, ed. 28, Barcinone 1951, 3 vol.
- PrÜMMER, Dom. M., O. P., *Manuale Theologiae Moralis*, ed. 10, Barcinone 1945, 3 vol.
- Tillmann, Dr. Fritz, *Handbuch der Katholischen Sittenlehre*, Düsseldorf 1938, 4 Bd. (6 vol.).

SIGLA

- DB: Denzinger-Bannwart, S. I., *Enchiridion Symbolorum*, ed. 16-17, Friburgi Brisgoviae 1928.
- EP: Roüet de Journal, M. J., S. I., *Enchiridion Patristicum*, ed. 6-7, Friburgi Brisgoviae 1929.
- EA: Roüet de Journal-Dutilleul, S. I., *Enchiridion Asceticum*, Friburgi Brisgoviae 1930.
- CIC: *Codex Iuris Canonici*, ed. Vat., Roma.
- Facultates*: P. Peeters, Hermes, *Facultates quas Ordinarii et Missionarii habere solent*, 3 ed., Romae 1960.
- PCS: Primum Concilium Sinense anno 1924 celebratum.
- Rit. Rom.: *Rituale Romanum*, ed. typ. 1952

¹ Praeter recensitos Auctores, omnes conferri possunt tractatus cie theologia morali.

PARS SACRAMENTARIA

CAPUT I

DE SACRAMENTIS IN GENERE

Posthabitis diversis significationibus quas vox « Sacramentum » decursu temporum habuit et quae in Theologia Dogmatica referri solent, ad rem moralem vero nihil conferunt, hic solum loquimur de Sacramentis prout hodie in S. Theologia designari solent ac debent.

1. — DEFINITIO. Sacramentum est res sensibilis quae ex Dei institutione sanctitatis et iustitiae cum significandae tum efficiendae vim habet.

Haec definitio desumpta est ex *Catechismo Romano*, P. 2, c. 1, q. 8.

Explicatur. *Res sensibilis*: est quidam ritus sacer, non res physica, sed potius actio quaedam sensibus (sive oculis, sive auribus, sive tactu, etc.) apprehensibilis.

Ex Dei institutione: haec divina institutio per Christum facta est. Quaestio autem utrum haec divina institutio mediata vel immediata fuerit, a. v. quatenus elementa huius ritus ab ipso Deo statuta sint, disputatur in Theologia Dogmatica. Hoc saltem tenendum est quod, ut quid Sacramentum esse possit, elementa ritum constituentia saltem ab Ecclesia Dei auctoritate determinata esse debent.

Sanctitatis et iustitiae: hic est effectus Sacramenti seu ritus sacri: sanctitas et iustitia sive prima (cum collatione gratiae sanctificantis) sive secunda (cum augmento gratiae sanctificantis).

Significandae: omne enim Sacramentum in parte sua sensibili est symbolum: ritus externus debet significare hanc sanctitatem et iustitiam quam interius operatur.

Efficiendae: ritus externus et sanctitas interna debent habere relationem causalitatis. Quatenus causalitatis species admittenda sit, disputatur in Theologia Dogmatica; vera autem causalitas requiritur, ita ut posito ritu eo ipso seu « *ex opere operato* » sanctitas et iustitia efficiantur, nisi obex subiectivus illum effectum impediat; quapropter additur

Vim habet: h. e., est Sacramentum etiamsi de facto hunc effectum non obtineat; potest nempe obstaculum seu obex (mala voluntas suscipientis) hanc sanctitatem et iustitiam impedire, sed Sacramentum in se hanc vim habet.

2. — NUMERUS. Septem sunt Sacramenta, uti definivit Concilium Tridentinum (cf. DB 844).

ClasSIFICATiONES. 1. Duo Sacramenta instituta sunt (saltem primarie) ad restituendum statum gratiae: Baptismus et Paenitentia. Duo alia instituta sunt in augmentum gratiae: Eucharistia et Confirmatio. Duo tandem instituta sunt in bonum societatis: Ordo et Matrimonium. Septimum vero Sacramentum, Extrema Unctio, primarie institutum est ad augmentum gratiae; conditionate tamen, si scii, subiectum statum gratiae per Sacramentum Paenitentiae vel per contritionem perfectam recuperare non valet, est institutum etiam ad statum gratiae restituendum.

2. Duo vocantur *Sacramenta mortuorum*: Baptismus et Paenitentia, quia ista etiam a subiecto in statu peccati, cuius tamen sincere eum paenitet, recipi possunt. Quatuor sunt *Sacramenta vivorum*: Confirmatio, Eucharistia, Ordo et Matrimonium, quia nonnisi ab anima vita gratiae vivificata cum fructu recipi possunt. Extrema Unctio vero per se est Sacramentum vivorum, quia, si fieri potest, anima prius per Sacramentum Paenitentiae vel saltem per contritionem perfectam a peccato mortali purganda est; conditionate tamen, si scii, prius purgari non valet, est etiam Sacramentum mortuorum.

3. Tria sunt *non-iterabilia*, quia scii, characterem indelebilem

imprimunt in anima: Baptismus, Confirmatio et Ordo (cf. DB 852).

Quatuor sunt *iterabilia*, quia nullum characterem imprimunt et datis circumstantiis iterari possunt. Eucharistia iterari potest toties quoties leges ecclesiasticae id permittunt; Paenitentia quoties habetur materia seu peccatum post Baptismum commissum; Matrimonium quoties nullum prius vinculum subsistit; Extrema Unctio quoties novum periculum vitae ex morbo oritur.

Ar t . 1

DE RITU SACRAMENTALI

3. — PRAENOTANDUM. 1. Inde a tempore Scholasticorum, qui systemate hylemorphistico ducti, in omnibus rebus duo elementa quaerebant, quorum unum materiam alterum formam vocabant, etiam in Sacramentis illa duo elementa distinguere solent. Hodie nonnulli Theologi, philosophiis modernis ducti, his vocibus « materiae et formae » adversantur. Certum autem est in omni Sacramento aliquid inveniri quo hoc Sacramentum est id quod est, sive formae sive alio nomine designetur, dum reliqua elementa sive materiae sive alio nomine nominanda sunt: est potius lis de verbis. Abusus autem systematis esse videtur, quando Theologi statuunt materiam *semper* esse quandam *actionem*, formam *semper* esse quaedam *verba*, ita ut deinde in omni ritu sacramentali illa duo elementa quaerere debeant, actionem scii, et verba quae materiae et formae partes respective agant.

2. Quando in re sacramentaria Theologi loquuntur de materia et forma, sedulo distinguendum est utrum loquantur de materia et forma ipsius Sacramenti, an de materia et forma *ritus* sacramentalis. Materia enim ipsius Sacramenti est totus ritus sacramentalis, forma autem, seu hoc quod facit illum ritum esse sacramentalem, est eius vis significandi et producendi gratiam.

In ipso autem ritu iterum distinguere potest materia et forma, seu id quo ille ritus accipit vim significandi et producendi gra-

tiam (forma) et reliqua elementa (materia). Ita lotio per se non significat, multo minus producit remissionem peccatorum originalis et personalium ; additis autem verbis « Ego te baptizo, etc. », haec lotio fit formaliter ritus baptismalis et accipit vim significandi et producendi hanc gratiam.

Materia autem in quibusdam Sacramentis insuper distinguitur remota et proxima : materia remota intelligitur tunc res physica quae adhibetur (e. g. aqua, oleum), materia proxima actio in qua haec res adhibetur (e. g. lotio, unctio).

De forma Sacramenti seu de vi significandi et producendi gratiam in Theologia Morali agendum non est, cum ab homine non pendeat, sed posito ritu eo ipso (ex opere operato) accedat.

Ritus autem sacramentalis ab homine ministro ponendus est.

4. —PRINCIPIA. I. Ritus sacramentalis ita ponendus est prout ab Ecclesia praescribitur; mutatio accidentalis facit positionem ritus illicitam; mutatio substantialis facit eam et illicitam et invalidam.

Explicatur. *Ritus sacramentalis*: complectitur omnia quae pertinent ad ipsum ritum sacramentalem : rem physicam, actionem, verba, si habentur. Non vero complectitur caeremonias quibus Ecclesia collationem Sacramentorum ad maiorem eorum solemnitatem circumdat.

Ab Ecclesia: utrum Ecclesia illum ritum ita institutum habeat a Deo vel a se ipsa, nihil refert.

Mutatio accidentalis: est omnis mutatio, sive in re physica adhibita sive in actione sive in verbis, quae non est mutatio substantialis.

Mutatio substantialis: in re physica est omnis mutatio quae facit rem in communi aestimatione hominum non amplius esse illam rem (mutatio substantialis physica) vel facit rem ineptam ad significandum id ad quod Sacramentum est institutum (mutatio substantialis theologica). Ita e. g. glacies non est aqua (mutatio physica), color liquidus etsi non sit nisi aqua pulvere mixta, non tamen est aqua neque aptus ad significandum lavacrum (mutatio tum physica tum theologica).

In actione est omnis mutatio quae facit actionem ineptam ad significandam gratiam Sacramenti: ita si quis daret aquam bibendam pro Baptismo.

In verbis est omnis mutatio qua non amplius salvatur sensus verborum originalis quo effectus Sacramenti significatur.

NOTA. Utrum mutatio verborum sit substantialis generatim etiam multum pendet ab intentione: si quis intendit falsam pronuntiare formulam facilius habebitur mutatio substantialis quam si quis habet rectam intentionem. Ita si quis solum ex ignorantia linguae latinae vel ex difficultate loquelaе non recte pronuntiaret formulam, haec certe esset valida: sufficit ut minister verba modo humano proferat, h. e. sicut extra administrationem Sacramentorum talia verba proferret.

Probat ur . Prim um : Ecclesia est custos Sacramentorum a Deo instituta. Ritus ergo quem ipsa praescribit est vera lex seu norma agendi pro ministro Sacramenti (cf. can. 733).

Secundum : mutatio accidentalis cum talis sit ut ritus maneat ille ritus, aptus ad gratiam significandam, non potest reddere Sacramentum invalidum; ex alia autem parte est irreverentia erga rem tam sacram sicut Sacramentum cuius ipse est minister, non dominus, et simul est transgressio legis ecclesiasticae: ergo est illicita.

Tertium : mutatio substantialis talis est ut ritus non amplius sit ille ritus vel sit ineptus ad gratiam significandam: deest ergo aliquid essenziale Sacramenti et Sacramentum est invalidum. Talem actionem esse illicitam patet ex eo quod est irreverentia erga Sacramentum; insuper non raro est deceptio proximi, qui putat se recipere Sacramentum, cuius beneficio vero fraudatur.

Gravitas transgressionis. Mutatio substantialis semper est peccatum mortale: omni enim homini prudenti gravis abusus videri debet ritum sacramentalem, cui Deus vim gratiam significandi et producendi adnexuit, ita mutare ut illam gratiam non amplius significare vel producere valeat: quare est verum sacrilegium. Insuper est gravis deceptio proximi in re tanti momenti, et si minister ex iustitia tenetur ad Sacramentum administrandum, est gravis laesio iustitiae. Unde mutatio substantialis ritus sacramentalis semper est gravis transgressio legis reverentiae

erga res sacras (sacrilegium), saepe etiam legis caritatis (deceptio) et iustitiae (iniustitia).

Mutatio accidentalis potest esse peccatum mortale vel veniale prout mutatio constituit materiam gravem vel levem. Cum enim Sacramentum invalidum non reddat, ex hoc capite non necessario facit peccatum mortale; neque est deceptio proximi. Quandonam vero mutatio constituat materiam gravem, quandonam levem, regula generali determinari non potest, sed relinquendum est iudicio prudentium.

5. — II. In ritu sacramentali semper adhibenda sunt quae certe sunt valida: solum in extremis extrema sunt tentanda.

Explicatur. *Certe valida*: nunquam ergo, extra extremam necessitatem spiritualem, licet materiam vel formam adhibere quae non sit certe valida, etiamsi sit probabilissima.

NOTA. Gencratim tamen licitum dicitur adhibere materiam vel formam moraliter certam, excepto pro Baptismo et Ordine, in quibus propter maximum momentum requiritur certitudo absoluta.

In extremis extrema: si subiectum est in extrema necessitate spirituali recipiendi Sacramentum, et materia vel forma certa haberi non potest, minister potest ac debet materiam vel formam probabilem adhibere, et quidem illam quae maximam praebet probabilitatem.

Probatur. *Primum*: *Ex doctrina Ecclesiae*: Damnata est sententia: Non est illicitum, in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, nisi id vetet lex, conventio aut periculum gravis damni incurrendi (DB 1151).

Ex ratione: 1. Qui adhiberet materiam vel formam incertam, poneret sanctissimum ritum sacramentalcm cum periculo invaliditatis, quod est magna irreverentia erga Sacramentum eiusque auctorem.

2. Qui adhibet materiam vel formam incertam, seipsum ponit in periculo mutandi substantialiter ritum sacramentalcm (periculum sacrilegii, deceptionis proximi, iniustitiae). Atqui nulla sententia probabilis dicit hoc esse licitum (cf. vol. I, n. 145). Ergo.

Secundum : Sacramenta sunt propter homines. Etsi multi hoc dicto abutantur, verum tamen est: si homo in extrema necessitate spirituali constituitur, faciendum est quod possibile est ut ex hac necessitate eruatur, etiamsi ex hoc necesse sit ritum sacramentalem cum periculo nullitatis ponere.

Gravitas transgressionis. Eo maius est peccatum quo minor est probabilitas et quo maior est mutatio. Iudicandum est iuxta existimationem virorum prudentium.

6. — III. Ritus sacramentalis ita ponendus est, ut unitas moralis existat inter diversa elementa.

Explicatur. Unitas moralis: actio et pronuntiatio formulae si adsunt, debent fieri simultanee, ita ut unum ritum vere constituent. Haec simultaneitas potest esse moralis, h. e. talis ut iuxta communem aestimationem hominum adhuc unum ritum efficiant: distantia autem sive temporalis sive localis potest differre iuxta diversos ritus. Ita e. g. ritus matrimonialis potest per longum tempus (etiam per menses et annos) durare, quia ex natura sua conclusio contractus (e. g. per procuratorem) potest longius tempus assumere, dummodo voluntas primi subsistat dum consensus alterius advenit. Pro ritibus ordinariis vero, uti in Baptismo, requiritur ut formula saltem partialiter pronuntietur durante actione.

Unitas moralis adesse debet etiam in ipsa pronuntiatione formulae. Si interruptio formulae talis est ut in sermone ordinario repeteretur, in administratione Sacramentorum etiam repetatur; si vero talis est (propter brevem tussim vel sternutationem) ut in sermone ordinario continuaretur, etiam in administratione Sacramentorum non est repetenda: ita enim Sacramenta modo humano administrantur.

NOTA. Quidam Theologi putarunt quandam morulam inter actionem et pronuntiationem formulae non reddere Sacramentum invalidum. Ita Billuart putabat moram unius Ave non invalidare, S. Alphonsus opinatur moram unius Pater invalidare Sacramentum. Haec sententia autem non videtur tuta, praesertim post responsum S. Officii ad Vic. Ap. Abyssiniae die 2 Maii 1858, declarans sub conditione iterandum esse Baptismum ita collatum ut formula pronuntietur completa omnino ablutione, vel ablutio fiat pronuntiata iam formula.

Probat ur. Si illa unitas moralis non adest, non est illud unum signum a Christo institutum, et proinde Sacramentum est invalidum.

7. — IV. Formula debet sensibiliter proferri.

Explicatur. Sensibiliter: ita ut sensibus percipi valeat: non sufficit ut minister eam oculis tantum perlegat vel mente revolvat.

Probat ur. Sacramenta enim sunt signa sensibilia: omnia elementa ritus proinde sensibiliter ponenda sunt.

Ar t . 2

DE MINISTRO

§ 1. DE REQUISITIS IN MINISTRO

1. *Qualitates.*

Non omnem hominem posse administrare quaelibet Sacramenta, demonstratur in Theologia Dogmatica. Quisnam possit esse minister singulorum Sacramentorum in tractatibus de singulis Sacramentis dicetur. Hic solum loquimur de requisitis in omni ministro cuiuslibet Sacramenti.

8. — I. In ministro Sacramenti requiritur fides et gratia sanctificans; non tamen ad validitatem Sacramenti.

Probat ur. Primum: Ex Doctrina Ecclesiae: «Nam etsi Sacramenta ab impuris coinquinari non possint, neque a pravis ministris eorum effectus impediri: impure tamen et indigne ea ministrantes, in aeternae mortis reatum incurrunt. Sacerdos ergo, si sit peccati mortalis sibi conscius (quod absit), ad Sacramentorum administrationem ne audeat accedere, nisi prius corde paeniteat; sed si habeat copiam confessarii, et temporis locique ratio ferat, convenit confiteri » (Rit. *Rom.*, Tit. I, n. 4).

Ex S. Scriptura: Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra (Aaron) ad ea quae consecrata sunt... in quo est immunditia, peribit coram Domino (Lev. 22, 3). Iamvero si hoc iam valet de consecratis Antiqui Testamenti, a fortiori valet de rebus sanctissimis Novi Testamenti, de Sacramentis.

Ex ratione: Ministrare Sacramentum est ponere ritum sacramentissimum, qui ad hoc est institutus, ut in subiecto gratiam sanctificantem producat vel augeat; est ergo seipsum constituere cooperatorem cum Deo in opere iustificationis hominum. Hoc autem facere quando anima est mortali peccato maculata, inimica Deo, proculdubio est magna irreverentia erga Deum et ipsum Sacramentum.

Secundum : Si quis dixerit ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quae ad Sacramentum confiendum aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere aut conferre Sacramentum, A. S. (Cone. Trid., DB 855). Cf. etiam DB 424, 584. Ulteriora argumenta vide in Theologia Dogmatica.

Gravitas transgressionis. In statu peccati mortalis ministrare Sacramentum est peccatum mortale, uti patet ex verbis citatis *Rit. Rom.* : in aeternae mortis reatum incurrunt; et ex ipsa natura irreverentiae.

Solent tamen moralistae restringere hoc principium ad ministrum consecratum, solemniter Sacramentum administrantem (h. e. cum caeremoniis in *Rituale* praescriptis); ministrum autem non-consecratum aut privatim tantum administrantem non mortaliter, sed venialiter peccare contendunt.

Haec sententia mihi non videtur intrinsece probabilis, nam rationes allatae, praesertim irreverentiae, aequae valere videntur pro ministro consecrato privatim ministrante et pro ministro non-consecrato. Verum est ministrum consecratum solemniter ministrantem gravius peccare, cum insuper iniuriam irroget Ecclesiae cuius nomine agit; sed etiam non-consecratus vel privatim ministrans gravem irreverentiam exhibet erga Deum et erga ritum sacramentalem.

Attamen, cum sententia tenens peccatum veniale tantum, a multis probatis auctoribus teneatur, practice teneri potest.

Concedimus insuper praesertim laicum in statu peccati mortalis Baptismum administrantem saepius non peccare mortaliter subjective, quia de sua obligatione statum gratiae acquirendi non cogitat.

Contendit insuper Prümmer (III, n. 57) non peccare sacerdotem in statu peccati mortalis baptizantem vel absolventem moribundum qui sine Baptismo vel absolutione moreretur, si ipse sacerdos vellet prius statum gratiae, etiam per contritionem, acquirere: est quidem casus perplexus (etsi acquisitio status gratiae per contritionem ordinarie longum tempus non requirat ab illo qui est bonae voluntatis), sed eius officium erat non pervenire ad illum casum perplexum, uti dicit *Rit. Rom.*, Tit. I, n. 3 : « Parochus vel quilibet alius sacerdos ad quem eorum (Sacramentorum) administratio pertinet, meminisse imprimis debet, se sancta tractare atque omni fere temporis momento ad tam sanctae administrationis officium paratum esse oportere ». Quare comparatio a Prümmer allata ministri regis qui inopinate coram rege vocatus in habitu sordido apparet, non valet.

NOTA. Sacerdos assistens Matrimonio non est minister Sacramenti.

9. — SCHOLION I. *Quot peccata committit qui in una sessione piales confessiones audit vel pluribus S. Communionem distribuit?*

Quoad hanc quaestionem vide vol. I, n. 190, I, 1, c.

10. — SCHOLION II. *De fide in ministro Sacramenti.*

Etsi, uti supra probavimus, fides non requiratur in ministro Sacramenti ad validam administrationem, indirecte tamen quandoque potest defectus fidei in ministro Sacramentum invalidum reddere, in quantum nempe in ministro sine fide administrante facile deesse potest intentio requisita, de qua infra, n. 14.

11. — II. Minister Sacramenti praeter potentiam etiam debet habere licentiam Ecclesiae.

Explicatur. *Potentiam* : haec requiritur ad validitatem.

Licentiam : haec generatim requiritur tantum ad liceitatem, excepto in Sacramento Paenitentiae ubi sub forma iurisdictionis requiritur ad validitatem, in Confirmatione ubi pro ministro extraordinario requiritur ad validitatem; item in Ordinibus Minoribus a non-Episcono collatis. Quatenus autem licentia (Ordinarii loci, Parochi etc.) requiratur pro singulis Sacramentis, suo loco dicetur.

Licentia, extra casum necessitatis, negatur etiam in censuris et irregularitatibus : unde hoc principium implicite in ministro requirit *immunitatem a censuris et irregularitatibus* (vide tamen, n. 42).

Probat ur. Qui sine licentia ab Ecclesia requisita Sacramenta administrat, reus est inoboedientiae erga Ecclesiam. Ecclesia enim est custos Sacramentorum, et propterea ius habet prohibendi administrationem ad quam quis potentiam habet.

Gravitas transgressionis. Si licentia requiritur ad validitatem, transgressio constituit peccatum mortale; est enim positio ritus sacramentalis ita ut gratiam producere nequeat, quod est gravis iniuria Deo et Christo. Si licentia non requiritur ad validitatem et Ecclesia simpliciter prohibet administrationem Sacramenti, transgressio est peccatum mortale, quia in re gravi est inoboedientia erga Ecclesiam; si vero Ecclesia requirit licentiam cuiusdam cuius iurisdictioni administrationem Sacramenti reservavit (Ordinarii loci, parochi), generatim transgressio est peccatum veniale, eo vel magis quod Ecclesia ipsa generatim non requirit nisi licentiam rationabiliter praesumptam.

12. — III. In administrando Sacramentum requiritur reverentia et devotio.

Probat ur. *Ex doctrina Ecclesiae: Rit. Rom.*, Tit. I, n. 11 : Dum Sacramentum aliquod ministrat, singula verba quae ad illius formam et ministerium pertinent, attente, distincte et pie, atque clara voce pronuntiabit. Similiter et alias orationes et preces devote ac religiose dicet... Reliquas praeterea caeremonias ac ritus ita decenter gravique actione peraget, ut adstantes ad coelestium rerum cogitationem erigat, et attentos reddat.

Ex ratione: Sacramenta sunt res sanctissimae, et omnis defectus reverentiae et devotionis esset iniuria Dei, cum quo minister intime sese coniungit ad producendam gratiam.

Gravitas transgressionis. Est peccatum mortale vel veniale pro gravitate defectus.

2. Intentio.

13. — NOTIO. Intentio est actus voluntatis, quo activitas hominis dirigitur ad executionem actus.

DIVISIO. Intentio est: 1. *Actualis* si hic et nunc elicitur: supponit ergo etiam advertentiam seu attentionem agentis.

Virtualis si antea elicit et non retractata influxum habet in actualem operis executionem.

Habitualis si antea elicit et non retractata, tamen non facit hoc opus nunc fieri.

Interpretativa si nunquam elicit fuit, sed supponitur elicit fore si circumstantiae in mentem venissent. - Cf. vol. I, n. 18.

2. *Explicita* si voluntas directe dirigit activitatem ad executionem actus, e. g. intentio baptizandi.

Implicita si voluntas directe dirigit activitatem ad executionem alterius actus, in quo tamen hic actus includitur, e. g. intentio placendi amico qui petit Baptismum.

3. *Determinata* si voluntas tendit ad obiecta determinata, e. g. omnes illos decem.

Indeterminata si voluntas tendit ad obiecta indeterminate, e. g. decem ex viginti, quin determinetur quinam sint illi decem.

4. *Absoluta* si nulla adiecta conditione intendit.

Conditionata si adiecta conditione intendit, e. g. ego te baptizo si vivis.

Conditio subdividitur: *conditio de praesenti*, si conditio praesenti tempore impletur vel non impletur, etsi agens nesciat: e. g. si vivis. *Conditio de praeterito*, si conditio iam impleta vel non impleta est inscio agente, e. g. si nondum baptizatus es. *Conditio*

de futuro, si conditionis impletio pendet a facto futuro cuius eventus nescitur, e. g. ego te absolvo si intra tres dies restitues.

5. *Clara* si obiectum intentum distincte cognoscitur, e. g. si quis baptizat sciens quid sit Baptismus.

Confusa si obiectum intentum non clare cognoscitur, e. g. si quis nesciens quid sit Baptismus, sed rogatus ut illum ritum iuxta morem Christianorum perficiat, rite baptizat.

6. *Externa* si dirigitur ad materiale[m] performance[m] ritus, sicut quis faceret in exercitio practico conferendi Baptismum.

Interna si insuper dirigitur ad performance[m] ritus qua ritus. Non quidem requiritur ut sciat quid sit ille ritus in se, seu ut habeat notionem de Ecclesia vel de Sacramento, vel ut credat in valorem Sacramenti. Ita paganus rogatus a catechumeno ut illum aqua abluat sub formula « Ego te baptizo, etc. », habet intentionem internam si revera intendit facere quod ab ipso postulatur, etsi nihil sciat de Ecclesia vel de Baptismo.

14. — PRINCIPIA I. In ministro Sacramenti requiritur intentio actualis vel saltem virtualis, saltem implicita et confusa, interna, faciendi quod facit Ecclesia.

Explicatur. *Requiritur*: ad validitatem Sacramenti.

Actualis vel saltem virtualis: quamvis actualis, h. e. cum actuali attentione coniuncta, sit maxime commendabilis, non tamen requiritur, ne ad liceitatem quidem; habitualis vero vel interpretativa non sufficit.

Faciendi quod facit Ecclesia: haec expressio generatim adhibetur ad exprimendam intentionem requisitam: uti supra iam diximus, non requiritur ut minister sciat quid sit ille ritus in se, vel sciat quid sit Ecclesia vel Sacramentum, vel credat in valorem seu efficaciam Sacramenti. Ita validum declaravit S. Off. 18 Dec. 1872 Baptismum iuxta ritum Ecclesiae Catholicae collatum ab haereticis cum expressa doctrina Baptismum nullum habere effectum in anima: talis enim error, dicit S. Off., non impedit intentionem vere faciendi quod facit Ecclesia. Neque requiritur ut velit facere quod facit Ecclesia Catholica, sed suf-

ficit ut velit facere quod facit Ecclesia Christi, etiamsi false putet quandam sectam esse Ecclesiam Christi. Non tamen intenderet quod facit Ecclesia qui explicite vellet aliter agere ac Ecclesia Catholica, uti patet ex ratione propter quam Leo XII invalidas declaravit ordinationes anglicanorum.

Probatur. 1. *Requiritur: Ex doctrina Ecclesiae*: Cone. Tridentinum: « Si quis dixerit in ministris, dum Sacramenta conficiunt et conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, A. S. » (DB 854; cf. DB 695).

Ex ratione: Minister Sacramentorum est minister humanus, et Sacramenta non sunt formulae magicae, sed ritus humani. Unde actus quo minister hunc ritum administrat, debet esse actus humanus et volitus, seu intentus.

2. *Intentio saltem virtualis*: si intentio actualis semper requiretur, administratio Sacramentorum fieret onus suprahumanum, et propter innumera dubia circa sufficientiam intentionis, ansa daretur scrupulis. Atqui hoc Deus velle non potest. — Ex altera parte intentio habitualis vel interpretativa non sufficit: nullo modo enim influentes in actum administrandi, non faciunt actum esse humanum. — Ergo requiritur saltem, et sufficit, intentio virtualis.

3. *Saltem implicita et confusa*: talis intentio est vera intentio faciendi quod facit Ecclesia. Ergo sufficit.

4. *Interna: ex doctrina Ecclesiae*: Damnata est ab Alexandro VIII sententia: Valet Baptismus collatus a ministro qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: Non intendo quod facit Ecclesia (DB 1318).

Ex ratione: In mera externa intentione etsi possit esse intentio faciendi quod facit Ecclesia (externe), non tamen est intentio faciendi formaliter quod facit Ecclesia. Ergo mere externa non sufficit, et requiritur vere interna intentio.

5. *Faciendi quod facit Ecclesia*: supra citatum anathema Concilii Tridentini (DB 854).

Rit. Rom., Tit. I, n. 12: «In ipsaque administratione actualem

attentionem habere studeat, vel saltem virtualem, cum intentione faciendi quod in eo facit Ecclesia ».

Leo XIII declaravit ordinationes ritu anglicano collatas irritas prorsus fuisse et esse omninoque nullas, quia intentio anglicanorum fuit ordinationes aliter perficere ac Romana Ecclesia.

Gravitas transgressionis. Ex eo quod haec intentio requiritur ad validitatem, patet transgressionem huius obligationis semper constituere peccatum mortale, quia est abusus ritus sacramentalis et deceptio recipientis.

NOTA. Qui dubitat utrum habeat intentionem sufficientem, generatim eo ipso demonstrat illam esse sufficientem. Quare tale dubium generatim tanquam scrupulus spernendum est.

15. — II. Intentio ministri debet esse determinata ad certum subiectum.

Explicatur. Debet: ad validitatem.

Probatur. Sacramenta conferunt gratiam: cum autem gratia sit accidens, nonnisi in anima subsistere potest. Iamvero si determinatum subiectum Sacramenti non adest, non est cui gratia conferatur. Subiectum autem determinatur intentione determinata ministri. Ergo requiritur intentio determinata.

16. — SCHOLION. *De errore in intentione.*

Si quis statuit Petro negare Sacramentum, nunc autem coram habens Petrum, sed putans se coram habere Paulum, ei ministrat Sacramentum (e. g. Baptismi vel Paenitentiae), proculdubio duplex habetur intentio, una non administrandi, alia administrandi, et quaeri potest quaenam praevaleat, a. v. utrum intentio administrandi quam habet, determinata sit ad certum subiectum.

Distinguendum est: si intentio non administrandi ita absoluta sit, ut altera sic interpretanda sit: « intendo illi subiecto administrare hoc Sacramentum excepto si illud subiectum est Petrus », tunc administratio invalida est. Secus vero praevalet altera intentio, scii, administrandi.

De errore circa personam in matrimonio, vide infra, n. 513.

3. *Attentio.*

17. — NOTIONES. *Attentio* distinguitur interna et externa.

.*Attentio* interna est applicatio mentis ad ea quae aguntur.

Attentio externa est vitatio omnis actus externi qui *attentionem* internam impedire possit.

Ita externam *attentionem* habet qui devote perficit ritus praescriptos etiamsi interne de re aliena cogitet; externa *attentione* vero caret qui durante actione cum aliis confabulatur vel circumspicit.

18. — PRINCIPIUM. In administratione Sacramentorum requiritur *attentio* saltem externa; *attentio* vero interna, etsi ad licitam administrationem Sacramenti non requiratur, tamen pro posse procuranda est.

Explicatur. *Etsi non requiratur*: h. e., si deest *attentio* interna, vel si defutura praevidetur, non debet propter hoc omitti administratio Sacramenti.

Pro posse tamen procuranda est: ita ut voluntaria distractio faciat administrationem illicitam.

Probat. *Attentio externa*: defectus *attentionis* externae est irreverentia erga Sacramentum. Ergo.

Interna non requiritur: si requireretur *attentio* interna, practice quasi nulli unquam liceret Sacramenta administrare, propter imbecillitatem humanam. Atqui tunc Sacramenta essent institutum inane, quod est absurdum.

Idem sequitur ex eo quod non requiritur intentio actualis, sed sola virtualis.

Pro posse procuranda: qui eam non pro posse procurat committit irreverentiam erga Sacramentum. Ergo.

Cf. etiam *Rit. Rom.*, Tit. I, n. 12: «In ipsaque administratione actualem *attentionem* habere studeat ».

Gravitas transgressionis. Irreverentia quae hac transgressionem erga Sacramentum committitur, non videtur excedere peccatum veniale, nisi inde scandalum vel periculum gravis erroris in administratione oriatur.

4. *Observatio caeremoniarum.*

19. — PRINCIPIUM. Omnes rubricae et caeremoniae quae pro administratione Sacramentorum in libris liturgicis continentur, in eorum administratione diligenter observandae sunt.

Explicatur. *Omnes rubricae et caeremoniae*: non solum quae ad materiam et formam Sacramenti spectant, sed et omnes caeremoniae et orationes ipsum ritum sacramentalem praecedentes, concomitantes et sequentes.

In libris liturgicis: imprimis in Rituali Romano, sed etiam in libris caeremonialibus aliisque approbatis normas caeremoniarum tradentibus. Posthabito Rituali Romano alium librum ritua-lem adhibere non licet nisi ex speciali concessione S. Sedis.

NOTA. Si pro aliqua regione vel loco speciale Ritua-
le est legitime appro-
batum, extranei quoque sacerdotes possunt in administratione Sacra-
mentorum hoc Rituali uti: privilegio enim locali uti possunt etiam
peregrini (cf. Prümmer, III, η. 71).

Probatur. 1. Cone. Trid.: Si quis dixerit, receptos et approba-
tos Ecclesiae catholicae ritus in solemni sacramentorum admi-
nistratione adhiberi consuetos aut contemni, aut sine peccato a
ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque
ecclesiarum pastorem mutari posse: A. S. (DB 856).

2. Illae rubricae sunt leges ecclesiasticae (cf. can. 733).

3. Illae rubricae ab Ecclesia praescriptae sunt ad solemnita-
tem in Sacramentorum administratione et reverentiam augen-
dam. Atqui Ecclesiae utpote custodi Sacramentorum competit
munus talia praescribendi. Ergo.

NOTA. Bene ergo hortatur *Rit. Rom.*, Tit. I, n. 11: «Dum Sacramentum
aliquod ministrat, singula verba, quae ad illius formam et mini-
sterium pertinent, attente, distincte et pie, atque clara voce pro-
nuntiabit. Similiter et alias orationes et preces devote ac religiose
dicet; nec memoriae, quae plerumque labitur, facile confidet, sed
omnia recitabit ex libro. Reliquas praeterea caeremonias ac ritus
ita decenter, gravique actione peraget, ut adstantes ad coelestium
rerum cogitationem erigat, et attentos reddat ».

Gravitas transgressionis. Distingui solent *rubricae essentia-
les*, quae circa ipsam essentiam Sacramenti versantur: carum

transgressio evidenter est peccatum mortale; *rubricae, accidentales*, quae subdistingui solent in *praeceptivas* et *directivas*. Transgressio rubricae accidentalis praeceptivae est peccatum nullum vel veniale vel mortale prout Ecclesia praecipere intendit; transgressio rubricae directivae nullum peccatum constituit. Hoc autem minime significat illas non posse esse obligatorias.

Ad dignoscendum quomodo obligent rubricae attendendum est ad verba rubricae, ad materiam, ad declarationes S.R.C., ad sensum auctorum.

§ 2. DE OFFICIO MINISTRI

1. *Sacramenta administrandi.*

20. — I. Qui habet potestatem et licentiam. Sacramenta administrandi tenetur ex caritate ea administrare rationabiliter penitentibus.

Explicatur. *Qui habet potestatem et licentiam*: talis est non tantum sacerdos consecratus minister Sacramentorum, sed etiam laicus quoad Baptismum in periculo mortis.

Ex caritate: h. e. servato ordine caritatis. Et quidem:

1. in communi necessitate spirituali proximi debet, si potest sine proprio incommodo;
2. in gravi necessitate spirituali proximi debet, etiam cum incommodo proprio non valde magno;
3. in extrema necessitate spirituali proximi vel gravi necessitate communitatis debet, etiam cum periculo propriae vitae, dummodo sit fundata spes salvandi proximum ex extrema eius necessitate spirituali.

NOTA. 1. Loquimur de sola necessitate spirituali, quia Sacramenta ad solum adiutorium spirituale sunt instituta (saltem primarie).

2. Gravis necessitas communitatis aequivalet extremae necessitati, quia tunc iure supponitur quosdam saltem esse in extrema necessitate.

3. Si alius paratus est administrare, proximus iam non censetur in gravi vel extrema necessitate, et proinde talis obligatio cessat.

Rationabiliter petentibus : quoties petens habet omnia requisita ad susceptionem Sacramenti, ipse rationabiliter petit.

Probat ur. Sacramenta sunt media ad bonum spirituale. Iamvero unusquisque tenetur ex caritate bonum spirituale proximi promovere. Ergo unusquisque tenetur, si potest, Sacramenta administrare rationabiliter petentibus.

Gravitas transgressionis. Est peccatum mortale vel veniale prout minor vel maior est proportio inter necessitatem proximi et proprium incommodum.

21. — SCHOLION. *Utrum qui potestatem habet, sed licentiam non habet, teneatur licentiam petere?*

Sicut tenetur licentiam habens administrare, ita etiam tenetur licentiam non habens eam petere. Attamen ipsa licentia petenda aliquando potest esse incommodum sufficiens ad administrationem negandam, praesertim si copia ministrorum adest.

22. — II. Qui habet officium cui obligatio administrandi Sacramenta adnexa est, tenetur insuper ex iustitia ea administrare rationabiliter petentibus.

Explicatur. *Officium* : tales sunt omnes quibus cura animarum tanquam munus demandata est : Ordinarius loci, parochus (quasi-parochus vel missionarius districtus), horum coadiutores seu vicarii, Superiores religiosorum clerici quoad subditos. Sed insuper, praesertim in terris Missionum, laici qui ex officio deputantur ad baptizandum: priores christianitatum, catechistae, virgines, alique baptizatores.

Insuper: h. e. obligatio ex caritate duplicatur obligatione ex iustitia, et proinde maius requiritur incommodum ut excusetur.

Probat ur. Omnis homo qui habet requisita necessaria ad susceptionem Sacramentorum, ius habet ab Ecclesia petendi Sacramenta. Ecclesia autem nonnisi per ministros suos huic iuri annuere potest. Atqui qui ab Ecclesia munus accipit cui obligatio administrandi Sacramenta adnexa est, tacito contractu cum Ecclesia ad id se obligat. Ergo ex iustitia obligatur.

NOTA. Pro suscipiendo Sacramento Ordinis requisitum necessarium est vocatio ab Ecclesia (cf. n. 391): unde merito dicitur neminem ius habere illud exigendi ab Ecclesia. Qui autem vocationem ecclesiasticam cum aliis requisitis habet, potest rationabiliter a ministro huius Sacramenti petere.

Gravitas transgressionis. Est peccatum mortale vel veniale prout minor vel maior est proportio inter necessitatem proximi et proprium incommodum; attamen notandum est multo maius incommodum requiri ad excusationem a peccato vel a peccato mortali quam pro illo qui non tenetur ex officio.

23. — COROLLARIUM PRACTICUM. 1. Non peccat qui denegat Sacramenta importune petentibus, e. g. qui scrupulosi confessionem non toties audit quoties se sistit.

2. Peccatum veniale committit qui una alterave vice denegat Sacramenta ei qui non versatur in necessitate spirituali.

3. Peccatum mortale committit qui, etsi semel tantum, denegat Sacramenta petentibus ex necessitate vel ex praecepto; similiter qui saepius difficilem se praebet in administrandis Sacramentis, c. g. parochus qui aegre et cunctanter visitat graviter aegrotos, vel exceptis statutis diebus omnino non vult confessiones audire.

24. — SCHOLION. *De administratione Sacramentorum cum periculo propriae vitae.*

Ex supradictis patet ministrum Sacramentorum (praesertim si ex officio est minister) per se teneri ad administranda Sacramenta etiam cum proprio periculo vitae, si petens est in extrema necessitate spirituali: « Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis » (Io. 10,11).

Ita Ecclesia, quae parochis tribuit officium eorum, prohibet quominus parochus tempore pestis aliusve morbi contagiosi e paroecia sua discedat, etiamsi relinquat suo loco vicarium idoneum; potest tamen, si vicarius paratus sit curam infirmorum suscipere, sibi reservare curam sanorum, ne sani ipsum, quem vident ad pestilentes accedere, formident (S.C.C. 6 Dec. 1576). Similiter declaravit (S.C.C. 12 Oct. 1576; Greg. XIII, 26 Oct. 1576) parochum debere administrare Baptismum et Paenitentiam etiam

peste laborantibus. Ergo saltem parochus et qui ei aequiparantur (quasi-parochus, Rector districtus) tenentur in casu morbi contagiosi illa duo Sacramenta administrare etiam cum periculo vitae, etiamsi inde alii christiani privarentur adiutorio spirituali.

Quoad Viaticum et Extremam Unctionem Benedictus XIV per decretum S. Officii 11 Iunii 1754 permisit quidem Missionariis Algeriae ut tempore pestis cochlear deauratum pro tradenda S. Communionem vel stylum cum bombaceo in extremitate pro Extrema Unctione adhibeant, sed simul vehementer hortatus est Vicarium Apostolicum ut durante peste procuret administrationem horum duorum Sacramentorum. Merito notat Lehmkuhl: « Nimius timor nimiaque cautela sive parochi sive aliorum sacerdotum vere reprehensibilis est, siquidem fideles tantum metum videntes scandalum potius quam aedificationem capturi sunt. Fiducia in Deum et remedia cum sobria prudentia adhibita periculum satis removebunt. S. Carolus Borromaeus heroicum plane exemplum dedit caritatis, cum ipse Mediolanensis Archiepiscopus, tempore pestis, in ministrandis Sacramentis praeiret, imo ad aegrotos in nosocomiis decumbentes accederet, ut non necessaria tantum Sacramenta, sed ipsam etiam Confirmationem conferret ». « Experientia enim constat, notat Mgr. Ibanez (*Directorium Missionariorum*, Romae 1931, 3 ed., p. 356), in contagiosis vel epidemicis morbis, medicos, moniales et sacerdotes, qui sunt aegrotorum curae addicti, speciali Dei providentia tueri, eosque, dummodo rationabiles cautiones non praetermittant, plerumque salvos evadere atque incolumes ».

Sed quaestio poni potest utrum etiam teneatur si periculum vitae non oritur in ipsa administratione Sacramenti, sed in itinere faciendo ad Sacramentum administrandum, e. g. ex itinere sub climate infausto vel ex periculis itineris nocturni vel inter latrones vel in zonis bellicis, praesertim si ex tali obligatione haberetur periculum ne mox desint sacerdotes et ita tota communitas damnum maximum spirituale pateretur.

Certum est enim periculum gravis mali pro communitate (e. g. si ex Baptismo infantis moribundi parentum acatholicorum praevidetur odium vel persecutio contra Ecclesiam oriturum) esse rationem sufficientem non administrandi Sacramentum (cf. n. 70)

cum periculo, saltem theoretico, non salvandi animam illam. Sed quaeritur utrum periculum ne mox desint sacerdotes similiter sit ratio sufficiens.

Uti patet, si moraliter nulla est spes sacerdoti adjuvandi moribundum, e. g. quia *moraliter certe* eundo iam capietur ab hostibus, non potest ire, propter bonum commune.

Si vero est spes adjuvandi moribundum, distinguendum est: si sacerdos, cognoscens moribundum, cum morali certitudine sciret illum vix posse seipsum adiuvere (e. g. quia male vixit), teneretur ire; in casibus vero ordinariis, quo scii, fundata habetur spes moribundum, adjuvante gratia, bene esse moriturum, non videtur esse stricta obligatio (semoto scandalo), etsi suadibile et laudabile sit, praesertim in Sinis, ubi Christiani gloriantur de caritate suorum Missionariorum erga moribundos. Sacerdotis, qui Christianos suos cognoscit, erit ex vita moribundi, ex adiunctis (praesentia boni catechistae, praesentia antiquorum Christianorum bene instructorum, etc.) iudicare in singulis casibus, utrum sit casus ordinarius vel extraordinarius. Ad hoc autem diiudicandum, non solum in abstracto quaestio consideranda est, sed in concreto. In abstracto enim faciliter iudicari poterit talem hominem non esse in extrema necessitate, cum absolute loquendo facienti quod est in se Deus non denegat gratiam, et proinde ipse posset sibimetipsi consulere; attamen in concreto, etiamsi usum rationis conservet, moribundus non raro in talibus circumstantiis corporalibus et spiritualibus versatur, ut vires non habeat sibimetipsi consulendi, vel, sive ex defectu bonae educationis christianae, sive ex vita non bene Christiana, in eo est ut sine adiutorio actus voluntatis necessarios elicere non valeat: quodsi tunc neminem habet (bonum catechistam vel alios Christianos) qui illum adiuvet, in extrema erit necessitate.

Si autem Ordinarius loci propter bonum commune (penuriam sacerdotum) prohiberet ne vadat, huic praescriptioni sacerdos stare debet.

NOTA. Uti patet si casum solvere potest differendo iter per aliquot horas, ita periculum itineris tollendo vel saltem minuendo, hunc modum eligere debet.

25. — III. Sacramentu " semper administranda " est absolute; solu in dubio de validitate administrationis, in casu necessitatis administrandum est sub conditione.

Explicatur. In dubio: vero et fundato; dubium enim negativum uti scrupulus spernendum est.

De validitate administrationis: hoc dubium oriri potest sive ex dubio circa aptitudinem materiae adhibendae, e. g. si quis dubitat utrum haec aqua sit materia valida; sive ex dubio circa capacitatem subiecti, e. g. utrum sit vivus, utrum Sacramentum, quod iterari non potest, iam receperit. Non autem in dubio de dignitate subiecti, e. g. utrum sit in statu gratiae: tunc enim conditio addenda (si es bene dispositus) impediret reviviscentiam Sacramenti; iamvero talis conditio, uti statim videbimus, nunquam addenda est.

In casu necessitatis: adest quando subiectum, si ei negaretur Sacramentum, privaretur bono Sacramenti quo indiget. Extra casum necessitatis vero Sacramentum dubie validum nullo modo administrari posset (cf. n. 5).

Sub conditione: conditio debet esse talis ut neque validitatem Sacramenti in dubio ponat, neque reviviscentiam Sacramenti impediat, neque effectum Sacramenti suspendat. Validitatem Sacramenti in dubio ponit conditio cuius verificatio sciri nequit, e. g. si es praedestinatus: sub tali conditione enim nemo sciret utrum quis Sacramentum receperit necne. Reviviscentiam impedit e. g. si es bene dispositus: talis conditio privaret subiectum gratia sacramentali postea recipienda si revera non est bene dispositus. Effectum suspendit e. g. conditio de futuro: si futurus es sacerdos: talis enim conditio separat ritum sacramentalem et intentionem, ita ut nunquam simul adsint, et proinde Sacramentum facit invalidum. (Valida autem esset conditio: si nunc habes intentionem ad sacerdotium ascendendi).

NOTA. Cum Sacramentum Matrimonii sit simul contractus et sequatur etiam naturam contractus, quid de conditionibus ibi apposis tenendum sit, suo loco dicendum erit.

Conditio non necessario verbis exprimenda est, sed potest in inten-

tionem interna consistere. Pro quibusdam autem Sacramentis in libris ritualibus habetur formula conditionalis: tunc saltem convenit illam formulam adhibere.

Probat ur . Prim um : Absque ratione addere conditionem a qua validitas Sacramenti penderet, esset irreverentia erga Sacramentum.

Secundum : Sacramentum probabiliter validum (dubie invalidum) non administrare subiecto qui eo indiget, idem esset ac illum in periculo ponere ne magno bono spirituali privetur; ex altera parte vero nullam conditionem addere idem esset ac Sacramentum exponere periculo nullitatis. Ergo addenda est conditio.

Gravitas transgressionis. Denegare Sacramentum est peccatum mortale vel veniale prout magis vel minus est necessarium. Nullam addere conditionem est peccatum mortale quia exponit Sacramentum periculo nullitatis (irreverentia: sacrilegium). Apponere conditionem quae Sacramenti validitatem in dubio ponit est peccatum mortale quia est abusus ritus Sacramentalis; apponere conditionem quae effectum suspendit (conditionem de futuro) est peccatum mortale quia Sacramentum invalidum facit; apponere conditionem quae reviviscentiam impedit, non videtur esse peccatum saltem mortale, quia, etsi privet subiectum magno bono spirituali, subiectum ex indigna susceptione omne ius ad talem gratiam perdit.

2. *Ritum sacramentalem iterandi.*

26. — 1. Quoties in administratione Sacramenti fuit defectus essentialis, et hic tempestive detectus fuerit, ritus totus absolute repetendus est.

Explicatur . Defectus essentialis: adest quoties sive in materia sive in forma fuit mutatio substantialis (cf. n. 4) vel defuit unitas moralis in ritu perficiendo (cf. n. 6) vel defuit intentio in ministro (cf. n. 14-15) vel intentio in subiecto (cf. n. 40); non autem si defuit dispositio in subiecto: haec enim non afficit validitatem Sacramenti.

Tempestive: h. e. dum adhuc fiunt caeremoniae administrationem concomitantes, vel statim post, ita ut iteratio adhuc moraliter cum illis caeremoniis sit unita.

Ritus totus: non vero caeremoniae concomitantes.

Absolute: eodem modo acsi ritus nondum fuisset positus.

Probat ur. *Primum*: *repetendus est*: 1. Invalide ponere ritum sacramentalem est irreverentia erga Sacramentum; quare, etsi involuntarie fuerit invalide positus, ex reverentia erga Sacramentum iterandus est.

2. Invalida collatio Sacramenti est deceptio et damnum spirituale subiecti, si ipse putat se Sacramentum recepisse quod revera non recepit; unde hoc damnum auferendum est iterando ritum sacramentalem.

Secundum: *totus ritus*: Requiritur, ad validitatem ritus, unio moralis inter omnia elementa (cf. n. 6). Iamvero ex defectu essentiali haec unio non fuit inter omnia elementa. Ergo omnia elementa iteranda sunt ut adsit unio moralis.

Gravitas transgressionis. Non iterare ritum sacramentalem in talibus adiunctis est peccatum mortale.

27. — II. Quoties in administratione Sacramenti fuit defectus essentialis, et hic postea tantum detegitur, totus ritus repetendus est, saltem si ex invalida administratione oritur damnum proportionate grave.

Explicatur. *Defectus essentialis*: uti in n. praecedenti.

Postea: ita ut non amplius sit unio moralis cum caeremoniis, e. g. postquam iam omnes discesserunt ex ecclesia.

Totus ritus: plerumque repetitio fiet privatim, sine caeremoniis, nisi explicite praescribatur repetitio caeremoniarum.

Saltem: h. e. in hoc casu iterari debet, secus iterari potest.

Damnum proportionate grave: sive sit damnum spirituale ipsius subiecti (uti plerumque erit) sive sit damnum tertii (ut in Sacramento Ordinis, quod sequeretur invaliditas omnium actuum sacerdotalium). Proportio requirenda erit inter damnum spiri-

tualc et incommodum quod iteratio affert ministro: ita si defectus deprehenditur in Confirmatione, et minister deberet, ad illam iterandam, valde longum iter instituere; vel si defectus deprehenderetur in Extrema Unctione post piam Confessionem recepta, et minister deberet longum iter instituere; vel si deprehenditur in Confessione hominis qui solet saepe confiteri et incommodum afferret ministro paenitentem quaerere (cf. de corrigendis defectibus Confessionis, n. 199-203). Si vero agitur de Sacramento Ordinis (vel de Baptismo) teneretur etiam cum maximo incommodo propter innumeras sequelas invalidae ordinationis.

Notandum tamen eo minus damnum subiecti vel tertii sufficere, quo magis defectus fuerit culpabilis.

Probat ur. Ut in n. praecedenti. Quod vero incommodum proportionate grave excuset ab iteratione, patet ex eo quod ex parte Sacramenti prima administratio nullo modo potest rectificari, et ex parte subiecti, non potest subiectum exigere ut minister tam magnum incommodum suscipiat.

Gravitas transgressionis. Eo maius erit peccatum quo minor est proportio inter damnum illatum et incommodum proprium; eo maius etiam erit peccatum quo magis defectus fuit culpabilis.

28. — III. Quoties dubium est de validitate Sacramenti, Sacramentum non iterabile iterari debet sub conditione, nisi incommodum proportionate grave excuset.

Explicatur. *Dubium*: h. e. dubium prudens et verum, non quodcumque dubium leve et non fundatum. Propter quodcumque dubium non fundatum enim repetere ritum sacramentalcm, idem esset ac exponere Sacramentum periculo nullitatis, quod est magna irreverentia erga Sacramentum.

Sacramentum non iterabile: absolute non iterabilia sunt Baptismus, Confirmatio, Ordo; Extrema Unctio non est iterabilis durante eodem periculo mortis; Matrimonium non est iterabile vivente coniuge: cum tamen pro Matrimonio non adsit ritus sacramentalis, sed ipse consensus prima vice valide datus constituat ritum consensus autem, etiam post susceptum Sacramen-

tum, ad libitum renovari possit, nulla est ratio illum consensum in dubio sub conditione renovandi, sed simpliciter absolute renovetur.

Sub conditione: vide supra, n. 25.

Iterandum est: si dubium oritur antequam caeremoniae completae sint vel statim post, ita ut iteratio adhuc moraliter cum caeremoniis uniatur, statim repetendus est ritus sacramentalis: nam tunc vix unquam erit incommodum proportionatum reverentiae debitae Sacramento et bono spirituali debito subiecto. Si vero dubium postea oritur, ita ut non amplius sit unio moralis cum caeremoniis, iterandus erit totus ritus sub conditione, nisi incommodum proportionate grave inde excuset.

Incommodum proportionate grave: vide quae dicta sunt n. 27. Notandum tamen, quo maior est probabilitas validitatis, et quo minus necessarium est Sacramentum, eo levius incommodum excusabit ab iterando Sacramento.

Probatur. *Ex doctrina Ecclesiae:* can. 732, § 2: Si vero prudens dubium existat num revera vel num valide collata fuerint (Baptismus, Confirmatio, Ordo), sub conditione iterum conferantur.

Ex ratione: 1. *Iterandum est:* subiectum, quod ius habet ad hoc Sacramentum, uti supponitur, exponitur periculo non recipiendi hoc bonum spirituale: huic periculo mederi potest, et proinde debet, per iterationem.

Insuper, si ita repeti potest ut unitas moralis cum reliquis caeremoniis subsistat, hoc fieri debet propter reverentiam erga Sacramentum.

2. *Sub conditione:* cum prior ritus sit probabiliter validus, probabiliter invalidus, si absolute iteraretur, haec secunda administratio exponeretur periculo nullitatis, quod est vitandum. Ergo, si iterandus est, iterandus est sub conditione.

Gravitas transgressionis. Non iterare est peccatum mortale vel veniale prout minor vel maior habetur proportio inter proprium incommodum et damnum inde oriens, et prout maior vel minor habetur probabilitas damni alterius; non addere conditionem est mortale, quia exponit Sacramentum periculo nullitatis

(irreverentia); apponere conditionem quae validitatem in dubio relinquit, est peccatum mortale, quia est abusus ritus sacramentalis, cum dubium non tollat; apponere conditionem quae effectum suspendat (de futuro), est peccatum mortale quia Sacramentum invalidum reddit; apponere conditionem reviviscentiam impediens non videtur esse peccatum quia, etsi privet subiectum magno bono spirituali (reviviscentia Sacramenti), subiectum ex indigna susceptione omne ius ad talem gratiam perdit.

3. *Sacramenta negandi.*

29. — I. Non licet administrare Sacramentum subiecto incapaci.

Explicatur. *Subiectum incapax* est qui non potest tale Sacramentum recipere, e. g. mortuus pro omnibus Sacramentis, non-baptizatus pro reliquis Sacramentis, ille qui Sacramentum iam recepit pro Sacramentis quae semel tantum recipi possunt, mulier pro Sacramento Ordinis, sanus pro Extrema Unctione.

Probatur. Talis administratio certe est invalida, est ergo abusus ritus sacramentalis.

Gravitas transgressionis. Est peccatum mortale, nam est gravis abusus et proinde gravis irreverentia erga Sacramentum (sacrilegium).

30. — II. Non licet administrare Sacramentum subiecto indigno nisi ex gravissima causa.

Explicatur. *Indignus*: qui non habet omnes qualitates in subiecto requisitas (cf. n. 3541 necnon pro singulis Sacramentis).

Iure autem indigni semper habendi sunt haeretici et schismatici, nisi prius fuerint cum Ecclesia reconciliati (can. 731, § 2). Vide tamen infra, n. 218.

Gravissima causa: talis est: ne violetur sigillum sacramentale (cf. n. 204 ss.), ne recipiens ex negatione incurrat gravem infamiam (divulgatione criminis occulti).

NOTA. Disputatur inter Auctores utrum sufficiens ratio sit periculum mortis similisve mali ministro imminens.

Probat ur. Primum: non licet: *Ex S. Scriptura:* Nolite dare sanctum canibus neque mittatis margaritas vestras ante porcos (Mt. 7, 6).

Ex doctrina Ecclesiae: Vetitum est Sacramenta Ecclesiae ministrare haereticis aut schismaticis, etiam bona fide errantibus eaque petentibus, nisi prius, erroribus reiectis, Ecclesiae reconciliati fuerint (*Rit. Rom.*, Tit. I, n. 14; cf. can. 731, § 2).

Ex ratione: 1. Indigno administrare Sacramentum est cooperatio saltem materialis in peccato mortali proximi. Atqui talis cooperatio non est licita nisi ex gravissima causa. Ergo.

2. Indigno administrare est cooperatio in sacrilegio.

Secundum: licet ex gravissima causa: administratio Sacramenti indigno non est cooperatio formalis, sed materialis tantum. Atqui cooperatio materialis ex gravissima causa est licita. Ergo.

Gravitas transgressionis. Est peccatum mortale. Si autem causa gravis adest, sed non sufficiens ut permitti possit, transgressio posset esse peccatum veniale tantum. Administratio enim Sacramenti indigno 1) est gravis irreverentia erga Sacramentum (sacrilegium), 2) est cooperatio in peccato gravi proximi (contra caritatem).

31. — COROLLARIUM PRACTICUM. Practice ergo Sacramenta deneganda sunt :

1) peccatori publico de cuius emendatione non sufficienter constat ;

2) occulto peccatori occulte petenti, nisi crimen notum sit ex confessione.

Non sunt deneganda Sacramenta peccatori occulto publice petenti, ne scii, ex denegatione eius crimen innotescat ipseque diffametur.

Peccator publicus est qui publico indicio condemnatus est vel cuius peccatum publice, i. e. magnae parti populi notum est vel in talibus circumstantiis in quibus necessario brevi publice notum erit. Si vero in loco ubi publice petit Sacramentum, non est publice notus peccator, sed negatio Sacramenti eum notum fa-

ceret, non est denegandum Sacramentum nisi alibi, ubi notus est, audientes eum Sacramentum recepisse, inde scandalum sumerent.

Si peccator publicus post confessionem ad Sacramenta admittitur, curetur ut etiam eius emendatio simul divulgetur, ne populus inde scandalum sumat.

Quoties denegandum est Sacramentum, hoc habet cum magna prudentia, ita ut sacerdos non appareat velle quenquam offendere, sed solum bonum animarum et reverentiam erga Sacramentum quaerere.

NOTA. Sacerdos assistens Matrimonio non est minister Sacramenti. Quandoque haec assistentia deneganda sit, loco suo dicendum est.

32. — SCHOLION I. *De Simulatione et Dissimulatione Sacramentorum.*

Simulatio Sacramenti est mutatio elementi essentialis Sacramenti a ministro clam facta, ita ut Sacramentum sit nullum et suscipiens in errorem inducatur. — Solet distingui formalis et materialis, prout deceptio proximi intenditur vel non.

Dissimulatio Sacramenti est positio actus non-sacramentalis ex qua alii (non suscipiens) erronee iudicant Sacramentum esse collatum.

Explicatur. Elementum essenziale: materiam ineptam vel formulam substantialiter mutatam adhibendo, actionem essentialem mutando vel intentionem cohibendo. Ita simulat Sacramentum, qui loco formulae absolutionis, inscio paenitente, recitat aliam formulam qualemcumque vel statuit suam intentionem non absolvendi; dissimulat vero qui, sciente paenitente, solum dat benedictionem loco absolutionis, ne sciant circumstantes absolutionem esse denegatam.

Principium. Simulatio nunquam licita est, dissimulatio vero ex rationabili causa.

Probat ur. 1. Damnata est propositio: «Urgens metus gravis est causa iusta Sacramentorum administrationem simulandi» (DB 1179).

2. Tum simulatio tum dissimulatio est abusus ritus sacramentalis, cum in utroque casu saltem forma externa ritus sacramentalis adhibeatur dum Sacramentum non conficitur. Iamvero in simulatione, praeter quod ipse ritus, licet invalide, adhibeatur, per illum abusum grave damnum spirituale infertur proximo qui putat se recipere Sacramentum. In dissimulatione vero decipitur quidem proximus, sed non per ipsum ritum sacramentalem, et insuper nemini damnum infertur, cum petens sciat Sacramentum non administrari; ille autem qui decipitur non habet ius ad veritatem; quare eius deceptio permitti potest ex rationabili causa, e. g. ad consulendum famae petentis.

Gravitas transgressionis. Simulatio semper est peccatum mortale, nam est gravis irreverentia erga Sacramentum (sacrilegium) et gravis deceptio proximi; dissimulatio sine causa est peccatum mortale irreverentiae erga Sacramentum; si vero causa adest, sed non sufficiens, posset esse peccatum veniale.

33. — SCHOLION II. *De usu Probabilismi in administratione Sacramentorum.*

Extra casum necessitatis in quo extrema essent tentanda, quoties agitur de validitate Sacramentorum, non licet in eorum administratione sequi sententiam probabilem relictam tutiore (cf. vol. I, n. 145).

Innocentius XI damnavit sententiam: « Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictam tutiore » (DB 1151).

In casu vero necessitatis, quoties administratio Sacramenti necessaria est, sententiam vero tutiorem sequi impossibile est (e. g. si materia certe valida non habetur), sententiam minus tutam sequi licitum, imo obligatorium est: in extremis enim extrema sunt tentanda.

Ar t . 3

DE SUBIECTO

§ 1. IN GENERE

34. — NOTIO. Subiectum Sacramenti ille est super quem fit ritus sacramentalis et qui proinde effectus Sacramenti recipit nisi obsit obex.

PRINCIPIUM. Subiectum Sacramentorum est solus homo viator; non tamen omnis homo capax est cuiuslibet Sacramenti suscipiendi.

Explicatur. *Capax*: excepto Sacramento Ordinis, pro quo mulier absolute est incapax, omnium aliorum Sacramentorum subiectum esse potest quilibet homo, saltem si in quibusdam conditionibus versatur. Ita pro Sacramentis non-iterabilibus: dummodo illud non receperit; pro Confessione: dummodo peccatum commiserit post Baptismum; pro Extrema Unctione: dummodo graviter infirmetur, etc. Quidnam requiratur infra dicetur, ubi de subiecto singulorum Sacramentorum.

Probat ur. *Primum*: Sacramenta ex se significant et produciunt gratiam in suscipiente. Atqui solus homo viator potest recipere gratiam. Ergo solus homo viator potest suscipere Sacramentum.

Secundum: Patebit ex dicendis pro singulis Sacramentis.

§ 2. DE REQUISITIS IN SUBIECTO

1. Qualitates.

35. — I. In subiecto Sacramenti vivorum requiritur fides et gratia sanctificans; in subiecto Sacramenti mortuorum requiritur fides et attritio. Haec autem non requiruntur ad validitatem Sacramenti.

Explicatur. *Vivorum ... mortuorum*: cf. supra n. 2.

Attritio: quatenus sufficiat attritio et non requiratur contritio perfecta, infra fusius probabitur, n. 226.

Probatur. Primum et Secundum: Sacramenta sunt res sacratissimae, institutae ad amicitiam Dei (gratiam) conferendam vel augendam; eas proinde recipere tanquam inimicus Dei vel saltem cum voluntate peccato adhaerente, est abusus Sacramenti Deo iniuriosus. Sacramenta autem vivorum a Deo instituta sunt ad augendam gratiam, quapropter requiritur iam status gratiae; Sacramenta mortuorum instituta sunt ad dandam gratiam primam, quapropter requiritur saltem attritio seu paenitentia de peccato, sine qua gratia dari nequit.

Tertium: Sacramenta sunt res sensibiles, quae ex Dei institutione sanctitatis et iustitiae significandae et efficiendae vim habent. Atqui peccatum, etiam subiecti, non potest impedire quominus hic ritus gratiam significet et proinde quantum in se est producat. Ergo illae qualitates non requiruntur ad validitatem Sacramenti.

Gravitas transgressionis. Est grave sacrilegium, quia est abusus rei sacratissimae Deo graviter iniuriosus.

36. — II. In subiecto Sacramenti usu rationis pollente requiritur reverentia et devotio.

Explicatur. Requiritur: ad liceitatem.

Reverentia: reverentia animae et corporis, quae includit etiam decentiam habitus et munditiam corporis.

Probatur. Sacramentum enim est res sanctissima, et omnis defectus reverentiae et devotionis esset iniuria Dei qui illud instituit.

Gravitas transgressionis. Est peccatum mortale vel veniale iuxta gravitatem defectus.

37. — III. Pro reliquis Sacramentis suscipiendis, requiritur in subiecto validus Baptismus.

Explicatur. Requiritur: ad validitatem.

Probatur. Sacramenta a Christo instituta sunt et Ecclesiae

custodiae commissa. Iamvero Ecclesia non potest nisi suis subditis ea administrare. Atqui subditus Ecclesiae quis fit per solum validum Baptismum. Ergo solus valide baptizatus potest Sacramenta suscipere.

NOTA. Inde patet dubie baptizatum non posse licite ullum Sacramentum recipere quandiu stat dubium.

38. — IV. In subiecto Sacramenti requiritur absentia paenae ecclesiasticae receptionem Sacramentorum prohibentis.

Explicatur. *Requiritur*: ad liceitatem.

Paenae ecclesiasticae: vide infra, n. 261 ss., et in Cursu Iuris Canonici. Quatenus quis non obstante paena ecclesiastica Sacramenta recipere licite possit, vide infra, n. 266.

Probat ur. Ecclesia, utpote custos Sacramentorum, potest delinquentibus in paenam prohibere receptionem Sacramentorum, ad praecavendam indignam susceptionem: tali prohibitioni quilibet Christianus stare debet.

Gravitas transgressionis. Sacramentum suscipere non obstante prohibitione Ecclesiae est peccatum mortale: est inoboedientia erga Ecclesiam in re gravi, et eo ipso, cum in hoc statu peccati Sacramentum recipiat, sacrilegium.

2. Intentio.

Praenotandum. Quoad notionem et divisiones intentionis, vide supra, n. 13.

39. — I. In subiecto infante vel perpetuo amente nulla requiritur intentio pro suscipiendis illis Sacramentis quorum est capax.

Explicatur. *Perpetuo amens*: est ille homo qui, etsi adultus, nunquam habuit usum rationis.

Quorum est capax: scii. Baptismus, Confirmatio, Eucharistia et Ordo (cf. Bened. XIV, Constit. *Eo quamvis*, 4 Maii 1745).

Probat ur. Infantes et perpetuo amentes nullius intentionis sunt capaces. Si ergo quaedam Sacramenta suscipere valent, pro illis nulla intentio requiri potest.

40. — II. In subiecto Sacramenti usu rationis pollente requiritur intentio saltem habitualis *implicita* Sacramentum suscipiendi.

Explicatur. Usu rationis pollente: h. e. non-infans neque perpetuo amens. Qui actu usum rationis non habet, sed quandoque habet (e. g. ebrius, dormiens) aequiparatur usu rationis pollenti.

Requiritur: ad validitatem Sacramenti.

Saltem habitualis implicita: utrum pro quibusdam Sacramentis maior intentio requiratur, suo loco dicetur. Intentio vero interpretativa cum non sit vera intentio, per se non sufficit ad Sacramentum suscipiendum; in casu vero necessitatis, quando nempe extrema sunt tentanda, intentio interpretativa sufficit in subiecto ut minister possit licite illud administrare.

Habitualis implicita est illa intentio quae continetur e. g. in voluntate ineundi vitam christianam vel in bona vita Christiana; haec autem pro licita administratione sufficit solum si explicita haberi nequit.

Probatur. Primum: Requiritur: *Ex Doctrina Ecclesiae:* Innocentius III: « Ille vero qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem nec characterem suscipit Sacramenti (Baptismatis) ... Dormientes autem et amentes si priusquam amentiam incurrerent in contradictione persisterent, quia in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare, etsi fuerint sic immersi, characterem non suscipiunt Sacramenti» (DB 411).

Ex ratione: Nemo sanctificatur vel justificatur sine proprio consensu. Atqui Sacramenta sunt instrumenta sanctificationis et justificationis. Ergo recipi valide non possunt sine proprio consensu seu intentione ea recipiendi.

Secundum: Intentio saltem habitualis: intentio interpretativa non est verus actus voluntatis et proinde sufficere non potest. Ex altera parte, susceptio Sacramenti est susceptio beneficii seu gratiae; atqui ad validam susceptionem beneficii sufficit habitualis voluntas beneficium suscipiendi. Ergo intentio habitualis sufficit.

Tertium: Implicita: implicita intentio eadem ratione est actus voluntatis ac explicita. Ergo eodem modo sufficit.

3. *Praesentia.*

41. — Subiectum debet esse physice praesens ministro.

Explicatur. *Praesens*: ita ut ritus ei applicari possit: quoad Baptismum, Confirmationem, S. Communionem, Ordinem et Extremam Unctionem hoc ex ipsa natura ritus apparet; quoad Paenitentiam, suo loco dicetur qualis praesentia requiritur; quoad Matrimonium vero, cum non sit stricte dictus minister praeter ipsos contrahentes, quaestio non ponitur, sed sufficit ut consensus ab uno elicitus perduret usquedum alter consensum praebeat.

Debet: ad validitatem.

42. — SCHOLION. *De susceptione Sacramenti a ministro indigno.*

Minister indignus est qui administrando Sacramentum peccatum mortale committeret.

Hoc potest esse 1) quia ipse est in peccato mortali; 2) quia ipse ab Ecclesia prohibetur Sacramentum administrare.

Prohibentur ab Ecclesia administrare Sacramenta:

a) Excommunicati vitandi vel excommunicat! vel suspensi post sententiam; excepto quando agitur, in mortis periculo, de administratione Sacramenti Paenitentiae vel etiam, dummodo alius sacerdos non adsit, aliorum Sacramentorum (can. 2261, § 3).

b) Excommunicat! sine sententia vel suspensi sine sententia; excepto quoties a fidelibus *petantur* (cf. can. 2261, § 2).

A tali ministro petere vel suscipere Sacramentum esset cooperatio materialis ad eius peccatum. Unde

1. Per se non licet ab eo Sacramentum *suscipere*; ex causa proportionata autem licet, dummodo illud valide administrare possit (e. g. dummodo habeat iurisdictionem pro Sacramento Paenitentiae): non enim licet in peccato alieno etiam materialiter cooperari nisi ex causa proportionata, qualis esset proprium damnum spirituale. Insuper susceptio Sacramenti a ministro indigno posset locum dare scandalo.

2 Per se non licet ab eo petere Sacramentum nisi ipsi possibilitas sit recuperandi statum gratiae et obtinendi licentiam Ec-

clesiae, vel adsit causa proportionata, dummodo illud valide administrare possit: petendo enim Sacramentum magis active quis cooperatur peccato alieno quam simpliciter suscipiendo; attamen remanet cooperatio materialis tantum, quae ex causa proportionata licita est, ut supra.

3. Ab haereticis vel schismaticis non licet petere vel suscipere Sacramentum, etiamsi propter eorum bonam fidem non essent excommunicati: esset enim communicatio in divinis. In gravi tantum mortis periculo, si minister catholicus non adest, liceret ab eis petere Sacramenta ad salutem necessaria (Baptismum, Absolutionem), dummodo nulla species adhaesionis sectae illorum praebeatur, non sit periculum perversionis, et praevideatur illos Sacramentum secundum ritum Ecclesiae Catholicae administraturos (S. Off. 7 Iulii 1864).

4. Licite possunt fideles petere Sacramentum (etiam sine speciali ratione) ab excommunicato sine sententia vel suspenso sine sententia, dummodo ille non sit in statu peccati mortalis (cf. can. 2261, § 2).

Appendix

DE SACRAMENTALIBUS

43. — Solent Moralistae tractatui de Sacramentis in genere brevem tractationem addere de Sacramentalibus, eo quod, uti dicit can. 1144, Sacramentalia sunt «in aliquam Sacramentorum imitationem» instituta.

Notio. Sacramentalia sunt res aut actiones « quibus Ecclesia, in aliqualem Sacramentorum imitationem, uti solet ad obtinendos ex sua impetratione effectus praesertim spirituales ».

Haec definitio desumpta est ex can. 1144. — Sacramentalia ergo non dicimus per se caeremonias quae Sacramenta circumdant, etsi quaedam caeremoniae possint simul esse sacramentalia.

Explicatur. *Res aut actiones*: Sacramentalia ergo vocantur tum quidam ritus (benedictiones, consecrationes, exorcismi) qui-

bus Ecclesia quaedam bona a Deo pro hominibus impetrat, tum quaedam obiecta (numismata, cruces, etc.) quae Ecclesia (praevia benedictione sacrata) hominibus tradit ut iis mediantibus quaedam bona a Deo obtineant.

Quibus Ecclesia uti solet: scii, ex propria auctoritate, non ex institutione Christi, etsi potestatem eisdem utendi a Christo acceperit (Lc. 9,1): Dedit illis virtutem et potestatem super omnia daemones et ut languores curarent.

In aliquam Sacramentorum imitationem: imitatio praesertim in eo est quod, sicut Sacramenta instituta sunt ad gratiam sanctificantem conferendam, ita et Sacramentalia instituta sunt ad bona quaedam saluti hominis favorabilia impetranda (non conferenda).

Ex sua impetratione: in hoc consistit maxima differentia cum Sacramentis, quod Sacramenta ex ipso opere operato gratiam obtinent, sacramentalia vero ex impetratione Ecclesiae (ex opere operantis Ecclesiae).

Effectus praesertim spirituales: Ecclesia enim in sua misericordia non solum pro bono spirituali hominum, sed etiam, servato recto ordine, pro bono materiali eorum impetrat.

Divisio. Sacramentalia sunt

1. *Res* si consistunt in aliquo obiecto, quod, praevia benedictione sacratum, adhibetur ad bona a Deo impetranda; ita numismata, cruces, aqua benedicta, panis benedictus, etc.

Actio si consistunt in aliqua actione qua directe bona a Deo impetrantur. Actiones sunt triplicis speciei:

a) *Benedictiones invocativae*: quae sunt deprecatio alicuius beneficii a Deo super rem vel super hominem, in commodum alicuius hominis; e. g. benedictio puerorum, benedictio infirmorum, benedictio mensae, domus, frugum, animalium, etc.

b) *Benedictiones constitutivae*: quae sunt deprecatio qua quaedam res vel quidam homo constituitur in speciali servitio Dei. Si benedictio constitutiva fit ope olei sacri, vocatur *consecratio*.

c) *Exorcismi*; qui sunt deprecatio a Deo vel imo iussio daemones facta, ad debilitandam vel frangendam potestatem diaboli.

2. *Solemnia* si fiunt cum concursu populi, campanarum sonitu, ministris, etc. (Solum superpelliceum et stola non faciunt ritum solcmnem).

Privata si fiunt sine illis solemnitatibus.

3. *Reservata* si solum a determinatis ministris confici possunt: quaedam sunt reservata papae, quaedam episcopis, quaedam nonnullis regularibus. Potestas ad quaedam ex illis potest delegari a sola S. Sede, ad alia delegari potest ab illo cui reservatur.

Non-reservata si a quolibet sacerdote absque speciali delegatione fieri possunt. Pro quibusdam tamen, etsi non requiratur delegatio, requiritur tamen licentia, e. g. parochi: ita benedictio nuptialis, benedictio fontis baptismalis, etc.

Principia. I. *Sacramentalium usus bonus et utilis est, non tamen obligatorius.*

Explicatur. *Non obligatorius:* h. e. in se; quae enim tanquam caeremoniae circumdant administrationem Sacramentorum vel Sacrificium Missae, ibi sunt obligatoria.

Probatur. *Primum: bonus et utilis:* ex natura sacramentalium, quae saltem continent orationem Ecclesiae pro hominibus.

Secundum: non obligatorius: ipsa Ecclesia dicit se illis uti solere (can. 1144), sed nullibi eorum usum praecipit. Unde usum eorum liberae electioni hominum relinquit.

II. *Sacramentalia adhibere licet solum iuxta mentem Ecclesiae, ab eisque arcendus est omnis abusus, praesertim superstitiosus.*

NOTA. Hoc periculum praesertim habetur quoad sacramentalia-res.

Probatur. Sacramentalia sunt instituta sacra, ab Ecclesia data hominibus; iuxta eius ergo mentem adhibenda sunt. Sunt insuper impetratio favorum nomine Ecclesiae; atqui solum iuxta mentem Ecclesiae potest quis nomine Ecclesiae impetrare.

Gravitas transgressionis. Generatim abusus sacramentalium peccatum veniale non excedet, nisi quis eis gravem superstitionem operaretur.

III. *Sacramentalia ab illis solis adhiberi possunt quibus ab Ecclesia usus conceditur.*

Explicatur. *Quibus ab Ecclesia conceditur*: imprimis sunt catholici, sed etiam catechumeni, et nisi obstet Ecclesiae prohibitio, etiam acatholici (can. 1149); prohibentur vero ab usu eorum excommunicati post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam (can. 2260, § 1), personaliter interdicti (can. 2275), catholici qui matrimonium mixtum, etiam validum, sine dispensatione inire ausi fuerint (can. 2375), illi quibus haec poena imponitur (can. 2291).

Probatur. Sacramentalia instituta sunt ab Ecclesia eiusque proinde absoluto regimini subsunt; quibus proinde ipsa usum concedit vel prohibet, ipsis est concessus vel prohibitus.

IV. *Res benedictione constitutiva {praesertim consecratione} sacratae reverenter tractandae sunt nec licet eas in usum profanum adhibere nisi fuerint exsecratae.*

Explicatur. *Exsecratae*: quomodo exsecrentur diversae res consecratae vide in libris liturgicis.

Probatur. Can. 1150: «Res consecratae vel benedictae constitutiva benedictione, reverenter tractentur neque ad usum profanum vel non proprium adhibeantur etiamsi in dominio privatorum sint ».

Benedictio constitutiva subtrahit rem ab usu profano camque ad exclusivum servitium Dei reservat. Quare etiam ipse dominus non amplius ius habet illam ad usum profanum adhibendi.

Gravitas transgressionis. Est peccatum mortale vel veniale (sacrilegii) prout res magis in servitium Dei est constituta (e. g. consecratione), et usus magis huic sanctitati repugnat.

APPLICATIO

APPLICATIO

Sacramentum antiquo tempore idem significabat ac mysterium. Et revera est.

1. *Mysterium fidei*. Tam simplex quidam ritus externus, quam sublimem habet operationem, invisibilem quidem, sed veram. Non est hic actio magica, sed vere inest ei virtus Altissimi. Non quidem est hoc signum proportionatum tali effectui ex se, sed ex sola virtute Dei, tamen verissime talem virtutem habet. Non apparet, et tamen verissime tenendum est. Mysterium fidei.

Ego sacerdos vel futurus sacerdos, consecratus vel consecrandus in specialem ministrum sacramentorum, in quotidiana relatione sum cum illis mysteriis fidei. Assueta vilescent, et est periculum ne illa mysteria fidei sine ulla reverentia tractem. Et tamen, etiamsi millia et millia Sacramentorum administrem, semper ut mysteria fidei ea tractem necesse est! Curam ergo habebo diligentissimam ut in quolibet Sacramento administrando (vel etiam recipiendo) profunditatis huius mysterii mihi conscius sim.

2. *Mysterium spei*. Spes est certitudo subiectiva obtinendi id quod desideratur. Ubinam maior certitudo inveniri potest quam in Sacramentis? Infinita fidelitas Dei cum divina omnipotentia ibi spondet effectum, etsi invisibilem, infallibiliter consequendum. Quantum nobis prodest haec sponsio! Quis auderet cum certitudine asserere se habere dispositiones animae requisitas ad gratiam, sive primam sive quandam specialem, obtinendam, si non haberet haec signa ex opere operato efficacia? Quantos scrupulos, quantas haesitationes, quanta dubia, si acquisitio gratiarum a sola nostra dispositione penderet. Sed nunc, qualis tranquillitas animi, qualis pax, qualis confidentia, cum sciamus Sacramenta ex opere operato in nobis efficere quaecumque nobis sunt necessaria: remissionem peccatorum, potestatem et gratiam officia nostra adimplendi. Mysterium spei!

3. *Mysterium amoris*. Hoc mysterium spei est etiam mysterium amoris Dei erga nos. Spes enim est robur vitae nostrae; haec

sponsio, haec certitudo habendi necessaria, nobis dat maxima dona: pacem animi et confidentiam. Quanta ergo manifestatio amoris Dei est institutio horum signorum. Quantam proinde gratitudinem a nobis postulat. Sancta proinde sancte tractemus. Et iuxta monitum Primi Concilii Sinensis (n. 234) perpetuo curemus ut integre, caste pieque vitam agamus nec unquam cuiuscumque peccati mortalis labe nos inquinari sinamus, ut ita etiam anima nostra semper parata sit et prompta ad haec mysteria amoris quovis diei ac noctis momento digne ac competenter administranda.

CAPUT II

DE BAPTISMO

Ar t . 1

NATURA

Tractando de natura Baptismi plura dici possunt de relatione Baptismi ad remissionem peccatorum, imprimis peccati originalis, ad redemptionem proinde subiectivam, de relatione ad incorporationem in Corpus Christi Mysticum, ad ingressum in Ecclesiam, de relatione in qua nos ponit ad Patrem, Filium et Spiritum Sanctum, etc. Haec autem omnia pertinent ad Theologiam Dogmaticam. Nostrum tantum est breviter Baptismum definire eiusque gradum necessitatis indicare.

§ 1. NOTIO

44. — DEFINITIO. Baptismus est Sacramentum quo per externam aquae ablutionem in nomine Ssmae Trinitatis homo spiritualiter regeneratur.

Explicatur. *Sacramentum* : est Sacramentum Novae Legis sicut illud in Cap. I descripsimus.

Per externam ... Trinitatis: indicatur ritus sacramentalis de quo in Art. sequenti.

Spiritualiter regeneratur: hac voce indicatur tota reassumptio hominis ad ordinem supernaturalem e statu naturae et quidquid haec reassumptio secumfert.

NOTA. Sacramentum Baptismi etiam vocari solet *Baptismus fluminis* quia aquae effusione administratur. Contra illud distingui solent *Baptismus flaminis* qui nihil aliud est quam desiderium recipiendi Baptismum quem quis recipere impeditur, et *Baptismus sanguinis*, qui est Martyrium Christianum susceptum a non-baptizato. Illa autem duo Baptismata minime sunt Sacramentum; solus Baptismus aquae est Sacramentum quia solus est a Christo institutus, significans et ex opere operato produciens gratiam regenerationis. Baptismus flaminis et sanguinis etiam dant gratiam sanctificantem et vitam aeternam, sed non ex se, sed ex misericordia Dei qui potens est etiam extra Sacramenta gratias suas concedere. Illa autem Baptismata nullum ex aliis effectibus Sacramenti operantur. Neque de his in hoc tractatu est sermo.

§ 2. NECESSITAS

45. — I. Post institutionem Sacramenti Baptismi omnis homo tenetur hoc Sacramentum quamprimum semel suscipere.

Explicatur. Omnis homo: vide infra, nn. 62 ss.

Tenetur: sub poena exclusionis a Redemptione.

Sacramentum Baptismi suscipere: obligatio illa se refert ad Sacramentum Baptismi, nec proinde sufficit Baptismus flaminis vel sanguinis. Etiam si ergo quis per Baptismum flaminis vel sanguinis iam receperit gratiam sanctificantem, obligatio Sacramentum Baptismi suscipiendi subsisteret, a qua sola impossibilitas excusaret.

Quamprimum: h. e. statim ac obligationem hanc agnoverit, tenetur saltem omnia impedimenta propter quae Ecclesia solet homines a suscipiendo Baptismo arcere, quantum in se est remove et admissionem ad catechumenatum petere.

Probatur. Ex doctrina Ecclesiae: Cone. Trid.: Si quis dixerit Baptismum liberum esse, h. e. non necessarium ad salutem, A. S. (DB 861). — Can. 737, § 1: « Baptismus, Sacramentorum ianua ac fundamentum, omnibus in re vel saltem in voto necessarius ad salutem... ».

Ex S. Scriptura: Amen, amen, dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei (Io. 3,5).

Ex Patribus: **Tertullianus**, *De Bapt.*, 12: Praescribitur nemini sine Baptismo competere salutem, ex illa maxime pronuntiatione Domini qui ait: Nisi natus ex aqua quis erit, non habet vitam (EP 306).

S. Cyrillus Hieros., *Catech.*, 3, c. 10: Si quis Baptismum non recipiat, salutem non habet, solis martyribus exceptis qui etiam sine aqua regnum recipiunt (EP 811).

S. Ambrosius, *De Abraham*, l. 2, c. 11: Quia nemo ascendit in regnum coelorum nisi per Sacramentum Baptismatis... Nisi quis renatus etc. Utique nullum excipit, non infantem, non aliqua praeventum necessitate (EP 1323-1324).

S. Augustinus, *De anima et eius origine*, l. 4, c. 11, n. 16: Quod apertissime Apostolum video docuisse, simpliciter teneo: ex uno homine omnes homines ire in condemnationem qui nascuntur ex Adam, nisi ita renascantur in Christo, sicuti instituit ut renascantur, antequam corpore moriantur... non solum propter illa quae volentes adiiciunt, Acerum etiam si infantes nihil adiiciant, propter originale peccatum (EP 1882).

S. Leo Magnus, *Epist.* 15, n. 10: Et quia per primi hominis praevaricationem tota humani generis propago vitiata sit, neminem posse a condicione veteris hominis liberari nisi per Sacramentum Baptismatis Christi (EP 2181).

S. Fulgentius, *De fide ad Petrum*, c. 3, n. 41: Ex illo tempore quo Salvator noster dixit: Si quis renatus non fuerit, etc. absque Sacramento Baptismatis, praeter eos qui in Ecclesia Catholica sine Baptismate pro Christo sanguinem fundunt, nec regnum coelorum potest quisquam accipere nec vitam aeternam (EP 2269).

Ex ratione: 1) *tenetur*: omnis homo nascitur, destinatus ad ordinem supernaturalem, sed incapax illum obtinendi. Atqui Deus Baptismum instituit tanquam substitutum iustitiae originalis. Ergo omnis homo tenetur Baptismum suscipere.

2) *quam primum*: finis hominis in hac vita est imitatio Christi (cf. vol. I, n. 14). Atqui Baptismus est medium ordinarium a Christo institutum ad vitam gratiae adipiscendam sine qua non est imitatio Christi. Ergo.

Omnis homo tenetur vitam suam supernaturalem vivere in Ecclesia. Atqui Baptismus est ianua Ecclesiae. Ergo.

Gravitas transgressionis. Qui sciens recusat Baptismum recipere, certe committit peccatum mortale. Voluntaria dilatio notabilis etiam est peccatum mortale; quaenam autem dilatio notabilis habenda sit, ex circumstantiis et prudentium hominum iudicio iudicandum est. Certe admitti nequit sententia quae dicit solam dilationem usque ad periculum mortis esse peccatum mortale: finis enim hominis non solum est salvare animam suam post mortem, sed etiam in hac vita vivere vitam christianam. Graves tamen rationes differendi Baptismum sunt e. g. instructio in religione catholica danda et perficienda, gravissimae persecutiones hic et nunc timendae: ita posset iuvenis differre Baptismum usque ad maturiorem aetatem si propter Baptismum nunc deberet persecutiones pati ex parte parentum quibus adhuc subiicitur.

NOTA. Si ita differendus est Baptismus, curetur ut per « Baptismum flaminis » quamprimum gratiam sanctificantem obtineat, et periculum perversionis pro viribus removeatur.

46. — SCHOLION I. De *gradu necessitatis Baptismi*.

Solent Auctores affirmare Sacramentum Baptismi esse necessarium necessitate medii, Baptismus tamen flaminis vel sanguinis ipsius Sacramenti locum tenere posse. Hoc autem recte intelligendum est.

Baptismus flaminis vel sanguinis, uti ex thesi patet, non possunt locum tenere Sacramenti Baptismi, sed solum possunt facere ut Deus gratiam sanctificantem et proinde vitam aeternam concedat: Sacramentum autem Baptismi etiam pro illis qui Baptismus flaminis vel sanguinis receperunt, aequè manet necessarium.

Sacramentum Baptismi est necessarium necessitate medii. Necessarium necessitate medii est hoc quod etiam inculpabiliter omissum impedit quominus finis attingatur: relatio inter finem et medium est talis, ut finis nonnisi hoc medio attingi possit. In hoc sensu Baptismus est necessarius necessitate medii quoad omnes effectus praeter concessionem gratiae et vitae aeternae.

Quoad concessionem gratiae et vitae aeternae Sacramentum Baptismi est necessarium necessitate medii in hoc sensu quod est unicum medium *ordinarium et per se efficax*, quod omnis homo adhibere tenetur in quantum potest; non tamen ita ut illo inculpabiliter omisso nullum aliud remedium adsit: nullum utique per se efficax, sed Deus in bonitate et misericordia sua omnibus concedit gratias necessarias ut sese salvare possint. Quatenus media offerat, nos homines plerumque nescimus, sed certe illa offert.

47. — SCHOLION II. *De obligatione Baptismi conferendi morientibus.*

Ex dictis de necessitate Baptismi collatis cum principiis de obligatione ministri administrandi Sacramenta (cf. n. 20-25), sequitur qualis sit obligatio cuiusque hominis conferendi Baptismum morientibus nondum baptizatis: ipsi enim sunt in extrema necessitate spirituali. Unde Benedictus XIV in Professione fidei pro Maronitis dicit: « (Baptismus) si mortis periculum imminet, mox sine ulla dilatione conferendum esse, et a quocunque et quandocunque sub debita materia et forma et intentione collatum, esse validum » (DB 1470). Ex altera autem parte, cum Sacramentum Baptismi non sit unicum medium obtinendi vitam aeternam, intelligitur etiam quomodo gravissimum incommodum (puta communitati imminens) quandoque ab hac obligatione baptizandi excusare possit (cf. n. 70-93).

48. — II. Baptismus semel tantum recipi potest.

Explicatur. *Semel tantum*: h. e., si quis semel valide baptizatus fuit, non potest iterum baptizari; si autem serium dubium existat circa validitatem Baptismi collati, potest, imo et debet iterum baptizari sub conditione (cf. n. 28).

Probat ur. Decr. pro Armenis: Inter haec Sacramenta tria sunt: Baptismus, Confirmatio et Ordo, quae characterem, i. e. spirituale quoddam signum a ceteris distinctivum, imprimunt in anima indelebile. Unde in eadem persona non reiterantur (DB 695).

Cone. Trid.: Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo

scii., Confirmatione et Ordine, non imprimi characterem in anima... unde ea iterari non possunt, A. S. (DB 852).

Professio fidei Tridentina: Baptismum, Confirmationem et Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse (DB 996).

Can. 732: Sacramenta Baptismi, Confirmationis et Ordinis, quae characterem imprimunt, iterari nequeunt. Si vero prudens dubium existat num revera vel num valide coilata fuerint, sub conditione iterum conferantur.

Ar t . 2

DE RITU SACRAMENTAL!

§ 1. MATERIA ADHIBENDA

Aquam naturalem esse adhibendam ut Baptismus possit esse validus, probatur in Theologia Dogmatica.

49. — I. In Baptismo solemni! adhibenda est aqua munda consecrata.

Explicatur. In Baptismo solemni: h. e. in Baptismo qui cum caeremoniis in Rituali descriptis confertur.

Adhibenda: ad liceitatem sit munda et consecrata; ad validitatem sit aqua naturalis (cf. n. 4).

Munda: nullis materiis extraneis admixta, non sordida. Patet immixtionem oleorum in consecratione adhibitorum non impedire munditiam aquae' Si autem propter calorem corrupta sit, non amplius est munda.

NOTA. Inde etiam obligatio parochi et illius qui curam habet de aqua baptismal!, curandi ut semper ita cooperta conservetur ut non fiat sordida, similiter baptizans curare debet ne aqua ex capite baptizati defluat in aquam conservandam.

Consecraia: sive in Vigilia Paschatis sive quandocumque opus luerit, iuxta *Rit. Rom.* (Tit. II, c. I, n. 5) debet esse eo anno consecrata. — Non vero sufficit aqua benedicta (lustralis) quae quoad Baptismum aquae ordinariae aequiparatur, uti pluries declaravit

S. Officium. Aquae autem consecratae corruptae praeferenda est aqua naturalis munda si nova consecrata haberi nequit (S. Off. 17 Apr. 1839).

NOTA. In pluribus responsis S. Off. (6 Apr. 1741; 16 Dec. 1758) commendatur aqua naturalis prae aqua lustrali; die autem 22 Iunii 1883 dicitur aquam naturalem adhibendam esse si neque aqua consecrata neque aqua lustralis haberi potest.

Probatur. Can. 757, § 1: In Baptismo solemni adhibenda est aqua ad hoc benedicta.

50. — II. In Baptismo privato adhibenda est aqua naturalis munda; si minister est sacerdos vel diaconus convenit ipsum aquam consecrata adhibere.

Explicatur. *In Baptismo privato*: h. e. qui administratur sine caeremoniis praescriptis in *Rituale*, sive fiat a laico sive a sacerdote vel diacono. Quandonam liceat, vide infra, n. 104.

Gravitas transgressionis. Extra casum necessitatis adhibere materiam minus puram esset peccatum maius vel minus grave prout aqua magis vel minus est sordida; aquam vere sordidam adhibere esset peccatum mortale, quia esset gravis irreverentia erga Sacramentum.

Adhibere aquam non consecratam in Baptismo solemni esset peccatum inoboedientiae erga Ecclesiam; iuxta Prümmer et Merkelbach esset peccatum mortale, nam Ecclesia urget hanc obligationem Missionariosque iubet aquam consecratam secum ferre vel novam conficere. Attamen in casu necessitatis, si aqua consecrata non habetur nec confici potest, nullum esset peccatum.

Adhibere materiam non certo validam esset peccatum mortale sacrilegii, quia Sacramentum exponit nullitati; in extrema necessitate vero, nullum peccatum esset, imo si alia haberi nequit, adhiberi deberet, quia Baptismus est Sacramentum maxime necessarium. Cf. supra, nn. 5, 25, 28.

NOTA. Pro Baptismo infantis in utero matris licet aquae miscere 1/1000 hydrargici bichlorati sublimati (sublimato, sublimé, Sublimat) si necessarium est ad vitandam infectionem matris (DB 1977); attamen hodie medici potius suadent adhibere aquam puram bullitam.

51. — COROLLARIUM PRACTICUM. Cum in extremis extrema sint tentanda, sciendum est quid certo sit materia valida, quid invalida. Quid intelligatur aqua, ex communi aestimatione hominum desumendum est (cf. n. 4).

Materia certo valida est a) aqua fontium, puteorum, fluminum, maris, stagnorum, paludum, lacuum, cisternarum; b) aqua pluviae, distillata, arte chemica effecta, resoluta ex glacie, nive, grandine; c) aqua mineralis, aqua collecta ex vapore, rore, vel effluens tempore nimbo ex pariete, foliis, etc.; d) aqua turbida, mixta cum alia substantia, modo aqua, quae secundum aestimationem hominum est talis, sit materia vere et certo praedominans, etiamsi quoad colorem, odorem, saporem alterata sit. Nec refert utrum aqua frigida an calida sit.

Materia certo invalida est a) lac, sanguis, sputum; b) vinum, oleum, cerevisia, ius ex adipe, etc.; c) lutum, atramentum; d) succus e frugibus expressus; e) lacrimae, sudor, saliva.

Materia dubia est: a) iusculum valde tenue, lixivium, cerevisia valde tenuis, potus ex faba coffaei vel ex foliis theae confectus, aqua ex sale soluto; b) humor fluens e vite aliisque plantis; c) aqua rosacea vel alii liquores e plantis expressi; d) nix vel glacies nondum resoluta.

luxta Noldin, III, n. 58. — Cf. insuper supra, n. 5.

§ 2. ACTIO

52. — Baptismus conferendus est per ablutionem corporis, generatim capitis, cum aqua.

Explicatur. Ablutio corporis: valide tribus modis fieri potest: infusione, immersione, aspersione; attamen licite ille tantum modus adhibetur qui in propriis libris ritualibus describitur: hic pro Rituali Romano est infusio vel immersio (Rit. Rom., Tit. II, c. I, n. 10; c. IV, n. 39 et 45): servandus est proinde ille modus qui in illa ecclesia est usualis.

Infusio (vel etiam immersio) debet esse trina (ad liceitatem), super caput (ad lie., forsan ad val.), ita ut aqua fluat et tangat pellem (ad val.); insuper idem qui pronuntiat formulam debet etiam infundere aquam (vel subiectum immergere). Cf. n. 6.

Probat ur . *Ex tota traditione ecclesiastica.*

Ex ratione: Baptismus est mundatio animae a sordibus peccati; unde ritus externus debet hanc mundationem significare. Ergo requiritur vera ablutio.

Gravitas transgressionis. Peccatum mortale est, ritum ab Ecclesia praescriptum in conferendo Baptismo non servare, nisi vera necessitas aliter suadeat.

53. — COROLLARIUM PRACTICUM. 1. Requiritur ablutio capitis et quidem verticis capitis. Si autem ablutio verticis propter densitatem capillorum esset dubie tantum possibilis, curetur ut aqua usque ad frontem defluat. Quodsi ablutio capitis propter ulcera, vulnera etc. esset impossibilis, in casu necessitatis abluatur alia pars principalis corporis, puta pectus vel pes vel manus: attamen tunc, si postea fuerit possibilis ablutio capitis, Baptismus sub conditione iterandus est ad maiorem securitatem (cf. *Rit. Rom.*, Tit. II, c. 1, n. 20).

2. Requiritur ut aqua fluat: unde tanta quantitas aquae adhibenda est ut successive diversas partes cutis tangere possit. Unde dubie tantum validum esset spongia vel linteo madido caput tangere vel digito vel manu aquae intincto caput tangere vel quasi ungere, quia tunc aqua non vere fluit (cf. S. Off. 8 Nov. 1770; 9 Iulii 1779). Si autem aqua ita ex linteo exprimitur ut vere fluat, certe est validum, imo in casu necessitatis licitum.

3. Aqua debet tangere cutem baptizandi. Quare invalidum esset, si tangeret solas vestes vel involucrum; dubium est si solos crines tangit; quapropter si crines sunt nimis copiosi, illos ita separet manu sinistra dum dextera baptizat, ut cutis appareat; imo curet ut aqua parum usque ad frontem defluat. Saltem dubium esset, si sordes tantae adhaererent ut aqua cutem tangere non posset; notandum tamen quod crustae ulcerum vel vulnorum non videntur impedire quominus aqua cutem tangat, cum ab ipsa cute constituentur. Si autem foetus (e. g. in utero materno baptizandus) adhuc secundinis est circumdatus, hae membranae prius sunt aperiendae ut aqua ipsum puerum attingere valeat. Cf. infra, n. 68.

§ 3. FORMULA

54. — I. Formula adhibenda in administratione Baptismi est illa quae continetur in libris Ritualibus propriis; extra Baptismum solemnem etiam versio approbata in lingua vernacula adhiberi potest.

Explicatur. *Quae continetur in libris ritualibus*: pro illis qui sequi debent Rituale Romanum haec formula est: N., ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.

NOTA. Haec formula non addit: Amen; unde certe relinquenda est sententia S. Alphonsi aliorumque qui tenent omissionem verbi Amen peccatum esse veniale (cf. S.R.C. 9 Iunii 1853).

55. — II. Si formula Ritualis adhiberi nequit (e. g. ex ignorantia) saltem exprimi debet 1) actus baptizandi et 2) invocatio Ssmae Trinitatis.

Explicatur. *Actus baptizandi*: requiritur ergo quoddam verbum quod exprimat actum baptizandi, sicut baptizare, abluere, tingere; imo videtur etiam verbum cum significatione «christianizare» non impedire validitatem, nam in quibusdam linguis in usu est et ab Ecclesia ut validum admittitur.

Non videtur necessarium ad validitatem ut etiam minister exprimatur, nam Ecclesia agnoscit formulam Graecorum in qua verbum est in passivo: «Baptizatur». Qui tenent ministrum esse exprimendum (ad val.), contendunt ibi esse subintellectum «per me»: attamen etiam tunc recte dici non potest ibi ministrum vere exprimi. Quare tenendum videtur ministrum non esse exprimendum ad validitatem (cf. etiam S.C.P.F. 27 Mart. 1631).

Subiectum vero Baptismi exprimendum est ad validitatem, ut determinatum subiectum indicetur (cf. n. 15). Quapropter S.C.P.F. die 11 Sept. 1841 rescripsit: «De Baptismo ex omissione pronominis "te" in eius collatione. ... invalidum fuisse Sacramentum, perspicua res est ideoque renovandum».

Invocatio Ssmae Trinitatis: illa invocatio in eo consistit quod Baptismus conferatur «in nomine» Ssmae Trinitatis, uti ex tota traditione ecclesiastica patet. Ssma Trinitas vero ita est expri-

menda ut tres personae explicite nominentur et simul eorum Unitas appareat, quod fit dicendo « in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti ».

Probat ur. Ex doctrina Ecclesiae: Decr. pro Armenis: « Si exprimitur actus qui per ipsum exercetur ministrum, cum Ssmae Trinitatis invocatione, perficitur Sacramentum » (DB 696).

Ex S. Scriptura: Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti (Mt. 28, 19).

56. — COROLLARIUM PRACTICUM. Cum non raro iudicandum sit de validitate Baptismi iam collati (praesertim ab haereticis vel a rudibus), praeter regulas supra datas, n. 4, hic afferatur indicium de quibusdam formulis:

Validae sunt: Ego baptizo dominationem vestram... Ego lavo, abluo te... Ego te baptizo in nomine Spiritus Sancti et Patris et Filii. Ego te baptizo in nomine Patris ingeniti et Filii unigeniti et Spiritus Sancti ab utroque procedentis. Ego te baptizo in nomen Patris... (est enim iuxta textum graecum Evangelii). Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus.

Invalidae sunt: Ego te baptizo in nomine Ss. Trinitatis, in nomine Dei unius et trini, in nomine Iesu Christi. Ego te baptizo in nominibus Patris... Ego te baptizo in Patre et Filio et Spiritu Sancto. Ego volo tibi ministrare vel ego volo te baptizare in nomine...

Dubiae sunt: Ego te baptizo in virtute, in maiestate Patris... Ego te baptizo in nomine Patris et Filii, Spiritus Sancti (omisso et ante *Spiritus Sancti*). Ego te baptizo in nomine genitoris et geniti et spirati (vel procedentis). Ego te baptizo in nomine Patris nostri, Filii et Spiritus Sancti.

Ambiguae sunt: Ego te baptizo in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus Sancti. Ego te baptizo in nomine Patris, ego te baptizo in nomine Filii, ego te baptizo in nomine Spiritus Sancti (cf. tamen S. Off. 11 Ian. 1882). Ego te baptizo in nomine Dei Patris et Dei Filii et Dei Spiritus Sancti.

Iuxta Noldin, IIT, n. 63. — Cf. insuper supra, n. 4.

57. — SCHOLION. *Possuntne plures simul baptizari sub formula: Ego vos baptizo...?*

Baptismus validus quidem videtur cum omnia essentialia in hac formula contineantur, dummodo idem baptizans dum pronuntiat formulam etiam simul omnes abluat. Graviter autem illicitum esset extra casum quo propter mortis imminentiam tempus non suppetat ad singulos baptizandos.

Ar t . 3

DE MINISTRO

§ 1. QUIS SIT

58. — I. In Baptismo privato minister esse potest quilibet homo usu rationis pollens, servato tamen ordine si inter plures eligi possit.

Explicatur. In Baptismo privato: h. e. administrato sine caeremoniis praescriptis in Rituali; quandonam liceat, vide infra, n. 104.

Esse potest: ad validitatem. Cum autem Baptismus sit aggregatio ad Ecclesiam, reservatur (ad liceitatem), si potest, illi qui in hoc territorio habet iurisdictionem ecclesiasticam, Ordinario loci vel parocho.

Servato ordine: ex praecepto ecclesiastico praeferatur, si adsit, sacerdos, dein diaconus, subdiaconus, alius clericus, vir prae muliere nisi pudoris gratia deceat potius mulierem baptizare quam virum vel mulier melius noverit formam et modum baptizandi. Pater vero vel mater suam prolem baptizare non licet nisi in mortis periculo quando alius praesto non est qui baptizet (can. 742). In terris Missionum, ubi quidam Christiani specialiter deputantur ad baptizandum (Priores Christianitatum, Catechistae, Virgines. Baptizatores) illi praeferantur aliis (cf. PCS, n. 226; 196).

Etsi explicite non dicatur in Codice, patet tamen infideli vel haeretico vel peccatori publico semper praeferendum esse fide-

leni in unione cum Ecclesia viventem, dummodo satis sciat modum baptizandi. Cf. supra, n. 42.

Probat ur. Ex doctrina Ecclesiae: Cone. Lat. IV: Sacramentum vero Baptismi... tam parvulis quam adultis in forma Ecclesiae a quocumque rite collatum proficit ad salutem (DB 430).

Decr. pro Armenis : Minister huius Sacramenti est sacerdos cui ex officio competit baptizare. In casu autem necessitatis non solum sacerdos vel diaconus, sed etiam laicus vel mulier, imo etiam paganus et haereticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiae et facere intendat quod facit Ecclesia (DB 696).

S. Zacharias Pp. (*Epist. ad S. Bonifacium*): Quamvis scelerratissimus quisque haereticus vel schismaticus, aut latro aut fur sive adulter, hoc (Baptisma) homini petenti ministraret, tamen Christi esset Baptisma (DB 297).

Ex Traditione .-Tertullianus, De Bapt., n. 17: Dandi (Baptismi) quidem habet ius summus sacerdos, qui est episcopus; dehinc presbyteri et diaconi, non tamen sine episcopi auctoritate propter Ecclesiae honorem quo salvo salva pax est; alioquin etiam laicis ius est ; quod enim ex aequo accipitur, ex aequo dari potest (EP 310).

S. Augustinus, *Contra epist. Parmeniani*, l. 2, c. 13, n. 29: Quamquam etsi aliqua pereuntis necessitate compulsus dederit (Baptisma), quod, cum ipse acceperit, quomodo dandum esset addidit, nescio utrum quisquam pie dixerit esse repetendum. Nulla enim cogente necessitate si fiat, alieni muneris usurpatio est; si autem necessitas urgeat, aut nullum aut veniale delictum est. Sed et si nulla necessitate usurpetur et a quolibet cuilibet detur, quod datum fuerit non potest dici non datum, quamvis recte dici possit illicite datum (EP 1618).

Ex ratione: Ratio non potest monstrare nisi convenientiam: scii, ut Sacramentum maxime necessarium saltem in casu necessitatis nulli reservetur ministro, sed a quolibet homine ministrari valeat.

Gravitas transgressionis. Indignum praeferre digno vel non-catholicum praeferre catholico esset peccatum mortale (cf. n. 42). Ordinario vel parrocho proprio praeferre alium sacerdotem (sine

illius licentia saltem rationabiliter praesumpta) videtur esse peccatum mortale. Non-sacerdotem praeferre sacerdoti qui non sit indignus, videtur esse peccatum mortale, quia sacerdoti « ex officio competit baptizare »; nullum tamen peccatum est si ex decencia convenit sacerdotem non baptizare (e. g. in utero). Quoad alios inversio supradicti ordinis videtur esse peccatum veniale.

Idem peccatum committeretur a digno vel catholico qui locum cederet indigno vel acatholico, a sacerdote qui locum cederet non-sacerdoti, etc., nisi adesset ratio proportionate gravis. Similiter a ministro qui ita non servato ordine Baptismum administraret.

59. — II. In Baptismo sole ⁿⁿ minister ordinarius est sacerdos (servata tamen reservatione); minister extraordinarius est diaconus.

Explicatur. Sacerdos: uti patet, haec regula non allicit validitatem, sed liceitatem administrationis Baptismi. Baptismi solemnis administratio iure canonico reservatur parocho vel alii sacerdoti de eiusdem parochi vel Ordinarii loci licentia, quae tamen in casu necessitatis legitime praesumitur. Quoad peregrinum baptizandum, cf. can. 738, § 2 et 739. Ubi paroeciae vel quasi-paroeciae nondum sunt constitutae, standum est quoad reservationem consuetudini loci (can. 740).

Diaconus: non potest tamen licite exercere hoc officium nisi de licentia Ordinarii loci vel parochi, quae ubi necessitas urget legitime praesumitur (can. 741).

Probat ur. Can. 738, § 1: Minister ordinarius Baptismi solemnis est sacerdos; sed eius collatio reservatur parocho vel alii sacerdoti de eiusdem parochi vel Ordinarii loci licentia, quae in casu necessitatis legitime praesumitur. Can. 741: Extraordinarius Baptismi solemnis minister est diaconus, qui tamen sua potestate ne utatur sine Ordinarii loci vel parochi licentia, iusta de causa concedenda, quae, ubi necessitas urgeat, legitime praesumitur (cf. *Rit. Rom.*, Tit. II, c. 1, n. 12 et 15).

Gravitas transgressionis. Peccatum mortale esset (laesio iuris) non observare supradictam reservationem.

NOTA luxta can. 753 decet ut sacerdos, baptizans adultum, sit ieiunus.

§ 2. OBLIGATIO ADMINISTRANDI

60. — Quae supra diximus, n. 20-25 de obligatione administrandi Sacramenta in genere, imprimis valent de Sacramento Baptismi.

Notandum insuper Priorum Christianitatum officium esse baptizare omnes Christianorum recenter natos infantes vita periclitantes, et etiam, si non sit spes ut facile advocetur sacerdos, benevalentes (PCS 226) et hoc quidem intra octo dies a nativitate (PCS 262). Cfr. infra, n. 71.

61. — SCHOLION. *De cognatione spirituali.*

In omni Baptismo (etiam privato) minister contrahit cognationem spiritualem cum baptizato; cfr. tract, de Matrimonio.

Ar t . 4

DE SUBIECTO

Supra, n. 45, vidimus susceptionem Baptismi esse obligatoriam pro omni homine. Cum autem pro nonnullis categoriis sublectorum exstent difficultates, post principium generale, in diversis paragraphis quaedam de diversis categoriis dicenda sunt.

62. — PRINCIPIUM GENERALE. Subiectu $\equiv$ Baptismi esse potest omnis et solus homo viator nondum baptizatus, rite dispositus, dummodo sufficienter provisum sit ut possit in vita futura officia sua Christiana implere.

Explicatur. Omnis homo: sive puer sive adultus.

Nondum baptizatus: Baptismus enim reiterari non potest (cf. n. 2).

Rite dispositus: in pueris necnon in perpetuo amentibus, utpote dispositionis incapacibus, nulla requiritur dispositio; in usu rationis pollentibus, requiritur intentio saltem habitualis impli-

cita (ad val.; cf. n. 40), fides et attritio, sufficiens instructio et bona voluntas observandi obligationes ex Baptismo profluentes (ad lie. et ad fructuosam susceptionem Sacramenti); in iis qui usu rationis carent sed antea eo pollebant requiritur ut tempore quo erant sui compotes intentionem Baptismi suscipiendi habuerint.

Dummodo sufficienter provisum sit: sufficienter provisum est quando per instructionem et educationem Christianam convenientem, periculum futurae perversionis sufficienter removetur (ulteriora vide n. 87-90), vel quando in tali vitae discrimine versatur ut moriturus praevideatur antequam in periculum perversionis veniat.

Probat ur. Ex doctrina Ecclesiae: Primum: omnis homo: can. 745: Subiectum capax Baptismi est omnis et solus homo viator nondum baptizatus.

Secundum: dummodo sufficienter provisum sit: Ecclesia solet a Baptismo arcere pueros et adultos, qui per se baptizari possent, uti filios infidelium et haereticorum, puellas paganis desponsatas, uxores viri pagani, etc. propter periculum futurae perversionis; ubi vero eorum educationi sufficienter provisum est, eos admittit ad Baptismum. Ergo.

Ex ratione: Primum: omnis homo: 1) omnis homo ex natiuitate contrahit peccatum originale. Atqui Baptismus est Sacramentum ad remissionem huius peccati institutum. Ergo.

2) Omnis homo debet aggregari Ecclesiae. Atqui Baptismus est unicum medium aggregationis Ecclesiae. Ergo.

Secundum: dummodo sufficienter provisum sit; esset iniuria Baptismo et toti Religioni Christianae indiscriminatim baptizare eos quibus minime provisum est ne fiant (practice saltem) apostatae.

§ 1. FOETUS ET INFANTES NONDUM NATI

Praenotandum. Foetus vocatur homo conceptus nondum viabilis, h. e. qui extra uterum matris vivere non potest; hoc est usque ad septimum mensem post conceptionem completum.

63. — PRINCIPIA. I. Nemo in utero matris clausus baptizetur donec probabilis spes sit ut rite editus baptizari possit; si talis vero non adsit spes pro posse baptizandus est sub conditione (si possum).

Probat ur. Ex doctrina Ecclesiae: can. 746: Nemo in utero matris clausus baptizetur, donec probabilis spes sit ut rite editus baptizari possit.

Ex ratione: Valde difficile est valide baptizare in utero matris clausum, ita ut post ortum denuo sub conditione baptizandus sit. Ergo talis Baptismus dubius solum in casu necessitatis (si secus sine Baptismo moreretur) administrari potest.

64. — II. Omnis in utero matris baptizatus, sub conditione (si non es baptizatus) iterum baptizari debet postquam vivus editus fuerit.

Probat ur. Ex doctrina Ecclesiae: can. 746, § 5: Foetus in utero baptizatus, post ortum denuo sub conditione baptizari debet.

Ex ratione: Omnis Baptismus in utero matris est dubius propter incertitudinem attingendi directe ipsum foetum vel caput infantis.

65. — III. Foetus vivus in quolibet gradu evolutionis praemature editus, semper baptizari debet.

Explicatur. Baptizari debet: absolute si certo vivit; conditionate (si es capax vel si vivis) si dubie tantum vivit. Generatim sola putredo (maculis et foetore sese manifestans) est signum certum mortis.

Probat ur. Ex doctrina Ecclesiae: can. 747: Curandum ut omnes foetus abortivi, quovis tempore editi, si certo vivant, baptizentur absolute; si dubie, sub conditione.

Ex ratione: Omnis foetus a muliere editus est verus homo. Hodie enim quasi ab omnibus admittitur animam infundi a primo instante conceptionis seu fecundationis ovi; insuper ab omnibus admittitur mulierem nonnisi hominem concipere posse. Atqui omnis homo vivus baptizari debet. Ergo.

66. — IV. In partu difficili, si est periculum ne infans durante partu moriatur, baptizandus est quam optime potest.

Explicatur. *Quam optime potest*: si caput emiserit baptizandus est super caput absolute, nec postea est iterum baptizandus; si aliud membrum emiserit, super illud (et quidem super principalius) baptizetur sub conditione; quodsi postea caput emiserit et periculum mortis perduret, super caput iterum baptizetur sub conditione (si non es baptizatus); secus, postquam totaliter vivus natus est, iterum baptizetur sub conditione (si non es baptizatus).

Probatur. *Ex doctrina Ecclesiae*: can. 746: Si infans caput emiserit et periculum mortis immineat, baptizetur in capite; nec postea si vivus evaserit, est iterum sub conditione baptizandus. Si aliud membrum emiserit, in illo, si periculum immineat, baptizetur sub conditione; at tunc, si natus vixerit, est rursus sub conditione baptizandus.

Ex ratione: In extremis extrema sunt tentanda.

NOTA. Cum Baptismus foetus plerumque non spectet ad sacerdotem, curandum est ut nupturientes, medici et obstetrices diligenter et prudenter edoceantur tum circa gravem obligationem tum circa modum baptizandi foetum.

67. — SCHOLION I. *De Sectione caesarea.*

Sectio caesarea est operatio chirurgica qua infans, qui rite edi non potest, per latus extrahatur. Quaestio venit utrum mater viva illam subire teneatur ad hoc ut infans baptizari possit; secundo, utrum matre mortua, hac operatione foetus vel infans extrahendus sit ut baptizari possit.

NOTA. Hic loquimur solum de sectione caesarea facienda propter Baptismum conferendum; alia quaestio est, num facienda sit ad salvandam vitam pueri.

1. *Utrum mater viva sectionem caesaream subire teneatur.*

Cum sectio caesarea non sit unicum medium, etsi sit securius, ad aeternam salutem pueri procurandam (habetur e. g. Baptismus uterinus), mater non stricte tenetur hoc medium extraordinarium et periculosum adhibere.

2. *Utrum m a i r e m o r t u a , h a c o p e r a t i o n e f o e t u s v e l i n f a n s e x t r a - h e n d u s s i t .*

Per se extrahendus est, uti can. 746, § 4 insinuatur; attamen tanta solet incommoda afferre, ut sacerdos eam urgere non teneatur, multo minus eam peragere debeat. Imo Pius Pp. VI expresse prohibuit ne Missionarii in casibus particularibus se ingererent in quaerenda sectione, multoque minus in ea peragenda (S. Off. 15 Febr. 1780; 13 Dec. 1899).

Insuper foetus in primis quatuor mensibus moraliter certe matri non supervivit. Post quartum mensem iam facilius potest Baptismus in utero conferri, ita ut operatio caesarea, si incommoda proportionata secumfert, licite omittatur.

68. — SCHOLION II. *De modo baptizandi foetum.*

Ad foetum vel puerum in utero matris clausum baptizandum, ope siphunculi perforantur involucra quae puerum usque ad nativitatem circumdant; dein aqua directe in ipsum puerum, si fieri potest in caput pueri, dirigitur. Haec operatio ita perficiatur ut involucra non scindantur ne effluatione liquidi, praesertim primis mensibus, in eis contenti, vita pueri fiat impossibilis. Dum vero aqua in puerum dirigitur, pronuntiatur formula: Ego te baptizo etc.

Uti patet, tum propter decentiam, tum propter periculum nocendi matri, talis Baptismus a medico, obstetrice aliove perito, non vero a sacerdote conferendus est.

Ad foetum abortivum baptizandum, baptizans indice et pollice utriusque manus apprehendit involucra et totum foetum immergit in vase aquae tepidae; tunc aperiuntur involucra ut liquidum in eis contentum effluat et aqua totum foetum abluat dum dicitur: Ego te baptizo etc.

69. — SCHOLION III. *De baptizandis monstris.*

Monstra sunt massae informes a muliere editae. Distinguuntur simplicia et duplicia. Simplicia generatim vix formam hominis praeseferunt; duplicia formam duorum vel plurium hominum (duo vel plura capita vel pectora, etc.) in unum coagulatorum ostendunt.

Monstrum simplex est 1) sic dicta « mola » quae est aliqua vegetatio in utero producta in qua foetus mortuus et absorptus est: non est homo et proinde non est baptizanda. Si vero dubitatur utrum forsitan adhuc foetum contineat, sub conditione baptizetur (si es capax).

NOTA. « Si involucrum illud effusum appareat membrana circumdatum, quae sit subalbi coloris, similis intestinis, figurae ovalis, et quae digiti tactu mollescat et cedat, signum est foetum esse, non molam; si vero... sit caro informis, nigris venis et sanguineis intexta, scabra, dura aut vario colore infecta, tunc mola iudicabitur, non foetus » (apud Merkelbach, III, n. 159).

Molae assimilatur foetus acardiacus, solum ex ventre et pedibus constans: cum non sit homo, non est baptizandus.

2) Foetus humanus, licet deformatus: si est vivus, baptizandus est; si de eius vita dubitatur, baptizandus est sub conditione (si vivis).

Monstrum duplex (vel etiam multiplex), si partes principales hominis multipliciter continet, generatim pluribus hominibus constat, quare unusquisque eorum baptizandus est: Si plura capita et plura pectora habet, singula capita absolute sunt baptizanda; si unum caput et plura pectora, super caput absolute baptizetur; super singula pectora sub conditione « si non es baptizatus »; si plura capita et unum pectus, unum caput absolute, reliqua conditionate baptizentur « si non es baptizatus ».

In casu autem necessitatis, si nempe periculum est ne moriatur antequam omnes baptizentur, licet omnes simul abluere dicendo: « Ego vos baptizo etc. » (cf. n. 57).

§ 2. INFANTES

NOTA. In materia Baptismi, nomine infantium veniunt qui nondum usum rationis adepti sunt, eisque accensentur amentes ab infantia, in quavis aetate constituti (can. 745, § 2).

70. — REGULA GENERALIS. Infantes baptizari possunt (et in casu necessitatis debent), remoto scandalo, quoties est fundata spes eos catholice educatum iri vel in eo versantur vitae discrimine, ut prudenter praevideantur morituri antequam in periculum perversionis veniant.

Explicatur. *Remoto scandalo*: h. e. si Baptismus parvuli in casu particulari persecutionem vel magnum damnum Religioni afferret, Ecclesia prohibet quominus talis parvulus baptizetur: potius anima illius commendanda est misericordiae Dei, qui omnibus dat gratias ad salutem necessarias, etsi modus nobis quandoque sit occultus.

Quoties est fundata spes: haec spes adest si illi quibus educatio competit sunt catholici.

Probatur. Ex praxi Ecclesiae admittendi vel arcendi a Baptismo, uti ex mox dicendis patebit.

1. *Fidelium*.

71. — I. Infantes duorum parentum catholicorum quamprimum baptizandi sunt.

Explicatur. *Infantes*: etiam illegitimi (cf. PCS 250); etiam puellae paganis in matrimonium promissae baptizari possunt, dummodo spes non minima effulgeat eas educatione vere Christiana imbutum iri, vel nihil aliud obstet praeter futurarum nuptiarum periculum cum viro ethnico (PCS 251; S. Off. 25 Iunii 1866). Infantes vero a paganis adoptati vel adoptandi et ab eis educandi, tractentur uti infantes infidelium.

Quamprimum: h. e., nisi iusta causa obstet, saltem intra tres dies a nativitate.

Probatur. *Ex doctrina Ecclesiae*: can. 770: Infantes quamprimum baptizentur, et parochi ac contionatores frequenter fideles de hac gravi eorum obligatione commoneant.

Ex ratione: Non solum salus aeterna eorum in tuto ponitur, sed etiam ineffabilibus gratiae sanctificantis charismatibus donantur (cf. Leo XIII, *Ep. ad Episc. Anglon.* 22 Iulii 1899).

Gravitas transgressionis. Ita differre Baptismum infantum ut inde veniant in periculum moriendi sine Baptismo, certe est peccatum mortale. Impossibile est statuere tempus quod quoad omnes constituat peccatum mortale: notandum vero est infantium vitam tam teneram esse ut etiam qui sani videntur facile possint brevi mori; hoc periculum adhuc maius est ubi infantes solent in eodem lecto cum matre deponi (periculum suffocatio-

nis). Quapropter tam vehementer Leo XIII reprobatur usum differendi Baptismum, ut omnis notabilis dilatio videatur peccatum mortale si sine causa proportionata fiat: « Nil sane hac mala consuetudine iniquius, nil ecclesiasticis sanctionibus magis contrarium ... inexcusabili temeritate ... detestabilem usum ... ex animo improbamus et exsecramur » (Ep. *ad Episc. Anglon.* 22 Iulii 1899). Cf. etiam S.C.P.F. 11 Sept. 1841: « Prudens valde est ut intra triduum abluantur; ne autem Sacramentum tam necessarium diu nimis protrahatur cum periculo salutis, praefinimus octo dies ab infantis nativitate, mandamusque ut ultra hunc terminum non differatur ». Cum hic terminus etiam a PCS sit statutus, indubie videtur esse peccatum mortale ultra octo dies a nativitate Baptismum differre absque ratione gravi. Hortandi vero sunt parentes, propter periculum in quo semper sunt infantes, ut quam citius huic obligationi satisfaciant, neque per octo dies expectent.

72. — II. Si ambo parentes valde tepidi sunt vel etiam pater a fide defecit, infantes eorum, postulantibus praesertim ipsis parentibus, baptizari possunt ac debent, non obstante metu ne postea educatione Christiana frustrentur, imo in gentilium cultu instituantur (PCS 249).

73. — III. Pro infantibus duorum apostatarum vel eorum qui adeo a religione alieni sunt ut apostatis aequiparari possint, serventur quae infra dicenda sunt pro infantibus infidelium (can. 751).

74. — IV. Infantes partis catholicae et partis acatholicae baptizari debent si ambo parentes petunt; si sola pars catholica petit, baptizari possunt, sed non semper expedit.

Explicatur. Noh *semper expedit*: Videndum est utrum sufficienter probabilis sit educatio catholica: si e. g. mansurus sit infans apud solam partem paganam, certe baptizari nequit. Secus Missionarius pro prudentia sua et lumine Spiritus Sancti iudicet utrum exhortatione partis catholicae vel electione patrini ferventis sufficienter cautum sit.

75. — V. Infantes catechumenorum extra mortis periculum non sunt baptizandi ante parentes.

2. *Infidelium vel haereticorum.*

NOTA. Etsi per se Ecclesia ius habeat baptizandi filios haereticorum (imo et vi curandi de eorum catholica educatione), quia etiam haeretici subditi sunt Ecclesiae, Ecclesia tamen iure suo non utitur, imo filios haereticorum quoad Baptismum filiis infidelium aequiparat (can. 751).

76. — I. Extra mortis periculum infantes infidelium vel haereticorum licite baptizantur tantum si parentes vel tutores vel saltem unus consentiat et simul educationi catholicae cautum sit.

Unde 1) licite baptizantur si parentes (etiam avus vel avia) vel tutores desunt vel ius in eos amiserunt vel illud exercere nullo pacto queunt;

2) licite baptizantur si offeruntur a persona catholica quae patris vices gerat;

3) non licet baptizare etiam ultro oblatos si post Baptismum sunt in potestate parentum infidelium relinquendi, etiamsi parentes promiserint se filios cum adoleverint de suscepto Baptismo certiores facturos eisque exercitium religionis permissuros.

77. — II. In mortis periculo licite baptizantur, etiam invitis parentibus (remoto scandalo), cum in eo versantur vitae discrimine ut prudenter praevideantur morituri antequam usum rationis attingant (can. 750).

Explicatur. *In mortis periculo*: h. e. in periculo proprio et probabili. Attamen vitandum est scandalum et odium paganorum. Non tamen requiritur articulus mortis, sed sufficit periculum vere probabile, quacumque ex causa. Non tamen sufficit periculum commune (e. g. epidemia puero nondum aegrotante).

3. *Inventi.*

78. — Pueri expositi et inventi, nisi re diligenter investigata de eorum Baptismo constet, sub conditione baptizentur (can. 749).

Quodsi puero exposito apposita sit schedula in qua notetur

illum fuisse baptizatum, videndum est ex circumstantiis utrum illi notitiae fidendum sit necne.

§ 3. ADULTI

Praenotandum. In materia Baptismi, adulti vocantur qui usu rationis pollent ita ut proprii animi motu Baptismum petere possint (can. 745); hoc praesumitur completo septimo anno (can. 88, § 3).

A. IN CIRCUMSTANTIIS ORDINARIIS

79. — In adulto baptizando, praeter requisita in subiecto omnis Sacramenti, requiritur voluntas seu intentio saltem habitualis implicita recipiendi Baptismum, debita instructio et paenitentia.

Explicatur. Praeter...: vide supra, n. 35-41.

Intentio: ad validitatem; cf. supra, n. 40.

Debata instructio: non solum circa necessario credenda necessitate medii, sed circa omnia quae, ratione habita eius capacitatis intellectualis, Christianus scire debet: praecipua dogmata, preces, praecepta. Item sufficienter instructus sit circa S. Eucharistiam, ut possit quam celerrime S. Communionem recipere (PCS 252).

Paenitentia: h. e. dolor de peccatis praeteritis, emendatio vitae, et propositum pro futuro: paratus sit et media necessaria adhibeat ad implenda officia boni Christiani (e. g. circa matrimonium, odia, etc.).

NOTA. iuxta can. 753 decet ut adultus baptizandus, si est sanus, sit ieiunus.

B. IN CIRCUMSTANTIIS EXTRAORDINARIIS

1. In periculo mortis constituti.

80. — 1. Si sufficit tempus eum instruendi, prius debet elicere intensionem; deinde pro suo captu et tempore instruendus est, nec sufficit promissio se post convalescentiam de instructione curaturum (S. Off. 25 Ian. 1703). De S. Eucharistiae Sacramento

per se etiam instrui debet, nisi tempus non suppetat vel haec instructio tantam in eius anima suscicaret perturbationem ut a susceptione Baptismi eum distrahere valeret (S. Off. 10 Maii 1703). Tandem elicere debet actum contritionis vel saltem attritionis.

81. — 2. Si tempus deficit ad sufficientem instructionem, sufficit ut aliquo modo ostendat se assentire Religioni Christianae eiusque mandata se observare velle, et actum contritionis vel attritionis eliciat. Attamen attendat Missionarius ut ille assensus et promissio sincera sint et non proveniant ex quadam complacentia, ita ut etiam alii contrarium dicenti assentiret (S. Off. 10 Maii 1703).

82. — 3. Si est sensibus destitutus, tunc tantum baptizari potest, si intentio antea habita quodammodo supponi potest. Cum autem auditus aliquando perseveret dum aliorum sensuum usu careat, commendandum est ut quaedam instructio de scitu necessariis et exhortatio ad paenitentiam alta voce fiat, etiamsi baptizari nequeat.

Quodsi postea usum sensuum recuperet, videndum est utrum revera intentionem habuerit necne: si non habuit, rebaptizandus est; si dubium remanet, rebaptizandus est sub conditione (si non es baptizatus).

83. — SCHOLION. *Num baptizari possit moribundus quem Missionarius in via invenerit sensibus destitutum.*

Ante omnia Missionarius debet habere moralem certitudinem illum non esse baptizatum. Deinde moribundus debet habere intentionem saltem habitualement implicitam Baptismi suscipiendi.

Quaestio autem ponitur in quantum haec intentio innotescere debeat ministro. Ad validitatem non debet ministro innotescere, sed debet revera adesse. Ad licitam autem administrationem ei saltem cum probabilitate innotescere debet, et quidem sufficit tenuis probabilitas: cum enim Sacramenta sint propter homines, ei qui in extremo vitae periculo est constitutus, praesertim Sa-

cramentum maxime necessarium etiam cum tenui probabilitate de eius validitate administrari potest. Non tamen sufficit mera praesumptio intentionis, sed requiritur aliquod fundamentum ex quo saltem interpretari possit eum Baptismum saltem implicite desiderare. Quodsi autem postea usum rationis recuperet, videndum est utrum intentionem revera habuerit sufficientem ; si eam habuit, nihil faciendum, nisi forsan curandum ut ulterius instruat, si possit, et ad bonam mortem praeparetur; si eam non habuit, Baptismus iterandus est absolute; si dubium de sufficientia anterioris intentionis superest, Baptismus iterandus est sub conditione (si non es baptizatus) (cf. S. Off. 18 Sept. 1850).

Putat tamen Génicot, II, 150: « Nihilominus censemus non esse reprehendendum qui Baptismum conditionate confert etiamsi signa sufficientis intentionis non compererit, sed ipsam merito praesumens fretus universali voluntate salvifica Dei, quae ad spem concipiendam de necessariis dispositionibus internis invitare videatur, dum ad moribundum ducat eum a quo externum ritum sacramentalem percipere valeat. Nullibi enim huiusmodi sententia diserte in documentis S. Sedis reprobatur, quamvis securior norma agendi commendetur. Et ipse Codex hanc sententiam non clare excludit, neque vetitum exprimit... Supponimus tamen Baptismum conditionatum talibus moribundis conferri posse, quin sequatur periculum contemptus religionis catholicae apud reliquos infideles: quod periculum sacerdos prudens plerumque avertere poterit ».

2. *Senes tardioris memoriae.*

84. — Senibus tardioris memoriae pro posse iteratis instructionibus exponenda sunt praecipua mysteria. Quodsi illa memoria retinere omnino non possint, baptizari possunt dummodo recte Baptismum desiderent et se credere quae catechista dicit sincere affirment (S. Off. 8 Martii 1770).

3. *Surdo-muti.*

85. — Surdo-muti pro posse instituantur. Quodsi quaedam signa religionis dant, baptizari possunt (S. Off. 11 Dec. 1850).

4. *Amentes.*

86. — 1. A nativitate vel ante adeptum usum rationis amentes, in infantia baptizentur, etiam (remoto scandalo) invititis vel nescientibus parentibus.

2. Qui habuerunt antea usum rationis, baptizari possunt tantum, si antea Baptismi desiderium habuerunt.

3. Si habent lucida intervalla, baptizari possunt tantum dum mentis sunt compotes.

4. Item qui lethargia vel phrenesi laborant, vigilantes et volentes tantum possunt baptizari.

5. In periculo mortis, qui nunquam habuerunt usum rationis, semper baptizari possunt; qui aliquando habuerunt, baptizari possunt solum si antea habuerunt desiderium Baptismi (can. 754).

5. *Sub aliorum potestate constituti.*

87. — 1. *Filii qui invititis parentibus Baptismum petunt.*

Per se baptizari possunt inde a septennio (S.C.P.F. 3 Martii 1703). Attamen, ad mala communia (vexationes contra Christianos) vel privata (periculum perversionis) praecavenda, plerumque expedit Baptismum differre, et expectare usquedum sui iuris facti sint.

Interim Missionarius eos doceat praxim actus charitatis seu contritionis perfectae (Baptismus flaminis), eosque hortetur ut in bono proposito perseverantes Deum orent qui obstacula removeat; praesertim exemplo virtutum Christianarum (oboedientiae, patientiae, charitatis) aestimationem pro religione catholica, et paulatim licentiam baptismi proprii, imo et conversionem totius familiae obtinebunt.

Quodsi agitur de puero qui extra familiam (puta in schola Missionis) solidam educationem christianam recepit, facilius poterit baptizari, quia facilius illa educatione cautum erit de eius perseverantia in vita Christiana. Nec debet solum periculum peccandi contra fidem eum a Baptismo arcere, sicut periculum (necessarium) alterius peccati eum arcere non debet, dummodo non sit grave periculum apostasiae et puer hic et nunc bene sit dispositus periculumque remotum facere velit (cf. vol. I, n. 205, 3).

88. — 2. *Pueri qui consentientibus parentibus, sed soli, Baptismum petunt.*

Viget usus multis in locis non baptizandi singulos nisi tota familia simul baptizetur. Hic usus potest esse prudentia commendabilis, attamen ut regula generalis erigi nequit, praesertim si agitur de iuvenibus qui scholam catholicam frequentant et de quorum educatione Christiana proinde sufficienter provisum est. Nec debet eos *solum* periculum peccandi contra fidem (e. g. per praxes superstitiosas in familia) a Baptismo arcere, sicut etiam periculum alterius peccati eos non arcet, dummodo sint bene dispositi de coetero.

89. — 3. *Puellae desponsatae.*

a) Puella desponsata sponso christiano facilius baptizari potest, quia in nova familia melius vitam christianam addiscet.

b) Puella desponsata catechumeno: ordinarie commendatur ut simul baptizentur.

c) Puella desponsata pagano: si in infantili adhuc est aetate et educatione vere Christiana adhuc imbui poterit, baptizari potest (PCS 251). Si est adulta et, prope nubilis, sat proxime pagano tradenda praevидetur, inconsulto Ordinario ne baptizetur (PCS 251). Curetur ut familia sponsi vel saltem ipse sponsus (si post matrimonium erit sui iuris) baptizetur, vel procuretur ut sponsalia solvantur (si sine periculo inimicitiae vel lite fieri potest) vel Baptismus differatur usquedum post matrimonium conditiones mutantur. Interim doceatur praxis quam supra exposuimus pro pueris qui invitis parentibus Baptismum petunt.

90. — 4. *Uxores sub iugo viri pagani manentes.*

Si est uxor legitima, baptizari potest si n) adsit spes quod christiane vivere possit et b) promittat se pro viribus curaturam de christiana prolis educatione. Secus Baptismus differatur et doceatur praxis quam supra pro pueris qui invitis parentibus Baptismum petunt, exposuimus.

Si uxor est illegitima, tractanda est ut infra dicitur de concubinariis.

6. *Vitiis dediti.*

91. — 1. *Opio, morphio, heroinae, cocainae etc. dediti.*

Opio, morphio, etc. uti, multo minus ea colere vel vendere, non est *in se* malum. Cum autem usus raro non inducat abusum, severissime illa prohibet Ecclesia (PCS 43M32). Unde e. g. S.C.P.F. die 18 Oct. 1884 edixit baptizari non posse eos qui fumigant vel bibunt opium etc., donec vera emendationis signa praeberint. Similiter qui ea vendunt a Baptismo arcendi sunt, quia cooperantur peccato aliorum.

Qui autem illas res per modum medicinae sumunt, et illi qui sine mortis periculo vel gravi detrimento ab illis abstinere non possunt, admitti possunt, dummodo quantitatem medicinae non excedant et cautelas adhibeant ad praecavendum abusum (PCS 433).

Patresfamilias qui filios ad culturam opii cogunt, baptizari non possunt; matresfamilias necnon filii qui *non nisi* ad pacem in familia tuendam patri oboedientes opium colunt, admitti possunt, dummodo serio promittant se omnem operam daturus ut patrem ad culturam cessandam inducant vel saltem ita sint dispositi ut aliter sibi, prout poterunt, provideant, remoto scandalo (PCS 434-435).

Qui locant agros cum praevisione locatorem opium seminaturum fore, admitti possunt, dummodo ad illam culturam non inducant nec ipsum opium pro pretio accipiant (PCS 436).

Qui manu militari vel onerosis taxis ad opii culturam coguntur, possunt admitti, dummodo parati sint statim ac possint sine gravi incommodo, culturam opii relinquere (PCS 437).

92. — 2. *Polygami et concubinari.*

Polygami et concubinari nullo modo baptizari possunt nisi reiectis omnibus uxoribus et concubinis praeter primam uxorem legitimam. Nec sufficit mera promissio se ita post Baptismum susceptum illegitimas dimissuros, praeter casum quo omnino fieri nequit ut vir periculose aegrotans statim eiiciat concubinam quae sola cum curet, vel ut mulier morti proxima a viro non suo

separetur (S. Off. 23 Iunii 1847). Non enim est bene dispositus, qui ad haec peccata iam nunc vitanda non est dispositus.

Idem valet de concubinis quae ita cum concubinario vivunt.

NOTA. Quatenus per Privilegium Paulinum vel facultates in Constitutionibus Apostolicis concessas primum matrimonium invalidari possit et ita novum matrimonium iniri, cf. infra, Tract, de Matrimonio, n. 495, 500.

7. *Haeretici.*

93. — Cum multi haeretici invalide baptizent, ante omnia inquirendum est de validitate prioris Baptismi. Non tamen licet indiscriminatim omnes haereticos rebaptizare, sed si post debitam inquisitionem Baptismus deprehenditur invalidus, absolute baptizetur; si dubium remanet, sub conditione (si non es baptizatus).

NOTA. Canone 2314 omnes haeretici sunt ipso facto excommunicati; in eorum ergo conversione sunt ab excommunicatione absolvendi. Haec autem absolutio reservatur S. Sedi speciali modo, nisi res ad forum externum Ordinarii loci deducta fuerit.

Notandum tamen quod 1) in periculo mortis cessat omnis reservatio (can. 882); 2) in dubio etiam cessat reservatio (can. 2245, § 4); 3) impuberes non incurrunt excommunicationem; 4) excommunicatio supponit peccatum grave et proinde formalem haeresim; quare qui in haeresi sunt educati, generatim eam non incurrunt et proinde absolutio datur tantum ad cautelam: unde est dubia et proinde non reservata.

In Baptismo haeticorum ergo ita procedendum est:

- a) si Baptismus prior fuit invalidus: nulla abiuratio nec absolutio, sed simpliciter baptizetur (non-baptizatus non potest excommunicari!);
- b) si Baptismus est dubius: prius fiat abiuratio et professio fidei; deinde Baptismus sub conditione; deinde absolutio ab excommunicatione ad cautelam (non reservatur!);
- c) si Baptismus fuit validus: abiuratio haeresis et professio fidei; deinde absolutio ab excommunicatione (reservata nisi sit dubia).

Ar t . 5

DE PATRINO

94. — NOTIO. Patrinus (vel matrina) est vir (vel mulier) qui in Baptismi administratione tanquam pater spiritualis baptizandum suscipit in filium spiritualem cum officio curandi de educatione et salute spirituali baptizati.

95. — REQUISITA. Prohibentur a munere patrini :

1. pater vel mater vel coniux baptizandi (ad val.);
2. ad haereticam vel schismaticam sectam pertinens (ad val.) ;
3. propter notorium delictum excommunicatus vel exclusus ab actibus legitimis, vel infamis infamia iuris (quin intercesserit sententia: ad lie.; cum sententia condemnatoria vel declaratoria : ad val.), interdictus vel aliter publice criminosus vel infamis infamia facti (ad lie.);
4. clericus depositus vel degradatus (ad val.) ;
5. novitii et professi in quadam religione (ad lie.), nisi necessitas urgeat et expressa habeatur venia Superioris saltem localis ;
6. in sacris ordinibus constituti (ad lie.) nisi de licentia expressa Ordinarii proprii.

In patrino vero requiritur ut

1. 14 aetatis annum attigerit (ad lie.), nisi aliud iusta de causa ministro videatur; ad validitatem requiritur ut usum rationis sit assecutus ;
2. sit baptizatus (ad val.) et fidei rudimenta noverit (ad lie.);
3. intentionem habeat id munus gerendi (ad val.);
4. ab ipso baptizando eiusve parentibus vel tutoribus aut, his deficientibus, a ministro sit designatus (ad val.);
5. baptizandum in actu Baptismi per se vel per procuratorem physice teneat aut tangat vel statim levet seu suscipiat de fonte sacro aut de manibus baptizantis (ad val.).

NOTA. Ad val. non significat ad validitatem Sacramenti, sed ad validitatem muneris patrini!

In dubio utrum quis valide vel licite admitti possit ad munus patrini, minister, si tempus suppetat, consulat Ordinarium.

Si indignus se praesentat, sacerdos eum prudenter arceat; si monitio non proderit, eum admittat ut testem aliumque uti patrinum designet, explicite declarando hunc solum esse patrinum et hunc solum in libro Baptismorum inscribendo. Imo declaravit S. Oil. a. 1763 : quodsi haereticus absolute vellet munere patrini fungi, sacerdos abstineat a Baptismo conferendo, etiamsi periculum sit ne tunc puer ab haeretico baptizetur. Quodsi patrinus dignus haberi nequit, Baptismus sine patrino conferatur (S.C.P.F. 1 Apr. 1816).

96. — OFFICIUM. Patrinus spiritualem filium perpetuo sibi commendatum habere debet atque in iis quae ad christianae vitae institutionem spectant, curare diligenter ut ille talem in tota vita se praebeat, qualem eum futurum esse solemni caeremonia spopondit.

Cum etiam parentes, et quidem ex iure naturali, teneantur illam educationem et salutem spiritualem baptizati procurare, patet patrinum ab hoc onere exonerari quoties a parentibus vel tutoribus vel ab ipso baptizato si est adultus, sufficienter procuratur; at ubi videt illos in hoc munere deficere, ipse ex officio sub gravi tenetur pro posse supplere. Hoc autem officium non solum per annos educationis, sed per totam vitam perdurat.

NOTA. Propter momentum huius officii improbanda est parentum incuria in seligendis personis non idoneis vel quae spiritualem filium non amplius sunt revisurae (PCS 260; S. Off. 15 Sept. 1869). Semper adhibeatur devotus Christianus bene instructus et qui in baptizatum auctoritate gaudebit, ut possit cum fructu suo munere fungi (cf. Instr. S. C. Sacr., 25 Nov. 1925).

97. — PRINCIPIUM. In omni Baptismo adhibendus est unus patrinus vel ad summum unus et una.

Explicator. *In omni Baptismo*: in Baptismo solemni, quatenus fieri potest; in Baptismo privato, si facile haberi queat. In Baptismo vero sub conditione iterando necessarius est solum si idem patrinus adhiberi potest qui in priore baptismo fuit. In supplen-

dis caeremoniis adhibendus est solum si in Baptismo privato nullus adfuit.

Unus patrinus: h. e. unus vel una pro singulis baptizandis, licet diversi sexus a baptizando.

Unus et una: ergo non plus quam duo nec duo viri vel duae mulieres.

Gravitas transgressionis. Etsi canon non severe se exprimat (quatenus fieri potest) tenent tamen moralistae, nullum adhibere patrinum in Baptismo solemni esse peccatum mortale, in Baptismo vero privato esse peccatum veniale. Similiter tenent esse peccatum mortale plus quam duos adhibere vel duos viros pro muliere baptizanda vel duas mulieres pro viro baptizando. Duos autem viros adhibere pro viro vel duas mulieres pro muliere tenent esse peccatum veniale. Rationem huius sumunt ex inutili multiplicatione impedimenti matrimonii ex cognatione spirituali.

98. — COROLLARIUM PRACTICUM. Patrinus non est qui tangit quidem infantem, sed nec a parentibus nec a parocho est designatus, vel qui ab ipsis designatus est sed puerum non tangit.

E contra patrinus est qui a parentibus designatur et puerum tangit, etiamsi a parocho repellatur, nisi desit aliud requisitum ad validitatem.

Nemo per procuratorem est patrinus nisi consentiat ut talis persona sit procurator; nec sufficit consensus praesumptus. A fortiori non est patrinus si Baptismus iam fuerit collatus antequam patrinus munus patrini acceptaverit. S. C. Sacr. 25 Nov. 1925 reprobavit usum admittendi procuratorem designatum non a vero patrino, sed a baptizante vel a baptizandi parentibus.

99. — SCHOLION I. *Utrum ipse minister Baptismi simul possit munere patrini fungi?*

Etsi Codex duas personas distinctas supponat, non tamen est explicite prohibitum. Si licet a pari arguere ex responsis S. Sedis quoad patrinos pro Sacramento Confirmationis, respondendum videtur hoc licere: etsi enim S.C.P.F. 21 Sept. 1843 responderit hoc (in Confirmatione) non esse tolerandum, S.R.C. 14 Iunii 1873

respondit: Episcopus confirmans in casu officium patrini gerat per procuratorem (cf. n. 129).

100. — SCHOLION II. *De cognatione spirituali.*

Ex omni Baptismo (etiam privato) certe valido, patrinus et baptizatus contrahunt cognationem spirituales, non vero ex Baptismo dubie valido nisi idem fuerit patrinus in priore Baptismo et in eius sub conditione reiteratione. Ex solis autem caeremoniis supplendis non contrahitur cognatio spiritualis. Cf. Tract, de Matrimonio, n. 570.

Ar t . 6

DE CAEREMONIIS

§ 1. DE CAEREMONIIS PERAGENDIS

101. — I. Extra mortis periculum, per se Baptismus semper solemniter conferendus est; quodsi quaedam caeremoniae fieri non possint, omitti possunt, sed reliquae perficiendae sunt.

Explicatur. *Per se*: dummodo minister Baptismi sollemnis (cf. supra, n. 59) adsit vel adiri possit. Solum pro haeretico qui in adulta aetate sub conditione baptizatur, Ordinarius loci permittere potest ut caeremoniae omittantur (can. 759). Secus, si in casu necessitatis omittantur, quamprimum supplendae sunt. Sacerdos ergo vel diaconus nunquam, praeter in hoc casu Baptismi haeretici adulti vel propter gravem et rationabilem causam, potest caeremonias omittere. Gravis autem et rationabilis causa est periculum mortis, si tempus omnino deficiat, si instet periculum a paganis, si sacerdos non habeat necessaria ad eas peragendas (olea, sal, etc.). In his casibus autem perficiendae sunt quae perfici possunt, reliqua postea in ecclesia vel oratorio suppleantur (S.C.P.F. 21 Ian. 1789).

In Baptismo sub conditione reiterando, caeremoniae peragi debent solum si in priore fuerunt omissae; possunt tamen semper iterari.

102. — II. In mortis periculo minister diaconus vel sacerdos debet etiam caeremonias ritum baptismalem subséquentes peragere si tempus supersit.

103. — III. Nisi adsit licentia Ordinarii gravi et rationabili tantum de causa concedenda, pro adultis vel pueris baptizandis adhibendae sunt caeremoniae quae pro ipsis respective in libris ritualibus describuntur.

Explicatur. *Licentia Ordinarii*: PCS 254 hanc licentiam concessit pro mulieribus adultis baptizandis semper, pro viris adultis iusta de causa. Cf. *Facultates*, p. 37.

Gravitas transgressionis. Est peccatum mortale vel unam ex maioribus vel plures ex minoribus caeremoniis omittere absque ratione proportionate gravi. Similiter peccatum mortale est sine licentia ritum pro pueris adhibere pro adultis vel e contrario.

NOTA. Caeremoniae maioris momenti videntur e. g. unctio S. Oleo (et quidem illius anni si haberi potest; non tamen sunt omittendae unctiones neque est differendus Baptismus solum quia olea nova nondum habentur), insufflatio, salivae et salis impositio, etc.

104. — IV. Quoties minister Baptismi solemnis adiri non potest et est necessitas conferendi Baptismum, Baptismus privatus conferri potest.

Explicatur. *Necessitas*: haec potest esse e mortis periculo, ex obligatione baptizandi neo-natos (cf. n. 71), etc.

NOTA. In Baptismo privato, quatenus fieri potest, adhibeantur duo testes vel saltem unus, quibus Baptismi collatio probari possit.

§ 2. DE CAEREMONIIS SUPPLENDIS

105. — I. Caeremoniae quavis de causa omissae (praeter in casu haeretici adulti) quamprimum in ecclesia supplendae sunt.

Explicatur. *Quavis de causa*: sive quia tempus defuit, sive quia necessaria deerant, sive quia minister non fuit diaconus, etc. So-

lum excipitur casus quo, pro haeretico adulto sub conditione baptizando, Ordinarius licentiam dederit eas omittendi.

NOTA. A fortiori supplendae non videntur si haereticus valide fuit baptizatus in sua haeresi.

Omissae: illae quae omissae fuerunt; si ergo quaedam omissae, quaedam peractae fuerunt, hae non sunt repetendae; in Baptismo sub conditione iterando, caeremoniae in priore peractae iterari vel omitti possunt ad libitum.

Quam primum: hoc in lure Canonico semper significat intra tres dies postquam possibilitas adest.

In ecclesia: vide infra, de loco Baptismi solemnis conferendi, n. 108.

106. — II. In supplendis caeremoniis pro pueris adhibetur ritus infantium; pro adultis ritus infantium vel adultorum prout in infantia vel in adulta aetate baptizati fuerunt.

Explicatur. *Prout in infantia vel in adulta aetate*: si tamen in adulta aetate fuit baptizatus ritu infantium, caeremoniae huius ritus supplendae sunt; si nullae caeremoniae factae fuerunt, adhibendus est ritus adultorum.

Gravitas transgressionis. Sicut omissio caeremoniae, ita et non-suppletio caeremoniae omissae est peccatum mortale vel veniale prout maioris vel minoris momenti sunt caeremoniae omissae. Cf. nota ad n. 103.

Ar t . 7

DE TEMPORE ET LOCO

§ 1. TEMPUS

107. — Baptismus quolibet tempore administrari potest; adultis autem convenientius mane, quia tum minister tum baptizandus ieiunus sit decet et insuper, nisi graves urgentesque causae

obsint, adultus baptizatus statim Missae Sacrificio assistat et S. Communionem percipiat (can. 753).

Si commode fieri potest, praesertim in Vigilia Paschatis administretur Baptismus adultis.

Quoad tempus intra quod baptizandi sunt infantes, cf. supra, n. 71.

§ 2. LOCUS

108. — 1. Locus proprius pro Baptismo solemni est Baptisterium in ecclesia vel oratorio publico.

2. In locis vero Missionum domi conferendus est:

a) adultis infirmis qui propter infirmitatem aut periculum ad templum deferri non possunt (hoc periculum non necessario debet esse ex infirmitate!);

b) ubi non est sacellum vel commune oratorium aut ecclesia longe distat (PCS 267). Longe est e. g. 10 vel 20 milliaria seu iter pedestre 1 vel 2 horarum (S.R.C. 4 febr. 1871); ratio autem habenda est circumstantiarum loci et personae.

NOTA. Curetur tamen, ex reverentia erga Sacramentum, ut locus sit decenter compositus.

3. Si ex uno alterove motivo (irrationabili) parentes recusant puerum in ecclesiam deferre, domi baptizari potest sine caeremoniis cum animo postea supplendi, quando possibile erit; quodsi vero praevideatur parentes etiam postea non permissuros, tunc domi omnes caeremoniae peragantur (S.C.P.F. 27 Iulii 1775; 21 Ian. 1789). Notandum tamen parentes, ita irrationabiliter renitentes, (saltem obiective) peccatum inoboedientiae erga Ecclesiam committere.

4. Locus proprius pro caeremoniis supplendis item est Baptisterium in ecclesia vel oratorio publico. Eadem autem motiva quae sufficiunt ad alibi conferendum Baptismum, etiam sufficiunt ad ibi eas supplendas.

5. Baptismus privatus ubique conferri potest; convenit tamen, ex reverentia erga Sacramentum, locum magis decentem eligere.

109. — SCHOLION. *De adnotatione Baptismi.*

Collatus Baptismus semper sedulo et sine mora notetur in libro Baptizatorum, cum nomine baptizati, parentum, tempore et loco nativitatis et Baptismi, nomine patrini (et, si per procuratorem, etiam huius nomen) et baptizantis (et caeremonias suppletis) et testium (in Baptismo privato). Spatium etiam relinquatur ad notandum, casu occurrente, Confirmationem, Matrimonium, Subdiaconatum, Professionem solemnem.

Etiam laici sedulo semper notent omnia Baptismata a se collata ut possint ea exacte sacerdoti competenti referre.

Etiam sacerdos, baptizans hominem non suae curae commissum, certiolem facere tenetur sacerdotem ad quem spectat.

APPLICATIO

Mysterium regenerationis. Quam admirabilis Deus in operibus suis! Quam admirabile mysterium nativitas novi hominis, sed quanto maius mysterium regenerationis meae! Non est refectio virium mearum quae per peccatum debilitatae fuerunt, sed est elevatio totius humanitatis meae, totius vitae meae in planum omnino novum, in planum omnem sensum superans, in planum divinum. Regeneratio mea est filiatio mea divina, consortium meum divinae naturae, quo divina vivo vita; regeneratio mea est incorporatio mea vivifica in Corpore illo, Mystico, cuius caput et fons vitae est ipse Christus, ipse Deus-homo. Sicut oleaster silvester inoculatur in bona oliva. Vidistine unquam vineam silvaticam? Tam parvae sunt uvae eius, ut ad nihilum valeant; inoculatur autem nova vita boni palmitis, et ecce quam pulchri, quam sapidi, quam vinosi fiunt fructus eius! Haec inoculatio, en imago Baptismi, mysterii regenerationis.

lanua Ecclesiae. Ecclesia est illa piissima Mater quam Christus dedit mihi ut vitam meam foveat; Ecclesia est illa via tuta quam Christus indicavit mihi ut in omnibus credendis et agendis secure incedam; Ecclesia est illa communitas Sanctorum in qua Christus voluit me incorporari ut meritis omnium ditatus

.APPLICATIO

possim quondam omnibus coelicolis associari. Baptismus est qui posuit me in brachiis piissimae illius Matris; Baptismus est qui primos meos gressus direxit in hanc viam; Baptismus est qui incorporavit me in fructuosa illa societate.

Nos qui in iuventute prima S. Baptismum recepimus, nimis facile obliviscimur momenti quod illud Sacramentum in vita nostra habet. Antequam vel unius cogitationis capax fui, iam operatus est in me mirabilia sanctitatis. Antequam voluntas mea ad Deum se vertere potuit, Baptismus iam convertit eam ad hoc Summum Bonum, ad Bonum meum beatificum.

« *Noblesse oblige!* ». Generis claritas altas inducit obligationes. Quanto magis cum in ipso solemni momento Baptismi saltem per vocem patrini promiserim vitam vere christianam ducere, innocentiam quam in Baptismo recepi immaculatam conservare. Faxit Deus ut harum obligationum semper memor sim, ut in momento mortis meae animam immaculatam quam in Baptismo recepi, sed floribus et fructibus virtutum quarum semina in Baptismo recepi ornatam, Deo reddere possim.

CAPUT III

DE CONFIRMATIONE

Ar t . 1

NATURA

§ 1. NOTIO

110. — DEFINITIO. Confirmatio est Sacramentum quo per sacram unctionem et impositionem „ anuum Christianis confertur robur Spiritus Sancti ad firmiter credendum et fide „ intrepide confitenda „

Explicatur . *Sacramentum* : est Sacramentum Novae Legis uti in Cap. I describitur; simul est complementum Baptismi uti patet ex fine: firmiter enim credere et fidem intrepide confiteri iam debet ex Baptismo. In hoc autem Sacramento specialiter et abundantius recipit gratiam Spiritus Sancti operantis in animam eius ad ducendam vitam eius spiritualem. Etsi ergo sit complementum Baptismi, verum tamen est Sacramentum a Baptismo distinctum, uti in Theologia Dogmatica demonstratur.

Per sacram unctionem et impositionem manuum : indicatur ritus sacramentalis de quo in articulo sequenti.

Robur Spiritus Sancti: significat per hoc Sacramentum Spiritum Sanctum quasi possessionem assumere ipsius animae et, per illuminationes et roborationem voluntatis, gubernium ipsum vitae spiritualis illius animae, dummodo utique ipsa anima velit. Non quasi anima consiliis aliorum et praesertim directivis Magisterii ecclesiastici non amplius indigeret, sed Spiritus Sanctus

adiuvat animam ut illas directivas et consilia rectius intelligat et fidelius exsequatur. Utique Spiritus Sanctus potest hoc facere etiam in non-confirmatis, sed Confirmatio est Sacramentum ad hoc institutum, quod hanc gratiam Christianis cooperari volentibus ex opere operato confert.

Ad firmiter credendum et fidem intrepide confitendam : hoc non tantum significat « ad martyrium » ; sed firmiter credere et fidem intrepide confiteri etiam significat totam vitam suam intrepide iuxta principia fidei instituere.

§ 2. NECESSITAS

111. — I. Quamquam non est necessarium necessitate medii ad salutem, tamen omnis Christianus debet, occurrente opportunitate, Sacramentum Confirmationis recipere.

Explicatur. Non est necessarium necessitate medii: dum pro Baptismo diximus neminem posse via ordinaria pervenire ad salutem nisi per Baptismum, pro Confirmatione dicendum est hominem qui illud non receperit, posse pervenire ad salutem.

Occurrente opportunitate: h. e. quando aetatem qua in illa regione hoc Sacramentum recipere solent attigerit, et habet opportunitatem illud recipiendi.

Probatur. Ex Doctrina Ecclesiae: can. 787: Quamquam hoc Sacramentum non est de necessitate medii ad salutem, nemini tamen licet, oblata occasione, illud negligere (cf. *Rit. Rom.*, Tit. III, c. I, n. 10).

Ex ratione: Ex his quae supra diximus de natura huius Sacramenti, in quo confertur robur Spiritus Sancti ad firmiter credendum et fidem intrepide confitendam, patet unumquemque Christianum teneri tale Sacramentum recipere.

Gravitas transgressionis. Non constat inter Auctores qualis sit gravitas huius obligationis. Multi Auctores tenent transgressionem esse peccatum veniale, quia certe est peccatum et de peccato mortali non constat. Alii tenent illam esse peccatum mortale. Pro prima sententia afferunt argumenta: de peccato mortali non constat ex natura rei, quia sunt multa alia media

ad obtinendum gratias ex hoc Sacramento depromendas ; neque constat ex lege divina neque ex lege ecclesiastica, quia ex supradicto canone et ex *Rit. Rom.* non constat ibi agi de obligatione sub mortali. Attamen videtur: hic proculdubio agitur de re magni momenti, scii, de Sacramento instituto ad finem nostrum ultimum in hac vita (cf. vol. I, n. 11) attingendum. Verum est materiam gravem non necessario sub peccato mortali imponi; hoc autem supponitur donec contrarium probetur. Unde praeplacet sententia tenens Christianum, qui occurrente opportunitate notabiliter ultra tempus solitum negligit hoc Sacramentum recipere, reum esse peccati mortalis. Quodsi quis autem aliam sententiam sequi mallet, habet pro se auctoritatem non paucorum Auctorum magni nominis.

NOTA. iuxta Noldin, III, 93, b. Christiani non tenentur sub peccato mortali Sacramentum Confirmationis suscipere, tenentur vero parentes gravi obligatione ut filios suos data occasione confirmandos curent. Non autem apparet quomodo parentes possint sub peccato mortali teneri ad curandum ut filii obligationi satisfaciant ad quam non sub peccato mortali tenentur!

112. — II. Sacramentum Confirmationis semel tantum recipi potest.

Argumenta quae supra, n. 48 attulimus pro Baptismo, etiam valent pro Confirmatione, cum ibi semper Confirmatio simul cum Baptismo nominetur.

Ar t . 2

DE RITU SACRAMENTALI

§ 1. MATERIA ADHIBENDA

113. — Materia in Confirmatione adhibenda est Chrisma ab Episcopo consecratum speciali benedictione.

Explicatur. *Chrisma*: est mixtum compositum ex oleo olivarum et balsamo. Utrum vero ad validitatem admixtio balsami requiratur non certe constat.

Ab Episcopo consecration: ad validitatem requiritur, etiamsi Sacramentum a sacerdote conferatur; debet (ad lie.) esse Feria V in Coena Domini proxime superiori consecratum neque adhibeatur vetus nisi necessitas urgeat (*Rit. Rom.*, Tit. III, c. I, n. 3).

NOTA. Dubitatur utrum simplex sacerdos possit ex delegatione Summi Pontificis S. Chrisma conficere; videtur tamen affirmative respondendum; vix enim dubitari potest quin Eugenius IV 28 Ian. 1444 Vicario provinciali Fratrum Minorum bosniensi potestatem dederit conficiendi Chrisma (Noldin, III, 86, 2). Similiter refert Prümmer, III, 154 ex quadam privata communicatione hoc etiam factum esse dic 21 Martii 1916 pro pluribus dioecesibus regionum occupatarum Russiae, ita ut durante bello et per tres menses ab inita pace Administratores Apostolici et Vicarii Capitulares caractere episcopali carentes, imo Vicarii generales dioeceses regentes, in quibus Episcopi aberant, inter alias facultates haberent facultatem conficiendi olea sacra.

Speciali benedictione: probabiliter ad validitatem, ita ut alio oleo quam Chrismate Sacramentum probabiliter esset invalidum.

Gravitas transgressionis. Peccatum mortale esset, extra casum necessitatis Confirmationem administrare alio oleo quam Chrismate uti supra benedicto. Peccatum grave esset, nisi necessitas urgeat, adhibere Chrisma vetus.

114. — COROLLARIUM. Cum aliud oleum praeter specialiter benedictum (Chrisma) constituat materiam dubiam, sequitur:

1. In articulo mortis vel si quis secus semper careret hoc Sacramento, deficiente Chrismate posse etiam cum alio oleo ab Episcopo benedicto Confirmationem sub conditione conferri.

2. Confirmationem cum solo oleo collatam, si fieri potest, esse sub conditione iterandam.

§ 2. ACTIO

115. — Confirmatio administranda est per unctionem in modum crucis in fronte, ipsa manu ministri capiti confirmandi rite imposita peractam.

Explicatur. Per unctionem: ad validitatem. Quidam putant solam impositionem manuum esse necessariam ad valorem; at-

tamen, si Chrisma ad valorem est adhibendum, etiam unctio debet esse necessaria.

In modum crucis: iuxta quosdam etiam esset ad validitatem, ut scii, verificentur verba: Signo te signo crucis.

In ironie: probabilius ad valorem.

Ipsa ministri manu: non aliquo instrumento (ad vaL).

Capiti rite imposita: requiritur ut minister dum pollice manus dexteræ frontem signat eandem manum dexteram ponat super caput confirmandi. Ut utraque actio (unctio et manus impositio) fiat, requiritur ad validitatem ; ut autem fiat pollice et manu dextera, est ad liceitatem, ita ut si minister manu dextera vel pollice aegrotaret, posset etiam sinistra vel alio digito unctionem et impositionem peragere.

NOTA. Alia manus impositio quae hunc ritum praecedat, dum recitatur oratio *Omnipotens*, non videtur pertinere ad essentiam ritus Confirmationis, nam S. Off., die 17 Apr. 1872, validam declaravit Confirmationem puerorum qui huic primae impositioni non interfuerunt. Praescribit tamen *Rit. Rom.*, Tit. III, c. I, n. 12: « Confirmandi adsint primae manuum impositioni seu extensioni, nec nisi expleto ritu discedant ».

Probatur. 1. Can. 780: Sacramentum Confirmationis conferri debet per manus impositionem cum unctione Chrismatis in fronte... Can. 781, § 2: Unctio autem ne fiat aliquo instrumento, sed ipsa ministri manu capiti confirmandi rite imposita (cf. *Rit. Rom.*, Tit. III, c. I, n. 1-3).

2. *Rit. Rom.*, Tit. III, c. II, n. 6; c. III, n. 6: Quod dum dicit, imposita manu dextera super caput confirmandi, producit pollice signum crucis in fronte illius.

Gravitas transgressionis. Peccatum mortale est unum ex his requisitis omittere. Non tamen videtur esse mortale, sed veniale sine iusta ratione alio digito quam pollice dextero vel manu sinistra hanc sacram actionem peragere.

§ 3. FORMULA

116. — Verba adhibenda sunt illa quae in pontificalibus libris ab Ecclesia probatis praescribuntur.

Explicatur. *Quae... praescribuntur*: in *Rit. Rom.* sunt: Signo te signo crucis et confirmo te chrismate salutis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Arnen.

Difficile dictu est quatenus verba huius formulae pertineant ad essentiam: Noldin (III, 88) tenet nullum verbum, Merkelbach (III, 183) tenet omnia verba illius formulae esse essentialia. Concedit tamen Merkelbach mutationem esse accidentalem, si quis diceret *corroboro pro confirmo*, vel *chrisma sanctificationis pro chrisma salutis*.

Cum de facto formula Ecclesiae graecae nil commune habeat cum illa Ecclesiae Romanae, et etiam decursu temporum videatur magna fuisse differentia in formula Confirmationis, dicendum videtur illam solam formulam esse validam quam Ecclesia praescribit.

Ar t. 3

DE MINISTRO

§ 1. QUIS SIT

117. — Ordinarius Confirmationis minister est solus Episcopus; extraordinarius minister est presbyter.

Explicatur. *Ordinarius*: ita ut Sacramentum ab Episcopo rite collatum semper sit validum.

Extraordinarius: disputatur inter Auctores utrum presbyter potestatem habeat ex ordinatione, ita ut solum exercitium decreto irritante Ecclesiae impediatur, an vero potestatem non habeat, sed simul cum licentia Ecclesiae illam accipiat. Haec quaestio autem disputatur in Theologia Dogmatica. Quidquid respondeatur, certum est presbyterum extra limites concessionis hoc Sacramentum non posse valide conferre.

Probatur. Ex doctrina Ecclesiae: Cone. Trid.: Si quis dixerit Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum episcopum, sed quemvis simplicem sacerdotem, anathema sit (DB 873).

Can. 782, § 1-2: Ordinarius Confirmationis minister est solus Episcopus. Extraordinarius minister est presbyter cui vel iure communi vel peculiari Sedis Apostolicae induito ea facultas concessa sit.

Ex Sacra Scriptura: In Actibus Apostolorum apparet Apostolos per seipsos imponere manus ad dandum Spiritum Sanctum, dum administratio Baptismi etiam aliis committebatur.

§ 2. REQUISITA

Praeter requisita in ministro omnium Sacramentorum (cf. n. 8-19) necessaria sunt adhuc sequentia:

II

ritur vel iurisdictio ordinaria vel licentia saltem rationabiliter praesumpta ab eo qui talem iurisdictionem habet.

Explicatur. In Episcopo: h. e. in quocumque consecratione episcopali ornato.

Requiritur: ad liceitatem.

Iurisdictio vel licentia: h. e. intra territorium suae iurisdictionis potest omnes subditos confirmare, et etiam extraneos nisi eorum proprius Ordinarius id expresse prohibuerit; extra territorium potest (absque speciali licentia) confirmare proprium subditum, sed privatim ac sine mitra et baculo; ut autem extra territorium possit non subditos confirmare vel solemniter confirmare subditos, requiritur licentia Ordinarii loci saltem rationabiliter praesumpta.

119. — II. In presbytero requiritur facultas ad hoc iure communi vel peculiari Sedis Apostolicae induito concessa.

Explicatur. Requiritur: ad validitatem.

Iure communi: hac facultate ipso iure gaudent, praeter S. R. E. Cardinales ad normam can. 239, § 1, n. 23, Abbas vel Praelatus

nullius, Vicarius et Praefectus Apostolicus, qui tamen, si character episcopali carent, ea valide uti nequeunt, nisi intra fines sui territorii et durante munere tantum.

Insuper, ex decreto S. C. Sacr. 14 Sept. 1946, quod est generale Apostolicae Sedis indultum, tanquam Ministri extraordinarii Confirmationem conferre possunt parochus proprio territorio gaudens, vicarius actualis qui curam habet paroeciae domui religiosae, ecclesiae capitulari vel alii personae morali pleno iure unitae, vicarius oeconomus qui paroeciam vacantem regit, sacerdos cui exclusive et stabiliter commissa sit, in certo territorio cum determinata ecclesia, plena animarum cura cum omnibus parochorum iuribus et officiis; illi omnes Confirmationem conferre valent personaliter fidelibus in proprio territorio (etiam in loco exempto) degentibus, qui ex gravi morbo in vero periculo mortis sunt constituti ex quo decessuri praevideantur, etiam in ipsa episcopali urbe, dummodo nullus Episcopus communionem cum Apostolica Sede habens praesto sit (cf. *Rit. Rom.*, Tit. III, c. I, n. 5-7).

Peculiari induito: cf. *Facultates*, p. 40. Si facultas est territorialis, potest in hoc territorio etiam extraneos confirmare, nisi eorum proprius Ordinarius id expresse prohibuerit.

Sacerdos ritus latini, ex Decreto S. C. Eccl. Or. 1 Maii 1948, quoties vi legitimi indulti Confirmationem valide et licite administrare potest fidelibus proprii ritus, idem potest fidelibus ritus orientalis quorum spiritualis cura ipsi commissa manet, h. e. qui extra patriarchale territorium commorantes sub administratione sunt cleri latini.

Sacerdotes vero ritus orientalis omnes, nisi eis haec facultas explicite dempta sit, facultatem habent Confirmationem infantibus ritus orientalis simul cum Baptismo conferendi; quoad infantes ritus latini hac facultate valide sed illicite utuntur (can. 782, § 5).

NOTA. 1. Presbyter qui in administranda Confirmatione facultatis sibi factae limites praetergredi praesumpserit, eadem facultate eo ipso privatus existit (can. 2365).

2. In Ecclesia graeca orientali omnes sacerdotes tum catholici tum schismatici ex antiqua consuetudine valide confirmant, quamdiu

confirmandi potestas non fuerit expresse revocata. Haec certe adempta est in Bulgaria, in Albania, in Cypro, in Italia et insulis adjacentibus atque inter Maronitas libancenses (S. Oil. 3 Iui. 1853).

120. — SCHOLION. *Utrum Episcopus possit presbyterum delegare ad Sacramentum Confirmationis administrandum.*

Dubium est utrum hoc absolute loquendo sine facultate S. Sedis facere possit. In praesenti autem certe non potest (ad val.): S. Sedes enim illud ius sibi absolute reservavit ita ut sine eius induito nullus omnino presbyter possit valide hoc Sacramentum administrare.

§ 3. OBLIGATIO ADMINISTRANDI

121. — Tum minister ordinarius tum extraordinarius tenetur Sacramentum Confirmationis suis subditis (vel illis in quorum favorem data est facultas) rationabiliter petentibus administrare.

Explicatur. *Rationabiliter petentibus*: cf. supra, n. 20. Praesertim autem rationabiliter petunt ab Ordinario loci tempore visitationis quae singulis quinquenniis absolvi debet (can. 785, § 1 et 3; *Rit. Rom.*, Tit. III, c. I, n. 8).

Gravitas transgressionis. Peccatum mortale est si Ordinarius loci non curat ut omnes subditi singulis quinquenniis occasionem habeant illud Sacramentum recipiendi. Pro omni ministro peccatum mortale vel veniale est rationabiliter petentibus non administrare prout minor est proportio inter necessitatem fidelis confirmandi et proprium incommodum (cf. supra, n. 20).

122. — SCHOLION. *Utrum minister teneatur Confirmationem administrare morientibus petentibus.*

Antea moralistae unanimes docebant eum non teneri propter onus nimis grave quod sequeretur ex tali obligatione, cum, si uni concedit, omnibus concedere teneatur ne scandalum oriatur. Nunc vero, cum Ecclesia omnibus parochis facultatem dedit administrandi Confirmationem morientibus, tale incommodum non amplius habetur, et proinde dicendum Ministrum teneri si absque incommodo proportionato potest.

Ar t . 4

DE SUBIECTO

§ 1. QUIS SIT

123. — I. Subiectum capax Confirmationis est omnis homo baptizatus nondum confirmatus.

Pr obatur. 1) *baptizatus* : non baptizatus nullum Sacramentum suscipere potest;

2) *nondum confirmatus* : Confirmatio iterari non potest;

3) *omnis homo* : Confirmatio est naturale complementum vitae spiritualis quae in Baptismo confertur, et sicut Baptismus pro omnibus est instituta.

124. — II. Secundum hodiernam disciplinam in Ecclesia latina generatim non conferenda est Confirmatio ante septimum circiter aetatis annum.

Explicatur. *Secundum hodiernam disciplinam* : Primis enim duodecim saeculis Confirmatio statim post Baptismum conferebatur, etiam pueris.

In Ecclesia latina : in Ecclesia graeca enim adhuc viget antiqua consuetudo. In locis autem Ecclesiae latinae ubi antiquissima adhuc viget consuetudo, haec servari potest; si autem ibi non obstant graves et iustae causae ad consuetudinem servandam, etiam ibi fideles de lege communi edoceantur (S. C. Sacr. 30 Iun. 1932).

Generatim : h. e. licet ante hanc aetatem hoc Sacramentum conferre si infans in periculo mortis sit constitutus vel ministro id expedire ob iustas et graves causas videatur (*Rit. Rom.*, Tit. III, c. I, n. 11; can. 788). Talis gravis causa esset e. g. si ob distantiam locorum amissa praesente occasione aliam vix essent habituri (S. Off. 11 Dec. 1850).

Non conferenda : in Rituali et in can. 788 habetur: «Licet... convenienter... differatur » ; hoc autem significat, uti Comm. int.

Cod. 16 lun. 1931 declaravit, hoc Sacramentum conferri *non posse* nisi in casibus citatis. « Convenienter » ergo ibi significat tantum, hanc mutationem antiquae disciplinae fuisse convenienter introductam.

Ante septimum circiter aetatis annum : cum etiam prima Communio puerorum circa hanc aetatem celebranda sit, quaeri potest quodnam Sacramentum prius recipiendum sit : in Instructione 20 Maii 1934 S. C. Sacr. ad hoc respondit: « ... opportunum (quidem) esse et conformius naturae et effectibus Sacramenti Confirmationis, pueros ad sacram mensam prima vice non accedere nisi post receptum Confirmationis Sacramentum, quod est veluti complementum Baptismatis...; non tamen iidem censendi sunt prohiberi quominus ad eandem mensam admittantur, si ad annos discretionis pervenerint, quamvis Confirmationis Sacramentum antea accipere non potuerunt ».

Gravitas transgressionis. Peccatum mortale vel veniale est prout iusta et gravis causa plus minusve deest.

§ 2. REQUISITA

125. — Praeter statum gratiae caeteraque requisita in subiecto omnis Sacramenti (n. 3541), in subiecto Confirmationis requiritur (si usu rationis pollet) sufficiens instructio.

Explicatur. *Sufficiens instructio*: requiritur ut sciat necessaria quoad hoc Sacramentum (naturam, dignitatem, effectus, dispositiones requisitas ad digne illud recipiendum), sed insuper rudimenta fidei, praecepta decalogi et Ecclesiae, actus virtutum theologalium, orationem dominicam, symbolum Apostolorum (S. C. Sacr. 30 lun. 1932).

Quando autem graviter aegrotantibus administrandum est, Ministri erit pro singulorum aegrotorum captu eos edocere de his quae scitu sunt necessaria, intentionem aliquam suscitando percipiendi hoc Sacramentum ad robur animae conferendum. Curari autem debet ab his ad quos spectat, ut si dein convaluerint, opportunis institutionibus circa fidei mysteria, naturam atque effectum huius Sacramenti diligenter instruantur (*Rit. Rom.*, Tit. III, c. I, n. 9).

Gravitas transgressionis. Est peccatum mortale vel veniale hoc Sacramentum recipere (vel etiam administrare) prout defectus instructionis est gravis vel levis.

NOTA. Non requiritur, sed optandum est ut confirmandus sit ieiunus; capillis compositis, vestibus simplicibus et ad modestiam compositis accedant (S. C. Sacr. 30 Iun. 1932).

126. — COROLLARIUM. *Utrum confirmandi sint amentes.*

Perpetuo amentes confirmari possunt circa septimum aetatis annum, cum usus rationis pro hoc Sacramento non requiratur et pro non pollente usu rationis intentio non requiratur (cf. n. 39); amentes qui olim usum rationis habuerunt, confirmari possunt solum si non praevidentur usum rationis recuperaturi (tunc enim confirmari debent durante usu rationis) et merito supponuntur habuisse intentionem saltem habitualement implicitam et esse in statu gratiae.

Ar t . 5

DE PATRINO

127. — NOTIO. Patrinus (vel matrina) est vir (vel mulier) qui in Confirmationis administratione tanquam pater spiritualis confirmandum suscipit in filium spiritualement cum officio curandi de eius educatione spirituali.

Requisita. Prohibentur a munere patrini :

1. pater vel mater vel coniux confirmandi (ad val.);
2. ad haereticam vel schismaticam sectam pertinens (ad val.);
3. propter notorium delictum excommunicatus vel exclusus ab actibus legitimis vel infamis infamia iuris (quin intercedat sententia: ad lie.; cum sententia condemnatoria vel declaratoria: ad val.), interdictus vel aliter publice criminosus vel infamis infamia facti (ad lie.);
4. clericus depositus vel degradatus (ad val.);

5. novitii vel professi in quadam religione (ad lie.), nisi necessitas urgeat et expressa habeatur venia Superioris saltem localis ;

6. in sacris ordinibus constituti (ad lie.), nisi de licentia expressa Ordinarii proprii;

7. persona alterius sexus ac confirmandus (ad lie.) nisi aliud ministro in casibus particularibus ex rationabili causa videatur;

8. patrinus Baptismi (ad lie.) nisi rationabilis causa, iudicio ministri aliud suadeat, aut statim post Baptismum legitime Confirmatio conferatur.

In patrino vero requiritur ut :

1. 14 aetatis annum attigerit (ad lie.), nisi aliud iusta ex causa ministro videatur; ad validitatem autem requiritur ut usum rationis sit assecutus ;

2. sit confirmatus (ad val.) ;

3. intentionem habeat id munus gerendi (ad val.);

4. a confirmando eiusve parentibus vel tutoribus vel, si desint vel renuant, a ministro vel a parochio sit designatus (ad val.);

5. fidei rudimenta saltem noverit (ad lie.) ;

6. confirmandum in ipso actu Confirmationis per se vel per procuratorem physice tangat (ad val.).

Officium. Patrinus debet confirmatum perpetuo sibi commendatum habere eiusque Christianam educationem curare ; h. e., si alii educatores in suo munere deficiunt, patrinus ex officio sub gravi tenetur pro posse supplere.

128. — PRINCIPIUM. In administratione Confirmationis, si haberi potest, adhibendus est unus (vel una, si confirmanda est mulier) patrinus pro singulis confirmandis, ita ut, nisi aliud iusta de causa ministro videatur, patrinus unum tantum vel duos confirmandos praesentet.

Explicatur. Unus vel una: vide supra, Requisita 7): patrinus debet (ad lie.) esse eiusdem sexus ac confirmandus, nisi aliud ministro in casibus particularibus ex rationabili causa videatur.

Gravitas transgressionis. Sicut pro Baptismo, moralistae solent hic tenere peccatum mortale si nullus adhibetur patrinus, etsi Codex et Rituale Romanum dicant : si haberi potest.

129. — SCHOLION I. *Utrum ipse minister Confirmationis possit simul munere patrini fungi.*

Codex certe duas personas distinctas supponit. Ad quaestionem autem utrum sacerdos Confirmationem administrans possit simul esse patrinus, S.C.P.F. 21 Sept. 1843 respondit hoc non esse tolerandum; ad quaestionem vero utrum Episcopus confirmans possit simul esse patrinus S.R.C. 14 Iun. 1873 respondit: Episcopus confirmans in casu officium patrini gerat per procuratorem.

130. — SCHOLION II. *De cognatione spirituale.*

Ex Confirmatione valida oritur inter confirmatum et patrinum cognatio spiritualis. Notandum vero hanc cognationem, secus ac illa quae oritur ex Baptismo, non inducere impedimentum pro Matrimonio.

Ar t . 6

DE CAEREMONIIS

131. — I. Episcopus caeremonias in Pontificali Romano praescriptas observare debet; in administratione privata solum rochetto cum stola alba, vel etiam solam stolam albam induit.

Explicatur. *Privata administratio*: h. e. quando sine solemnitate, extra sacellum, existente rationabili causa (e. g. aegritudine confirmandi), administratur; similiter quando Episcopus proprio subdito extra proprium territorium hoc Sacramentum sine speciali licentia Ordinarii loci administrat.

II. Sacerdos caeremonias in Rit. Rom. praescriptas observare debet.

Explicatur. In *Rit. Rom.*: Tit. III, c. II si agitur de aegroto in periculo mortis constituto; Tit. III, c. III si agitur de fidelibus extra mortis periculum.

Gravitas transgressionis. Caeremoniam omittere quae certo vel etiam probabiliter ad valorem Sacramenti pertinet, est pec-

catum mortale. Caeremoniam omittere quae non pertinet ad valorem Sacramenti, est peccatum veniale.

Ar t . 7

DE TEMPORE ET LOCO

132. — 1. Quovis tempore Confirmatio conferri potest; maxime autem decet illud administrari in hebdomada Pentecostes (can. 790).

133. — 2. Proprius Confirmationis administrandae locus est ecclesia; ex causa tamen quam minister iustam ac rationabilem iudicaverit, potest in quolibet alio decenti loco conferri (can. 791 ; *Rit. Rom.*, Tit. III, c. I, n. 13).

APPLICATIO

Confirma hoc Deus, quod operatus es in me !

Etiam ego hanc perfectionem vitae recepi, etiam ego corroboreatus sum in militem Christi, in professorem perfectum vitae christianae. Martyrium ad quod unxit me Christus, probabiliter non est martyrium sanguinis sed martyrium confessorum. Ad hoc confirmavit me Deus, ut vitam perfectam christianam vivam. Hoc ergo, Sacramentum Confirmationis petendo et suscipiendo, implicate spopondi. Confirma proinde hoc, Deus, quod operatus es in me.

Per Confirmationem Spiritus Sanctus qui iam per Baptismum (per gratiam) venit habitare in animam meam, invitavit me ut sinerem Eum vitam meam ducere. Ipse paratus est, dummodo ego vocem Eius audire velim: Ipse illuminabit me ut perfecte discam officia mea intelligere; Ipse roborabit me ut perfecte valeam officia mea implere.

...dummodo ego velim!...

CAPUT IV

DE PAENITENTIA

Hic loquimur solum de Sacramento Paenitentiae, non de virtute paenitentiae, cuius tractatio pertinet ad Theologiae Moralis partem specialem (vol. II).

Momentum huius tractatus extollere necesse non est, si consideramus quantam partem administratio huius Sacramenti sumit inter opera apostolica sacerdotis, si consideramus quam intimam connexionem cum vita morali hominum sacerdos in hoc Sacramento habet, non solum ad solvenda vincula peccatorum eorum, sed etiam ad docendum unumquemque quid, considerata vita eius morali, facere debeat ad finem suum attingendum. Ex prudenti et illuminato usu huius Sacramenti multae animae non solum possunt salvari, sed imo ad magnam duci sanctitatem.

Ar t . 1

NATURA

§ 1. NOTIO

134. — DEFINITIO. Paenitentia est Sacramentum sub forma iudicii quo Christiano remittuntur peccata eius et conceditur gratia pro emendatione vitae.

Explicatur. *Sacramentum* : Sacramentum N. T. sicut in Cap. 1 describitur.

Sub Jorma indicii: his verbis exprimitur forma specifica huius Sacramenti.

Remittuntur peccata et conceditur gratia etc.: est effectus huius Sacramenti, qui non solum est negativus (remissio peccatorum), sed etiam positivus (emendatio vitae): paenitens per confessionem ius recipit ad omnes gratias quae ei necessariae sunt ad non amplius peccandum.

§ 2. NECESSITAS

135. — I. Ex iure divino Sacramentum Paenitentiae necessarium est pro remissione omnis peccati mortalis post Baptismum commissi.

Explicatur. Necessarium: ita ut nemo possit obtinere talis peccati mortalis remissionem nisi cum actu contritionis habeat saltem sinceram voluntatem recipiendi etiam Sacramentum Paenitentiae, non quidem quamprimum, sed suo tempore: quandonam hoc debeat fieri, dici non potest; patet autem saltem urgere in periculo mortis vel quando secus non amplius praevidetur habiturus opportunitatem; quandonam urgeat ex iure ecclesiastico cfr. infra nn. 138-141.

Probatur. Cone. Trident.: Est autem hoc Sacramentum Paenitentiae lapsis post Baptismum ad salutem necessarium ut nondum regeneratis ipse Baptismus (DB 895).

Si quis negaverit confessionem sacramentalcm vel institutam vel ad salutem necessariam esse iure divino A. S. (DB 916).

Si quis dixerit in Sacramento Paenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse iure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia... A. S. (DB 917).

Gravitas transgressionis. Non videtur statuendum peccatum separatum a peccato confitendo, in eo qui admisso peccato mortali illud non confitetur, etiam per longum tempus, nisi positive in periculum se ponat illud postea confiteri non posse vel positiva voluntate statuatur illud tempore congruo non confiteri: tunc committit peccatum mortale inoboedientiae.

NOTA. Etsi Sacramentum Paenitentiae necessarium sit pro remissione peccati mortalis, monendi tamen sunt peccatores, ne ad sese convertendum expectent donec hoc Sacramentum suscipere possint. Sola enim contritio perfecta, ut infra n. 230 exponetur, iam potest eis remissionem peccati procurare cum infusione gratiae sanctificantis, antequam Sacramentum Paenitentiae suscipere valeant. Statim ergo ac gratia Dei cor eorum tetigerit, actu perfectae contritionis ad Deum sese convertant, cum proposito Sacramentum Paenitentiae quando poterunt suscipiendi.

136. — SCHOLION I. *Utrum necessarium sit Sacramentum Paenitentiae pro remissione peccati mortalis commissi post Baptismum dubie validum, sed ante eius iterationem.*

Peccatum mortale quod iam in confessione fuit accusatum non debet post secundum Baptismum iterum accusari, nam vel primus Baptismus fuit validus et tunc etiam confessiones fuerunt validae; vel primus Baptismus fuit invalidus, et tunc secundus est validus et peccata ante secundum Baptismum commissa tunc non sunt materia confessionis.

Utrum autem peccatum nondum accusatum, inter Baptismum dubium eiusque iterationem commissum, accusandum sit, controvertitur. Videtur tamen nulla obligatio imponenda: Tale enim peccatum est materia dubie necessaria cum sit dubie post Baptismum commissum; materia autem dubia inducit obligationem dubiam (cf. n. 239); obligatio autem dubia nulla est, quia nulla lex obligat donec certa probetur (cf. vol. I, n. 145 ss.). Exsistunt quidem diversa decreta S. Sedis in quibus confessio talium peccatorum praescribitur; attamen videntur esse decreta particularia in casibus in quibus magna erat probabilitas validitatis primi Baptismi; quare non videntur ad omnes casus extendenda. Unde pro praxi: etsi ex multis motivis (tranquillitas conscientiae, educatio praesertim pro conversis ex haeresi rebaptizandis, etc.) valde sit commendanda confessio illorum peccatorum, non potest tamen obligatio imponi. Notandum vero eos, si ea peccata confiteri non volunt, antequam Sacramentum vivorum recipiant, perfectam contritionem de eis elicere debere, nisi prius alia peccata confiteantur: sunt enim peccata certe commissa et non certe sacramentaliter remissa; si autem alia peccata interim confi-

tentur, ea peccata indirecte remittuntur, et sufficit contritio imperfecta seu attritio (cf. n. 226).

137. — SCHOLION II. *Utrum necessarium sit Sacramentum Paenitentiae pro remissione peccati in ipsa susceptione Baptismi commissi.*

A. v., utrum indigna susceptio Baptismi sit confitenda. Ratio dubitandi est, quia generatim dicitur sola peccata *post* Baptismum commissa esse confitenda; hoc autem videtur dictum solum ad excludenda peccata *ante* Baptismum commissa, non ad urgendum quod debent esse post Baptismum. Nulla ratio apparet cur non sit confitendum peccatum in ipso Baptismo commissum, cum in hoc momento iam fiat subiectum Ecclesiae. Cum autem non pauci Auctores teneant tale peccatum non esse accusandum nisi etiam post susceptum Baptismum protractum fuerit, probabiliter accusari non debet. Practice autem vix non protrahetur post Baptismum; unde haec ultima sententia valorem mere theoreticum habet. Quodsi Baptismus indigne susceptus fuit propter defectum doloris de peccatis suis, sufficit confiteri illum defectum doloris, sed non sunt confitenda peccata de quibus non dolebat, cum illa sint ante Baptismum commissa.

138. — II. Ex lure ecclesiastico Sacramentum Paenitentiae necessarium est saltem semel in anno pro eo qui reus est peccati mortalis.

Explicatur. *In anno:* annus computari potest sive civilis, sive a Communionem annua ad Communionem annuam. Qui autem praevidet se antequam annus elapsus fuerit non amplius habiturum esse copiam confessarii, tenetur praevenire et confessionem instituere dum habet confessarii copiam, quia incepto anno iam obligat praeceptum (vol. I, n. 88); e contra, si intra annum confessus non sit, tenetur quamprimum potest: nam tempus definitum est ad urgendam, non ad finiendam obligationem. Non tamen tenetur propter confessionem per unum vel plures annos neglectam, postea supplere, pluries in anno confitendo.

NOTA. Generatim, quamvis non sit praescriptum, annua Confessio coniungitur annuae Communioni, quae circa festum Paschatis praescribitur (cf. n. 280). Si quis autem tempore utili S. Communionem sine Confessione receperit, eo quod peccatum mortale non habuerit, tenetur, si postea in peccatum mortale inciderit, adhuc intra annum confiteri. Posset tamen — quamvis consiliandum sit ut quamprimum confiteatur — expectare usque ad proximum tempus utile pro Communionem annua. Quodsi autem tunc annuam Communionem negligere, duplex peccatum inoboedientiae committeret, unum Confessionem et alterum Communionem annuam negligendo.

Huic obligationi autem non satisficit per confessionem sacrilegam vel voluntarie invalidam (can. 907).

Pro eo qui reus est peccati mortalis: etsi hoc in can. 906 non dicatur, inducitur tamen collate can. 901. Haec obligatio etiam viget si interim peccatum iam fuerit per contritionem perfectam sine Sacramento Paenitentiae remissum; similiter videtur urgere si fuerit indirecte tantum remissum (cf. n. 157).

Probatum. Can. 906: Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, i. e. ad usum rationis pervenerit, tenetur omnia peccata sua saltem semel in anno fideliter confiteri. — Iamvero Ecclesia non potest obligationem imponere confitendi peccata quae sunt ex iure divino materia libera; ergo peccata in hoc canone intelligenda sunt mortalia.

Gravitas transgressionis. Qui reus peccati mortalis non semel in anno confitetur, committit peccatum mortale inoboedientiae erga hoc praeceptum ecclesiasticum.

NOTA. Hic agitur solum de obligatione generali. Quodsi cuidam frequens confessio ex conditionibus personalibus sit necessaria ad vitam vere Christianam agendam seu officia sua fideliter implenda, patet eum ad hoc Sacramentum frequentius recipiendum ex hoc capite teneri.

139. — III. Ex iure ecclesiastico Sacramentum Paenitentiae est necessarium illi qui, reus peccati mortalis, vult (vel debet) S. Communionem recipere.

Explicatur. Necessarium: ita ut non sufficiat status gratiae per contritionem perfectam recuperatus (vide n. 311-312). Non tamen videtur necessarium si peccatum fuit per absolutionem

indirectam remissum, sed sufficit ut tale peccatum in proxima confessione accusetur.

S. Communionem: cum celebratio Missae semper *S. Communionem* includat, patet idem valere si vult *S. Missam* celebrare; imo si urgente necessitate sine praemissa confessione celebraverit, tenetur intra triduum cum potuerit confiteri (cf. Cap. IX, n. 605, ubi de requisitis in celebrante Missae).

Probat ur. Can. 856: Nemo quem conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritum existimet, sine praemissa sacramentali confessione ad *S. Communionem* accedat; quodsi urgeat necessitas ac copia confessarii illi desit, actum perfectae contritionis prius eliciat.

Gravitas transgressionis. Qui extra casum in can. 856 exceptum, etiam contritus *S. Communionem* reciperet reus peccati mortalis non confessi, committeret peccatum mortale (*Communionem sacrilegam*).

140. — SCHOLION. *De causis excusantibus ab obligatione suscipiendi Sacramentum Paenitentiae.*

Uti patet, in hoc Scholio agimus solum de iis qui peccati mortalis post Baptismum commissi et nondum directe remissi rei sunt; nam alii, utpote non obligati, ab obligatione excusari nequeunt.

Uti ex vol. I, n. 92, sciri potest, ab obligatione excusat impossibilitas physica et moralis illam servandi. In specie autem nunc dicendum venit quid impossibilitas censeatur. Sedulo autem distinguendae sunt causae quae a Sacramento suscipiendo seu ab absolutione petenda excusant, et illae quae in petenda absolutione a confessione singulorum peccatorum seu ab integritate confessionis excusant. De his ultimis quaestio erit infra, n. 248; hic autem agitur de causis excusantibus ab ipsa absolutione petenda seu ab ipsa confessione instituenda. Patet peccatorem semper teneri ad statum gratiae recuperandum et remissionem peccatorum suorum procurandam per contritionem perfectam (vol. I, n. 205; et infra, n. 230), et cessante causa excusante, obligationem confitendi illa peccata iterum oriri.

Impossibilitas physica adest e. g. quando nullus sacerdos competens (vide infra, n. 150 ss.) adest vel adiri potest: ad impossibile enim nemo tenetur; imo, si tunc urget necessitas communicandi (sive ex praecepto, sive ex scandalo vel periculo infamiae oriundo si nunc S. Communionem non reciperet), potest etiam contritus non confessus S. Communionem recipere (cf. n. 312).

Impossibilitas similiter videtur adesse quando paenitens casus reservati reus, adire non potest confessarium facultatem a reservatis absolvendi habentem.

Impossibilitas moralis adest e. g. si paenitens habet invincibilem repugnantiam apud talem confessarium (e. g. proprium fratrem vel filium) confitendi et nullus alius adest; si est periculum laesionis sigilli (e. g. quia confessarius vel paenitens est surdaster et hic debet in loco publico confiteri, vel si paenitens et confessarius non possint nisi per interpretem colloqui: vide n. 243, 6); si est periculum infamiae propter circumstantias extraordinarias (e. g. si aliis scientibus paenitens vespere confessus sit, nocte peccaverit et mane, iisdem scientibus, iterum confiteri deberet, posset, si secus eius fama graviter laederetur, S. Communionem recipere sine confessione, dummodo contritionem perfectam elicuerit); si est periculum scandali vel lapsus sive ex parte paenitentis sive ex parte confessarii (e. g. si mulier habens pravam passionem erga hunc sacerdotem non posset sine desiderio peccaminoso cum ipso solo esse in confessionalis et alius confessarius non adsit).

Notandum tamen est, si haec impossibilitas moralis ad determinatum peccatum tantum sese refert, non excusat a confessione instituenda, sed solum ab hoc peccato accusando seu ab integritate confessionis (cf. n. 248). Quodsi autem peccatum, quod ita omitti potest, est unica materia necessaria (cf. n. 239), posset etiam ab ipso Sacramento recipiendo excusare. In quantum tunc confessio generica fieri possit, vide infra, n. 247.

141. — IV. Ex iure ecclesiastico Sacramentum Paenitentiae necessarium est illi qui vult certas indulgentias lucrari.

Explicatur. Necessarium : ad validitatem indulgentiae lucranda; attamen est solum relative necessarium, nam ipsa Ecclesia

quandoque dispensat ab obligatione confitendi. Haec obligatio autem similiter valet pro illo qui nullum peccatum mortale habet ac pro illo qui peccati mortalis est reus : peccatum veniale tunc non fit materia necessaria confessionis, sed qui non vult confiteri (h. e. qui non vult hanc conditionem implere) non potest beneficio indulgentiae frui.

Certas indulgentias : imprimis indulgentias plenarias.

142. — V. Sacramentum Paenitentiae non est necessaria **pro** remissione peccati venialis.

Explicatur. Non necessarium : etsi utilissimum sit et efficacissimum, imo et ad hoc etiam institutum Sacramentum, peccatum veniale tamen non est materia necessaria confessionis, et insuper potest aliis mediis remitti, uti contritione vel attritione, actibus meritoriis paenitentiae et mortificationis internae et externae, aliisque bonis operibus.

Probat ur. Cone. Trident.: Venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, et in quae frequentius labimur, quamquam recte et utiliter citraque omnem praesumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat : taceri tamen citra culpam multisque aliis remediis expiari possunt.

Can. 902: Peccata post Baptismum commissa... venialia, sunt materia sufficiens, sed non necessaria Sacramenti Paenitentiae.

143. — **COROLLARIUM.** *De remissione peccatorum venialium.*

Peccata venialia, si simul cum mortali exsistunt, non remittuntur independenter a peccato mortali, nam remissio cuiuscumque culpaе supponit saltem amicitiam Dei.

Unum peccatum veniale tamen remitti potest sine alio, si scii, peccator de hoc alio non dolet.

Pro remissione peccati venialis habetur duplex possibilitas: confessio cum attritione vel, sine confessione, actus contritionis vel caritatis perfectae, et, saltem quandoque, actus attritionis (cf. n. 231).

Ar t . 2

RITUS SACRAMENTALIS

144. — I. Ritus sacramentalis consistit in sententia iudiciali orali in forma indicativa super peccata paenitentis praesentis.

Explicatur. Sententia iudiciali: disputatur inter Dogmaticos utrum haec sententia iudicialis totum ritum constituat an solum formam cui tres actus paenitentis (confessio, contritio, satisfactio) tanquam materia accedere debeant, uti etiam *Rit. Rom.*, Tit. IV, c. I, n. 1 insinuat. Ad iustificandam praxim, etiam communem, Moralistarum de absolutione danda moribundis sensibus destitutis (n. 253), debemus logice admittere tres actus paenitentis non intrare ipsam essentiam Sacramenti, sed esse requisita in subiecto. Hanc quaestionem autem ad Theologiam Dogmaticam remittimus, interim tres actus paenitentis uti requisita considerantes.

Orali: ita ut excludatur absolutio in scriptis (secundum sententiam communem, ad validitatem).

In forma indicativa: ita ut excludatur forma deprecativa e. g. Deus te absolvat (probabiliter ad validitatem).

Paenitentis praesentis: ita ut excludatur absolutio absentis; qualis praesentia requiratur, vide infra, n. 222-223.

145. — II. Formula in hac sententia adhibenda est illa quae continetur in libro Rituali; ad validitatem debet exprimere actionem (absolvo), subiectum (te vel tuis) et probabiliter etiam obiectum (a peccatis).

Explicatur. Haec formula est: Dominus Noster Iesus Christus te absolvat; et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis (suspensionis) et interdicti, in quantum possum et tu indiges. Deinde ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Vel urgente necessitate:

Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.

Reliqua vide infra, n. 258.

146. — SCHOLION. *Possuntne plures simul absolvi sub formula: Ego vos absolvo a peccatis vestris...?*

Extra casum necessitatis esset peccatum mortale ita in plurali absolvere; in casu autem necessitatis, v. g. in naufragio, ante praelium, etc. esset validum et licitum. Quid in hoc casu de confessione, cf. infra, n. 247-248.

Ar t . 3

DE MINISTRO

§ 1. QUIS SIT

147. — Minister Sacramenti Paenitentiae est solus sacerdos iurisdictione munitus.

Explicatur. *Iurisdictione munitus*: non sufficit potestas Ordinis sacerdotalis, sed requiritur (ad validitatem) ut ab Ecclesia sit institutus iudex super illud subiectum et super illa peccata; quod vocatur iurisdictio. Iurisdictio de qua hic agitur est iurisdictio fori interni, et quidem fori sacramentalis. Quibusnam illa iurisdictio competat, vide infra, n. 150 ss.

NOTA Nemo potest seipsum absolvere; nam pro iudicio requiritur reus subiectus, et iudex: nemo autem potest suiipsius esse subiectum. Superior autem potest etiam ab inferiore petere absolutionem, etiamsi ille inferior ab ipso superiore iurisdictionem suam habeat: tunc enim superior suum subditum nomine Dei designat iudicem super seipsum non qua superiorem sed qua personam privatam, peccatorem.

Probat ur. 1. *Solus sacerdos*: Cone. Trident.: Si quis dixerit... non solos sacerdotes esse ministros absolutionis... A. S. (DB 920).

2. *Iurisdictione munitus*: Cone. Trident.: Quoniam igitur natura et ratio iudicii illud exposcit, ut sententia in subditos dum-

taxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit et verissimum esse Synodus haec confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet iurisdictionem.

Can. 872: Praeter potestatem Ordinis, ad validam peccatorum absolutionem requiritur in ministro potestas iurisdictionis, sive ordinaria sive delegata, in paenitentem.

148. — SCHOLION. *Utrum Sacerdos sine iurisdictione possit peccata venialia remittere.*

Negative, nam etiam remissio peccati venialis est actus iurisdictionis sacramentalis. Videtur quidem Medio Aevo talis consuetudo exstitisse, ut sacerdotes, non approbati ad confessiones, remitterent peccata venialia: hoc ita explicandum est, quod tunc exsistebat consuetudo a Summis Pontificibus approbata, qua omnibus sacerdotibus, etiam non approbatis, concedebatur iurdictio pro venialibus. Haec autem nunc certe abolita est ab Innocentio XI, 12 Febr. 1679; nec potest amplius de ea esse quaestio cum nunc nulla sit omnis iurdictio non expresse concessa.

§ 2. REQUISITA

A. IN GENERE

149. — Praeter requisita in ministro omnis Sacramenti, et praeter potestatem Ordinis et iurisdictionis, requiritur in ministro Paenitentiae bonitas, scientia et prudentia.

Explicatur. *Bonitas*: Ita dicit *Rituale Romanum*, Tit. IV, c. I, n. 2: Imprimis meminerit Confessarius se iudicis pariter et medici personam sustinere ac divinae iustitiae simul et misericordiae ministrum a Deo constitutum esse, ut tanquam arbiter inter Deum et homines, honori divino et animarum saluti consulat. — Confessarius iudex quidem est, non autem ad condemnandum, sed ad remittendum. Vices gerens Christi, debet etiam erga peccatores ea sentire in se quae et in Christo lesu.

Scientia: debet scire imprimis S. Theologiam et leges ecclesiasticas seu Ius Canonicum et leges locales; debet scire quomodo

animae in diversis statibus conscientiae tractandae sunt ut possint ad finem suum duci; debet scire etiam limites suae iurisdictionis. In Sacramento Paenitentiae minister est iudex, medicus et doctor; quare quaecumque scientia ad hoc triplex munus pertinet, debet eum ornare. Notandum etiam, etsi minister imprimis sit iudex, non tamen praecipuum eius munus est iudicare de gravitate peccatorum patratorum : post factum enim eam gravitatem eis tribuere debet quam peccator in eis agnovit quando ea commisit; sed illuminata scientia theologica et iuridica indiget praesertim ad formandam rectam conscientiam paenitentis, et ad dirigendos gressus eius in viam rectam. Illam scientiam requisitam, uti recte notat *Rituale Romanum*, ib., n. 3 : Quantam potest maximam ad id scientiam atque prudentiam tum assiduis ad Deum precibus, tum ex probatis auctoribus, praesertim e Catechismo Romano, et prudenti consilio peritorum studeat sibi comparare.

Cf. vol. I, n. 57.

Prudentia: tum in iudicando, tum in reprehendendo, tum in interrogando, tum in satisfactionem imponendo. Illam etiam, dicit *Rituale Romanum*, ib., quantam potest maximam tum assiduis ad Deum precibus, tum ex probatis auctoribus et prudenti consilio peritorum studeat sibi comparare.

- NOTA. 1. Praesertim iuvenis sacerdos, ab Ordinario ad audiendas confessiones rite approbatus, huic iudicio Ordinarii de capacitate sufficiente se conformet, et confidenter, auxilio Spiritus Sancti ardentem implorato fretus, confessionale adeat, etiamsi ipse propriam insufficientiam sentiat: paulatim, saltem si, uti *Rituale* supra citatum postulat, sibi semper maiorem capacitatem et experientiam comparare studet, illam capacitatem crescere sentiet. Quae vero interim praeter culpam minus recte egerit, divinae misericordiae commendet.
2. Curet Confessarius semper sufficientem scientiam habere ad solvendo casus ordinarie occurrentes. Si vero casus difficilior occurrit, prudenter dubitare sciat et doctiores consulat: interim paenitentem vel ad doctiorem remittat vel postulet ut tempore ad casum solvendum relicto, paenitens revertatur. Urgente tamen necessitate cum absolvere potest dummodo paratus sit stare solutioni definitivae (cf. n. 191, 205).

B. DE IURISDICTIONE

150. — Agimus hic de sola iurisdictione fori sacramentalis. Iurisdictio ecclesiastica fori externi et fori interni extrasacramentalis pertinet ad Ius Canonicum.

1. *Notio.*

DEFINITIO. Iurisdictio in foro sacramentali est potestas iudicandi et remittendi talia peccata talis subiecti.

Explicatur. *Talia peccata talis subiecti*: ex hoc apparet iurisdictionem posse restringi ita ut quaedam personae vel quaedam peccata iurisdictioni cuiusdam sacerdotis subtrahantur.

DIVISIO. Iurisdictio fori sacramentalis distinguitur:

1. *Ordinaria et delegata*: ordinaria est quae ipso iure (sive generali sive particulari) adnexa est officio, ita ut qui tale officium habet eo ipso etiam talem iurisdictionem habeat. Delegata est quae cuidam personae independentem ab eius officio committitur ab illo qui iurisdictionem ordinariam delegabilem habet.

2. Iurisdictio delegata adhuc subdividitur in *directe* et *indirecte* delegata: directe delegata est illa quae immediate sacerdoti committitur, ut si Ordinarius loci cuidam sacerdoti concedit iurisdictionem pro suo territorio; indirecte delegata est illa quae sacerdoti advenit mediante alia persona (saepe iurisdictionis incapaci) cui facultas conceditur eligendi confessarium, uti si Ordinarius cuidam Superiorissae Religiosarum concedit ius petendi sacerdotem hospitem ut confessiones religiosarum audiat: tunc Ordinarius loci huic sacerdoti sic electo concedit suam iurisdictionem, sed indirecte tantum, mediante petitione Superiorissae.

2. *Subiectum passivum.*

151. — Iurisdictio ordinaria exerceri potest non solum intra proprium territorium, sed etiam erga proprios subditos extra proprium territorium. Delegata iurisdictio vero exerceri potest solum intra territorium pro quo concessa est, et quidem nunquam extra proprium territorium delegantis. Intra territorium autem tum iurisdictio ordinaria tum delegata (nisi expresse sit

restricta) exerceri potest etiam erga extraneos qui intra territorium volunt confiteri: relate ad confessionem enim omnes paenitentes considerantur et tractantur ut incolae loci in quo confessionem peragunt.

3. *Subiectum activum.*

I. IURISDICTIO ORDINARIA.

152. — Ordinariam iurisdictionem habent:

1. Romanus Pontifex pro universa Ecclesia et pro omnibus peccatis.

2. S. R. E. Cardinales pro omnibus fidelibus, etiam monialibus, et pro omnibus peccatis (Quoad censuras exceptas, cf. n. 272).

3. Ordinarius loci eiusque Vicarius Generalis (vel Vicarius Delegatus, in Missionibus), pro toto suo territorio et pro omnibus peccatis exceptis S. Sedi reservatis (cf. n. 160 ss. et 272).

4. Paenitentiarius canonicus ecclesiae cathedralis vel collegiatae pro toto territorio Ordinarii (dioecesanos etiam extra territorium dioecesis) et pro omnibus peccatis exceptis S. Sedi reservatis.

5. Parochus et qui parocho aequiparantur: pro omnibus subditis etiam extra territorium et pro extraneis qui intra territorium paroeciae confiteri volunt, pro omnibus peccatis exceptis S. Sedi vel Ordinario loci reservatis. Excipiuntur ab eius iurisdictione etiam religiosae feminae nisi aliqua ad ipsum pro tranquillitate animae vel graviter aegrota recurrat (cf. n. 158).

Explicatur. *Qui parocho aequiparantur*: hi sunt quasi-parochus, vicarius actualis qui curam habet paroeciae domui religiosae unitae, vicarius oeconomus qui paroeciam vacantem regit, vicarius substitutus qui locum tenet parochi absentis (dummodo sit legitime institutus), vicarius adiutor qui supplet vices parochi ob causam permanentem officio imparis, dummodo hi omnes plena potestate paroeciali sint praediti (can. 451).

NOTA. Disputatur inter canonistas utrum iuxta can. 476, § 6 etiam vicarius cooperator (et proinde Missionarius Rector districtus) habeat iurisdictionem ordinariam (vicariam); ratio affirmandi est quod

« ipse debet *ratione officii* parochi vicem supplere cumque adiuvere in universo parocciali ministerio » nisi aliud expresse caveatur; ratio negandi est quod « eius iura et obligationes ex statutis dioeccsanis, ex litteris Ordinarii et ex ipsius parochi commissione desumuntur ».

6. Superiores religiosi exempti ad normam constitutionum pro suis subditis et pro omnibus peccatis exceptis S. Sedi vel Superiori ei maiori reservatis.

Explicatur. *Suis subditis*: Subditi Superioris (etiam localis) religiosi exempti sunt non solum novitii et professi, sed etiam omnes qui in sua domo diu noctuque degunt causa famulatus, educationis, hospitii aut infirmæ valetudinis (can. 514). Et hi quidem remanent subditi quamdiu *habitualiter* in illa domo degunt etiamsi ad tempus extra domum versentur e. g. ratione peregrinationis, excursionis, rusticationis, itineris, valetudinis (in nosocomio) aut necessitatis (e. g. si in carcerem detruduntur): cessat per definitivum discessum ab illa domo. Itaque, saltem probabiliter, alumni, dum apud suos ferias agunt, quamdiu revera intentionem habent ad scholam revertendi, subditi manent; non autem si studia absolverunt vel tamdiu interrumpunt ut moraliter non amplius ad domum pertinere censi possint.

II. IURISDICTIO DELEGATA.

153. — Iurisdictio delegata ut sit valida debet esse expresse concessa sive verbo sive scripto (can. 879). Non tamen requiritur explicita concessio, sed sufficit implicita e. g. mittendo sacerdotem ad Missionem ad populum prædicandam. Nunquam tamen potest iurisdictio præsumi, sed debet esse revera concessa; quando autem confessarius moraliter certus est eam concessam esse, potest in casu urgente ea uti, etiamsi documentum officiale nondum habeat, sed solam notitiam moraliter certam (e. g. per telegramma).

Etsi can. 878, § 2 dicat: Caveant locorum Ordinarii ac religiosi Superiores ne iurisdictionem aut licentiam sine rationabili causa nimis coarctent, — tamen in § 1 dicitur: Iurisdictio delegata aut licentia audiendarum confessionum concedi potest certis quibusdam circumscripta finibus. Quare in iurisdictione delegata

bene considerandum est quasnam limites delegans ei apposuerit. Casus reservati erunt a priori excipiendi, nisi explicite sint inclusi. Iurisdictio pro religiosis feminis similiter erit excipienda iuxta infra, n. 158, dicenda, nisi explicite sint inclusae.

Iurisditionem delegatam subdelegare nemo potest, nisi expresse ei fuerit concessum. Iurisditionem vero subdelegatam iterum subdelegare nemo potest nisi hoc expresse ei fuerit concessum ab eo qui ex potestate ordinaria delegavit (cf. Vermeersch, *Epitome*, I, n. 318).

Iurisditionem delegare possunt:

1. Romanus Pontifex pro universa Ecclesia et pro omnibus peccatis absque ulla restrictione.

2. Ordinarius loci pro omnibus, etiam non subiectis et exceptis, qui in suo territorio confiteri volunt, pro omnibus peccatis quae non sunt reservata S. Sedi, nisi facultatem habeat speciale " etiam pro iis delegandi.

Hanc iurisditionem delegare potest quibuscumque sacerdotibus, etiam non sibi subditis, sed solum pro finibus sui territorii. Ut autem licite illam delegare possit, debet eos idoneos reperisse per examen, nisi aliunde eorum doctrinam theologiam competentem habeat (can. 877), et, si agitur de religiosis, debent pro iurisditione habituali a proprio Superiore esse praesentati (can. 874, § 2).

3. Superior in religione clericali ad normam constitutionu " pro omnibus suis subditis et pro omnibus peccatis quae non reservantur S. Sedi vel Superiori ei maiori, nisi facultatem specialem obtinuerit etiam pro iis delegandi.

Explicatur. *Pro omnibus suis subditis*; vide supra, n. 152, 6. Hanc iurisditionem delegare potest etiam sacerdotibus alterius religionis vel saecularibus.

NOTA. Videtur esse sententia communis Superiores Provinciales Religionum exemptarum iurisditionem delegare posse etiam pro suis subditis extra Provinciam commorantibus: rationem afferunt quod iurisdictio Superioris provincialis non est territorialis, sed personalis, et proinde nullo territorio circumscribitur. Huius assertionis autem probationem non inveni; e contra, Superior provincialis extra

territorium Provinciae nullam auctoritatem habet, et proinde suam iurisdictionem, etiam in proprios subditos, extra territorium Provinciae nemini delegare potest.

Ad normam Constitutionum : videndum ergo est quibusnam Superioribus Constitutiones concedant ius delegandi iurisdictionem : ita e. g. in Ordine Fratrum Minorum hoc ius non conceditur Superioribus localibus.

NOTA. Parochus per se non potest iurisdictionem suam ordinariam delegare, sed ad hoc indiget speciali facultate seu mandato Ordinarii loci (Comm. Int. Cod., 16 Oct. 1919).

III. IURISDICTIO A IURE CONCESSA.

154. — 1. A iure delegatur iurisdictio omni sacerdoti pro omnibus in mortis periculo constitutis, quoad omnia peccata et censuras, quantumvis reservata et notoria, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus, salvis tamen infra dicendis (n. 159) de absolutione complicitis (can. 882).

Explicatur. Omni sacerdoti: etiam suspenso, excommunicato, schismatico, apostata, etc. Sacerdos non approbatus ad confessiones audiendas semper licite hac iurisdictione utitur; in quantum minister indignus licite ea utitur, vide supra, n. 42.

In mortis periculo: uti explicite declaravit S. Paenitentiaria 12 Mart. 1912 et 29 Maii 1915, in mortis periculo constituti habendi sunt etiam omnes milites non solum in proelio, sed etiam ad bellum convocati, ita ut omnes sacerdotes eorum confessiones audire possint.

2. Omni sacerdoti maritimum vel aerium iter arripienti, dummodo facultatem audiendi confessiones rite acceperit vel a proprio Ordinario loci vel ab Ordinario portus in quo navim conscendit, vel ab Ordinario cuiusvis portus interiecti per quem in itinere transit, conceditur iurisdictio pro toto itinere (maritimo vel aereo) pro quibuslibet fidelibus secum itinerantibus dum sunt in navi vel aerionavi; similiter dum navis vel aerionavis in itinere consistat, pro omnibus fidelibus qui quavis de causa ad navim accedunt vel qui, ipsis obiter ad terram appellentibus, confiteri petant, et pro his (sive in navi sive ad terram) quoad omnia peccata exceptis S. Sedi reservatis (can. 883).

Explicatur. *Maritimum vel aerium*: quod can. 883 pro maritimo itinere statuit, S. Pontifex Pius XII Motu Proprio 16 Dec. 1947 extendit ad iter aerium. Ex hoc quidam Auctores per analogiam voluerunt eandem iurisdictionem extendere ad longum iter via ferrea vel curru automobili; hic autem analogia non valet, cum iurisdictio, ut sit valida, debeat esse expresse concessa.

Proprio Ordinario: iuxta responsum Comm. Int. Cod. 30 Iui. 1934, non sufficit ut a proprio Superiore Maiore exempto facultatem audiendi confessiones acceperit, sed debet esse ab uno ex supra dictis Ordinariis *loci*. Putat Iorio, III, 431 sufficere ut sacerdos tanquam peregrinus a quodam Ordinario iurisdictionem acceperit: huic autem assentire non possumus, nisi agatur de Ordinario loci portus de quo in dicto canone; Ordinarius loci in quo tanquam peregrinus iurisdictionem recepit non potest vocari eius Ordinarius proprius. Cum Iorio, ib., consentimus quando putat sufficere ut illa iurisdictio non sit revocata, etiamsi per egressum e territorio vel elapso tempore cessaverit.

Fidelibus: ergo non pro religiosis feminis, nisi expresse data fuerit (can. 876) vel nisi religiosa graviter aegrotata vel pro tranquillitate conscientiae petat (cf. n. 158).

Obiter ad terram appellentibus: potest esse etiam per duos vel tres dies; non tamen ultra triduum si loci Ordinarius facile adiri potest; si vero loci Ordinarius facile adiri nequit, etiam ultra triduum. Idem valet si sacerdos ad terram appellit quia ibi, ad idem iter proseguendum, alteram navim ascendere debet, quam in hoc portu tamdiu expectare debet (Comm. Int. Cod., 20 Maii 1923). Non vero postquam, in fine itineris maritimi vel aerii, ad terram appulit.

3. Sacerdoti iurisdictione carenti qui a Cardinali vel ab Episcopo eligeretur in confessarium sibi vel familiaribus suis, conceditur a iure iurisdictio quoad omnia peccata, etiam reservata (can. 239, 349).

Quoad censuras vide infra, n. 272.

4. Sacerdoti iurisdictione carenti conceditur ab ipso iure iurisdictio in errore communi vel in dubio positivo et probabili sive iuris sive facti (can. 209).

Explicatur. In errore communi: Error communis habetur quando circumstantiae tales sunt ut multi fideles, etiam prudentes, iudicent illum sacerdotem habere iurisdictionem. Ita e. g. quando sacerdos solet confessiones audire; quando sacerdos venit ad adiuvandum parochum tempore quo solet habere adiutorem etiam ad confessiones audiendas; quando sacerdos sedet ad confessionale tempore quo solent confessiones audiri; quando adventus sacerdotis ad confessiones audiendas annuntiatus est, etc. Nec expectandum est donec maior pars fidelium suum falsum iudicium seu errorem formaverint, sed statim ac primus paenitens sacerdotem in talibus circumstantiis petierit ad confessionem suam audiendam, adest error communis et proinde Ecclesia supplet iurisdictionem, ita ut, si nihil aliud obstat, haec confessio sit valida. Nec refert utrum ipse sacerdos sciat carentiam suam iurisdictionis necne. Et etiamsi, non obstante errore communi, unus alterve sciret carentiam iurisdictionis, etiam ipse posset valide apud illum sacerdotem confiteri (et etiam licite, si ille sacerdos licite utitur sua iurisdictione).

Hac iurisdictione in errore communi sacerdos semper valide utitur; licite vero solum si nescit suam carentiam iurisdictionis vel si habetur periculum gravis damni sive fidelium sive ipsius sacerdotis; ita si sacerdos in die magni concursus paenitentum recordatur suam iurisdictionem exspirasse nec potest tempestive illam renovare; vel si dum sedet pro confessionibus recordatur suam iurisdictionem exspirasse nec potest absque admiratione populi sessionem abrumpere. Illicite vero (etsi valide) absolveret sacerdos qui absque necessitate sese poneret in talibus circumstantiis.

Limites talis iurisdictionis in errore communi sese extendunt quousque sese extendit error: ita si sacerdos sederet in confessionalis in quo sedere solet sacerdos munitus facultate dispensandi a reservatis, et populus putaret illum similem facultatem habere, ipse revera haberet talem iurisdictionem. Si autem sederet in confessionalis in quo solet sedere sacerdos approbatus pro solis confessionibus virorum, ipse non haberet iurisdictionem pro confessionibus mulierum.

In dubio positivo et probabili: circa existentiam vel exten-

sionem iurisdictionis, sive dubium sit iuris sive facti (cf. vol. I, n. 140); sacerdos valide et licite illa iurisdictione utitur; etiam licite: nam unice obstaret liceitati dubium de valore actus; hoc dubium autem tollitur ab Ecclesia eo quod iurisdictionem, si forte desit, supplet. Uti patet, tenetur sacerdos quantum potest dubium suum solvere; secus enim dubium convertitur in ignorantiam. Alia autem peculiaris causa non requiritur ad licitum usum iurisdictionis illius. Ita sacerdos non approbatus, in dubio positivo utrum talis paenitens sit in periculo mortis, potest licite et valide eum absolvere, etiam a peccatis reservatis.

NOTA. Cum hac iurisdictione autem non est confundenda iurisdictio praesumpta, quae est semper invalida. Iurisdictio enim debet (ad validitatem) expresse esse concessa (can. 879).

155. — SCHOLION I. *De confessione apud haereticos.*

Confessiones haereticorum apud sacerdotes suae sectae peractae videntur uti validae habendae, dummodo illi sacerdotes valide sint ordinati et fideles sint in bona fide: tunc enim apud ipsos habetur error communis, et nulla est ratio admittendi quod pia Mater Ecclesia illos a suppletione iurisdictionis excluderet.

156. — SCHOLION II. *De paenis contra audientes confessiones sine iurisdictione.*

Can. 2366 statuit suspensionem a confessionibus audiendis pro illis qui absque iurisdictione praesumpserint absolvere a peccatis reservatis; suspensionem a divinis pro illis qui sine iurisdictione praesumpserint confessiones audire. Notandum illum qui in errore communi audit (etiam illicite) confessiones, non audire sine iurisdictione, et proinde illas paenas non incurrere.

4. Restrictio.

157. — Antequam de restrictione iurisdictionis loquamur, praenotandum est quid sit directa et indirecta absolutio.

Directa absolutio est illa quae fit virtute iurisdictionis huic peccato applicatae.

Indirecta absolutio est illa quae fit deficiente iurisdictione vel sine applicatione iurisdictionis huic peccato.

Indirecta absolutio fundatur in eo quod nullum peccatum remitti potest si vel unum peccatum mortale non remittitur; quare, si unum peccatum mortale inculpabiliter non remittitur absolute, remittitur tamen per concomitantiam seu indirecte, sed remanet obligatio paenitentis hoc peccatum in prima confessione directae absolutioni submittendi. Haec indirecta absolutio potest in duplici casu occurrere, quando scii, confessarius licite absolvit non obstante defectu iurisdictionis (cuius exemplum habemus infra, n. 159), vel quando paenitens licite (vel ignoranter) reticet quoddam peccatum mortale (vide n. 248).

Hic defectus iurisdictionis sedulo distinguendus est a supplementatione iurisdictionis de qua supra (n. 154, 4): ibi enim Ecclesia supplet, et proinde sacerdos vere habet iurisdictionem.

I. QUOAD PERSONAS.

158. — Non agimus de restrictione iurisdictionis quoad personas, quam omnis delegans facere potest e. g. dando iurisdictionem pro solis viris (cf. supra, n. 153), sed de restrictione quam ipsum ius facit, scii, pro religiosis feminis et pro complice in peccato turpi.

1. Pro confessionibus audiendis religiosarum feminarum requiritur peculiaris iurisdictio ab Ordinario loci (can. 876), excepto casu quo quaedam religiosa sive ad tranquillitatem animae sive graviter aegrotata, quendam confessarium pro mulieribus approbatum adit vel advocat ad confitendum (can. 522, 523).

Explicatur. *Religiosarum feminarum* : sunt tum professae tum novitiae tum etiam illae quae in piis communitatibus sine votis vivunt (can. 675); non vero postulantes.

NOTA. 1. Pro communitatibus religiosarum instituendus est unus confessarius ordinarius, qui confessiones totius communitatis excipiat, nisi propter magnum ipsarum numerum vel aliam iustam causam sit opus altero vel pluribus; et unus extraordinarius, qui saltem quater in anno conventum adeat et cui omnes religiosas se sistere debent, saltem benedictionem recepturae. Insuper Ordinarius loci aliquot sacerdotes pro singulis domibus designet ad quos religiosas in casibus particularibus facile recurrere possint quin toties quoties

Ordinarius adeundus sit; et si quaedam religiosa quendam confessarium specialem postulet, Ordinarius facile eum concedat: illis omnibus confessariis specialis iurisdictio pro illis religiosis feminis ab Ordinario loci concedenda est (can. 520-521).

2. Pro communitatibus virorum similes praescriptiones habentur in Codice; cum autem pro ipsis non, sicut pro religiosis feminis, requiratur specialis iurisdictio, hae praescriptiones ad Sacramentum non referunt, et proinde tractandae sunt in cursu iuris Canonici.

Requiritur: ad validitatem.

Ab Ordinario loci: etiamsi communitas religiosa subiecta est Superiori Regulari, iurisdictio pro confessionibus conceditur ab Ordinario loci (can. 525); etiam parochus eam ex officio non habet.

Ad tranquillitatem animae: religiosa tunc potest adire vel advocare (Comm. Int. Cod. 28 Dec. 1927) quemlibet confessarium pro mulieribus approbatum (sive ab Ordinario loci in quo confitetur sive a quocumque alio), sed solum in loco ad confessiones mulierum audiendas sive habitualiter sive per modum actus (Comm. Int. Cod. 12 Feb. 1935) legitime approbato: illa conditio loci requiritur ad validitatem, ita ut confessio in alio loco non solum sit illicita, sed etiam invalida (Comm. Int. Cod. 24 Nov. 1920). Notandum ex can. 910 infirmitatem aliamve *veram necessitatem* esse rationem sufficientem ut mulier (et proinde etiam religiosa ad tranquillitatem animae confitens) extra sedem confessionalem confiteatur. Uno verbo dici potest: ubicumque mulier licite confitetur, ibi etiam religiosa (ad tranquillitatem animae) licite confitetur; ubicumque mulier illicite confitetur, ibi religiosa insuper invalide confitetur.

NOTA. 1. Haec concessio non dispensat ab obligatione regulariter confitendi apud confessarium ordinarium communitatis.

2. Confessarius, si animadvertit religiosam nimis frequenter vel non « ad tranquillitatem animae » hac libertate uti, debet prudenter eam monere eamque inducere ut regulis S. Matris Ecclesiae sese conformet.

3. Addit can. 522: Neque Antistita id prohibere potest aut de ea re inquirere, ne indirecte quidem; et religiosae nihil Antistitae referre tenentur. — Patet religiosam, propter bonum disciplinae, teneri ad petendam licentiam exeundi vel adeundi locutorium; non tamen

tenetur dicere se velle exire ad confitendum, et potest, si licentiam exeundi ex alio motivo habet, hac occasione adire confessarium, quin debeat hoc Antistitae referre.

Graviter aegrotata: etiamsi nondum sit periculum mortis, potest apud quemlibet confessarium pro mulieribus approbatum confiteri; in quolibet autem periculo mortis (etiam praeter morbum) potest apud quemlibet sacerdotem (etiam non approbatum) confiteri (cf. n. 154, 1).

159. — 2. Absolutio complicitis in peccato turpi est invalida, praeterquam in mortis periculo; et etiam in periculo mortis, extra casu: necessitatis est ex parte confessarii illicita (can. 884).

Explicatur. Complicitis in peccato turpi: complex in peccato turpi est omnis, sive vir sive mulier, etiam impubes, quocum sacerdos confessarius quodvis peccatum mortale luxuriae et impudicitiae externum (etiamsi non sit copula consummatum), etiam colloquia, etiam ante susceptum sacerdotium, commiserit. Ut autem iurisdictio in complicem ei subtrahatur, requiritur ut actio fuerit peccatum certum, mortale, et quidam in utroque complice et in quantum complices, ita ut si ex turpibus colloquiis venialiter, sed ex *seorsum* adveniente pollutione mortaliter peccaverint, non sit subtracta iurisdictio.

Invalida: Disputatur inter Auctores utrum iurisdictio in peccatum complicitatis perpetuo subtrahatur an solum usquedum iam semel directe fuerit remissum ab alio confessario, ita ut factum sit materia libera confessionis. Consiliandum quidem ut paenitens abstineat a tali peccato apud complicem, etiam uti materiam liberam, confitendo, sed videtur dicendum absolutio-nem a peccato ita libere accusato esse validam et licitam.

Disputatur similiter inter Auctores utrum confessario subtrahatur iurisdictio in omnia peccata complicitis an solum in peccatum turpe in quo fuit complex, ita ut, si paenitens quacumque ex causa licite non accusaret hoc peccatum (cf. n. 248) adhuc valide possit absolvere ab aliis peccatis et indirecte ab hoc peccato turpi, salva obligatione paenitentis illud apud alium confessarium confitendi. Cum Ecclesia nunquam hanc quaestionem

solverit, teneri potest iurisdictionem subtractam esse quoad solum peccatum turpe.

Ut autem confessarius *licite* hac iurisdictione in alia peccata uti possit, requiritur ut paenitens licite hoc peccatum non accuset (cf. n. 248), et sacerdos licite hanc reticentiam permittat. Illicite autem hac iurisdictione utitur si paenitens peccatum complicitatis reticet quia a confessario complice directe vel indirecte ad hoc fuerit inductus (can. 2367, § 2). Directe autem inducit qui positive et explicitamente monet paenitentem de tacendo peccato complicitatis, quamcumque rationem adducat (e. g. quia illud iam novit); indirecte vero qui per se vel per alium, in confessione vel extra confessionem, ante vel post peccatum patratum, eum suaderet vel suadere conaretur peccatum patratum vel patrandum nullum esse peccatum vel saltem non esse peccatum mortale.

Illicita: In periculo mortis semper valide absolvit complicem a peccato turpi, sed graviter illicite nisi in casu necessitatis, h. e. nisi alius sacerdos (etiam non approbatus ad confessiones) sine gravi infamia vel scandalo (extra confessionem oriente) advocari non possit vel si moribundus recuset alii confiteri (can. 2367, § 1). Non tamen videtur confessario complici praeferendus haereticus vel schismaticus vel notorie suspensus vel notorie excommunicatus, quia talis sine gravi scandalo advocari non potest.

Quaestio ponitur utrum etiam extra periculum mortis aliquando valide et licite possit complicem absolvere a peccato complicitatis. Quaestio est de peccato complicitatis prima vice absolvendo. Poni possunt diversi casus:

a) Si paenitens est in gravissima necessitate, v. g. si secus paenitens per tempus notabile non posset confiteri, vel omissa confessione annua gravissimam infamiam incurreret. Plures Auctores affirmant sacerdotem tunc valide et licite absolvere posse paenitentem etiam a peccato turpi, quia vel lex divina praevalet vel incommodum gravissimum excusat a lege positiva. Attamen notandum est hic non agi de mera prohibitionem legis positivae, sed de defectu iurisdictionis quam neque lex divina neque gravissimum incommodum supplet. Quare potius dicerem in hoc casu sacerdotem complicem suum valide et licite absolvere posse dire-

cte ab aliis peccatis, indirecte tantum a peccato complicitatis, ita ut paenitens obligatus maneat illud peccatum in prima sua confessione apud alium confessarium accusare; et tenetur confessarius complex paenitentem de hac obligatione monere, ne appareat complicem directe absolvere.

Z^o) Si confessarius serio dubitat utrum paenitens sit suus complex. In dubio positivo et probabili certe supplet Ecclesia, et proinde confessarius certe habet iurisdictionem. Supponitur, uti patet, illum dubium deponere non posse quin seipsum prodatur vel etiam status sacerdotalis famam laedat. Sufficit autem dubium utcumque probabile.

c) Si confessarius non advertit paenitentem esse suum complicem. Non potest hic afferri error communis, cum error sit solum inter duas personas (confessarium et paenitentem); ex altera parte tamen admitti nequit peccatum non esse remissum quod bona fide, uti supponitur, confessum et absolutum est. Non tamen videtur admittendum cum quibusdam Auctoribus hoc peccatum tunc esse directe remissum; sed solum indirecte videtur remissum, ita ut paenitens, si postea veritatem cognoverit, teneatur hoc peccatum in prima sua confessione apud alium accusare. Nullus enim titulus inveniri potest quo confessario in hoc casu iurisdictio in illud peccatum conferatur.

d) Si paenitens scienter accusat peccatum complicitatis apud complicem, nesciens complicem non posse a tali peccato absolvere. In hoc casu evidenter tenetur confessarius monere complicem de defectu iurisdictionis, et non potest, ne ab aliis quidem peccatis, eum absolvere, nisi paenitens sit in gravissima necessitate uti supra sub *d*).

e) Si paenitens accusat peccatum complicitatis nesciens quis fuerit suus complex: ex una parte non tenetur confessarius seipsum prodere, sed ex altera parte non obtinet ex hac ignorantia paenitentis iurisdictionem super hoc peccatum; cum tamen admitti non possit peccatum hoc in bona fide confessum, quod postea proinde clavibus non iterum subiicietur, non remitti, dicendum videtur confessarium complicem posse ab aliis peccatis directe, ab hoc peccato indirecte (propter defectum iurisdictionis)

absolvere, ita ut paenitens, si postea veritatem noverit, teneatur hoc peccatum in prima confessione apud alium accusare.

/) Si paenitens accusat peccatum complicitatis cognoscens quidem complicem, sed nesciens se hic et nunc apud illum confiteri. Si paenitens cognoscit complicem, sed nescit eum esse sacerdotem (nec hoc brevi sciet) et etiam in actu confessionis illum non recognoscit, incidimus in casum praecedentem, cum hac differentia, quod loco dicendi: non tenetur confessarius seipsum prodere, dicere debemus: non tenetur confessarius status sacerdotalis famam laedere.

Si vero paenitens cognoscit complicem et simul scit eum esse sacerdotem, sed solum in actu confessionis eum non recognoscit, nulla ratio est excusandi confessarium ab obligatione monendi paenitentem de defectu iurisdictionis, et proinde non potest neque ab aliis peccatis eum absolvere, nisi paenitens sit in gravissima necessitate, uti supra sub *a*).

NOTA. Absolvens vel fingens absolvere complicem in peccato turpi incurrit ipso facto in excommunicationem specialissimo modo Sedi Apostolicae reservatam; idque etiam in mortis articulo, si alius sacerdos licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exortura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem, excepto casu quo moribundus recuset alii confiteri. Eandem excommunicationem non effugit absolvens vel fingens absolvere complicem qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id a complice confessario sive directe sive indirecte inductus est (can. 2367).

II. QUOAD PECCATA (RESERVATA).

NOTA. Hic loquimur de peccatis reservatis, non de censuris reservatis, de quibus infra, n. 261 ss. Notandum peccatum cui adnexa est censura reservata impediens receptionem Sacramentorum, etiam esse reservatum quamdiu censura adnexa est; si vero quis a censura excusatur vel ab eadem fuit absolutus, reservatio peccati penitus cessat (can. 2246).

160. — 1. Delegans (nisi a S. Sede prohibeatur, uti Vicarius Generalis vel Vicarius Delegatus, et Superiores Provinciales exempti) potest sibi reservare iurisdictionem circa quaedam peccata,

quae proinde qui potestatem delegatam habet, remittere non potest nisi ei expresse detur; similiter potest maior Superior quaedam peccata subtrahere iurisdictioni etiam ordinariae minoris Superioris: haec omnia vocantur peccata reservata.

Haec reservatio non est paena (etiamsi tanquam paena infligatur), sed est restrictio iurisdictionis; quapropter valet etiam erga impuberes et erga illos qui reservationem ignorant, nisi expresse aliter dicatur.

NOTA. Iorio, III, 480 ss., multis argumentis contendit reservationem habere rationem paenae medicinalis et proinde excusari impuberes, exemptos, ignorantes reservationem, etc. Attamen non obstantibus eius argumentis, non possumus neque extrinsecam probabilitatem sententiae eius tribuere, quae de caetero sententiae communi obstat.

Unicum peccatum a iure communi (a Codice) reservatum S. Sedi est peccatum falsae delationis qua sacerdos innocens accusatur apud iudices ecclesiasticos de crimine sollicitationis ad turpia in confessione (vide n. 216; can. 894).

2. Etsi theoretice reservatio peccati venialis sit possibilis, de facto tamen reservantur sola peccata mortalia: cum enim peccata venialia sint solum materia libera confessionis et aliis mediis remitti possint (cf. n. 143), talis reservatio esset inutilis. Quod magis est, can. 897 praescribit ut peccata reservata sint ad summum tres vel quatuor ex gravioribus et atrocioribus criminibus.

3. Ut in concreto peccatum quoddam reservatum sit, requiruntur tres conditiones:

a) sit peccatum mortale, materialiter et formaliter; secus enim non censetur reservatum, quia ex supra dictis reservatio esset inutilis;

7?) sit externum, etsi occultum. Ecclesia enim non solet mera interna peccata reservare, quia ordinem sociale non turbant;

c) verba legis stricte verificentur: reservatio enim est lex odiosa et proinde stricte interpretanda.

NOTA. 1. In quolibet dubio circa unam ex istis conditionibus, peccatum non est reservatum: nam si dubia est reservatio, dubia est iurisdictionis; iamvero in dubio positivo et probabili sive iuris sive facti iurisdictionem supplet Ecclesia (can. 209).

2. Quando paenitens peccatum reservatum accusat, confessarius statim inquirat utrum omnes conditiones pro reservatione adsint. Si adsint, et confessarius necessariam facultatem non habeat, paenitentem moneat ut ad Superiorem vel ad facultatem habentem recurrat, vel post paucos dies revertatur ita ut interim facultatem petere queat (cf. n. 175); nisi habeatur grave incommodum paenitentis, quo reservatio cesset (cf. n. 161, e).

5. *Cessatio reservationis.*

161. — 1. Omnis reservatio peccatorum cessat:

a) Per absolutionem sive ab ipso reservante eiusve Superiore vel successore sive a facultatem habente, etiamsi haec absolutio ob aliquam causam non fuerit valida, dummodo peccatum reservatum apud ipsum fuerit accusatum. Quodsi peccatum reservatum accusatum non fuerit, cessat reservatio solum si reticentia fuit inculpabilis et absolutio fuit valida: tunc peccatum ita indirecte absolutum debet quidem in prima confessione iterum accusari, sed potest absolvi ab omni confessario, etiam sine facultate a reservatis absolvendi.

Per absolutionem autem etiam licite datam ab eo qui facultatem non habet, remittitur quidem (indirecte) etiam peccatum reservatum, sed remanet obligatio illud confitendi apud confessarium facultatem habentem. Ita, si quis confessus est apud confessarium ordinarium, licite reticito peccato reservato, ab hoc peccato indirecte absolvitur (cf. n. 248), sed non cessat reservatio pro absolutione directa.

Similiter peccatum reservatum in bona fide confessum apud confessarium facultatem non habentem, sed reservationem ignorantem, indirecte remitti dicendum videtur: admitti enim nequit peccatum non esse remissum, quod bona fide accusatum et absolutum fuit. Dicit quidem Iorio, III, 503, tale peccatum directe remitti et proinde paenitentem non teneri illud iterum accusare, sed nullam validam rationem affert; quare tenemus illud indirecte tantum remitti, et proinde paenitentem teneri illud, quando veritatem noverit, iterum accusare apud confessarium facultatem habentem.

b) In periculo mortis. Attamen absolutio complicitis in pec-

cato turpi tunc, extra casum necessitatis, est ex parte confessarii valida quidem sed illicita (can. 882; vide n. 159).

c) Cum aegrotis (etiam cum senibus) qui domo egredi non valent (can. 900).

d) Cum sponsis qui Matrimonii ineundi causa confitentur (can. 900), etiam si pluries confiteantur, dummodo semper revera sit Matrimonii ineundi causa.

e) Quoties prudenti confessarii iudicio facultas a Superiore peti nequit sine gravi paenitentis incommodo aut sine periculo violationis sigilli (can. 900; cf. n. 204).

/) Quoties Superior petitam pro determinato casu facultatem denegaverit (can. 900).

g) In dubio iuris vel facti utrum sit reservatum vel non; nam tunc Ecclesia supplet iurisdictionem si forte desit (can. 209), ita ut absolutio valeat etiamsi postea appareat peccatum revera fuisse reservatum.

162. — 2. Cum reservatio non afficiat paenitentem, sed ipsam iurisdictionem confessarii, patet quemlibet paenitentem confitentem apud confessarium facultate carentem, non posse a talibus peccatis absolvi, etiamsi non sit subiectum reservantis (cf. n. 160, ¶) e contra, quando quis confitetur extra territorium reservantis, potest a peccato absolvi etiam si sit subiectum Ordinarii reservantis. Ita si aliquod peccatum reservatur in dioecesi A, non potest fidelis ex dioecesi B in dioecesi A ab hoc peccato absolvi nisi a facultatem habente (Com. Int. Cod. 24 Nov. 1920); e contra fidelis ex dioecesi A potest ab hoc peccato absolvi in dioecesi B, etiamsi dumtaxat ad absolutionem obtinendam extra territorium dioecesis A iverit (can. 900, 3). Similiter religiosi exempti a peccatis in suo Ordine reservatis absolvi possunt a confessario qui ab Ordinario loci habet iurisdictionem, nisi idem peccatum etiam ab Ordinario loci fuerit reservatum.

NOTA. Talis autem confessarius ab illo paenitente (praesertim ab illo religioso) exigat (etiam sub paena denegandi absolutionem) quidquid ad emendationem et ad bonum a reservante intentum necessarium est.

6. *Absolutio a reservatis.*

163. — 1. A reservatis absolvere potest ipse reservans eiusque Superior et successor necnon ille qui ab uno ex istis facultatem obtinuit.

2. A peccatis ab Ordinario loci sibi reservatis, ipso iure absolvere possunt:

1) canonicus paenitentiarius;

2) omnes parochi alique qui in iure nomine parochi veniunt (vide, n. 152, 5), toto tempore ad praeceptum paschale adimplendum utili (quod in Sinis est totus annus, PCS 310) (can. 899, § 2-3);

3) omnes missionarii quo tempore missiones ad populum haberi contingat.

NOTA. Iuxta Cappello missionibus aequiparari possunt exercitia spiritualia; similiter non soli missionarii (h. e. praedicator missionis vel exercitiorum) hac facultate gauderent, sed omnes sacerdotes qui illos hac occasione in audiendis confessionibus adiuvant (Cappello, *De Paenit.*, 559, apud Iorio, III, 493).

7. *Cessatio iurisdictionis.*

164. — I. iurisdictio *ordinaria* cessat amissione officii, et, post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, excommunicatione, suspensione ab officio, interdicto (can. 873, § 3).

Explicatur. *Post sententiam*: si ergo quis excommunicatus, suspensus ab officio vel interdictus est, non eo ipso perdit iurisdictionem ordinariam, sed solum post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam iudicis; ita ut ante hanc sententiam absolvens mortaliter quidem peccaret, sed valide absolveret.

Suspensus ab officio: non alia suspensione, e. g. a divinis; suspensus a divinis ergo si paenitentem iurisdictione ordinaria absolveret (e. g. parochus) mortaliter peccaret, sed valide absolveret.

II. iurisdictio *delegata* cessat:

a) revocatione a delegante, delegato directe intimata; vel renuntiatione a delegato deleganti directe intimata et a delegante acceptata;

b) elapso tempore vel numero casuum pro quo fuerit concessa (can. 207).

Explicatur. Revocatione: non ergo cessat resolutio iure concedentis (h. e. eius morte, amotione ab officio, etc.), nisi concessa fuerit pro aliquo casu particulari et confessio nondum fuerit incepta, vel concessa fuerit « ad beneplacitum nostrum » (can. 61 ; 73). Data autem « usque ad revocationem » non cessat resolutio iure concedentis.

Elapso tempore vel numero: si autem per *inadvertentiam* absolutio datur elapso iam tempore vel numero casuum, valida tamen est absolutio (can. 207).

§ 3. OFFICIA

A. IN ADMINISTRATIONE SACRAMENTI

1. *Obligatio administrandi.*

165. — Vide supra, de administratione Sacramenti in genere, n. 20-33.

Insuper notetur quod recte hortatur *Rituale Romanum*, Tit. III, c. I, n. 6: « Sacerdos ad audiendam confessionem vocatus, promptum facilemque se praebeat ».

Can. 892: Parochi alique quibus cura animarum vi muneris est demandata, gravi iustitiae obligatione tenentur audiendi sive per se sive per alium confessiones fidelium sibi commissorum, quoties audiri rationabiliter petant. Urgente necessitate, omnes confessarii obligatione tenentur ex caritate confessiones fidelium audiendi, et in mortis periculo omnes sacerdotes.

Quoad moribundos haec regula statui potest: *tenetur* sacerdos omnis cos absolvere quoties ex sententia vere probabili *licet* absolvere, etiamsi sacerdos illam sententiam probabilem non tenet: in extremis enim extrema sunt tentanda.

S.C.P.F. 3 Oct. 1736: Modus igitur plenus sapientia et caritate est animas peccatrices citissime ex peccati statu, iuxta praxim universalis Ecclesiae, in Christi Evangelio fundatam, eripere, ut cito accipiant stolam primam; nec protrahere, sed, quantum fieri potest, accelerare spiritum paenitentiae.

S.C.P.F. 29 Apr. 1784: Caveant tamen diligenter Missionarii ne, si quandoque paenitentia publica sit iniungenda, atque etiam aliquanto tempore protrahenda, quempiam interim sinant sacramentalis beneficio privari, dummodo is nullum ex sua parte obicem ponat, dignusque habeatur cui gratia reconciliationis cum Deo in foro conscientiae impertiatur.

Ib.: Absolutionem enim sacramentalem immerentibus denegare, in potestate sacerdotis est: at criminum confessionem non audire, flagitium esset non ferendum. — His verbis S.C.P.F. ergo damnatur praxis, si alicubi exsistat, denegandi confessionem tanquam medium ad urgenda mandata: potest quidem absolutio negari illi qui est male dispositus, sed non licet negare confessionem.

S.C.P.F. 16 Ian. 1804: Neminem Ecclesiae communionem gaudentem a tribunali Paenitentiae repellendum esse... esse semper recipiendos, sed absolvendos solum dispositos.

Synodus Setchuan. (a. 1803), cit. a S.C.P.F. 19 Iui. 1838: Neminem quantumvis flagitiosum ac scandalosum, et incorrigibilem, qui aliquo licet exiguo paenitentiae stimulo excitatus, ad tribunal accedit pro confessione suarum culparum, unquam praesumant repellere, nisi nominatim et publice sit excommunicatus, aut sit iis criminibus implicatus, quibus a iure adiuncta est excommunicationis paena, et crimen propter quod in excommunicationem incidit, ita notorium ac manifestum sit, ut nulla possit tergiversatione celari aut iuris suffragio excusari. Et quidem in hoc postremo casu, si huiusmodi criminosus paratus sit scandalum reparare, et Ecclesiae satisfacere, cito admittatur.

Unde merito notant Monita Nankinensia, n. 811: Eo libentius admittantur ad confessionem etiam perditissimi peccatores quod plerumque, accedente gratia divina, monita et exhortationes in actu confessionis data, maiorem vim habent ad excitandam illam bonae voluntatis scintillam quae nondum in Christiano, fidem retinente, est penitus extincta.

Itaque a vero aberrant, specie boni decepti, ii Missionarii qui recusant excipere confessionem peccatorum publicorum antequam hi publici peccatores scandalum resarcierint.

2. *Obligatio interrogandi.*

166. — Nisi adsit causa excusans paenitentem ab integritate confessionis, tenetur Confessarius eum interrogare, quoties serio dubitat de integritate confessionis factae; ab aliis autem investigationibus, praesertim a nomine complicitis quaerendo abstinere debet.

Explicatur. *Causa excusans*: cf. infra, n. 248.

Interrogare: haec interrogatio debet esse 1) moderata, ne paenitenti fiat gravamen et ita confessionem odiosam reddat; 2) discreta, ne potius videatur esse curiositas, et simul ne paenitentem scandalizet vel imo doceat modum peccandi quem non noverat; 3) opportuna, h. e. generatim non fiat antequam tota accusatio facta sit ne paenitens turbetur et ita forsan quaedam postea accusanda omittat; si autem paenitens tam imperfecte confitetur, ut nimiae essent quaestiones ita ut confessarius ea memoria tenere non possit, potest etiam durante accusatione interrogare.

NOTA. 1. Officium educatorum et praedicatorum de Sacramento Paenitentiae praedicantium est exhortari Christianos ut semper ita confiteantur ut confessarius vix ulterius investigare debeat: hoc reddet confessionem multum simpliciore et tum paenitenti tum confessario minus odiosam.

2. Praesertim in rebus circa castitatem, imprimis cum mulieribus, adolescentibus et pueris, interrogatio sit valde cauta, ne ex indiscreta interrogatione ad peccatum inducantur: melius est in hac re in pluribus deficere quam occasio esse perditionis unius animae!

Serio dubitat: si scii, ex modo paenitentis se gerendi vel se exprimendi confessarius merito suspicatur illum sive ex ignorantia sive ex verecundia sive ex oblivione aliquod peccatum vel circumstantiam necessario accusandam (vide n. 239) omittere, confessarius tenetur prudenti interrogatione procurare integram confessionem. Ita si quis confitetur se peccasse contra castitatem, debet interrogare utrum solus an cum alio, eiusdem vel alterius sexus, colloquiis vel actibus, consummata vel inconsummata luxuria; debet interrogare quoties illud peccatum commiserit.

Ab aliis autem investigationibus: i. e. ab iis quae neque ad peccata neque ad dispositiones paenitentis cognoscenda necessaria sunt; in specie abstineat ab investigando de modo quo peccatum patratum fuit (nisi hic modus speciem peccati mutet), et praesertim ab inquirendo nomine complicitis.

Probatur. *Ex doctrina Ecclesiae: Rituale Romanum*, Tit. IV, c. I, n. 16-17: Si paenitens numerum, et species, et circumstantias peccatorum explicatu necessarias non expresserit, eum sacerdos prudenter interroget. Sed caveat, ne curiosis, aut inutilibus interrogationibus quemquam detineat, praesertim imprudenter interrogans iuniores utriusque sexus, vel alios, de eo, quod ignorant, ne scandalum patiantur, indeque peccare discant.

Can. 888, § 2: Caveat omnino ne complicitis nomen inquirat, ne curiosis aut inutilibus quaestionibus, maxime circa sextum Decalogi praeceptum, quemquam detineat, et praesertim ne iuniores de iis quae ignorant imprudenter interroget.

Ex ratione: Uti fidelis dispensator Mysteriorum Dei, tenetur convenienti diligentia procurare ea quae ad validitatem Sacramenti sunt necessaria. Atqui inter haec est integritas confessionis, quam, si paenitens eam non affert, per prudentes interrogationes procurare potest. Ergo tenetur eum interrogare, quoties suspicatur paenitentem non integre confiteri.

Uti pater spiritualis in confessionali debet bonum spirituale filii spiritualis promovere. Ad hoc autem requiritur ut causam eius et necessitates integre cognoscat.

Uti iudex debet iuste decernere, imo quandoque debet obligationes quasdam (restitutionem, reparationem scandali, etc.) imponere: inde tenetur interrogatione supplere quae ex accusatione scire non potuit.

Uti medicus debet apta consilia pro sanatione spirituali dare paenitenti; quare interrogatione debet examinare verum statum animae si eum ex confessione cognoscere non potest.

Gravitas transgressionis. Confessarius qui cum magna probabilitate suspicatur paenitentem aliquod peccatum necessario accusandum celare, eumque non interrogat, committit peccatum mortale: nam administrat Sacramentum quod probabiliter iudi-

cat fore invalidum. Confessarius qui non interrogat de circumstantiis speciem mutantibus vel de numero peccatorum, vel de peccato quod suspicatur paenitentem bona fide omittere, committit peccatum mortale vel veniale prout maior vel minor est confessarii negligentia. Notandum est confessario minorem esse obligationem interrogandi quam paenitenti obligationem sese examinandi, cum obligatio procurandi integritatem confessionis primarie sit paenitentis, secundarie tantum confessarii; unde severius iudicanda est paenitentis negligentia quam illa confessarii (vide n. 250).

167. — SCHOLION. *Quid facere debet confessarius cum paenitente qui nil vel vix aliquid accusat, vel de cuius sinceritate dubitat?*

Praesertim cum neophytis, sed etiam cum aliis, generatim rudibus saltem in materia religiosa, evenit ut nihil vel vix aliquid accusent, vel dicant se nihil mali fecisse, vel se fecisse sicut alii homines, et nihil aliud.

Tunc confessarius in multa patientia eum doceat de necessitate integrae confessionis eumque interroget de iis quae a talibus personis talis conditionis frequentius committi solent et propterea merito supponuntur forsitan et ab eo admissa; quodsi paenitens neget aut taceat, et confessarius prudenter sentiat eum non esse malae voluntatis eumque nullam materiam necessariam mala fide reticere, confessione generica contentus sit, in eo contritionem excitet circa omnia peccata vitae anteactae, praesertim circa distractiones in orationibus, defectum caritatis erga proximum, impatientiam in rebus adversis, etc., quae paenitens facilius se admisisse confitebitur; et tandem eum absolvat.

Quodsi vero confessarius dubitet de sinceritate paenitentis et suspicetur, vel imo certo sciat eum peccatum mortale quoddam reticere, eum interrogare debet, sed diversimode iuxta diversitatem fontis unde dubium vel certitudinem suam hauriat :

Si rationem dubitandi vel certitudinis habet ex confessione alterius, potest solum ita interrogare, sicut interrogasset si nihil scivisset, ne violetur sigillum (cf. n. 204). Ita si quis peccatum confessus est et nomen complicitis revelavit, vel ita confessus est

ut complex certe vel probabiliter cognosci possit, quando postea ipse complex venit ad confitendum et peccatum non accusat, interrogari potest solum sicut interrogaretur si confessarius nihil sciret; quodsi ipse neget, nisi aliud obstet, absolvi *debet*: praesentatio enim sigilli praevalet obligationi procurandi integritatem confessionis.

Si rationem dubitandi vel certitudinem suam non habet ex aliqua confessione alterius, distinguendum est :

a) Si solum dubitat, interrogare debet : quodsi paenitens neget, ei credendum est, iuxta axioma: Paenitenti credendum est tam pro se quam contra se loquenti.

/;) Si certus est ex relatione aliorum, interrogare debet: quodsi paenitens neget, *generatim* ei credendum est et absolvi debet : nam alios errasse possibile est.

c) Si certus est ex propria certa experientia, c. g. quia ipse vidit eum peccantem: si paenitens neget, confessarius perpendat utrum supponi possit paenitentem hoc peccatum non considerasse peccatum (vel saltem non mortale), vel illius peccati oblitum esse, vel iam alteri confessum esse, vel iustam habere causam illud omittendi (cf. n. 248): si unum ex istis possibile est, eum absolvere debet ; si vero nullum ex istis praesumi possit, et paenitens pertinaciter neget, dimitti debet sine absolutione, utpote non bene dispositus.

3. *Obligatio indicandi.*

168. — I. Confessarius debet accusationem ita intelligere, ut generale indicium de statu animae paenitentis ferre possit.

Explicatur. *Indicium generale*: h. e. non debet minutim de singulis peccatis indicium ferre, sed sufficit indicium generale utrum paenitens peccata mortalia admiserit necne, utrum multa vel pauciora; utrum accusatio pravas consuetudines vel habitum peccandi denotet ; utrum vivat in occasione proxima peccandi ; utrum ex eius peccatis oriantur obligationes (restitutionis, scandalii reparandi, occasiones dimittendi, etc.): de his omnibus debet sibi ex accusatione iudicium generale formare, et, si necesse est, accusationem per interrogationes complere (n. 166). Cf. tamen n. 172.

Probat ur. Sacramentum Paenitentiae per modum iudicii administrandum est; hoc autem fieri non potest nisi minister prius causam cognoscat, et quidem per accusationem ipsius paenitentis. Non tamen requiritur indicium particulatim de gravitate singulorum peccatorum: hoc enim esset onus nimis grave pro indicé, qui de caetero non debet punire, sed absolvere.

Gravitas transgressionis. Confessarius qui accusationem non auscultaret, ita ut periculo sese exponeret ne de statu animae iudicare non possit, vel ne circa graves obligationes eum non moneat, committeret peccatum mortale, quia sese exponit periculo graviter deficienti in munere suo.

169. — II. Confessarius debet sibi prudens et probabile indicium formare de dispositionibus paenitentis.

Explicatur. Prudens et probabile indicium: est indicium cui non obstat gravis suspicio contrarii. Primum autem principium ad hoc iudicium formandum, ad instar illius « nemo malus nisi probetur », est « nemo male dispositus nisi probetur », a. v. paenitens generatim indicandus erit bene dispositus nisi signa sat probabilia praebeat malae dispositionis; talia signa sunt: si quoddam peccatum mortale celaret, si ipse diceret se de peccato perpetrato non dolere, si non vellet in futuro a peccando abstinere, si non esset paratus satisfactionem impositam vel ollicia sua vel obligationes ex peccato provenientes (restitutionem, scandalum reparandum, occasiones vitandas, etc.) exsequi.

E contra signa bonae dispositionis sunt: spontaneitas confessionis, si sc. paenitens a nullo compulsus accedit; modus humilis et compunctus confessionis, praesertim si iam quandam curam cavendi peccata et vitia extirpandi monstravit; si libenter promittit se remedia proposita adhibiturum; si iam implevit obligationem, e. g. scandalum reparandi, restituendi, etc.

Dispositionibus: voluntas integre confitendi, contritio, propositum, voluntas adimplendi satisfactionem.

Probat ur. Confessarius uti minister Sacramenti, non potest illud conferre illis quos indicat esse indignos; iamvero indigni sunt qui non sunt rite dispositi. Ergo debet de dispositionibus

paenitentis iudicare ut sciat utrum Sacramentum administrare possit necne. Sufficit autem iudicium prudens ac probabile: nam plerumque maiorem certitudinem habere nequit quam quae ex apparentiis ex ordinarie contingentibus praebetur; haec autem plerumque nonnisi prudens ac probabile iudicium permittit. Si ergo maior certitudo requireretur, Sacramentum Paenitentiae nonnisi paucis administrari posset, et quidem qui magis eo indigent, saepius eo frustrarentur: quod est contra voluntatem Christi hoc Sacramentum Misericordiae instituentis.

NOTA. Moralis certitudo paenitentem in peccatum iterum lapsurum esse non obstat actuali bonae dispositioni (cf. n. 176).

170. — III. Confessarius debet dispositis dare absolutionem, indispositis negare.

Explicatur. Confessarius: ille scii, confessarius qui habet necessariam iurisdictionem ad hoc subiectum ab his peccatis absolvendum.

Dispositis, indispositis: dispositi sunt qui omnia requisita in subiecto Paenitentiae (cf. n. 222 ss.) possident; indispositi autem habendi non sunt qui ea requisita non possident, sed illi soli in quibus zelus confessarius illa requisita excitare non potest (cf. n. 193).

NOTA. 1. Indispositus non est qui vult sententiam probabilem sequi; quare confessarius debet talem paenitentem absolvere etiamsi ipse illam sententiam non admittat.
2. Indispositi etiam non necessario habendi sunt pueri qui circa confessionale puerilia agunt, scii, ludunt, rident, etc. Attamen propter educationem dandam, bonum esse potest cos severe sed paterne monere.

Dare: et quidem per se statim, nisi ratio sit illam differendi: cf. infra, n. 175.

Negare: si confessarius paenitentem bene disponere non valet, ei absolutionem dare non potest: attamen nunquam verbis vel actibus duris absolutionem deneget, ne videatur ira potius quam zelo animarum ductus.

Probatur. 1. Dare E\ doctrina Ecclesiae: can. 886: Si confes-

sarius dubitare nequeat de paenitentis dispositionibus et hic absolutionem petat, absolutio nec neganda nec differenda est.

Ex ratione: Etsi Christus sacerdoti facultatem dederit peccata retinendi, ius tamen non dedit hac facultate utendi nisi in bonum spirituale fidelium; nec proinde sacerdos ius habet severius iudicandi quam ipse Deus, qui omni peccatori rite disposito peccata dimittit.

Post auditam confessionem absolutionem sine ratione sufficienti negando, confessarius paenitenti grave onus imposeret peccata sua iterum confitendi, ut absolutionem ab eis obtineat: ad hoc autem confessarius sine gravi motive ius non habet.

2. *Negare*: Ex doctrina Ecclesiae: *Rit. Rom.*, Tit. IV, c. I, n. 23: Videat autem diligenter sacerdos, quando, et quibus conferenda, vel deneganda, vel differenda sit absolutio, ne absolvat eos, qui talis beneficii sunt incapaces: quales sunt qui nulla dant signa doloris; qui odia et inimicitias deponere, aut aliena, si possunt, restituere, aut proximam peccandi occasionem deserere, aut alio modo peccata derelinquere, et vitam in melius emendare nolunt: aut qui publicum scandalum dederunt, nisi publice satisfaciant et scandalum tollant: neve etiam eos absolvat, quorum peccata sunt Superioribus reservata.

Ex ratione: Paenitenti indisposito dare absolutionem, esset cooperatio in eius sacrilegium.

Gravitas transgressionis. Paenitenti rite disposito sine gravi ratione (vide n. 175) negare (seu differre) absolutionem, est peccatum mortale vel veniale prout paenitens peccata mortalia vel venialia confessus est; paenitenti indisposito dare absolutionem, semper est peccatum mortale, etiamsi paenitens sola peccata venialia confessus est: est enim gravis irreverentia erga Sacramentum.

171. — COROLLARIUM. *De absolutione danda sub conditione.*

Regulae generales datae sunt supra, n. 25 et 27. In specie notandi sunt sequentes casus:

1. Moribundi de quorum dispositione non potest haberi moralis certitudo, sub conditione absolvantur.

2. Moribundi de quibus dubitatur utrum adhuc vivant, sub conditione absolvantur.

3. Pueri et semifatui de quibus dubitatur utrum habuerint sufficientem usum rationis, saltem quandoque, sed praesertim in periculo mortis, sub conditione absolvantur; generatim autem, in ordinariis circumstantiis, possunt cum sola benedictione dimitti.

4. Dubie dispositi, extra periculum mortis, generatim, si rite disponi non possunt, dimitti debent, nisi praevideatur eos dimissos non esse reversuros: tunc enim praestat sub conditione eos absolvere: mala dispositio enim non est certa (cf. n. 173).

5. Qui aliud Sacramentum vivorum sunt proxime recepturi e. g. Matrimonium inituri vel S. Communionem certe recepturi, si sunt dubie dispositi et disponi non possunt, generatim sub conditione sunt absolvendi (cf. n. 173).

172. — SCHOLION I. *Quid facere debet confessarius qui propter nimiam fatigationem vel distractionem vel propter cantum in ecclesia vel etiam propter insufficientem cognitionem idiomatis paenitentis, totam accusationem intelligere non valuit?*

Si sine gravi incommodo sive paenitentis sive confessarii hoc facere potest, debet petere ut paenitens accusationem repetat, vel saltem procurare ut cognoscat quaenam peccata mortalia declaraverit paenitens. Quod generatim hoc modo procurare poterit: interroget paenitentem utrum inter accusata fuerit peccatum quod ut mortale consideret; quodsi neget et nihil aliud obstat, potest eum absolvere. Si affirmat, ulterius interroget quodnam illud sit, se enim rem non recte intellexisse. Si vero confessarius moralem certitudinem haberet illum paenitentem nullum peccatum mortale commisisse, posset etiam ab hac interrogatione abstinere.

Si vero idioma paenitentis omnino non intelligeret, aliusque confessarius idiomate callens adesset, statim ac hoc advertit, moneat paenitentem ut apud alium confiteatur; quodsi hoc impossibile sit, cum absolvere potest nisi aliud obstet: aequiparandus est enim ille paenitens illi qui specificè confiteri non valet

(cf. η. 247). Unde etiam sequitur paenitentem teneri peccata mortalia tali modo confessa, in proxima confessione iterum accusare.

173. — SCHOLION II. *Quid faciendum si confessarius dubium insolubile habet circa paenitentis dispositiones?*

Si dubium solum versatur circa quaestionem utrum paenitens sit paena ecclesiastica a Sacramento recipiendo impeditus, eum absolvere potest: nam in dubio positivo et probabili sive iuris sive facti, iurisdictionem supplet Ecclesia (can. 209).

Si vero dubium versatur circa caeteras dispositiones paenitentis, absolvere eum non potest, nisi adsit gravis causa ob quam absolutio conditionata dari possit aut etiam debeat. Talis gravis causa est: periculum mortis, periculum infamiae si absolutio negetur et proinde alia Sacramenta recipere non possit, periculum ut negata absolute a Sacramentis recipiendis alienetur, periculum ut alia Sacramenta (Communionem, Matrimonium) sacrilege recipiat, etc.

Nec omittat confessarius talem paenitentem monere hanc absolute, si non revera sit bene dispositus, esse inutilem, imo ex parte paenitentis sacrilegam, eamque proinde tunc conscientiam eius non alleviare, sed potius onerare.

174. — SCHOLION III. *Quid faciendum si paenitens solum habet peccata dubia?*

Inducatur ut peccatum certum vitae anteactae saltem generice (cf. n. 247) confiteatur, praesertim ex iis de quibus magis dolet. Quodsi tale peccatum certum non habeatur (e. g. in pueris), sub conditione absolvatur vel etiam cum sola benedictione dimittatur (cf. n. 171, 3). Non tamen nimis facile cum sola benedictione dimittantur pueri, ne, si forte sufficientem usum rationis ad saltem venialiter peccandum habeant, gratiis Sacramenti Paenitentiae priventur.

NOTA. Quandoque paenitentes se accusant de peccato « prout coram Deo reus sum »: ita generatim volunt peccatum dubium exprimere; quare si solum tale peccatum confitentur, inducendi sunt ut peccatum vitae anteactae confiteantur, uti supra.

175. — SCHOLION IV. *Utrum absolutio paenitentis dispositi quandoque differri possit?*

Uti supra, n. 170 diximus, per se non licet; si autem confessarius uti medicus animae iudicat absolutionis dilationem esse paenitentis bono spirituali vere utilem, et paenitens facile consentit, licite ad breve tempus differtur. Haec utilitas spiritualis consistit in eo quod paenitens, hac temporaria denegatione absolutionis percussus, profundius sentiat gravitatem peccati sui, maiorem eiusdem horrorem concipiat, suamque voluntatem firmet. Quodsi autem paenitens esset invitus, non esset differenda absolutio, quia tunc generatim plus obest quam prodest. Nec unquam ad longum tempus differatur (ad maximum per aliquot dies).

Similiter licet absolutionem differre si confessarius tempore indiget sive ad peritiores consulendos sive ad facultatem a reservato absolvendi petendam (nisi habeatur grave incommodum paenitentis quo reservatio cesset: cf. supra, n. 161, e).

176. — SCHOLION V. *De absolvendis consuetudinariis et recidivis.*

Consuetudinarius est ille qui habitum habet determinatum peccatum committendi (vide vol. I, n. 30 ; cf. etiam ib., n. 53).

Recidivus est ille qui pluries de determinato peccato paenitens, illud iterum commisit.

Differentia ergo est in eo quod consuetudinarius potest nunquam de peccato suo doluisse, dum recidivus potest non habere habitum peccandi (si e. g. inter diversa peccata est longum temporis spatium). Quoad absolutionem dandam vel negandam eodem modo tractandi sunt, eo vel magis quod non raro consuetudinarii erunt simul recidivi.

Notandum est hic, primum officium consuetudinarii esse ut habitum suum efficaciter retractet seu involuntarium reddat (cf. vol. I, n. 154). Quod si faciat, bene dispositus est; nam saltem hic et nunc habet voluntatem recte agendi.

Consuetudinarii et recidivi, si hic et nunc sunt bene dispositi, absolvi possunt ac per se debent. Nihil enim aliud in eis requi-

ritur ad remissionem peccatorum obtinendam quam in aliis ; nec requiritur moralis certitudo eos non iterum in peccatum esse relapsuros: haec enim etiam in aliis non habetur; imo potest moralis certitudo eos relapsuros esse stare cum bona dispositione actuali, dummodo parati sint ad pugnam contra pravam consuetudinem assumendam.

Unica ratio cur hic de iis speciatim tractandum est, est tentatio quae confessario facile venire potest, iudicandi paenitentem iterum atque iterum labentem non habuisse sinceram voluntatem sese corrigendi. Quare sequentia statuimus:

Praevisio, imo moralis certitudo, etiam ipsius paenitentis, se iterum in hoc peccatum esse prolapsurum, non necessario est signum defectus debitae dispositionis, sed potest esse signum diffidentiae in propriis viribus. Ergo haec praevisio vel moralis certitudo sola minime est ratio negandi absolutionem. In quantum sit ratio differendi absolutionem, ad roborandum eius voluntatem, iudicet prudens confessarius iuxta supra exposita, n. 175.

Qui etiam post plures absolutiones nullam emendationem manifestat, non necessario caret bona dispositione, sed potest et tunc fuisse et nunc esse optime dispositus : signum potius praebet debilis voluntatis. Ergo hic defectus emendationis solus minime est ratio negandi absolutionem.

Si statim post ultimam confessionem paenitens aliquam emendationem manifestavit, postea vero iterum eadem frequentia lapsus est, hoc probat illum tunc sincere confessum et contritum fuisse, et proinde praesumptionem praebet illum etiam nunc bene esse dispositum ; similiter, si tempore confessionem actua-lem praecedente aliquam emendationem manifestavit, hoc probat ipsum hic et nunc esse bene dispositum. Quare tales paenitentes absolvendi sunt.

Si iam pluries promisit occasiones et pericula peccati (saltem non-necessaria) vitare vel obligationem ex peccato proveniente (restitutionem, reparationem scandali, etc.) quantum potest implere, hoc vero non pro posse praestiterit, *generatim* pro male disposito haberi potest et absolutio ei negari potest, nisi extraordinaria signa paenitentiae nunc praebeat.

Idem valet de publicis peccatoribus qui post confessionem ite-

rum atque iterum in peccata labuntur itaque publice scandalo sunt.

177. — SCHOLION VI. *De absolvendis occasionariis.*

Occasio est circumstantia externa quae homini opportunitatem peccandi praebet, et ita periculum peccandi constituit (cf. vol. I, n. 177).

Occasionarius est ille qui propter occasionem peccare solet sive ea sese offerat sive eam quaerat. Generatim denotat debilem voluntatem.

Qui non vult occasiones proximas pro posse fugere, vel quas fugere non potest saltem remotas facere (cf. vol. I, n. 205), non est bene dispositus, et proinde absolvi non potest.

Attamen, qui est in occasione proxima *necessaria*, etiamsi saepius relabitur, et nullam meliorationem obtinet, non est cogendus ut occasionem deserat, sed sufficit ut serio velit media adhibere ut eam remotam faciat (cf. vol. I, n. 205, 5): si ita est dispositus, absolvi potest.

Qui vero sub *praetextu* se velle periculum proximum reddere remotum non vult relinquere occasionem proximam quam sine difficultate nimia relinquere posset, est male dispositus, et proinde absolvi non potest.

Qui promittit se occasiones fugere velle, sufficienter dispositus est et absolvi potest, dummodo confessarius promissioni eius prudenter credere possit: ad hoc valent eadem principia quae supra dedimus pro consuetudinariis et recidivis (n. 176).

178. — SCHOLION VII. *De superstitionibus.*

Praesertim neophytae ex antiqua consuetudine, vel illi Christiani qui pauci inter paganos vivunt, facile cadunt in vanas observationes. Notandum quoad dies faustos, etsi ex spiritu supersticioso eos eligere non liceat, non tamen tenentur christiani eos ex proposito vitare, sed si in casu particulari timetur scandalum, removendum est opportuna instructione (PCS 478).

Tales christiani, qui in superstitionibus cadere solent, pro casu tractandi sunt ut recidivi, consuetudinarii, occasionarii.

179. — SCHOLION VIII. *De fumigatoribus et venditoribus opii, morphii, heroinae, etc.*

Usus opii, morphii, heroinae, etc. *in se* non est malum; cum autem usus non raro abusum inducat, Ecclesia ipsum usum severissime prohibet, nisi sit per modum medicinae (PCS 431 ss.). Quare, qui aliter eo utuntur, absolvi non possunt nisi ab usu abstinere velint; de caetero, iuxta casum, tractandi erunt uti consuetudinarii, recidivi vel occasionarii.

Qui per modum medicinae illud sumunt (quibus aequiparandi sunt illi qui sine periculo mortis vel gravi detrimento ab eo abstinere non possunt), absolvi possunt, dummodo quantitatem medicinae non excedant, et cautelas adhibeant ad praecavendum abusum (PCS 433).

Similiter cultura et commercium opii, etc. non sunt mala in se, sed propter ingentes abusus quibus, experientia teste, sunt obnoxia, illicita fiunt, et proinde fidelibus generatim sunt interdicienda (PCS 432). Unde cultores et venditores absolvi non possunt, nisi velint culturam et commercium cessare.

Patresfamilias qui filios ad culturam opii cogunt, absolvi non possunt; matresfamilias necnon filii qui *non nisi* ad pacem in familia tuendam patri oboedientes opium colunt, absolvi possunt, dummodo serio promittant se omnem operam daturus ut patrem ad culturam cessandam inducant, vel saltem ita sint dispositi ut aliter sibi, prout poterunt, provideant, remoto scandalo (PCS 434-435).

Qui locant agros cum praevisione locatorem opium seminaturum fore, absolvi possunt, dummodo ad illam culturam non inducant nec ipsum opium pro pretio accipiant (PCS 436).

Qui manu militari vel onerosis taxis ad opii culturam coguntur, possunt absolvi, dummodo parati sint statim ac possunt, sine gravi incommodo, culturam opii relinquere (PCS 437).

180. — SCHOLION IX. *De polygamis et concubinariis necnon de mulieribus absque dispensatione paganis traditis.*

Polygami et concubinarii absolvi non possunt, quamdiu non omnes mulieres dimiserint praeter unam legitimam, vel saltem

promiserint se quamprimum ita facturos, interim omne periculum peccati remotum facientes. Solum in casu quo omnino fieri nequit ut vir periculose aegrotans statim concubinam eiiciat quae sola eum curet, vel ut mulier morti proxima a viro non suo separetur, absolvi potest (cf. S. Off. 23 Iun. 1847).

Concubinae, vel mulieres absque dispensatione paganis traditae, etiamsi per vim traditae sunt, non sunt absolvendae, si libere in statu concubinario manent, nisi postquam debita dispensatione obtenta, matrimonium fuerit convalidatum (Bened. XIV, 2 Febr. 1744).

Quodsi invitae in statu concubinario manent, tractandae sunt sicut occasionarii qui sunt in occasione proxima necessaria peccati: si sunt bene dispositae ad vitandum peccatum ubi possunt, et periculum pro posse remotius faciendum, absolvi possunt, saltem aliquoties, ut saltem aliquoties Sacramenta recipere possint, dummodo hoc absque scandalo fieri possit.

181. — SCHOLION X. *De parentibus qui filias suas sine dispensatione paganis desponsaverunt.*

Non possunt absolvi usquedum sponsalia illa dissolverint.

Quodsi hoc praestare non amplius possint, sed fecerint quod possint, et paenitentiam sufficientem clare exhibuerint, non sunt per integros annos, multo minus usque ad exitum vitae a Sacramentis arcendi (S.C.P.F. 3 Oct. 1736; S. Off. 18 Nov. 1745, 12 Ian. 1769, 9 Sept. 1885). Ut autem exemplum eorum alios ad talem modum agendi non excitet, possent, confessi et absoluti, arbitrio Ordinarii paenis vel publica paenitentia mulctari. Interim tenentur procurare ut Matrimonium hoc debita dispensatione componatur: debent scii, procurare, ut paganus saltem cautelas necessarias praestet.

I

182. — SCHOLION XI. *De maritis qui uxores suas infidelibus vendiderunt.*

Non possunt admitti ad Sacramenta, nisi prius eas recuperaverint. Quodsi in absoluta versentur impossibilitate, non sunt admittendi nisi prius clara et indubia signa paenitentiae dede-

rint, scandalum reparaverint, et interim sese a qualibet alia muliere abstineant, et serie promiserint se omnia facturos ut eas recuperent (S. Off. 9 Sept. 1885). Hic etiam poterit paenitentia gravior et publica imponi ab Ordinario, ut alii christiani ab hoc crimine absterreantur.

183. — SCHOLION XII. *De restitutioni obnoxiiis et de usurariis.*

Omnes qui bonum alienum detinent, prius ad restitutionem obligandi sunt. Etiam usurarii eorumque haeredes (S.C.P.F. 12 Sept. 1645) ad restitutionem iniusti fœnoris tenentur. Quid sit fœnus iniustum, vide vol. II, n. 523, 524.

Hoc autem non significat eos absolvi non posse antequam *actu* restituerint, sed saltem debent serio promittere restitutionem, eorumque promissio debet esse fide digna. Si iam bis vel ter de restitutione facienda moniti et absoluti fuerint, non facile iterum ante peractam restitutionem absolvendi sunt, nisi moralis certitudo habeatur eos hac vice promissionem esse executuros: facile enim, absolute obtenta, obligationem restituendi minimi facient. Quare saltem moneantur eos in suo peccato iniustitiae reincidere statim ac voluntatem habent non restituendi.

184. — SCHOLION XIII. *De violatoribus dominicae.*

Saepe sese accusant fideles se non observasse dominicam: interrogandi sunt utrum Missam neglexerint an serviliter laboraverint. Quoad primum, interrogentur de causa: nam saepesaepius est quia erant in loco ubi S. Missa non celebratur. Notetur etiam Christianos, ubi non habetur Missa, hortandos quidem esse ut precibus suppleant, non tamen sub peccato ad hoc teneri (cf. vol. II, n. 124, sub fine).

Quoad alterum, non sunt absolvendi illi christiani qui nulla urgente necessitate, solent diebus de praecepto serviliter laborare.

185. — SCHOLION XIV. *De paenitentibus piis.*

Paenitentes pii censentur ii, qui vitam religiosam intensius colere volunt ideoque frequentius ad Sacramenta accedunt.

Quoad ipsos confessarius saepesaepius non primo loco debe-

bit peccata absolvere, sed potius eos ad altiora dirigere, unumquemque secundum naturam et gratiam suam. De modo quo hoc facere debeat, tractat Theologia Spiritualis (Ascetica et Mystica).

Periculum autem unum est in confessionibus talium paenitentium, cui confessarius attendere debet, ne scii, confessionem potius ex consuetudine instituant, et ita facile bonam dispositionem (contritionem et firmum propositum sese emendandi etiam a minoribus peccatis de quibus se accusant) negligant. Notandum est confessionem sine *ulla* attritione vel voluntate sese emendandi, esse invalidam et proinde peccatum mortale. Quare etiam tales paenitentes confessarius quandoque moneat absolutiones multas esse saltem inutiles, si ex parte paenitentis non accedat sincera voluntas sese emendandi.

4. *Obligatio docendi.*

186. — I. Tenetur confessarius Ignorantes docere veritates fidei quae omni homini explicite credendae sunt necessitate medii, necnon ea quae sunt necessaria ad Sacramentum fructuose recipiendum.

Explicite h. Confessarius: per se hoc munus non pertinet ad confessarium, sed ad praedicatorem; indirecte autem etiam pertinet ad confessarium: ipse enim tanquam minister Sacramenti debet curare ut omnia requisita ad validam susceptionem Sacramenti adsint inter ea autem sunt illae veritates; eas ergo per accidens etiam in confessione docere debet.

Necessitate medii: h. e. existentia Dei, Deum esse remuneratorem omnium actionum hominis sine fide in his veritatibus remissionem peccatorum esse impossibilem patet.

Cum autem iuxta non paucos Auctores etiam fides explicita in Ssctam Trinitatem et in Christum Redemptorem sit de necessitate medii, practice etiam has veritates ignorantes confessarius docere debet.

Non tamen tenetur confessarius ea ita docere ut paenitens ea memoriter tenere valeat sed ita saltem ut hic et nunc circa has veritates actum fidei elicere valeat Ulterior instructio pertinet ad praedicatorem et catechetam

NOTA. Si Confessarius paenitentem reperent qui veritates necessario explicite credendas necessitate praecepti vel officia status sui ignoraret, non tenetur illum instruere ante absolutionem, dummodo paenitens de hac ignorantia, si fuerit culpabilis, doleat camque quamprimum remove se velle promittat: cf. Bened. XIV, 7 Febr. 1742, § 12, et S.C.P.F. 13 Apr. 1807: Sedulo etiam animadvertent confessarii, in aliud tempus reiiciendam esse absolutionem illius qui necessaria necessitate praecepti suo vitio nescit; eoque solum quandoque casu paenitentem absolvi posse, quo se vincibilis huius ignorantiae reum cognoscat et accuset, intimeque dolens tum a Deo veniam procetur, tum sacerdoti serio promittat, operam se impense daturum, qua divinae gratiae praesidio discat etiam necessaria praecepti.

PROBATUR. Bened. XIV, 7 Febr. 1742, § 12 et S.C.P.F. 13 Apr. 1807: Curabunt Episcopi ut sacerdotes excipientes confessiones fixum illud immotumque habeant, invalidam esse absolutionem sacramentalem, quam quis ignoranti res necessarias necessitate medii impertitur; nec posse homines Deo per huiusmodi Sacramentum reconciliari, nisi prius, excussa huius ignorantiae caligine, ad agnitionem fidei educantur.

Idem probatur ex ipsa natura rei: quomodo enim posset quis remissionem peccatorum suorum obtinere, qui non credit in Deum vel non credit Ipsum esse remuneratorem operum eius? Similiter quae necessaria sunt ad fructuose suscipiendum Sacramentum non possunt ignorari.

GRAVITAS transgressionis. Confessarius qui tales ignorantes non doceret ante absolutionem, committeret peccatum mortale, quia Sacramentum administraret invalide, vel saltem infructuose.

187. — II. Tenetur confessarius conscientiam erroneam paenitentis corrigere, nisi adsit sufficiens ratio relinquendi eum in bona fide.

EXPLICATUR. *Corrigere*: vide vol. I, n. 152.

Bona fide: vide vol. I, n. 153, 2.

PROBATUR. Confessarius melius quam quilibet alius potest errores conscientiae detegere; unde nemo plus quam ipse ex officio tenetur errores illos corrigere.

188. — III. Tenetur confessarius conscientiam dubiam paenitentis pro posse illuminare.

Probat ur. Nemini melius quam confessario potest paenitens sua dubia patefacere; unde ius habet paenitens ab eo solutionem dubii sui exspectandi.

189. — IV. Tenetur confessarius paenitentem monere de obligationibus ex peccatis eius ortis, nisi adsit ratio sufficiens ad illum relinquendum in bona fide.

Explicatur. *Obligationibus:* e. g. restitutionis, scandali reparandi, occasiones removendi, prolem sustentandi, hanc mulierem nubendi, etc.

Nisi adsit ratio: ubi autem lex positiva (uti can. 904) exigit monitionem et non permittit ut in bona fide relinquatur, nunquam ratio sufficiens adest, nisi quae excusaret a lege.

NOTA. Paenitens non tenetur sequi sententiam severiorem, si sententia mitior est probabilis; quare confessarius ei talem obligationem suadere, non autem imponere potest.

Probat ur. Ex eo quod confessarius debet scire paenitentem esse paratum ad officia sua implenda, sequitur eum teneri paenitentem monere de his obligationibus et ab eo promissionem exquirere, nisi paenitens iam sponte declaret se scire suas obligationes easque implere se velle.

190. — V. Tenetur confessarius paenitentem docere remedia ad perseverantiam obtinendam et futurum lapsum praecavendum.

Probat ur. Sacramentum Paenitentiae non solum est institutum ad peccata praeterita remittenda, sed simul ad vitam futuram emendandam (cf. n. 134). Cum autem generatim paenitentes (etiam doctiores in rebus spiritualibus: nemo enim iudex in propria causa) media naturalia et supernaturalia non tam bene cognoscunt, ius habent doceri a confessario cui intimam animam patefaciunt.

191. — SCHOLION. *Quid facere debet confessarius qui casum quendam solvere non valet?*

Imprimis paenitentem ad peritorem mittat, vel saltem licentiam petat ut ipse confessarius peritorem consulat si necesse fuerit (cf. n. 205). Interim absolutionem differre tenetur usquedum casum solverit. Quodsi vero durum sit paenitentem relinquere non absolutum (et ad hoc eum disponere potest confessarius), potest eum statim absolvere, dummodo paratus sit stare definitivae solutioni.

5. *Obligatio disponendi.*

192. — I. Tenetur confessarius paenitentem censura ecclesiastica a Sacramentis prohibitum ab hac censura solvere antequam eum absolvat; quodsi facultatem ad hoc non habeat, debet paenitentem ad alium confessarium facultatem habentem mittere vel absolutionem differre usquedum necessariam facultatem a Superiore obtinuerit.

Explicatur. *Tenetur*: supponitur, uti patet, paenitentem etiam contritum esse de peccato propter quod censuram incurrit.

Censura ecclesiastica: vide infra, n. 261 ss.

Absolvat: in formula absolutionis *Ritualis Romani*, Tit. IV, c. II, includitur absolutio a censuris. Formula extra Confessionem adhibenda habetur ib., c. III, n. 1-6 et 7.

Quodsi facultatem non habeat: si scii, censura est reservata, et confessarius illam facultatem non recepit. Quandonam cesset reservatio, vide infra, n. 277.

Probatur. Can. 2250, § 2: Si vero agatur de censura quae impedit Sacramentorum receptionem, censuratus nequit absolvi a peccatis, nisi prius a censura absolutus fuerit.

Gravitas transgressionis. Peccatum mortale committeret confessarius qui talem paenitentem absolveret a peccatis suis antequam a censura cum absolvat (gravis inoboedientia erga Ecclesiam).

Quoad paenam adnexam, cf. can. 2366.

193. — II. Tenetur confessarius in paenitente indisposito vel dubie disposito quantum potest excitare dispositiones necessarias ad fructuosam Sacramenti susceptionem.

Explicatur. Tenetur: h. e., non potest eum absolvere nisi prius eas dispositiones excitaverit, et ex altera parte, si non potest eas excitare, non potest eum absolvere.

Quantum potest: primarie haec obligatio est ipsius paenitentis. Ex caritate autem tenetur confessarius ad exemplum Christi, qui etiam animam suam dedit pro peccatoribus, tanquam pastor animarum curare ut peccatores cum Deo reconcilientur; cum autem hic peccator cum Deo reconciliari non possit, nisi prius in eo dispositiones necessariae excitentur, tenetur confessarius ex caritate in eo illas excitare, si hoc sine incommodo proportionate gravi facere potest. Quid sit incommodum proportionate grave, ex circumstantiis iudicandum erit: si defectus dispositionis provenit ex incuria potius quam ex mala voluntate (uti in pueris vel rudibus facilius evenit), facile erit eos disponere, et proinde generatim disponendi erunt nisi confessarius iudicet eos dimittere in casu particulari esse magis salutare, eadem ratione ac supra (n. 175) diximus de absolutione differenda. Si vero defectus dispositionis provenit potius ex mala voluntate, generatim difficilius erit eos disponere, sed etiam maius erit periculum ne dimissi a receptione Sacramentorum sese elongent; quare quo maius est hoc periculum, eo diligentius debet confessarius curare ut necessarias dispositiones excitet. Unde e. g. magnus concursus populi ad confessionale *generatim* non erit sufficiens ratio indispositos dimittendi.

Dispositiones: dolorem, firmum propositum, bonam voluntatem circa officia implenda (cf. n. 224 ss.).

NOTA. In hoc praesertim elucere debet prudentia misericordiosa confessorii, quod discernat utrum magis proficuum sit bono spirituali paenitentis (non proprio commodo confessorii) eum disponere an ei iniungere ut prius seipsum praeparet ad bonam confessionem.

« Quocumque autem animo sunt qui accedunt ad ministrum paenitentiae, *nihil ei magis cavendum est*, quam ne, sua culpa, diffusus quispiam Dei bonitati, aut Sacramento reconciliationis infensus discedat. Quare, si iusta sit causa cur differenda sit absolutio, *verbis*,

quoad poterit, humanissimis persuadeat confessis necesse est id et munus suum officiumque suum et eorum ipsorum salutem omnino postulare, eosque ad redeundum quamprimum blandissime alliciat, ut, iis fideliter peractis quae salubriter praescripta fuerint, vinculis soluti peccatorum, gratiae caelestis dulcedine reficiantur...» (Encycl. Caritate Christi, 25 Dec. 1825).

Pr obatur. *Rit. Rom.*, Tit. IV, c, I, n. 18: Demum, audita confessione, perpendens peccatorum quae ille admisit magnitudinem ac multitudinem, pro eorum gravitate ac paenitentis conditione, opportunas correptiones ac monitiones, prout opus esse viderit, paterna caritate adhibebit, et ad dolorem et contritionem efficacibus verbis adducere conabitur, atque ad vitam emendandam ac melius instituendam inducet, remediaque peccatorum tradet.

Encycl. *Caritate Christi*, 25 Dec. 1825: «Sistunt se quidem multi paenitentiae ministris *prorsus imparati*, sed persaepe tamen huiusmodi ut ex imparatis *parati -fieri possint*, si modo sacerdos, viscera indutus misericordiae Christi Iesu qui non venit vocare iustos sed peccatores, sciat studiose, patienter et mansuete cum eis agere.

Quod si praestare praetermittat, profecto non magis ipse dicendus est paratus ad audiendum quam ceteri ad confitendum accedere.

Imparati enim illi tantummodo sunt iudicandi, non qui vel gravissima admiserint flagitia, vel qui plurimos etiam annos afuerint a confessione ..., vel qui, rudes condicione aut tardi ingenio, non satis in seipsos inquisierint, nulla fere industria sua id sine sacerdotis opera assecuturi, sed qui, adhibita ab eo necessaria, non qua praeter modum graventur, in iis interrogandis, diligentia, omnique, in iisdem ad detestationem peccatorum excitandis, non sine fuis ex intimo corde ad Deum precibus, exhausta caritatis industria, sensu tamen doloris ac paenitentiae, qua saltem ad Dei gratiam in sacramento impetrandam disponantur, carere prudenter judicentur ».

Gravitas transgressionis. Confessarius qui talem paenitentem sine sufficienti ratione dimitteret, committeret peccatum mortale vel veniale prout maius vel minus damnum causaret paenitenti et minorem vel maiorem rationem ita agendi haberet. Confessa-

rius qui paenitentem indispositum non disponderet antequam eum absolvat, committeret peccatum mortale, quia Sacramentum infructuose administrat.

194. — SCHOLION. *Utrum confessarius possit paenitenti sub peccato mortali imponere obligationem quam ei iudicat ad emendationem necessariam?*

Agitur de nova obligatione imponenda, ad quam paenitens aliunde non tenetur; e. g. utrum possit confessarius paenitenti sub peccato mortali imponere ut quoties peccatum mortale committat, eadem die confiteatur.

Videtur negative respondendum: nam confessarius non est Superior qui potestatem dominativam habeat. Potest quidem urgere obligationes paenitentis et media emendationis praescribere; sed nisi revera sint medium unicum efficax emendationis, non potest confessarius paenitentem ad ea stricte obligare, etsi illa pro efficacissimis habeat, sed debet illi libertatem relinquere eligendi unum ex mediis.

6. *Obligatio satisfactionem imponendi.*

195. — Confessarius tenetur ante absolutionem paenitenti quandam satisfactionem proportionatam imponere.

Explicatur. Tenetur: solum si paenitens nullam satisfactionem acceptare posset (moribundus sensibus destitutus) non teneretur confessarius satisfactionem ullam imponere.

Ante absolutionem: ita tamen ut, si illud ante absolutionem quacumque ex causa non fecerit, post absolutionem eam imponere debeat: hoc autem tunc statim faciat, ne paenitens aegre ferat confessarium post confessionem iterum de confessione loqui (cf. n. 204 ss.).

Satisfactionem: in satisfactionem imponi potest quodlibet opus bonum, sive opus religionis (oratio), sive opus paenitentiae (ieiunium), sive opus caritatis (eleemosyna), etc.; potest esse opus internum (actus fidei, spei, caritatis, meditatio, etc.) vel opus externum; potest esse opus iam aliunde obligatorium (Missa dominicalis. etc.) vel non; potest esse opus quod etiam secus fecis-

set (preces quotidianae) vel omnino supererogatorium ; potest esse opus indulgentiis ditatum vel non; sufficit etiam ut imponatur sub conditione relapsus (si iterum hoc peccatum committis, debes tale opus praestare): expedit tamen ut tunc etiam modica satisfactio absolute imponatur.

Curet etiam confessarius ut satisfactionem indoli paenitentis adaptet, ita ut, si fieri potest, simul sit remedium ad vitam emendandam: e. g. avaro eleemosynam, libidinoso camis afflictionem, etc. Practice autem, iuxta praxim hodiernam Ecclesiae, paenitentes vix aliam satisfactionem quam orationem non aegre ferent; et notandum est cum Ballerini: fervens oratio est medicina vel obtinet medicinam cuilibet malo morali.

NOTA. Generatim dicunt Auctores confessarium non teneri novam satisfactionem imponere paenitenti qui sive ante sive statim post absolutionem peccatum bona fide omisum confitetur. Si autem tunc satisfactio non amplius sit proportionata, congruum videtur quandam satisfactionem addere.

Incongrue vero imponderetur abstinencia a S. Communionem, vel opus nimis diuturnum vel nimis difficile (ieiunium pro operariis qui dure laborant) vel nimis ingratum (explicita petitio veniae, nisi praevideatur paenitentem hoc praestitutum), vel publicum vel quo alii viderent eum graviter peccasse (e. g. ieiunium quod in familia admirationem excitaret, ita ut dicere compellatur sibi in paenitentiam ieiunium esse impositum).

Similiter abstineat confessarius ab imponenda satisfactione pecuniaria quae quomodocumque (etiam indirecte) in proprium commodum cedat.

NOTA. Si quandoque paenitentia publica pro criminibus publicis imponenda est, hoc fiat extra confessionem et cum consensu Ordinarii (cf. n. 181-182).

Proportionates : h. e. pro gravioribus graviolem, pro levioribus leviolem satisfactionem imponat. Non tamen debet esse perfecte proportionata, sed sufficit relativa proportio, qualis hodie in praxi Ecclesiae imponi solet. Simul autem conditionibus ipsius paenitentis attendat. Gravis satisfactio censetur opus quod Ecclesia solet sub peccato mortali imponere. Rationes vero ad mi-

nuendam satisfactionem sunt α) infirmitas corporalis vel mentalis paenitentis qua maiorem satisfactionem nonnisi cum magna difficultate implere posset: ita graviter aegrotis suggeratur brevis oratio iaculatoria vel praebeatur crucifixus deosculandus vel moneatur ut suam infirmitatem in spiritu satisfactionis ferat; b) si timetur ne paenitens maiorem satisfactionem implere nolit vel ob maiores satisfactiones a frequentatione Sacramentorum absterreatur: quare, si quando gravior satisfactio imponenda est, consultius prius interrogetur paenitens utrum possit eam implere; c) magna contritio paenitentis; d) circumstantiae extraordinariae quae specialem fervorem excitant: exercitia spiritualia, missio, praedicatio iubilaei, etc.; e) si ipse confessarius pro paenitente satisfacere velit.

NOTA. Oratio « Passio Domini Nostri » quae in *Rit. Rom.* habetur post absolutionem videtur omnia opera paenitentis (quidquid boni feceris vel mali sustinueris) evehere ad valorem satisfactionis sacramentalis.

In praxi, in impositione satisfactionis media via incedatur inter nimium rigorismum et nimiam laxitatem. Magis tamen sectanda est misericordia quam severitas, tum quia Sacramentum Paenitentiae est tribunal misericordiae, non irae, tum quia potius respiciendum est bonum paenitentis quam vindicta iustitiae divinae, quae etiam in Purgatorio continuari poterit. Attamen, ex altera parte, etiam cavendum est ne nimia laxitas non abducat a peccato, sed potius in consuetudine peccandi perseverare faciat et ita paenitenti magis noceat quam prosit. Paenitentes ergo, ubi necesse est, ita disponantur ut etiam graviolem satisfactionem iustam libenter acceptent. Nec obstat timor ne paenitens longiorem satisfactionem ex oblivione facile omittat: melius est enim, uti notat Merkelbach (III, 554), ut gravitatis peccati conscius fiat quam ut satisfactionis memor sit.

NOTA. Paenitens facilius graviolem satisfactionem acceptabit, si ei imponitur ad intentionem ei gratam, c. g. orationem vel eleemosynam pro defunctis familiae suae, pro prosperitate puerorum, totius familiae, etc.

Probat ur. Cone. Trid.: Debent ergo sacerdotes Domini, quan-

tum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et paenitentium facultate, salutare et convenientes satisfactiones iniungere (DB 905).

Rit. Rom., Tit. IV, c. I, n. 19: Postremo salutarem et convenientem satisfactionem, quantum spiritus et prudentia suggesserint, iniungat, habita ratione status, conditionis, sexus, et aetatis et item dispositionis paenitentium... Id vero ante oculos habeat, ut satisfactio non sit tantum ad novae vitae remedium et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum castigationem.

Can. 887: Pro qualitate et numero peccatorum et conditione paenitentis salutare et convenientes satisfactiones confessarius iniungat.

S. Carolus Borrom. (cited in Instructione S.C.P.F. 3 Oct. 1736): Confessarius prudens pro imponenda paenitentia nec ita levem adhibeat, ut clavium potestas inde contemnatur, et ipse peccatorum alienorum evadat particeps; nec ita etiam gravem aut diuturnam, ut paenitentes ei obsequi recusent, aut acceptam ex integro non exsequantur. — In paenitentia imponenda adhibebit et prudentiam et pietatem et iustitiam; habebit rationem status, conditionis, sexus et aetatis, etc. Quamobrem talem imponat, qualem ab eo praestari posse iudicet; proinde aliquando, si ita viderit expedire, illum interroget an possit anve dubitet paenitentiam sibi iniunctam peragere, alioquin eam mutabit aut minuet. Considerabit item animum mentemque paenitentis ac lictum, gemitum et lacrymas intimi doloris indices... Pauperibus eleemosynam non imponat; nec iis qui ex proprio labore victum quaerunt, ieiunium indicatur, quod et in aliis paenitentiis observandum.

Gravitas transgressionis. Confessarius qui nullam satisfactionem imponeret, peccatum mortale committeret, quia Sacramentum incomplete administrat; iuxta quosdam autem Auctores (ergo probabiliter) peccatum eius esset mortale vel veniale, prout gravem vel levem satisfactionem imponere teneretur. Qui sine ratione sufficienti levem imponeret dum gravem imponere deberet, committeret peccatum veniale.

196. — SCHOLION I. *De commutatione satisfactionis.*

Commutatio est substitutio unius operis (sive melioris sive aequalis sive minoris) pro alio quod fuerat in satisfactionem sacramentalem impositum, ita ut prior obligatio cesset novaque incipiat.

NOTA. Tenent tamen quidam paenitentem post commutationem eligere posse inter primam et alteram satisfactionem.

Cum commutatio sit verus actus iurisdictionis, evidenter non-nisi a confessario fieri potest, nec potest ipse paenitens vel alius iurisdictionem non habens (saltem pro tali paenitente) ullam satisfactionem commutare, etiam in opus evidenter melius: nam commutatio implicat cessationem prioris obligationis et inductionem novae, quod nonnisi iurisdictionem habens efficere potest.

Cum autem satisfactio complementum sit iudicii sacramentalis, etiam commutatio quandam relationem cum iudicio sacramentali habere debet: quare ipse confessarius qui satisfactionem imposuit, potest eam etiam extra confessionem commutare quamdiu commutatio cum priore absolutione moraliter cohaeret: h. e., solent dicere moralistae, quamdiu confessarius sive ex memoria confessionis factae sive ex gravitate satisfactionis quandam generalem cognitionem peccatorum tenet. Alius vero confessarius qui illam satisfactionem non imposuit, non potest eam extra confessionem commutare; utrum autem ad hoc requiratur nova accusatio, saltem generalis, peccatorum pro quibus satisfactio imposita fuit, disputatur inter Auctores. Sufficere videtur ut confessarius priorem satisfactionem cognoscat et rationes pro commutatione: non enim agitur de novo iudicio super illa peccata ferendo, sed solum de satisfactione commutanda.

Ad illam commutationem faciendam evidenter requiritur iusta causa: commutatio enim est quaedam species dispensationis qua paenitens eximitur a priore obligatione (cf. vol. I, n. 95); cum autem non simpliciter eximatur, sed loco prioris obligationis nova imponatur, non requiritur causa tam gravis ac pro dispensatione; haec vix deerit ubi commutatio fit in melius vel in aequale.

NOTA Commutatio non fit seu prima obligatio non levatur eo quod pae-

nitens non facta mentione de priore confessione et satisfactione, peccata sua iterum confitetur, sed debet paenitens explicite desiderium suum manifestare se velle a priore obligatione liberari, vel saltem debet confessarius explicite velle primam obligationem levare: secus enim actus voluntatis iurisdictionis, qua prima obligatio solvatur, non ponitur, et proinde effectum non sortitur. E contra, prima obligatio tunc subsistit, et nova satisfactio ex nova absolute additur.

197. — SCHOLION II. *Quaedam satisfactiones utilius imponendae.* Ex Iorio, III, 402-404.

I. Opera pietatis.

1. Orationes vocales, Pater, Ave, Credo, Litaniae B. M. V., Rosarium sive eius tertia pars; preces matutinae et vespertinae.

2. Orationes mentales (discrete) pro capacitate paenitentis; pro rudibus, cogitatio aliqua de inferno, de morte, de passione Christi, mane aut vespere, v. g. per tempus unius Ave.

3. Actus fidei, spei, caritatis, contritionis, fiduciae in Deum, conformitatis divinae voluntati; propositi non peccandi... toties... v. g. mane, vespere, praesertim in tentationibus vel animi dejectione.

4. Exercitium Viae Crucis, praesertim quando fit in communi; preces novendiales in honorem B. M. V. vel alicuius Sancti.

5. Visitatio ecclesiae vel altaris cuiuslibet, vel alicuius in particulari ad aliquid ibi orandum, aut petendam gratiam non amplius peccandi.

6. Lectio pia, v. g. per quadrantem die dominica, vel unum aut alterum caput v. g. *Imitationis Christi*, *Vitae Sanctorum* vel alterius libri pii, etc.

7. Frequentatio Sacramentorum, tali die, vel tempore aut tot vicibus. Hic caute agat confessarius, nec imponat obligationem iis, qui raro confitentur, ut semel vel bis in mense accedant ad tribunal paenitentiae per annum; sed hoc non iniungat nisi una, et forte altera vice, et solis paenitentibus id libenter acceptantibus, et prudentem spem de futura propositi executione praebentibus.

8. Oblatio suimet ipsius Deo summo mane, signum crucis, va-

riae adspirationes seu orationes iaculatoriae ad Christum, ad Corlesu, ad B. M. V., ad Angelum Custodem, etc. (ordinarie non sunt multiplicandae).

9. Auditio concionum, catechismi, assistentia officiis Ecclesiae, v. g. Missae solemni, Vesperis, etc., vel exercitiis spiritualibus, aut pio exercitio mensis mariani, vel aliis huiusmodi, saltem aliquoties.

10. Examen generale conscientiae vespere, saltem per breve tempus; item examen particulare circa talem defectum, vel talem pravam consuetudinem ex firmo emendationis proposito.

11. Opera mortificationis.

1. Ieiunium vel integrum iuxta leges Ecclesiae, vel parziale iuxta vires físicas ac morales paenitentis. Non tamen imponenda est huiusmodi paenitentia nisi raro, et iis solum, qui eam libenter accepturi sunt.

2. Subtractio aliqua cibi, quae corporis sanitati aut officiis seu laboribus paenitentis nullo modo nocere possit.

3. Abstinencia a vino vel liquore inebriante, tali die, tali tempore; aut non excedere certam quantitatem.

4. Orare flexis genibus, aut brachiis in modum crucis extensis, deosculari terram humilitatis causa, breves peregrinationes instituere.

5. Offerre Deo aliquoties aegritudines, morbos, aut alias occurrentes vitae aerumnas, patienter eas ferendo.

6. Castigare corpus moderate, discreta maceratione, aliqua flagellatione, situ incommodo. (Sed haec rarissime iniungenda, imo cum magna discretione permittenda).

7. Subtractio aliqua somni ordinarii praesertim surgendo maturius mane, aut hora determinata in pigritiae medelam, aut etiam ad tentationes impuras praecavendas.

8. Privari aliquando recreatione etiam honesta, v. g. theatri aut alterius spectaculi solatio; reprimere nimiam curiositatem in auditu, in visu; non sistere tamdiu ad domus ianuam aut fenestras. Hoc praesertim convenit puellis vanitati praeter modum addictis.

III. Paenitentiae medicinales.

Cum generatim loquendo contraria contrariis curentur, iniungi, aut tantum suaderi poterunt sequentes paenitentiae, cum discretionem tamen, attenta praesertim qualitate et bono maiore paenitentium.

1. Paenitentibus raro et male orantibus imponantur preces breves mane aut vespere, per hebdomadam circiter persolvendae. Tepidis, lectiones piae, vel orationes iaculatoriae aliquoties in die faciendae, paucae tamen, et ad paucos dies, ne oblivione omittantur, aut paenitentem contorqueant. Tentatis contra fidem et spem, actus fidei, spei, fiducia, vel recitatio Symboli Apostolorum, etc.

2. Blasphemis reverentia externa in Deum, in crucem... v. g. deosculari reverenter crucifixum, vel imagines sacras, aut dicere devote: Sit nomen Domini benedictum, vel: Laudetur Iesus Christus.

3. Illis qui saepe Missam omittunt, aliqua Missa supererogatoria audienda, v. g. duplex die dominica aut una die feriali, vel visitatio aliqua sanctissimi Sacramenti pluries facienda, etc.

4. Servantibus odium, opera aliqua caritatis in proximum, v. g. inimicum salutare, aut alloqui (prudenter tamen); oratio et actus caritatis pro proximo in genere, et etiam specialiter pro inimicis, recitatio orationis dominicae pro iisdem, praesertim horum verborum: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.

5. Amatoribus mundi eiusque pomparum, meditatio aliqua de vanitate rerum mundanarum, v. g. dum mane surgunt aut cubile petunt, vel renovatio sponsionum in Baptismo factarum.

6. Superbis officia quaedam humilitatis, v. g. deosculari terram, visitare pauperes, vel ipsis benigne subvenire, eos humaniter tractare, vel elicere varios actus humilitatis, v. g. dicere cum publicano: Domine, propitius esto mihi peccatori.

7. Libidinis aliqua mortificatio, aut commoditatum subtractio, praesertim fuga occasionum, oratio, Sacramentorum frequentatio, firmi propositi frequens renovatio, Novissimorum memoria, etc.

8. Furibus et avaris eleemosyna aliqua iuxta eorum facultates, etiamsi as unicus aliquoties in pauperes vel in ecclesiam erogandus esset. Nunquam autem imponendae sunt graves eleemosynae, nisi libenter acceptentur.

9. Gulosis et ebriosis subtractio aliqua ciborum, abstinencia a cibo et potu extra consuetas refectiones, vel abstinencia a vino tali die, aut prohibitio ne in refectionibus talis vini quantitas excedatur, etc.

B. *POST ADMINISTRATIONEM SACRAMENTI*

1. *Obligatio corrigendi errores commissos.*

198. — Errores a confessario commissi in administratione Sacramenti Paenitentiae, possunt ad tres species reduci:

1) circa absolutionem: ita ut non vel invalide absolverit vel absolverit indispositum;

2) circa actus paenitentis: tunc error est negativus, si integritatem confessionis non procuraverit vel satisfactionem non imposuerit; error est positivus, si false instruxerit paenitentem e. g. dicendo talem actionem (quae revera est peccatum) esse licitam;

3) circa obligationes paenitentis: si ei obligationem indebite imposuerit vel eum indebite ab ea deobligaverit.

Hi errores possunt comitari vel nullo damno vel damno spirituali vel temporali sive paenitentis sive tertii. Ita esset error sine ullo damno, si integritatem confessionis non procuraverit, vel satisfactionem non imposuerit, vel si paenitenti dixerit ipsum lege ieiunii non teneri vel cras non esse festum de praecepto dum revera est: peccatum enim materiale quod inde committeret paenitens, nemini ullum damnum infert; si vero paenitentem non absolverit, et hic inde putet se esse absolutum, vel si eum non obligaverit ad occasionem peccati fugiendam, damnum spirituale ei infert; si autem paenitentem obligavit ad restitutionem ad quam non tenetur, damnum temporale infert paenitenti; si eum deobligavit a restitutione ad quam tenetur, damnum temporale infert tertio.

199. — PRINCIPIA I. Confessarius qui culpabiliter errorem sine ullo damno commisit, tenetur illum errorem corrigere, si sine incommodo proportionate gravi fieri potest.

Explicatur. *Incommodo proportionate gravi*: obligatio haec oritur ex officio confessarii procurandi rectam administrationem Sacramenti; quare proportio debet esse inter incommodum ex correctione erroris oriens et gravitatem erroris et culpa: ita, ut obligatio corrigendi errorem adsit, eo minus requiritur incommodum quo maioris momenti est error vel quo maior fuit culpa in errore committendo. Notandum est hoc incommodum generatim adesse, si defectus extra confessionem corrigendus esset: nam generatim admitti potest paenitentem aegre ferre ut de re in confessione antea tractata iterum loquatur confessarius. Intra confessionem vero rarius aderit, cum intra confessionem generatim talis error facilius corrigatur si animadvertitur.

Probat ur. Confessarius utpote minister Sacramenti tenetur curare ut Sacramentum rite conferatur; si ergo culpa sua error irrepsit, tenetur eadem obligatione illum errorem corrigere in quantum potest. Propter incommodum proportionate grave tamen potest permittere ut ille error (illud malum) subsistat (cf. vol. I, n. 49).

Gravitas transgressionis. Errorem non corrigere si nulla ratio proportionate gravis adest, idem peccatum est ac illum errorem committere: unde eadem culpabilitas quae habetur in committendo errore, habetur in negligentia eum corrigendi, nisi incommodum inde oriens minuat vel imo auferat culpam.

200. — II. Confessarius qui culpabiliter errore suo damnum spirituale intulit paenitenti, tenetur ex iustitia illud damnum reparare; quodsi hoc sine laesione sigilli fieri potest, ad hoc etiam extra confessionem tenetur.

Explicatur. *Culpabiliter*: etiam voluntario in causa (vol. I, n. 49).

Damnum spirituale: si paenitens non vel invalide est absolutus, et non habet perfectam contritionem, manet in peccato mor-

tali usque ad proximam confessionem; quod est maximum damnum, praesertim si paenitens interim moreretur. Si eum deobligavit a periculo peccati fugiendo, in periculum peccati eum posuit: quod est damnum spirituale: illa et similia damna, quae ei culpabili suo errore intulit, reparare tenetur.

Tenetur: pro gravitate damni ad hoc tenetur cum maiore vel minore proprio incommodo, eodem modo ac tenetur Sacramentum administrare (cf. n. 22): ita, si paenitens inde venit in extrema necessitate spirituali (e. g. moribundus), tenetur etiam cum periculo propriae vitae.

Ex iustitia: nam eo quod assumit munus illius hominis confessionem audiendi, ex officio tenetur eius bonum spirituale in hac confessione promovere, et damnum spirituale ab eo avertere.

Damnum reparare: h. e. debet in quantum potest media adhibere ut paenitentem de errore moneat, saltem implicite. Ita, si error solum consistit in invalida absolutione, et paenitens nondum abivit, potest supplere absolutionem (dummodo iurisdictionem habeat), vel si paenitens iam abivit, debet pro posse paenitentem monere de invaliditate absolutionis. Si error consistit in erroneo consilio, potest procurare ut scientia paenitentis corrigatur (sive in confessione, sive in conversatione, sive in praedicatione: sed caveat ne sigillum laedatur).

Sine laesione sigilli: cf. infra, n. 204 ss. Notandum laesioni sigilli equiparandum esse, si paenitens aegre ferret quod confessarius sive extra confessionem sive intra aliam confessionem, de peccatis prioris confessionis iterum loquatur. Quodsi error consistit in invalida absolutione, difficilius laeditur sigillum, cum confessarius dicere possit: absolutio quam dedi tibi fuit invalida, vel oblitus sum tibi absolutionem dare.

Extra confessionem: extra illam confessionem in qua error commissus fuit; intra subsequentem confessionem enim vel extra omnem confessionem de rebus confessionis loqui eodem modo est usus scientiae ex confessione haustae, qui usus sine licentia paenitentis non est licitus; quare tunc errorem corrigere non potest, nisi sine sigilli laesione fieri possit. Notandum tamen intra subsequentem confessionem paenitentes generatim facilius consentire quam omnino extra confessionem.

Gravitas transgressionis. Gravitas talis transgressionis (non reparandi damnum) non potest determinari: augetur gravitate damni et gravitate culpa in damno inferendo, minuitur vero gravitate incommodi proprii in damno reparando.

201. — III. Confessarius qui culpabiliter errore suo damnum spirituale intulit tertio, tenetur ex caritate illud damnum reparare.

Explicatur. Tertio: e. g. si paenitentem non obligavit ad denuntiandum perversorem iuventutis qui in quadam communitate (e. g. collegio) alios ad peccata gravia allicit, grave damnum infert omnibus aliis qui periculo perversionis sunt expositi.

Tenetur: pro gravitate damni cum maiore vel minore proprio incommodo.

Ex caritate: cum erga tertium uti confessarius nullum officium habeat, obligatio haec non est ex iustitia, sed ex caritate.

Gravitas transgressionis. Augetur gravitate damni et gravitate culpa in damno inferendo; minuitur vero gravitate proprii incommodi in damno reparando.

202. — IV. Confessarius qui culpabiliter errore suo positive damnum temporale intulit sive ipsi paenitenti sive tertio, tenetur ex iustitia hoc damnum reparare.

Explicatur. Culpabiliter: etiam voluntario in causa.

Ipsi paenitenti: e. g. obligando eum ad restitutionem ad quam non tenebatur vel ad rescindendum contractum sibi favorabilem validum, etc.

Tertio: e. g. deobligando paenitentem a restitutione facienda ad quam tenebatur.

Tenetur: pro gravitate damni tenetur ad restitutionem cum maiore vel minore incommodo proprio: vide vol. II, n. 591 ss. Quodsi autem sine laesione sigilli damnum nullo modo reparare possit, ab eo reparando excusatur: praevalet enim obligatio sigilli servandi.

Ex iustitia: restitutio enim ex damno culpabiliter illato semper obligat ex iustitia; vide vol. II, n. 591.

Damnum reparare: debet, si potest, procurare, ut ille qui propter errorem confessarii damnum intulit, illud damnum reparet; quodsi hoc impossibile sit, debet ipse confessarius damnum reparare. De modis damni reparandi, vide vol. II, n. 595. Cavere tamen debet ne talem modum seligat quo sigillum laedatur.

Probat ur. Vide vol. II, n. 591, ubi de damnificatione voluntaria.

Gravitas transgressionis. Vide ibidem.

203. — V. Confessarius qui inculpabiliter damnum spirituale vel temporale intulit, tenetur ex caritate illud damnum reparare si absque proprio incommodo fieri potest.

Explicatur. Inculpabiliter: neque in se neque in causa culpabiliter.

Probat ur. Non potest confessarius esse responsabilis pro damno a se absque ulla culpa illato; ex altera parte autem debet a proximo avertere omne damnum quod absque proprio incommodo avertere potest: quae est obligatio ex caritate. Ea obligatio eo magis urget cum damnum hoc, etsi absque culpa, tamen ab ipso illatum sit.

Gravitas transgressionis. Non reparare damnum inculpabiliter illatum quod absque proprio incommodo reparari potest, est peccatum mortale vel veniale prout damnum maius vel minus est.

2. *Obligatio sigillum servandi.*

204. — NOTIO. Sigillum sacramentale est obligatio servandi secretum de omnibus quae paenitens in confessione in ordine ad absolutionem sacramentalem dixerit, de ipsisque non loquendi etiam cum ipso paenitente, nisi ipse paenitens ad hoc licentiam dederit.

XOTA Non contundendum est sigillum cum prohibito usu scientiae ex confessione haustae, de quo infra, n. 212. Sigillum semper supponit audientes etiam scire, vel saltem suspicari posse de quam persona agatur.

Explicatur. In confessione: etiam in confessione sacrilega, vel in qua absolutio non datur, dummodo confessio facta sit in ordine ad absolutionem.

In ordine ad absolutionem: non cadunt sub sigillo (etsi possint cadere sub secreto naturali commissio) quae non dicuntur in ordine ad absolutionem, sed solum ad petendum consilium, vel si paenitens solum simulat confessionem, e. g. ante matrimonium, et sponte dicit se non velle absolutionem sed solum testimonium peractae confessionis, vel si veniret solum ad furandum. Si autem consilium petitur et statim apud ipsum instituitur confessio, omnia illa etiam pertinent ad sigillum, saltem si consilium petitur cum intentione confessionem instituendi si necesse fuerit: tunc enim consilium petitur in ordine ad absolutionem. — Quidnam in specie cadat sub sigillo, vide infra, n. 206.

Dixerit: vel etiam scripserit, si scii, in scriptis fecit suam confessionem vel scriptam confessionem coram confessarium legit; et tale scriptum cadit sub sigillo tum ante, tum in, tum post confessionem, ita ut si quis tale scriptum legerit antequam paenitens confessionem instituerit vel durante confessione vel postquam confessionem instituerit, sigillo servando teneatur: nam tale scriptum censendum est confessio iam inchoata vel accusatio permanens.

NOTA. Non bene videtur cur, iuxta sententiam quam Genicot (II, 384, VIII) communissimam vocat, sigillo non teneatur qui invenerit vel legerit chartam in qua paenitens extra tempus et locum confessionis confessionem suam praeparaverit: etsi sit medium quod paenitens elegerit ad sese praeparandum ad confessionem, vere censenda est confessio iam inchoata vel confessio permanens, nec apparet quomodo locus ubi illam invenerit vel legerit, faciat illam non esse obiectum sigilli.

Non loquendi: vel scribendi vel aliter manifestandi: confessarius proinde non potest sine licentia paenitentis in casu difficiliore consulere peritorem, nisi hoc ita facere possit ut hic nullo modo scire vel etiam suspicari possit de quanam persona agatur: ita si casus manifeste agat de vidua et in pago sunt solum duae vel tres viduae, non liceret sine licentia paenitentis de casu loqui. Etiam cum ipso paenitente non licet sine praevio eius con-

sensu de illis loqui, imprimis extra confessionem, sed etiam in subsequent! confessione nisi agatur de paenitente qui frequenter apud illum confessarium confitetur illud peccatum : tunc enim licet peccata vitae anteactae in memoriam revocare ad melius eum adiuvandū ut sese corrigat ; secus autem non licet, quia paenitentes solent aegre ferre quod confessarius praeteritorum peccatorum memoriam conservaverit.

Licentiam : non sufficit licentia praesumpta, sed requiritur licentia expressa et prorsus libera, nec ullo modo vi aut metu etiam reverential! extorta. Paenitens potest hanc licentiam concedere prout vult : sive ut confessarius solum secum de peccato loquatur, sive ut solum cum tali persona de hac re loquatur ad consilium petendum, sive ut confessarius solum cum complice de re loquatur ut illum moneat, sive ut confessarius soli superiori nomen complicitis revelet quod secus ipse paenitens revelare in conscientia teneretur (e. g. si inter alumnos scholae est quidam perversor iuventutis), etc.

NOTA. Confessarius, praesertim extra confessionem, hanc licentiam non petat nisi ab eis quos praevidet consensum esse daturus, nam multi paenitentes ipsam petitionem licentiae extra confessionem iam aegre ferre solent.

205. — SCHOLION. *Quid facere debet confessarius qui casum quendam solvere non valet?*

Si potest eum per seipsum solvere (e. g. per libros), hoc facere debet.

Si vero alium consulere necessarium iudicat, et hoc non possit nisi personam paenitentis revelet, prius petere debet licentiam paenitentis : potest illum hortari ut illam licentiam concedat, dicendo illum alium eodem modo ac ipsum confessarium sigillo teneri.

Si autem omnino licentiam dare non vult, debet eum ad peritorem mittere; quodsi etiam hoc non vult, debet quantum potest per seipsum casum solvere, reliqua misericordiae divinae relinquere.

Quid quoad absolutionem facere debeat, vide supra, n. 191.

206. — **OBIECTUM.** Obiectum sigilli sacramentalis sunt:

1. Per se: *d*) omnia peccata tum mortalia tum venialia, etiam publica, in confessione declarata, necnon omnia (circumstantiae, complices, etc.) quae in declaratione peccatorum dicta sunt, etiamsi omnino fuerunt superflua: ita, si paenitens dicit se in itinere ad talem civitatem peccasse, factum itineris (in quantum ex confessione notum est) cadit sub sigillo, etsi pro declarando peccato haec circumstantia omnino superflua fuerit (possent enim alii suspicari eum in hoc itinere peccasse); vel si dicit se de adulterio Titii locutum esse, adulterium Titii cadit sub sigillo.

NOTA. 1. Peccata mortalia ita cadunt sub sigillo, ut solum dicere talem personam commisisse peccatum mortale absque ulteriore specificatione, iam sit laesio sigilli; peccata venialia vero non ita, sed solum si dicitur illum tale peccatum veniale commisisse, laeditur sigillum; si autem dicitur cum peccata venialia commisisse (absque ulla specificatione) non laeditur sigillum, quia si quis confitetur certe saltem peccata venialia confiteri censetur; e contra, si dicitur eum multa vel graviora venialia accusasse, laeditur sigillum.

Caveat tamen confessarius, ne talibus locutionibus scandalum pariat vel confessionem in genere apud audientes odiosam reddat.

2. Peccata vel facta confessario tum e confessione tum aliunde nota, etiam cadunt sub sigillo *in quantum* sunt ex confessione nota. Ita laederet sigillum confessarius qui diceret paenitentem illud peccatum (ab omnibus notum) confessum esse, vel etiam eum illud peccatum cum magna contritione confessum esse; similiter laederet sigillum si factum, de quo alii loquuntur, ex confessione confirmaret vel minus accurata corrigeret.

b) petitio consilii, si in ordine ad absolutionem petitum fuit.

c) negatio absolutionis.

d) paenitentia imposita, quia inde ad gravitatem peccatorum concludere possent.

2. Per accidens: quidquid ex confessione notum est et paenitenti gravamen esse possit:

«) ipsum factum confessionis, c. g. si clam venit paenitens ne ex confessione instituta suspicio de peccato oriatur: ita si quis furtum commisit et clam paenitens venit ad confessionem et restitutionem vult facere per confessarium ne suspicio furti commissi in ipsum cadat: tunc ipsum factum confessionis cadit sub

sigillo. In ordinariis circumstantiis vero factum confessionis non cadit sub sigillo.

b) defectus paenitentis sive animi sive corporis. Ita defectus corporis quem celare vult et potest, quem autem in confessione manifestavit, etiamsi non fuerit necessarium, cadit sub sigillo; similiter scrupulositas (scrupuli autem cadunt sub sigillo per se). Si illi defectus sunt aliunde noti, tamen cadunt sub sigillo *quatenus* ex confessione cognoscuntur, ita ut laederet sigillum qui diceret se de facto in confessione expérimentasse talem hominem esse scrupulosum.

c) peccata in ipsa confessione commissa, e. g. impatientia, contumeliae in confessarium, etc. per accidens possunt cadere sub sigillo, in quantum scii, eorum revelatio suspicionem excitare posset de gravioribus peccatis accusatis vel de mala dispositione paenitentis vel de negata absolutione. Peccata vero potius occasione confessionis quam in ipsa confessione commissa, non cadunt sub sigillo. Ita si quis durante confessione furaverit, hoc furtum non caderet sub sigillo, nisi paenitentia tactus, hoc peccatum statim confessus fuerit.

NOTA. 1. Materia sigilli ergo non sunt: *a)* Dei dona et virtutes, opera bona, etc.; cum autem paenitentes earum revelationem aegre ferrent, cadunt sub secreto naturali, saltem durante vita paenitentis. *b)* Ea quae supra indicavimus per accidens cadere sub sigillo, si circumstantiae in quibus caderent sub sigillo, non adimplentur. 2. Maxima autem prudentia confessario necessaria est circa ea quae pertinent ad confessionem, ita ut nihil omnino dicere debeat quod quomodolibet possit reddere confessionem odiosam apud quemlibet. 3. Quod probabiliter non est materia sigilli, tanquam materia habendum est, nec licet in hac re sententiam probabilem sequi.

207. — SUBIECTUM. I. Ad sigillum obligatur primario et per se confessarius etiam fictus vel per errorem existimatus.

Explicatur. *Fictus*: ergo etiam laicus qui se fingeret confessarium.

Existimatus: si paenitens erronee putans talem hominem esse confessarium, ei peccata sua confiteretur.

208. — II. Secundario et per accidens tenetur omnis alius ad quem quomodocumque notitia ex confessione sacramentali, quae sit obiectum sigilli, pervenerit.

Explicatur. Omnis alius: ita interpret, si per interpretem confessus fuerit paenitens; adstantes qui sive casu sive de industria aliquid ex confessione audierint; omnes quibus confessarius sive ex malitia sive ex imprudentia aliquid ex confessione revelaverit, ita ut ne inter se quidem de hac re loqui possint (c. g. si confessarius in praedicando imprudenter aliquid dixerit, audientes de hac re ne inter se quidem loqui possent); Superior a quo facultas petitur absolvendi a reservato vel cui se sistit paenitens in casu necessitatis iam absolutus cum obligatione sese sistendi Superiori; illi quos confessarius de licentia paenitentis consuluit; omnis qui sive casu sive industria legit confessionem alterius in ordine ad absolutionem petendam scriptam; omnis qui sive casu sive industria legit epistolam ad Superiorem directam ad petendam facultatem absolvendi a reservato vel responsum Superioris.

NOTA. 1. Qui industria conatur aliquid ex confessione audire vel scriptum uti supra legere, non solum tenetur sigillo servando, sed insuper iam mortaliter peccat contra sigillum.

2. Etiam ille qui solum factum confessionis clandestinae vel solum factum recursus ad Superiorem sciret, teneretur sub sigillo illud factum non revelare, etiamsi nesciat de quonam peccato agatur, quia paenitenti onerosum esset et alii forsitan inde peccatum grave suspicari possent: sicut enim confessario non licet dicere (in genere) paenitentem peccatum mortalem confessum esse, ita etiam e. g. servo non licet dicere parochum recursum ad S. Sedem instituisse, vel talem hominem clam venisse ad confitendum.

3. Ipse paenitens non tenetur ad secretum servandum de his quae confessus est. Ea vero quae confessarius dixit, etsi non sint obiectum sigilli ex parte paenitentis, sunt tamen obiectum secreti naturalis, in quantum possunt pro confessario inferre gravamen, et ipse confessarius non potest sese defendere (cum sit ligatus sigillo). Quare educandi sunt christiani ut nihil unquam dicant extra confessionem, eorum quae confessarius dixit; sed ex altera parte, cum experientia constet paenitentes facile de his loqui, confessarii prudentes sint in his quae dicunt.

209. — SCHOLION. *Quid facere debet confessarius aliusve, si interrogatur circa illa quae ad sigillum pertinent?*

Etiam si a maxima auctoritate interrogatur, debet dicere se nihil scire vel se ad talem quaestionem respondere non debere. Et ita quidem *semper* dicere debet, ne ex eo quod quandoque sic dicit, quandoque ad quaestionem respondet, alii concludere possint ad culpabilitatem illius personae. Et hoc responsum (se nihil scire) potest etiam, si opus fuerit, iuramento firmare.

Si vero post confessionem (e. g. infirmi) interrogetur utrum S. Communio danda sit, respondeat *semper*: Rogate ipsum (infirmum) utrum S. Communionem recipere velit necne.

210. — PRINCIPIUM. **Omnibus qui sigillo servando obligantur, severissime prohibitum est, etiam cum periculo propriae vitae vel ipsius reipublicae, sive in vita sive post mortem paenitentis, illud sigillum etiam in minima re, directe vel indirecte violare, etiam si probabilius haec res ad sigillum non pertineat.**

Explicatur. *Omnibus qui sigillo servando obligantur*: sive primario sive secundo; vide supra, n. 207-208.

Severissime prohibitum est: ita ut non detur parvitas materiae; potest quidem esse causa minuens voluntarium (e. g. inadvertentia) et proinde minuens gravitatem peccati, sed nunquam est peccatum veniale ex parvitate materiae revelatae, h. e. si quis vel minimam rem revelat, committit peccatum mortale.

Quoad paenas violationi sigilli adnexas, vide infra, n. 214.

Etiam cum periculo: nulla est causa excusans ab hac obligatione, neque ipsa propria vita salvanda neque bonum reipublicae; unde neque dispensatio neque epikeia in hac re dari potest.

Sive in vita sive post mortem paenitentis: si enim peccata nostra post mortem revelari possent, hoc confessionem odiosam redderet apud multos paenitentes; quare obligatio sigilli etiam post mortem paenitentis perdurat.

Directe: directe violatur sigillum quando peccatum in confessione accusatum et persona paenitentis manifestantur. Sufficit ut persona ita indicetur ut de illa nullum dubium esse possit, etiam si ab audientibus non cognoscatur nec unquam cognoscetur;

ita si dicitur: praefectus talis urbis adulterium commisit; vel: primum peccatum quod audiui hodie fuit furtum (nisi nemo scire possit quisnam sit primus qui apud ipsum confessus sit). Nec requiritur ut audientes *sciant* confessarium ex confessione loqui: sufficit ut *de facto* ex confessione loquatur.

Indirecte: indirecte violatur sigillum si peccatum ita revelatur, ut audientes ex dictis vel factis (omissionibus) suspicari possint quisnam illud peccatum confessus sit. Non requiritur ut de facto suspicentur, sed sufficit ut prudens suspicio oriri possit. Ita si quis auditis paucis confessionibus revelat peccatum in his auditum, vel si dicit se in tali communitate vel in tali pago hoc peccatum audisse, indirecte laedit sigillum, saltem si communitas vel pagus non est magnus.

Etiam si probabilius: in materia sigilli non licet sequi sententiam probabilem, sed usquedum vere probabilis sit sententia tenens talem materiam cadere sub sigillo (sive sit dubium facti: num aliquid dictum sit in ordine ad confessionem — sive sit dubium iuris: num aliquod dictum vel factum laedat sigillum), confessarius aliique tenentur ad sigillum servandum.

Probat ur. Ex doctrina Ecclesiae: Cone. Later. IV (a. 1215): Caveat autem omnino, ne verbo aut signo aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem: sed si prudentiore consilio indigerit, illud absque ulla expressione personae caute requirat, quoniam qui peccatum in paenitentiali iudicio sibi detectum praesumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam paenitentiam in arctum monasterium detrudendum (DB 438).

Can. 889: Sacramentale sigillum inviolabile est; quare caveat diligenter confessarius ne verbo aut signo aut alio quovis modo et quavis de causa prodat aliquatenus peccatorem. — Obligatione servandi sacramentale sigillum tenetur quoque interpretes aliique omnes ad quos notitia confessionis quoquo modo pervenerit.

Ex ratione: Christus obligavit omnem peccatorem ad peccata sua mortalia, etiam secretissima, accusanda apud sacerdotem. Hoc autem esset plerumque actus heroicus, si paenitens non haberet certitudinem absolutam, ex hac accusatione revelationem

peccati omnino excludi. Talem actum heroicum autem Christus minime imponere intendit. Ergo sigillum strictissimum necessarium est.

Gravitas transgressionis. Directa violatio sigilli semper, etiam in levissima materia, est peccatum mortale. Indirecta violatio est peccatum mortale vel veniale prout maius vel minus periculum est ne persona paenitentis ab aliquo cognoscatur; ex parte materiae autem revelatae etiam indirecta violatio est peccatum mortale ex toto genere suo.

211. — COROLLARIUM PRACTICUM. *Modi quo facile indirecte violatur sigillum.*

Ex Merkelbach, III, 627.

A) *Verbis.*

1. Si confessarius, narrando aliquod factum ex confessione, tales memorat circumstantias, ut paenitens facile ex iis dignosci possit. Notissimum est exemplum parochi, qui post 25 annos sacerdotii narrat in societate, primum paenitentem sibi confessum esse adulterium; paulo post intrat vir et narrat omnibus audientibus: fui primus tuus paenitens.

2. Si, auditis paucorum confessionibus, dicit se tale grave peccatum audivisse, licet celet personam, dummodo paenitentes cognosci possint ab iis quibus narratur peccatum: singuli enim ex ea revelatione aliquam suspicionem contra se patiuntur.

3. Si, ex iis quae sola confessione noverit, dicit de communitate (collegio, conventu, pago, oppido, regione, ordine religioso) peccatum relative gravius, aut relative multo plura, aut omnino specialia vitia, praeter ea quae noscantur ibi committi, etiam excluso omni periculo suspicionis de personis determinatis in particulari: suspicio nihilominus est de singulis, vel saltem minor existimatio aut infamia et dedecus redundat in totam communitatem, ideoque in paenitentes quatenus sunt membra communitatis; et detrimentum est eo gravius, quod res authentico testimonio confessarii confirmatur.

Ita qui dicit se in tali conventu audivisse grave peccatum, aut

in tali ordine religioso committi gravia peccata quae ex sola confessione cognoscit; et ille qui asserit in parvo loco (3.000 circiter personarum aut minus) vitium occultum dominari vel morbum venereum, aut talia perpetrari gravia crimina, quae ex confessione cognoscit, v. g. multa sacrilegia aut furta; et qui de loco paulo maiore narrat peccatum infamans vel crimen enorme, uti sunt incestus aut sodomia; — non autem si gravia narraret solum de religiosis in genere, aut de ordine, si hic esset numerosior et notorie valde relaxatus, vel etiam maiora diceret de magnis urbibus, in quibus talia etiam committuntur.

4. Si paenitentem tam alta voce alloquitur aut arguit, ut circumstantes ab eius responsionibus vel monitionibus intelligant quid paenitens sit confessus, aut eum graviter peccasse.

5. Si non a primo initio sed in progressu confessionis, paenitenti surdastro dicit alta voce: redi, vel quid simile.

6. Si dicit aliquem sibi, ut confessario extraordinario aut maioribus praedito facultatibus, confessum esse, aut ad eum clam accessisse, aut se tali absolutionem denegasse, vel (nisi mos aliquibi esset generalis) nondum absolvisse eum, aut nonnisi post experimentum, seu ad tempus remisisse, vel nondum completam recepisse eius confessionem, vel ei gravem paenitentiam imposuisse; nam exinde infertur adfuisse grave crimen.

7. Si, comparando plures paenitentes, vel explicite, vel implicite (ut fratres vel condiscipulos) unum vel duos laudat v. g. de puritate conscientiae aut de eo quod sola venialia afferat, sed de aliis nihil dicit: tunc enim saepius ingeret suspicionem materiae cuiusdam momenti, aut mortalis peccati, aut indispositionis.

8. Si parentes vel superiores paenitentis admonet, ut specialiter in iis circumstantiis, v. g. tali loco vel tempore, vigilant.

9. Si loquitur cum alio confessario de peccato quod paenitens utrique confessus est.

B) *Factis.*

1. Si confessarius sedens in confessionali, assurgit et modo quem adstantes observare possunt, legit tabellam casuum reservatorum.

2. Si gestu visibili, gemitu, exclamatione manifestat mirationem vel tristitiam.

3. Si audita confessione, statim ab ecclesia discedit, nil sollicitus de paenitentis communione, quae alias esset verisimilis.

4. Si testimonium confessionis denegat paenitenti, qui coram aliis petit, aut in circumstantiis in quibus concedi omnibus solet; cf. infra, n. 213.

5. Si audita confessione, mutat modum agendi erga paenitentem, ubi id ab aliis perspicitur qui exinde suspicari possint aliquod determinatum aut gravius peccatum fuisse declaratum; imo vide statim, n. 212.

212. — SCHOLION I. *De usu scientiae ex confessione haustae.*

1. Usus scientiae ex confessione haustae qui vel minimum periculum violationis sigilli continet, omnino prohibetur.

2. Omnis usus illius scientiae, qui paenitenti gravamen esse potest (causa confusionis, verecundiae, malae suspicionis, dedecoris vel damni) etiam sine periculo revelationis peccati, omnino prohibetur. Quare etiam e. g. Superior qui sive nunc sive antea confessiones audivit subditorum, vel a quo facultas absolvendi a reservato petitur, nunquam potest scientiam ex confessione haustam adhibere ad gubernium communitatis suae (can. 890), e. g. subditum remove ab officio quod ei est occasio peccati, negare suffragium favorabile in electione quod secus dedisset, mutare propositum etiam sola mente conceptum et nemini adhuc manifestatum, solum vel praecipue propter notitiam ex confessione haustam.

3. Omnis usus illius scientiae, etiam sine periculo revelationis peccati, prohibetur etiam si posset sive ab ipso confessario sive ab ipso paenitente sive ab alio sive a tota republica quodvis damnum, etiam gravissimum damnum spirituale, avertere. Ita sacerdos qui sciret ex confessione sibi parari insidias, non posset fugere; qui sciret sibi pro Missa parari vinum venenatum, non posset abstinere a celebratione Missae; qui sciret famulum exire ad peccandum, non posset eum domi retinere, etc. Potest quidem paenitentem sub paena negandae absolutionis cogere ad praeca-

vendum illud damnum, e. g. dando confessario licentiam ea scientia utendi vel melius, extra confessionem confessarium de periculo monendo; quodsi paenitens hoc praestare nolit, utpote indisposito ei absolutio neganda est, sed sacerdos ea scientia uti non potest.

4. Licite autem utitur confessarius scientia ex confessione hausta si nullum periculum revelationis vel gravaminis paenitentis adest. Ita confessarius potest proprios mores reformare quia in confessione aliorum melius vidit turpitudinem peccati; potest orare pro paenitente vel etiam maiore misericordia uti (secluso periculo gravaminis: maior enim misericordia generatim non potest ei esse ingrata); potest libros vel peritiores consulere (secluso periculo revelationis); potest inde experientiam et prudentiam in confessionibus audiendis haurire; potest inde desumere materiam generalem pro monitionibus et praedicationibus, dummodo nullum periculum gravaminis sit pro audientibus; potest ea uti in docendo theologiam etc. Attamen debet confessarius semper cavere ne ex illo usu scandalum oriatur, eo quod alii putent eum sigillum violare (S. Off. 9 Iunii 1915).

213. — SCHOLION II. *De schedula confessionis danda vel neganda.*

NOTA. *Schedula confessionis* est schedula in qua confessarius testatur se confessionem talis personae tali die audiisse. In ea *nihil dicendum est de absolutione*. Quodsi formula typis impressa imprudenter ferat testimonium absolutionis, talis schedula propter sigillum danda est non absoluto eodem modo ac absoluto, nec testimonium absolutionis delendum est.

1. Ubi talis schedula in usu est, confessarius debet eam concedere omni paenitenti qui vere confessus est (et non tantum simulavit confessionem) etiamsi absolutus non sit, quoties eam petit extra confessionem: negatio enim aequivalet laesioni sigilli.

2. Similiter debet eam concedere quoties talis paenitens eam petit intra confessionem, si negatio aequivaleret laesioni sigilli, h. e. quando alii ex ipsa negatione schedulae concludere possent paenitentem vel fuisse indispositum vel casu reservato ligatum.

Quando autem nullum periculum est laesionis sigilli ex negata schedula, illam negare debet: e. g. si nemo viderit paenitentem confessum esse, nemo etiam sciret ei schedulam fuisse negatam; si nulla est necessitas petendi schedulam, sed paenitens eam petat solum ex proprio libitu: si enim nemo ab eo hoc tempore requireret schedulam, nemo etiam sciet ei schedulam fuisse negatam: in talibus ergo circumstantiis libere negari potest, imo, si ei absolutio data non fuit, negari debet, ne paenitens illa schedula abutatur quasi valide confessus fuerit et alios ita in errorem inducat: nulla enim est ratio praebendi ei media fallendi alios.

214. — SCHOLION III. *De paenis contra violantes sigillum.*

1. Confessarius qui sigillum directe violare praesumpserit, est excommunicatus excommunicatione specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata.

2. Confessarius qui sigillum indirecte violare praesumpserit, pro gravitate delicti suspendatur a celebratione Missae et ab audiendis confessionibus, vel imo ad eas audiendas inhabilis declaretur, privetur omnibus beneficiis, dignitatibus, voce activa et passiva, et inhabilis ad ea omnia declaretur, et in casibus gravioribus degradationi quoque subiiciatur.

3. Alii omnes praeter confessarium, qui sigillum temere violaverint, pro reatus gravitate plectantur salutari paena quae potest esse etiam excommunicatio (can. 2369).

215. — APPENDIX. *De sollicitatione ad turpia.*

Crimen de quo hic sermo esse debet, est pessimus abusus in ministrando Sacramento Paenitentiae, in quo minister, instituti sanctissimi solitudine abutens, loco paenitentem sanctificandi, eum ad turpissima peccata provocat.

NOTIO. Sollicitatio ad turpia est provocatio a confessario occasione vel praetextu vel simulatione confessionis sacramentalis facta, ut paenitens, vel tertia persona per interventum formalem paenitentis, peccatum luxuriae sive nunc sive postea, sive secum sive cum alio sive solus committat.

Explicatur. *Provocatio* : sive per actionem inhonestam sive per actionem in se honestam sed factam cum intentione graviter luxuriosa. Ita per tactus, oscula, signa etc. turpia; vel per verba turpia vel per propositionem actum luxuriae ponendi; similiter invitando paenitentem ut domum confessarii adeat (quod est honestum in se) cum intentione ibi provocandi ad turpia; etiam dando ei epistolam postea legendam in qua invitatur ad turpia.

Provocatio etiam esset si confessarius malitiose assereret pollutionem vel fornicationem non esse peccatum.

Provocatio non includit ut provocatus consentiat, sed similiter habetur si resistit.

A confessario : non ergo si paenitens provocaret confessarium ; adest autem si prius paenitens provocaret dein confessarius etiam provocaret vel simpliciter assentiret in actione turpi cum paenitente perpetranda: in hoc enim consensu etiam paenitentem provocat. Si autem sacerdos munere interpretis in confessione fungens provocaret ad turpia, non committeret hoc crimen sollicitationis. Si vero sacerdos etiam non approbatus ad confessiones, confessionem audiens vel simulans provocaret ad turpia, hoc crimen committeret.

Occasione vel praetextu vel simulatione: sive statim ante sive durante sive statim post confessionem, ita ut cum confessione provocatio moraliter unum efficiat; praetextus haberetur, si in cubiculum privatum intrarent dicendo se velle confessionem audire, etiamsi de facto nulla confessio fiat; simulatio haberetur, si circumstantiae ita componuntur ut quisque prudenter iudicaret ibi confessionem audiri: in omnibus his casibus provocatio esset crimen sollicitationis.

Paenitens vel tertia persona: non est ergo crimen sollicitationis si confessarius aliquid facit (e. g. aspectus) quo solum seipsum ad luxuriam provocat. Ut autem crimen sollicitationis adsit in provocatione tertiae personae requiritur ut paenitens formaliter cooperetur in illo peccato: ita si paenitentem provocat ut sororem suam incitet ad fornicandum sive cum confessario sive cum alio, habetur crimen sollicitationis; si autem paenitenti dat epistolam clausam, cuius contentum paenitens nesciat, tradendam

tertia personae, non adest crimen sollicitationis quia paenitens non formaliter cooperatur.

Non refert autem utrum sollicitatio fiat ad virum vel mulierem, ad puberem vel impuberem cuiusvis aetatis.

Peccatum luxuriae: crimen sollicitationis non habetur si ad aliud peccatum quantumvis horribile provocaret.

Sive nunc sive postea: sufficit ergo ut ipsa provocatio relationem habeat cum confessione, non requiritur ut peccatum luxuriae cum confessione relationem habeat.

Sive secum sive cum alio sive solus: adesset ergo crimen sollicitationis etiamsi paenitentem provocaret ad exhortandam sororem suam ut cum quarta persona peccatum luxuriae committat.

216. — **DENUNTIATIO.** I. Quilibet paenitens sollicitatus ad turpia tenetur intra mensem confessarium huius delicti reum denuntiare loci Ordinario vel S. Officio (can. 904).

Explicatur. *Quilibet paenitens sollicitatus:* sive vir sive mulier, sive pubes sive impubes cuiusvis aetatis; qui autem nondum baptizatus in confessione simulata sollicitatus fuerit, non tenetur hac lege ecclesiastica (can. 904); similiter interpres qui sollicitationis testis fuit vel aliae personae quae factum sollicitationis certo scirent, probabiliter non tenentur hac lege ecclesiastica; teneri autem possunt ad denuntiandum ex lege naturali, quae eos obliget ad praecavendum tantum damnum spirituale. Pueri autem qui malitiam huius peccati non intelligunt, non tenentur denuntiare.

Tenetur: et quidem sub paena excommunicationis (can. 2368, § 2), a qua absolvi nequit antequam denuntiaverit vel saltem se denuntiaturum serio promiserit.

Cum plerumque christiani hanc suam obligationem non cognoscant, et hoc crimen bono animarum perniciosissimum sit, confessarius talem casum deprehendens, sollicite debet monere paenitentem de sua obligatione denuntiandi, et sub nullo praetextu potest paenitentem circa hanc suam obligationem relinquere in bona fide: explicite enim can. 904 eum sub peccato mortali obligat ad paenitentem de sua obligatione monendum. Prius tamen

confessarius prudenter investiget circa credibiilitatem paenitentis (cf. hoc numero, II: calumniosa denuntiatio).

NOTA. Confessarius autem non tenetur hoc onus denuntiationis in se suscipere, nisi forsan ex caritate, quia persona sollicitata non posset denuntiare, et bonum commune denuntiationem exigeret.

Non excusatur paenitens a denuntiatione facienda, etiamsi confessarius sollicitans iam ab alio accusatus, vel imo punitus fuerit, vel si longum tempus a crimine sollicitationis iam transierit, vel imo si confessarius se iam emendaverit. Sola morte sacerdotis sollicitantis extinguitur obligatio eum denuntiandi. Probabiliter etiam eius certa et perpetua impossibilitas audiendi confessiones.

Periculum grave vitae vel famae vel fortunae pro persona denuntiante per accidens cum denuntiatione coniunctum, uti si confessarius eiusve amici graviter persequerentur denuntiantem, non vero gravis indignatio denuntiati (quae intrinsece cum denuntiatione est coniuncta), potest quidem *suspendere* obligationem denuntiandi quousque illae circumstantiae perdurant, nisi ex omissa denuntiatione praevideatur magnum damnum plurium animarum vel magnum scandalum : tunc enim bonum commune praevalet super bonum privatum ; cessante autem causa, obligatio iterum urget. Similiter grave periculum publicitatis (e. g. quia secretum postale non servatur) suspenderet obligationem usque dum hoc periculum cesset (e. g. quia potest oraliter fieri).

Eodem modo, iuxta responsum S. Off. 22 Ian. 1727, excusantur a denuntiatione facienda mulieres sollicitatae, si Ordinarius in longinqua regione degens, sine gravi incommodo adiri nequit.

Intra mensem : a cognita obligatione vel a die qua, cessante causa quae obligationem suspendit, haec iterum urget. Incurritur excommunicatio expicto die eiusdem numeri mensis sequentis, non computato die in quo incipit obligatio (can. 34, § 3, 3; cf. etiam 4); c. g. si obligatio incipit die 3 Maii, excommunicatio incurritur si ante mediam noctem diei 4 Iunii denuntiatio non fuerit facta; si obligatio incipit 30 Ianuarii, excommunicatio incurritur si ante mediam noctem diei 28 (vel 29) Februarii denuntiatio non fuerit facta.

Confessarium : etiam pseudo-confessarium, dummodo sit sa-

cerdos. Ita sacerdos sine iurisdictione qui confessionem simulans provocaret ad turpia, esset denuntiandus; clericus autem non-sacerdos vel laicus non est vi can. 904 denuntiandus, sed quandoque vi legis naturalis obligantis ad tanta damna praecavenda.

NOTA. Disputatur inter Auctores utrum denuntiandus sit confessarius-Episcopus sollicitans. Ratio dubitandi aliquorum est, quia can. 904 loquitur de sacerdote; canon hic, utpote odiosus, est strictae interpretationis; quare, etsi hic non videatur esse sensus legislatoris, potest quis hanc sententiam sequi. Attamen potest esse obligatio ex lege naturali.

Denuntiare: h. e. debet Ordinario loci (ubi facta est sollicitatio, vel proprio sollicitantis vel proprio sollicitati) vel S. Officio manifestare (non vero anonyme) factum sollicitationis, locum, tempus, nomen, etc. sollicitantis, vel, si nomen ignoratur, tales circumstantiae ut identificari possit. Non tamen debet manifestare paenitens utrum ipse sollicitationi consenserit necne, cum hoc ad rem non faciat.

Etiam religiosus exemptus debet denuntiari apud Ordinarium loci vel apud S. Officium, non vero apud Superiorem Regularem.

Gravitas transgressionis. Qui confessarium sollicitantem in supradictis circumstantiis non denuntiaret, committeret peccatum mortale, et simul incurreret excommunicationem nemini reservatam, sed a qua absolvi non potest nisi obligationi suae satisfecerit vel saltem serio promiserit se quamprimum satisfacturum (can. 2368, § 2).

NOTA. De modo faciendi denuntiationem, vide apud Canonistas.

II. Calumniosa denuntiatio sollicitationis ad turpia apud indices ecclesiasticos, est peccatum S. Sedi reservatum, cui adnexa est etiam excommunicatio speciali modo S. Sedi reservata.

Explicatur. Calumniosa denuntiatio: non raro accidit confessarios esse victimam falsae denuntiationis, eo perniciosioris, quod ipse sigillo ligatus, vix potest seipsum defendere. Quare confessarius vel Ordinarius, statim ac de facta sollicitatione audierit, prudenter investiget utrum persona quae accusationem profert sit fide digna necne; utrum amore veritatis an ex inimi-

citia vel odio illius sacerdotis vel etiam ex hysteria illam accusationem profert : ita investigare debet, ut ex una parte tale flagitium inultum non remaneat, sed ex altera parte etiam nullus sacerdos innocens damnetur. Quare confessarius et Ordinarius valde cauti sint, praesertim si mulier valde prompta est ad praecepto denuntiationis parendum : gravitatem peccati calumniosae denuntiationis ei cum severitate proponat, ut ita forsan a vilissima calumnia deterreatur.

Apud indices ecclesiasticos : iudices ecclesiastici in hac materia sunt Ordinarius loci et S. Officium : unde si quis Religiosum apud Superiores religiosos falso accusaret de crimine sollicitationis, committeret quidem gravissimum peccatum calumniae, sed illud peccatum non esset reservatum, quia non verificantur verba legis (cf. n. 160, 3).

Peccatum S. Sedi reservatum : non solum paena adnexa, sed ipsum peccatum in se est S. Sedi reservatum, ita ut qui non habet potestatem ad hoc a S. Sede concessam, non possit ab hoc peccato absolvere, etiamsi paenitens propter quandam rationem (e. g. propter ignorantiam paenae adnexae) excommunicationem non incurrerit.

Cui adnexa est : can. 2363; notandum paenitentem ab hac excommunicatione in nullo casu absolvi posse, nisi falsam denuntiationem formaliter retractaverit, et damna si quae inde secuta sint, pro viribus reparaverit.

Ar t . 4

DE SUBIECTO

§ 1. QUIS SIT

217. — Subiectum Sacramenti Paenitentiae est omnis baptizatus, qui post Baptismum peccatum sive mortale sive veniale commisit.

Explicatur. Post Baptismum peccatum commisit : non potest ergo hoc Sacramentum suscipere qui solum ante Baptismum peccatum commisit; similiter pueri et amentes, qui nunquam

usum rationis habuerunt, utpote peccati incapaces, etiam huius Sacramenti subiectum esse non possunt. Sufficit tamen talis usus rationis qui peccati venialis capacem reddat; nam qui vel minimum peccatum commisit, potest Sacramentum Paenitentiae suscipere. Quaenam sit materia sufficiens confessionis, vide infra, n. 239-242.

218. — SCHOLION I. *Possuntne absolvi schismatici vel haeretici?*

Quamdiu sunt sui compotes et usu rationis gaudent, « vetitum est Sacramenta Ecclesiae ministrare haereticis aut schismaticis, etiam bona fide errantibus eaque petentibus, nisi prius, erroribus reiectis, Ecclesiae reconciliati fuerint » (can. 731, § 2).

Quando autem sui compotes non sunt et in periculo mortis constituuntur, schismatici qui sunt in bona fide, absolvi possunt sub conditione, efficaciter remoto scandalo, sicut catholici in iisdem circumstantiis (S. Oif. 12 Iui. 1898); similiter haeretici qui sunt in bona fide, dummodo tamen in Sacramentum Paenitentiae credant: qui enim in illud non credunt, non possunt habere necessariam intentionem illud recipiendi (cf. n. 40).

NOTA. Disputant Auctores (vide Merkelbach, III, 653) utrum sufficientem intentionem habeat haeticus (bonae fidei) cuius secta in Sacramentum Paenitentiae non credit, qui tamen antequam sensibus destituatur dixerit se velle adiuvari a sacerdote catholico modo quo catholici ab eo adiuvari solent. Non videtur negandum talem habere intentionem sufficientem.

Haeretici et Schismatici in articulo mortis sensibus destituti, qui non erant bona fide, tractandi sunt sicut peccatores impaenitentes, de quibus statim.

219. — SCHOLION II. *Potestne absolvi peccator impaenitens sensibus destitutus?*

Per se non potest cum impaenitens non sit dispositus, et insuper, praesertim si contumaciter in peccato mortali perseveravit usquedum sensibus destituatur, in eo intentio necessaria ad Sacramentum suscipiendum, supponi non possit. Attamen, cum non raro sensibus destituti adhuc usu rationis fruuntur, a contu-

macia sua recedere potest: quodsi hoc rationabiliter supponi posset, liceret eum absolvere sub conditione: si habes sufficientem intentionem. Cavendum tamen est a scandalo (cf. n. 366).

220. — SCHOLION III. *Utrum absolvi possint recenter mortui.*

Uti patet ex n. 34, nulli vere mortuo conferri potest ullum Sacramentum. Attamen disputatur inter peritos quandonam homo vere moriatur; quamdiu ergo non certo mortuus est, et Extremam Unctionem vel Absolutionem peccatorum non recepit, sub conditione absolvi potest. Ulteriora vide infra n. 364.

221. — SCHOLION IV. *De absolutione puerorum et amentium.*

Pueri, quibus aequiparandi sunt hebetes alique qui vix plus quam pueri usum rationis habent, non possunt a priori ab absolutione repelli; unde reprobanda est praxis eorum qui nolunt absolvere pueros qui nondum ad Primam Communionem admissi sunt.

Si certe usum rationis nondum habent sufficientem ad peccatum, saltem veniale committendum, non sunt subiectum Sacramenti Paenitentiae, et proinde absolvi non possunt.

Si dubie usum rationis habent, et proinde materiam dubiam tantum afferunt, sub conditione absolvendi sunt. Ex eo autem quod in confessionali ad modum puerorum ita indeterminate respondent ut de eorum dispositione iudicari vix possit, non potest concludi eos non habere sufficientem usum rationis ad peccatum committendum.

Nec ex eo quod circa confessionale puerilia agunt (ludunt, rident, etc.) concludere licet eos non esse dispositos.

Amentes qui nunquam usum rationis habuerunt, non sunt subiectum Sacramenti.

Amentes qui usum rationis habuerunt sed nunc non habent, aequiparandi sunt illis qui sensibus sunt destituti et proinde in periculo mortis sub conditione absolvendi sunt.

Cf. supra n. 171, 3.

§ 2. REQUISITA

Praeter illa quae in subiecto omnis Sacramenti mortuorum requiruntur (nn. 35-41), requiruntur etiam sequentia:

1. Praesentia.

222. — PRINCIPIUM. Subiectum Sacramenti Paenitentiae debet esse moraliter in praesentia absolventis.

Explicatur. *Moraliter in praesentia*: h. e. intra talem distantiam qua homines generatim saltem alta voce colloqui possunt; considerandae sunt in hoc normales circumstantiae, nec debet pro surdo vel pro homine debilem vocem habente brevior distantia requiri: non enim necesse est ut paenitens confessarium absolventem audire possit. Solent Auctores, cum S. Alphonso, distantiam 20 passuum seu 30 circiter metrorum admittere. Imo, si multi insimul absolvendi sunt, uti e. g. totus exercitus ante praelium, propter moralem unitatem multitudinis, longe maiorem distantiam admittunt.

Unde: 1) si paenitens ante absolutionem discedit, confessarius cum revocet; si autem hoc non potest, statim eum absolvere potest: nam certe adhuc praesens est;

2) aegrotum ad quem propter periculum, e. g. contagionis, accedere non potest, confessarius a limine cubiculi absolvere potest.

Cum nonnulli censeant praesentem esse quicumque aliquo sensu (auditu vel visu) adhuc percipi potest, in extremis extrema sunt tentanda et proinde absolvendus est qui videtur e tecto ruere, in flumen cadere, mari submergi, etc.

Probat ur. Clemens VIII, 20 Iun. 1602, damnavit propositionem: licere per litteras seu internuntium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri et ab eodem absente absolutionem obtinere (DB 1088). Et Paulus V declaravit utramque partem huius propositionis (confiteri et absolutionem obtinere) esse falsam. Ergo paenitens et confessarius debent esse praesentes.

223. — SCHOLION. *De absolutione per telephonium.*

Quaestio ponitur utrum absolutio per telephonium sit valida necne propter praesentiam vel absentiam paenitentis. Quaestio ponenda *non est de confessione* per telephonium: nam, si absolutio valida est, etiam confessio valida est: valent enim eadem rationes; si autem absolutio non est valida, confessio per telephonium est inutilis. Unde sola quaestio de absolutione per telephonium ponitur.

S. Paenitentiaria 1 Iui. 1884 interrogata respondit: Nihil est respondendum. Quod ita videtur intelligendum: quaestio non pertinet ad S. Paenitentiarium. De facto quaestio esset solvenda potius a S. Officio. Cum ergo S. Sedes nihil decrevit, valent argumenta pro et contra theologorum. Quidam dicunt: telephonium est medium colloquendi, ergo habetur sufficiens praesentia moralis, nam paenitens et confessarius colloquuntur. Alii e contra dicunt: telephonium est medium communicationis inter absentes, ergo paenitens et confessarius sunt absentes, non praesentes. Utraque conclusio habet suam probabilitatem. Quare, extra casum extremae necessitatis nunquam licet per telephonium absolvere; in extrema autem necessitate, fieri deberet sub conditione, sed iteranda esset absolutio praesentis.

2. *Contritio.*

224. — NOTIO. **Contritio est animi dolor ac detestatio de peccato commisso.**

NOTA. Concilium Tridentinum (DB 897) addit: cum proposito non peccandi de coetero; S. Thomas (*Suppl.*, q. 1, a. 1) addit: cum proposito confitendi et satisfaciendi. Haec proposita autem potius sunt sequelae necessariae contritionis, ad ipsam contritionem autem non pertinent: quare in hac tractatione de contritione ea non includimus.

DIVISIO. Contritio est:

1. *Perfecta* (quae etiam contritio in sensu stricto vocatur), si ratio doloris est caritas Dei. Caritas Dei autem fundari potest in diversis attributis divinis: possumus scii, amare Deum quia est in se summe bonus, vel quia est pulcher, iustus, misericors, etc. Quodvis attributum divinum — hoc omnes Auctores concedunt

— sit fundamentum amoris nostri erga Deum, facit contritionem esse perfectam. Quare, etsi quidam Auctores teneant contritionem ex gratitudine vel ex spe non esse perfectam, censemus tamen etiam hanc esse perfectam, quia uti fundamentum habet misericordiam vel fidelitatem divinam. Etiam contritio orta ex gratitudine erga Christum videtur esse vere perfecta.

2. *Imperfecta*, quae saltem post Concilium Tridentinum attritio vocari solet, si ratio doloris est aliud motivum supernaturale praeter caritatem Dei, e. g. quia peccatum est turpe, quia inde coelum perdidit vel infernum meruit. Non tamen est contritio (seu attritio) de qua in Theologia Morali loquimur, si quis dolet de peccato quia inde indignationem parentum vel carcerem meruit, vel difficultates habet cum superioribus suis vel quia peccati sequela est ruina sanitatis, fortunae, etc.: tales enim rationes nullam relationem dicunt ad Deum nec proinde possunt remissionem peccati a Deo efflagitare.

NOTA. Dicitur: saltem post Concilium Tridentinum. Nam tempore Scholasticorum et etiam postea, plerumque nomen attritionis sensu omnino alio adhibebatur, scii, pro dolore animi nondum gratia sanctificante ornati, dum contritio vocabatur idem dolor animi postquam gratia sanctificante ornatus est. Non ergo distinguebant attritionem et contritionem ex motivo doloris, sed ex statu animae, et ita idem dolor usque ad momentum iustificationis vocabatur attritio, post iustificationem vero contritio. Unde etiam non raro dicunt attritionem non sufficere ad remissionem peccatorum etiam in Sacramento Paenitentiae. Post Cone. Trid. autem tenenda est terminologia quam Concilium sacravit.

225. — **NOTES.** Contritio (sive perfecta sive imperfecta) ut vera sit contritio, debet esse:

1. *Sincera*, h. e. non sufficit externe pronuntiare formulam, sed voluntas debet revera detestari peccata commissa, h. e. non amplius velle hunc actum vitae praeteritae.

NOTA. Qui dolent se non dolere, vel qui timent se non dolere sufficienter, eo ipso probant se habere contritionem: haec enim consistit in ipsa voluntate. Nec requiritur ut ille dolor sit sensibilis seu in potentias sensitivas redundet et suspiriis, lacrymis, etc. se manifestet, sed sufficit sincerus actus voluntatis peccatum commissum detestantis.

2. *Formalis*, h. e. non sufficit ut quis actum amoris erga Deum nunc eliciat, de praeteritis autem male actis non curet vel dicat: quod factum est, factum est. Debet etiam illos actus detestari seu reprobare; quod tamen generatim in actu amoris implicite habebitur.

3. *Supernaturalis*, h. e. ratio in quam fundatur debet dicere quandam relationem ad Deum, uti supra de contritione imperfecta seu attritione, n. 224, iam diximus. Cf. DB 1207.

4. *Universalis*, h. e. ad omnia peccata, saltem mortalia, et nondum confessa, necnon ad omnia peccata accusata, etiam venialia, sese extendens (loquimur enim de contritione in relatione ad confessionem). Ad omnia peccata mortalia commissa sese extendere debet dolor, quia nemo potest obtinere remissionem peccatorum dum vel uni peccato voluntas eius adhaeret. Ad omnia peccata, etiam venialia, accusata: esset enim gravis iniuria in Sacramentum Paenitentiae, peccatum, etiam veniale, accusare ad absolutionem obtinendam illudque non detestari, sed ei adhaerere. Quapropter, etsi dolor de omnibus peccatis venialibus non sit necessarius ad remissionem quorundam obtinendam, qui tamen clavibus per accusationem ea submittit, de eis etiam dolere debet.

NOTA. Non pauci Auctores tenent accusationem peccati venialis sine dolore esse peccatum veniale, imo nonnulli putant hoc probabiliter non esse peccatum, dummodo (in utraque sententia) alia peccata accusentur de quibus doleat. Attamen, nonne graviter irasceretur pater, cuius filius dixerit: Pater, veniam peto pro iniuria (quam levem supponimus) tibi illatam, sed non doleo me eam tibi intulisse? Idem fit in confessione peccati venialis sine dolore! Quare putamus hoc esse gravem iniuriam Dei et Sacramenti: qui non vult dolere seu qui peccato adhaeret, illud clavibus ne submittat!

Ad hanc universalitatem autem sufficit universalitas implicita, h. e. non requiritur ut singulorum peccatorum memoria actualis habeatur, dummodo in nullum affectus voluntatis habeatur.

NOTA. Universalitas pro contritione non omnino eodem sensu sumitur ac infra, quando dicemus requiri propositum universale (n. 236, 2): contritio enim debet esse universalis relate ad omnia peccata commissa, propositum vero relate ad omnia peccata (futura) possibilia.

226. — PRINCIPIA I. Ad effectivam susceptionem Sacramenti Paenitentiae requiritur in subiecto contritio; sufficit autem contritio imperfecta.

Explicatur. Effectivam : quae scii, remissionem peccatorum operetur.

Sufficit: etsi contritio perfecta valde commendanda sit, non tamen requiritur.

Contritio imperfecta: seu attritio (cf. n. 224).

Probatur. Primum : requiritur contritio: *Ex doctrina Ecclesiae*: Cone. Trid.: Contritio quae primum locum inter dictos paenitentis actus habet. ... Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius... Declarat igitur Sancta Synodus, hanc contritionem non solum cessationem a peccato et vitae novae propositum et inchoationem, sed veteris etiam odium continere (DB 897).

Ex S. Scriptura: Nisi paenitentiam habueritis omnes similiter peribitis (Lc. 13, 3 et 5).

Paenitemini igitur et convertimini, ut deleantur peccata vestra (Act. 3,19).

Ex ratione: Peccatum omne est iniuria Dei; quomodo posset Deus eam ignoscere illi qui non dolet se illam iniuriam intulisse?

Secundum : sufficit attritio: *Ex Doctrina Ecclesiae*: Cone. Trid. Illam vero contritionem imperfectam quae attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione vel ex gehennae et paenarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniae, declarat non solum non facere hominem hypocritam et magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse et Spiritus Sancti impulsum... Et quamvis sine Sacramento Paenitentiae per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, eum ad Dei gratiam in Sacramento Paenitentiae impetrandam disponit (DB 898).

Si quis dixerit, eam contritionem, quae paratur per discussionem, collectionem et detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animae suae, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, foeditatem, amissio-

nem aeternae beatitudinis et aeternae damnationis incursum cum proposito melioris vitae, non esse verum et utilem dolorem, nec praeparare ad gratiam, sed facere hominem hyprocritam et magis peccatorem; demum illam esse dolorem coactum et non liberum et voluntarium, A. S. (DB 915).

Ex ratione: si attritio non sufficeret, sed contritio perfecta requireretur, remissio peccatorum in Novo Testamento esset difficilior quam in Antiquo: nam ibi sufficebat contritio perfecta sine confessione.

227. — II. Actus contritionis eliciendus est ante absolutionem.

Explicatur. Actus contritionis: peccatum est actus quo incipit status aversionis voluntatis a Deo; similiter contritio incipit actu quo voluntas convertitur ad Deum.

Ante absolutionem: nam in eo momento fit remissio peccatorum seu amicalis conversio Dei ad hominem, quam Deus facere non potest nisi anima iam sit conversa ad Deum. Non autem requiritur ut tunc actu sese convertat ad Deum, sed sufficit ut actum posuerit vi cuius remanet conversa (virtualiter). Quapropter actus contritionis, etsi laudabiliter et utiliter momento absolutionis renovetur, non requiritur in hoc momento, sed sufficit ut praecesserit. Inanis proinde videtur quaestio a nonnullis posita, quanto tempore actus contritionis absolutionem praecedere possit: etsi enim ad fructuosorem susceptionem valde suadendum sit ut tempore absolutionis paenitens actum contritionis renovet, sufficit tamen ut actus antea elicitus, virtualiter perduret.

NOTA. Si quis teneret tres actus paenitentis esse materiam Sacramenti, deberet logice requirere ut actus contritionis tempore absolutionis externe manifestetur, ita ut moraliter unum cum confessione et absolutione efficiat; quare in praxi semper requirendum est.

228. — COROLLARIUM I. *Utrum requiratur ut actus contritionis elicitus sit cum intentione confitendi.*

Negative, sed sufficit ut contritio adsit. Si ergo quis actum contritionis elicit nihil cogitans de confessione, postea autem statuit confessionem instituere, non requiritur novus *actus* contritionis, sed sufficit ut contritio virtualiter perseveret, a. v. ut con-

versionem voluntatis ad Deum non revocaverit; cf. tamen num. 227, Nota.

229. — COROLLARIUM II. *Utrum unus actus doloris pro pluribus absolutionibus sufficiat.*

Affirmative, sive nova absolutio sit novum iudicium (ut si paenitens eadem peccata pluries confitetur) sive sit complementum prioris (ut si paenitens vix absolutus confitetur peccatum quod inculpabiliter omiserat); cf. tamen n. 227, Nota.

230. — SCHOLION I. *De valore contritionis perfectae in remissione peccati.*

Contritio perfecta hominem Deo reconciliat etiam extra Sacramentum Paenitentiae; hominem Christianum vero nonnisi cum voto Sacramenti.

Ita ex Concilio Tridentino: « Docet praeterea, etsi contritionem hanc aliquando caritate perfectam esse contingat hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adseribendam » (DB 898). Similiter Pius V damnavit propositionem Baii: « Per contritionem etiam cum caritate perfecta et cum voto suscipiendi Sacramentum coniunctam, non remittitur crimen, extra casum necessitatis aut martyrii, sine actuali susceptione Sacramenti » (DB 1071).

Sacramenti votum significat paenitentem in actu contritionis includere voluntatem peccata sua tempore suo confitendi (cf. supra, n. 135).

Nec dicatur Sacramentum Paenitentiae esse superfluum illi qui iam remissionem peccati obtinuit per contritionem: Sacramentum enim remanet recipiendum ex praecepto, et insuper tribuit gratias sacramentales ad vitam emendandam (n. 134), quas sola contritio non tribuit.

231. — SCHOLION II. *De valore attritionis in remissione peccati.*

Attritio, etiam cum voto Sacramenti, non sufficit ad remissio-

nem peccati mortalis, sed requiritur cum ea actualis susceptio Sacramenti. Ita etiam ex Concilio Tridentino: « Et quamvis (attritio) sine Sacramento Paenitentiae per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Paenitentiae impetrandam disponit » (DB 898).

Attritio similiter sufficere potest (etiam sine voto Sacramenti) ad remissionem peccati venialis. Ita sententia communis.

Etiam sine voto Sacramenti: nam Sacramentum necessarium non est pro remissione peccati venialis (cf. n. 142-143). Sufficere potest, h. e. non omnis attritio, utpote gradus perfectionis admittens, semper sufficit ad remissionem omnis peccati venialis.

232. — **SCHOLION III.** *Utrum qui cum sola attritione peccata sua confessus est, adhuc teneatur saltem in articulo mortis actum contritionis perfectae elicere.*

Talem obligationem sustinere est vera iniuria in divinam misericordiam: peccatum enim cum attritione confessus et valide absolutus vere remissum est, et pro misericordia divina est acsi nunquam fuisset. Quapropter, etsi bonum sit et valde meritorium per totam vitam de peccatis vitae anteactae, etiam remissis, dolere eaque detestari, nulla est obligatio ea in actu contritionis iterum recogitandi: attritio cum Sacramento eandem efficaciam habet ac ipsa contritio perfecta.

233. — **SCHOLION IV.** *Utrum ad attritionem sufficiat timor servilis.*

Distinguendus est timor serviliter servilis et timor simpliciter servilis: serviliter servilis est detestatio peccati mere propter paenam, ita ut, si paena non esset, vellet peccare; simpliciter servilis est detestatio peccati propter paenam quidem, quo simul sincere deponitur affectus ad peccatum. Uti patet, timor serviliter servilis non sufficit, cum sincere non deponatur affectus ad peccatum; timor vero simpliciter servilis, etsi ex vero timore paenae oriatur, sufficit tamen, cum sincere deponatur affectus ad peccatum.

Potest idem aliis verbis exprimi: timor servilis sufficit, dummodo sincere deponatur affectus ad peccatum.

NOTA. Metus paenae purgatorii evidenter eodem modo sufficit pro remissione peccatorum venialium ac metus paenae gehennae pro remissione peccati mortalis. Similiter sufficere videtur (etiam pro remissione peccati mortalis) metus paenarum temporalium in hac vita a Deo infligendarum.

234. — COROLLARIUM. *Attritionismus et Contritionismus.*

Acerrima fuit saeculo xvi disputatio inter Auctores, utrum simplex attritio sufficiat ad remissionem peccatorum (in Sacramento), an requiratur insuper saltem actus caritatis initialis. Qui tenebant attritionem sufficere vocabantur Attritionistae; qui tenebant insuper requiri actum caritatis initialis vocabantur Contritionistae, quia videbantur saltem infimum gradum contritionis perfectae requirere. Ex praecedenti scholio iam apparet hanc esse potius litem de verbis: nam cum attritione requiritur saltem sincera detestatio peccati: hoc autem necessario implicite quoddam initium caritatis includit. Unde videntur Attritionistae non praeter, sed in attritione requirere actum caritatis initialis, contritionistae vero eundem actum separatim considerare.

Lis tam vehemens fuit, ut Alexander VII, 5 Maii 1667 debuerit litigantibus prohibere ne alterius sententiae fautoribus censuram theologicam inurant.

3. Propositum.

235. — NOTIO. Propositum est actus voluntatis aliquid in futuro faciendi. In re autem nostra definiri potest:

Propositum est actus voluntatis in futuro non committendi peccatum, media ad hoc necessaria adhibendi, et officia ex peccato orta adimplendi.

NOTA. Etiam propositum pro peccato satisfaciendi posset ad hoc referri; sed de eo separatim agendum erit infra, n. 254 ss.

Explicatur, *In futuro*: sicut contritio respicit praeteritum, propositum respicit tempus futurum.

Non committendi peccatum: non tantum peccata eiusdem speciei ac quae commisit, sed omne peccatum, saltem mortale, nec non veniale de quo absolutionem quaerit (cf. n. 236, 2).

Media ad hoc necessaria: occasiones et pericula peccati vitare (vide vol. I, n. 205). Quodsi medium non peccandi unicum est, propositum debet esse, hoc medium adhibendi; si vero diversa sunt media, sufficit ut proponat unum ex ipsis adhibere, dummodo sit vere efficax (cf. n. 194).

Officia adimplendi: e. g. scandalum removendi vel reparandi, restitutionem faciendi, damnum reparandi vel praecavendi, etc.

236. — DOTES. Propositum debet esse:

1. *Firmum*, h. e. debet hic et nunc habere sinceram voluntatem in futuro non committendi peccatum, etc. Huic autem sincere voluntati non obstat etiam moralis certitudo (sive ex parte paenitentis, sive ex parte confessarii) ipsum esse relapsurum, dummodo hic et nunc eius voluntas sit sincera. Ulteriora signa sinceritatis vide supra, n. 170, 176 ss.

Quodsi propositum ex experientia probatur inefficax, etsi sincerum, paenitens eo maiore confidentia ad Deum recurrere debet, ut quod propriis viribus non valet, gratia Dei tandem aliquando in eo operetur.

2. *Universale*: hic universalitas non idem significat ac supra, n. 225, 4, ubi de universalitate contritionis: propositum debet esse universale, h. e. circa omnia peccata mortalia, etiam quae nunquam commisit, circa omnia media ad vitandum peccata mortalia necessaria, circa omnia officia sub peccato mortali obligantia; quoad peccata venialia non requiritur universalitas, sed requiritur propositum saltem circa illa quae confitetur, ita ut paenitens proponat se non amplius commissurum haec peccata venialia, media ad hoc necessaria adhibiturum, officia ex hoc orientia impleturum (cf. n. 225).

NOTA. Huic universalitati propositi non obstat ille modus quo paenitens, pluribus peccatis et malis habitibus obnoxius, cognoscens limitatas vires humanas, circa unum peccatum vitandum sibi proponit specialem curam insumere prae caeteris. Imo laudanda est talis praxis, dummodo sibi proponat etiam reliqua pro posse vitare.

3. *Appretiative summum*: h. e. non necessario intensive summum. Intensive summum significat quod hic actus voluntatis est

fortior quam omnis alius actus voluntatis : hoc non requiritur pro remissione peccatorum, secus enim vix ullum peccatum posset remitti ! Sed requiritur ut sit appretiative summum, h. e. ut ita fiat propositum non amplius peccandi, etc., ut paratus sit potius omnia sufferre quam deliberate committere peccatum. Attamen non debet, imo dissuadendum omnino est ut paenitens comparationes instituat inter tale malum determinatum et peccatum, ne pars sensitiva hominis, consideratione huius mali exterrefacta, voluntatem subvertat et a proposito avertat. Sufficit ut sincere velit non amplius peccare, etc., etiamsi inde durum sustinendum sit.

237. — PRINCIPIUM. Ad effectivam susceptionem Sacramenti Paenitentiae requiritur in subiecto verum propositum non peccandi de caetero, media ad hoc necessaria adhibendi, et officia ex peccato orta adimplendi.

Probatur. *Ex Concilio Trid.*: Concilium definivit contritionem necessariam pro Sacramento Paenitentiae, esse animi dolorem « cum proposito non peccandi de caetero » (DB 897).

Ex ratione: Uti etiam inter homines videmus, nemo qui iniuriam passus est, potest rationabiliter veniam concedere nisi alius paratus sit nullam iterum iniuriam inferre. Ergo etiam pro remissione peccatorum talis bona voluntas requiritur.

Tale propositum a sincera contritione de facto separari non potest; unde sicut contritio est necessaria, eodem modo et propositum.

Gravitas transgressionis. Si sine proposito non peccandi de caetero, etc. absolutionem recipit, etiam a solis venialibus, committit peccatum mortale, quia invalide suscipit Sacramentum. Notandum tamen hunc propositi defectum plerumque, praesertim apud illos qui saepius confitentur et sola venialia, potius esse inadvertentiam. Attamen, si haec inadvertentia eorum peccatum sacrilegii minuit vel etiam tollit (subiective), tenentur tamen diligentiam adhibere ut etiam hoc sacrilegium materiale vitent. De caetero, tales confessiones, si non sunt peccaminosae, sunt tamen *inutiles*.

4. *Confessio.*

238. — NOTIO. Confessio est accusatio peccatorum sacerdoti facta in ordine ad eorum absolutionem obtinendam.

NOTA. Confessio quandoque dicitur etiam totus ritus quo suscipitur Sacramentum Paenitentiae. Hic autem illum sensum non consideramus.

Explicatur. Accusatio: ergo non simplex narratio historica, sed cum agnitione propriae culpabilitatis. Sufficit tamen ut prius simpliciter narretur (e. g. ad aperiendum cor) et postea addatur accusatio.

Peccatorum : sunt peccata post Baptismum commissa, non vero merae imperfectiones quae non habent rationem peccati. Hae possunt quidem, ad melius patefaciendum statum animae, confessario exponi, sed non sunt obiectum absolutionis. — Quae-
nam in specie sint obiectum seu materia confessionis, vide infra, n. 239-242.

Sacerdoti: ergo confessio quae scienter instituitur apud laicum (sicut Medio-Aevo fieri solebat), non est sacramentalis confessio; si autem erronee apud laicum quis peccata accusaret, putans eum esse sacerdotem, haec confessio uti sacramentalis habenda est quoad omnes consequentias (sigillum, etc.).

In ordine ad absolutionem : etiamsi ob aliquam rationem absolutio non obtineatur; non tamen est confessio sacramentalis quae non fit in ordine seu ad intentionem absolutionis obtinendae, sed solum e. g. ad aperiendum cor, ad consilium petendum, etc. Si autem quis peccata sua narraret ex alia intentione quam ad absolutionem obtinendam, deinde autem, c. g. a sacerdote adiutus et inductus, de his petit absolutionem, haec narratio simul cum petitione absolutionis censetur confessio sacramentalis.

239. — MATERIA. Materia confessionis est vel necessaria vel libera, h. e. vel quae debet, vel quae non debet sed potest accusari in ordine ad absolutionem.

1. Materia necessaria sunt omnia et singula peccata mortalia secundum numerum et speciem moralem infimam, post Baptismum certe commissa et nondum directe absolutione remissa.

Explicatur. *Omnia et singula peccata mortalia*: h. e. omne peccatum quod conscientia tempore commissionis uti mortale apprehendit (cf. vol. I, n. 182 ss.; cf. etiam tractatum de Conscientia, vol. I). Si ergo ex conscientia erronea peccatum obiective veniale tanquam mortale commisit, hoc etiam accusandum est, et addendum est se illud uti mortale apprehendisse ne confessarius ex obiectiva realitate iudicans, in errorem inducatur.

Secundum numerum: vide vol. I, n. 189-191. In confessione (saltem peccatorum mortalium) accusandum est peccatum, sed etiam, si pluries commissum est, dicendum est quoties, vel, si hoc ignoratur, circiter quoties, vel saltem circiter quoties in die vel in hebdomada vel in mense. Quandoque etiam hoc difficile est declarare: tunc sufficit dicere e. g. per unam diem occupatus fui in pravis cogitationibus; per duos menses desideria odii vel vindictae in mente habui. Etsi ad hoc stricta obligatio non datur, conveniens tamen est, ut numerus ita indicetur, ut confessarius inde statum animae melius diiudicare possit: ita e. g. sufficit accusare se, inde ab ultima confessione ante tres menses, bis fornicatum fuisse: si autem haec bina fornicatio facta est in ultima hebdomada, bonum est etiam hoc declarare, ut confessarius inde melius possit necessitates animae cognoscere.

NOTA. Reprobandus est usus quorundam paenitentum qui solent nunquam numerum exactum accusare, etiamsi illum sciunt, sed semper addunt « circiter » vel quid simile.

Secundum speciem moralem infimam: vide vol. I, n. 187-188: ad hoc minime requiritur ut omnia minuta peccati eiusque modi narrentur, sed illa quae peccato specialem malitiam addunt (circumstantiae speciem sive moralem sive theologiam mutant), vel illud mutant. Circumstantiae vero quae speciem peccati non afficiunt, sunt omittendae. Ita si quis Matrimonio iunctus fornicavit cum Matrimonio iuncta, debet non solum dicere se fornicasse, sed debet insuper declarare se esse Matrimonio iunctum et similiter mulierem esse Matrimonio iunctam. Circumstantia vero se casu fuisse solos in domo, vel se quaesiisse solitudinem, non debet necessario declarari, sed convenienter declaratur, ut confessarius de statu animi paenitentis melius iudicare et ita efficacius adiuvere possit.

Peccatum autem accusatum quidem, sed non cum omnibus circumstantiis necessariis, non censetur accusatum, et proinde iterum cum suis circumstantiis accusandum est. Ita qui adulterium commisit et solum fornicationem accusavit, peccatum commissum revera non accusavit, et proinde in proxima confessione adulterium confiteri debet. Quodsi autem bona fide illam circumstantiam omiserit, eo quod eam tempore peccati non cognoverit, evidenter non tenetur illam nunc confiteri, cum peccatum ita confiteri debeat, sicut illud cognovit quando illud commisit. Ita si quis fomicavit cum muliere quam nescit Matrimonio iunctam, accusare debet fornicationem tantum, etiamsi postea sciat eam esse Matrimonio iunctam.

Actus externus etiam confitendus est (etiamsi per accidens secutus non sit), ne putet confessarius peccatum fuisse mere internum (desiderium): cf. vol. I, n. 42.

Effectus malus peccati accusandus est in quantum est imputabilis: vide vol. I, n. 49.

Post Baptismum: cf. supra, n. 135-137.

Certe commissum: si enim dubitatur utrum sit peccatum mortale vel utrum commissum fuerit, non est obligatio illud confitendi, sed est materia libera; quodsi autem illud peccatum non confitetur, tenetur actum contritionis perfectae elicere, vel saltem illud in attritione sua includere quando proxime confitetur.

Nondum directe absolutione remissa: quid sit directa et indirecta absolutio, vide supra, n. 157. — Quamdiu peccatum mortale non fuit *directe* remissum, remanet materia necessaria (vide etiam n. 248); quando autem semel fuit *directe* remissum, fit materia libera. Quodsi dubium est utrum fuerit *directe* iam remissum necne, obligatio est dubia et proinde nulla (cf. vol. I, n. 149).

240. — SCHOLION. *Utrum peccatum dubie commissum vel dubie mortale debeat, soluto dubio, paenitens confiteri.*

Si solutio dubii patefacit illud peccatum mortale fuisse vere commissum, et hoc peccatum nunquam fuit *directe* remissum, debet accusari aesi nunquam dubium fuisset; si vero iam fuit accusatum tanquam dubium, probabilius (et proinde practice

certe: vol. I, n. 149) non amplius accusari debet, etsi nunc factum sit certum: nam iam fuit directe remissum.

241. — 2. Materia libera sunt omnia et singula peccata venialia, peccata mortalia dubia, necnon omnia peccata, sive mortalia sive venialia, quae iam fuerunt directe remissa.

242. — 3. Materia confessionis non sunt merae imperfectiones.

Explicatur. Non sunt: hoc non significat eas non posse accusari ad melius patefaciendum statum animae, sed eas solas non esse materiam sufficientem ad absolutionem recipiendam.

Etsi non constituent materiam sufficientem absolutionis, possumus tamen de illis sincere dolere et veniam petere.

Merae imperfectiones: h. e. tales transgressiones obligationum, quae nullum peccatum constituunt; quodsi vero imperfectio ex circumstantiis convertatur in peccatum veniale (uti in praxi generatim erit), evidenter fit materia sufficiens absolutionis, non quatenus est imperfectio, sed quatenus est peccatum (cf. vol. I, n. 169).

243. — DOTES. Confessio debet esse:

1. *Simplex:* h. e. simplicibus et claris verbis accusans peccatum prout fuit, omissis omnibus circumstantiis inutilibus. Recte notandum cum S. Antonino: « Paenitentes qui indigent consolatione propter tribulationes vel consilio propter dubia, post confessionem factam et absolutionem talia dicant et non ea misceant in confessione », nisi utique illae quaestiones paenitenti sint necessariae ad recte confitendum.

2. *Humilis:* iuxta *Rituale Romanum* (Tit. IV, c. 1, n. 11) paenitens humilitate mentis et habitus accedere debet et (nisi infirmitate impediatur) flexis genibus confiteri; quapropter arma portantes ea generatim etiam prius deponant. Etiam ipsa accusatio fiat verbis et gestibus humilibus, sicut reus solet seipsum accusare et culpam agnoscere. Quidquid arrogantiam sapit, removeatur.

3. *Discreta:* paenitens in accusando seipsum, non loquatur de defectibus aliorum nec nomen complicitis patefaciat nisi ad inte-

gram confessionem omnino sit necessarium (cf. n. 248). Insuper accusando peccata praesertim contra castitatem, discretis et pudicis verbis utatur, ita tamen ut circumstantias necessarias sine verecundia patefaciat.

4. *Dolorosa*: iam ipsa confessio fiat corde contrito, nec habeat in confessione alios fines (benevolentiam confessarii, colloquium iucundum, etc.) nisi remissionem peccatorum suorum et emendationem vitae obtinendam.

5. *Vocalis*: nisi adsit iusta causa ad illam nutibus vel scripto faciendam. Dicit Prümmer (III, 365): «Communiter theologi docent illum qui sine causa iusta confitetur scripto aut nutibus, peccare graviter, quia agit contra universalem et justissimam consuetudinem Ecclesiae». Talis iusta causa esset e. g. impossibilitas physica vel moralis vocaliter confitendi, periculum ne alii audiant, etc. Sic ergo mutus vel qui usum linguae ad tempus non habet, nimis balbutiens, nimis nervosus, ob nimiam verecundiam vel ob aliam rationem nimis confusus, et similes, possent etiam signis vel scripto confiteri; similiter si confessarius esset surdaster ita ut sit periculum ne circumstantes audiant accusationem. Utrum ad hoc etiam teneatur an a confessione tunc omnino excusetur, vide infra, n. 246.

6. *Secreta*: h. e. soli confessario facta. Hoc vult actualis praxis Ecclesiae. Etsi confessio coram aliis ac soli confessario non sit prohibita, generatim tamen sine gravi ratione facienda non est, nec certe unquam est obligatio illam faciendi, ita ut potius sit excusatus a confessione paenitens qui secrete confiteri non posset. Quatenus tunc confessio generica sit licita vel obligatoria, vide infra, n. 247.

Confessio per interpretem, cum non sit omnino secreta, nunquam est obligatoria (can. 903).

NOTA. Confessio per interpretem quandoque etiam ita institui potest, ut neque interpres peccata paenitentis cognoscere possit: si e. g. personae ita disponantur ut interpres paenitentem solum audire, non vero videre possit et solus confessarius paenitentem videat, posset confessarius paenitentem interrogare; illas quaestiones interpres vertit in linguam paenitentis, paenitens vero non verbis sed signis tantum respondet: ita posset integritas confessionis obtineri quin

interpres cognoscat responsa paenitentis. Attamen neque hoc artificium adhibere tenetur paenitens, sed simpliciter a confessione specifica excusatur.

7. *Sincera*: h. e. peccata debent accusari sicut a conscientia apprehenduntur. Quodsi autem tempore quo commissa sunt conscientia erronea aliter apprehensa sunt ac nunc tempore confessionis, non sunt accusanda sicut nunc cognoscuntur, sed sicut tunc apprehendebantur; nam tale peccatum est quale tunc apprehendebatur (cf. vol. I, n. 134 et 184). Ita si quis fornicavit cum muliere quam putat matrimonio ligatam, commisit adulterium etiamsi postea sciat eam non esse matrimonio ligatam, et proinde adulterium et non simplicem fornicationem confiteri debet. Si quis putavit aliquod peccatum non esse mortale, postea autem scit illud esse mortale, non commisit mortale et proinde illud non debet uti mortale accusare. E contra, qui commisit peccatum obiective veniale sed ex conscientia erronea mortale, hoc debet accusare et quidem debet addere se illud pro mortale habuisse ne confessarius in errorem inducatur.

NOTA. Contra sinceritatem est non solum peccata minuere, sed etiam ea exaggerare.

Contra sinceritatem tamen non peccaret qui false responderet ad quaestionem quam ponendi confessarius ius non habet. Item contra sinceritatem per se non peccaret paenitens qui media adhiberet ne a confessario cognoscatur vel qui apud ignotum confessarium *prius* confiteretur peccatum mortale quod apud confessarium ordinarium confiteri non audet, deinde apud confessarium ordinarium sola venialia confiteretur, nisi hoc faciat ex vana gloria aliove fine inhonesto, e. g. ad liberior peccandum, ut ita possit facilius manere in occasione proxima, vel ut possit admitti ad professionem religiosam aut statum clericalem a quo secus ob consuetudinem peccandi arceretur (cf. vol. I, n. 39). Contra sinceritatem autem peccat paenitens qui peccatum nondum directe absolutum proponit tanquam iam absolutum (e. g. illud miscendo aliis peccatis vitae antcactae): etsi enim circumstantia temporis speciem peccati non mutet, hic tamen modus faceret ut confessarius materiam necessariam iudicaret esse materiam liberam,

quod est error sat gravis in re sacramentali: unde peccatum mortale videtur admittendum in paenitente qui confessarium voluntarie in talem errorem induceret, etiamsi non positive mentiisset dicendo e. g. explicitè hoc peccatum non esse post ultimam confessionem commissum, sed solum res ita proponeret ut confessarium in errorem inducat.

NOTA. Noldin (III, 283) hanc quaestionem ponit ubi agit de integritate confessionis, et quaerit utrum obligationi suae satisfaciat qui peccatum recens accusat tanquam olim commissum; et respondet affirmative, eum per se satisfacere obligationi *integre* confitendi. Huic responso assentire possumus, sed negandum est eum satisfacere obligationi *sincere* confitendi; nec possumus admittere illum solum peccatum veniale mendacii committere si positive negat illud peccatum commissum esse post ultimam confessionem, secus autem talem modum confitendi esse ab omni culpa liberum.

8. *Integra*: h. e. comprehendens totam materiam necessariam, nisi adsit causa excusans, de qua infra, n. 247, 248, 253.

Ad recte autem intelligendum hanc qualitatem, distinguendum est inter integritatem *materialem* et *formalem*. Integritas materialis est illa quae comprehendit, secundum speciem infimam, circumstantias speciem mutantes et numerum, omnia peccata mortalia post Baptismum certe commissa et nondum directe remissa; integritas formalis est illa quae comprehendit, secundum speciem infimam, circumstantias speciem mutantes et numerum, omnia peccata mortalia post Baptismum certe commissa et nondum directe remissa et quorum memoriam paenitens hic et nunc habet. Haec integritas formalis semper requiritur in confessione nisi adsit causa ab ea excusans (cf. n. 247, 248, 253); integritas autem formalis debet integritati materiali conformari quantum potest; quod fit per examen conscientiae, de quo infra, n. 250.

244. — PRINCIPIUM. Ad effectivam susceptionem Sacramenti Paenitentiae requiritur ex parte subiecti quaedam confessio seu accusatio peccatorum.

Explicatur. *Quaedam confessio seu accusatio*: h. e. in ordinariis circumstantiis requiritur confessio cum omnibus dotibus

supra enumeratis, in specie sit sincera et intégra. In quibusdam circumstantiis (η. 248) sufficit confessio incompleta, in aliis (n. 247) confessio generica, imo quandoque in articulo mortis (n. 253) nulla requiritur actualis confessio, sed sufficit quaedam accusatio implicita habitualis contenta in intentione habituali christiane moriendi.

Probat ur. Principium probatur ex natura Sacramenti Paenitentiae prout a Christo est institutum. Christus enim illud instituit per modum iudicii, in quo sacerdos potest remittere vel retinere peccata; hoc autem iudicium supponit cognitionem causae, quam sacerdos habere nequit nisi ex propria accusatione paenitentis.

Hoc argumentum autem plenum vigorem accipit ex constanti et universali praxi et doctrina Ecclesiae prout in Concilio Tridentino exprimitur: « Ex institutione Sacramenti Paenitentiae iam explicata universa Ecclesia semper intellexit, institutam etiam esse a Domino integram peccatorum confessionem... Constat enim, sacerdotes iudicium hoc incognita causa exercere non potuisse... si in genere dumtaxat et non potius in specie ac singillatim sua ipsi peccata déclarassent. Ex his colligitur, oportere a paenitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri » (DB 899).

245. — SCHOLION I. *Utrum iterum accusare debeat paenitens peccata quorum numerum circiter tantum vel bona fide inferiorem confessus est, sed nunc certe cognoscit.*

Si numerum circiter confessus est (addendo vocem « circiter » vel similem), et numerus quem nunc certe cognoscit non est notabiliter superior numero confesso, nihil est faciendum.

Si numerum circiter confessus est et numerus est notabiliter superior, debet hunc excessum confiteri, quia non censetur amplius in voce « circiter » contineri.

NOTA. Quid sit notabiliter superior, iudicandum est ex communi aestimatione prudentum: e. g. 7 vel 8 non iam solet vocari circiter 5; dum 17 iam possent dici circiter 15, et 104 vel 105 circiter 100, et 1050 circiter 1

Si autem numerum definitum confessus est, et postea invenit numerum verum esse, etiam uno, superiorem, tenetur hoc peccatum confiteri, nam certe in numero definito non continetur.

246. — SCHOLION II. *Utrum ille qui a vocali confessione faci-
cienda impeditur, teneatur signis vel scripto confiteri.*

Quamvis gravis sit obligatio confitendi, et quidem integre, Confessio tamen signis vel scripto facienda, est medium extraordinarium ad quod nemo tenetur. Argumentum quod sit medium periculum laesionis sigilli includens, non convincit, cum hoc periculum facile evitari possit. Haec sententia, de coetero, neminem ad Confessionem signis vel scripto faciendam teneri, a non paucis Auctoribus tenetur, et proinde est saltem extrinsece probabilis.

247. — SCHOLION III. *De confessione generica.*

Confessio generica versari potest circa materiam necessariam vel circa materiam liberam confessionis.

A) Circa materiam necessariam, confessio generica triplex distingui potest: 1) vel pacnitens confitetur se peccasse; 2) vel confitetur se peccata mortalia commisisse; vel 3) confitetur in genere se tale peccatum (e. g. contra religionem, contra castitatem) commisisse, quin dicat ultimam speciem. Nunc quaeritur utrum talis confessio generica possit esse sufficiens.

Ex his quae supra diximus de integritate confessionis, sequitur talem confessionem mortalium in circumstantiis ordinariis non esse sufficientem, cum requiratur accusatio secundum numerum et infimam speciem moralem. Confessio autem generica sufficit, et proinde licita est quoties simul adest necessitas confitendi *et* impossibilitas physica vel moralis specificè confitendi.

NOTA. Haec autem confessio generica sufficit tantum in quantum habetur impossibilitas specificae confessionis: ita c. g. infirmus, qui absque gravi incommodo quaedam peccata in specie confiteri potest, tenetur ea confiteri, sed potest reliqua genericè accusare, quorum accusatio specifica ei esset propter infirmitatem moraliter impossibilis.

Necessitas confitendi habetur quoties urget praeceptum sive confessionis sive communionis; quoties admirationem excitaret si ad S. Communionem non accederet; quoties durum esset in peccato mortali remanere.

Impossibilitas autem specifica confessionis habetur propter:

a) Infirmitatem sive corporis sive mentis : si infirmus est ita debilis corpore ut non valeat sufficienter loqui aut cogitare uti apud moribundos facile evenire potest ; si paenitens est valde labilis ob debilitatem memoriae, uti apud senes et vetulas facile evenit; si paenitens nimis scrupulosus est, ita ut quodlibet examen conscientiae eius mentem turbaret.

b) Defectum loquelaе: si confessarius signa paenitentis muti intelligere non valet vel paenitens nullum idioma loquitur quod etiam confessarius callet (Quatenus talis paenitens ad alium confessarium sit remittendus, cf. n. 172; quatenus interpret sit adhibendus, cf. n. 243, 6).

c) Defectum temporis in periculo mortis : e. g. imminente naufragio vel pugna (cf. S. Paen. 6 Febr. 1915), vel si tempore persecutionis timendum est ne superveniant emissarii; vel si est periculum ne paenitens moribundus deficiat antequam confessus fuerit; similiter si est periculum ne confessarius deficiat antequam absolverit (et alius confessarius non adsit). Alius autem defectus temporis praeter periculum mortis, etiam maximus concursus paenitentum (etiamsi secus multi deberent abire non confessi), non est ratio sufficiens pro confessione generica (cf. DB 1209). S. Paenitentiaria tamen die 25 Mart. 1944 declaravit: « Licet vero si accedat alia gravis omnino et urgens necessitas, gravitati praecepti divini integritatis confessionis proportionata, verbi gratia si paenitentes — secus nulla sua culpa — diu gratia sacramentali et sacra Communionem carere cogantur ».

d) Periculum vitae sive paenitentis sive confessarii sive tertii. E. g. si tempore pestis ex confessione timenda est contagio.

e) Periculum laesionis sigilli: e. g. si non potest confiteri nisi audientibus aliis: in hoc casu sufficeret confessio maxime generica nec teneretur paenitens dicere se mortaliter peccasse.

Extra casum autem necessitatis confitendi de qua supra, neque

physica impossibilitas excusaret ab integritate confessionis, sed esset ab absolutione petenda abstinendum (cf. n. 140).

NOTA. Potiusquam excusatio, est suspensio obligationis, nam semper remanet obligatio in specie confitendi quando causa excusans cessaverit.

B) Confessio generica circa materiam liberam.

Nullum dubium est circa validitatem et liceitatem confessionis genericae materiae liberae simul cum alia materia in specie accusata: cum enim nulla sit obligatio talia in specie accusandi, licita est generica accusatio.

Sed quaeritur utrum sola generica confessio materiae liberae sit sufficiens ad absolutionem petendam, e. g.: Accuso me de meis venialibus; vel: Accuso me de peccatis vitae anteactae. Generatim tenent Auctores illam esse illicitam nisi saltem genus peccati (e. g. contra castitatem, contra iustitiam, etc.) addatur. Eorum autem argumenta non videntur stringentia: concedit enim e. g. Priimmer (III, 325): « Validam esse absolutionem in hoc casu vix negari potest ». Quodsi autem valida est, non videtur cur non sit licita: nam valide suscipere Sacramentum semper licet nisi expresse prohibeatur; iamvero obligatio materiam liberam in specie confitendi nullibi invenitur. Nec debet adduci praxis universalis confessoriorum qui exigunt ut in specie (etsi non in specie ultima) materia libera accusetur: nam haec praxis non necessario ex obligatione orta est, sed ex magno beneficio quod inde pro paenitentibus sequitur. Nec videtur « satis difficile dolorem elicere de peccatis generice tantum confessis ». Unde concludendum videtur: etsi a praxi summe commendabili accusationis specificaе minime sit recedendum, non tamen dici potest illicita sola accusatio generica materiae liberae ad petendam absolutionem.

248. — SCHOLION IV. *De causis ab integritate confessionis excusantibus.*

In praecedenti scholio quaestio fuit de impossibilitate confessionis specificaе; hic vero agitur de impossibilitate confessionis integrae, scii, de casu quo quis potest quidem distincte peccata

sua confiteri, sed aliquod determinatum peccatum mortale commissum et nondum directe remissum, accusare non potest.

Si tunc adest necessitas confessionis, et simul alius confessarius adiri nequit, licita et valida est confessio de caetero integra, omisso solo hoc peccato quod accusari non potest.

Necessitas confessionis habetur quoties urget praeceptum sive confessionis sive communionis; quoties admirationem excitaret si ad S. Communionem non accederet; quoties durum est paenitenti in peccato mortali remanere.

Impossibilitas accusandi aliquod determinatum peccatum habetur propter:

a) Ignorantiam vel oblivionem invincibilem: invincibilis autem est ignorantia vel oblivio quando post diligens examen (cf. infra, n. 250) peccatum in memoriam non venit vel imo tempore accusationis e memoria iterum decedit. Generatim non admittitur obligatio peccata in scriptis consignandi ad adiuvandam memoriam: hoc praecipue propter periculum laesionis secreti (cf. n. 204 ss.; cf. etiam n. 246).

b) Periculum scandali vel lapsus tum ex parte paenitentis tum ex parte confessarii: e. g. si mulier non potest confiteri nisi apud sacerdotem quem scit valde proclivum in luxuriam et deberet confiteri propria desideria luxuriosa in sacerdotem, ita ut confessarius probabilissime peccaret; vel si parochus venerabilis deberet confiteri peccatum probrosum apud vicarium fragilem, qui inde probabilissime ansam sumeret ad imitandum pravum exemplum.

c) Periculum laesionis sigilli: e. g. si paenitens proprium peccatum accusare non possit quin peccatum in confessione auditum manifestet.

disputatur inter Auctores utrum liceat peccatum mortale quodam retinere Quod accusari non potest nisi nomen complicitis re-

Potest confessarius nomen complicitis investigare (cf. confessarius Crque tenetur Paenitens, si potest, confiteri apud con- revelatione nomen complicitis notus est: similiter non potest cum

revelatio nominis complicitis soli

confessario, qui tam stricto secreto sacramentali tenetur, non videtur graviter famam eius laedere. Et nemo dubitabit licitum esse secretum naturale revelare uni viro prudenti, etiam cum diffamatione proximi, si fit ob gravem causam, e. g. ad consilium petendum. Quare ergo non liceret ob grave praeceptum integritatis confessionis? Quodsi autem hoc licet, quia maius est praeceptum integritatis confessionis, dicendum est paenitentem obligari praecepto integritatis, et proinde non solum posse, sed debere proprium peccatum confiteri etiamsi nomen complicitis inde confessario reveletur. Attamen, propter probabilitatem extrinsecam sententiae contrariae dici potest paenitentem *posse* sed *non debere* proprium peccatum accusare si non potest nisi simul nomen complicitis revelare. — Patet hanc obligationem certe adesse si paenitens obligatur (e. g. ad damnum tertii praecavendum) ad nomen complicitis superioribus revelandum.

Similiter disputatur inter Auctores utrum liceat peccatum mortale quoddam reticere propter extraordinariam verecundiam extrinsece advenientem, quam paenitens experiret in accusando hoc peccato tali determinato confessario. Notandum est non agi de ordinaria verecundia quae omni confessioni inest, sed de extraordinaria extrinsece adveniente, uti e. g. si servus parochi deberet apud parochum confiteri se furasse, vel qui confessionem generalem ex verecundia erga confessarium ordinarium apud confessarium extraordinarium instituens quoddam peccatum mortale ex oblivione omisisset, et nunc deberet hoc peccatum apud confessarium ordinarium confiteri. Quidam Auctores tenent paenitentem in hoc casu excusari ab hoc peccato declarando, quia tale incommodum est extrinsecum ipsi confessioni. Cum haec sententia sit probabilis, practice teneri potest.

NOTA. Praesertim haec ultima causa (extraordinaria verecundia) nonnisi cum magna discretione fidelibus manifestanda est et in praedicationibus omittenda, ne sub praetextu « extraordinariae verecundiae » abusive hanc excusationem extendant et ita in integritate requisita deficiant.

Notandum tamen paenitentem ab integritate confessionis excusatum, teneri hoc peccatum sic licite reticendum contritioni et proposito includere; non tamen requiritur contritio perfecta: etsi

enim indirecte, tamen vere remittitur absolutione; ad quod non requiritur contritio perfecta.

Similiter remanet obligatio illud peccatum confitendi in prima confessione in qua causa excusans non adest.

249. — SCHOLION V. *Utrum unquam licita sit confessio dimidiata.*

Confessio dimidiata est confessio in qua quaedam tantum peccata accusantur, reliquis omissis.

Uti patet, si omittitur sola materia libera, licitum est. Si omittitur materia necessaria quidem, sed pro qua habetur causa excusans, licitum est. Si omittitur materia necessaria pro qua non habetur causa excusans, nunquam licet dimidiare confessionem (DB 1209). Itaque:

1. Non licet propter magnum concursum populi paenitentes qui longiore confessione indigent, post confessionem aliquorum peccatorum absolvere.
2. Non licet apud confessarium facultatem habentem absolutionem petere a reservatis, deinde apud alium de non reservatis. Potest quidem superior reservans reservationem (extra Sacramentum) auferre, ita ut in casu omnis confessarius a peccato absolvere possit, sed non potest a solo peccato reservato absolvere, aliis non confessis.
3. Non licet prius apud confessarium ordinarium accusare venialia, deinde apud extraordinarium mortalia — etsi liceat prius mortalia et deinde venialia confiteri (cf. n. 243, 7).

250. — SCHOLION VI. *De mediis ad integritatem confessionis obtinendam seu de examine conscientiae.*

Examen conscientiae est attenta recogitatio periodi vitae antea actae ad revocandum in memoriam actiones contra normas moralitatis gestas.

Iuxta diversum scopum in quem examen instituitur, inquiritur de solis peccatis mortalibus, vel de omnibus peccatis vel etiam de imperfectionibus, et est medium ad cognoscendam propriam vitam moralem.

Ante confessionem paenitens tenetur diligenter examen conscientiae instituere circa tempus inde ab ultima valida confessione, ad revocandum in memoriam saltem omnia peccata mortalia in hac periodo commissa, nisi vel physice vel moraliter impediatur ab examine instituendo vel moralem certitudinem habeat se omnia peccata mortalia in memoriam habere.

Diligentia in examine conscientiae adhibenda debet esse illa quam viri prudentes solent adhibere in re gravi. Uti patet, requiritur maior diligentia, si longius est tempus inde ab ultima valida confessione, quia tunc difficilius in memoriam revocantur acta praeterita; minor e contra requiritur diligentia, si quis solet saepius (etiam praeter confessionem) conscientiam examinare; similiter minor requiritur diligentia, si paenitens attendere solet ne peccata mortalia committat, quia tunc, si quod commisit, illud vividius in memoria retinetur.

Impedimentum ab examine conscientiae instituendo excusans, esset corporalis vel mentalis debilitas qua paenitens nonnisi cum magna difficultate vel detrimento posset vitam praeteritam recogitare; nimia scrupulositas, ita ut examen conscientiae tranquillitatem animi turbaret; defectus temporis in periculo mortis. Reliquae autem causae excusantes a confessione specifica (cf. n. 247) in se etiam excusant ab examine conscientiae instituendo; attamen generatim melius erit examen conscientiae instituere etiam in illis casibus, ut singula peccata efficacius in contritione et proposito includantur.

Ubi sola debilitas corporalis vel mentalis impedit examen conscientiae, confessarius debet interrogando examen supplere (cf. n. 166), si saltem haec interrogatio fieri potest sine magna difficultate vel detrimento paenitentis.

Negligentia in examine conscientiae instituendo erit peccatum mortale vel veniale prout maius vel minus est periculum deficiendi in integritate confessionis requisita.

NOTA. Optime ad rem notat Iorio (III, 376) ex Lugo {*De Paen.*, disp. 16, n. 590): Certum est paenitentem ipsum non obligari ad *exactissimum* examen suorum peccatorum, sed ad humanum, hoc est tale, quo Sacramentum istud non reddatur *nimis grave et onerosum*... Unde non est bona regula, si dicas...: si hic homo cogitaret adhuc alia hora

de suis peccatis, recordaretur alicuius peccati, cuius non recordatur, vel posset computare melius numerum peccatorum; ergo tenetur cogitare adhuc alia hora. Ratio autem est eadem, quia scilicet non est attendendum *solum* ad exactam et integram confessionem peccatorum, sed *etiam maxime* attendendum ad conditionem humanam, et ne ex eo capite Sacramentum reddatur grave et odiosum, nec detur causa impudentibus et ignaris haereticis vocandi illud *conscientiae carnificinam*.

Methodus in examine conscientiae adhiberi potest quae magis convenit. Optima est consuetudo quotidie illam instituendi, ita ut tempore confessionis nonnisi examina quotidiana recapitulari debeant. Ante examen conscientiae paenitens invocet Spiritum Sanctum corda hominum illuminantem, ut recte possit statum animae cognoscere. Deinde in loco quieto recogitet vitam suam inde ab ultima confessione: qui non solent saepe examen conscientiae instituere, cum magna utilitate adhibebunt elenchum peccatorum prout in libris precum inveniri solent in praeparatione ad Sacramentum Paenitentiae recipiendum; qui solent saepius examen conscientiae instituere, generatim utilius recogitabunt quomodo obligationes status sui, obligationes erga proximum, obligationes religiosas etc. impleverint; vel imo diversa gesta vitae (e. g. diei) ordine chronologico recogitent ad videndum utrum in eis peccaverint.

251. — SCHOLION VII. *De confessionis iteratione et completionē.*

Confessio quam non secuta est valida absolutio, tota repetenda est; uti patet, si absolutio invalida insuper fuit sacrilega ex parte paenitentis (ex defectu confessionis integrae, contritionis, propositi, etc.), hoc sacrilegium praeter reliqua peccata iam confessa vel omissa confitendum est.

Confessio quam secuta est valida absolutio, semper tanquam materia libera repeti potest, sed nunquam debet; peccata vero in ea sive ex oblivione sive ex alia causa ab integritate excusante omissa vel generice tantum confessa vel ex alia causa nondum directe remissa, in proxima confessione postquam causa excusans cessaverit, explicite cum numero et ultima specie morali accusanda sunt, etiamsi in confessione generica iam fuerint inclusa.

NOTA. 1. Si confessio iteratur apud eundem confessarium, et hic adhuc sufficienter recordatur accusationis prioris ut possit de ea iudicare, sufficere videtur in hac nova confessione ad priorem accusationem referre, dicendo e. g.: Accuso me de omnibus peccatis in tali confessione accusatis (et insuper me accuso de sacrilega confessione et de peccato... sacrilege reticito).

2. Si post confessionem sacrilegam plura Sacramenta recepit (communiones, confessiones, etc.) singulae receptiones constituunt sacrilegium et *omnes* illae confessiones integre repetendae sunt. Si autem huius *sacrilegii immemor* ad Sacramenta accessit, illae confessiones in quibus sacrilegii conscius non erat, non sunt repetendae. Ita e. g. si quis confessionem paschalem sacrilegam instituit et in Paschate sacrilege S. Communionem recepit, postea vero huius sacrilegii non recordatur, sed in omnibus festis maioribus ad Sacramenta accedit, occasione autem proximae confessionis paschalis sui sacrilegii anni elapsi recordatur, debet in hac confessione repetere confessionem paschalem anni elapsi, addendo duo sacrilegia (confessionis et communionis paschalis) et omnia peccata inde ab ultima confessione, reliqua vero repetere non debet.

252. — SCHOLION VIII. *De confessione generali.*

Confessio generalis est iteratio plurium confessionum. Eius natura ergo essentialiter non differt ab iteratione confessionis de qua in scholio praecedenti, sive haec sit libera, sive necessaria.

Confessio generalis proinde necessaria est quoties paenitens moraliter certus est aliquas anteriores confessiones fuisse invalidas; in ea omnia requiruntur in subiecto (integritas confessionis, contritio, propositum, etc.) quae in confessione ordinaria requiruntur. Secus confessio generalis erit libera et nemini imponenda est nisi libenter acceptet: confessio generalis enim libera est, et non libenter acceptata, vix utilitatem habebit.

Ratio propter quam confessio generalis libera institui solet, est duplex: maior pax animae, et maiores fructus spirituales (contritionis praesertim). Quapropter quoties confessio generalis illos fines non obtinet, utpote nociva permittenda non est: ita scrupulosi non solent ex confessione generali maiorem pacem animae obtinere, e contra saepe magis conturbantur; similiter qui per longum tempus peccatis contra castitatem indulserunt, ad confessionem generalem illorum peccatorum non necessariam non admittantur nisi velint ea solum generice accusare: recogitatio

enim illorum peccatorum facile novas tentationes constituere valet.

Confessarius ergo a duobus extremis abstineat: ex una parte ne statim paenitentem confessionem generalem instituere desiderantem ab ea repellat; ex altera parte ne statim paenitentem, praesertim quem non cognoscit, ad confessionem generalem admittat, sed prius paterne interroget ex quibusnam motivis ad confessionem generalem instituendam moveatur. Paenitentem confessionem generalem *liberam* instituentem explicite moneat integritatem accusationis non esse necessariam, sed peccata antea iam accusata libere omitti posse, ne paenitens, si quaedam omiserit, postea hac omissione torqueatur.

Statim ac paenitens dicit se velle confessionem generalem instituere, confessarius inquirat de ratione cur hanc instituere velit. Quodsi dicit se aliquando invalide confessum esse, interroget de causa invalidae confessionis et de tempore quando haec facta est; deinde interroget utrum tunc temporis iam noverit illam confessionem fuisse invalidam an nunc recenter tantum illud noverit: saepe enim putant repetendas esse confessiones quas nunc tantum ex audita praedicatione vel ex libro lecto invenerit non fuisse integras. Deinde confessarius ei exponat quasnam confessiones repetere debeat.

In confessione generali accusatio et interrogationes quae fieri debent, certo ordine fiant, ne omnia misceantur cum perturbatione confitentis et periculo defectus integritatis.

Praesertim si agitur de confessione generali necessaria, si paenitens est satis instructus, confessarius benigne eum inducat ad peccata sua exponenda simpliciter et confidenter, promittens se illum adiuturum, et quoties opus fuerit interrogaturum, ut omnia recte confiteri possit.

Si autem paenitens est rudis, fere totum onus confessionis confessarius in se assumat: prius sinat eum dicere quibus recordatur, deinde interroget eum per ordinem de omnibus quae committere solent paenitentes paris conditionis et post singula peccata inquirat a paenitente an aliquid addendum noverit. Antequam vero interrogationes incipiat illum sedulo moneat nihil esse timendum in peccatis detegendis: Sis quietus et bono ani-

mo, ego tuam peragam confessionem ; novi sane omnia peccata quae patrare potuisti : ego tibi ea omnia detegam, tuum solum erit clare et sincere interrogationibus meis respondere, et de peccatis verum dolorem concipere.

Deinde iuxta ordinem examinis conscientiae uti in libris precum invenitur, statui et conditioni paenitentis adaptatum, eum interroget. Et in fine petat utrum aliud adhuc eum anxium teneat. Deinde eum hortetur ad plenam confidentiam in divinam clementiam quae de tota vita eius anteacta non amplius curat: ita ut ipse paenitens nonnisi in genere vitam suam anteactam recogitet, scilicet non tantum ad dolendum de peccatis commissis, sed magis ad gaudendum de remissis; et ita novam vitam ab hac die incipiat.

253. — SCHOLION IX. *De confessione moribundorum.*

Praedicatores et educatores saepius moneant fideles ne confessionem remittant usquedum debilitate impediantur a serio examine conscientiae, similiter, ut curent ut amici et consanguinei dum aegrotant tempestive confiteantur. Saepe tamen eveniet moribundos velle confessionem generalem facere antequam moriantur, sed nimis debiles esse ut totam vitam recogitare valeant. Tunc confessarius eos benigne adjuvare debebit. Prae oculis autem habeat eos generatim non debere integre confiteri, sed solum ea peccata accusare quae eis facile in memoriam veniunt (n. 247).

Prius dicat paenitens quae scit, et deinde confessarius paucis quaestionibus quas opportuniore iudicat, hanc accusationem compleat, ita ut aegrotus non nimis defatigetur. Tandem eum moneat ad confidentiam in divinam misericordiam, quae non vult mortem peccatoris, sed ut bonus Pater considerat bonam voluntatem paenitentis qua omnia peccata commissa, etiamsi ea aliquando oblivione vel etiam malitia confessus non fuerit eaque nunc oblitus fuerit, in hac confessione includit ; tandem eum certiore faciat de completa remissione omnium peccatorum dummodo nunc sincerum de eis dolorem habeat.

Notandum etiam est moribundos apparenter sensibus destitutos, non raro verba adstantium adhuc audire et percipere : quare

confessarius non timeat eum, etsi externe usum rationis non videatur habere, ad contritionem et dolorem de peccatis suis exhortari et piis cogitationibus propositis eum ad piam mortem praeparare. Etiam circumstantes hortetur ad abstinendum a colloquiis quae mentem moribundi a Deo avertere valeant.

Quoad absolutionem, vide supra, n. 165 et n. 171.

5. *Satisfactio sacramentalis.*

NOTA. Hic non loquimur de satisfactione seu paenitentia quam unusquisque ex virtute paenitentiae propter peccata sua agere debet, et quae cum Sacramento Paenitentiae directam relationem non habet. Sed loquimur de satisfactione seu paenitentia sacramentali quam, uti supra, n. 195, diximus, confessarius paenitenti imponere tenetur.

254. — I. Paenitens ante absolutionem acceptare tenetur satisfactionem sibi a confessario impositam.

Explicatur. *Acceptare*: nihil tamen obstat quominus paenitens, si paenitentiam nimis duram aestimet, confessarium moneat humiliterque leviolem petat. Generatim dicunt Auctores sufficere etiam acceptationem cum intentione non adimplendi, sed petendi commutationem. Uti patet, paenitens potest etiam sine absolutione discedere, si non vult acceptare satisfactionem impositam.

sarii ,[^]TUR rationibus quibus probatur obligatio confessatur obl[^]T ' sal s actionctn (cf. n. 195), evidenter etiam probatur obligatio paenitentis illam acceptandi.

ab[^]oluti[^]nem[^]auuæ tceptlt T' "θ"· aCCepUt satisfactionem.

non vult praestare m, > P mmittlt Peccatum mortale quia menti; iuxta ouosd ac necessaria sunt ad integritatem Sacra- acceptatio esset peccat ? UCtOres tamen (ergo probabiliter) non- materiam necessariam wl[^]olamVb' Veniale prout confessus sit materia ipsius satisfnrH . Aberam, vel, iuxta alios, prout certe videtur statui noi sT lmp^oSitae S^o ^ is vel levis Hoc

tandi satisfactionem quo ievtor[^]T.Tr peccatum n^on-accep- viora sunt peccata accusata. satisfactio imposita et gra-

NOTA. Si confessarius paenitentiam imponere omittat (e. g. obliviscatur) paenitens teneri videtur eam petere.

255. — II. Paenitens tenetur per semetipsu¹ satisfactionem impositam implere, non autem necessario ante absolutionem; si vero habet iusta² causam, potest commutationem petere.

Explicatur. Tenetur: si autem post absolutionem intercedat causa physice vel moraliter impediens impletionem satisfactionis, non amplius tenetur eam implere (cf. vol. I, n. 92). Ita si paenitens obliviscatur qualis satisfactio imposita fuerit, et non potest commode redire ad confessarium, paenitens ad nihil tenetur: expedit tamen ut tunc ex seipso quandam voluntariam satisfactionem sibi imponat.

NOTA. Si autem absolutio fuit invalida (ex quacumque causa), paenitens non tenetur ad satisfactionem implendam.

Per semetipsum: nemo potest loco paenitentis satisfactionem impositam implere, nisi de consensu ipsius confessarii (cf. DB 1115). Quatenus confessarius ipse possit loco paenitentis satisfacere et proinde leviozem ei imponere satisfactionem, vide supra, n. 195.

Non necessario ante absolutionem: si confessarius tempus assignavit, illo tempore impleri debet: attamen, si quacumque ex causa paenitens illo tempore non satisfecerit, debet postea satisfacere: nam determinatio temporis non est ad finiendam sed ad urgendam obligationem (vol. I, n. 88). Si confessarius nullum tempus assignavit, satisfieri debet quando commode fieri potest, ita tamen ut valor operis non notabiliter minuatur (vol. I, n. 88); expedit etiam, ne in oblivionem veniat, satisfactionem quamprimum adimplere.

Probat ur. Primum: tenetur per semetipsum implere: damnata est propositio: Paenitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius paenitentiam impleat (DB 1115).

Secundum: non ante absolutionem: damnatae sunt sequentes propositiones: Non sunt absolvendi paenitentes, nisi peracta prius paenitentia eis iniuncta (DB 728). Ordinem praemittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia aut institutio Ec-

clesiae, sed ipsa Christi lex et praescriptio, natura rei id ipsum quodammodo dictante (DB 1306). Sacrilegi sunt iudicandi qui ius ad communionem percipiendam praetendunt antequam condignam de delictis suis paenitentiam egerint (DB 1312). Cf. etiam DB 1437 et 1535.

Gravitas transgressionis. Qui non implet satisfactionem impositam, committit peccatum mortale, quia non praestat quod ad integritatem Sacramenti necessarium est; iuxta quosdam Auctores tamen (ergo probabiliter) satisfactionem non implere esset peccatum mortale vel veniale prout materiam gravem vel levem constituat opus impositum. Qui satisfactionem non praestat tempore statuto, committit peccatum mortale vel veniale prout haec circumstantia temporis (intentione confessarii) censeatur magni momenti vel non; quodsi tempus statutum non est, qui absque ratione sufficienti notabiliter remittit impletionem satisfactionis committit peccatum mortale vel veniale prout notabiliter mutat substantiam operis vel non, vel plus minusve periculum impotentiae eam implendi (e. g. periculum oblivionis) inducat (cf. vol. I, n. 88).

256. III. Paenitens tenetur satisfactionem implere modo quo imposita fuit.

Explicatur. Modo quo: scii, cum omnibus circumstantiis, e. g. lexis genibus, in tali loco, etc. (cf. vol. I, n. 88-89).

^j ^{TM} ^g ^{ression} ^{xs.} Non observare circumstantias accit. .a CS sa[^]'sfac[^]on's[»] est peccatum mortale vel veniale prout
'ntent*one confessarii magni momenti

257. SCHOLION. De satisfactione impleta in statu peccati mortalis.

Certe est valida nec debet repeti in statu gratiae. Videtur tamen?Uan am in[^]u[^]erc ^reverentiam erga Sacramentum, quia
Z Sacramenti Misericordiae praestatur in statu immune °Γ a 'S' quare non videtur a peccato veniali saltem

Ar t . 5

DE CAEREMONIIS

258. — Etsi ipsum Rituale Romanum permittat ut iusta de causa orationes, praeter Dominus Noster etc., omittantur, generatin'! non facile omittendae sunt (etiam propter magnum affluxum paenitentium), quia generatim dici possunt dum paenitens actum contritionis recitat, et ultima oratio Passio... etiam dum paenitens discedit.

Confessarius superpelliceo et stola violacea utatur prout tempus vel locorum feret consuetudo. Regulares *habitu sui Ordinis* induentes etiam absque stola confessiones audire possunt. Notandum insuper responsum S.R.C. 31 Aug. 1867 dicens: « *Conueniens est ut in ecclesia adhibeatur stola* »; unde non videtur stricta obligatio, praesertim si extra ecclesiam confessiones audiuntur.

Ar t . 6

DE TEMPORE ET LOCO

259. — 1. Circa tempus audiendi confessiones iure communi nihil praescribitur; regulae prudentiae vero suadent quod dicit PCS 338 : « Puerorum ac praesertim mulierum confessiones, nisi ex causa necessaria infirmitatis vel alia gravi, semper et unice per diem audiendae sunt, nunquam vero hora nocturna. Quodsi urgente necessitate, huiusmodi confessiones nocte excipi debeant, tunc in sacello lumen accendatur, nec una sola mulier in sacello maneat; in cubiculo, lumen adsit in ipsomet cubiculo et ianua sit semper aperta. Sicubi supradictae praescriptiones servari prorsus nequeant, standum est proprii Ordinarii monitis et regulis ».

260. — 2. Sacramentalis confessionis proprius locus est ecclesia vel oratorium publicum aut semipublicum (can. 908).

Sedeant igitur sacerdotes pro confessionibus audiendis in loco decenti et omni suspicione carenti, necnon ita patenti ac pendo, ut ab aliis fidelibus quocumque tempore videri possint, non audiri (PCS 338).

Sedes confessionalis ad audiendas mulierum confessiones semper collocetur in loco patenti et conspicuo et generatim in ecclesia vel oratorio publico aut semipublico mulieribus destinato. Sedes confessionalis crate fixa et tenuiter perforata inter paenitentem et confessarium sit instructa (can. 909).

NOTA. Notandum est responsum Comm. Int. Cod. 24 Nov. 1920, praescriptum confessionale adhibendi uti forma propria audiendi confessiones in ecclesiis et oratoriis non solum valere pro mulieribus audiendis, sed etiam pro viris, firmo tamen can. 910 mox citando.

Feminarum confessiones extra sedem confessionalem ne audiantur, nisi ex causa infirmitatis aliave verae necessitatis et adhibitis cautelis quas Ordinarius loci opportunas iudicaverit. Confessiones virorum etiam in aedibus privatis excipere licet (can. 910).

De loco audiendi confessiones religiosarum vide supra, n. 158.

Appendix

DE CENSURIS

261. — Praenotandum. Tractatio de censuris proprie pertinet ad cursum Iuris Canonici. Nonnumquam autem censura impedit a receptione Sacramentorum, et non raro in Sacramento Paenitentiae ante absolutionem levare debet (cf. n. 192). Quare per modum appendicis hic breviter de censuris tractandum est. Eas autem nonnisi relate ad Sacramentum Paenitentiae seu in foro interno consideramus, earum respectum ad forum externum relinquentes pro cursu Iuris Canonici.

Notio. Censura est paena ecclesiastica medicinalis qua homo baptizatus delinquens et contumax privatur bonis quibusdam

spiritualibus vel spiritualibus adnexis, donec a contumacia recedens absolvatur (can. 2241).

Species. Tres sunt species censurae: excommunicatio, interdictum et suspensio. — Notandum tamen suspensionem et interdictum non semper esse censuras, sed quandoque simpliciter esse paenas vindicativas, scii, quoties feruntur non donec delinquens a contumacia recedens absolvatur, sed usque ad certum tempus vel in perpetuum (nisi dispensetur). De natura enim censurae est, ut sit medicinalis, et proinde statim solvi possit, imo et debeat (a facultatem habente), quando a contumacia recedit censuratus. Suspensio et interdictum tamen in dubio semper praesumuntur censurae (can. 2255).

Excommunicatio est censura qua quis excluditur a communione fidelium (can. 2257).

Interdictum est censura qua fideles, in communione Ecclesiae permanentes, quibusdam sacris prohibentur (can. 2268).

Interdictum potest esse *locale*, quod fideles afficit solum in quantum in loco vel in communitate degunt (etiam extraneos et exemptos), vel *personale*, quod directe afficit personam eamque proinde sequitur ubique terrarum.

NOTA. Qui causam dederunt interdicto locali aut in communitatem seu collegium, sunt ipso facto personaliter interdicti (can. 2338 § 4).

Interdictum potest esse *generale*, si afficit integrum territorium vel universum populum talis loci (totam civitatem, totam parochiam), vel *particulare*, si afficit partem loci vel populi (ecclesiam, conventum).

Interdictum potest esse *totale*, quod prohibet usum omnium rerum sacrarum, vel *partiale*, quod prohibet quasdam res sacras tantum (e. g. solas processiones solemnes).

Suspensio est censura qua clericus officio vel beneficio vel utroque prohibetur (can. 2278).

Ulteriora vide apud Canonistas.

262. — Divisio. Censurae sunt:

1. *A iure* vel *ah homine* prout in ipso iure (etiam particulari alicuius dioecesis vel ordinis) per modum legis feruntur, vel ab

ipsa persona auctoritatem habente per modum praecepti particulari personae infliguntur.

Censurae a iure aequiparatur censura per modum dispositionis generalis cuidam crimini ad tempus adnexa (e. g. qui hoc anno hoc crimen committit, excommunicatus est) ; censurae ab homine aequiparatur censura a iure quidem crimini adnexa, sed mediante sententia condemnatoria (e. g. qui hoc crimen committit, excommunicetur: vide infra: ferendae sententiae).

2. *Latae sententiae et ferendae sententiae* prout eo ipso incurritur quod crimen committitur (ipso facto seu ipso iure), vel non incurritur nisi postquam, crimine commisso, per sententiam indicis (sive declaratoriam sive condemnatoriam) imposita sit.

3. *Notoriae vel occultae* prout sive de iure sive de facto sunt publice notae vel non.

4. *Reservatae vel non reservatae* prout a quodam superiore eiusdemve delegato tantum absolvi possunt, vel a quolibet confessario.

Reservatae sunt 1) S. Sedi specialissimo modo, 2) S. Sedi speciali modo, 3) S. Sedi simpliciter, 4) Ordinario (a quo confessarius suam iurisdictionem sive per nominationem sive per delegationem habet).

263. — Fundamentum. Fundamentum proptei' quod incurritur censura, semper est crimen seu delictum, h. e. (can. 2242):

a) Peccatum materialiter et formaliter mortale.

Unde excusantur a censura e. g. pueri qui non sunt peccati mortalis capaces; omnes quorum peccatum ex quadam causa actum humanum minuente, subiective non est peccatum mortale (vol. I, n. 19-34; 50-58; 184). Peccatum autem veniale, ex erronea conscientia mortale, non inducit censuram.

h) Externum, et quidem mortale quatenus externum. Delictum autem occultum simul potest esse externum: ita e. g. haeresis in chartulis privatis nemine sciente conscripta, est occulta, sed externa; haeresis vero mere interne cogitata, non est externa.

c) Consummatum sive completum, i. e. patratum in sensu stricto verborum (can. 2228): est enim lex odiosa, ergo stricte in-

terpretanda. Ita cum dicatur: qui clausuram monialium violaverit: excommunicatur qui de facto intravit, non ille qui intrare tentavit, sed non potuit. In his praesertim attendendum est ad verba: praesumpserit, ausus fuerit, scienter, studiose, etc.

Notandum tamen can. 2231: si plures ad delictum perpetrandum concurrerint, licet unus tantum in lege nominetur, etiam qui physice concurrunt in delictum, complices (necessarii ad delictum perpetrandum), mandantes, ii qui ad delicti consummationem inducunt vel in hanc quoquo modo concurrunt, eadem paena plectuntur, si delictum sine eorum opera commissum non fuisset, nisi lex aliud expresse caverit; caeteri vero concurrentes non. — Similiter iidem non incurrunt paenam si delictum de facto secutum non sit.

d) Coniunctum cum contumacia: hoc supponit ut delinquens fuerit monitus a Superiore; haec autem monitio in censura a iure (latae sententiae) semper habetur, eo quod legislator paenam per modum legis promulgavit; in censura ab homine vero praecedere debet monitio personalis coram testibus vel per epistolam. Contumacia ergo semper supponit ut delinquens saltem habitualiter et in genere habeat scientiam paenae. Non requiritur tamen ut hic et nunc de censura cogitet, nec requiritur ut in specie sciat qualis paena adnexa sit, sed sufficit ut habitualiter sciat hoc crimen sub gravi paena prohibitum esse: tunc enim crimen committens implicate contemnit paenam, quod est contumacia.

NOTA. In foro externo semper praesumitur contumacia seu scientia paenae donec ignorantia probetur. Quare, qui notorie crimen commisit, debet in foro externo observare paenam sancitam donec ignorantia probetur vel absolvatur.

264. — Subiectum. Subiectum capax censurae est omnis homo baptizatus (etiam haereticus), qui est sub iurisdictione auctoris censurae, et doli est capax.

a) Inde eximuntur a censura pueri, utpote criminis incapaces. Ex iure canonico etiam eximuntur impuberes a censuris latae sententiae, non vero a censuris ferendae sententiae vel ab homine. Ratio est, quia in censuris latae sententiae nemo est qui

iudicat de contumacia, et, cum contumacia in impuberibus non praesumatur, ipsum ius eos universaliter eximit ab illis censuris.

NOTA. Solent Canonistae in hac materia aequiparare pueros et puellas, ita ut a censura etiam puellae eximantur usque ad 14 annum aetatis completum.

h) Peregrini et vagi eodem modo censuris localibus tenentur sicut et legibus talis Superioris. Ita peregrini extra territorium non tenentur censuris a proprio Ordinario latis nisi sit censura ab homine. E. g. si episcopus sub paena excommunicationis prohibet fidelibus suis visitationem theatri, subditus non incurrit censuram, si extra territorium Ordinarii theatrum visitat; e contra, si episcopus alicui sacerdoti sub paena suspensionis a divinis prohibet visitationem theatri, ipse est suspensus, etiam si extra territorium theatrum visitat.

NOTA. Uti patet, si episcopus prohibet visitationem determinati loci extra territorium siti, subditus incurrit censuram per ipsam visitationem loci, etsi sit extra territorium.

E contra peregrini generatim non tenentur censuris loci ubi tanquam peregrini morantur, quia generatim etiam legibus eius non tenentur.

Vagi autem tenentur, quia tenentur legibus loci ubi actu morantur.

c) Qui supremum tenent populorum principatum horumque lilii et filiae, iique quibus ius est proxime succedendi in principatum, non possunt puniri nisi a Romano Pontifice (can. 2227).

d) Similiter Legati Sedis Apostolicae non possunt paena plecti nisi a Romano Pontifice (can. 2227).

e) Cardinales item non possunt puniri nisi a Romano Pontifice; insuper nisi expresse nominentur, non subsunt legi paenali latae sententiae (can. 2227).

/) Episcopi, etiam titulares, non possunt puniri nisi a Romano Pontifice; insuper, nisi expresse nominentur, non subsunt paenis latae sententiae suspensionis vel interdicti (can. 2227).

NOTA. Excommunicatio non potest ferri in totam communitatem, sed solum in singula membra delinquentia; suspensio vero et interdictum, si in communitatem feruntur, comprehendunt etiam innocentes; extra communitatem versantes, innocentes sunt liberi

265. — Causae excusantes a censura. Delinquens excusatur a censura propter sequentes causas:

1. Nullitas censurae: haec potest esse solum in censura ab homine, e. g. quia auctor censurae non habet hanc potestatem in subiectum (uti Ordinarius loci in exemptum); quia est defectus essentialis in ordine iudicii (uti si non praecessit monitio); quia deest causa (uti si subiectum delictum non commisit): uti patet, in hoc ultimo casu debet subiectum in foro externo se gerere ut censuratum, donec innocentia eius probetur.

2. Defectus ex parte peccati: cf. supra, n. 263, *d*).

3. Causa excusans ab observantia legis.

NOTA. Metus gravis videtur a censura excusare solum si ab observantia legis vel a peccato mortali excusat.

4. Dubium sive iuris sive facti: censura dubia est censura nulla.

5. Ignorantia paenae adnexae, cf. supra, n. 263, *d*).

Ignorantia crassa vel supina generatim non excusat nisi censura infligatur iis qui « scienter, studiose, consulto, temere, temerario ausu, praesumpserit » aliquid facere.

6. Recessus a contumacia ante tempus quo censura incurritur. Prümmer (III, 484) ponit sequentem casum: Caius propinavit pharmacum, quod post tres dies causabit Tulliae gravidae abortum. Statim paenitentiae percussus, confitetur peccatum perpetratum. Etiam simplex confessarius uti concedit Prümmer, potest absolutionem concedere, cum abortus nondum sit secutus (lex enim dicit excommunicationem contra procurantes abortum *effectu secuto*). Post tres dies revera sequitur abortus: tunc, dicit Prümmer, Caius, etsi iam paenitens et absolutus a peccato suo, incurrit excommunicationem reservatam Ordinario. Huic solutioni assentire non possumus: censura enim est paena medicinalis contra contumaces, et proinde nulla est ratio ad infligendam paenam medicinalem contra illum qui iam a contumacia sua recessit. (Supponitur utique Caium fecisse quod potuit ad effectum impediendum).

NOTA. Appellatio contra censuram non excusat: datur enim sola appellatio in devolutivo, non in suspensivo, ita ut censuiatus teneatur interim sese habere ut censuratum; solum si censura esset *manifesta* iniustitia, posset *secreto* non observare censuram.

266. — Causae excusantes ab effectu censurae. Censuratus, propter grave incommodum censurae extrinsecum, non tenetur effectus censurae (e. g. prohibitionem administrandi vel recipiendi Sacramenta) observare. Ita gravis infamia vel scandalum, quod oriretur ei, si effectus censurae occultae observaret et ita crimen suum manifestare deberet. E. g. occulte excommunicatus potest esse patrinus in Baptismo, si secus deberet crimen suum revelare; sacerdos suspensus ab officio potest officia sua obire si secus scandalum fidelium oriretur. Patet illum ab illo effectu tantum observando excusari pro quo habetur causa excusans. Patet etiam, eum teneri ut quamprimum a contumacia recedat et absolutionem a censura obtineat.

267. — Multiplicatio censurarum. Idem delinquens potest etiam pluribus censuris diversae vel eiusdem speciei (excommunicatio, suspensio, interdictum) ligari. Multiplicantur per multiplicationem delictorum, sive diversa delicta committat, sive idem delictum pluries committat (cf. vol. I, n. 189 ss.). Ita qui 1) iniit matrimonium coram ministro acatholico, 2) stipulavit prolem educandam in haeresi, 3) scienter praesumpsit offerre prolem baptizandam ministro acatholico, 4) septem diversis vicibus scienter legit libros haereticos, incurrit decem censuras.

268. — Absolutio a censura.

NOTA. Loquimur solum de absolutione a censura in foro interno, in quantum scii, relationem dicit ad Sacramentum Paenitentiae; quaestiones relate ad absolutionem in foro externo remittimus ad cursum Iuris Canonici.

*. Censura non tamen, si censura irrogata est** “i absolutionem (can. 2248). Excipe conditio impleta est. tunc 1. Con^^^one resolutoria, et haec implicite continetur absolutio appositione illius conditionis excommunicatus donec ta S* ^uerit propter furtum restituit, est absolutus. si ver* ICstituerit eo ipso quod omnia est, a qua excommunicatione ?kPII°PtCr ^urturn excommunicatus tuerit, requiritur absolutio V' II°η possit nisi omnia resti-

NOTA. Ergo non cessat morte censuram ferentis, neque morte puniti (ita ut in excommunicatione moriens non possit frui sepultura ecclesiastica) neque sola emendatione et satisfactione, sed solum absolutione.

269. — 2. A censura absolvi potest etiam absens: nam pro absolutione nihil requiritur nisi voluntas manifestata Superioris eiusve delegati solvendi censuram. Uti patet, si delegatus facultatem habet ad absolvendum in foro sacramentali tantum, ipse non potest absolvere absentem, quia forum sacramentale requirit praesentem (cf. n. 222).

270. — 3. Censura ad forum externum deducta non potest, extra casum necessitatis, nisi in foro externo absolvi; si non est ad forum externum deducta, potest etiam in foro interno absolvi; attamen, si est publica seu notoria, non potest absolutus absolutione publice uti antequam etiam de ea publice constet.

Explicatur. *Ad forum externum deducta*: si scii, crimen apud Episcopum vel iudicem denuntiatus est; tunc enim reservatur illi ad cuius tribunal deducta est.

Extra casum necessitatis: quo scii, illa reservatio cessaret; cf. infra, n. 277.

Publica seu notoria: vide supra, n. 262.

Publice constet: sufficienter constare videtur, si satis publice innotescit censuratum confessum esse apud confessarium facultatem habentem; potest tamen Superior fori externi urgere ut censura in foro externo observetur usquedum absolutio in foro interno data probetur vel in foro externo obtineatur.

NOTA. Petitio absolutionis in foro interno vel petitio facultatis pro foro interno apud Superiorem, non est deductio ad forum externum; quare qui petit absolutionem apud Superiorem, adhuc potest interim apud confessarium facultatem habentem confiteri et absolvi, nec tenetur tunc stare mandatis Superioris si postea supervenerint, sed mandatis confessarii qui eum absolvit.

271. — 4. Censura non reservata absolvi potest a quolibet confessario; censura vero reservata solum ab eo cui reservata est

eiusque Superiore (qui sit sub hoc saltern respectu Superior) et successore necnon a specialiter delegato.

NOTA. Censura ab homine semper censetur reservata ei qui eam irrogavit (etiamsi censuratus non amplius sit eius subiectum), et proinde ab eo eiusque Superiore et successore necnon ab eius delegato absolvi potest.

272. — 5. A quibusdam censuris reservatis ipso iure vel privilegio absolvere possunt:

«) Cardinales absolvere possunt in foro interno ubique terrarum quoslibet paenitentes (etiam religiosos exemptos) a quibuslibet peccatis et censuris, exceptis tantum censuris specialissimo modo Sedi Apostolicae reservatis et illis quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii (can. 239).

Eandem facultatem habet ille confessarius quem Cardinalis sibi suisque familiaribus elegerit (can. 239).

Eandem facultatem habet ille confessarius quem Episcopus (etiam titularis) sibi suisque familiaribus elegerit, inclusis etiam censuris Ordinario loci reservatis (can. 349).

b) Ordinarii (ergo etiam Vicarius Generalis vel Delegatus Generalis) possunt suos subditos (Ordinarii loci etiam peregrinos et vagos; Ordinarii religiosi etiam hospites etc.: cf. n. 152, 6) absolvere in casibus *occultis* ab omnibus censuris iure communitatis, exceptis censuris specialissimo vel speciali modo Sedi Apostolicae reservatis (can. 2237). Haec facultas valet etiam pro foro interno extrasacramentali (can. 202).

c) Regulares confessarii absolvere possunt a censuris *iure communi* Ordinario reservatis.

d) Sacerdotes iter maritimum vel aerium arripientes, dum a proprio Ordinario vel ab Ordinario portus in quo navim conscendunt vel etiam ab Ordinario cuiusvis portus interiecti per quem in itinere transeunt, facultatem rite acceperint confessiones audiendi, possunt, quoties navis in itinere consistat, confessiones excipere tum fidelium qui quavis de causa ad navim accedant, tum eorum qui ipsis ad terram obiter appellentibus confiteri petant eosque valide ac licite absolvere etiam a casibus Ordinario loci reservatis. Explicationes vide supra, n. 154, 2.

273. — *Conditiones ad absolvendum. Requiruntur:*

- /1) In absolvente :* 1) potestas legitima de qua supra;
 2) voluntas libera absolvendi : absolutio enim vi aut metu gravi iniuste incusso extorta, non valet (can. 2238);
 3) iniungat de iure iniungenda: etiamsi in casu urgenti non fiat vel nondum factus sit recursus ad Superiorem, debet ipse confessarius iam statim iniungere quae ius iniungenda praescribit, e. g. in absolutione complicitis vel falsa denuntiatione.

B) In absolvendo : 1) sit subditus: cum agatur de Sacramento Paenitentiae, etiam quoad censuras subditus intelligitur ut supra, n. 151 ;

2) a contumacia recedat : ad hoc generatim requiritur ut ipse petat absolutionem, et delictum fideliter confiteatur (cf. n. 263, d) ; imo si plures censuras incurrit, debet omnia delicta declarare (cf. n. 274);

3) parti laesae satisfaciat si quae laesio facta fuit. Requiritur ut saltem serio promittat se pro posse satisfacturum;

4) scandalum ortum reparet : modus reparandi scandalum a confessario vel a Superiore determinandus est : paenitens debet saltem promittere se velle modo praescripto scandalum reparare;

5) salutarem paenitentiam accipiat : haec paenitentia generatim ab ipso Superiore, secus a confessario imponitur; generatim debet esse gravis. Paenitens debet saltem serio promittere se velle hanc paenitentiam implere;

6) alia mandata Superioris, si quae sint, exsequatur; saltem debet serio promittere se velle ea exsequi.

NOTA. 1. Quandoque Superior exigere potest ut satisfactio, paenitentia aliaque mandata iam executioni partim vel totaliter mandata sint; in hoc casu, uti patet, non sufficit mera promissio.

2. Videtur invalida absolutio in qua illae conditiones non observantur; imo si pro reparando scandalo, satisfactione, paenitentia etc. praescribitur tempus intra quod haec praestanda sunt, videtur in censuram reincidere paenitens qui ea intra hoc tempus non praestiterit: illa requisita enim si non adimplentur, videntur probare perseverantiam in contumacia.

3. Quid possit confessarius relate ad irregularitatem, quam paenitens forsan ex delicto etiam incurrit, cf. infra, n. 415.

274. — SCHOLION I. *Absolutio a censura multiplici.*

Absolutio ab una censura possibilis est sine absolutione ab altera. Quare si quis plures censuras incurrit, debet omnes exponere, secus exposita sola absolvitur, reliquis manentibus. Quodsi tamen petitio particularis facta fuerit, absolutio vero generaliter data (uti in formula absolutionis sacramentalis), haec valet etiam pro bona fide reticitis, non autem pro mala fide reticitis (can. 2249). Utique *peccatum* adhuc debet accusari, quia nondum fuit directe remissum (cf. n. 239), sed non requiritur nova absolutio a censura bona fide reticita.

275. — SCHOLION II. *Absolutio a paenis vindicativis.*

In casibus occultis urgentioribus, si ex observatione paenae vindicativae latae sententiae, reus seipsum proderet cum infamia et scandalo, quilibet confessarius potest in foro sacramentali obligationem servandae paenae suspendere, iniuncto onere recurrendi saltem intra mensem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo, reticito nomine, ad S. Paenitentiariam vel ad Episcopum facultate praeditum et standi eius mandatis. Et si in aliquo casu extraordinario hic recursus sit impossibilis, tunc ipsemet confessarius potest dispensationem concedere sub iisdem conditionibus uti infra dicemus in impossibilitate recursus post absolutionem a censura in casu urgenti (n. 277, 3).

276. — SCHOLION III. *De interpretatione facultatum.*

In facultatibus a S. Sede datis nunquam comprehenditur facultas absolvendi a censuris S. Sedi reservatis nisi explicite dicatur.

Sub generali facultate absolvendi « a casibus et censuris S. Sedi reservatis » intelligitur sola facultas absolvendi a simpliciter S. Sedi reservatis.

277. — Cessatio reservationis. — Reservatio cessat:

1. Voluntate reservantis: si ergo reservans, etiam ad casum tantum, levat reservationem, quilibet confessarius a censura absolvere potest.

2. In periculo mortis : quilibet sacerdos (etiam non approbatus aut censuratus) licite et valide absolvere potest ab omnibus censuris sine ulla exceptione. Quam quidem facultatem exercere potest etiamsi alius adest confessarius necessariis facultatibus instructus. Haec autem facultas effectum habet in solo foro interno (Comm. int. Cod., 28 Dec. 1927). Quodsi autem ita absolutus postea convalescat, debet intra mensem, sub paena reincidentiae, recurrere ad Superiorem vel ad confessarium facultatem habentem si censura a qua absolutus fuit, erat censura ab homine vel censura specialissimo modo S. Sedi reservata.

3. In casu urgentiore: si nempe censura latae sententiae exterius servari nequit sine periculo gravis scandali vel infamiae, aut si durum sit paenitenti in statu gravis peccati permanere usque dum necessaria facultas obtineatur (ad quod confessarius etiam paenitentem disponere potest), quilibet confessarius potest directe absolvere in foro sacramentali ab omnibus censuris et peccatis reservatis, ea tamen lege, ut ita absolutus teneatur sub paena reincidentiae recurrere infra mensem ad S. Paenitentiarium, vel novam absolutionem petere ab habente facultatem. Nihil impedit quominus paenitens, etiam iam facto recurso ad Superiorem, interim alium adeat confessarium facultate praeditum. Tunc autem tenetur paenitens huic confessario declarare delictum cum censura, et mandata eius acceptare. Absolutione accepta ab eo, non tenetur stare mandatis Superioris postea supervenientibus.

Quodsi in casu aliquo extraordinario hic recursus est moraliter impossibilis, tunc confessarius (excepto casu absolutionis complicitis), potest absolutionem concedere sine onere recurrendi aut confessionis peragendae apud confessarium facultatem habentem. Tunc autem debet confessarius *a)* iniungere de iure iniungenda (e. g. remotionem scandali), *Z^o)* imponere congruam paenitentiam et satisfactionem *determinato tempore peragendam*. Si paenitens hanc paenitentiam et satisfactionem infra tempus determinatum non perfecerit, reincident in eandem censuram (can. 2254).

NOTA. Si paenitens rogat confessarium ut ipse ad Superiorem recurrat, confessarius iniungere debet paenitenti ut post tot dies quot requi-

runtur ad recursum instituendum, revertatur, vel aliud medium indicet, quo mandata Superioris paenitenti transmitti possint (etiam, si vult, tacito nomine paenitentis, dummodo responsum ad eum pervenire possit). Quodsi paenitens non sit reversurus, confessarius hoc dicat in epistola ad Superiorem, ne forte Superior aliquid iniungat in actu confessionis exsequendum.

278. — Modus dandi absolutionem. Absolutio, etiam pro foro interno, dari potest etiam extra confessionem, nisi in facultate addatur: in confessione sacramentali, in foro sacramentali, in actu confessionis vel similia. Si vero dicitur: in foro interno, in foro conscientiae, in foro paenitentiae vel similia, licet etiam extra confessionem, sed pro foro interno tantum absolvere.

Ritus absolvendi in foro externo est ille qui invenitur in *Rit. Rom.*, Tit. IV, c. III-V (non ad valid.); in foro interno est ille qui continetur in absolutione sacramentali (non ad val.).

APPLICATIO

Maior pars temporis vitae sacerdotalis impenditur in hoc Sacramento Paenitentiae, Sacramento Misericordiae administrando: nonne ergo debeo maxima cura meipsum ad illud ministerium praeparare?

Praeparare me debeo non solum scientia ut omnes casus solve valeam, non solum prudentia ut possim in omnibus invenire quo haec anima magis indiget, sed etiam patientia. Debeo mihi talem indolem characteris acquirere, ut dignus ibi sim pater misericordiae, ut ad exemplum Christi quemlibet peccatorem aequo animo aequalique amore et misericordia recipiam, audiam, corrigam, et absolutum dimittam.

Hoc ministerium mihi sit schola humilitatis: non debeo mirari de peccatis, neque de pessimis criminibus aliorum. Quando S. Franciscus Assisiensis quadam die vidit latronem ductum ad supplicium, ad seipsum locutus est: En, Francisce, quod tu esses, si gratia Dei te non praeservasset. Ita possum et ego dicere, etiam maxima et pessima crimina audiens: en quod et ego for-

APPLICATIO

san fecissem, si gratia Dei non me praeservasset. Possumne ergo mirari vel irasci? Nonne potius talis cogitatio ad immensam misericordiam me disponet?...

Et pro meipso: quidquid mali fuit in vita mea anteacta, per Sacramentum Paenitentiae ablutum est, erasum est ac si nunquam fuisset. In vita mea anteacta coram oculo omnisciente Dei nonnisi bonum amplius invenitur. Quantam gratitudinem hoc in me excitare debet! Utique historia verissima vitae meae et conscientia mea in memoriam revocant probrosa peccata — sed intercessit Sacramentum Misericordiae, et tota historia vitae meae non amplius valet contra me in oculis Dei! Peccata mea per totam vitam meam mihi erunt ratio confusionis et doloris, sed Sacramentum Paenitentiae mihi est ratio exsultationis et gratitudinis! Nonne ergo in futuro dignus talis doni ambulabo?

CAPUT V

DE S. COMMUNIONE

seu de Sacramento Eucharistiae

Solent, ubi de Eucharistia agitur, plura elementa Sacramentum vocari, quae revera Sacramentum sensu stricto, uti illud supra, n. 1, definivimus, non sunt. Ita solet Ssmum Sacramentum vocari ipsum Corpus Christi sub speciebus panis et vini; consecratio dici solet « Sacramentum in fieri ». Quae omnia in sensu vero (quo dicuntur septem esse Sacramenta) Sacramentum non sunt. Corpus Christi eucharisticum est quidem materia Sacramenti, uti infra videbimus, et proinde Consecratio est praeparatio illius materiae, sed minime est Sacramentum, sicut etiam consecratio olei sacri non est Sacramentum Confirmationis vel Extremae Unctionis in fieri! Quare, quoties loquimur de Sacramento Eucharistiae, de sola S. Communione loquimur.

Ar t . 1

NATURA

§ 1. NOTIO

279. — DEFINITIO. Sacramentum Eucharistiae seu S. Communio est Sacramentum quo per modum convivii Corpus et Sanguis Domini sub speciebus panis ac vini sumitur ad spiritualem animae refectionem.

Explicatur. *Sacramentum* : scii. Sacramentum Novae Legis uti in c. I describitur.

Per modum convivii: indicatur ritus sacramentalis, scii, manducatio, quae est essentialis in S. Communione.

Corpus et Sanguis Domini sub speciebus: indicatur materia manducanda.

Ad spiritualem animae refectionem : indicatur gratia propria huius Sacramenti: vires necessarias ad vitam vere Christianam ducendam : et cum in vita Christiana primum locum obtineat lex caritatis, hoc Sacramentum etiam imprimis praebet vires ad hanc legem caritatis observandam, quam iuxta antiquissimum symbolismum ecclesiasticum, specialiter repraesentat sub forma unius panis ex multis granis et unius vini ex multis uvis.

§ 2. NECESSITAS

280. — I. Omnis christianus, qui ad usum rationis pervenit, tenetur quotannis S. Communionem recipere.

Explicatur. *Qui ad usum rationis pervenit*: quam aetate quis ad usum rationis pervenit, in singulis casibus videndum est; a lege communi praesumitur anno aetatis septimo (can. 88, § 3); educatores vero et confessarius in casu particulari iudicare debent. Notandum non requiri talem usum rationis ut peccati mortalis sit capax, sed talem ut panem eucharisticum ab alio discernere queat (cf. n. 315).

Sunt vero Auctores, qui putant pueros ante completum septennium nunquam teneri, cum haec lex sit ecclesiastica, puerique ante septennium nulla lege ecclesiastica teneantur (can. 12); atamen, can. 859 explicite aliter cavere videtur eo quod dicit: Omnis... fidelis postquam ad annos discretionis i. e. ad rationis usum pervenerit... Hoc idem respondit Comm. Int. Cod. in suo primo responso, dic 3 Ian. 1918. — Ulteriora vide infra, n. 316.

Illum qui ad usum rationis nondum pervenit, non teneri S. Communionem recipere, constat ex Cone. Trid.: «Si quis dixerit parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse eucharistiae communionem, A. S. » (DB 937).

« Neque ideo tamen damnanda est antiquitas, si cum morem in quibusdam locis aliquando servavit. Ut enim sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certe eos nulla salutis necessitate id fecisse sine controversia credendum est » (DB 933).

Tenetur: tum ex praecepto divino, tum ex praecepto ecclesiastico. Praeceptum divinum autem non determinat tempus, quod a praecepto ecclesiastico pressius determinatur.

Quotannis: h. e. tempore paschali, quod currit a Dominica Palmarum ad Dominicam in Albis; sed locorum Ordinariis fas est, si ita personarum ac locorum adiuncta exigant, hoc tempus etiam pro omnibus suis fidelibus anticipare, non tamen ante IV diem dominicam Quadragesimae, vel prorogare, non tamen ultra festum Ssmae Trinitatis (can. 859, § 2) nisi peculiari facultate sint muniti.

NOTA. 1. Cum extensio temporis paschalis sit privilegium locale, eo uti possunt etiam peregrini qui in illum locum migrant antequam tempus utile in territorio proprii domicilii exspiraverit.
2. Non debet, si quis quodam anno omiserit Communionem annualem, eam alio anno supplere (vol. I, n. 88, 2).

S. Communionem recipere: huic praecepto autem non satisfacit communione sacrilega (can. 861).

Probatur. Primum: Tenetur: *Ex doctrina Ecclesiae*: Cone. Trident.: Sumi autem voluit (Salvator) Sacramentum hoc tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur et confortentur viventes vita illius et tanquam antidotum quo liberemur a culpis quotidianis et a peccatis mortalibus praeservemur (DB 875).

Ex S. Scriptura: Nisi manducaveritis carnem Filii Hominis, et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis (Io. 6, 54).

Ex ratione: Uti videri potest ex ritu sacramentali huius Sacramenti, qui est signum gratiae quae in eo confertur, S. Communio est refectio animae, in qua vires reficiuntur pro laboribus quotidianis. Immo, sicut corpus vivere non posset sine cibo suo, ita etiam anima diu vivere non valet sine cibo suo, seu refectio animae in S. Communionem saltem aliquando est necessaria.

Secundum: Quotannis: can. 859: Omnis utriusque sexus fide-

lis, postquam ad annos discretionis, i. e. ad rationis usum, pervenerit, debet semel in anno, saltem in Paschate, Eucharistiae Sacramentum recipere, nisi forte de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum.

Gravitas transgressionis. Peccatum mortale committit, qui tempore praescripto S. Communionem (sine ratione excusante) non recipit, etiamsi proxima die S. Communionem recipiat. Similiter peccatum mortale committit, qui, cum quacumque de causa tempore praescripto eam non receperit, eam etiam (sine ratione excusante) reliquo anni tempore non recipit; in illo vero qui culpabiliter tempore utili S. Communionem non recepit et etiam reliquo anni tempore eam non recipit, non est admittendum duplex peccatum, nam haec obligatio est unica.

NOTA. Obligatio praecepti Communionis in quantum impuberes obligat, etiam et praecipue recidit in eos qui ipsorum curam habere debent, i. e. parentes, tutores, confessarium, institutores et parochum (can. 860). Parochi autem est *invigilare* ut pueri rite instituantur et admittantur (can. 854 § 5) eosque instruere (c. 1330). Pueri ipsi autem, ob aetatis imbecillitatem a peccato saltem mortali plerumque excusati erunt.

281. — II. Omnis christianus, qui ad usum rationis pervenit, tenetur in gravi periculo mortis S. Communionem (Viaticum) recipere.

Explicatur. Qui ad usum rationis pervenit: haec obligatio ergo incipit eadem aetate ac obligatio praecedens. Quare etiam pueris praebendum est Viaticum si sufficientem usum rationis, uti supra, habent, etiamsi de facto primam Communionem nondum receperint; imo pro Viatico in puero requiritur minor *instructio* ac pro prima Communionem (cf. n. 315). Ita, si puer, qui proximo Paschate primam Communionem est recepturus, in periculo mortis incidit, tenetur iam nunc S. Communionem per modum Viatici recipere.

Tenetur: ex praecepto divino.

In gravi periculo mortis: undequaue sit hoc periculum: sive ex morbo, sive ex imminente periculo gravis contagionis, sive ex

operatione chirurgica, sive ex sententia capitali, sive ex instante praelio, etc.

NOTA. Can. 865: Sanctum Viaticum infirmis ne nimium differatur; et qui animarum curam gerunt, sedulo advigilent ut eo infirmi plene sui compotes reficiantur.

S. Communio : in periculo mortis vocari solet Viaticum, quia est quasi cibus pro magno itinere definitivo in aeternam patriam. Uti patet, obligationi huic non satisfacit per Communionem sacrilegam; sed tenetur moribundus, qui sacrilege Viaticum recepit, post sinceram confessionem et validam absolutionem, iterum Viaticum recipere, nisi ab hoc excusetur gravi periculo gravis infamiae vel laesionis sigilli Sacramentalis (cf. n. 204 ss.).

*Probat*ur. Ex doctrina et praxi universali Ecclesiae: can. 864: In periculo mortis, quavis ex causa procedat, fideles sacrae Communionis recipiendae praecepto tenentur.

Gravitas transgressionis. Qui in periculo mortis S. Viaticum non recipit, committit peccatum mortale.

NOTA. Quoad Viaticum adulti in periculo mortis breviter instructi et baptizati, cf. supra, n. 80.

282. — SCHOLION. *Utrum Viaticum recipere teneatur ille qui brevi ante S. Communionem recepit.*

Casus est illius qui sive eadem die sive brevi ante S. Communionem extra periculum mortis recepit, et nunc subito in periculum mortis venit. Nullum dubium est illum *posse* S. Viaticum recipere, etiamsi eadem die S. Communionem recepit, imo dicit can. 864, § 2: valde suadendum ut in vitae discrimine adducti denuo communicent. Sed quaestio est utrum etiam teneatur. Eum qui eadem die S. Communionem recepit, non teneri constat ex eo quod can. 864 non loquitur de obligatione, sed dicit: valde suadendum. Quid autem si « brevi ante » communicavit? Brevi ante solent Auctores intelligere intra octo dies; plures Auctores cum Lugo negant illum adhuc teneri (etsi suadendum sit), eorumque sententia est probabilis; attamen probabilius videtur eum adhuc teneri: argumentum enim illum iam suae obligationi satisfecisse,

non valet, cum nemo possit obligationi satisfacere ante tempus (vol. I, n. 88, 2). Verum est, etiam illum qui eadem die S. Communionem recepit, ante tempus obligationi satisfecisse; sed ex praxi Ecclesiae (quae utique exceptiones admittit) unicae Communionis in die, patet non adesse paritatem inter eum qui eadem die et illum qui alia die iam communicavit; de caetero, de illo habemus argumentum positivum (etsi implicitum tantum) illum non teneri, quod de hoc non habemus. Unde concludendum: ille qui non eadem die, sed brevi ante (intra 8 dies) S. Communionem recepit, probabilius tenetur Viaticum recipere; potest tamen in praxi sequi sententiam dicentium eum non teneri.

Ar t . 2

DE RITU SACRAMENTALI

§ 1. DE IPSO RITU SACRAMENTALI

283. — Ritus sacramentalis S. Communionis consistit in convivio seu in manducatione Corporis et Sanguinis Domini eucharistici.

Explicatur. Convivio: ex hoc patet nihil referre utrum unam vel plures hostias, magnam vel parvam, sub una vel sub utraque specie recipit: si unitas moralis receptionis talis est ut per modum unius convivii recipere censendus sit, semel tantum Sacramentum recipit.

Manducatione: manducatio censetur quando cibus introducit in os et inde in stomachum transmittitur. Quare si quis (c. g. ex falsa devotione) S. Hostiam tamdiu in ore tenet ut in eo dissolvantur species, et proinde praesentia realis cesset, non manducat, et proinde Sacramentum non recipit; similiter si quis S. Hostiam sumpsit in ore et iterum expuit, non recipit Sacramentum; si autem S. Hostiam deglutivit et evomit, Sacramentum recipit; similiter qui ad profanationem Sanctissimi vitandam S. Species consumit, Sacramentum recipit.

Corporis et Sanguinis Domini eucharistici: cum tum Corpus tum Sanguis Domini sub unaquaque specie perfecte contineatur, Sacramentum perfecte recipitur etiam sub una specie. De hoc plura in scholio, n. 287. Corpus et Sanguis Domini eucharisticum constituunt materiam huius convivii. De praeparatione huius materiae in § sequenti agendum erit. Cum praesentia realis cesset statim ac species panis et vini corrumpuntur, qui species corruptas manducat, Sacramentum non recipit: quare sacerdos semper curare debet, ut hostiae distribuendae sint incorruptae (cf. n. 344).

284. — SCHOLION I. *Utrum qui in statu peccati mortalis Corpus Christi eucharisticum ore sumit, sed non déglutit, committat sacrilegium.*

Cum S. Communio consistat in manducatione, ipse autem, in casu, Corpus Christi non manducet, non videtur committere sacrilegium indignae susceptionis, sed tamen simulationis Sacramenti, cum Sacramentum non recipiat; addit insuper malitiam sacrilegii indignae tractationis Corporis Christi sive illud in ore dissolvat sive (quod peius est) illud exspuat.

285. — SCHOLION II. *Utrum S. Communio dari possit iis qui sensibus sunt destituti.*

Cum pro hoc Sacramento recipiendo non requiratur actualis usus rationis, nihil obstat quominus etiam sensibus destituto S. Communio detur dummodo alia requisita (imprimis intentio) adsint et capax sit *sine periculo irreverentiae* S. Hostiam deglutire. Cum autem gencratim deglutire non valeant, in praxi eis S. Communio dari non solet.

286. — SCHOLION III. *Utrum S. Communio dari possit per oesophagum artificialem.*

Sunt qui negant, quia ita cibus non *ex ore* in stomachum traducitur. Alii negant quia putant hoc sine irreverentia fieri non posse. Putamus tamen S. Communionem in casu necessitatis etiam per oesophagum artificialem dari posse, quia essenziale manducationis, scii, traiectio cibi in stomachum, habetur, et in-

super sufficiens sit ratio omittendi modum ordinarium (scii, ex ore), dummodo, uti patet, sine irreverentia fieri possit.

287. — SCHOLION IV. *De Communionem sub una vel sub utraque specie.*

In ritu latino S. Communio sub sola specie panis praebeatur (can. 852). Communio sub utraque specie non est necessaria nisi pro Celebrante in Missa. In ritibus orientalibus solet sub utraque specie etiam fidelibus praeberi. Omnibus fidelibus cuiusvis ritus datur facultas ut, pietatis causa, Sacramentum Eucharisticum quolibet ritu confectum suscipiant; S. Viaticum moribundis ritu proprio accipiendum est; sed urgente necessitate fas esto quolibet ritu illud suscipere (can. 866).

Sed quaeritur utrum in casu necessitatis, si e. g. moribundus nullo modo particulam hostiae deglutire possit, Viaticum sub specie vini administrari possit. Generatim ab Auctoribus negatur; attamen hoc non improbabiliter licitum esse cum Iorio, III, n. 148 tenemus: dum enim obligatio Viatici recipiendi est lex divina, prohibitio illud sub specie vini praebendi est lex ecclesiastica. Quare, remoto scandalo et periculo irreverentiae, liceret moribundo qui secus Viaticum recipere non posset, illud sub specie vini administrare; hoc autem practice, propter periculum irreverentiae, solum possibile erit, si S. Missa in ipso cubiculo infirmi vel in cubiculo proximo celebratur.

NOTA. Solet ab haereticis quibusdam obiici Communionem sub una specie esse innovationem ab Ecclesia introductam. Ad hoc respondendum est 1) Ecclesiam tunc usam esse iure suo; 2) hoc autem minime fuisse innovationem, cum iam ex antiquissimis temporibus S. Communionem sub una specie in usu fuisse constet: e. g. Christiani qui S. Communionem domum portabant, sub specie solius panis communicabant, infantibus sub sola specie vini ministrabatur.

§ 2. DE MATERIA PRAEPARANDA SEU DE CONSECRATIONE

Materia in S. Communionem sumenda est Corpus et Sanguis Domini sub speciebus panis et vini. Actio qua haec materia producit est Consecratio, in qua per transsubstantiationem Chri-

stus vere praesens efficitur sub speciebus panis et vini, quorum substantia convertitur in substantiam Corporis et Sanguinis Christi, solis manentibus accidentibus panis et vini. De hac actione nunc tractandum est.

A. MATERIA ADHIBENDA

288. — I. **Materia valida Consecrationis est solus panis et**

Explicatur. *Panis et vinum*: infra, n. 292 ss., exponemus quatenam debeant esse qualitates huius panis et vini.

NOTA. Cum circa hoc Sacramentum nunquam adsit extrema necessitas, nunquam licet, propter periculum etiam idololatriae, in eo adhibere materiam dubiam.

Probatur. Cone. Lateran. IV: Iesus Christus, cuius Corpus et Sanguis in Sacramento Altaris sub speciebus panis et vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane in Corpus et vino in Sanguinem potestate divina (DB 430).

Cone. Florent.: In azymo sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici; sacerdotesque in altero ipsorum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scii, iuxta suae Ecclesiae sive occidentalis sive orientalis consuetudinem (DB 692). Tertium est Eucharistiae Sacramentum, cuius materia est panis triticeus et vinum de vite (DB 698).

Ex doctrina universali Ecclesiae.

289. — II. Ad validitatem Consecrationis requiritur ut materia sit ministro praesens, et intentione ministri in individuo determinata.

Explicatur. *Praesens*: h. e. ita ut pronomine demonstrativo « hoc » et « hic » (quod in formula adhibetur) secundum usum ordinarium hominum designari possit.

Non requiritur ut actu videri possit, neque ut halitu tangatur. Ita hostiae in pyxide contentae, etiam (quod tamen vitandum est) in pyxide cooperto, valide consecrantur. Inter materiam ergo quae vere praesens dici potest, quatenam consecratur, pendebit

ab intentione ministri; quare in praxi tutum et conveniens erit (ad vitanda dubia) ut minister semel pro semper intentionem faciat consecrandi omnem materiam consecrabilem quae super corporale deponitur (cf. n. 298).

NOTA. iuxta Rubricas materia debet adesse tempore Offertorii; quod si autem post Offertorium tantum afferatur (vel si post Offertorium mutanda esset) potest ex rationabili causa adhuc consecrari, sed prius nova materia saltem mentaliter offerenda est. Maior causa requiritur ad consecrandum allata ad Secreta vel Praefationem; gravis causa ad consecrandum allata durante Canone, ante Consecrationem. Nunquam licet post Consecrationem allatam materiam iterata consecratione consecrare.

Intentione determinata: cf. n. 298; ita non sufficit determinare: volo ex centum hostiis consecrare quinquaginta, sed debet indicari quales sint illae quinquaginta. Attamen necesse non est, imo minime consulendum, ut numerus determinetur (volo consecrare has decem) ne, si forsan plures adsint, dubium sit quae-nam sint consecratae.

290. — COROLLARIUM PRACTICUM. Ex hoc quod materia debet esse intentione determinata, oriri solent plures quaestiones, quatenus materia sit consecrata. Uti patet, totum responsum pendet ab intentione consecrantis:

1. Si ergo pyxis posita est in cornu altaris, intra candelabra, etc., per se materia est consecrabilis. Si ergo conscio celebrante ibi posita fuit, posset esse consecrata: quare securius omnis sacerdos semel pro semper faciat intentionem e. g. consecrandi omnia et sola quae super *corporale* inveniuntur.

2. Quoad parvas micas quae in pyxide inveniuntur iam ante Consecrationem, quidam suadent intentionem non consecrandi eas; attamen magis commendabilis videtur intentio omnia consecrandi quae in pyxide consecrabilia inveniuntur: secus enim in pyxide miscentur consecrata et non consecrata, et in fine nescitur quid sit consecratum, quid non.

3. Quoad guttulas quae parieti calicis forsan adhaerent, similiter videtur consulenda intentio consecrandi quidquid consecrabile *in* calice (non in pariete externa) continetur.

NOTA. 1. Materia dubie consecrata nullo modo potest adorationi fidelium vel in S. Communionem praeberi.

Si alia materia eiusdem speciei (e. g. alia hostia) in ea Missa non fuit consecrata, materia haec dubie consecrata debet, si potest, in eodem Sacrificio sub conditione iterum consecrari et consumi (cf. c. IX); si alia materia eiusdem speciei in ea Missa consecrata fuit, vel si unitas moralis cum eo Sacrificio haberi non amplius potest, debet haec materia dubie consecrata vel a celebrante cuiuslibet Missae post propriam Communionem, sed ante ablutiones, consumi vel sub conditione iterum consecrari.

2. Si non consecratae hostiae miscentur consecratis, tota quantitas uti dubie consecrata habenda est, et proinde iterum sub conditione consecranda, vel a sacerdote uti supra (nota 1) consumi.

291. — III. Nefas est, urgente etiam extrema necessitate, alteram materiam sine altera consecrare (can. 817).

Explicatur. *Nefas*: h. e. non videtur invalidum, sed graviter illicitum. Unaquaque enim formula in se est effectiva transsubstantiationis, nec requirit alteram, uti patet ex eo quod Hostia consecrata adoratur antequam altera formula pronuntietur. Quaestio tamen ponitur ab Auctoribus, utrum valida sit Consecratio facta cum intentione unam tantum speciem consecrandi, e. g. quia alia non habetur nec haberi potest. Quidam putant talem Consecrationem non solum esse graviter illicitam (nefas), sed etiam invalidam, quia Consecratio a Sacrificio separari non valet, et ad validitatem Sacrificii requirunt duplicem Consecrationem (cf. c. IX, n. 589). Alii tenent solum ex praecepto divino Consecrationem coniungi cum Sacrificio, ita ut Sacrificium sine Consecratione impossibile quidem sit, non vero necessario Consecratio sine Sacrificio sit impossibilis: in hoc casu autem nihil obstat quominus Consecratio unius speciei valide fiat etiam cum intentione non consecrandi alteram. Hoc autem semper constituit peccatum mortale, etiam in extrema necessitate: nefas est, urgente etiam extrema necessitate (can. 817).

I. Panis.

292. — I. Panis debet esse ex pura farina triticea et aqua naturali confectus et igne coctus; insuper, saltem in Ecclesia latina, debet esse azymus.

Explicatur. Farina: (ad val.): farina est pulvis ex granis molitis obtenta et cribro purgata; ex granis autem contritis, per aliquas horas in aqua infusis (non tamen usque ad corruptionem) et deinde compressis, non quidem obtinetur farina, sed tamen materia similis valida; si fieri potest, curandum tamen est ut frumentum apto instrumento in farinam redigatur et cribro exacte purgetur (S. Off. 25 lun. 1852).

Triticea: materia valida est sola et omnis farina ex tritico: cuiusvis autem regionis triticum, etiamsi variationes accidentales praeseferat, dummodo revera ad speciem tritici a botanicis referatur, est materia valida et licita. Omnis autem alia materia, uti hordeum, zea, avena, oryza, milium etc. quae tritici species non sunt, sunt materia invalida.

NOTA. Rectores ecclesiarum vel qui hostias conficiunt curent, quatenus possibile est, ne a tabernis publicis farinam pro hostiis conficiendis emant, sed omni cura advigilent ut genuina frumenti farina adhibeatur.

Quare etiam si ab optimis Christianis farinam suam emant vel granum moliendum tradunt, semper explicite dicant illam farinam esse pro hostiis conficiendis, ne iuxta usum alias materias immisceant.

Aqua naturali: ex farina et aqua fit pasta coquenda; nihil aliud addatur (sal, saccharum, etc.): omnis admixtio est illicita; notabilis vero admixtio alius liquoris (lactis, vini, olei; notabilis censetur circa 1/3), redderet materiam invalidam.

Igne coctus: (ad val.): massa ex farina et aqua subacta igne coquenda est, nec sufficit cruda vel vapore cocta vel sole siccata: non enim est verus panis. Non tamen refert utrum ferrum in quo panis coquitur carbonibus vel corrente electrica calefiat.

Azymus: (ad lie.): pro sacerdotibus latinis Ecclesia ita urget pro Consecratione usum panis azymi, ut solum ad complendum Sacrificium iam inceptum et probabilius ad praebendum Viaticum adhibere possint panem fermentatum si azymus haberi nequit; pro distributione autem S. Communionis, ubi necessitas urget nec sacerdos adsit alterius ritus fermentatum adhibentis, etiam sacerdos latinus potest *distribuere* panem eucharisticum fermentatum, adhibendo tamen ritum distributionis latinum (ergo sub una specie) (can. 851, § 2).

Pr ob a t u r. Ex doctrina universali Ecclesiae: can. 815, § 1: Panis debet esse mere triticeus. Can. 816: In Missae celebratione sacerdos, secundum proprium ritum, debet panem azymum vel fermentatum adhibere ubicumque sacrum litet (ergo etiam in territorio ubi solet fermentatus panis adhiberi).

Ex Missali: De Defectibus, III, 1: Si panis non sit triticeus, vel si triticeus, admixtus sit granis alterius generis in tanta quantitate ut non maneat panis triticeus vel sit alioqui corruptus, non conficitur Sacramentum. 2: Si sit confectus de aqua rosacea, vel alterius distillationis, dubium est an conficiatur.

Gr a v i t a s t r a n s g r e s s i o n i s. Qui consecraret hostiam cui admixta sit alia materia, committeret peccatum mortale, nisi adsit ratio sufficiens non curandi de minima quantitate materiae alienae ei admixtae. Qui consecraret hostiam non igne coctam, committeret peccatum mortale. Qui adhiberet panem fermentatum extra duos casus supra indicatos, committeret peccatum mortale (*Missale*, De Defectibus, III, 3).

293. — II. Hostia consecranda debet esse recens et incorrupta, munda, formae rotundae et integra.

Explicatur. *Recens*: non ante 15 vel ad summum 20 dies confecta (Caer. *Rom.-Ser.*, n. 443): hoc independenter ab alia praescriptione renovandi Species conservatas semel saltem in hebdomada (cf. n. 344).

Incorrupta: corrumpitur quando panis chemice decomponitur, ita ut panis non amplius recte vocari possit. Corruptio praesertim ex humiditate incipit; quare praesertim tempore humiditatis curandum est ut tam recentes sint hostiae, ut non solum corruptio non inceperit ante consecrationem, sed etiam ante consummationem. Si hostia coeperit corrumpi, sed nondum sit corrupta, Consecratio est valida, sed graviter illicita. Si hostia totaliter est corrupta, Consecratio invalida est, et non conficitur Corpus Christi.

Munda: propter reverentiam erga Corpus Christi.

Formae rotundae: ita requirit universalis usus in Ecclesia latina; in Ecclesia graeca adhibetur forma quadrata pro magnis, triangularis pro parvis hostiis. Hostia adhibenda in Sacrificio

Missae debet esse maior (ca 6-9 cm. in diametro) cum imagine Crucifixi impressa, ubi est consuetudo (S.R.C. 26 Apr. 1834); pro Communionem fidelium debet esse minor (ca 3 cm. in diametro). Si autem magna hostia haberi non potest, licite etiam parva adhibetur pro celebratione Missae.

Integra: non fracta, nec cui desit pars formae rotundae; hoc praesertim valet pro magna hostia, sed etiam pro parvis: reprobanda est ergo consuetudo quae apud quosdam habetur ita excutiendi parvas hostias, ut cuilibet quaedam pars desit. Quodsi autem hostiae parvulae numero sufficienti haberi non possunt pro multitudine communicantium, licite magnae, vel etiam parvae hostiae franguntur, etiamsi tunc formam rotundam non amplius habeant: attamen nunquam in tam parvulas particulas frangantur, ut in ore perdantur et deglutiri non valeant (cf. n. 341).

NOTA. 1. Si fractura vel macula deprehenditur post Offertorium Missae, licite adhibetur, remoto scandalo, si autem ante oblationem deprehenditur, alia sumatur, si fieri potest.

2. Sacrista vel ille qui curam habet de hostiis semper attendat ut hostiae parvulae a particulis adhaerentibus mudentur, eas in cribro magnis foraminibus munito agitando antequam in pyxide eas componat; similiter sacerdos ante Missam videat ne particulae hostiae maiori adhaereant quae durante Missa facile decendant.

Gravitas transgressionis. Consecrare hostias ante plus quam 15 vel 20 dies confectas videtur esse peccatum veniale; cum ratione proportionate gravi omnino liceret etiam vetustiores hostias consecrare, dummodo nullum sit periculum corruptionis. Consecrare hostiam quae corrumpi coeperit, extra casum extremae necessitatis esset peccatum mortale. Consecrare hostiam non mundam vel non integram est peccatum mortale vel veniale pro maiore vel minore irreverentia et scandalo. Consecrare hostiam non rotundam videtur esse peccatum veniale (remoto scandalo).

2. *Vinum*.

294. — Vinum debet esse purum ex uvis maturis vitis expressum et fermentatum, non corruptum //

Explicatur. Purum: h. e. nulla materia aliena admixta et ex quo nullum elementum essenziale extractum est. Materia aliena

esset saccharum vel alcohol quod non esset distillatum ex vino de vite. Permisit quidem S. Officium, 30 Iui. 1890, ut vino nimis debili quam conservari possit, admisceatur alcohol, dummodo sit alcohol ex genimine vitis extractus, et quantitas alcoholica addita una cum ea quam vinum illud naturaliter continet, non excedat proportionem 12 %, et admixtio fiat quando vinum est valde recens (DB 1938) seu quando fermentatio tumultuosa defervescere incepit (S. Off. 5 Aug. 1896). Imo eadem die 5 Aug. 1896 permisit ut vino quod naturaliter iam plus quam 12 gradus alcohol continet, addi possit alcohol usquedum 17 vel 18 gradus attingat, dummodo alcohol extractus sit ex genimine vitis et admixtio fiat quando fermentatio tumultuosa defervescere incepit.

Elementum essentielle vini videtur esse alcohol; unde si tota quantitas alcoholica extraheretur, non esset verum vinum (S. Off. 1 Iun. 1910).

Ex uvis maturis: invalidum esset vinum artificiosum, vinum ex pomis aliisque fructibus, cerevisia, etc. Liquor ex uvis immaturis expressus non est vinum, et proinde materia invalida. Vinum vero ex uvis siccatis expressum materia valida est, dummodo per fermentationem naturalem, sicut aliud vinum obtineatur (S.C.P.F. 22 Iui. 1706; S. Off. 7 Maii 1879).

Expressum: non distillatum. Non tamen prohibetur vinum ebullire usque ad 65 gradus altitudinis, ita ut, aqua evaporata, quantitas alcoholica augeatur et vinum facilius conservetur (S. Off. 8 Maii 1887; DB 1937); nec prohibetur mustum (ante fermentationem) igne evaporare, dummodo talis decoctio non impediat naturalem fermentationem alcoholicam (S. Off. 5 Aug. 1896).

Fermentatum: (ad lie.): mustum enim videtur vinum verum, sed non perfectum.

Non corruptum: corrumpitur eo quod fit acetum. Notandum vero non omne vinum habens gustum acetosum esse corruptum: habetur nempe vinum quod naturaliter habet gustum acetosum. Sed corruptio fit ex oxydatione alcoholis; quando inceptus est ille processus, fit materia illicita; quando tota quantitas alcoholica oxydata est, fit materia invalida.

NOTA. Haec oxydatio fit ex eo quod vinum exponitur aeri, praesertim calido; quare vinum conservetur seclusus ab aere, praesertim tempore aestivo. Bonum est tempore aestivo vinum in parvis lagenis conservare, ut paucis diebus consummetur.

Probatur. Ex universali doctrina Ecclesiae: can. 815: Vinum debet esse naturale de genimine vitis et non corruptum.

Ex *Missali*, De Defectibus, IV, 1: Si vinum sit factum penitus acetum vel penitus putridum, non conficitur Sacramentum. 2: Si vinum coeperit acescere vel corrumpi, vel fuerit aliquantum acre, vel mustum de uvis tunc expressum... conficitur Sacramentum, sed conficiens graviter peccat.

Gravitas transgressionis. Materiam etiam validam, sed illicitam consecrare est peccatum mortale. Vinum vero parum acscens consecrare, si aliud haberi nequit, non videtur esse peccatum.

NOTA. 1. Controvertitur utrum vinum congelatum sit materia valida necne; cum autem in Consecratione nunquam liceat materiam dubiam adhibere (cf. n. 288), practice vinum congelatum semper erit liquefaciendum, uti in *Missali* (De Defectibus, X, 11) dicitur pro sumptione.

2. Quantitas vini consecrandi praescribitur in Caeremoniali (*Rom.-Ser.*, n. 221): ordinarie quidem tantum, quantum unico haustu facile sumi queat. Ubi habetur penuria vini, quantitas minima semper sit talis ut defluere et per modum potus sumi possit.

3. Dignitas tanti Sacramenti postulat ut caeteris paribus melius vinum semper praeferatur.

295. — Vino consecrando, iuxta rubricas, admiscenda est modica quantitas aquae naturalis.

Explicatur. *Iuxta rubricas*: h. e. minime licet hanc mixtionem facere e. g. in sacristia vel in cellario, sed postquam vinum infusum est in calice. Quodsi sacerdos animadvertat omissionem huius immixtionis, debet eam ante Consecrationem supplere, non autem post Consecrationem (*Missale*, De Defectibus, IV, 7).

Modica quantitas: imo dicit can. 814: modicissima. *Caer. Rom.-Ser.*, n. 221, dicit 3 scii, aut 4 guttas. Si quantitas esset notabilis

(tertia pars quantitatis vini) materia dubia evaderet, et aliqua pars vini addenda esset. Non tamen debet nimis scrupulose diiudicari, nec sunt specialia instrumenta adhibenda ut guttulae numerentur! Imo usus parvi cochlearis, quod in pluribus regionibus adhiberi solet, ab Ecclesia minime praescribitur, sed mere toleratur (*Caer. Rom.-Ser.*, n. 203). Humano modo ergo modica quantitas infundatur, nec de ea scrupulose agatur, dummodo tertiam partem vini non attingat.

Aquae naturalis: quaelibet aqua naturalis potabilis, etiam acidula, alcalina, vaporosa (aqua mineralis naturalis), non vero aqua rosacea vel ex alia distillatione.

Probat ur. Can. 814: ... Vino, cui modicissima aqua miscenda est.

Missale, De Defectibus, IV, 2: si ... non fuerit admixta aqua, vel fuerit admixta aqua rosacea seu alterius distillationis, conficitur Sacramentum, sed conficiens graviter peccat.

Gravitas transgressionis. Sive nullam aquam, sive aquam non naturalem, sive nimiam quantitatem infundere est peccatum mortale.

B. FORMULA

296. — Formula Consecrationis panis est: Hoc est enim Corpus Meum; formula Consecrationis vini est: Hic est enim Calix Sanguinis Mei, Novi et Aeterni Testamenti, Mysterium Fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Explicatur. Auctores dicere solent sola verba: Hoc est Corpus Meum, Hic est Calix Sanguinis Mei (vel Sanguis Meus) esse essentialia. In *Missali* autem, De Defectibus, V, 1 dicitur: Si quis aliquid diminueret vel immutaret de (tota hac) forma Consecrationis Corporis et Sanguinis, et in ipsa verborum immutatione verba idem non significarent, non conficeret Sacramentum. Si vero aliquid adderet quod significationem non mutaret, conficeret quidem, sed gravissime peccaret. Unde videtur Missale totam formulam considerare essentialem, saltem quoad sensum verborum.

- NOTA. 1. Hic idem notandum est, quod supra, n. 4, de mutationibus in formula Sacramentorum, praesertim in Nota diximus.
2. Videtur quidem Scotus docuisse ad verba Consecrationis pertinere etiam praecedentia: Qui pridie... et Simili modo... Attamen nullo modo pertinent ad essentiam formulae consccrativae, sed serviunt ad introducenda ipsa verba consecratoria; quare, quoties ex quadam ratione iteranda est Consecratio unius speciei, ipsum Missale (De Defectibus) praescribit ut ab illis verbis incipiatur.
3. Notatu dignum est quod dicit *Missale*, De Defectibus, V, 2: Si celebrans non recordetur se dixisse ea quae in Consecratione communiter dicuntur, non debet propterea turbari. Si tamen *certo* ei constat, se omisisse aliquid eorum quae sunt de necessitate Sacramenti, i. e. formam Consecrationis seu partem, resumat ipsam formam, et caetera prosequatur per ordinem. Si vero *valde probabiliter* dubitet se aliquid essenziale omisisse: iteret formam saltem sub tacita conditione. Si autem non sunt de necessitate Sacramenti, non resumat, sed procedat ulterius.

Pr ob a t u r . Vide apud Dogmaticos.

Gr a v i t a s t r a n s g r e s s i o n i s . Omnis mutatio formulae, etiam accidentalis, dummodo sit voluntaria, est irreverentia erga ritum tam sanctum et proinde peccatum mortale. Generatim tamen tenent Auctores omissionem verbi « enim » non esse mortale, sed veniale.

C. MINISTER

1. Q u i s s i t .

297. — Minister Consecrationis est omnis et solus sacerdos.

Explicatur. *Omnis et solus*: ita est potestas consecrandi connexa cum sacerdotio, ut neque Ecclesia sacerdoti quantumvis indigno hanc potestatem auferre queat.

Pr ob a t u r . Innocentius III, Prof. Fid. pro Waldensibus: Unde firmiter credimus et confitemur, quod quantumcumque quilibet honestus, religiosus, sanctus et prudens sit, non potest nec debet Eucharistiam consecrare... nisi sit presbyter, a visibili et tangibili episcopo regulariter ordinatus (DB 424).

Cone. Latran. IV: Et hoc utique Sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui rite fuerit ordinatus (DB 430).

2. *Requisita.*

298. — Praeter requisita in Celebrante Missae (cf. n. 603-609), pro ipsa Consecratione requiritur intentio salte virtualis.

Explicatur. *Intentio virtualis*: etsi maxime sit commendabilis, non tamen requiritur intentio actualis, qua hic et nunc ad consecranda attendat: tale requisitum enim locum daret innumeris scrupulis; virtualis est illa qua, virtute suae voluntatis celebrandi Missam, quando pervenit ad verba Consecrationis, etiamsi hic et nunc distractus sit, vere vult consecrare quae consecranda sunt, h. e. generatim omnia illa quae supra corporale sunt posita (cf. n. 289-290). Ad determinandam autem materiam sufficit intentio habitualis, a. v. non requiritur ut explicite animadverterit e. g. hostias parviores super corporali a se vel ab alio locatas, sed sufficit ut habeat habitualement intentionem seu voluntatem consecrandi omnia consecrabilia super corporali posita: hac intentione habituali omnis materia consecrabilis quae ita est collocata, includitur in sua intentione virtuali qua nunc consecrat.

D. *TEMPUS*

299. — Consecratio exclusive fieri potest intra Missam iuxta rubricas.

Explicatur. *Fieri potest*: quidam Auctores tenent hanc connexionem Consecrationis cum Sacrificio talem esse, ut extra Missam ne valide quidem fieri possit. Ita probabile tenet Priimmer (III, 176), qui inde etiam concludit probabiliter esse invalidam Consecrationem « si e. g. malus sacerdos pronuntiaret verba Consecrationis super panes in emporio pistrino conservatos ». Alii tenent illam connexionem esse talem ut eo ipso quod fit Consecratio, etiam habeatur Sacrificium, ita ut talis Consecratio extra Missam rite celebratam esset valida, quia non est nec esse potest « extra Missam ». Tandem probabilius tenemus talem Consecrationem extra Missam esse validam: nam ex eo quod Sacrificium sine Consecratione sit impossibile, minime sequitur Consecrationem sine Sacrificio esse impossibilem, et ex parte Consecrationis nullum elementum videtur deesse ut valide

possit transsubstantiationem panis et vini efficere; unde nulla apparet ratio admittendi invaliditatem talis Consecrationis extra Missam.

Probat ur. Can. 817: Nefas est, urgente etiam extrema necessitate, alteram materiam sine altera, aut etiam utramque extra Missae celebrationem consecrare.

Gravitas transgressionis. Extra Missam consecrare semper est peccatum mortale sacrilegii, cum Ecclesia id etiam in extrema necessitate prohibeat.

E. *LOCUS*

300. — Consecratio fieri debet super petra consecrata et super corporali benedicto.

Explicatur. Sacrificium Missae, in qua fit Consecratio, semper debet offerri super altari (saltem portatili) consecrato. Durante Consecratione autem, illa species saltem quae consecratur, debet inveniri super petra consecrata; h. e., si totum altare est consecratum, nulla adest difficultas, sed sufficit ut materia consecranda inveniat in corpore; si vero altare est portatile seu est parvior petra consecrata, curandum est ut durante Consecratione panis, totus panis consecrandus (etiam in pyxide) inveniat in non tantum super corporali, sed super petra consecrata, remoto extra petram, si necesse sit, ipso calice cum vino; durante Consecratione vini vero calix cum vino super petra inveniat, remota extra petram (sed intra corporale, nam iam est consecrata), si necesse sit, pyxide cum hostiis consecratis. Supra petra ita intelligendum est ut saltem pars hostiae vel pars pedis pyxididis vel calicis sit supra petram.

NOTA. 1. Petra sacra tam ampla sit oportet ut hostiam et maiorem partem calicis capiat (*Rubricae*, n. 525).

2. Petra exsecrata uti non licet, nisi habeatur indultum apostolicum (cf. *Facultates*, p. 53).

3. Etiam pro usu antimensii loco petrae sacrae requiritur indultum apostolicum (*Rubricae*, n. 525; cf. *Facultates*, p. 57).

Gravitas transgressionis. Extra petram sacram vel extra corporale benedictum consecrare est peccatum mortale.

Ar t . 3

DE MINISTRO

§ 1. QUIS SIT

301. — Minister in S. Communionem non omnino eodem sensu dicitur ac in aliis Sacramentis, tanquam ille qui ponit ritum sacramentalem, sed potius tanquam custos Corporis Christi quod etiam petentibus tradit; ipse ritus vero (manducatio) ab ipso subiecto ponitur: quare etiam, dum nemo potest sibimetipsi Sacramentum (etiam maxime necessariam, uti Baptismum) administrare, potest quis sine ministro S. Communionem sumere.

Minister ordinarius S. Communionis est solus sacerdos; extraordinarius est diaconus de Ordinarii loci vel parochi licentia; imo in extrema necessitate quilibet laicus posset S. Communionem dare vel ipse sumere.

Explicatur. *Minister ordinarius*: h. e. in ordinariis circumstantiis non licet nisi sacerdoti S. Communionem distribuere.

Minister extraordinarius: gravi de causa, accedente tamen licentia Ordinarii loci vel parochi, etiam diaconus potest licite S. Communionem distribuere; haec licentia gravi existente causa, nunquam denegetur; in casu necessitatis legitime praesumitur. Gravis causa est e. g. numerus magnus communicantium, occupatio parochi in aliis operibus S. Ministerii (confessiones, praedicatio, etc.); necessitas non debet esse extrema.

NOTA. Sub nomine parochi in casu intelligere solent Auctores (cf. Vermersch, *Epitome*, II, n. 112) omnem sacerdotem cui ex officio competit dare S. Eucharistiam, uti e. g. Superiorem Religiosum, confesarium ordinarium monialium eiusve vices gerentem, cappellanum communis religiosae, non autem omnem rectorem cuiuslibet ecclesiae.

In extrema necessitate: e. g. si secus esset periculum profanationis Sanctissimi; pro Viatico si nullus minister ordinarius vel

extraordinarius adsit; ab illis qui propter persecutionem in carcere detinentur et secus communicare non possent. Similiter si pro Viatico praebendo e. g. illi qui cancro gutturis laborat, requiratur specialis dexteritas ad cibum ei praebendum, nihil obstat quominus e. g. qui solet ei cibos praebere etiam S. Hostiam ei praebeat, si sine periculo irreverentiae fieri potest. (Non autem convenit ut paganus vel peccator publicus hoc faciat, propter scandalum).

Pr o b a t u r. Can. 845: Minister ordinarius S. Communionis est solus sacerdos; extraordinarius est diaconus, de Ordinarii loci vel parochi licentia, gravi de causa concedenda, quae in casu necessitatis legitime praesumitur.

S.C.P.F. 21 Iui. 1841: An permitti potest, in hoc persecutionis tempore, ut fidei confessores ad mortem propter fidem damnati, et quibus in carcere defertur SS. Eucharistiae Sacramentum, occulte possint illud accipere suis manibus, et sese occulte communicare, ne sacerdos, illos more ordinario communicans, a persecutoribus agnoscatur et prehendatur? Affirmative dummodo nulli irreverentiae aut conculcationis periculo tantum Sacramentum exponatur.

Gr a v i t a s t r a n s g r e s s i o n i s. Non-sacerdos, qui sine causa proportionate gravi S. Communionem sive aliis sive sibimetipsi daret, committeret peccatum mortale (sacrilegium irreverentiae erga Corpus Christi).

302. — SCHOLION. *Utrum sacerdos vel diaconus possit seipsum communicare.*

Dum non-sacerdos nonnisi in extrema necessitate posset seipsum communicare, sacerdos Missam celebrans seipsum communicare debet. Sed quaeritur utrum possit etiam extra Missam. Uti patet, in eadem necessitate in qua laico liceret, a fortiori liceret sacerdoti. Generatim dicunt Auctores sacerdotem etiam extra periculum mortis posse (secluso scandalo) seipsum communicare, imo, iuxta quosdam, etiam solius devotionis causa, dummodo nullus alius sacerdos adsit qui possit ac velit ei S. Communionem

dare. Si adsit diaconus, etiam posset ab eo petere ut Sanctissimum afferat et deinde seipsum communicare.

Etiam diacono, cum sit minister extraordinarius S. Communionis, videtur licere seipsum communicare si nullus sacerdos adsit.

§ 2. REQUISITA

Cum minister S. Communionis, uti supra iam notavimus, non sit minister in sensu stricto, non omnia requisita in eo requiruntur, quae in ministro omnium Sacramentorum.

303. — I. In ministro S. Communionis requiritur fides et gratia sanctificans.

Explicatur. Requiritur : ad liceitatem.

Probatur. Ex reverentia debita Corpori Christi : minister enim Sacrae Communionis tangit et portat Corpus Christi illudque in sanctificationem aliis praebeat : hoc autem facere in statu inimicitiae Dei est magna irreverentia erga illud Corpus Christi.

Gravitas transgressionis. In statu peccati mortalis S. Communionem distribuere videtur esse peccatum mortale. Non desunt tamen gravissimi Auctores qui hoc peccatum veniale dicant.

Cf. vol. I, n. 190, I, 1, c.

304. — II. Minister S. Communionis debet habere licentiam.

Explicatur. Debet habere : ad liceitatem.

Licentiam : hanc licentiam habet ex Codice (can. 846) omnis sacerdos intra Missam, et, si Missam lectam non conventualem celebrat, etiam ante et statim post Missam, nisi loci Ordinarius iustis de causis in casibus particularibus id prohibuerit. Extra Missam vero sacerdos debet habere licentiam saltem praesumptam rectoris Ecclesiae si sit extraneus. Quali licentia indigeat diaconus, cf. supra, n. 301.

Pro S. Communionem ad infirmos extra ecclesiam publice portanda requiritur, extra casum necessitatis, licentia parochi loci vel Ordinarii; secus ius et officium pertinet ad parochum intra suum territorium (can. 848).

Pro S. Communionem ad infirmos privatim portanda requiritur licentia saltem praesumpta sacerdotis cui custodia Sanctissimi est commissa (can. 849).

Pro Viatico sive publice sive privatim portando requiritur licentia illius ad quem de iure pertinet: parochus loci in quo degit infirmus, excepto pro religiosis, et in casu necessitatis, uti infra dicetur de ministro Extremae Unctionis, n. 355 (cf. can. 850).

Licentia autem haec ipso iure *denegatur* et proinde deneganda est illi qui *censura vel irregularitate* impeditur: cf. tamen supra, n. 42.

305. — III. In ministro S. Communionis requiritur reverentia et devotio.

Probatur. Ex doctrina Ecclesiae: Rit. Rom., Tit. IV, c. I, η. 1: Omnibus quidem Ecclesiae catholicae Sacramentis religiose sanctique tractandis, magna ac diligens cura adhibenda est: sed praecipue in administrando... Ssmo Eucharistiae Sacramento, quo nihil dignius, nihil sanctius et mirabilius habet Ecclesia Dei.

Ex ratione: si in simplici Sacramento administrando, omnis defectus reverentiae et devotionis est iniuria Dei, quanto magis in tractando ipso Corpore Christi.

Gravitas transgressionis. Est peccatum mortale vel veniale pro gravitate defectus.

306. — IV. In administrando S. Communionem minister debet observare caeremonias pro diversitate casuum in libris liturgicis praescriptas.

Explicatur. Pro diversitate casuum: intra vel extra Missam, domi pro infirmis, pro uno infirmo, pro pluribus in eadem domo, pro Viatico (cf. n. 336).

Vide supra, n. 19.

§ 3. OBLIGATIONES

1. *Administrandi.*A) *In genere.*

307. — Distinguendi sunt tres casus diversi: administratio ordinaria in ecclesia, infirmis ordinariis domi, et pro Viatico.

Pro duobus prioribus casibus eadem principia valent, quae supra attulimus pro ministro omnis Sacramenti, n. 20-24. Nam etsi in S. Communione sacerdos non sit minister stricte dictus qui debeat ritum sacramentalem ponere, tamen est minister necessarius, sine quo subiectum ab hoc Sacramento privaretur, cum sine eo non possit licite illud recipere. Et cum hoc Sacramentum sit nutrimentum quotidianum animae, eo faciliorem se praebeat sacerdos in eo ministrando, ne renitentia eius fideles avocentur a frequenti receptione; e contra saepe eos excitet ad frequentem, imo ad quotidianam refectionem animae.

Etsi pro S. Communione aegrotis administranda facilius possit adesse incommodum excusans, sacerdos tamen libentem sese demonstret ad etiam illos reficiendos, imo eos hortetur ut S. Communionem recipiant (*Rit. Rom.*, Tit. V, c. IV, n. 3).

B) *Quoad Viaticum.*

308. — Quoad obligationem administrandi Viaticum, obligatio haec eo strictior est quod subiectum non tantum ius, sed etiam obligationem habet illud recipiendi.

Quale vero incommodum ab hac obligatione administrandi excusat? Valde strictam esse hanc obligationem ex eo patet quod sacerdos, iuxta probabilior sententiam, possit, si desint hostiae consecratae, celebrare etiam non-ieiunus, et etiam si illa die iam celebraverit, ut possit ita Viaticum praebere. Unde apparet incommodum iam magnum requiri ut sacerdos a Viatico ministrando excusetur. Quare merito dicit Primum Concilium Sinense, n. 304: « Memores Missionarii iuris divini, quo fideles tenentur Eucharistiae Sacramentum in mortis articulo sumere, necnon gravis obligationis, qua ipsimet astringuntur illud admi-

nistrandi infirmis vita periclitantibus, etiam morbo contagioso aut peste correptis, se in hoc officii sui munere facillimos praestent atque diligentissimos; neque incuria sua aut vanis praetextibus ullum sinant ex hac vita decedere tanto bono privatum, sed omnibus praebeant, quod ab omnibus sumendum praeceptum est ».

Cum autem moribundus nunquam possit esse in extrema necessitate recipiendi Viaticum (sicut potest esse pro Absolutione vel Extrema Unctione), possunt esse causae ab administratione Viatici excusantes, quae non ab administratione Extremae Unctionis excusant.

Generatim autem quaestio erit eodem modo solvenda ac pro Extrema Unctione, quia ordinarie simul administrantur: si sacerdos ab Extrema Unctione administranda excusatur, a fortiori a Viatico administrando; si vero pro Extrema Unctione iam debet adire moribundum, vix erit gravis ratio excusans ab administratione Viatici.

Quid autem si cum periculo mortis, vel saltem cum maximo incommodo ire debeat ad solum Viaticum portandum, e. g. si in via vocatus fuit ad moribundum, cui Extremam Unctionem administravit, sed cui Viaticum dare non potuit quia necessaria ad celebrandum non habebat: debetne tunc longum iter instituere domum et deinde cum maximo incommodo reverti ad solum Viaticum administrandum? Videtur talis obligatio non admittenda: nam bono spirituali moribundi sufficienter provisum est per Extremam Unctionem, et praeceptum Viatici recipiendi non videtur urgere cum tanto incommodo sacerdotis. Quodsi moribundus ita praeter culpam non possit Viaticum recipere, exhortetur ad « Communionem Spiritualem » (cf. n. 333).

Vide supra, n. 24.

2. *Negandi.*

309. — Hic eadem valent principia quae supra dedimus de Sacramentis in genere, n. 29-32.

Quoad dissimulationem notandum est, licere occulte indignum simpliciter praeterire nihil ei dando, sed nunquam ei dari posse hostiam non consecratam loco consecratae.

Ar t . 4

DE SUBIECTO

§ 1. QUIS SIT

310. — Subiectum S. Communionis est omnis homo baptizatus.

Pr ob a t u r . Apparet ex supra dictis n. 34-37.

§ 2. REQUISITA

A. *Quoad animam.*

Praeter supra dicta, n. 35-41 hic notanda sunt sequentia:

311. — I. In subiecto S. Communionis requiritur gratia sanctificans, et quidem, post peccatum mortale, per validam absolutionem reacquisita.

Explicatur. *Gratia sanctificans*: est enim Sacramentum vivorum.

Per validam absolutionem: non sufficit ut peccatum mortale (utique post Baptismum commissum) sit per contritionem perfectam remissum, sed ad maiorem reverentiam erga hoc augustissimum et sanctissimum Sacramentum, Ecclesia requirit ut per potestatem clavium sit remissum; quandonam quis excusetur a praevia confessione, sed sufficiat perfecta contritio, infra dicetur, n. 312.

Si quis autem post confessionem recordatur se inculpabiliter peccatum mortale in confessione omisisse, non tenetur (etsi suadendum sit, si sine gravi incommodo fieri potest) illud ante receptionem S. Communionis confiteri (cf. n. 139).

Pr ob a t u r . Cone. Trid.: Communicare volenti revocandum est in memoriam eius praeceptum: Probet autem seipsum homo (1 Cor. 11,28). Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis pec-

cati, quantumvis sibi contritus videatur, absque praemissa sacramentali confessione ad S. Eucharistiam accedere debeat (DB 880). Cf. can. 856.

Gravitas transgressionis. S. Communionem recipere in statu peccati mortalis, est peccatum mortale (sacrilegium); S. Communionem recipere post peccatum mortale (certe commissum et certe mortale) per solam contritionem perfectam et non per validam absolutionem remissum, est peccatum mortale sacrilegii, nisi adsit causa a confessione excusans.

312. — SCHOLION. *De causis excusantibus a confessione praemittenda.*

Duae conditiones *simul* adesse debent ut quis excusetur a confessione praemittenda S. Communioni post peccatum mortale:

a) Urgeat necessitas S. Communionem recipiendi: talis necessitas adest quoties non potest sine periculo gravis infamiae abstinere a S. Communione, e. g. in die qua omnes S. Communionem recipiunt; quoties non potest absque scandalo abstinere, e. g. si sacerdos iam est vestitus ad Sacrum faciendum vel iam Sacrum incepit, vel si laicus iam ad scamnum Communionis accessit quando peccati recordatur; quoties sacerdos debet celebrare ut possit Viaticum administrare; quoties sacerdos ex officio celebrare debet, e. g. ut populus Sacrum praeceptum audire possit, ut exsequiae vel nuptiae vel alia officia consueta celebrari possint. Quidam putant praeceptum paschale non constituere necessitatem, cum in tali casu Communio Paschalis possit differri; at tamen cum meliore iure videtur dicendum: est collisio duarum legum, quarum una explicite dicit se in casu necessitatis non urgere: ergo alia (Communio Paschalis) praevalere videtur.

Vide etiam supra, n. 140.

/;) Desit copia confessarii: h. e. confessarii competentis. Nam, si adest confessarius, sed talis ut apud illum excusaretur ab illo peccato confitendo (cf. n. 248), practice non adest copia confessarii. Copia confessarii tamen non significat plures debere esse confessarios, nec confessarium apud quem paenitens confiteri so-

let, sed sufficit ut quilibet confessarius adsit quem possit paenitens sine gravi incommodo confessioni extraneo adire.

NOTA. 1. Uti patet, si talis communicaturus excusatur a confessione praevis instituenda, tenetur tamen gratiam sanctificantem per contritionem perfectam recuperare.

2. Ex eo autem quod iam semel ita excusatus ad S. Communionem accessit, non sequitur illum posse postea iterum sine confessione accedere, nisi iterum duae conditiones adsint.

3. Sacerdos qui non solum S. Communionem recepit, sed S. Missam celebravit postquam statum gratiae per solam contritionem sine confessione recuperavit, tenetur (etiam si non vult iterum celebrare) statim ac adest copia confessarii, quamprimum confiteri (cf. c. IX, n. 605).

313. — II. In subiecto S. Communionis desideratur immunitas saltem ab affectu ad peccatum veniale.

Explicatur. Desideratur: non requiritur. Etsi enim Deus propter fragilitatem humanam hoc non stricte requirat, ex parte ipsius communicantis tamen postulatur, propter reverentiam erga tantum Sacramentum.

314. — III. In subiecto S. Communionis requiritur immunitas a censura vel paena ecclesiastica receptionem Sacramentorum prohibente.

Probatur. Cum Ecclesia sit Custos et Dispensatrix Sacramentorum, nemini licet ea recipere si hoc ab Ecclesia ei fuerit prohibitum.

Gravitas transgressionis. Non obstante tali paena S. Communionem recipere esset peccatum mortale sacrilegii.

315. — IV. In subiecto S. Communionis requiritur sufficiens instructio, reverentia et devotio.

Explicatur. Sufficiens instructio: iuxta hodiernam praxim Ecclesiae, non admittuntur ad S. Communionem qui ad usum rationis nondum pervenerunt (can. 854); in aliis autem ad validam susceptionem Sacramenti requiritur intentio (cf. n. 38): unde ad validitatem etiam requiritur scientia necessaria ut possit talem

intentionem elicere. Pro pueris dicit can. 854 : In periculo mortis... satis est ut sciant Corpus Christi a communi cibo discernere illudque reverenter adorare; extra mortis periculum plenior cognitio doctrinae christianae et accuratior praeparatio merito exigitur, ea scii, qua ipsi fidei saltem mysteria necessaria necessitate mediis ad salutem pro suo captu percipiant, et devote pro suae aetatis modulo ad Sanctissimam Eucharistiam accedant. — Eadem norma videtur applicari posse neophytis aliisque christianis.

Reverentia et devotio: propter illam reverentiam erga tam augustum Sacramentum et erga Corpus Christi eucharisticum tuendam, Ecclesia solet quosdam a S. Communionem arcere, etsi sint subiectum capax et forsitan de caetero sint dispositi. De his in scholiis sequentibus.

316. — SCHOLION I. De Communionem Puerorum .

Etsi Ecclesia propter periculum irreverentiae prohibeat ne pueris antequam sufficienter sint instructi et dispositi, S. Communio praebetur, eadem tamen cum insistencia urget ut pueri, statim ac usum rationis sufficienter adepti sunt, eodem modo ac adulti hoc cibo divino reficiantur. Quare inter parochi munera numerat « peculiari omnino studio, praesertim, si nihil obsit, Quadragesimae tempore, pueros sic instituere ut sancte Sancta primum de altari libent » (can. 1330, § 2), necnon « curandi ut usum rationis assecuti et sufficienter dispositi quamprimum hoc divino cibo reficiantur » (can. 854, § 5).

Quandonam incipiat pro pueris obligatio Communionis recipiendae, dictum est supra, n. 280. Indicium autem de sufficienti dispositione puerorum est apud sacerdotem a confessionibus et apud parentes aut eos qui loco parentum sunt; parochus autem officium est advigilandi, etiam per examen si opportunum prudenter iudicaverit, ne pueri ante adeptum usum rationis vel sine sufficienti dispositione accedant (can. 854, § 4-5); quare parentes convenienter rem cum parochi consilio statuent.

Obligatio praecepti Communionis sumendae, quae impuberes gravat, in cos quoque et praecipue recidit, qui ipsorum curam habere debent, idest in parentes, tutores, confessarium, institutores et parochum (can. 860).

317. — SCHOLION II. *De Amentibus.*

Amentes a pueritia ad S. Communionem admitti non possunt nisi S. Communionem a cibo ordinario distinguere possint : sunt enim sicut infantes. Qui post adeptum rationis usum facti sunt amentes, solum in periculo mortis admitti possunt ad Viaticum, si antea christiane vixerint et desit periculum irreverentiae : unde qui propter vitia in amentiam devenerunt, non possunt admitti nisi antea iam dederint signa conversionis.

Uti patet, si amens habet lucida intervalla, in talibus interval-
lis semper potest S. Communionem recipere si de caetero est dispositus. Notandum est non raro amentes in hora mortis habere lucida intervalla.

NOTA. Ad experiendum utrum sit periculum irreverentiae, potest prius dari hostia non consecrata: quodsi illam sine irreverentia degluti-
erit, potest dari hostia consecrata. In dubio S. Communio neganda est.

318. — SCHOLION III. *De Hebetibus et Semifatuis.*

Hebetes et semifatui, si non nimia hebetudine vel fatuitate laborant ita ut amentibus sint aequiparandi, possunt etiam aliquando (una vel altera vice in anno) ad S. Communionem admitti, dummodo nullum sit irreverentiae periculum.

Illis aequiparantur senes repuerescentes, surdo-muti (si non possunt instrui), delirantes, etc.

Cf. notam ad n. 317.

319. — SCHOLION IV. *De iis qui gravi tussi vel vomitu laborant.*

Talibus S. Communio dari non potest quamdiu est periculum ne S. Species exspuantur. A quanto tempore vomitus debet cessasse, non concordant Auctores, et videndum est in singulis casibus. Si agitur de S. Communionem extra periculum mortis, a S. Communionem abstinendum est quamdiu periculum non omnino cessavit ; pro Viatico vero potest ad experimentum prius praeberi hostia non consecrata.

Quodsi tamen aegrotus S. Hostiam exspuerit, si S. Species adhuc integrae sunt, ita ut facile colligi possint, colligantur et in vase mundo in tabernaculo reponantur donec corrumpantur;

si vero colligi non possunt, totus vomitus stuppis colligatur, quae comburantur; cineres deinde in sacrarium mittantur.

Quoad tussi laborantes, notandum est tussim non ex eadem via provenire qua vadunt cibi, sed ex via respiratoria: unde periculum ne exspuantur S. Species non amplius adest postquam aegrotus eas deglutierit, nisi tussis tam gravis sit ut vomitum provocet. Quare S. Communio talibus aegrotis generatim non erit deneganda, sed, si sit in crisi tussis, expectandum erit usque dum crisis transierit.

320. — SCHOLION V. *Quid faciendum si aegrotus invenitur male dispositus?*

Si sacerdos cum Sanctissimo iam advenit, et invenit ex confessione aegrotum esse male dispositum, debet imprimis, prout melius poterit, eum ad meliorem frugem reducere. Si hoc non potest et eum proinde absolvere non potest, inducendus est aegrotus ut publice declaret se nolle S. Communionem recipere. Si autem hoc non vult, sed S. Communionem recipere vult, etsi indisposito, ei danda est ne violetur sigillum (cf. n. 209).

NOTA. Salvo meliore iudicio, puto talem casum etiam sequenti modo solvi posse: si aegrotus omnino non potest bene disponi nec vult declarare se non velle S. Communionem recipere, posset ipse sacerdos etsi non ieiunus, S. Hostiam consumere et tunc coram aliis agere aesi aegrotus S. Communionem iam receperit: videtur nempe haec ratio sufficiens sumendi S. Hostiam etiam non ieiunus, ad praecavendum scii, sacrilegium (profanationem) ad quod secus propter sigillum cooperari deberet.

B. *Quoad corpus.*

321. — I. In subiecto S. Communionis requiritur decentia habitus et munditia corporis.

Explicatur. Requiritur: etsi talia pro receptione cuiuslibet Sacramenti requirantur propter reverentiam (cf. n. 36), maxime tamen pro receptione Sanctissimi omnium Sacramentorum, in quo ipse Deus personaliter recipitur.

Decentia habitus: rarissime quis propter vilitatem habitus erit repellendus: praesertim pauperibus qui vix alias vestes habent,

vilis habitus potest verti in gloriam; attamen hortandi sunt (et si nimis négligentes sunt, potest etiam quandoque S. Communio denegari) ut, memores proverbii « immunditia non est paupertas », in quantum possunt, vitare satagant quominus in sordidis et laceratis et male compositis vestibus accedant: etiam pauperrimus enim potest sordes adhaerentes remove, vestes quas induit ordinate componere.

Decentia habitus etiam includit convenientiam cum regulis modestiae et humilitatis Christianae: ita nemo vestibus indecentibus accedat vel exaggeratum luxum prae se ferentibus. Decet etiam ut communicans chirothecas vel arma deponat.

NOTA. Sacerdos extra Missam communicans et diaconus induere debent stolam sui Ordinis albam vel eiusdem coloris ac sacerdos qui S. Communionem distribuit (*Rit. Rom.*, Tit. V, c. II, n. 4).

Munditia corporis: h. e. partes corporis quae apparent (facies, manus) debent esse mundae, et capilli bene ordinati. Maculae et sordes quae auferri non possunt (e. g. propter vulnus) cum sint citra culpam, per se neminem a S. Communione arcere debent. Attamen, si quis tales maculas habeat ut aliis horrorem inspirent, consulendum est ut quantum potest non publice, sed privatim (h. e. separatim ab aliis) communicet, vel, si transitoria est macula, etiam a S. Communione absteat.

Gravitas transgressionis. Est peccatum mortale vel veniale pro gravitate irreverentiae. Subiective autem raro erit mortale.

322. — II. Subiectum S. Communionis (excepto Viatico) debet servare ieiunium eucharisticum.

Explicatur. Ieiunium eucharisticum: est abstinentia ab omni cibo solido et potu alcoholico per tres horas ante S. Communionem vel, pro celebrante, ante initium Missae, et ab omni potu non alcoholico, praeter aquam, per unam horam ante Communionem vel, pro celebrante, ante initium Missae.

NOTA. Non apparet qua auctoritate *Das Kirchliche Amtsblatt fuer die Erzdioezesc Paderborn*, 1959, p. 135 dicere possit « initium Missae » intelligendum esse initium Orlertorii seu finis Homiliae!

Aqua, etiam mineralis, dummodo sit pura aqua, non frangit ieiunium eucharisticum, et proinde quocumque tempore sumi potest. Aqua cui in casu necessitatis addita fuerit pulvis unice ad eam disinfectandam et ad aquam non potabilem potabilem reddendam, censetur aqua pura.

Cibus vel potus censetur quidquid in stomacho digeri potest, per os in stomachum dimittitur, et quidem per modum cibi vel potus.

Cum res debeat esse in stomacho digestibilis, ieiunium non frangit metallum, lapillus, filus sericus vel laneus, ungues, capilli, vitrum, lignum siccum, paraffina, etc.; iuxta quosdam etiam charta. E contra, iuxta sententias Auctorum, ieiunium frangere censentur gossypium, ossa, palea, herba, cera, etc. etsi non soleant ab homine manducari.

Cum debeat per os in stomachum dimitti, non frangit ieiunium quod non ab extra venit, uti saliva, humores ex capite interius defluentes, sanguis vel pus ex naribus, lingua, dentibus, etc. defluens, reliquiae ciborum inter dentes haerentes.

NOTA. Quae per oesophagum artificialem in stomachum mittuntur, eodem modo frangunt ieiunium ac quae per os immittuntur.

Cum debeat per modum cibi vel potus sumi, non frangit ieiunium quod ex aere volat in os, uti musca, pluvia, nix, etc., nisi quis ex proposito illa apprehendat: tunc enim per modum cibi vel potus sumuntur; nec frangit ieiunium fumus tabacci vel guttulae aquae quae in lavandis dentibus vel ore vel gutture per modum salivae praeter intentionem deglutiuntur. Frangit autem ieiunium pulvis vel pillula vel poculum medicinale, nisi ab infirmo sumatur et sit vera ac propria medicina.

Lavatio stomachi non frangit ieiunium, etiamsi parum aquae in stomacho remanserit: non enim est per modum potus sumpta. Imo talis lavatio stomachi, ex reverentia erga Corpus Christi, fieri debet ante S. Communionem, ne S. Species, si supersint, simul expellantur.

Etiam sal a catechumeno in collatione Baptismi praegustatum, non frangit ieiunium: ipsa enim Ecclesia vult ut, nisi graves urgentesque causae obsint, adultus baptizatus statim Missae Sacri-

ficio assistat et S. Communionem percipiat (can. 753 ; *Rit. Rom.*, Tit. II, c. IV, n. 52).

Potus censetur quidquid bibitur, etiamsi sit nutritivum (iusculum, caffacum, thea, chocolatum dilutum, lac etc.), etiamsi ei sit permixta aliqua substantia levis, uti levis pastilla farinae, panis radula tritus, ovum dilutum etc., dummodo mixtio non amittat naturam cibi liquidi (S. Off. 7 Sept. 1897).

Saccharum, pillulae et alia similia, quae solida in os immituntur, uti solida haberi debent, etiamsi solum in forma liquida, sugendo, deglutiuntur. Res vero quae quidem in os ponuntur, sed nullo modo deglutiuntur (e. g. tabacchum, cuius succus non deglutitur, sed expuitur), non frangunt ieiunium.

- NOTA. 1. « Enixe tamen hortamur sacerdotes et christifideles qui id praestare valeant, ut venerandam ac vetustam eucharistici ieiunii formam ante Missam vel S. Communionem servant, abstinendo scii, ab omni cibo et potu (praeter aquam) inde a media nocte praecedenti » (Motu proprio S. *Communionem*, A. A. S. 1957, 177).
2. De coetero, reverentia erga tam sanctum Sacramentum postulat, praesertim quoad alcoholicos potus, reverentem moderationem.
3. Post Communionem non praescribitur tempus abstinentiae a cibo et potu, sed reverentia erga Corpus Christi postulat ut, nisi adsit rationabilis causa, saltem per aliquod tempus (puta per quadrantem) ab esu et potu abstinenceatur.

323. — III. Infirmi, quamvis non decumbant, potum non alcoholicum et veras ac proprias medicinas, sive solidas sive liquidas, etiam cum alcohol praeparatas, dummodo sint verae ac propriae medicinae, sumere possunt sine temporis limitatione.

- NOTA. 1. Infirmitas hic censetur, quamvis forsan etiam e domo exire et laborare non impediat, disturbatio (etiam transitoria) stomachi, insomnia, dolores capitis, imo et senectus, dummodo revera difficile reddant nihil sumere usque ad S. Communionem.
2. Parum aquae vel vini ex rationabili causa (e. g. ab aegroto qui secus deglutire non posset) licite sumi potest *simul* cum S. Communionem, etiamsi pars liquidi ante S. Hostiam in stomachum descenderet.

Gravitas transgressionis. Hoc praeceptum non admittit parvitatem materiae eiusque transgressio est peccatum mortale ex toto genere suo, tum quoad tempus tum quoad cibum et potum.

Non enim est prohibitio aliquid sumendi, sed prohibitio S. Communionem recipiendi.

324. — SCHOLION I. *Cessatio obligationis ieiunii eucharistici.*

1. Quoties in periculo mortis S. Communio per modum Viatici sumi potest (can. 858). Etiam si communicaturus posset ieiunium observare, e. g. si periculum mortis non venit a morbo, sed a causa externa (puta damnatus ad mortem), excusatus esset a lege ecclesiastica, sed non a lege naturali reverentiae erga Corpus Christi: quare, si potest, talis debet non ex lege ecclesiastica, sed ex reverentia erga Corpus Christi, abstinere a cibo et potu. Si autem habet rationem sufficientem, uti si periculum mortis inopinate venit vel si secus deberet ieiunus ire ad praelium vel renuntiare S. Communioni, posset etiam non ieiunus S. Communionem recipere, servata reverentia in quantum potest.

Notandum est Viaticum etiam quotidie sumi posse, quamdiu durat periculum mortis, et toties quoties valere hanc excusationem. Similiter notandum est in periculo mortis communicantem non tantum semel, sed etiam pluries (puta singulis horis) aliquid sumere posse.

2. Ad complendum Sacrificium Missae: maior est enim obligatio divina complendi Sacrificium quam obligatio ecclesiastica ieiunii. Sacrificium autem a non-ieiuno complendum esse potest in diversis casibus:

a) Si celebrans post Consecrationem unius vel utriusque speciei ante Communionem subito deficiat ita ut Sacrificium complere non possit, et alius sacerdos ieiunus non adsit qui possit Sacrificium complere, deberet etiam non-ieiunus illud complere, incipiendo a loco ubi alius desierit (*Missale*, De Defectibus, X, 3).

/?) Si sacerdos pro speciebus vini sumpsit aquam et hoc solum ad sumptionem advertit, non debet illam exspuere, sed deglutire simul cum particula hostiae quae in ea habetur; deinde, etsi non amplius ieiunus, debet novam hostiam et vinum cum aqua in calice apponere, offerre, consecrare et statim sumere, vel, ad vitandum scandalum populi, saltem apponere vinum cum aqua, offerre, consecrare et statim sumere (ib., IV, 5).

c) Si sacerdos post consecrationem etiam unius speciei recordatur se non esse ieiunum, debet nihilominus continuare Missam.

d) Si sacerdos post sumptas ablutiones invenit in corporali hostiam vel particulam hostiae, quam non potest reponere in tabernaculum nec potest decenter conservare, eam sumat, sive magna sit sive parva (ib., VII, 2).

3. Ad vitandum periculum profanationis (can. 858): imminente incendio vel invasione Ecclesiae in qua iure timetur ne Sanctissimum violetur; tunc tum sacerdos, tum laicus, posset etiam non-ieiunus Sanctissimum consumere; imo urgente necessitate posset etiam laicus propria manu Sanctissimum sumere et aliis tradere (cf. n. 301).

4. Ad scandalum vel infamiam vitandam: si quis non posset a S. Communionem (vel a celebratione Missae) abstinere sine periculo scandali vel infamiae, e. g. in die qua omnes S. Communionem recipiunt et alii in non-communicante peccatum mortale suspicarent; sacerdos publice celebrans, si iam vestitus est ad Sacrum faciendum vel iam Sacrum incepit, et ante Consecrationem recordatur se non esse ieiunum (post Consecrationem enim esset Sacrificium complendum); laicus qui iam ad scamnum communionis accessit et tunc recordatur se non esse ieiunum, etc.

325. — SCHOLION II. *Utrum neo-sacerdos primitias solemnes celebraturus vel puer primam Communionem solemniter recepturus, si inadvertenter et secrete aliquid sumpserit, possit adhuc Missam celebrare vel ad S. Communionem accedere.*

Videtur per epikeiam respondendum affirmative, dummodo ex adiunctis locorum, rerum et personarum dilatio solemnitatis nonnisi cum gravissimo incommodo sit possibilis, et nullum sit periculum scandali.

326. — SCHOLION III. *Utrum quis possit non-ieiunus S. Communionem recipere ad implendum praeceptum paschale.*

Si solum ex inadvertentia aliquid sumpsit et S. Communio differri potest, differenda est, etiamsi differenda sit ultra tempus utile pro Communionem paschali: videtur enim maius praeceptum

ieiunii quam determinatio temporis Communionis Paschalis. Si autem differri non potest sine magno incommodo (e. g. quia secus hoc anno S. Communionem forsitan recipere non poterit, vel quia ad longum tempus esset differenda), posset per epikeiam permitti ut, semoto scandalo et servata reverentia, S. Communionem recipiat.

327. — SCHOLION IV. *Utrum sacerdos possit non-ieiunus celebrare ad Viaticum praebendum.*

Nullum dubium quod possit non-ieiunus celebrare ut ipse possit Viaticum sumere: sicut enim potest illud sumere non-ieiunus, ita potest etiam celebrare non-ieiunus.

Controvertitur autem utrum possit non-ieiunus celebrare ad aliis Viaticum praebendum. Videtur autem affirmandum, dummodo moribundus secus Viaticum recipere non posset et prima vice in hoc periculo illud sumat; nam lex divina Viatici praevalet legi ecclesiasticae ieiunii.

§ 3. FREQUENTIA S. COMMUNIONIS

328. — I. S. Co m m u n i o g e n e r a t i m s e u e l t a n t u m i n d i e r e c i p i potest.

Explicatur. *Generatim*: admittuntur enim exceptiones, de quibus in numeris sequentibus; insuper excipitur casus sacerdotis pluries in die celebrantis: quaelibet enim Missa requirit Communionem celebrantis: sacerdos pluries celebrare potest sive ex iure (In Nativ. Domini et in Comm. Omnium Fid. Def.) sive ex privilegio (binatio in commodum fidelium) sive ad praebendum Viaticum sive ad complendum Sacrificium. Notandum: si antequam Sacrificium alterius sacerdotis complevit nondum celebravit, non amplius ei licet celebrare, nisi possit ea die plures Missas celebrare.

In die: dies computatur a media nocte ad mediam noctem: ita si quis vespere S. Communionem recepit, potest tamen proxima die, statim ac licet S. Communionem recipere, eam iterum recipere.

329. — II. In periculo mortis adducti possunt S. Communionem recipere, etiamsi eadem die eam iam receperint; perdurante autem mortis periculo possunt semel in die eam recipere.

Explicatur. In periculo mortis: quacumque ex causa.

Etiam si eadem die: antequam scii, in periculo mortis deventerint.

330. — III. Urgente necessitate praecavendi profanationem Corporis Christi, potest quilibet fidelis S. Communionem recipere, etiamsi eam ea die iam receperit.

331. — IV. Omnes qui rite sunt dispositi invitandi sunt ad frequentem, imo ad quotidianam Communionem.

Explicatur. Rite dispositi: Praeter requisita pro qualibet Communionem nihil aliud requiritur etiam ad quotidianam Communionem, ita ut Pius X in Decreto S.C.C. 20 Dec. 1905 dicat: Communio frequens et quotidiana, utpote a Christo Domino et a Catholica Ecclesia optatissima, omnibus Christifidelibus cuiusvis ordinis aut conditionis pateat; ita ut nemo, qui in statu gratiae sit et cum recta piaque mente ad S. Mensam accedit, prohiberi ab ea possit. Recta autem mens in eo est, ut qui ad sacram Mensam accedit, non usui aut vanitati aut humanis rationibus indulgeat, sed Dei placito satisfacere velit, ei arctius caritate coniungi ac divino illo pharmaco suis infirmitatibus ac defectibus occurrere.

Ad illam autem rectam mentem colendam et ad Communiones sacrilegas vitandas, magna prudentia utendum est in scholis, collegiis, piis domibus et etiam in domibus religiosis, ubi turmatim solent ad S. Communionem accedere; accessus ad S. Communionem ita organizetur, ut neque speciem pressurae moralis prae se ferat: ita ut si quis quavis de causa a S. Communionem abstinere velit, hoc absque ulla admiratione aliorum facere possit, ne quandoque etiam, humanis rationibus ducti, sacrilege accedant.

Vide Instructionem reservatam S. C. Sacr. 8 Dec. 1938 (*Periodica*, 15 Oct. 1939).

332. — V. Etiam infirmi rite dispositi possunt quotidie S. Communionem domi recipere; graviter infirmi possunt eam quotidie per modum Viatici recipere.

333. — SCHOLION. *De Communione spirituali.*

Communio spiritualis dicitur pium desiderium Sacramentum Eucharistiae recipiendi in eo qui illud realiter recipere non potest.

Uti patet, haec communio spiritualis non est Sacramentum, sed est pium desiderium, ex opere operantis effectum in anima producens; nullum tamen dubium quin benignissimus Iesus animam ita ad Ipsum sitientem sed ab unione intima cum Ipso in S. Communionem impeditam amplissimis gratiis amoris repleat eiusque vires spirituales nutriet et reficiat. Quare haec praxis omnibus fidelibus ab actuali sumptione impeditis, quam maxime commendari debet, ut ita saltem partem fructuum percipiant quos Christus per hoc Sacramentum eis largiri intendit, memores hoc Sacramentum esse institutum ad quotidianum et continuum nutrimentum vitae eorum spiritualis.

Ar t . 5

DE TEMPORE ET LOCO

§ 1. DE TEMPORE

334. — 1. S. Communio singulis diebus distribui potest (can. 867).

2. S. Communio iis tantum horis distribuatur quibus S. Missae Sacrificium offerri potest, nisi aliud rationabilis causa suadeat (can. 867) (cf. n. 628).

Cum autem iam Missa possit quotidie celebrari, debita cum licentia, horis vespertinis (n. 628), S. C. S. Off. die 21 Martii 1960 statuit ut S. Communionem horis vespertinis distribuere liceat non solum infra et proxime ante et statim post Missam, sed etiam, ubi Missa non habetur, infra et proxime ante et statim

post aliquam sacram functionem ab ipso loci Ordinario determinandam.

S. Viaticum autem quacumque diei ac noctis hora ministrari potest (can. 867).

3. S. Communio ab ipso celebrante Missae distribui potest tantum ad Communionem Missae, et, in sola Missa privata, immediate ante et post Missam. Hoc ita intelligendum est de celebrante qui sacris vestibus Missae indutus S. Communionem distribuatur.

§ 2. DE LOCO

335. — 1. S. Communio distribui potest ubicumque Missam celebrare licet, etiam in oratorio privato, nisi loci Ordinarius, iustis de causis, in casibus particularibus id prohibuerit (can. 869).

2. Celebrans Missae non potest intra Missam S. Communionem distribuere in loco ubi altare e conspectu amittat (can. 868).

3. Infirmis potest, sive per modum Viatici sive aliter, praeberi in loco ubi decumbunt, dummodo sit decens.

NOTA. Quamvis Alexander VII, 18 Ian. 1658 dixerit: «Aegrotis morti proximis, cuiuscumque sint conditionis, quamvis in sordido ac vili degant loco aut tugurio, S. Eucharistiae Viaticum deferatur» moeantur tamen consanguinei et amici infirmorum ut cubiculum mundetur, et in eo paretur parva mensa linteo mundo cooperta, cum duobus candelabris et crucifixo, aqua benedicta ac parvo vase aquae pro ablutione digitorum.

Art. 6

DE CAEREMONIIS

336. — 1. In administranda S. Communione observandae sunt caeremoniae prout in libris ritualibus habentur pro diversitate casuum: in ecclesia, intra vel extra Missam, in domibus infirmorum pro uno vel pro pluribus infirmis, tempore paschali vel extra tempus paschale.

2. Sacerdos latinus, etiam si urgente necessitate in pane fermentato distribuat S. Communionem, debet tamen proprium ritum latinum observare (can. 851).

3. Minister S. Communionis debet induere superpelliceum et stolam albam vel coloris diei; intra Missam autem vel statim post aut ante Missam retinet vestes Missae, etiamsi sunt nigrae.

Nullam vestem sacram induere ab Auctoribus habetur peccatum mortale propter irreverentiam.

Vide *Facultates*, p. 79.

337. — **SCHOLION I.** *Utrum sacerdos qui indice et pollice non possit administrare S. Communionem, possit aliis digitis hoc facere.*

Si alius sacerdos eum substituere potest, debet abstinere; si autem alius non adest, melius est aliis digitis S. Communionem distribuere, si sine periculo irreverentiae fieri potest, quam fideles S. Communionem privare. Si autem diuturno malo laborat, debet a S.C.R. petere licentiam.

338. — **SCHOLION II.** *An liceat, gravi interveniente causa, Eucharistiam ministrare in aliquo medio, e. g. in cochleari.*

Affirmative, dummodo reverenter fieri possit. Ita e. g. si esset periculum contagionis vel si aegrotus S. Hostiam nonnisi in aqua vel vino sumere possit. Hoc instrumentum autem sit decens et rite purificetur.

339. — **SCHOLION III.** *Quid faciendum si S. Hostia decidat?*

Si quae particula super terram decidat intra S. Eucharistiae distributionem, illico sacerdos eam reverenter accipiat locumque in quem ceciderit signet, linteum quodpiam superimponendo, donec tempore opportuno illum abluere possit; aqua autem cum pulveribus abrasis in Sacrarium mittitur.

Si particula ceciderit super mappam aut velum, mappa aut velum signetur, postmodum diligenter abluatur et lotio ipsa in sacrarii piscinam effundatur.

Si tandem super vestes communicantium ceciderit, non est necesse ut indumentum abluatur.

Si intra vestes mulieris dilapsa fuerit, ipsa, non sacerdos, particulam aut fragmentum apprehendat et in pyxidem immittat. Si mulier nequeat facile S. Hostiam extrahere, seorsim recedat, e. g. in sacristiam (cf. *Caer. Rom-Ser.*, n. 454).

340. — SCHOLION IV. *Quid faciendum si de vino consecrato decidat?*

Si decidat in terram vel in lignum, super lapidem altaris, etc., super eas parum aquae fundatur, purificatorio postea abstergenda.

Si cecidit super linthea altaris, corporale, vestes sacerdotis vel tapete, meliore quo fieri potest modo lavetur, et aqua ablutionis in sacrarium est proficienda.

341. — SCHOLION V. *Quid faciendum si hostiae deficiunt vel si supersunt quae in tabernaculo asservari non possunt?*

1. Si tempestive animadvertit minister, hostias non sufficere pro numero communicantium, eas frangat ita ut sufficiant; attamen non in tam parvas particulas eas frangat, ut rite deglutiri non amplius valeant: in duas vel ad maximum in tres partes eas dividat.

2. Si agitur de uno vel altero intra Missam communicante, potest celebrans partem magnae hostiae detrahare eisque dare, si aliae desint.

3. Si supersunt quae in tabernaculo asservari non possunt, vel possunt plures hostiae dari singulis, vel, si non sunt nimis numerosae (et minister est ieiunus), potest eas ipse consumere.

Quodsi animadverterit postquam nemo superest ieiunus, et proximum tabernaculum in quo asservari possint nimis longe abest, potest ipse sacerdos vel aliquis aegrotus vel alius, salva reverentia, illas consumere.

Appendix

DE ASSERVATIONE SANCTISSIMI

342. — Inter Consecrationem et Communionem Corpus Christi toto tempore realiter sub speciebus panis et vini praesens est: quare uti verus Deus in eis adorandum et cum debita reverentia tractandum est.

Cum autem S. Communio non raro extra Missam, imo plures dies post Consecrationem distribuatur, quaestiones assurgunt de modo asservandi et de cultu Corporis Christi Eucharistici. Imo cum Viaticum non raro repente tradendum sit, inde est necessitas semper asservandi Sanctissimum, saltem in quibusdam locis.

De loco asservationis.

343. — 1. Sanctissimum asservandum est in tabernaculo affabre exstructo, undequaque solide clauso, decenter ornato ad normam legum liturgicarum, ab omni alia re vacuo, inamovibiliter in media parte altaris posito et sedulo custodito ut periculum cuiusvis sacrilegae profanationis arceatur (cf. S.R.C. 1 lun. 1957).

Gravi tamen suadente causa ab Ordinario loci probata, non est vetitum illud nocturno tempore extra altare, super corporali tamen, in loco tutiore et decenti asservare (can. 1269). — Cf. etiam *Facultates*, p. 77.

De modo construendi tabernaculum cf. Instructionem S. C. Sacr. 26 Maii 1938.

2. Sanctissimum, dummodo adsit qui eius curam habeat et regulariter sacerdos semel saltem in hebdomada Missam in sacro loco celebret,

a) custodiri *debet* in ecclesia cathedrali, in ecclesia principe Abbatiae vel Praelaturae nullius, Vicariatus vel Praefecturae Apostolicae, in qualibet ecclesia paroeciali vel quasi-paroeciali et in ecclesia adnexa domui religiosorum exemptorum sive virorum sive mulierum ;

h) custodiri *potest*, de licentia Ordinarii loci, in ecclesia collegiata et in oratorio principali sive publico sive semi-publico tum domus piaae aut religiosae, tum collegii ecclesiastici quod a clericis saecularibus vel a religiosis regatur.

Ut in aliis ecclesiis seu oratoriis custodiri possit, necessarium est indultum apostolicum ; loci Ordinarius hanc licentiam concedere potest tantummodo ecclesiae aut oratorio publico ex iusta causa et per modum actus (can. 1265). — Vide PCS 316 (*Facultates*, p. 75).

NOTA. iuxta responsum Comm. Int. Cod. 2-3 lun. 1918 in religiosa vel pia domo Sanctissimum asservari potest in sola ecclesia vel in principali oratorio publico si ipsa communitas ea utitur pro suis ordinariis et quotidianis exercitiis pietatis; si autem praeter illam ecclesiam publicam habet aliud oratorium principale in quo ordinaria et quotidiana sua exercitia pietatis explet, potest ibi etiam (sine praeiudicio iuris ecclesiae publicae) Sanctissimum asservari, et quidem ita ut si distinctae et separatae familiae religiosae ibi habitent, unaquaeque familia possit ita habere suum oratorium principale cum Sanctissimo.

3. Sanctissimum continuo seu habitualiter custodiri nequit nisi in uno tantum altari eiusdem ecclesiae, quod sit in praecellentissimo ac nobilissimo ecclesiae loco prae aliis ornato (can. 1268).

4. Nemini licet Sanctissimam Eucharistiam apud se retinere vel secum in itinere deferre nisi actu ad aegrotum deferatur. Tunc semper super pectus in bursa chordulis collo appensa deferatur, et reverentiae tanto Sacramento debitae pro posse consulatur.

De renovatione Hostiarum.

344. — Hostiae consecratae sive pro Communionem fidelium sive pro expositione asservantur, non solum debent esse recentes quando conficiuntur (cf. supra, n. 293), sed insuper debent frequenter (semel saltem in hebdomada, dicit *Caer. Rom.-Ser.*, n. 443) renovari (can. 1272).

De cultu Sanctissimi.

345. — 1. Coram tabernaculo diu noctuque ardeat saltem una lampas (can. 1271). — Vide *Facultates*, p. 76.

2. Qui in religiosam fidelium institutionem incumbunt, nihil omittant ut pietatem erga Sanctissimam Eucharistiam in eorum animis excitent, eosque hortentur ut, non modo diebus dominicis et festis de praecepto, sed etiam diebus ferialibus intra hebdomadam, frequenter, quantum fieri potest, Missae Sacrificio assistant et Sanctissimum visitent (can. 1273).

In hunc scopum ecclesiae in quibus Sanctissima Eucharistia asservatur, praesertim paroeciales, quotidie per aliquot saltem horas fidelibus pateant.

3. In ecclesiis aut oratoriis quibus datum est asservare Sanctissimam Eucharistiam, fieri potest expositio privata seu cum pyxide ex qualibet iusta causa sine Ordinarii licentia; expositio vero publica seu cum ostensorio die festo Corporis Christi et intra octavam fieri potest in omnibus ecclesiis inter Missarum sollemnia et ad Vesperas; aliis vero temporibus nonnisi ex iusta et gravi causa praesertim publica et de Ordinarii loci licentia, licet ecclesia ad religionem exemptam pertineat (can. 1274). Probabile tamen iudicat Iorio, III, 140 cum Wernz, Cavalieri et Bouix et forsan Vermeersch, non requiri Ordinarii loci licentiam si expositio etiam publica seu cum ostensorio fiat in ecclesiis regularium ianuis clausis vel in oratoriis semi-publicis: in his casibus sufficeret venia proprii Praelati.

4. Non licet Sanctissimum ad aegrotum deferre solum ad illud adorandum, puta quia illud recipere non valet.

346. — SCHOLION. *Quid -faciendum si alicubi invenitur hostia vel fragmentum hostiae?*

Si moraliter certe non est consecrata, nihil faciendum est.

Si certe est consecrata et est munda et recenter consecrata, reponi potest cum caeteris in ciborio, vel etiam a sacerdote sumi ante ablutiones.

Si certe est consecrata, sed non munda vel non recenter consecrata, sacerdos eam sumere potest ante ablutiones vel eam in tabernaculo reponere in vase separato munda (in quo parum aquae infundatur) donec corrumpatur.

Similiter si est dubie consecrata.

Si laicus eam invenit, debet quamprimum sacerdotem monere; quodsi sit periculum ne interim conculcetur ab aliis vel aliter profanetur, potest eam interim in locum tutiorem deponere (e. g. in altari) usquedum sacerdos advocetur. Quodsi ad vitandam profanationem necessarium sit, potest etiam eam consumere. Si autem sacram hostiam tetigerit, digitos abluat et ablutio vel consumatur vel in sacrarium mittatur.

APPLICATIO

0 Sacrum Convivium!

Sacrum Convivium propter cibum qui ibi praebetur. Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in corde hominis unquam ascendit quid Deus praeparaverit iis qui diligunt eum (1 Cor. 2,9): nihil aliud quam proprium Corpus. Sciebat quantas humiliationes et quantas profanationes, quantas indignas sumptiones hoc Sacramentum ei afferret, et tamen illud instituere non timuit, quia non voluit me relinquere orphanum. Hunc sanctissimum Cibum dedit mihi, non creaturam, sed Deum. Miror forsitan et quadam invidia recogito felicitatem Beatae Mariae Virginis, S. Ioseph, Apostolorum omniumque qui cum Deo conversari meruerunt: quid mihi deest? Quando video, adoro, manibus porto S. Hostiam, Eundem video, adoro, manibus porto cum quo ipsi commercium habuerunt, Eundem quem mox in coelo contemplari suspiro. Et Ipse nunc datur mihi in cibum! Sanctissimum Convivium!

Sacrum Convivium propter fructus quos mihi praebet. Hoc Sacramentum non est sicut alia Sacramenta, quae gratiam quandam concedunt pro quadam particulari necessitate vitae: hoc Sacramentum est ipsum nutrimentum ipsius vitae meae. Quantum curam habet homo circa nutritionem vitae suae corporalis: et iure merito, nam sine illa haec consistere non valet. Nonne oportet ergo eandem curam habere circa nutritionem vitae meae supernaturalis, quae similiter sine illa consistere non valet? Quotidie illum Cibum sumo, et quid prodest? fitne melior vita mea,

APPLICATIO

fitne magis illuminata activitas mea, fitne fortior voluntas mea? Si adhuc plenus invenior defectibus, certe possum dicere: quid et qualis essem si S. Communionem non haberem? Sed tamen hoc non sufficit: S. Communio debet mihi esse verum nutrimentum totius vitae meae, vita mea spiritualis debet ex ea semper fieri vegetior; nam pro omni et singula difficultate quam experior in die, gratias recepi necessarias, mane, in S. Communione: hoc debet mihi semper in memoria esse in omni difficultate: hodie mane fortis factus sum in eo qui me confortat ad hanc ipsam difficultatem superandam.

Alter fructus huius Convivii est solidificatio unionis meae cum Christo: sicut palmes novus, recenter inoculatus, in vite vera, debet paulatim in ea firmari usquedum ab ea avelli non amplius valeat, ita et ego, per Baptismum in Christo inoculatus, debeo crescere in eum, ita ut ab eo avelli nequeam: ad hanc unionem nutriendam et solidandam dat mihi Christus seipsum in Cibum!

Et tandem praebet mihi unionem cum Christi Corpore Mystico, h. e. cum Christo Capite et cum omnibus hominibus membris: ex hoc Convivio debeo mihi magis ac magis conscius fieri de incorporatione mea in Corpore Christi Mystico, et proinde de unitate mea cum omnibus et singulis hominibus; ex hoc Convivio debeo recipere virtutem characteristicam Corporis Mystici, caritatem fraternam universalem. Ad hoc etiam institutum est hoc Sacramentum, ut sit Sacramentum unitatis et caritatis fraternae.

Spiritum nobis, Domine, tuae caritatis infunde, ut quos uno Pane Coelesti satiasti, tua facias pietate concordes!

CAPUT VI

DE EXTREMA UNCTIONE

Art. 1

NATURA

§ 1. NOTIO

347. — DEFINITIO. *Extrema Unctio est Sacramentum quo per unctionem et orationem sacerdotis Christiano graviter aegrotanti datur robur ad ultimum agonem.*

Explicatur. Sacramentum: est Sacramentum Novae Legis, uti in cap. I describitur.

Per unctionem et orationem sacerdotis: indicatur ritus sacramentalis, de quo in articulo sequenti.

Christiano graviter aegrotanti: indicatur subiectum, de quo in art. 4.

Robur ad ultimum agonem: h. e. omnia necessaria ad finem ultimum post mortem obtinendum. Hoc complectitur ex una parte gratias necessarias ad superandas difficultates spirituales peculiares horae mortis tum ex debilitate corporis tum ex activitate diaboli; ex altera parte remissionem peccatorum venialium, imo, si Confessio est impossibilis, etiam mortalium, necnon poenarum (saltem partialem iuxta dispositiones subiecti), quae pro illis luendae remanebant; secundarie nonnunquam etiam sanitatem corporalem concedit. Ulterius vide in Theologia Dogmatica.

§ 2. NECESSITAS

348. I. Omnis Christianus qui saltem aliquando habuit usu: ^{VI} rationis, graviter infirmus tenetur tempestive Extremam Unctionem suscipere.

Explicatur. Graviter infirmus: hoc ulterius explicabitur ubi de subiecto huius Sacramenti, n. 359 ss.

Tempestive: non debet exspectare usquedum sensibus sit destitutus, vel ita debilitatus ut cum devotione illam recipere non possit, multo minus usquedum mors apparens iam supervenerit.

Probatur. Ex doctrina Ecclesiae: can. 944: Quamvis hoc Sacramentum per se non sit de necessitate medii ad salutem, nemini tamen licet illud negligere; et omni studio et diligentia curandum ut infirmi, dum sui plene compotes sunt, illud recipiant.

Ex ratione: in ultimo agone homo maiore indiget gratia, tum propter debilitatem corporis et animi ex infirmitate, tum propter daemonem non utique supra vires, sed tamen omni conatu tantum ut animam moribundi arripere possit. Unde patet infirmum teneri hoc Sacramentum suscipere quod Deus ad illas speciales gratias conferendas instituit, eo vel magis quod ibi agitur de supremo agone a quo pendet aeterna salus.

Gravitas transgressionis. Multi Auctores tenent esse peccatum veniale hoc Sacramentum in periculo mortis non suscipere; alii vero tenent hoc esse peccatum mortale. Pro prima sententia afferunt argumenta: de peccato mortali non constat ex natura rei quia sunt multa alia media ad huius Sacramenti effectus obtinendos; neque constat ex lege divina neque ex lege ecclesiastica quia neque ex lac. 5,14-15 patet ibi agi de stricto praecepto, neque ex can. 944 apparet obligatio sub mortali. Attamen videtur: hic proculdubio agitur de re maximi momenti, uti patet ex praxi Ecclesiae et communi sensu fidelium, iuxta quos omni conatu curandum est ut hoc Sacramentum moribundis administretur, etiam cum periculo vitae, uti infra videbimus (cf. can. 944: omni studio et diligentia): hoc autem gravem obligationem illud suscipiendi innuere videtur.

Hoc Sacramentum non tempestive suscipere erit gravius vel

levius peccatum prout moribundus plus minusve sese exponit periculo non recipiendi gratias sacramentales.

NOTA. Cum ipsi infirmi saepesaepius gravitatis status sui non sint conscii, uti ex experientia constat, subiective generatim non committunt peccatum mortale Extremam Unctionem differendo vel non petendo. Officium autem grave caritatis est parocho, medico, consanguineis et amicis pro posse curare ut infirmi tempestive sciant gravitatem status sui et ad hoc Sacramentum recipiendum disponantur.

349. — II. Christianus iam unctus, in nova infirmitate iterum graviter decumbens, iterum hoc Sacramentum suscipere debet; in eadem infirmitate iterum graviter decumbens, iterum illud suscipere potest.

Explicatur. *Iterum graviter decumbens*: agitur, uti infra, n. 359, videbimus, de solo periculo mortis ex morbo. Periculum autem novum oritur vel ex novo morbo vel ex eodem morbo. Ex novo morbo oritur si uni morbo alius accedit, etiamsi primus nondum sit sanatus: ita si quis propter appendicitem fuit in periculo mortis, e quo periculo ereptus nunc ex pulmonite est in periculo mortis, sive appendicitis totaliter sanata sit sive non; non vero censetur periculum novum, sed solum aggravatio periculi si durante primo periculo ex novo morbo periculum duplicatur.

Periculum novum oritur ex eodem morbo, si in eodem morbo infirmus ita convaluit ut e periculo mortis ereptus fuerit, nunc vero, iterum ingravescente morbo, iterum in periculo mortis devenit. Quantum intervallum requiratur ut iterum ungi possit, pendet a natura morbi: in aliquibus enim morbis facile constat periculum cessasse, uti in asthmaticis, cardiacis crisis aliisque morbis acutis: tunc enim post hebdomadam, redeunte nova crisi, iterum ungi posset; in aliis vero non tam clare constat utrum aegrotus e periculo fuerit ereptus: tunc nonnisi post longius tempus (puta post mensem) iterum ungi posset.

In dubio utrum idem an aliud sit mortis periculum, censet Benedictus XIV (*De Synodo*, l. VIII, c. VIII, n. 4) potius pro iteratione standum esse, « eo quod iteratio conformior sit veteri consuetudini Ecclesiae et per eam novum spirituale subsidium et levamen infirmo obveniet ».

Probat ur. Cone. Trid.: Quodsi infirmi post susceptam hanc unctionem convaluerint, iterum huius Sacramenti subsidio iuvare poterunt cum in aliud simile vitae discrimen inciderint (DB 910). Quodsi vero nova infirmitate in periculo mortis deveniat, apparet eandem obligationem haberi aesi prima vice in periculo mortis deveniat.

350. — III. Extrema Unctio semel tantum in eodem mortis periculo suscipi potest.

Explicatur. *In eodem mortis periculo*: uti in numero praecedenti expositum est.

Semel tantum : etiamsi sacrilege suscepta sit, iterari non potest, dummodo valide sit collata. Disputatur autem inter Auctores utrum altera susceptio in eodem mortis periculo sit illicita an insuper invalida. Haec enim prohibitio iterandi in eadem infirmitate et in eodem mortis periculo videtur esse iuris ecclesiastici, et quidem recentioris disciplinae; quare non videtur referenda ad validitatem Sacramenti.

Probat ur. Can. 940, § 2 : in eadem infirmitate hoc Sacramentum iterari non potest, nisi infirmus post susceptam unctionem convaluerit et in aliud vitae discrimen inciderit.

Ar t . 2

DE RITU SACRAMENTALI

§ 1. MATERIA ADHIBENDA

351. — Materia in Extrema Unctione adhibenda est oleum olivarum speciali benedictione benedictum ab Episcopo vel a sacerdote qui facultatem illud benedicendi a Sede Apostolica obtinuerit.

Explicatur. *Oleum olivarum* : ad validitatem.

Ab Episcopo benedictum : ad validitatem requiritur ut sit benedictum ab Episcopo vel saltem a sacerdote qui facultatem

illud benedicendi a Sede Apostolica obtinuerit (cf. *Facultates*, p. 34); debet (ad lie.) esse benedictum Feria V in Coena Domini proxime superiore, neque adhibeatur vetus nisi necessitas urgeat (*Rit Rom.*, Tit. VI, c. I, n. 3; cf. *Facultates*, p. 36).

Speciali benedictione: h. e. benedictione olei infirmorum: probabiliter ad validitatem, ita ut alio oleo quam oleo infirmorum Extrema Unctio esset probabiliter invalida.

NOTA. Quantitas olei adhibendi non praescribitur, dummodo vera sit unctio; consulendum est ut pro quolibet sensu (ergo quinquies) pollex oleo intingatur.

PROBATUR. Can. 945: Oleum olivarum, in Sacramento Extremae Unctionis adhibendum, debet esse ad hoc benedictum ab Episcopo, vel a presbytero qui facultatem illud benedicendi a Sede Apostolica obtinuerit (cf. can. 937).

Cone. Trid.: Intellexit Ecclesia, materiam esse oleum ab Episcopo benedictum (DB 908).

GRAVITAS transgressionis. Peccatum mortale esset extra casum extremae necessitatis Extremam Unctionem administrare alio oleo quam oleo infirmorum uti supra benedicto. Peccatum grave esset, nisi necessitas urgeat, adhibere oleum vetus.

352. — COROLLARIUM. Cum aliud oleum praeter oleum infirmorum constituat materiam dubiam, sequitur:

1) in extrema necessitate, deficiente oleo infirmorum, Extremam Unctionem etiam alio oleo ab Episcopo benedicto (oleo catechumenorum vel etiam Chrismate) sub conditione esse conferendam;

2) Extremam Unctionem ita collatam, etiam in eodem mortis periculo si fieri potest cum oleo infirmorum sub conditione (« si nondum es unctus ») repetendam esse.

§ 2. ACTIO.

353. — Extrema Unctio administranda est per unctionem in modum crucis in diversis partibus corporis in libris ritualibus indicatis.

Explicatur. *Per unctionem* : ad validitatem; haec unctio praescribitur (ad lie.) facienda pollice dextro, non vero, extra casum necessitatis, alio digito nec penicillo; in casu vero gravis necessitatis (e. g. propter periculum contagionis) non prohibetur usus penicilli. Notandum tamen, ex iudicio medicorum, propter ipsum usum olei nullum esse periculum contagionis ex unctione ipso pollice peracta.

In modum crucis: ad liceitatem.

In diversis partibus: h. e. iuxta Rituale Romanum, generatim in oculis, auribus, naribus, ore, manibus et pedibus; unctio autem pedum ex qualibet rationabili causa omitti potest. Uctiones organorum duplicium (omnes exc. ore) fiunt in utroque organo, incipiendo a dextro (ad lie.). Ad oculos bina unctio fiat super oculis seu palpebris clausis vel, si claudi non possunt, in superciliis iuxta angulos oculorum; ad aures, bina unctio fiat in extremitate auriculae inferiore, non in aurium alveolo; ad nares bina unctio fiat in extremitate externa singularum narium seu alarum nasi, vel una unctio in summitate externa septi nasalis; ad os una unctio compressis labiis vel, si labia comprimi nequeunt, sufficit unica unctio super alterutro labio; ad manus unctio fit in parte externa manus pro sacerdotibus, in parte interna pro laicis. In casu necessitatis (si est periculum ne moriatur vel ne omnes infirmi ungi possint) sufficit unica unctio in uno sensu seu rectius in fronte; cessante vero periculo, singulae unctiones supplendae sunt (can. 947; *Rit. Rom.*, Tit. VI, c. I, n. 15-21).

NOTA. Si subiectum quodam sensu careat, unctio non est omittenda, sed ungendum est organum. Quodsi subiectum quadam parte ungenda careat, unctio similiter non est omittenda, sed facienda in parte corporis viciniore.

Gravitas transgressionis. Peccatum mortale esset extra casum necessitatis non omnes unctiones peragere. Peccatum mortale esset extra casum gravis necessitatis adhibere penicillum. Reliqua praescripta non observare esset peccatum veniale.

§ 3. FORMULA

354. — Verba adhibenda in Extrema Unctione sunt illa quae in Libro Rituali praescribuntur.

Explicatur. *Quae praescribuntur*: in Rituali Romano sunt: Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per (visum, auditum, etc.) deliquisti. Arnen; vel in casu necessitatis: Per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti. Arnen.

Ex his verbis videntur esse essentialia: Per istam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti. Haec enim omnia continent quae requiruntur ut unctio possit gratiam sacramentalem significare.

NOTA. 1. In unctione organorum duplicium, formula non repetitur, sed semel tantum dicitur, ita tamen ut formula non absolvatur antequam ambo organa uncta fuerint.

2. Ex praescriptione Ecclesiae unctiones in casu necessitatis omis-sae supplendae sunt; hoc autem non est ad validitatem, cum unica unctione certe valide conferatur Sacramentum: quapropter hae unctiones supplendae non sunt conditionate, sed absolute, nam debent in omni casu effectum suum (maiores utilitatem spiritualem infirmi) producere (S. Off. 9 Mart. 1917).

Ar t . 3

DE MINISTRO

§ 1. QUIS SIT

355. — Minister ordinarius Extremae Unctionis est parochus loci in quo degit infirmus (exc. pro religiosis); in casu necessitatis vel de licentia saltem rationabiliter praesumpta eiusdem parochi vel Ordinarii loci, omnis et solus sacerdos.

Explicatur. *Minister ordinarius*: qui ius et officium ex iustitia habet illud Sacramentum administrandi.

Excepto pro religiosis: pro religiosis enim religionis clericalis aliisque qui diu noctuque in eorum domo degunt, minister ordinarius est Superior regularis vel alius qui ab ipso deputatur; in

domo monialium est confessarius ordinarius vel qui eius vices gerit; in alia religione est parochus loci vel cappellanus quem Ordinarius parochus suffecerit (can. 514).

In casu necessitatis: si parochus non adest vel tempestive adiri nequit vel iniuste administrare nolit vel excommunicatione aut suspensione sit ligatus.

Omnis et solus sacerdos: nulla requiritur iurisdictio, sed sola potestas ordinis, ita ut etiam sacerdos excommunicatus vel etiam degradatus possit valide hoc Sacramentum administrare; utrum etiam licite, cf. supra, n. 8 et n. 42.

Probat ur. Ex doctrina Ecclesiae: can. 938: Hoc Sacramentum valide administrat omnis et solus sacerdos. Salvo praescripto can. 397, n. 3 (de unctione Episcopi dioecessani), 514, § 1-3 (de religiosis), minister ordinarius est parochus loci in quo degit infirmus; in casu autem necessitatis, vel de licentia saltem rationabiliter praesumpta eiusdem parochi vel Ordinarii loci, alius quilibet sacerdos hoc Sacramentum ministrare potest (cf. *Rit. Rom.*, Tit. VI, c. I, n. 6).

Cone. Trid.: Si quis dixerit, presbyteros Ecclesiae, quos b. Iacobus adducendos esse ad infirmum ungendum hortatur, non esse sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed aetate seniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremae Unctionis ministrum non esse solum sacerdotem, anathema sit (DB 929).

Ex S. Scriptura: lac. 5,14-15: Infirmitur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiae et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini. — Quos presbyteros Concilium Tridentinum declaravit esse solos sacerdotes intelligendos.

Gravitas transgressionis. Peccatum mortale esset (laesio iuris) extra casum necessitatis Extremam Unctionem administrare sine licentia parochi loci.

356. — SCHOLION. *Utrum plures sacerdotes diversas unctiones perficere possint.*

Validum videtur, sed certe graviter illicitum in ritu latino, si plures sacerdotes diversas unctiones perficerent. Solum si sacerdos inter unctiones deficeret, alius sacerdos reliquas supplere

posset, nec deberet unctiones iam factas repetere, si saltem unitas moralis inter diversas unctiones servari possit (cf. n. 6).

§ 2. OBLIGATIO ADMINISTRANDI

357. — Minister ordinarius tenetur ex iustitia per se vel per alium hoc Sacramentum administrare; alius sacerdos in casu necessitatis tenetur ex caritate.

Explicatur. *In casu necessitatis*: scii, si parochus non adest vel tempestive adiri non potest vel iniuste administrare nolit vel excommunicatione vel suspensione ligatus sit.

Gravitas transgressionis. Peccatum mortale est rationabiliter petentibus hoc Sacramentum denegare sine ratione proportionate gravi (cf. supra, n. 20-23); similiter mortale est illud ita differre ut subiectum inde grave damnum patiatur (e. g. usquedum incipiat sensibus destitui vel usu rationis privari).

358. — SCHOLION. *Utrum teneatur minister Extremam Unctionem administrare cum proprio periculo vitae.*

Tenetur si subiectum est in extrema necessitate spirituali, h. e. si hoc Sacramentum ei est unicum medium ad salutem. Cf. supra, n. 24.

Ar t . 4

DE SUBIECTO

§ 1. QUIS SIT

359. — Subiectum Extremae Unctionis est omnis Christianus qui usum rationis habuit et ex morbo vel senio in periculo mortis versatur.

Explicatur. *Omnis Christianus*: ergo etiam recenter baptizatus (S.C.P.F. 26 Sept. 1821); nam etsi peccata remittenda non habeat, potest tamen hoc Sacramentum recipere ad robur in ultimo agone, quod est effectus eius primarius. Requiritur tamen ut suffi-

cienter sit de hoc Sacramento instructus ut possit necessariam intentionem habere; cf. supra, n. 80.

Uti patet, excluduntur haeretici et schismatici alique male dispositi donec bene disponantur (can. 731, 942). Cf. infra, n. 366.

Qui usum rationis habuit: etiamsi actu non habeat; requiritur ut usum rationis habeat vel saltem habuerit talem ut saltem peccatum veniale committere potuerit; secus enim hoc Sacramento non indiget (neque ad remissionem peccatorum neque ad robur, cum usum rationis et voluntatis non habeat). Non tamen requiritur ut actu habeat, quia etiamsi actu non habeat, potest ex Sacramento cum (habituali) attritione remissionem peccatorum obtinere.

Ex morbo vel senio in periculo mortis: non sufficit quodlibet periculum, sed debet provenire ex morbo vel senio. Morbus intelligitur quaelibet causa in organismo iam existens, quae probabiliter causabit dissolutionem organismi: ergo etiam vulnus grave ex quacumque causa proveniat, partus periculosus, venenum, etc. Ulteriora vide infra, n. 362-363.

NOTA. Potest proinde esse obligatio confitendi peccata et Viaticum recipiendi (cf. n. 135, 281), ubi tamen Extrema Unctio recipi non potest.

Probatur. *Ex doctrina Ecclesiae:* Can. 940: Extrema Unctio praeberi non potest nisi fideli, qui post adeptum usum rationis ob infirmitatem vel senium in periculo mortis versetur.

Ex S. Scriptura: Iac. 5,14-15: si non ex se, certe tamen ex interpretatione Ecclesiae significat infirmum graviter decumbentem.

360. — SCHOLION I. *Utrum pueris possit administrari Extrema Unctio.*

Potest, dummodo usum rationis habeant (vel habuerint). Ante septennium non supponuntur generatim usum rationis adepti; attamen haec suppositio debet factis cedere, ita ut puero etiam ante septennium, si usum rationis sit adeptus, etiamsi nunquam confessus fuerit nec S. Communionem receperit, graviter decumbenti Extrema Unctio administrari debeat (cf. S. C. Sacr. 8 Aug. 1910).

i,

361. — SCHOLION II. *Utrum phreneticis, furiosis et similibus in periculo mortis Extrema Unctio administrari possit.*

Certe sunt subiectum capax, cum usus rationis actualis non requiratur. Solum obiici posset irreverentia cui exponitur Sacramentum si talibus administratur. Attamen magnum commodum spirituale quod tale subiectum ex susceptione huius Sacramenti recipere potest, est ratio sufficiens ad hanc irreverentiam materiale permittendam. Talis enim homo potest antequam usu rationis privetur, elicuisse actum attritionis de peccatis suis, quae (saltem quoad mortalia) sine Sacramento non sufficit pro remissione. Illa attritio, nunquam revocata, habitualiter perdurat in voluntate eius, et proinde accedente Sacramento sufficit pro remissione peccatorum. Nec obiiciatur, tunc melius esse illum absolvere, quia non est periculum irreverentiae erga hoc Sacramentum. Respondeo hoc non esse melius, quia securius remittuntur peccata per Extremam Unctionem quam per absolutionem, cum pro Sacramento Paenitentiae forsitan requiratur accusatio (cf. n. 144).

362. — SCHOLION III. *Quale periculum mortis requiritur?*

Requiritur verum periculum sive proximum sive remotum, h. e. fundata formido ne hic morbus mortem causare possit sive post breve sive post longum tempus; a. v. Extrema Unctio administrari potest statim ac *probabile* sit aegrotum ex praesenti morbo esse moriturum, etiamsi forsitan adhuc probabilius sit eum sanatum iri. Quodsi periculum proximum est, Extrema Unctio recipi *debet*, si vero remotum, recipi *potest*.

Nec requiritur certitudo, sed ad hoc ut administrari et recipi possit, sufficit fundata formido, a quocumque deprehendatur, sive ab ipso infirmo, sive ab adstantibus, sive a medico, sive a parocho, etiam contradicentibus aliis, dummodo fundata sit formido. Nec refert quod periculum possit facile removeri, e. g. a medico: dum verum est periculum, Extrema Unctio recipi potest.

Non tamen sufficit ut solum timeatur ne morbus, qui nunc certe adhuc est levis, postea possit evadere periculosus: dum periculosus non est, Extrema Unctio recipi non potest. Ita profecturi

in pugnam, capite damnati, etc., Extremam Uncionem recipere non possunt nisi postquam accepto vulnere lethali, in vero periculo mortis constituentur ex vulnere.

Hoc periculum autem neque debet esse proximum. Ita declaravit S.C.P.F. 20 Febr. 1801, Missionaries qui in itinere visitationis invenerint aegrotos quos in proximo periculo constitutos difficulter possent iterum visitare ad Extremam Uncionem administrandam, posse eis Extremam Uncionem administrare, si putant eos intra annum esse morituros, etiamsi praevideant eos adhuc per plures menses esse victuros.

Nunquam ergo exspectandum est ultimum tempus vitae, quo aegrotus, iam omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiat: hoc enim prorsus contrarium est naturae huius Sacramenti, cum iam sanitati corporis recuperandae non proderit, spirituales vero fructus multo minores producat quam si homo sui compos illud reciperet.

363. — SCHOLION IV. *Utrum operationem chirurgicam subituri Extremam Uncionem recipere possint.*

Si malum per operationem chirurgicam removendum ipsum constituat periculum mortis, certe Extrema Unctio recipi potest. Si vero malum per operationem removendum non est ad mortem (hernia, appendicitis chronica, haemorrhoides, etc.), operatio chirurgica per se non constituit rationem sufficientem ad Extremam Uncionem recipiendam. Dico per se: nam ex extraordinariis circumstantiis, e. g. debilitate personae, debilitate cordis, etc. potest esse ut omnis operatio, etiam levis, vel sola iam narcosis, pro tali persona sit periculosa: tunc, instante operatione Extrema Unctio etiam dari posset; nam tunc ipsa conditio organismi illius hominis talis est, ut haec medicina, necessaria pro ipso, constituat periculum mortis.

364. — SCHOLION V. *Utrum Extrema Unctio recenter mortuis adhuc conferri possit.*

Uti patet ex n. 34, solus homo viator est subiectum capax Sacramentorum, et proinde etiam Extrema Unctio vere mortuo conferri non potest.

Attamen disputatur inter peritos quandonam homo vere moriatur, et solent in multis casibus post momentum quod vulgo mors appellatur, adhuc tempus mortis apparentis admittere, in quo anima nondum esset a corpore separata. Hoc tempore ergo valide adhuc Extrema Unctio conferri posset, imo, si reliqua requisita adsint, conferri deberet. Cum autem in singulis casibus existentia et duratio huius mortis apparentis non sit certa, Sacramentum sub conditione conferendum est.

Iuvabit ergo hic quasdam normas referre ad dignoscendam mortem realem et apparentem.

Ante omnia distinguendum est inter mortem lente vel repentine accedentem.

Mors lenta habetur ex morbis consumptivis, qui gradatim vires debilitant, uti phthisi, infectione lenta, etc. Mors repentina habetur in morte violenta (suffocatione, ictu fulminis vel currentis electrici, submersione, etc.) vel e morbo rapido uti epilepsia, asphyxia, haemorrhagia, intoxicatione rapida, peste, apoplexia, etc. Notandum tamen etiam in morbis lentis non raro mortem repentinam accedere ex complicationibus repentinis.

Certum signum mortis iuxta peritos solum est rigiditas cadaverica et putrefactio. Rigiditas cadaverica autem difficile distinguitur a rigiditate quae in quibusdam morbis (asphyxia, tetanos, spasma, etc.) iam ante mortem subvenit. Putrefactio vero, quae rigiditatem cadavericam subsequitur, manifestatur odore caracteristico, maculis subviridibus quibus coloratur pellis praesertim inter costas, inflatione ventris, etc. Attamen haec signa non nisi post multas horas vel etiam tres dies incipere solent, nec dici potest tunc tantum mortem veram incipere, mortemque apparentem perdurare usquedum rigiditas cadaverica incipiat.

Quapropter tanquam norma probabilis, sufficiens proinde ut licite Extrema Unctio administretur, dari solet: qui morte violenta mortui sunt qua pars vitalis (caput, cor) avulsa est, statim mortui sunt, nec possunt proinde adhuc recipere Extremam Unctionem; qui repentina morte secus mortui sunt, ungi possunt quandiu rigiditas cadaverica nondum inceperit; qui vero morbo lento mortui sunt, intra dimidiam horam post existimatam mortem, vel etiam, si morbo lento complicatio repentina

accesserit, intra horam et plus ungi possunt. Si tamen interim rigiditas cadaverica iam inceperit, non amplius licet Extremam Unctionem dare, cum hoc signum certum sit mortis verae.

Cavendum tamen est ne ex tali administratione scandalum oriatur Christianis, qui putarent Sacramentum mortuo administrari; si necessarium iudicatur, adstantes moneantur de probabilitate mortis apparentis, et quod Sacramentum hic sub conditione administratur.

Conditio adhibenda est: si vivis (cf. *Rit. Rom.*, Tit. VI, c. I, n. 13).

NOTA. Cum maiore probabilitate efficacitatis administratur Extrema Unctio quam absolutio, illis qui sensibus sunt destituti, quia cum attritione habituali Extrema Unctio aequae ac Paenitentiae, si haec est impossibilis, remittit peccata etiam mortalia, pro Paenitentia vero requiritur forsitan accusatio, quae pro Extrema Unctione certe non requiritur (cf. n. 144).

§ 2. REQUISITA

365. — Praeter requisita in subiecto omnis Sacramenti (n. 35-41), in subiecto Extremae Unctionis requiritur, si possibile est, status gratiae.

Explicatur. Requiritur si possibile est: ad liceitatem. Extrema Unctio enim est Sacramentum vivorum, ita tamen ut, si Confessio sacramentalis impossibilis sit et etiam actus contritionis elici non possit, hoc Sacramentum etiam in statu peccati mortalis, dummodo habeatur attritio, recipi possit. Quapropter instante morte, si tempus deficiat vel infirmus sit sensibus destitutus, non requiritur ut prius confiteatur vel per contritionem statum gratiae acquirat, sed potest statim Extremam Unctionem recipere.

NOTA. Cum in quantum possibile est etiam in subiecto Extremae Unctionis requiratur reverentia et devotio (cf. n. 36), patet curandum esse ut, in quantum possibile est, hoc Sacramentum petatur quamdiu infirmus usu rationis pollet.

Gravitas transgressionis. Peccatum mortale (sacrilegium) est Extremam Unctionem suscipere in statu peccati mortalis si status gratiae prius acquiri potest.

NOTA. Confessio sacramentalis per se non requiritur ad digne suscipiendam Extremam Unctionem, sed sufficit actus contritionis. Atamen obligatio Confessionis (si est possibilis) ex alio capite oriri potest: homo enim sub gravi tenetur omnia peccata mortalia quae nondum confessus est, ante mortem potestati clavium subiicere per sacramentalem Confessionem (cf. n. 135). Hoc utique non necessario ante Extremam Unctionem faciendum est, nisi post ipsam periculum sit ne tempus vel occasio deficiat. Similiter haec obligatio haberi potest propter Viaticum recipiendum.

366. — SCHOLION. *Utrum Extrema Unctio conferri possit peccatoribus impenitentibus sensibus destitutis.*

Uti recte notat can. 942: « Hoc Sacramentum non est conferendum illis qui impenitentes in manifesto peccato mortali contumaciter perseverant ». Requiritur enim in subiecto intentio Sacramenti recipiendi; quae intentio in omni catholico quidem iure merito praesupponi potest, cum omnis catholicus, nisi sit vere perversus, velit saltem in ultimo mortis momento a peccatis suis liberari et ultimum agonem feliciter absolvere. In iis tamen qui vere *impenitentes* in manifesto peccato *contumaciter* perseverant, generatim illa intentio supponi nequit, nisi forsitan sensibus iam destituti, adhuc usu rationis fruuntur (quod non raro accidit) et a sua contumacia sese converterint. Inde addit idem canon: Quod si hoc dubium fuerit, conferatur sub conditione. Nam in dubio de perseverantia contumaciae, etiam dubia est intentio, et proinde Sacramentum sub conditione administrari potest ac debet (conditio: si habes sufficientem intentionem). Cavendum tamen est ne scandalum inde oriatur.

Art. 5

DE CAEREMONIIS

367. — Caeremoniae in libris ritualibus praescriptae observandae sunt; in casu autem necessitatis sufficit unica unctio cum forma breviori, salva tamen obligatione supplendi, si nondum

mortuus est, singulas unctiones reliquasque orationes praecedentes et subséquentes {*Rit. Rom.*, Tit. VI, c. I, η. 12).

Gravitas transgressionis. Etsi unica unctio ad essentiam sufficiat, peccatum mortale esset unam ex praescriptis unctionibus omittere, utpote ad complementum Sacramenti requisita; ex gravi tamen causa (e. g. quia infirmus nequit in alterum latus verti) liceret unum tantum ex binis organis (oculis, auribus, etc.) ungere.

Utrum et quale peccatum sit in reliquis praescriptis deficere, ex solo sensu theologorum depromi potest: ita generatim tenent, omnes vel notabilem partem orationum omittere, extra casum necessitatis, esse peccatum mortale; sine superpelliceo nec stola administrare, extra casum necessitatis, esse peccatum mortale; signum crucis in ungendo omittere esse peccatum veniale. Sine lumine vel sine ministrante administrare extra casum necessitatis iuxta quosdam est peccatum veniale, iuxta alios nullum peccatum (praesertim quoad candelam quae praescribitur praeparanda ut postea accensa ipsi ungenti lumen praebeat). Merum consilium videtur esse ut adstantes recitent septem Psalmos Poenitentiales cum Litaniis Sanctorum vel alias preces, dum sacerdos Unctionis Sacramentum administrat.

NOTA. Utrum deficiente ministrante masculino adhibenda sit mulier, disputatur inter Auctores. Quidam putant mulierem nunquam esse adhibendam ministrantem; alii e contra putant non prohiberi quominus, sicut in Missa, mulier respondeat versibus et orationibus, imo necessaria porrigat.

368. — SCHOLION I. *De ordine servando in assistendo moribundis.*

Nisi mors immineat, primum audiatur Confessio, si infirmus confiteri velit; deinde datur Viaticum, tandem Extrema Unctio et in fine Benedictio Apostolica (cf. n. 369).

Si Viaticum, Extrema Unctio et Benedictio Apostolica statim unum post aliud conferuntur, semel tantum recitatur Confiteor, scii, in administratione Viatici (S. Off. 1 Sept. 1851).

369. — SCHOLION II. *De Benedictione Apostolica in articulo mortis.*

Benedictio Apostolica cum indulgentia plenaria in articulo mortis solet impertiri post Sacramenta Poenitentiae, Eucharistiae et Extremae Unctionis illis infirmis qui vel illam petierint dum sana mente et integris sensibus erant, seu verisimiliter petiissent, vel dederint signa contritionis; impertienda iisdem est, etiamsi postea linguae caeterorumque sensuum usu sint destituti, aut in delirium vel amentiam inciderint. Excommunicatis vero, impenitentibus, et qui in manifesto peccato mortali moriuntur, est omnino deneganda (*Rit. Rom.*, Tit. VI, c. VI, η. 1).

Parocho aliive sacerdoti qui infirmis assistat, facultas est eis concedendi Benedictionem Apostolicam cum indulgentia plenaria in articulo mortis, secundum formam a probatis libris liturgicis traditam, quam benedictionem impertiri ne omittat (can. 468).

Ex ipsa natura rei patet, illam Benedictionem Apostolicam concedi posse solum iis qui peccati saltem venialis sunt capaces, non ergo infantibus et perpetuo amentibus. Ex altera parte concedi potest etiam iis qui ex alia causa quam morbo sunt in periculo mortis: ita S.C.P.F. die 10 Aug. 1841 ad quaestionem: Utrum indulgentia plenaria in articulo mortis concedi possit damnatis ad mortem, dum ad illam subeundam ducuntur, vel eadem die qua illam subituri sunt, respondit affirmative, si fieri potest. Similiter sentit Merkelbach, III, 708.

Haec Absolutio eodem modo ac Extrema Unctio iterari potest solum in diverso mortis periculo, et concedi potest quoties ratio sufficiens est pro Extrema Unctione administranda (cf. n. 348-350).

Conditiones: 1) non sit excommunicatus nec manifeste impenitens; 2) Sacramentum Poenitentiae et Eucharistiae susceperit vel saltem sit in statu gratiae dum ultimum suspirium edit; 3) se paratum offerat ad acceptandum quidquid Deo placuerit, et ad obeundam ipsam mortem patienter in satisfactionem poenarum quas peccando promeruit; 4) SS. Nomen Iesu ore si possit, sin minus corde devote invocet et actum doloris et caritatis eliciat; 5) Benedictio concedatur iuxta formulam in libro Rituali praescriptam (*Rit. Rom.*, Tit. VI, c. VI).

APPLICATIO

Haec Benedictio Apostolica non differt ab aliis inediis lucrandi indulgentiam plenariam in articulo mortis; quapropter Christiani exhortandi sunt ut, si sacerdotem in articulo mortis habere non possint, per alia media indulgentiam plenariam lucrari satagant (PCS 357-359). Diversos modos lucrandi indulgentiam plenariam in articulo mortis, vide *Facultates*, p. 128.

APPLICATIO

Sacramentum misericordiae. Deus in sua bonitate vult me gratia sua comitari usque in finem, usque ad ultimum agonem : in finem dilexit me! Quando morbo forsan debilitatus, mente impedita, pugnam finalem pugnare debebo, quando deficientiae et peccata totius vitae meae anxiam animam meam turbare conabuntur, quando inimicus animae meae a Deo me avellere tentabit, ipse Deus Sacramento ex opere operato operante mihi adesse et me roborare vult, ut salvus deducar ad finem meum, ad beatificam visionem Dei et Patris mei. Noli timere, anima mea: si Deus mccum, quis contra me?

Non potest tamen hoc pignus misericordiae divinae ad falsam quietem me allicere. Deus enim non irridetur! Si ego vellem misericordia illa infinita abuti vivendo in peccato, quis poterit mihi spondere Deum mihi hanc suam misericordiam esse prae-biturum, et non potius permissurum me mori sine Sacramento? Vita sancta me dignum efficiam tanti beneficii! Nec obliviscar proverbii: Clericorum sors, repentina mors! Nam illos qui superabundantia gratiarum sese ad bonam mortem praeparare potuerunt, Deus non raro adhibet in exemplum aliorum, ut meminerint mortem venire uti fur in nocte.

Ministerium meum sacerdotale mihi quasi quotidie mortem prae oculis ducet. Utinam idea mortis nunquam mihi ita familiaris fiat, ut sine cogitatione me relinquat; sed administratio frequens huius Sacramenti in me illos sensus excitet quos vellem habere quando ultima mea hora veniet.

CAPUT VII

DE ORDINE

Hic loquimur solum de Sacramento Ordinis, quo scii, potestas spiritualis in Ecclesia traditur et hierarchia ecclesiastica stabilitur. Sumimus autem vocem in sensu lato, comprehendendo simul etiam omnia instituta Ecclesiae quae forsitan Sacramentum non sunt, sed tamen intuitu Sacramenti conferendi exsistunt et iam quandam potestatem in ordine spirituali conferunt.

Art. 1

NATURA

§ 1. NOTIO

370. — DEFINITIO. Ordo est Sacramentum quo fidelis constituitur in hierarchia ecclesiastica eique traditur potestas spiritualis in Ecclesia.

Explicatur. *Sacramentum* : h. e. Sacramentum Novae Legis prout in cap. I describitur. Hic consideramus omnes gradus tanquam unum Sacramentum Ordinis ; quodsi ad singulos gradus attendere velimus et definitionem dare quae valeat etiam pro illis gradibus qui forsitan Sacramentum non sunt, dicere possemus: Ordo est ritus quidam quo...

Constituitur in hierarchia ecclesiastica: Ordo enim, dicit can. 948, ex Christi institutione clericos a laicis distinguit ad fidelium

regimen et cultus divini ministerium. Iuxta diversos gradus ordinis diversus gradus in hierarchia ei assignatur.

Traditur potestas spiritualis: hoc Sacramentum ergo non est primarie pro sanctificatione subiecti institutum, sed pro bono Ecclesiae seu fidelium. Potestas spiritualis comprehendit totam potestatem Ecclesiae, doctrinalem, iurisdictionalem, sanctificantem: plenitudo autem potestatis illius non singulis, sed secundum gradus confertur.

Ostiariatus tradit potestatem custodiendi ecclesiam eiusque portas aperiendi et claudendi, convocandi fideles ad functiones sacras et arcendi indignos.

Lectoratus tradit potestatem legendi publice in ecclesia S. Scripturas, cantandi lectiones, docendi rudes elementa fidei Christianae et benedicendi panem et novos fructus.

Exorcistatus tradit potestatem imponendi manus super obsessos et legendi exorcismos ab Ecclesia approbatos ad fugandos daemones.

Acolythatus tradit potestatem ad Missae Sacrificium deferendi luminaria et vinum et aquam in Missa Solemni ministrandi.

NOTA. Functiones horum quatuor ordinum hodie partim abolitae sunt, partim, paucis exceptis (uti exorcismus) etiam a laicis exercentur.

Subdiaconatus tradit potestatem in Missa Solemni ministrandi ad altare, solemniter cantandi epistolam et lavandi pallas et corporalia.

Diaconatus tradit potestatem in Missa Solemni et in aliis sacris functionibus sacerdoti immediate ministrandi et solemniter cantandi evangelium ; similiter administrandi Baptismum solemnem et S. Communionem; et potestatem praedicandi.

Presbyteratus tradit potestatem in corpus Christi seu potestatem consecrandi, potestatem remittendi et retinendi peccata, Sacramenta administrandi quae ordinem episcopalem non requirunt, doctrinam christianam tradendi et populo benedicendi.

Episcopatus tradit perfectionem potestatis Ordinis.

§ 2. DIVISIO

371. — Etsi unum sit Sacramentum, Ordo tamen dividitur septem (vel octo) gradibus:

Tonsura generatim non computatur uti gradus Sacramenti Ordinis, sed est solum Sacramentale quo fidelis initiatur in hierarchia ecclesiastica quin ei potestas spiritualis tribuatur. Quae autem ab Ecclesia statuuntur de Ordinibus in genere, generatim etiam de *Tonsura* valent.

Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, et Acolythatus vocantur quatuor *Ordines Minores*.

Subdiaconatus, Diaconatus et Presbyteratus vocantur *Ordines Maiores* vel *Ordines Sacri*.

Episcopatus a quibusdam distinguitur a Presbyteratu tanquam gradus specialis (ita ut sint 8 gradus), ab aliis vero consideratur ut solum complementum Presbyteratus (et tunc sunt 7 tantum). Ad Theologiam Moralem non pertinet de hac quaestione disputare: vide Theol. Dogm.

Similiter ad Theologiam Dogmaticam pertinet disputatio quales gradus pertinent ad Sacramentum. Certum est omnes gradus inde ab Ostiariatu quandam potestatem spiritualem concedere, sed differunt Auctores in quaestione quinam sint Sacramentum, praesertim quoad Ordines Minores.

Ar t . 2

RITUS EXTERNUS

372. — Non dicimus: Ritus Sacramentalis, quia de ritu essentiali omnium graduum loqui intendimus, etiam eorum qui forsitan non essent Sacramentum.

Pius Pp. XII Constitutione Apostolica *Sacramentum Ordinis* diei 30 Nov. 1947, volens ritum essentialem Sacramenti Ordinis statuere, « materiam et formam in uniuscuiusque Ordinis collatione » describens, de solo Diaconatu, Presbyteratu et Episcopatu agit, et proinde, quamvis nihil explicite de aliis gradibus

dicat, implicite tamen eos ad Sacramentum Ordinis non pertinere insinuat.

Pro illis ergo tribus gradibus superioribus ritus essentialis (sacramentalis) statutus est, et finis disputationibus Auctorum ponitur. Pro reliquis vero gradibus, Ordinibus scii, minoribus et Subdiaconatu, cum nulla sit impositio manuum, ab omnibus semper traditio instrumentorum uti ritus essentialis (non sacramentalis) habita est.

Notandum insuper est pro illis gradibus qui non sunt Sacramentum essentiam ordinationis ab ipsa Ecclesia determinari, ipsamque Ecclesiam proinde posse, si ob aliquam rationem fuerit invalide collata, talem ordinationem sanare ita ut non sit iteranda.

Pro diversis gradibus ergo statuimus sequentia:

373. — PRINCIPIA I. Pro Ostiariatu uti ritus essentialis habenda est traditio clavium, quas singuli ordinandi tangere debent manu dextera dum Minister pronuntiat verba: Sic agite etc.

Explicatur. Clavium: propter plenitudinem symboli per se deberent esse claves ecclesiae vel saltem loci sacri; attamen licet uti clavibus qualibuscumque (S.C.P.F. 23 Mart. 1844) dummodo aptae sint ad aperiendum (S.R.C. 11 Mart. 1820). Quamvis una clavis esse possit materia sufficiens, servanda tamen est rubrica quae praecipit claves (in plurali) esse tradendas (S.R.C. 11 Mart. 1820).

Tangere debent: possunt plures simul tangere, dummodo super simul tangentes formula ab Episcopo pronuntietur dum tangunt (S.R.C. 11 Mart. 1820). Tactus requiritur physicus, etsi mediatus. Licite autem putamus hic applicari posse normam supra dictae Constitutionis Apostolicae: « Ne vero dubitandi praebeatur occasio, praecipimus ut impositio manuum... physice tangendo fiat, quamvis etiam tactus moralis ad Sacramentum valide conficiendum sufficiat ». Quoad traditionem ergo instrumentorum in conferendis Ordinibus minoribus et Subdiaconatu: praescriptui tactus physicus (etsi mediatus), sed tactus moralis ad validitatem sufficit.

Dextera: ad liceitatem.

NOTA. Ostiarius debet durante ordinatione claudere et aperire portam ecclesiae et campanas pulsare. Hoc autem non pertinet ad ritum essentialem, sed est potius prima exsecutio officii ostiarii. Quoad haec notandum est, non esse stricte necessarium ut portam claudat et aperiat cum clavi (S. R. C. 12 Nov. 1831); neque requiritur ut plures campanas pulset, sed sufficit unam; imo si campanae non habentur vel sunt extra ecclesiam, sufficit quassare tintinnabula altaris ad fores ecclesiae (S. R. C. 27 Sept. 1873).

374. — II. Pro Lectoratu uti ritus essentialis habenda est libri lectionum traditio, quem singuli ordinandi tangere debent manu dextera dum minister dicit: Accipite etc.

Explicatur. *Libri lectionum*: potest esse Missale vel Breviarium vel volumen S. Scripturae (S.R.C. 27 Sept. 1873).

Tangere: hoc ita fieri solet ut ordinandus manum dexteram super librum clausum ponat, pollicem vero super partem qua aperitur; vide supra, prine. I.

Dextera: ad liceitatem.

375. — III. Pro Exorcistatu uti ritus essentialis habenda est traditio libri exorcismorum, quem singuli ordinandi tangere debent manu dextera dum minister dicit: Accipite etc.

Explicatur. *Liber exorcismorum*: potest esse Rituale vel Pontificale vel Missale.

Tangere: uti supra, prine. II.

Dextera: ad liceitatem.

376. — IV. Pro Acolythatu uti ritus essentialis habenda est duplex traditio: 1) candelabri cum candela exstincta quae ambo singuli ordinandi manu dextera tangere debent dum minister dicit: Accipite ceroferarium etc.; 2) urceoli vacui quem singuli ordinandi manu dextera tangere debent dum minister dicit: Accipite urceolum etc.

Explicatur. *Candelabri cum candela*: non sufficit palmatorium serviens Episcopis ad librum (S.R.C. 8 lun. 1709); candela videtur, saltem ad liceitatem, intelligenda ex cera apum sicut pro divinis officiis requiritur.

Tangere: uti supra, prine. I; debent singuli manu dextera tangere candelabrum simul et candelam, deinde ipsum urceolum; attamen non videtur invalidum si solum candelabrum vel solam candelam directe tangant et ita aliud mediate, vel urceolum solum mediante pelvi.

377. — V. Pro Subdiaconatu ut ritus essentialis habenda est duplex traditio: 1) calicis vacui cum patena vacua, quae singuli ordinandi manu dextera tangere debent dum Pontifex dicit: Videte etc.; 2) libri epistolarum quem singuli ordinandi manu dextera tangere debent dum Pontifex dicit: Accipite etc.

Explicatur. Calicis vacui cum patena vacua: debent esse consecrata (ad liceitatem). Patena calici superponitur.

Libri epistolarum: Missale vel volumen S. Scripturae.

NOTA. S. C. Cone., interrogata quid faciendum in casu alicuius subdiaconi cui liber epistolarum non fuit traditus in ordinatione, die 10 Ian. 1711 respondit supplendum esse ab episcopo etiam privatim; cum non responderit ordinationem esse iterandam, sed solum ritum esse supplendum, concludendum videtur hunc ritum non pertinere ad essentiam ordinationis: inter diversas partes essentielles enim debet esse unitas moralis, quae in sola suppletione non adest.

Tangere: calicem et patenam ita singuli tangant ut simul cuppam calicis et patenam tangant, e. g. unam pollice, alteram reliquis digitis; possunt etiam plures insimul tangere ita ut super plures simul tangentes Pontifex semel dicat: Videte etc. (S.R.C. 11 Mart. 1820). Quoad librum vide supra, prine. IT.

Dextera: ad liceitatem.

NOTA. Traditio urceolorum et impositio vestium non habetur uti ritus essentialis.

378. — VI. Pro Diaconatu materia est impositio manus Episcopi; forma vero constat verbis « Praefationis » quorum essentialia sunt: « Emitte in eum... roboretur ».

Explicatur. Impositio manus: i. e. manus dexterae; est unica impositio quae occurrit in ordinatione diaconi. Requiritur tactus physicus; attamen ad validitatem sufficit contactus moralis.

Verbis Praefationis : forma constat verbis totius Praefationis; attamen essentialia sunt sola verba quae statim post impositionem manus, extensa adhuc manu dicuntur : « Emitte in eum... roboretur ». Notandum est haec verba tempore non coincidere impositioni manus: adest autem moralis unitas.

379. — VII. Pro Presbyteratu materia est impositio manuum Episcopi prima sub silentio ; forma vero constat verbis « Praefationis », quorum essentialia sunt: « Da quaesumus... insinuet ».

Explicatur. Impositio... prima : i. e. utriusque manus, ante praefationem, sub silentio. Requiritur contactus physicus, attamen ad validitatem sufficit contactus moralis. Altera impositio, quae fit post Communionem, in qua dicitur: « Accipe Spiritum Sanctum... » non est essentialis.

Verbis Praefationis : forma constat verbis totius Praefationis; attamen essentialia sunt sola verba: « Da quaesumus... insinuet ». Notandum est etiam haec verba tempore non coincidere impositioni manuum, sed solum moralem adesse unitatem.

380. — VIII. Pro Episcopatu materia est manuum impositio quae ab Episcopo consecrante fit ; forma vero constat verbis « Praefationis », quorum essentialia sunt: « Comple... sanctifica ».

Explicatur. Impositio manuum : quamvis unius Episcopi consecrantis manuum impositio ad validitatem sufficiat, nihilominus duo Episcopi qui ex vetere instituto adsunt consecrationi tanquam Conconsecratores, eodem modo manus imponere debent dicentes : « Accipe Spiritum Sanctum ».

Verbis Praefationis : etiam hic, quamvis unius Episcopi Consecratoris pronuntiatio formulae ad validitatem sufficiat, Conconsecratores tamen omnia quae Consecrator pronuntiat, simul pronuntiare debent. Etiam haec pronuntiatio verborum tempore non coincidit impositioni manuum, sed habetur unitas moralis tantum.

381. — COROLLARIUM PRACTICUM. De supplendis defectibus.

Admisso defectu in ritu certe essentiali, tota ordinatio est absolute iteranda, nisi defectus animadvertatur ante finem ordina-

tionis: tunc enim solus hic ritus (actio et formula) repetendus est ante finem ordinationis, ita ut unitas moralis cum aliis ritibus essentialibus adsit (cf. S. Off. 6 Iui. 1898).

Dubie admissio defectu in ritu essentiali vel etiam certe admissio defectu in ritu probabiliter essentiali, ordinatio eodem modo est conditionate iteranda. Propter defectum autem in ritu magni momenti quidem sed non essentiali, ordinatio non est iteranda, sed ritus supplendus; ritus vero mere accessorius non est supplendus. Unde:

I. *Quoad traditionem instrumentorum* :

1. Valida est si mediate ea tangit ordinandus, e. g. si urceolum per pelvim in quo positus est, tangit; si calicem mediante patena superposita tangit (S. Off. 22 Iun. 1892; 17 Mart. 1897; 10 Sept. 1897); si candelam mediante candelabro vel candelabrum mediante candela tangit.

2. Valida est si tangeret solo ungue digiti: unguis enim est vera pars digiti.

3. Valida est si immediate antequam Pontifex formulam pronuntiat tetigerit, etiamsi durante formula manum amoverit (S. Off. 17 Mart. 1897).

II. *Quoad impositionem manuum* :

1. Impositio manuum presbyterorum si fuerit omissa, non est supplenda (S.C.P.F. 6 Aug. 1840).

2. Secunda impositio manuum cum ad ritum essentialem non pertineat, est supplenda quidem, sed ordinatio non est iteranda (S.R.C. 27 Maii 1840; 22 Maii 1841; S. Off. 4 Mart. 1874; 10 Dec. 1897).

Vide etiam infra, n. 406.

Ar t . 3

DE MINISTRO

§ 1. QUIS SIT

382. — Minister ordinarius Sacramenti Ordinis est omnis et solus Episcopus consecratus; minister extraordinarius (pro quibusdam gradibus) est presbyter.

Explicatur . *Sacramenti Ordinis*: i. e. Tonsurae et omnium graduum Ordinis.

Ordinarius: ita ut Ordo ab episcopo rite collatus semper sit validus.

Extraordinarius: ita ut extra limites concessionis non possit valide Ordinem conferre.

Pro quibusdam gradibus: vide infra, n. 384-385.

Probat ur . Concilium Florentinum: Ordinarius minister huius Sacramenti (Ordinis) est episcopus (DB 701).

Concilium Tridentinum: Si quis dixerit episcopos non esse presbyteris superiores vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi; vel eam quam habent illis esse cum presbyteris communem... A. S. (DB 967).

Can. 951: Sacrae ordinationis minister ordinarius est episcopus consecratus; extraordinarius, qui, licet caractere episcopali careat, a iure vel a Sede Apostolica per peculiare indultum potestatem acceperit aliquos ordines conferendi.

§ 2. REQUISITA

Vide requisita in ministro omnium Sacramentorum, supra, n. 8-19; praeterea

383. — I. Pro ministro ordinario requiritur ut subiectum sit proprius subditus vel habeat litteras dimissorias a proprio suo Ordinario; pro consecratione episcopali vero prius constare debet de mandato Romani Pontificis.

NOTA. Nemini vero licet ordinatum a Romano Pontifice ad altiore[m] ordinem promovere sine Apostolicae Sedis facultate (can. 952).

Explicatur. *Requiritur*: ad liceitatem.

Proprius subditus: quis sit proprius subditus relate ad ordinationes, vide infra, n. 386. Nota tamen episcopum ritus latini non posse (ad liceitatem) sine apostolico induito ordinare subditum qui sit ritus orientalis.

Litteras dimissorias: vide infra n. 387.

De mandato Romani Pontificis: ad liceitatem. Consecratio episcopalis reservatur Romano Pontifici ita ut nulli episcopo liceat quemquam consecrare in episcopum nisi prius constet de pontificio mandato (can. 953).

Gravitas transgressionis. Peccatum mortale committeret episcopus qui quendam sine his requisitis ad quemlibet Ordinem promoveret.

384. — II. In ministro extraordinario requiritur facultas ad hoc, iure communi vel peculiari Sedis Apostolicae induito concessa.

Explicatur. *Requiritur*: ad validitatem.

Iure communi: hac facultate ipso iure gaudent pro Tonsura et Ordines Minores, praeter Cardinales ad normam can. 239, § 1, n. 22, Vicarius et Praefectus Apostolicus, Abbas vel Praelatus nullius, qui tamen, si caractere episcopali carent, ea valide uti nequeunt nisi intra fines sui territorii et durante munere tantum, et dummodo adsint quae pro ministro ordinario requiruntur (can. 957).

385. — SCHOLION I. *Utrum presbyter possit ex facultate S. Sedis Ordines Maiores conferre.*

Hodie talis facultas certe concedi non solet. Tenent tamen Auctores (uti Prümmer, III, 596) hoc fieri posse pro Subdiaconatu conferendo. Quoad Diaconatum et Presbyteratum conferendos negant, quamvis afferantur exempla ex historia, de quorum documentorum authenticitate tamen dubitant.

386. — SCHOLION II. *Quis relate ad ordinationes est Ordinarius proprius?*

Pro saecularibus ad primam Tonsuram promovendis Ordinarius proprius est Ordinarius loci ubi domicilium (non quasi-domicilium) habet ordinandus, sive inde originem habeat (cf. can. 90), sive non; in hoc ultimo casu autem debet iuramento firmare suam intentionem perpetuo manendi in illa dioecesi (vel Missione), nisi ad normam can. 969, § 2 servitio alterius dioecesis destinetur.

Pro saecularibus vero ad Ordines sive Minores sive Maiores promovendis Ordinarius proprius est Ordinarius dioecesis (vel Missionis) in qua ordinandus incardinatus est. Incardinatio regulariter fit per primam Tonsuram vel per excardinationem et incardinatio ad normam can. 112. Ita qui a proprio Episcopo ad primam Tonsuram promotus est in servitium alius determinatae dioecesis de consensu huius Episcopi, huic dioecesi incardinatus est ad normam can. III, § 2. Quare ad hunc Episcopum iure proprio et exclusive pertinet ei Ordines conferre vel litteras dimissorias concedere etiam si in hac dioecesi domicilium nondum acquisierit (Comm. Int. Cod. 24 Iui. 1939).

Pro religiosis proprius Ordinarius est proprius Superior Maior si hic habet vel facultatem ordinandi vel saltem litteras dimissorias exhibendi; secus est Ordinarius loci ubi stat domus ad cuius familiam pertinet ordinandus (can. 956).

387. — SCHOLION III. *De litteris dimissoriis.*

Sunt litterae quibus Ordinarius vel Superior proprius concedit licentiam ut subditus quidam ab alio ordinetur.

Requiruntur pro omnibus gradibus, inclusa Tonsura (Comm. Int. Cod. 17 Febr. 1930). Concedi possunt sive verbo sive scripto, sed certe consulendum est ut in scriptis dentur. Error accidentalis (e. g. in die datae) non impedit quominus licite ad ordinationem procedatur.

Litterae dimissoriae concedi possunt (can. 958):

1. Ab Ordinario vel Superiore Religioso (Maiore) proprio. Ordinarius loci potest saecularibus clericis suis dare statim ac

possessionem sui territorii ceperit, etiamsi nondum sit consecratus. Iisdem aequiparantur Provicarius, Propraefectus et Senior Missionis si actu regimen Missionis tenent (Comm. Int. Cod. 20 Iui. 1929).

2. A Vicario Generali vel Vicario Delegato, sed solum de speciali mandato Ordinarii.

3. A Vicario Capitulari de consensu Capituli, sed solum post annum a Sede Vacante nisi agatur de obligatione beneficii recepti vel recipiendi implenda vel de officio necessario implendo. Attamen nunquam concedat litteras dimissorias iis qui ad Episcopo fuerunt reiecti.

Litterae dimissoriae mitti possunt ad quemlibet facultatem ordinandi habentem, communionem cum Sede Apostolica habentem, excepto episcopo ritus diversi ac ritus ordinandi. Superior Religiosus vero qui non habet facultatem per seipsum ordinandi, debet eas mittere ad Ordinarium loci ubi stat domus ad cuius familiam ordinandus pertinet, nisi hic licentiam alium Episcopum adeundi dederit vel sit impeditus vel non sit habiturus ordinationes (de quo ex documento curiae eius constare debet); nec potest in fraudem Ordinarii loci subditum ordinandum ad aliam domum religiosam transferre nec de industria ordinationem in id tempus differre quo Ordinarius loci absit vel nullas ordinationes sit habiturus.

Litterae dimissoriae ab ipso concedente vel ab eius successore limitari aut revocari possunt, sed non extinguuntur morte concedentis vel eius ab officio amotione.

388. — SCHOLION IV. *De requisitis documentis ad licitam ordinationem.*

Pro saecularibus et pro iis qui quoad ordinationem saecularibus aequiparantur, requiruntur (praeter litteras dimissorias si ab episcopo alieno ordinantur).

1. Testimonium ultimae ordinationis aut, si agitur de prima Tonsura, recepti Baptismi et Confirmationis.

2. Testimonium de completis studiis requisitis et de examine feliciter peracto.

3. Testimonium Rectoris Seminarii aut Sacerdotis cui candidatus extra Seminarium commissus fuit, de bonis moribus.

4. Testimonium de exercitiis spiritualibus peractis a Superiore Domus ubi peracta fuerunt.

5. Testimoniales litterae (de absentia irregularitatis et impediti) Ordinarii loci in quo candidatus uti miles per trimestre, aliter per semestre post pubertatem commoravit; si candidatus cuidam religioni adscriptus sit quae saecularibus aequiparatur, litterae testimoniales debent esse Superioris Maioris huius religionis.

6. Iuramentum (ante Subdiaconatum) de perpetuo servitio Missionis, si candidatus ordinatur titulo Missionis (Formulam vide apud *Facultates*, p. 163).

7. Iuramentum (ante singulos Ordines Maiores) de libera susceptione Ordinis (Formulam vide apud *Facultates*, p. 164).

NOTA. 1. Episcopus ordinans potest etiam litteras testimoniales exigere ob brevius commorationis tempus et ob tempus ante pubertatem (can. 994).

2. Si Ordinarius non possit sufficientem certitudinem obtinere de absentia omnis impediti, vel si candidatus per tot territoria vagatus sit ut nimis difficile evadat omnes litteras testimoniales obtinere, potest supplere per iuramentum a promovendo praestandum de absentia omnis irregularitatis et impediti.

3. Si post obtentas litteras candidatus ante ordinationem iterum per supradictum tempus in quodam loco commoraverit, novae litterae testimoniales dandae sunt.

4. De denuntiatione aliisque methodis ad fundandam certitudinem absentiae irregularitatis et impediti, vide can. 998-1000.

Pro religiosis requiruntur solae litterae dimissoriae, in quibus tamen Superior testificare debet candidatum professionem religiosam emisisse et esse de familia religiosa sibi subdita, studia requisita peregissee, aliaque iure requisita implevisse.

§ 3. OBLIGATIO ADMINISTRANDI

389. — Ordinarius qui habet facultatem Ordinem conferendi tenetur, nisi iusta causa sit impeditus, per se ipse suos subditos canonice idoneos ordinare.

Explicatur. *Canonice idoneos*: h. e. qui habet omnia requisita uti in art. seq. videbimus.

Probatur. Can. 955, § 2: Episcopus proprius, iusta de causa non impeditus, per se ipse suos subditos ordinet.

Can. 971: Nefas est quemquam, quovis modo, ob quamlibet rationem, ... canonice idoneum ab eodem (statu clericali) avertere.

Art. 4

DE SUBIECTO

§ 1. QUIS SIT

390. — Subiectum capax ordinationis est solus masculus baptizatus qui illum gradum Ordinis nondum recepit.

Probatur. 1) *Masculus*: ex perpetua praxi Ecclesiae et unanimi omnium doctorum consensu.

Ex S. Scriptura: Mulieres in Ecclesia taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse sicut et lex dicit (1 Cor. 14,34).

Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto neque dominari in virum, sed esse in silentio (1 Tim. 2, 11-12). — Hoc autem esset impossibile si posset esse in Ordinibus.

2) *Baptizatus*: nullum Sacramentum valide suscipi potest nisi post Baptisimum.

3) *Qui illum gradum nondum recepit*: Sacramentum Ordinis enim non potest iterari (vide argumenta supra, n. 48, allata).

§ 2. REQUISITA

1. *Pro susceptione Ordinis.*

Praeter statum gratiae caeteraque requisita in subiecto omnis Sacramenti (n. 35-41) in subiecto cuiuslibet gradus Ordinis suscipiendi requiritur:

391. — I. Vocatio clericalis (ad liceitate II

Explicatur. Haec vocatio duplex continet elementum: vocationem divinam et vocationem ecclesiasticam. Utraque autem ita intime sunt coniuncta ut auctoritatibus ecclesiasticis non liceat divinitus vocatum repellere vel non vocatum admittere (can. 971); nemo tamen, etiam divinitus vocatus, ius habet ad Sacramentum Ordinis nisi habeat etiam vocationem ecclesiasticam.

Vocatio ecclesiastica consistit in eo quod Ordinarius quidam (sive Ordinarius loci sive Superior Religiosus cui competit litteras dimissorias dare) aliquem ad Ordinem admittit.

Vocatio divina est Divinae Providentiae dispositio omnium circumstantiarum vitae externarum et internarum, ita ut quis, divina inspirante gratia, possit concipere desiderium sese vovendi servitio altaris et bono animarum, et possit ad Sacerdotium pervenire.

Primum ergo in divina vocatione est pium desiderium sese vovendi servitio altaris (seu recta intentio); hoc autem desiderium potest ab ipso subiecto vel ab aliis excitari et foveri, Dei utique adspirante gratia, sed etiam ipso subiecto animam ad hoc disponente. Sed non omnis qui habet hoc pium desiderium habet vocationem; requiritur insuper seria et effectiva voluntas acquiriti omnes dotes intellectuales et morales statui clericali congruentes. Haec sunt elementa vocationis divinae in quibus requiritur cooperatio ipsius subiecti vocati, et in quibus dispensari non potest. Praeterea autem sunt plura elementa a voluntate independentia et quae quandoque ab aliis etiam suppleri possunt, et quarum favorabilis dispositio per Divinam Providentiam partem facit vocationis divinae; talia sunt: parentes, natalia, educatio, sanitas mentis et corporis, bona fortunae, acuitas intellectus, absentia omnis impedimenti et irregularitatis, etc.

Ulteriora vide in optimo libello P. Odorici Hemmerich o. f. m., *De Vocatione Clericali seu de admittendis ad Sacerdotium* (Domus Franciscana, Pechini 1944).

Probatur. 1) *Necessitas vocationis divinae:*

Ex S. Scriptura: Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron (Hebr. 5,4).

Quando Apostoli elegerunt successorem pro Iuda Iscariote, oraverunt: Tu Domine,... ostende quem elegeris (Act. 1,24).

Non vos me elegistis, sed ego elegi vos (Io. 15,16).

Ex ratione: Sacerdos est mediator inter Deum et hominem. A. nemo potest seipsum constituere mediatorem.

Sacerdos est dispensator Mysteriorum Dei. A. nemo potest seipsum constituere dispensatorem alterius.

2) *Necessitas vocationis ecclesiasticae:*

Ex doctrina Ecclesiae: Concilium Tridentinum: quin potius decernit, eos, qui tantummodo a populo aut saeculari potestate ac magistratu vocati et instituti ad haec ministeria exercenda ascendunt, et qui ea propria temeritate sibi sumunt, omnes non Ecclesiae ministros, sed fures et latrones, per ostium non ingressos habendos esse (DB 960).

Neminem habere unquam ius ullum ad ordinationem antecederet ad liberam electionem episcopi (Sententia iussu Pii X a speciali commissione Cardinalium approbata et promulgata, A.A.S. 1912, 485).

Can. 968 episcopo relinquit iudicium de idoneitate subiecti.

Can. 969, § 1: Nemo ex saecularibus ordinetur, qui iudicio proprii episcopi non sit necessarius vel utilis ecclesiis diocesis. Iamvero si vocatio divina sufficeret, episcopus non posset recusare candidatum solum quia ecclesiis suis non est necessarius.

Ex ratione: Clericus gradum assumit in hierarchia ecclesiastica et nomine Ecclesiae potestatem spiritualem exercet. Atqui non potest quis nisi vocatus ab Ecclesia tale munus exercere.

Gravitas transgressionis. Peccatum mortale committeret qui ab Ecclesia non vocatus sese intruderet ad Ordines recipiendos. Peccatum mortale etiam committeret qui sine vocatione divina sese intruderet ad Ordines recipiendos. Quapropter candidatus sincere et humiliter seipsum Superioribus praesentare debet, ut ipsi possint non tantum secundum apparentias, sed secundum veritatem iudicare utrum signa divinae vocationis adsint necne; iudicio autem Superiorum tuta conscientia stare potest.

392. — II. Sacramentum Confirmationis receptum (ad licetatem).

Probatur. *Concilium Tridentinum* : Prima Tonsura non initientur qui Sacramentum Confirmationis non susceperint.

Can. 974: Ut quis licite ordinari possit, requiruntur 1) recepta sacra Confirmatio...

Ex ratione: non convenit ut quis in hierarchia ecclesiastica gradum accipiat quin complementum Sacramenti incorporationis susceperit, quo specialiter et abundantius obtinet gratiam operationis Spiritus Sancti in animam eius ad ducendam vitam eius spiritualem, ad firmiter credendum et ad fidem intrepide confitendam (cf. n. 110).

Gravitas transgressionis. Non positive constat de peccato mortali in transgressione huius obligationis, quare generatim tenent Auctores eam esse peccatum veniale.

393. — III. Mores congruentes (ad licetatem).

Explicatur. Hoc non solum comprehendit virtutem castitatis, necessariam ad observandum coelibatum, sed etiam omnes alias virtutes necessarias ad munus illius gradus adimplendum; et cum iuxta disciplinam hodiernam nemo admittatur ad Ordines qui non habeat intentionem ascendendi ad Sacerdotium (cf. n. 394), dicere possumus in subiecto cuiuslibet Ordinis (Tonsura non excepta) requiri virtutes necessarias ad munus sacerdotis implendum. Hoc autem praeter castitatem requirit spiritum humilitatis et subiectionis et oboedientiae ut possit a Superioribus suis regi; virtutes humanitatis, temperantiae, prudentiae, etc. ut possit sibi concreditos sine offensione ducere ad finem ultimum.

Nec sufficit ut candidatus post sinceram contritionem sit absolutus a gravibus peccatis commissis, sed requiritur diuturnum exercitium virtutum, ita ut moralem certitudinem praebeat se vitam virtuosam esse ducturum.

Ulteriora vide in supra laudato opusculo P. Odorici Hemmerich o. f. m., *De Vocatione Clericali*.

Pr ob a t u r . Can. 973 : Prima Tonsura et Ordines illis tantum conferendi sunt,... quos merito coniicere liceat aliquando dignos futuros esse presbyteros.

Can. 974: Ut quis licite ordinari possit, requiruntur... 2) Mores Ordini recipiendo congruentes. ...

NOTA. Ut episcopo de vita et moribus et de absentia impedimenti constet, praescribuntur publicae denuntiationes; vide can. 998-1000.

Gr a v i t a s t r a n s g r e s s i o n i s . Qui sine moribus congruentibus (h. e. sine seria voluntate virtutes necessarias exercendi) Ordinem susciperet committeret peccatum mortale vel veniale prout mores eius plus minusve eum impedirent a recto exercitio muneris.

394. — IV. Intentio ascendendi usque ad Sacerdotium, simul tamen cum libera electione (ad liceitatem; si vero defectus libertatis induceret defectum intentionis, ad validitatem).

Explicatur. Iuxta hodiernam disciplinam ecclesiasticam nemo admittitur ad primam Tonsuram qui intentionem non habeat ascendendi usque ad Sacerdotium; attamen, etiam qui inferiores gradus susceperit, non potest propter hoc ad suscipiendos gradus superiores cogi; imo, inde a Subdiaconatu debent candidati ante singulas ordinationes sub iuramento in scriptis testificari se nulla coactione seu vi nec ullo timore impelli in recipiendo hoc sacro Ordine, sed sponte ipsum optare ac plena liberaque voluntate eundem velle (Formulam vide apud *Facultates*, p. 164).

Pr ob a t u r . Can. 973 : Prima Tonsura et Ordines illis tantum conferendi sunt, qui propositum habeant ascendendi ad Presbyteratum.

Gr a v i t a s t r a n s g r e s s i o n i s . Qui sine intentione ascendendi usque ad Sacerdotium aliquem Ordinem susciperet, committeret peccatum veniale (inoboedientiae erga Ecclesiam); qui vero post susceptionem alicuius Ordinis mutat sensum et non ulterius vult ascendere, nullum peccatum committit. Qui ex coactione vel metu Ordinem quendam suscipit, per se nullum committit peccatum; attamen propter voluntatem Ecclesiae non vocandi nisi illos qui

omnino libere se statuunt, committit peccatum mortale ille saltem qui non libere accedit ad Ordines Maiores (deceptio Ecclesiae, addita malitia ex falso iuramento).

395. — V. Aetas canonica (ad liceitatem).

Explicatur. Ex can. 975 pro prima Tonsura et pro Ordinibus Minoribus nulla determinata aetas requiritur.

Pro Subdiaconatu requiritur 21us annus completus.

Pro Diaconatu requiritur 22us annus completus.

Pro Presbyteratu requiritur 24us annus completus.

Pro Episcopatu requiritur 30us annus completus.

396. — VI. Debita scientia (ad liceitatem).

Explicatur. Ex iure naturae non quidem ad suscipiendum, sed tamen ad exercendum Ordinem susceptum requiritur saltem illa scientia sine qua Ordo recte exerceri non potest.

Ex iure vero ecclesiastico, can. 976, requiritur pro prima Tonsura et pro Ordinibus Minoribus ut Ordinandus (non privatim, sed in instituto iuxta praescripta S. Sedis organizato), expleto biennio philosophico, studium theologicum inceperit; pro Subdiaconatu, ut sit in fine tertii anni cursus theologici; pro Diaconatu, ut quartum annum inceperit; pro Presbyteratu, ut primam medietatem quarti anni absolverit. Insuper pro quovis Ordine debet hoc scire quod ad hunc Ordinem pertinet (can. 996, § 1).

NOTA. Annus censetur incepisse post primam lectionem; finis anni sunt ultimae hebdomades; prima medietas, ubi fiunt examina semestralia, finit post examina primi semestris.

De hac scientia requisita constare debet praevio et diligenti examine (cf. can. 996-997).

397. — VII. Ordinum inferiorum susceptio (saltem ad liceitatem; pro Episcopatu forsitan ad validitatem).

Explicatur. Ordines gradatim conferendi sunt, ita ut Ordinationes per saltum omnino prohibeantur (can. 977). Generatim tenent Theologi Ordines inferiores ita in superioribus contineri, ut si quis Ordinem superiorem susciperet, quin Ordinem inferio-

rem susceperit, eo ipso potestatem acciperet quae per Ordinem inferiorem tribuitur. S. Off. 20 Ian. 1875 et 28 Ian. 1898 praescribit ut iteretur sub conditione collatio Diaconatus sacerdoti qui invalide fuerat ordinatus diaconus. Similiter can. 1004.

Pro Episcopatu autem specialis fit quaestio inter Auctores utrum valide conferri possit non-sacerdoti. Responsum generatim pendet a quaestione utrum Episcopatus sit gradus separatus an solum complementum Presbyteratus: si enim est solum complementum, non potest valide conferri complementum ei qui nondum habet substantiam, scii. Presbyteratum.

Gravitas transgressionis. Committeret peccatum mortale qui unum Ordinem reciperet nondum recepto Ordine inferiore: praeter inoboedientiam haberetur periculum nullitatis Ordinis superioris.

398. — VIII. Interstitiorum observatio (ad liceitatem).

Explicatur. Pro prima Tonsura et Ordinibus Minoribus non requiritur tempus inter singulas ordinationes; attamen, praeter ex dispensatione (cf. *Facultates*, p. 83) Tonsura non potest una cum aliquo Ordine Minore conferri neque omnes Ordines Minores una simul (h. e. in una ordinatione).

Ante Subdiaconatum requiritur unus saltem annus a susceptione Acolythatus; etiam si ab interstitiis dispensatur, non potest tamen eadem die Acolythatus et Subdiaconatus recipi.

Ante Diaconatum et ante Presbyteratum requiruntur tres saltem menses a suscepto Ordine praecedenti; etiamsi ab interstitiis dispensatur, non possunt tamen duo Ordines Maiores eadem die recipi (can. 978; cf. *Facultates*, p. 84).

NOTA. Can. 978 desiderat ut ordinatus, antequam ad Ordinem superiorem ascendat, in exercitio sui Ordinis sese exerceat. Hoc generatim ita intelligitur, ut neo-ordinatus saltem semel in Missa officium Subdiaconi, respective Diaconi impleverit antequam ascendat. Utrum hoc autem sit stricta obligatio non bene apparet, cum canon non modo imperativo, sed potius optativo se exprimat (sese exerceant), et Ecclesia tam facile ab interstitiis dispenset. Cum dispensatione ab interstitiis certe implicite datur dispensatio ab hac obligatione sese exercendi, si exsistat.

399. — IX. Titulus canonicus si agitur de Ordinibus Maioribus (ad liceitatem).

Explicatur. Titulus canonicus ordinationis est provisio de honesta sustentatione clerici. Cum non deceat ut clericus cura propriae sustentationis nimis prematur vel in penuriam vivat, Ecclesia vult ut eius sustentationi provideatur antequam ad Ordines Maiores promoveatur.

Titulus canonicus pro saecularibus est beneficium, eoque deficiente patrimonium aut pensio, dummodo sit securus pro tota vita et sufficiens ad congruam sustentationem (ulteriora vide can. 979-980). Si nullus ex his titulis adest, suppleri potest titulo servitii dioecesis et, in locis S.C.P.F. subiectis, titulo Missionis, ita tamen ut ordinandus iureiurando se devoveat perpetuo servitio dioecesis vel Missionis (can. 981; cf. *Facultates*, p. 163).

Huc conferatur etiam can. 696, § 1: Nemo ex saecularibus ordinetur, qui iudicio proprii episcopi non sit necessarius vel utilis ecclesiis dioecesis.

Titulus canonicus pro religiosis votorum perpetuorum est sustentatio ex parte Ordinis vel Congregationis, qui pro regularibus vocatur « titulus paupertatis », pro religiosis votorum simplicium perpetuorum « titulus mensae communis » vel « titulus Congregationis » vel simile.

NOTA. Propter hoc illos religiosos ad Subdiaconatum promovere non licet antequam professionem perpetuam emiserint.

Titulus canonicus pro caeteris religiosis debet esse unus ex titulis pro saecularibus.

400. — X. Absentia irregularitatis et impedimenti (ad liceitatem).

Explicatur. Irregularitas est impedimentum ex iure ecclesiastico institutum ex se perpetuum, quod prohibet tum Ordinis susceptionem tum Ordinis suscepti exercitium. Impedimenta canonica sunt illa can. 987 enumerata, quae omnia ex seipsis cessare possunt.

Ulteriora vide infra, n. 410 ss.

401. — xi. Peracta exercitia spiritualia (ad liceitatem).

Explicatur. Qui ad Primam Tonsuram et Ordines Minores promovendi sunt, ꝑei tres saltem integros dies; qui ad Ordines Maiores promovendi sunt, saltem per sex integros dies exercitia spiritualia peragere debent. Si quis intra semestre ad plures Ordines Maiores promovendus est, Ordinarius potest tempus exercitiorum ante Diaconatum reducere, non tamen infra tres integros dies. Si expletis exercitiis ordinatio ultra semestre differtur, exercitia iterentur; secus iudicet Ordinarius utrum iteranda sint necne. Haec exercitia religiosi peragant in propria domo, saeculares in Seminario vel in alia pia vel religiosa domo ab episcopo designanda.

Iuxta responsum S. C. Sacr. 2 Maii 1928 haec exercitia facienda sunt, etiamsi omnes Ordines Maiores intra brevissimum tempus recipiantur, e. g. spatio unius mensis. Si vero subsequentibus vel proximis diebus recipiantur, ita ut praescripta observari non possint, sufficit ut primo Ordini qui recipitur praemittantur exercitia sex dierum, reliquis vero, si fieri potest, saltem una dies spiritualis recessus.

402. — XII. Professio fidei et iuramentu "anti" modernisticu " (ad liceitatem).

Explicatur. Ante Subdiaconatum omnes promovendi debent Professionem fidei secundum formam a Sede Apostolica probatam simul cum iuramento antimodernistico emittere coram loci Ordinario eiusve delegato (can. 1406, § 1, n. 7; S. Off. 22 Mart. 1918). Formulam vide apud *Facultates*, p. 154.

2. In exsecutione potestatis.

403. — Distinguendae sunt in clerico tres species actionum, quae ei ex potestate seu ex positione in hierarchia ecclesiastica sunt propriae. Aliae sunt actiones sacrae, uti administratio Sacramentorum et celebratio Missae; aliae cum sacris dicunt quandam relationem, uti benedictiones, praedicatio, officium diaconi et subdiaconi in Sacrificio Missae aliisque sacris functionibus; aliae tandem sunt merae iurisdictionis et cum sacris nullam di-

rectam relationem dicunt, uti gubernium christianitatis, collatio officiorum vel beneficiorum, concessio dispensationis etc.

I. In actionibus merae jurisdictionis, praeter auctoritatem quae etiam in laicis in similibus circumstantiis requireretur, nihil aliud requiritur.

404. — II. In actionibus quae cum sacris quandam dicunt relationem, requiritur praeter potestatem et licentiam Ecclesiae, absentia omnis irregularitatis et impedimenti canonici.

Explicatur. *Potestatem* : illa potestas conceditur in Ordinis susceptione.

Licentiam : Ecclesia enim exercitium potestatis receptae quandoque coercet, uti e. g. pro exorcismo, impertitione benedictionum, etc.

Irregularitatis et impedimenti: vide infra, n. 410 ss.

Gravitas transgressionis. Qui irregularitate vel impedimento canonico irretitus potestatem Ordinis exercet committit peccatum mortale (inoboedientia erga Ecclesiam talem actum propter magnum dedecus prohibentem).

405. — III. In actibus sacris, praeter ea quae in ministro Sacramenti vel in celebrante Missae requiruntur, requiritur etiam absentia omnis irregularitatis et impedimenti canonici.

Explicatur. *In actionibus sacris*: excipienda esset collatio privata Baptismi, cum ibi sacerdos non plus quam alius minister repraesentet Ecclesiam ; ibi ergo sacerdos non proprie exsequitur potestatem Ordinis imo nec ponit actum clerico proprium.

Praeter ea quae...: vide in diversis capitibus quae dicuntur sub articulo De Ministro et De Celebrante (Missae).

Irregularitatis et impedimenti: vide infra, n. 410 ss.

Ar t . 5

DE CAEREMONIIS

406. — I. in collatione singulorum graduum Ordinis caeremoniae observandae sunt prout in libro Pontificali describuntur.

II. Caeremoniae magni momenti quacumque ex causa omissae, supplendae sunt.

Explicatur. *Caeremoniae magni momenti*: non agitur de ritu essentiali de quo supra, n. 372 ss.: si enim ibi quidquam desit, collatio Sacramenti esset invalida et proinde tota iteranda. Praeter illa quae supra iam dicta sunt, uti magni momenti habenda est unctio manuum: si autem haec alio oleo sacro ac oleo Catechumenorum facta fuerit, haec unctio non esset iteranda (cf. S. Off. 22 Iulii 1874). Non videtur esse magni momenti nec proinde supplenda traditio vestium unicuique Ordini propriorum, nec concelebratio cum Episcopo.

Supplendae: a quolibet episcopo, uti pro ordinatione induto; pro Ordinibus Maioribus intra Missam. Potest fieri secreto et quolibet tempore.

NOTA. *Arnen* quod Pontificale praescribit respondendum in traditione vel materiae vel sacrorum indumentorum, dicendum est ab ipso Ordinando (S.R.C. 12 Nov. 1831). Quodsi autem ordinandus turbatus respondere omiserit, non debet de hoc turbari.

407. — SCHOLION. De precibus recitandis.

In fine ordinationis minister imponit unicuique ordinato quasdam preces recitandas, circa quas sequentia notantur:

1. Non eas recitare non videtur esse peccatum, cum de stricta obligatione non constet.

2. *Nocturnus talis diei* significat nocturnum feriae (vel tres nocturnos festi) vel dominicae in qua ordinatio fit, nisi episcopus alium expresse designaverit. Nocturnus intclligitur psalmi cum suis antiphonis, non vero ps. Venite, hymnus nec lectiones (S.R.C. 10 Iui. 1903).

3. Non dicere tres Missas presbyteris impositas pariter non videtur esse peccatum. Certe non tenetur eas applicare ad specialem intentionem proindeque potest pro illis stipendium recipere. Illae Missae quoad ritum non sunt privilegiatae et non possunt dici nisi illis diebus quibus iuxta rubricas tales missae votivae permittuntur; quodsi vero interim festum occurrat in quo talis Missa dicitur (e. g. festum B. M. V. vel Pentecostes) hac Missa huic oneri satisfit.

Ar t . 6

DE TEMPORE ET LOCO

§ 1. DE TEMPORE

408. — 1. Quoad tempus ordinationum observanda sunt quae supra diximus de studio (n. 396) et de interstitiis (n. 398).

2. Prima Tonsura qualibet die ac hora conferri potest.

Ordines Minores qualibet die dominica vel festo III classis, sed mane tantum.

Ordines Maiores intra Missarum solemnia Sabbato Quatuor Temporum, Sabbato ante Dominicam Passionis et Sabbato Sancto; gravi tamen causa interveniente potest etiam quolibet die dominica vel festo de praecepto (etiamsi in loco ordinationis actu non observetur).

Consecratio episcopi, quolibet die dominica vel in natalitiis Apostolorum intra Missarum solemnia.

Vide tamen *Facultates*, p. 83-84.

3. Si ordinatio iteranda est vel caeremoniae supplendae (sive absolute sive sub conditione), hoc fieri potest etiam extra dicta tempora, sed mane vel intra Missarum solemnia prout casus fert.

§ 2. DE LOCO

409. — Ordinationes generales in cathedrali ecclesia publice celebrentur; si autem in alio loco, quam dignissima potest ec-

clesia adeatur; non tamen prohibetur, iusta de causa, ordinationes particulares habere in aliis ecclesiis vel in oratoriis domus episcopalis vel Seminarii vel domus religiosae.

Prima Tonsura et Ordines Minores conferri possunt etiam in oratoriis privatis.

Appendix

DE IRREGULARITATIBUS ET IMPEDIMENTIS CANONICIS

410. — Notiones. 1. *Irregularitas est impedimentum ex se perpetuum ex iure ecclesiastico prohibens tum Ordinis susceptionem tum Ordinis suscepti exercitium.*

Explicatur. *Impedimentum*: mere prohibens, non invalidans.

Ex se perpetuum: h. c. nisi dispensatio concedatur, irregularitas non cessat.

Ex iure ecclesiastico: et quidem solae existunt illae quae in can. 984-985 enumerantur.

Ordinis: includitur etiam Prima Tonsura, uti eruitur ex can. 950: In iure verba ordinare, ordo, ordinatio, sacra ordinatio comprehendunt... et ipsam primam Tonsuram nisi aliud ex natura rei vel ex contextu verborum eruatur.

Ordinis suscepti exercitium: defectus corporis tamen nonnisi exercitium illud prohibet quod decenter fieri non potest, reliquis permissis: ita sacerdos qui propter defectum corporis non potest Missam celebrare, potest tamen audire confessiones.

NOTA. Indirecte etiam prohibet acceptionem beneficii cum quo scii, exercitium quoddam Ordinis esset coniunctum; potest tamen irregularis beneficium iam possessum conservare et officia quae implere potest (e. g. recitatio Divini Officii) implere, sed pro aliis officiis tunc tenetur substitutum quaerere.

2. Impedimentum canonicum est prohibitio a lege ecclesiastica statuta tum ad Ordinis susceptionem tum ad Ordinis suscepti exercitium quamdiu causa perdurat.

Explicatur. *Prohibitio*: non invalidât actum.

A lege ecclesiastica: sunt sola illa quae in can. 987 enumerantur.

Ordinis: inclusa Prima Tonsura.

NOTA. Cum irregularitates et impedimenta non sint poenae (etiamsi ex delicto oriantur) sed prohibitio ne dedecus personae cadat in ordinem ecclesiasticum, ignorantia ab eis incurrendis non excusat (can. 988).

411. — Origo. Irregularitas oriri potest ex uno ex septem defectibus in can. 984 nominatis, vel ex uno ex septem delictis in can. 985 nominatis. Impedimentum oritur ex uno ex septem causis in can. 987 recitatis.

I. *Ex defectu*.

Contrahitur eo ipso quod ille defectus adest, etiamsi sit occultus.

1. *Defectus natalium*: Irregulares sunt illegitimi, sive illegitimitas sit publica sive occulta, nisi fuerint légitimât! vel vota sollemnia professi.

Explicatur. Legitimantur potissimum per subsequens matrimonium parentum (exceptis filiis adulterinis et sacrilegis). Vota sollemnia sunt vota perpetua quae in Ordine (non in Congregatione) religioso emittuntur.

NOTA. 1. Legitimatio et vota sollemnia non faciunt capaces ad praelaturas, sed solum ad Ordinum susceptionem et exercitium.

2. Qui existente iam a 6 mensibus matrimonio vel intra 10 menses a dic dissolutae vitae coniugalis nati sunt, praesumuntur legitimi.

3. Dubie illegitimi (e. g. pueri expositi) praesumuntur legitimi.

4. Legitimatio civilis effectus habet quoad solos effectus civiles.

2. *Defectus corporis*: Corpore vitiiati qui secure propter debilitatem vel decenter propter deformitatem altaris ministerio defungi non valent. Ad impediendum tamen exercitium Ordinis legitime recepti gravior requiritur defectus, neque ob hunc defectum prohibentur actus qui rite poni possunt.

Explicatur. Irregularis est qui ita corpore est dispositus ut sine periculo irreverentiae officia Ordinis suscepti vel, si agitur de

Ordine suscipiendo, officia Ordinis sacerdotalis exercere nequit. Illud periculum irreverentiae potest esse quia ritus et caeremonias praescriptas decenter et secure exsequi non valet (paralysis, manus tremulas, absentia pollicis vel indicis, etc.) vel quia in assistentibus horrorem vel risum excitat (deformatio vultus, gibbositas, statura nimis parva, claudicatio, balbuties, etc.). Muti, caeci et surdi similiter irregulares sunt si hac facultate ita carent ut reverenter officia sua exsequi non possint. Iudicium de gravitate defectus est penes Ordinarium proprium (et Ordinarium loci ubi officium exercetur) et, si agatur de Ordine suscipiendo, penes ordinantem; nec tenetur unus alterius iudicio stare. Si vero agitur de Ordine suscepto exercendo iudicium sit minus severum quam pro Ordine suscipiendo.

Diximus: ut officio Ordinis sacerdotalis exercere nequeat: hoc valet pro Ordine suscipiendo; nam iuxta hodiernam disciplinam ecclesiasticam nemo ad ullum gradum recipi potest qui non praevidetur ad Sacerdotium ascendere. Non necessario tamen est irregularis pro exercitio Ordinis iam suscepti, nec potest illud exercitium tali prohiberi (ad mentem can. 973, § 2), nisi defectus impediat etiam decens exercitium illius Ordinis vel alia gravis causa obstet.

Cessante defectu, cessat etiam illa irregularitas, etiam quoad Ordines suscipiendos. Iudicium autem de cessatione defectus est penes Ordinarium.

NOTA. Qui caecus est uno oculo (etiam s. d. oculo canonico, i. e. sinistro) non videtur esse irregularis nisi accedat deformitas vultus vel ob aliam rationem decenter officia exercere nequeat.

3. *Defectus animae*: Qui epileptici vel amentes vel a daemone possessi sunt vel fuerunt; quod si post receptos Ordines tales evaserint et iam liberos esse certo constet, Ordinarius potest suis subditis receptorum Ordinum exercitium iterum permittere.

Explicatur. Pro receptione Ordinum haec irregularitas ex se est perpetua: dicitur enim: sunt vel fuerunt; quoad exercitium Ordinis suscepti cessante causa cessat etiam irregularitas, si accedat licentia Ordinarii proprii.

4. *Defectus sacramenti*: Bigami, qui nempe duo vel plura matrimonia valida successiva contraxerunt.

NOTA. Vox bigami hic habet sensum specialem, scii, de bigamia successiva, aliter ac e. g. infra, in infamia iuris.

Explicatur. Dicit S. Paulus: Sacramentum hoc magnum est scii. Matrimonium (Eph. 5,32); sed hoc in quantum unio unius viri et unius mulieris est symbolum unionis Christi cum Ecclesia: inde hic defectus vocatur defectus sacramenti.

Requiritur ut utrumque Matrimonium fuerit validum; ex Matrimonio invalido non oritur defectus sacramenti, sed oriri potest irregularitas ex defectu famae. Duplex autem Matrimonium non debet esse post Baptismum, sed irregularitas inducitur etiam si unum vel utrumque fuerit valide initum ante Baptismum.

5. *Defectus famae*: Qui infamia iuris notantur.

Explicatur. Infamia iuris est infamia quae legis auctoritate propter magnum delictum inuritur, et propterea potest etiam esse occulta. Infamia iuris enim contrahitur vel ipso facto (etiamsi crimen sit omnino secretum) vel ex sententia iudicis (et etiam haec potest esse occulta, si scii, in hoc loco sententia iudicis ignoratur). In utroque casu contrahitur irregularitas. Notandum hanc irregularitatem non contrahi propter delictum, sed propter infamiam ex delicto. Infamia facti non inducit irregularitatem sed impedimentum.

Infamiam iuris ipso facto incurrunt soli

Apostatae et omnes et singuli haeretici aut schismatici qui sectae acatholicae nomen dederint vel publice adhaeserint (can. 2314).

Qui species consecratas abiccerit vel ob malum finem abduxerit aut retinuerit (can. 2320).

Qui cadavera vel sepulchra mortuorum ad furtum vel alium malum finem violaverit (can. 2328).

Qui violentas manus in personam Romani Pontificis vel S.R.E. Cardinalis vel legati Romani Pontificis iniecerit (can. 2343).

Duellantes eorumque patrini (can. 2351, § 2).

Bigami, i. e. qui, obstante coniugali vinculo, aliud Matrimonium, etsi civile tantum, attentaverint (can. 2356).

Laici (et clerici in Ordinibus Minoribus) legitime damnati ob delicta contra sextum cum minoribus infra aetatem 16 annorum commissa, vel ob stuprum, sodomiam, incestum, lenocinium.

Infamia iuris infames declarandi sunt per sententiam iudicis soli

Apostatae et omnes et singuli haeretici qui alicui sectae nomen non dederint nec publice adhaeserint, nisi moniti resipiscant (can. 2314, § 2).

Clerici in sacris (sive saeculares sive religiosi) qui delictum commiserint contra castitatem cum minoribus infra aetatem 16 annorum, vel adulterium, stuprum, bestialitatem, sodomiam, lenocinium, incestum cum consanguineis aut affinibus in primo gradu (can. 2539, § 2).

NOTA. Infamia iuris solum per dispensationem a Sede Apostolica cessat (can. 2295).

6. *Defectus lenitatis*: Iudex qui mortis sententiam tulit; similiter qui munus carnificis susceperint eorumque voluntarii ac immediati ministri in executione capitalis sententiae.

Explicatur. Iudex ille qui sententiam mortis tulit, non vero illi qui solum iudicant de mortis sententia ferenda vel non; requiritur ut sententia realiter executioni data sit (etiam sine sanguinis effusione): unde si ex aliqua ratione sententia mortis commutatur in aliam poenam, index qui sententiam capitale tulit non est irregularis.

Carnifex seu ille qui latam mortis sententiam ex munere exsequitur, est irregularis ex eo quod hoc munus suscipit; non vero est irregularis qui solum occasionaliter capitale sententiam exsequitur. Immediati et voluntarii ministri non sunt e. g. milites qui mandatum accipiunt occidendi capite damnatum.

NOTA. Noldin, III, 490 putat defectum lenitatis solum post Baptismum contrahi, ita ut qui ante Baptismum sententiam mortis protulerit vel carnifex fuerit, non sit irregularis; cui sententiae etiam Vermeersch (*Epitome*, II, 256) consentit. Ex nullo tamen verbo Codicis haec interpretatio apparet: irregularitates ex delicto quidem ante Baptismum non contrahuntur, sed hoc de irregularitate ex defectu minime dicitur; idem autem videtur dedecus Sacerdotio christiano

si quis ante Baptismum vel post Baptismum munus carnificis exercuerit.

Practice tamen posset, ex auctoritate Vermeersch et Noldin, dici irregularitas dubia si fuerit ante Baptismum contracta.

II. *Ex delicto.*

412. — Contrahitur eo ipso quod illud delictum post Baptismum externe committitur, etiamsi sit occultum; ut autem sit delictum, requiritur ut sit peccatum mortale. Peccatum internum proinde (cogitationis, desiderii etc.) non inducit irregularitatem; insuper usu rationis vel libertate ita diminuta ut actus non amplius sit peccatum mortale, non inducitur irregularitas. Similiter haec delicta ante Baptismum perpetrata non inducunt irregularitatem.

1. Apostata a fide, haeretici et schismatici.

Explicatur. Tales esse possunt etiam si communionem cum Ecclesia non abrumpant, dummodo externe peccatum commiserint. Qui autem bona fide haeresi adhaeret non est irregularis, quia non committit peccatum mortale. Vide tamen supra, defectum famae, ad quem non requiritur peccatum mortale.

2. Qui, praeterquam in casu extremae necessitatis, Baptismum ab acatholicis quovis modo sibi conferri siverint.

Explicatur. Quovis modo: sive ritibus sectae adhibitis sive non. Haec irregularitas ex natura rei non post Baptismum sed in ipso Baptismo iam contrahitur.

3. Qui matrimonium attentare aut civilem tantum actum ponere ausi sunt vinculo matrimoniali vel Ordine sacro vel votis religiosis etiam simplicibus ac temporariis ligati vel cum muliere iisdem votis vel matrimonio valido ligata.

Explicatur. Vide insuper irregularitatem ex defectu famae ex bigamia simultanea.

4. Qui voluntarium homicidium perpetrarunt aut foetus humani abortum procuraverunt effectu secuto, omnesque coopérantes.

Explicatur. Effectu secuto omnesque coopérantes: haec verba tum de homicidio tum de abortu valent, ita ut irregularis non

sit qui hominem occidere tentaverit sed non occidit. Cooperatores sunt qui mandato, consilio, consensu, etc. efficaciter in homicidium vel abortum influunt, non vero qui mere vigilant ne quis superveniat, vel illud non impediverint (etiam cum culpa mortali).

Abortus est eiectio foetus humani viventis antequam extra sinum matris vivere possit.

5. Qui seipsos vel alios mutilarunt vel sibi vitam adimere tentaverunt.

Explicatur. Difficile est dictu quid sub mutilatione intelligendum sit. Generatim dicitur: abscissio membri; et membrum vocant partem corporis propriam et distinctam functionem habentem. Sed tunc ponitur quaestio utrum e. g. unus pes propriam functionem habeat. Communis autem acceptatio verbi potius videtur esse: deformatio cuiusvis partis corporis; ita ut abscissio unius alteriusve digiti vel deformatio pedis etiam mutilatio dicenda sit. Oculum autem excaecare sed non effodere, non videtur mutilatio, infimam auriculam abscindere non videtur mutilatio, totam autem auriculam abscindere est mutilatio. Notandum quod etiam qui alium mutilat incurrit irregularitatem.

Vide etiam supra, irregularitatem ex defectu corporis.

Vitam sibi adimere tentaverunt: non videtur incurrere irregularitatem qui vitam sibi adimere tentavit sed ab actione sua cessavit propter mutatum consilium, sed ille qui salvatur praeter propriam intentionem; e. g. qui in aquam se proruit intentione suicidii, sed interim mutato consilio seipsum salvat non est irregularis, dum qui ab aliis e mortis faucibus eruitur, est irregularis.

NOTA. S. C. Cone. 28 Mart. 1919 statuit speciem irregularitatis pro clericis in sacris, militum vulneratorum vel infirmorum assistentiae addictis, qui ex huiusmodi ministerio sponte sua maluerunt transire ad militiam pugnantiem, etiamsi mortem vel mutilationem non intulerint: ipsi enim tenentur dispensationem a S. Sede impetrare ut ad sacri ministerii exercitium restituantur.

6. Clerici medicam vel chirurgicam artem sibi vetitam exercentes, si inde mors sequatur.

Explicatur. Clerico sine speciali induito (cf. *Facultates*, p. 137) non licet medicam vel chirurgicam artem exercere; quodsi hoc faciat, nondum est irregularis; sed si, etiam praeter omnem culpam, mors ex cura eius sequatur, tunc est irregularis; si vero aegrotus, etiam a clerico male tractatus, postea propter alius medici imperitiam moritur, clericus non est irregularis, quia non ob medicam artem clerici mortuus est. Non ergo requiritur ut clericus peccatum mortale habeat relate ad mortem aegroti, sed relate ad prohibitum exercitium artis medicae vel chirurgicae. Quare, si, non obstante prohibitione Ecclesiae, ex caritate teneatur aegrotum omni ope medica destitutum adiuvere, non esset irregularis etiamsi mors inde sequatur.

7. Qui actum Ordinis, clericis in Ordine sacro reservatum ponunt vel eo Ordine carentes vel ab eius exercitio poena canonica sive personali medicinali aut vindicativa, sive locali prohibiti.

Explicatur. Duplex causa irregularitatis statuitur:

1. Exercitium Ordinis sacri (maioris) ab eo qui illum Ordinem non habet. Exercitium Ordinis est positio actus Ordinis clericis in Ordine sacro reservati, sive sit actus proprius Ordinis sive sit actus non proprius, sed huic Ordini reservatus. Actus proprius Ordinis, ita ut ab alio valide poni non possit, inducit irregularitatem in omni alio qui actum ponit, uti laico Missam celebrante vel confessiones audiente; actus non proprius sed reservatus inducit irregularitatem in alio qui illum actum ponit cum insignibus et sollemnitate huic Ordini propriis, uti non-subdiaconus qui in Missa solemni facit quae Subdiacono sunt propria (epistolam cantare, aquam vino infundere, calicem purificare, pallam retrahere a calice) in vestibus subdiacono propriis (cum manipulo: nam sine manipulo licet clerico locum sumere subdiaconi).

2. Exercitium Ordinis sacri ab eo cui poena ecclesiastica prohibitum est. Unde non iit irregularis (etsi mortaliter peccaret) qui aliam prohibitionem quam poenam (e. g. irregularitatem, simplicem prohibitionem legis uti in can. 641, § 1) violaret, neque qui aliam potestatem quam Ordinis sacri (e. g. actum jurisdictionis externae) exerceret, neque qui etsi censuratus tamen permittitur Sacramenta administrare (can. 2261, § 2-3).

- NOTA. 1. Irregularitas ex violatione suspensionis a divinis quam incur-
runt sacerdotes qui, non observatis legibus ad hoc statutis, demi-
grant ex Europa vel ex Mediterranei oris ad Americam vel Philip-
pinas insulas, reservatur S. Sedi, ita ut nonnisi de licentia S. Sedis
tolli possit (S. C. Cons. 30 Dec. 1918).
2. Irregularis non est sacerdos qui sacras Confessiones audit sine
iurisdictione, nam neque Ordine sacerdotali caret, neque poena eccle-
siastica est impeditus.

III. *Impedimenta.*

413. — 1. Filii acatholicorum quandiu parentes in suo errore permanent.

Explicatur. Filii: sunt solum descendentes (etiam illegitimi) in primo gradu (Comm. Int. Cod. 14 Iui. 1922).

Parentes: etiam pater *vel* mater; etiamsi eorum matrimonium cum dispensatione sit initium.

Acatholicorum : vi vocis comprehenduntur etiam infideles, non solum haeretici et schismatici; non desunt tamen Auctores (Vermeersch, Noldin, Iorio, Merkelbach et Prümmer uti videtur), qui tenent filios infidelium non esse impeditos ex hoc impedimento: unde quoad ipsos est impedimentum dubium dubio iuris.

Mortuis autem parentibus (parte acatholica) cessat impedimen-
tum, etiamsi in suo errore mortui sint. Similiter cessat eorum conversione.

2. Viri uxorem habentes.

Explicatur. Etiamsi perpetua separatio ab uxore intercesserit, remanet impeditus; si vero matrimonium quacumque ex causa solutum est (morte uxoris, privilegio paulino, etc.) impedimen-
tum cessat.

3. Qui officium vel administrationem gerunt clericis vetitam cuius rationes reddere debeant, donec, deposito officio et admi-
nistratione atque rationibus redditis, liberi facti sint.

4. Servi servitute proprie dicta ante acceptam libertatem.

5. Qui ad ordinarium militare servitium civili lege adstringun-
tur, antequam illud expleverint.

Explicatur. Ordinarium militare servitium non est servitium aegrotorum (sine armis) nec servitium forsitan tempore belli

obeundum nec brevia exercitia ad quae post servitium ordinarium interdum vocantur milites. Impedimentum durat usquedum vel servitium ordinarium expleverint vel definitive ab eo liberati fuerint vel ad tempus infinitum remissi.

6. Neophyti donec, iudicio Ordinarii, sufficienter probati fuerint.

7. Qui infamia facti laborant, dum ipsa, iudicio Ordinarii, perdurat.

Explicatur. Infamia facti est mala fama quam quis, etiam iniuste, habet apud populum in quo moratur. Redintegrari potest seria emendatione vitae vel divulgatione innocentiae; cessare potest commoratione in loco ad quem mala fama non sit perventura. Iudicium utrum infamia cessaverit necne est apud Ordinarium.

414. — Multiplicatio. Irregularitates et impedimenta multiplicantur ex diversis causis, non ex iteratione causae, excepta irregularitate ex homicidio.

Explicatur. Qui plures defectus vel plura delicta diversi generis habet irregularitatem inducentes, habet etiam plures irregularitates. Ita apostata a fide, qui homicidium voluntarium committit et matrimonium attentat cum muliere valido matrimonio coniuncta, triplicem habet irregularitatem. Qui vero idem defectum vel idem delictum pluries committit (excepto homicidio) unam tantum irregularitatem habet: ita iudex qui decies sententiam capitale tulit, habet unam irregularitatem; qui autem duos homines occidit, habet duplicem irregularitatem.

415. — Cessatio. 1. Irregularitates et impedimenta cessant per dispensationem.

Explicatur. Cum irregularitates et impedimenta omnia sint legis ecclesiasticae, Ecclesia etiam ea tollere potest.

Ex iure communi ab eis dispensare potest 1) Sedes Apostolica; 2) Ordinarii (etiam Superiores Maiores religionis clericalis exemptae) pro suis subditis in dubio iuris vel facti et in omni

irregularitate ex delicto occulto excepto ex homicidio voluntario vel ex procuratione abortus; excipitur etiam irregularitas ex delicto occulto quod iam ad forum iudiciale fuerit deductum (can. 990); similiter Ordinarii dispensare possunt quoties recursus ad S. Sedem est difficilis et simul gravis damni periculum in mora habetur, modo agatur de dispensatione quae a S. Sede concedi solet (can. 81); 3) confessarii (in confessione) in irregularitatibus ex delicto occulto excepto ut pro Ordinario, sed solum in casibus urgentioribus in quibus Ordinarius adiri nequeat et simul immineat periculum gravis damni vel infamiae, et etiam tunc solum ut possit paenitens ordines iam susceptos exercere, non ut possit ordinem suscipere (can. 990).

NOTA. 1. Irregularitas ex violatione suspensionis a divinis quam incurrunt sacerdotes qui, non observatis legibus ad hoc statutis, demigrant ex Europa vel ex Mediterranei oris ad Americain vel Philippinas insulas, reservatur S. Sedi, ita ut non nisi de licentia S. Sedis tolli possit. (S. C. Cons. 30 Dec. 1918).

2. Nulla specialis formula pro hac dispensatione praescribitur.

3. In dispensatione ab irregularitate ex delicto imponatur salutaris poenitentia.

4. In petenda dispensatione indicandae sunt omnes causae irregularitatum si est multiplex (ergo etiam numerum homicidiorum), cum motivis ad dispensandum. Quodsi quaedam irregularitas reticita sit mala fide, dispensatio etiam generaliter data (h. e. pro omnibus irregularitatibus et impedimentis) valet tantum pro illis quae fuerunt expressae; quodsi quaedam reticita est bona fide, dispensatio generaliter data valet pro omnibus excepta irregularitate ex homicidio vel abortu vel ad forum iudiciale deducta, si hae fuerint (etiam solum quoad numerum homicidiorum) reticitae.

5. Dispensatio ab irregularitate vel impedimento facit habilem ad omnes Ordines, etiam Maiores, suscipiendos, non vero ad Praelaturam (Cardinalis, Episcopus, Abbas vel Praelatus nullius, Superior Maior in religione clericali exempta) recipiendam.

6. Si quis irregularis vel impeditus non posset sine gravi damno vel infamia abstinere ab exercitio Ordinis, irregularitas vel impedimentum non quidem cessaret, sed excusaretur ab obligatione abstinendi ab exercitio Ordinis, donec dispensationem obtinuerit. Prohibitio enim illa positiva cum tali incommodo non obligaret.

2. Irregularitas ex defectu natalium et ex defectu corporis cessare potest etiam ex totali cessatione causae.

Explicatur. Irregularitas ex defectu natalium aufertur per legitimationem prolis et per professionem solemnem (cf. n. 411, 1).

Irregularitas ex defectu corporis aufertur si propter curationem (e. g. operationem chirurgicam) debilitas vel deformitas totaliter aufertur. Uti patet, ad episcopum pertinet iudicare utrum sufficienter ablata sit vel non (cf. n. 411, 2).

3. Impedimenta cessant etiam totaliter cessante causa eorum.

APPLICATIO

Quid sublimius in toto mundo Sacerdotio Christiano? Est participatio et communicatio in ipso Summo Sacerdotio Christi. Quid dico? est ipsa dignitas Christi, Sacerdos alter Christus!

Filius praedilectus Patris, in quo Pater sibi bene complacuit; praedestinatus ante saecula ad cantandam gloriam Dei, solam laudem Deo acceptabilem; cui Pater omnem potestatem dedit in coelo et in terra: hoc est Christus, hoc est Sacerdos!

Aperi librum vitae tuae, o Sacerdos, volve historiam animae tuae, et vide illam infinitam seriem beneficiorum et gratiarum quibus te replevit, et iudica utrum non tu sis filius praedilectus, in quo Pater sibi bene complacuit. Volve et lege historiam animae tuae inde a tenerrima pueritia, et vide utrum non ante saecula, absque ullo tuo merito, sis praedestinatus, et utrum non te obliget ad aeternas cantandas laudes Deo. Aspice manus tuas oleo sacratas, et vide utrum non in eas posuerit Pater omnem potestatem.

Unica est differentia sacerdotem inter et Christum, differentia originis: Christus, Deus cum esset, factus est homo, Sacerdos; Sacerdos, homo cum sit, factus est Sacerdos, Deus!

Et ad hanc gratiam vocatus sum ego! S. Franciscus Assisiensis si obviam haberet Angelum et Sacerdotem, prius saluaret Sacerdotem, dein Angelum. Ipsi Angeli saluant Sacerdotem: Ave, gratia plenus! Quomodo non esset turbata anima mea ad hanc salutationem et exclamaret: Quomodo fiet istud? Et respondet Angelus: Noli timere, invenisti enim gratiam apud Deum: ecce

APPLICATIO

virtus Altissimi obumbravit te per impositionem manuum Episcopi, et factus es Alter Christus, Christi «alter Ego»!

« Noblesse oblige », dicit antiquum proverbium : nobile genus parit obligationes. Nova nobilitas quae mihi per manuum impositionem tradita est, obiectiva sanctitas quae in me unico actu divino effecta est, requirit et exigit in me etiam subiectivam illam sanctitatem qua Christus induitur, qua hoc sentio in me quod et in Christo Iesu, ut ille Christus cuius sum factus « alter Ego », semper in me vivat et crescat in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis eius ; ut ita in me resplendeant virtutes Christi, ut vitam meam sacerdotalem contemplantes censeant ipsum videre Christum, ut omnes, Christiani et pagani, prorumpant in laudem Christi, qui fecit talia in hominibus.

CAPUT VIII

DE MATRIMONIO

416. —Matrimonium qua tale est institutum naturae, quatenus Deus naturam humanam ita instituit ut vir et mulier generatim seinvicem indigeant uti complemento vitae suae, eorumque societatem elevavit ad medium procurandi subsistentiam generis humani. Unde Matrimonium imprimis regitur iure naturali. Cum autem ius naturale in multis a iure positivo pressius sit definiendum propter bonum commune, iuxta diversitatem temporum et locorum, ideo Matrimonium regitur etiam iure positivo, salvo tamen semper iure naturali.

Ius autem ferendi leges positivas in re matrimoniali, seu pressius definiendi ius naturale propter bonum commune, pertinet ad illos qui supremam auctoritatem habent in societate humana, nisi Deus, qui est supremus Dominus omnium, illud positiva voluntate ab illorum auctoritate subtraxerit. Iamvero elevans Matrimonium ad dignitatem Sacramenti, Deus eius regimen, seu ius ferendi leges circa ipsum, quando respicit baptizatos, abstulit ab auctoritate civili, et tradidit Ecclesiae, relictis potestati civili legibus non circa ipsum Matrimonium baptizatorum, sed circa solos effectus civiles.

Unde nunc Matrimonium triplici iure regitur:

1. Primarie et inviolabiliter iure naturali.
2. Iure civili, sed solum in quantum spectat Matrimonia inter *solos* non-baptizatos, et in quantum spectat effectus civiles etiam

Matrimonii baptizatorum; quoad ipsum Matrimonium baptizatorum, ius civile omnino nullum est.

3. Iure ecclesiastico in quantum spectat Matrimonium baptizatorum.

Cum in relatione ad Sacramentum Matrimonii, sacerdos ex una parte non raro debeat et de Matrimonio non-baptizatorum iudicare, et ex altera parte consulendum sit ut etiam formae civiles tanquam accidentales serventur, ut possint in casu necessitatis etiam per forum civile iura matrimonialia baptizatorum vindicari, necesse erit in hoc tractatu hoc triplex ius considerare.

Matrimonium autem non raro praecedunt sponsalia, quae ad ipsum Matrimonium non pertinent, sed sunt utilis praeparatio ad illud. Quapropter in articulis praeviis breviter normae moralitatis contractus sponsalitii tradendae sunt.

Art. praevius prior

DE SPONSALIBUS

Etsi sponsalia non sint Sacramentum, cum tamen ad illud directe praeparent et illud promittant, tam intime cum illo ligata sunt, ut, accessorio sequente principale, sponsalia eodem iure regantur ac supra de Matrimonio diximus, scii, primarie iure naturali, deinde iure civili pro non-baptizatis et iure ecclesiastico pro baptizatis, uti patet ex eo quod Ecclesia in suo Codice normas pro validitate contractus sponsalitii tradit.

§ 1. NOTIO

417. — DEFINITIO. Sponsalia sunt contractus promissionis sive unilateralis sive bilateralis, tempore congruo Matrimonium ineundi.

NOTA. Etsi in Codice Iuris Canonici sponsalia vocentur solus contractus bilateralis (can. 1017: sive bilateralis seu sponsalia), cum tamen unilateralia et bilateralia eodem iure regantur, ne videantur unilateralia excludi, sub voce sponsalium utraque includimus.

Explicatur. *Contractus*: proinde obligans ex iustitia; ad quidnam obliget, vide infra, n. 438-445.

Promissionis: voluntas alteri contrahenti externe manifestata cum intentione sese obligandi; sedulo distinguendum est a mero proposito, in quo non habetur intentio sese obligandi.

Unilateralis: in qua scii, una pars Matrimonium promittit, dum altera pars illud non promittit, sed solum acceptat.

Bilateralis: in qua utraque pars alteri promittit Matrimonium et ab altero promissum acceptat.

Tempore congruo: hoc tempus potest in contractu definiri vel postea inter partes definiendum relinqui. Cf. infra, n. 442.

Matrimonium ineundi: hoc est obiectum primum huius contractus: matrimonium postea ineundum inter partes contrahentes (cf. n. 425). Inde iam patet non esse vera sponsalia ab aliis quam ab ipsis futuris sponsis (puta a parentibus eorum) inita, nescientibus vel non consentientibus ipsis futuris sponsis: potest quidem esse contractus obligans ipsos contrahentes, non vero obligans illos de quorum Matrimonio agitur (cf. n. 423).

NOTA. Quandoque solet et ipsum Matrimonium nomine sponsalium designari in quantum, sicut in sponsalibus spondent de futuro (accipiam te), ita in Matrimonio spondent de praesenti (accipio te); melius autem videtur illud nomen reservare pro sponsalibus de futuro.

418. — DIVISIO. Sponsalia sunt

1) *publica* seu *solemnia* si ineuntur in forma a lege (civili vel ecclesiastica) praescripta (cf. n. 501 ss.);

privata seu *occulta* seu *clandestina* si ineuntur non servata forma a lege praescripta; hae autem non sunt, inter christianos, vera sponsalia, sed mera promissio matrimonii, cum non sint contractus validus; reguntur proinde non normis sponsalium, sed normis simplicium promissionum;

2) *absoluta* si simpliciter promittitur Matrimonium futurum, nulla addita conditione;

conditionata si valor vel saltem firmitas promissionis subicitur impletioni conditionis; possibile est etiam ut conditio ab una parte tantum addatur, dum altera pars absolute promittit.

Sponsalia conditionata subdividuntur in:

a) Sub conditione *de praesenti, de praeterito, de futuro*, prout conditio se refert ad praesens, praeteritum vel futurum tempus. Ita promissio, dummodo servitium militare absolveris, est sub conditione de praeterito; dummodo 20 annos aetatis habeas, est sub conditione de praesenti; dummodo parentes post mensem interrogandi consensuri sint, est conditio de futuro.

2?) Sub conditione *suspensiva vel rescissoria seu resolutoria*, prout valorem vel firmitatem promissionis afficit. Valorem contractus afficit, si facit contractum nunc nondum esse validum, sed solum a momento quo conditio impletur: ita promissio, dummodo parentes post mensem interrogandi, consensuri sint, est sub conditione suspensiva; firmitatem promissionis afficit, si facit contractum statim esse validum, sed eum cessare facit statim ac conditio impletur: ita promissio, nisi pater ante matrimonium contrahendum moriatur, est sub conditione rescissiva seu resolutoria.

Conditio resolutoria potest esse talis ut, impleta conditione, contractus eo ipso sit solutus, vel talis ut, impleta conditione, sive una pars sive utraque ius habeat contractum rescindendi vel non-rescindendi.

c) Sub conditione *possibili vel impossibili*: prout impletio conditionis sit possibilis vel impossibilis. Ita promissio, dummodo tale munus consequaris, pro homine qui habet spem tale munus obtinendi est sub conditione possibili; pro homine pauperculo et sine capacitatibus ad tale munus, est sub conditione impossibili. Uti patet, nunquam convenit conditionem impossibilem addere cuilibet contractui, quia est quasi derisio relationum humanarum.

Conditio de futuro possibili insuper subdividitur in *necessariam et contingentem*, prout conditio necessario implebitur vel non necessario; conditio necessaria non est stricte dicta conditio, sed potius determinatio temporis: e. g. promissio matrimonii ineundi post mortem matris.

Conditio contingens adhuc subdividitur in *potestativam et casualem*, prout impletio conditionis est in potestate contrahen-

tis vel non. Ita conditio : dummodo ad fidem catholicam te convertas est potestativa ; conditio : dummodo pinguem haereditatem accipias, est casualis.

d) Sub conditione *honestae vel turpi*, prout impletio conditionis est conformis legibus vel non. Ita conditio : dummodo fornicationem admittas, est conditio turpis.

e) Sub conditione *repugnante vel non-repugnante*, prout conditio adversatur naturae contractus vel non. Ita promissio matrimonii sub conditione ut una pars possit absque ulla ratione, etiam nolente comparte et absque ulla compensatione sese retrahere, essent sponsalia sub conditione repugnante.

f) Sub conditione *causam dans contractui seu sine qua non vel causam non dans contractui*, prout consensus ab impletione conditionis omnino pendet vel non. Conditio sine qua non, ita coniuncta est cum consensu, ut nisi conditio impleatur, omnino consensum dare non velit ; conditio non dans causam contractui, ita coniuncta est cum consensu, ut, si sciret conditionem non impleri, consensum non daret, nunc autem (quia nescit) *verum* consensum dat. Uti patet, conditio sine qua non, quasi intrat ipsum obiectum contractus, dum conditio non dans causam contractui, est quid quasi accidentale contractus.

§ 2. SUBIECTUM

419. — Sponsalia inire possunt omnes ii qui tum contractus ineundi tum futurum Matrimonium ineundi sunt capaces.

Explicatur. *Contractus ineundi capaces*: ad hoc requiritur imprimis ex iure naturali, sufficiens usus rationis et libertatis: unde apparet, pueros ante adeptum sufficientem usum rationis et amentes non posse valida inire sponsalia; insuper requiritur, ut contrahens sit dominus obiecti contractus : cum autem nemo praeter ipsum subiectum ius habeat decernendi in propria re matrimoniali, hoc requisitum semper adest, nisi ipsum subiectum illud iam alii tradiderit (e. g. per sponsalia vel Matrimonium).

Futurum Matrimonium ineundi capaces: Matrimonii capax est

omnis homo qui nullo impedimento dirimente est ligatus. Non requiritur quidem ut tempore quo sponsalia ineunt iam sint matrimonii capaces, sed sufficit, ut tempore quo sponsalia exsequenda erunt, nullo impedimento sint ligati, quia vel nunquam impedimentum fuit, vel cessavit (sive per se sive per dispensationem).

420. — SCHOLION I. *Quaenam aetas requiritur ad valida sponsalia ineunda?*

Disputatur inter Auctores. Codex nullam aetatem praescribit; unde ex requisitis iure naturali erit arguendum. Requiritur, uti supra, n. 419, dictum est, ut sufficiens usus rationis habeatur: en ergo de quo erit indicandum. Hic usus rationis non ille requiritur qui pro Confessione, Prima Communione, Extrema Unctione requiritur et sufficit, sed talis esse debet, ut contractum de quo agitur possit inire cum intentione sese obligandi: ergo usus rationis talis esse debet, ut saltem quoad substantiam sciat quid sit Matrimonium: ad hoc autem inter pueros maxima dari potest differentia aetatis, et non raro « malitia supplet aetatem »!

421. — SCHOLION II. *Utrum sponsalia inita faciant subiectum incapacem ad nova sponsalia ineunda.*

Priora sponsalia auferunt contrahentibus ius decernendi in propria re matrimoniali, et proinde faciunt eos incapaces ad nova sponsalia ineunda stantibus prioribus: aliud Matrimonium enim est propter huius Matrimonii promissionem illicitum; promissio autem rei illicitae est invalida. Postquam autem priora sponsalia legitime soluta sunt, nova inire possunt.

Itaque, si quis stantibus prioribus sponsalibus, nova sponsalia inivit, haec sunt invalida et, si prior compars tunc rescinderet priora sponsalia, non tenetur novis sponsalibus, nisi renoventur: fuerunt enim invalida nec convalidantur sola rescissione priorum sponsalium superveniente.

NOTA. Teneri tamen potest, resolutis prioribus, stare novis sponsalibus, non quatenus sunt sponsalia, sed quatenus hoc est unicum medium reparandi damnum illatum.

422. — SCHOLION III. *Utrum filiifamilias indigeant consensu parentum ad sponsalia ineunda.*

Uti patet, promissio Matrimonii insciis parentibus vel etiam invitis parentibus ineundi a minorenni facta, est invalida, quia tale Matrimonium est illicitum (cf. n. 553), et promissio rei illicitae est invalida.

Sed quaeritur utrum pro ipsa promissione requiratur consensus parentum (vel illorum qui parentum locum tenent).

Per se non requiritur positivus *consensus* parentum in ipsam promissionem ad validitatem promissionis, sed si absque gravi ratione fiunt sponsalia insciis parentibus, sunt illicita. Gravis ratio non exquirendi praevidium consensum parentum est e. g. verus timor ne parentes iniuste dissentiant, conditio parentum qui de hac re non curant omniaque filiis relinquunt, etc.

Dissensus autem parentum potest sponsalia reddere illicita, imo et invalida, si scii, parentes sunt rationabiliter inviti: in re enim tanti momenti ire contra voluntatem rationabilem (et experientiam) genitorum, est magna irreverentia erga illos, et imprudentia, et posset proinde quandoque etiam peccatum mortale constituere: promissio autem rei illicitae est invalida.

Difficile autem est dictu quandonam parentes sint *rationabiliter* inviti: certe rationabiliter sunt inviti, si altera pars vitio (physico sed praesertim morali) laborat, ex quo praevидetur vita infelix vel damnum materiale vel praesertim spirituale ipsi nupturienti vel proli nasciturae exoritura, vel si Matrimonium redundaret in dedecus manifestum familiae, vel ex eo gravia scandala et dissensiones sint timenda. Utrum etiam rationabiliter essent inviti propter differentiam notabilem conditionis, educationis, divitiarum, etc. diiudicandum erit ex circumstantiis locorum, temporum et personarum. Attamen, excepto casu damni spiritualis, parentes nunquam sunt rationabiliter inviti si nupturientes nonnisi cum proprio incommodo proportionate gravi possint a sponsalibus abstinere.

423. — SCHOLION IV. *De sponsalibus a parentibus initis.*

Cum parentes non habeant ius ultimatim decernendi in statu vitae et in re matrimoniali liberorum, sponsalia a parentibus

inita non valent, nisi ipsi sponsi validum consensum praebeant. Patet tamen talem contractum, non tanquam sponsalia, sed tanquam contractum, obligare parentes qui illum inierunt: tenentur scii, sincere et absque fraude et fictione adhibere diligentiam convenientem, et curare ut pueri, liberi tamen omnino manentes, consensum praebeant.

424. — SCHOLION V. *De sponsalibus per procuratorem.*

Nulla est ratio dicendi sponsalia per procuratorem inita esse invalida: procurator enim nomine et auctoritate ipsius mandantis agit acsi ipse mandans ageret. Omnis autem generis contractus, imo et ipse contractus matrimonialis, valide potest per procuratorem iniri; non ergo videtur cur sola sponsalia excipiantur. Imo, etiamsi sponsalia in forma canonica ineantur, in qua contractus ab ipsis partibus subscribi debet (cf. n. 436), nihil prohibet distinguere: ab ipsis partibus propria manu vel per procuratorem. Quare dicendum sponsalia per procuratorem eadem ratione esse valida acsi ab ipso mandante fuissent inita. Requiritur autem ut procurator sit rite institutus, h. e. ut talis homo deputetur ad sponsalia cum tali persona nomine mandantis ineunda. Non sufficit ergo ut deputetur ad sponsalia cum qualibet persona vel cum una ex duabus filiis N. ineunda, sed debet esse ad determinatam personam. Similiter non potest procurator sibi alium substituere, nisi ad hoc a mandante potestatem receperit. Uti patet, requiritur etiam ad valorem, ut mandatum non fuerit revocatum antequam executioni sit datum: etiamsi procurator nesciret mandatum esse revocatum, sponsalia essent invalida, nam voluntas compartis non amplius habetur.

§ 3. OBIECTUM

425. — I. Obiectum primarium promissionis sponsalitiae est futurum matrimonium, suo tempore contrahendum.

Obiectum ergo sponsalium non est alternativum: aut Matrimonium inire aut damna reparare; sed est categoricum: Matrimonium inire.

Si huic obiecto primario additae sunt conditiones vel stipulationes (e. g. temporis), hae intrant obiectum primarium.

426. — II. Obiectum secundarium est 1) fides sponsalitia 2) obligatio vitandi impedimenta futuri Matrimonii.

Explicatur. *Obiectum secundarium* : ita vocatur, non quia minor circa illud est obligatio, sed quia est quasi consectorium ex obiecto primario defluens.

Fides sponsalitia: complectitur 1) relationes servandas quae inter sponsos iuxta locorum consuetudines et personarum conditionem servari solent; 2) relationes familiares vitandas cum tertia persona, quae Matrimonium respiciunt vel castitatem laedunt; 3) prohibitionem ineundi nova sponsalia stantibus prioribus, et a fortiori ineundi aliud Matrimonium.

Impedimenta futuri Matrimonii: non tantum impedimenta canonica, sed omne id quod potest impedire Matrimonium vel alteri parti dare causam rescindendi sponsalia. Uti patet, nihil impedit eum *iustani* causam rescindendi ponere (e. g. electionem status perfectioris), nam ita uteretur iure suo.

*

427. — SCHOLION. De familiaritate licita inter nupturientes.

Nupturientibus ea omnia licita sunt quae ad invicem cognoscendum directe conducunt et intenduntur, necnon quae ad mutuum amorem fovendum et excitandum inserviunt, et sine peccato fieri possunt.

Explicatur. *Quae ad invicem cognoscendum* : visitationes, colloquia, etc.

Ad mutuum amorem : familiaritates, oscula et amplexus honesta, tactus honesti, etc.

Sine peccato: cum nupturientes nondum sint Matrimonio iuncti, eis peccatum est omnis delectatio venerea, etiam incompleta, directe intenta (cf. vol. II, η. 319 ss., ubi de castitate extra Matrimonium). Actus autem impudici, in quibus *nec* delectatio venerea quaeritur, *nec* adest periculum consensus in pollutionem forsan inde provenientem, eis liciti sunt: illi actus enim sunt peccaminosi in quantum ad delectationem veneream prohi-

bitam ducunt et sine ratione sufficienti ponuntur: iamvero sponsalia seu mutuus amor fovendus vel excitandus est ratio sufficiens ad illos actus ponendos et malum materiale (pollutionem) permittendum (dummodo minime intendatur) (cf. vol. I, n. 49, IV).

NOTA. Nupturientes in peccata etiam pluries incidentes, in confessione tractandi sunt uti occasionarii qui sunt in occasione necessaria seu quam vitare non possunt: tenentur enim ipso statu nupturientis quasdam familiaritates comparti ostendere. Absolvi ergo possunt, dummodo parati sint ad remotam reddendam occasionem, scii, eo quod vitent conversationes solius cum sola, illas familiaritates quae magis excitant ad libidinem, et ex altera parte frequentiore receptione Sacramentorum, oratione, vita Christiana, voluntatem suam roborent (cf. n. 177). Vix unquam eis erit deneganda absolutio, ne tempore quo gratia magis indigent, a Sacramentis omnino abstineant.

Si autem Matrimonium nondum praevidetur mox celebratum iri, visitationes et familiaritates, saltem frequentiores, eis interdiciendae erunt.

§ 4. QUALITATES

428. — I. Sit cum sufficienti usu rationis habituali et actuali initus (ad val.).

Defectus sufficientis usus rationis habitualis, uti supra, n. 419, vidimus, facit subiectum incapacem ad sponsalia ineunda. Defectus autem sufficientis usus rationis actualis facit ut non valeat hic et nunc contractum inire ex quo oriatur tam gravis obligatio: defectus enim usus rationis impedit voluntarium necessarium ad obligationem liberam suscipiendam. Cf. vol. I, n. 20. Utrum sponsalia inita in aestu concupiscentiae sint valida, dijudicandum erit ex influxu concupiscentiae in usum rationis: si enim usum rationis plene subvertit vel etiam insufficientem reddit, contractus erit invalidus (cf. vol. I, n. 28).

429. — II. Sit sine errore initus (error substantialis ad val.).

Error substantialis, qui faceret Matrimonium irritum propter defectum veri consensus (cf. n. 513) a fortiori invalidât sponsa-

lia: quis enim, errore laborans censeri potest sincere assumere obligationem ineundi Matrimonium, quod re cognita non iniret? Unde error substantialis debet sponsalia irrita facere propter defectum consensus in *illam* obligationem assumendam.

Error accidentalis non facit sponsalia irrita; si autem error accidentalis dedit causam ipsi contractui, h. e. si contractus non fuisset factus, si error non fuisset, etiam si nullus fuit dolus vel fraus, sponsalia sunt rescindibilia ab eo qui in errore fuit.

430. — COROLLARIUM. *De obligatione manifestandi proprios defectus.*

Agitur de omnibus defectibus, corporis et animae, characteris, in bonis fortunae, etc. Defectus censentur illa quae ad extra apparent pulchriora et magis appetibilia quam revera sint.

1. Defectus qui Matrimonium irritum facerent (impedimentum vel id quod constituit conditionem sine qua non consensus) ex iustitia manifestandi sunt: faciunt enim obiectum primum contractus impossibile.

2. Defectus qui sive comparti sive proli suscipiendae sive vitae familiari erunt graviter damnosi, manifestandi sunt; et quidem ex iustitia. Nam sponsalia ad hoc praesertim ineuntur ut compars ex intimiore commercio melius cognoscatur, et ita maior securitas habeatur de felici vita familiari. Si autem liceret omnes defectus celare, inanis esset contractus sponsalitus. Ergo tales defectus vi contractus seu ex iustitia sunt manifestandi. Ita morbus contagiosus, praesertim venereus, sterilitas (saltem si altera pars valde desideret prolem), proles ex alio matrimonio vel ex fornicatione suscepta, graves defectus characteris, gravis deformitas corporalis, gravis inhabilitas in gerendis rebus, etc. manifestari debent.

3. Defectus qui nemini valde nocivi erunt, sed vitam familiarem propter rixas etc. turbarent, si solum post Matrimonium cognoscerentur, ex caritate manifestandi sunt. Non ex iustitia, quia non sunt comparti damnosi; sed ex caritate, quia eorum celatio potest dare causam rixis et dissensionibus, forsitan gravibus.

4. Defectus qui neque nocivi sunt neque vitam familiarem dis-

turbant (sive quia leves sunt, sive quia non revelabuntur) non debent manifestari.

431. — SCHOLION. *Utrum ignorantia impimenti exsistentis invalidet sponsalia.*

Agitur de impedimento a quo, etiam de facto, dispensatio obtineri potest secus enim sponsalia sunt de re illicita, et proinde invalida.

Si teneas ipsam exsistentiam impimenti invalidare sponsalia (cf. n. 433), a fortiori tenere debebis ignorantiam impimenti exsistentis ea invalidare. Secus autem videtur ignorantia impimenti exsistentis non invalidare sponsalia, sed ea facere rescindibilia. Nam ignorantia impimenti non facit errorem substantialem, sed accidentalem; sunt tamen rescindibilia, quia nemo tenetur dispensationem a lege petere, sed unicuique ius esse debet standi legi. Ita ergo, si post inita sponsalia detegitur nupturientes esse consanguineos in gradu dispensabili, sponsalia videntur esse valida, sed rescindibilia.

432. — III. Sit de re undequaque licita, tu || quoad substantiam (ad val.), tu || quoad conditiones additas (ad lie.).

Est enim principium maximi momenti: nemo potest valide promittere rem illicitam.

Res de qua agitur est promissio Matrimonii; substantia promissionis ergo est ipsum Matrimonium; conditiones additae non sponsalibus, sed ipso futuro Matrimonio, pertinent ad substantiam. Conditiones autem ipsi promissioni additae, non alliciunt validitatem, sed liceitatem. Ita promissio Matrimonii (christiani) dummodo coram solo foro civili celebretur, est invalida, quia conditio facit ipsum Matrimonium illicitum et imo invalidum; item promissio Matrimonii, dummodo in Matrimonio onanistice convivamus, est invalida, quia conditio facit ipsum Matrimonium illicitum; e contra promissio Matrimonii dummodo tempore ante Matrimonium fornicationem admittas, est illicita, sed non invalida, quia ipsum Matrimonium non est illicitum, sed sola impletio conditionis: quoad effectus talis promissionis, vide infra, n. 438 ss.

433. — SCHOLION. *Utrum exsistentia impedi menti Matrim onii faciat sponsalia invalida.*

Exsistentia impedimenti saltem de facto perpetui et indispensabilis facit sponsalia invalida, quia tale Matrimonium nunquam est licitum (etiamsi impedimentum non sit dirimens, sed solum impediens).

Exsistentia impedimenti dispensabilis non videtur ea facere invalida, sed potius inita sub conditione: dummodo dispensationem ab impedimento obtineamus: tale enim Matrimonium non est illicitum. Tenet quidem Payen, I, n. 234, talia sponsalia esse invalida (saltem canonice) usquedum post obtentam dispensationem consensus renovetur: sed nulla ex eius rationibus pro invaliditate affulget: illogice autem tenet tunc solam renovationem consensus ea reddere valida: deberet logice requirere renovationem consensus sub forma praescripta seu nova sponsalia.

Si quis autem vult illam sententiam sequi, utitur iure suo, sequendo sententiam probabilem.

Etsi autem exsistentia impedimenti dispensabilis non reddat sponsalia invalida, videtur tamen ea facere rescindibilia. Etenim, etiamsi contractus initus fuit cum cognitione impedimenti et cum voluntate petendi dispensationem, nemini tamen ius denegandum videtur mutandi consilium in favorem legis et non petendi dispensationem et proinde rescindendi sponsalia. Hoc ius eo facilius erit concedendum quo minus libenter Ecclesia dispensationem concedit, e. g. a disparitate cultus vel mixta religione. Non autem videntur rescindibilia post obtentam dispensationem: tunc enim impedimentum non amplius exsistit.

434. — IV. Sit cum libera voluntate initus (ad val.).

Nemo enim potest tam gravem obligationem liberam in se assumere nisi cum libera voluntate. Impedimenta libertatis in casu sunt violentia et metus (cf. vol. I, n. 25-27). Etsi metus, nisi usum rationis subvertat, liberam voluntatem per se non impediat, eam tamen ita influit ut pro nova obligatione libera assumenda sequentia principia sint tenenda:

λ) Metus iuste incussus relinquit sponsalia valida: si enim metus iuste incutitur, nemini fit iniuria, et proinde nulla est

ratio cur sponsalia non sint omnino valida. Ita si puella deflorata exigit a defloratore promissionem Matrimonii, sponsalia valida sunt etiamsi deflorator ea ineat timens ne puella eum secus accuset.

/;) Metus iniuste incussus, sed levis, i. e. talis qui facile (consideratis circumstantiis et personis) excuti potest; videtur relinquere sponsalia valida: nam cum levis tantum sit iniuria, quam facile effugere potuit et non effugit, nulla est ratio cur sponsalia non sint omnino valida.

c) Metus gravis (etiam relative gravis) iniuste incussus non facit sponsalia invalida, sed rescindibilia ex parte illius qui metum passus est: cui enim iniuria gravis facta est, illi etiam ius esse debet postea assumendi vel negandi novam obligationem.

§ 5. FORMA

435. — I. Ex iure naturali nulla forma determinata requiritur, sed valida sunt sponsalia in quibus voluntas promittendi et acceptandi sufficienter manifestatur.

436. — II. Ex iure canonico requiritur ad validitatem contractus, ut fiat in scriptis et subsignetur a duabus partibus et vel a parocho vel ab Ordinario vel a duobus testibus; si autem utraque vel alterutra pars scribere nesciat vel nequeat, ad validitatem id in scriptura adnotetur et alius testis addatur, qui cum supradictis loco partium subscribat (can. 1017).

NOTA. Ad hanc formam tenentur, si saltem volunt sponsalia valida inire, omnes baptizati (etiam acatholici), praeter Orientales (can. 1), etiam si cum non-baptizato vel cum Orientali sponsalia ineunt. Pro ipsis, omnia sponsalia in alia forma inita, sunt invalida etiam in conscientia. Pro Orientalibus et pro non-baptizatis requiritur ad validitatem solum forma a iure naturali praescripta, nisi pro Orientalibus ius eorum ecclesiasticum, pro non-baptizatis ius civile aliquam formam praescripserit.

Explicatur. *In scriptis*: hoc opponitur vivae voci, sed non excludit formulam typis impressam vel machina dactylographica compositam.

Subsignetur: ex Decreto S.C.C. 27 Iui. 1908 desumunt Auctores plures qualitates huius subsignationis, quae tamen in Codice non requiruntur; et propterea non videtur cur adhuc hodie ad valorem sint requirendae. Ita requirunt 1) ut uno tractu subsignentur, h. e. omnibus qui subsignare debent simul praesentibus, ita ut invalida essent si ab uno iam subsignata ad alium absentem subsignanda mitterentur; 2) ut propria manu subsignentur, non vero sigillo aut machina dactylographica: subsignatio proculdubio debet esse medium probationis; quare iure merito sola subsignatio per machinam dactylographicam reiicitur; sed ubi, ut in Sinis, subsignatio per sigillum personale, characterem magis personalem habet quam ipsa scriptura, et in omnibus contractibus prae scriptura proprii nominis adhiberi solet, non videtur reiicienda.

A duabus partibus: non tamen prohibetur quominus partes per procuratorem subsignent (cf. n. 424). Quodsi autem per procuratorem fiat subsignatio, bonum erit hoc in scripto etiam notare, etsi talis notatio ad valorem non requiratur.

A parochus vel Ordinarius loci: est parochus vel Ordinarius loci ubi fiunt sponsalia; non debet esse parochus vel Ordinarius proprius partium. Parochus vel Ordinarius autem non potest alium ad hoc delegare: sumitur enim hic tanquam « testis qualificatus », cuius solius testimonium sufficit: haec qualitas autem delegari non valet, sed si parochus vel Ordinarius subsignare non potest vel non vult, alia possibilitas eligenda est, scii, subsignatio a duobus testibus.

A duobus testibus: testis esse potest quilibet homo (vir vel mulier) capax testandi. Non tamen convenit, cum agatur de contractu quodammodo sacro, testes adhibere paganos vel haereticos, excommunicatos, etc.

Scribere nesciat vel nequeat: nescit qui scribere non didicit; nequit qui impeditur (e. g. vulnere in manu) ne nunc scribat.

Alius testis addatur: etiamsi utraque pars scribere nesciat vel nequeat, unus tamen testis tantum addendus est (praeter parochum vel Ordinarium loci vel duos testes). Tunc ergo subsignare debent 1) pars contrahens quae scribere potest; 2) parochus vel Ordinarius loci cum uno teste vel tres testes.

- NOTA. 1. Cum locus et dies datae multum conferant ad authenticitatem documenti cognoscendam, hic locus et dies etiam assignandus est; imo nonnulli Auctores hoc etiam hodie ad validitatem contractus requirunt.
2. Horum sponsalium copia originalis servetur in archivo parochi vel Ordinarii loci qui subsignavit, et duae aliae copiae tradantur duabus partibus.

437. — SCHOLION. *Quinam pro sponsalibus veniunt sub nomine parochi?*

Nonnulli Auctores tenent hic solos parochos (intra suum territorium) et quasi-parochos necnon illos vicarios qui plena potestate paroeciali sunt praediti (vicarius actualis, vicarius oeconomus, vicarius substitutus, vicarius adiutor) esse intelligendos, non vero vicarios cooperatores, et proinde neque Missionarios rectores districtuum. Payen vero (I, 254) hoc ius vult etiam Missionariis rectoribus districtuum vindicare. Et iure quidem merito: iuxta Decretum enim *Ne Temere*: « Nomine parochi venit... in Missionibus ubi territoria necdum perfecte divisa sunt, omnis sacerdos a Moderatore Missionis ad animarum curam in aliqua statione universaliter deputatus ». Etsi haec definitio in Codice transsumpta non sit, tota tamen disciplina Decreti transscribitur; unde merito, virtute can. 23, Codex iuxta authenticas declarationes huius Decreti interpretatur, et proinde etiam hodie illi Missionarii in materia matrimoniali sub nomine parochi veniunt. Nec huic obstat Instructio S.C.P.F. 25 Iui. 1920 (PCS 98 et 412): « Missionarii censendi sunt cooperatores Vicarii vel Praefecti Apostolici atque proinde cum licentia generali ab Ordinario concessa valide et licite assistunt Matrimoniiis ». Nam hoc optime intelligi potest de Missionariis qua talibus, etiam qui non sunt rectores districtuum, dum rectores districtuum qua tales etiam parochi essent aequiparandi.

§ 6. EFFECTUS

438. — I. Ex sponsalibus invalidis, nescientibus contrahentibus, nulla oritur obligatio.

Explicatur. Ex sponsalibus invalidis: pro non-baptizatis invalida sunt sponsalia inita sive a persona inhabili ex lege naturali (n. 419), vel civili, sive cum defectu cuiusdam qualitatis naturaliter requisitae (n. 428 ss.); pro baptizatis (exc. Orientalibus) invalida sunt sponsalia inita sive a persona naturaliter inhabili (n. 419) sive cum defectu cuiusdam qualitatis naturaliter requisitae (n. 428 ss.) sive non servata forma canonica (n. 436).

Nescientibus contrahentibus: si nulla pars scit contractum esse invalidum.

NOTA. Si utroque nesciente contractus fuit invalide initus, sed postea una pars cognoscit invaliditatem, hic tenetur quamprimum partem certiore facere, secus ex hoc momento venit in casum similem sequenti, et oriuntur pro eo etiam obligationes in principio sequenti (n. 439) expositae.

Probat ur. Contractus invalidus nequit obligationem inducere: ad hoc enim sive a natura sive a lege positiva propter bonum commune declaratur invalidus et definiuntur formae observandae, ad praecavendam iniquam inductionem obligationum. Pro baptizatis autem can. 1017 definivit sponsalia non servata forma canonica esse invalida, etiam pro foro interno, ergo etiam in conscientia nullam inducere obligationem.

439. — II. Ex sponsalibus invalidis uno sciente alio nesciente, oritur soli parti consciae invaliditatis obligatio ex fidelitate standi contractui si altera pars velit, vel ex iustitia reparandi damna illata si ita contrahendo alteram partem deceperit.

Explicatur. Soli parti consciae: illa pars enim vel voluit non obstante invaliditate contractus sese obligare (et tunc oritur obligatio ex fidelitate) vel alteram partem decipere (et tunc oritur obligatio ex iustitia damna reparandi, non propter contractum, sed propter iniuriam).

Ex fidelitate: non ex iustitia, quia contractus verus non fuit, sed ex fidelitate, quia fuit vera promissio.

Ex iustitia: non propter contractum, quod non fuit, sed propter deceptionem et iniustam damnificationem.

Reparandi damna: etiam stando promissis seu ineundo Matrimonium promissum, si altera pars id exigit et sine peccato fieri potest; secus debet, etiam per compensationem pecuniariam si aliter non potest, damna illata reparare, qualia sunt pecunia expensa, occasio boni Matrimonii cum alio amissa, etc.

Si alteram partem decepit: si enim alteram partem non decepit, e. g. quia putabat etiam alteram partem scire invaliditatem contractus, ad damna illata reparanda non tenetur, utpote non voluntarie illata.

Gravitas transgressionis. Pars invaliditatis conscia, quae contractui stare non vult, altera parte id exigente, committit peccatum mortale (infidelitatis); si, altera parte Matrimonio renuntiante, non vult reparare damna culpabiliter illata, committit peccatum mortale vel veniale (iniustitiae) pro gravitate damni illati.

440. — III. Ex sponsalibus invalidis utroque sciente, oritur obligatio ex fidelitate standi contractui.

Talis contractus easdem generat obligationes quas contractus validus generat ex iustitia. Est enim vera promissio, etsi non sit verus contractus.

441. — IV. Ex sponsalibus validis utraque pars tenetur ex iustitia ad omnes obligationes quas assumpsit et quas sine peccato implere potest, quamdiu sponsalia non sunt legitime rescissa.

Explicatur. *Ex iustitia:* obligationes enim oriuntur ex contractu.

Omnes obligationes: ante omnia tenetur ad obiectum tum primum tum secundarium contractus (cf. n. 425-426). Imprimis ergo tenetur ad ineundum Matrimonium promissum: sponsalia non sunt eo sensu rescindibilia, quod partes non debeant Ma-

trimonium inire, et una pars possit etiam absque gravi causa Matrimonium denuntiare, dummodo paratus sit ad reparanda damna: revera tenetur ad Matrimonium ineundum et ad omnes obligationes secundarias, quamdiu altera pars vult stare iuri suo; praeterquam propter gravem causam (cf. n. 446 ss.), sponsalia sunt rescindibilia solum ex mutuo consensu. Attamen nulla datur actio ad urgendum Matrimonium (cf. n. 444).

Eodem modo tenetur ad conditiones in contractu additas adimplendas h. e. debet quantum est in se curare ut conditio impleri possit: ita, si conditio addita est, dummodo parentes consentiant, debet saltem parentes interrogare, et nihil facere quod parentes invitos redderet. Quatenus teneatur etiam dispensationem petere ab impedimento, cf. supra, n. 433.

Quas sine peccato implere potest: si ipsum Matrimonium inire non potest sine peccato, sponsalia sunt invalida; si autem addita est conditio quam sine peccato implere non potest (conditio turpis, e. g. si fornicationem admittis), eam adimplere non potest, sed debet vel eam pro non-adiecta habere, vel, si compars conditionem turpem urget, sponsalia rescindere (cf. n. 448).

Quam diu non sunt legitime rescissa: cf. infra, n. 446 ss.

Gravitas transgressionis. Qui obligationes quas in contractu sponsalizio assumpsit non tenet, committit peccatum mortale vel veniale (iniustitiae) pro gravitate iniuriae comparti illatae. Qui sine causa excusante proportionata recusat Matrimonium inire, committit peccatum mortale iniustitiae; qui iniuste causam dat ex qua altera pars possit contractum rescindere, similiter committit peccatum mortale iniustitiae. — In omnibus his casibus tenetur ad reparanda damna ex actione sua oriunda.

NOTA. Disputatur utrum qui fidem sponsalitiam laeserit semper committat peccatum mortale iniustitiae (praeter peccatum luxuriae), ita ut teneatur hanc circumstantiam (se esse sponsalibus ligatum) in Confessione declarare: cum haec obligatio oriatur ex contractu, et agatur de re gravi, non apparet cur non sit obligatio gravis iustitiae. Cum autem non pauci Auctores teneant, eum non teneri hanc circumstantiam in Confessione declarare, talis declaratio non est imponenda (sententia probabilis).

442. — V. Matrimonium validis sponsalibus promissum, ineundum est tempore congruo.

Explicatur. *Tempore congruo*: si tempus in contractu definitum est et sine peccato servari potest, debet ex iustitia servari. Si tempus definitum non est, debet vel mutuo consensu definiri, vel iuxta mores acceptos interpretari; notabiliter ultra tempus congruum Matrimonium differre, est causam dare rescissioni sponsalium (cf. n. 452) et proinde illicitum.

443. — VI. Qui culpabiliter causa u dedit qua vel Matrimonium promissum impossibile fiat vel altera pars licite sponsalia rescindere possit, tenetur ad omnia damna inde oriunda reparandum, dummodo altera pars sit innocens.

Explicatur. *Culpabiliter*: nemo enim potest obligari ad reparandum damnum praeter omnem culpam illatum.

Impossibile: aliquid faciendo unde impedimentum Matrimonii oriatur aut Matrimonium fiat alteri parti multo minus appetibile (moraliter impossibile) vel seipsum ad vitam familiarem et matrimonialem reddendo incapacem.

Rescindere possit: cf. infra, n. 446 ss.

Innocens: h. e. ex sua parte non prius similem causam culpabiliter dedit.

Gravitas transgressionis. Qui talem causam culpabiliter dat, committit peccatum mortale iniustitiae, in quo manet usquedum damna inde oriunda reparaverit, vel saltem serio promiserit se damna illa reparaturum.

444. — VII. Contra nolente Matrimonio promissum inire nulla datur actio in foro ecclesiastico ad cogendum illa ad Matrimonium, sed solum ad exigendam reparationem damni si qua debetur (can. 1017, § 3).

Explicatur. *Nolentem Matrimonium inire*: h. e. si non obstante sua obligatione (cf. n. 441-442) non vult.

Nulla actio: h. e. non potest invocari auctoritas publica sive in iudicio sive extra indicium ad obtinendum ius ad Matrimo-

nium seu ad cogendam compartem ad Matrimonium. Ex negatione talis actionis nullo modo minuitur obligatio ineundi Matrimonium promissum, sed Ecclesia ad tuendam libertatem consensus matrimonialis, non vult auctoritative intervenire si quis renuit Matrimonium inire. Hoc autem non excludit « actionem pastorem » qua parochus vel confessarius, ex motivis conscientiae, nolentem premat et hortetur (etiam negando absolutionem, quia non est dispositus gravi obligationi satisfacere) ad Matrimonium promissum ineundum.

Reparationem damni: si scii, compars ex negato Matrimonio damnum patiatur et nullam causam dederit rescissioni contractus, debet, si petitur, etiam per pecuniariam compensationem proportionatam, damna etiam non pecuniaria, reparare. Ita, si sponsa ita derelicta, nonnisi difficilius potest Matrimonium inire, tenetur ei maiorem dotem procurare, ut ita possit facilius compartem invenire.

Haec compensatio potest sive per forum civile sive per forum ecclesiasticum peti; actio autem haec non potest impedire quominus interim aliud Matrimonium celebretur (Comm. Int. Cod. 2-3 Iun. 1918).

445. — VIII. Sponsalibus rescissis dona et munera quae data sunt solum propter futurum Matrimonium, reddenda sunt si compars fuit innocens in rescissione sponsalium, conservari vero possunt si compars fuit culpabilis. Dona autem et munuscula, praesertim si sunt minoris pretii, quae data censentur potius in signum actualis amoris, conservari possunt.

Explicatur. *Data solum propter futurum Matrimonium:* uti patet, hoc imprimis pendet ab intentione dantis; propter solum Matrimonium data generatim censentur pignora quae in ipsa conclusione contractus quandoque dantur, necnon dona maioris pretii etiam postea data. Cum intentio dantis saepesaepius non explicite manifestata sit et proinde difficile postea statuatur, ius positivum in his nihil statuere solet. Si consilium petatur, optime cum more sinico statui potest: quidquid in ipso contractu sponsalicio stipulatum fuit dandum, consideretur ut pignus in disso-

lutione reddendum: quidquid supererogatorium datum est consideretur ut absolute datum et proinde non reddendum.

Si compars fuit culpabilis: si compars culpabilem causam dedit rescissioni contractus, censeri potest eum restitutioni etiam pignorum implicite renuntiasse. Uti patet, haec dona, praesertim si sunt maioris pretii, iam debent computari pro reparatione damni passi.

Gravitas transgressionis. Qui obiectum restituendum reddere recusat committit peccatum mortale vel veniale iniustitiae pro valore rei restituendae.

§ 7. DISSOLUTIO

446. — *NOTA.* 1. Etiam quando dissolutio sponsalium non inducit obligationem ex iustitia reparandi damna, aequitas tamen postulare potest ut aliquatenus damna illata compensentur, praesertim si compars est omnino innocens, imo quandoque aequitas et caritas postulare possunt ut iure suo rescindendi sponsalia non utatur, et imo Matrimonium eligat potius quam statum religiosum vel clericalem, si scii. Matrimonium est moraliter unicum medium vitandi damnum compartis. Ita e. g. si copulam carnalem cum comparte admisit vel etiam si per sponsalia iam per aliquod tempus protracta sponsa eo devenerit ut iam difficulter possit nova sponsalia favorabilia inire, etc., aequitas vel caritas postulare possunt ut iure suo rescindendi sponsalia non utatur.

2. Quae dicuntur de rescissione sponsalium simpliciter, valent etiam si sponsalia fuerunt iuramento firmata: iuramentum enim novam firmitatem contractui non tradit, nisi quam contractus ex seipso habet.

3. Si una pars dedit causam rescindendi, et altera pars, huius causae conscia, continuat familiaritatem per notabile tempus, videtur iuri suo rescindendi renuntiasse.

4. Exsistente iusta causa rescindendi sponsalia, ab ipsis partibus rescindi possunt: neque enim ex iure naturae neque ex lege positiva requiritur sententia iudicis. Per accidens tamen requiritur sententia iudicis, nempe *a)* si a Statutis dioecesanis ita statuitur; */?)* si est dubium circa exsistentiam vel sufficientiam causae; *c)* si secus timeatur scandalum ab iis qui vident dissolutionem sponsalium, causam autem ignorant.

447. — I. Sponsalia dissolvi possunt propter errorem accidentalem ab eo qui in errore fuit.

Cf. supra n. 434.

448. — II. Sponsalia dissolvi possunt ab eo cui gravis metus iniuste incussus fuit.

Cf. supra n. 429.

449. — III. Sponsalia quibus addita fuit conditio quae sine peccato servari non potest, possunt dissolvi ab eo qui conditionem implere deberet.

Explicatur. *Sine peccato* : si ipsum obiectum contractus includeret peccatum, ipse contractus esset invalidus ; si autem sola conditio est turpis, contractus non est invalidus, et proinde obligationes quae sine peccato impleri possunt, debent impleri. Quodsi autem compars omnino urget conditionem turpem, hoc debet esse ratio sufficiens ad solvenda sponsalia.

450. — IV. Sponsalia dissolvi possunt mutuo consensu.

Explicatur. *Dissolvi possunt* : valide, et si habetur causa rationabilis, etiam licite.

Mutuo consensu : ille consensus debet esse iisdem qualitatibus munitus quo consensus ad contractum ineundum (cf. n. 428 ss.). Hic consensus tamen potest esse etiam implicitus, e. g. si utraque pars nova sponsalia cum alia persona init.

Probat ur. Cum sponsalia non sint contractus perpetuus (sicut Matrimonium), eadem causa qua inceperunt, possunt etiam dissolvi.

451. — V. Sponsalia dissolvuntur verificatione conditionis resolutoriae, imprimis decursu temporis ad finiendam obligationem statuti.

Explicatur. *Dissolvuntur* : eo ipso, ita ut neque debeat altera pars moneri.

Ad finiendam obligationem : si in contractu statutum fuit tempus celebrandi Matrimonium (sive dies fixa sive terminus ante

quem) cum intentione solvendi obligationem si statuto tempore Matrimonium celebratum non fuit, elapso hoc tempore cessat eo ipso obligatio contractus, sive Matrimonium culpabiliter sive inculpabiliter (culpa unius partis vel utriusque partis) celebratum non fuit.

452. — VI. Sponsalia a parte parata ad nuptias dissolvi possunt propter elapsum tempus in contractu stabilitum ad urgendam obligationem.

Explicatur. A parte parata ad nuptias: h. e. si utraque pars necesse habet nuptias differre, neutra pars ius rescindendi sponsalia propter moram alterius accipit.

Ad urgendam obligationem : tunc obligatio, elapso tempore, non cessat, sed ille qui paratus est ad nuptias ius acquirit solvendi propriam obligationem.

453. — VII. Sponsalia dissolvi possunt propter notabilem mutationem, etiam inculpabilem, in comparte, dummodo ipse dissolvens causam non dederit mutationi.

Explicatur. Dissolvi possunt: valide ac licite.

Notabilem mutationem : haec mutatio ex diversissimis causis provenire potest:

«) Ex longa mora: si Matrimonium nimis differtur,abilitas compartis ad officia matrimonialia potest notabiliter minui: etiamsi mora praeter culpam compartis fiat, altera pars habet ius rescindendi sponsalia si Matrimonium notabiliter plus differtur quam contractus ferebat vel mores populi suadent.

/;) Ex defectu corporis post inita sponsalia contracto vel detecto: agitur, uti patet, de defectu maioris momenti, uti notabilis deterioratio sanitatis, morbus contagiosus (imprimis venercus) vel molestus, ita ut Matrimonium fiat notabiliter minus appetibile. Si autem tempore quo sponsalia iniit altera pars iam cognoscebat hunc defectum, non datur ius rescindendi sponsalia, quia non est mutatio in comparte.

c) Ex vitio morali vel characteris post inita sponsalia contracto

vel detecto: si sit opio, morphio, etc. vel ebrietati deditus, irreligiosus, etc.

d) Ex impedimento matrimoniali post inita sponsalia contracto vel detecto: si impedimentum est perpetuum et indispensable (saltem de facto) facit sponsalia eo ipso nulla: res promissa enim tunc evadit impossibilis; si impedimentum mox cessabit (e. g. aetas cui parum deest, vel votum temporarium post breve tempus cessans), non videtur sponsalia afficere quia notabilem mutationem non infert; si autem impedimentum nonnisi per dispensationem cessare potest, alteri conceditur ius sponsalia rescindendi, quia ius habet standi legi (cf. n. 433, ubi etiam de influxu impedimenti cogniti tempore sponsalium).

e) Ex externis circumstantiis: e. g. si compars bonam famam amisit, si rixae ortae sunt inter familias sponsi et sponsae, etc.

NOTA. Non videtur pars cui interim magnae divitiae affluerunt, inde solum obtinere ius rescindendi sponsalia: hoc enim nullam mutationem in comparte inducit. Attamen generatim tales ad Matrimonium non nimis sunt urgendi propter periculum infelicitis exitus (cf. n. 458).

/) Ex mutua cognitione defectuum et incompatibilitatis characterum: ad hoc enim sunt sponsalia, quasi « novitiatus » ad Matrimonium; si ergo experientia nupturientium, praebens praevisionem vitae futurae infelicitis, non daret eis ius rescindendi sponsalia, nullum sensum haberent.

Dummodo causam non dederit: si ipse enim est causa mutationis, sive culpabiliter sive inculpabiliter, non potest inde ius acquirere propter illam mutationem ab obligatione sua resiliendi.

454. — VIII. Sponsalia solvi possunt propter gravem laesionem fidei sponsalitia a comparte, dummodo qui solvit sit ipse innocens.

Explicatur. *Solvi possunt:* valide et licite.

Laesionem fidei: fides sponsalitia est obiectum secundarium contractus (cf. n. 426), ita tamen ut eius laesio comparti innocentis ius concedat sponsalia rescindendi. Fides autem diversi modo laedi potest:

d) Differendo culpabiliter Matrimonium ultra tempus congruum, etiam per breve tempus: fides enim sponsalitia vult ut Matrimonium tempore congruo celebretur; culpabiliter ergo Matrimonium differre, laedit fidem sponsalitiam; nec potest alter obligari propter contractum ultra tempus expectare. Supponitur, uti patet, compartem esse paratam ad nuptias et ipsam non esse causam dilationis.

b) Culpabiliter inducendo defectum corporis vel vitium morale vel impedimentum aliamve causam notabilis mutationis (cf. n. 452).

c) Per fornicationem aliudve peccatum contra castitatem cum tertia persona, vel imo per nimiam cum ipsa familiaritate (cf. n. 426).

d) Per sponsalia cum tertia persona.

e) Per celationem defectus revelandi (cf. n. 430).

Dum modo sit ipse innocens: si enim ipse similiter fidem laeserit vel in laesionem consenserit, censendus est iuri suo rescindendi renuntiasse.

455. — SCHOLION. *Utrum sponsalia solvantur per Matrimonium subsequens unius partis cum tertia persona.*

Saltem si altera pars est innocens, non videntur solvi sed suspendi, nisi compars ea rescindat. Inde, qui ita per Matrimonium cum tertia persona laeserit fidem sponsalitiam, tenetur, si compars priorum sponsalium id voluerit, post mortem coniugis, obligationibus priorum sponsalium. Compars autem per Matrimonium cum tertio relicta, libera est priora sponsalia rescindere vel non, propter laesam fidem sponsalitiam.

456. — IX. Sponsalia dissolvi possunt ab illa parte quae vult statum perfectiorem eligere propter Deum

Explicatur. Dissolvi possunt: valide ac licite.

Statum perfectiorem: status perfectior (quam Matrimonium) est status clericalis vel religiosus, necnon virginitas etiam extra vitam religiosam. Dicitur status clericalis vel religiosus, ad indicandum pro solutione sponsalium non esse expectandum usque-

dum votum castitatis una pars emiserit, sed sufficit eius seria voluntas ingrediendi Seminarium vel vitam religiosam; per emissionem professionis vel susceptionem subdiaconatus sponsalia eo ipso solvuntur: nam Matrimonium per eam fit illicitum.

Propter Deum: h. e. sincera mente sese voto castitatis (etiam solo voto non-nubendi) vult Deo vovere.

Pr o b a t u r. Contractus sponsalitiis non potest esse tam firmus ut prohibere possit partes a statu perfectiore eligendo; quodsi autem talem statum elegerit, debet esse in eius potestate contractum sponsalitiis, cum illo statu incompatibilem, rescindere.

457. — SCHOLION. *Utrum ad solvenda sponsalia requirantur vota perpetua.*

Vota perpetua ex seipsis solvunt sponsalia, eo quod cum ipsis sunt incompatibilia. Vota autem temporaria solum faciunt ea rescindibilia: non autem apparet utrum etiam ex parte illius qui vota temporaria emisit sponsalia sint rescindibilia an solum iura et obligationes suspendantur; ex parte vero illius qui ita derelinquitur certe sunt rescindibilia, ita ut non solum votum unius, sed etiam eius propositum statum perfectiorem eligendi, alteri statim ius tribuat sponsalia rescindendi: illa enim electio inducit saltem dilationem Matrimonii et proinde notabilem mutationem compartis.

Ex parte illius qui vota temporaria emisit videntur potius iura et obligationes suspendi: nulla enim apparet ratio cur ille possit sponsalia rescindere et inde ab obligationibus libere susceptis liberari. Votum castitatis obest quidem sponsalibus, sed cum sit temporarium tantum, post illud tempus nihil obest et obligationes susceptae reviviscere possunt: quare nihil amplius admitendum videtur nisi suspensio iurium et obligationum.

458. — COROLLARIUM. *Ad quid tenetur qui post sponsalia statum perfectiorem elegit, sed postea ab eo recedit?*

Qui interim vota perpetua emisit, sed ab eis dispensatur, nullam obligationem erga compartem sponsalium habet: sponsalia enim rescissa sunt, et proinde ab hoc momento invalida.

Qui temporaria vota emisit, videtur, si a statu perfectiore iterum recedit, omnibus obligationibus sponsalium iterum teneri nisi interim altera pars ea resciderit.

459. — X. Sponsalia a partibus rescindi possunt propter existentiam impedimenti, etiam mere prohibentis.

Cf. supra n. 433.

460. — XI. Sponsalia dissolvi possunt propter praevisionem infelicitatis exitus Matrimonii.

Explicatur. *Praevisionem infelicitatis exitus*: si praevidetur vita matrimonialis futura infelix, rixis plena, etc.

Probatur. Sponsalia ad hoc existunt ut nupturientes seipsos probent, et videant utrum vitam communem inter se possint feliciter vivere: si ergo una pars compertum habet se non posse feliciter cum illa comparte vivere, debet, ex ipsa natura sponsalium, ius habere illa sponsalia rescindendi.

461. — XII. Sponsalia dissolvi possunt, propter gravem causam, per dispensationem pontificiam.

Communiter docent Auctores, Romanum Pontificem posse sponsalia dissolvere ex gravi causa, una parte postulante, altera etiam renitente. Argumentum a fortiori habetur ex eo quod Romanus Pontifex potest etiam Matrimonium (scii, ratum non consummatum, cf. n. 494) dissolvere; ergo a fortiori sponsalia, quae sunt contractus multo minus stabilis. De caetero, cum sponsalia non sint perpetua, sed status provisorius et probatorius, in quo nupturientes seinvicem melius cognoscant, et probent utrum in vita futura convenient, necessaria est quaedam auctoritas, quae possit, uno etiam renitente, in favorem alterius gravem rationem afferentis, hunc contractum dissolvere quando ipsa pars non potest illum una ex supradictis rationibus honeste rescindere: haec auctoritas autem debet esse apud Romanum Pontificem.

§ 8. NECESSITAS

462. — Sponsalia minime sunt necessaria, etiam pro illis qui Matrimonium inire intendunt; pro his autem utilia sunt et suadenda.

Probatur. Primum: *non necessaria*: neque enim iure naturali neque iure positivo eorum necessitas probatur.

Secundum: *utilia*: periodus inter sponsalia et Matrimonium est tempus in quo nupturientes honeste possunt intimius conversari; unde possunt seinvicem melius cognoscere. Insuper, ex sponsalibus, saltem si publice sunt nota, facilius inveniuntur impedimenta Matrimonii, si quae sunt; tempus enim habent christiani denuntiandi impedimenta quae cognoscunt. Tandem, occasione sponsalium optima habetur occasio exhortandi nupturientes ut sancte et devote ad Sacramentum Matrimonii recipiendum sese praeparent.

Art. praevious alter

DE HIS QUAE CELEBRATIONI PRAEMITTENDA SUNT

463. — Praeter sponsalia quae Matrimonio praemitti possunt, plura alia licitae celebrationi Matrimonii praemitti debent, quae omnia ad hoc unum reduci possunt:

Antequam Matrimonium celebretur, constare debet nihil eius validae ac licitae celebrationi obstare (can. 1019, § 1).

Constare autem debet parocho vel Ordinario cui ius est assistendi Matrimonio (cf. n. 501, 542-545), etiamsi alius ad assistendum delegetur vel ab assistentia dispensetur; vel, si Matrimonium celebretur in forma extraordinaria (cf. n. 505-506), constare debet sacerdoti assistenti, si adest, vel ipsis contrahentibus. Hi autem non tenentur ad investigationes in forma iuridica peragendas sicut pro parocho praescribitur, dummodo aliter sufficienter constet.

A. *EXTRA PERICULUM MORTIS*

464. — I. Parochus (vel Rector Districtus) cui ius est assistendi Matrimonio debet certitudinem moralem positivam^H acquirere sequentibus mediis:

a) Examine sponsum. Tum sponsum tum sponsam, etiam seorsim, et caute interroget.

Haec interrogatio non tantum debet esse circa impedimenta Matrimonii, sed etiam circa libertatem consensus (praesertim sponsae) et circa sufficientem instructionem in doctrina Christiana et officiis status sui (cf. infra, n. 552). Haec ultima interrogatio autem (circa sufficientem instructionem) omitti potest, si aliunde scitur eam esse sufficientem (can. 1020).

NOTA. 1. Si sponsus et sponsa ex diversis sunt paroeciis (vel districtibus), hoc examen per se pertinet ad parochum (vel rectorem) cui ius est Matrimonio assistendi; saepesaepius autem conveniens et utilius erit si proprius parochus (vel rector) proprium subiectum examinet.
2. Seorsim eos interroget, praesertim si circumstantiae ferunt necessitatem interrogandi de impedimentis probrosis.
3. Exemplar huius examinis vide AAS 1941, p. 309 ss. (Instr. S. C. Sac.).

Hoc examen, praesertim quoad impedimenta, fieri debet tempestive, h. e., ubi proclamationes fiunt, ante has proclamationes; ubi vero hae non fiunt, tribus vel quatuor saltem hebdomadis ante nuptias, ne tempus deficiat posteriores investigationes instituendi. Nihil tamen impedit, imo praesertim quoad sponsam in quibusdam circumstantiis expedit, brevi ante (e. g. pridie vel mane) ante nuptias iterum interrogare de consensu libere dando.

465. — b) Ulteriore investigatione. Debet sciri, interrogare alias personas fide dignas, quae sponsum cognoverunt in diversis locis ubi commorati sunt, et ubi aliquod impedimentum contrahere potuissent; praesertim debet investigare num forsitan iam aliud Matrimonium inierint. Ad inveniendum utrum forsitan sint consanguinei vel affines, utriusque arborem genealogicam conficiat et comparet utrum nomina communia in utroque inveniantur.

Quoad impedimenta probrosa caute investiget, et solum si

suspicio de eis exsistat ; semper ita investiget ut bona fama spon-
sorum inde non patiatur.

466. — c) Documentis. 1. Ante omnia requiritur utriusque sponsi testimonium Baptismi (etiam, in quantum possibile, sponsi baptizati acatholici), nisi Baptismus collatus fuerit in ipso territorio parochi (vel rectoris) inquirentis (can. 1021) ita ut in propriis libris paroecialibus inveniendum sit. Non tamen sufficit ut ipse sacerdos, dum erat in alio loco parochus vel rector, propria manu illos baptizaverit : etiam tunc requiritur testimonium Baptismi.

Hoc testimonium debet esse recens (non ultra sex menses) et intuitu Matrimonii editum, ut simul possit esse documentum ad probandum nullum Matrimonium praecessisse.

Quodsi hoc documentum haberi nequeat, e. g. quia libri paroeciales perierunt, alio modo testimonium Baptismi procurandum est, e. g. per testimonium iuratum testium vel ipsius sponsi.

2. Si alius (vel alii) parochus investigationes vel publicationes peregit, requiritur documentum authenticum de harum exitu (can. 1029).

3. Pro diversitate casuum adhuc requiruntur diversa documenta, e. g.

a) testimonium de morte prioris coniugis vel de Matrimonio numquam contracto (vide n. 559);

/?) testimonium dispensationis ab impedimento pro foro externo (cf. n. 535);

c) testimonium interpellationis rite factae et responsi negativi a parte infideli dati vel testimonium dispensationis ab interpellationibus (cf. n. 496);

d) documentum declarationis nullitatis prioris Matrimonii (cf. n. 559).

467. — d) Publicationibus seu Bannis. Sunt publicae proclamationes quibus populo christiano annuntiatur proximum Matrimonium eo fine ut securius et facilius detegantur impedimenta si quae sint.

Hae proclamationes fieri debent inter Missarum solemnias aut inter alia divina officia ad quae populus frequens accedat, tribus dominicis vel festis de praecepto continuis, a parochis propriis sponsorum. Potest Ordinarius loci in suo territorio eis substituere publicam affixionem nominum contrahentium ad valvas ecclesiae per saltem octo dies, in quibus saltem duo dies dominici vel festa de praecepto comprehendantur. Ita fieri debent, ut christiani inde sciant quinam Matrimonium inire intendunt; addenda est etiam monitio de obligatione impedimenta revelandi et utrum prima, secunda vel tertia vice fiat proclamatio (cf. *Rit. Rom.*, Tit. VIII, c. I, n. 8).

Si plures sunt parochi proprii, eo quod sponsus et sponsa habeant domicilium diversum vel imo plura domicilia vel quasi-domicilia, singuli parochi proprii has proclamationes facere tenentur, et exitum ad parochum cui ius est Matrimonio assistendi quamprimum mittere (can. 1029).

Si unus ex sponso post pubertatem per sex menses in aliquo loco commoratus est, parochus debet Ordinarium monere, qui potest etiam in illis locis (etiam extra proprium territorium) publicationes vel alias probationes praescribere; imo si est suspicio de aliquo impedimento, parochus etiam pro breviori commoratione Ordinarium consulat (can. 1023).

Si intra sex menses Matrimonium contractum non fuerit, publicationes repetantur, nisi aliud loci Ordinario videatur (can. 1030, § 2).

NOTA. 1. Haec obligatio publicationes faciendi sententia communi dicitur urgere sub peccato mortali, ita tamen ut omissio unius, imo etiam iuxta quosdam duarum proclamationum a peccato excusari possit, si aliunde sit sufficiens certitudo nihil Matrimonio obstare.
2. Loci Ordinarius proprius potest gravi de causa ab eis dispensare (can. 1028).

Hae publicationes autem prohibentur pro Matrimonio contrahendo cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus vel mixtae religionis; si vero Ordinarius eas faciendas duxerit, prius obtinenda est dispensatio ab impedimento et mentio de religione partis acatholicae fieri non potest (can. 1026).

NOTA. Quaestio poni potest: quid si unus sponsus adhuc est catechumenus, sed ante Matrimonium baptizabitur? Videntur publicationes faciendae: nam Matrimonium non est contrahendum cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus.

468. — SCHOLION. *De obligatione impedimenta revelandi.*

Omnes fideles tenentur impedimenta, si quae norint, parochi vel loci Ordinario quam primum possunt, ante Matrimonii celebrationem, revelare (can. 1027). Imo, cum haec obligatio etiam sit legis naturalis caritatis, etiam infideles tenentur, in quantum hanc obligationem cognoscunt.

Si impedimentum aliquam infamiam affert ipsis sponis (e. g. peccatum supponit), caritas postulat ut prius ipsi sponsi monentur, ut possint, si velint, in silentio a Matrimonio resilire; quodsi autem talis monitio incommodum proportionate grave afferat, potest directe parochus vel Ordinarius moneri, qui rem componat, famae sponsorum providendo.

Uti patet, parochus vel Ordinarius cui impedimentum revelatum est, debet, praesertim si ipse petat, nomen revelantis tacere (secretum professionale).

Incommodum vero proportionate grave ab obligatione impedimenta revelandi excusare potest, sive sit proprium sive tertii incommodum: uti patet, gravius requiritur damnum ad tacendum impedimentum dirimens quam ad mere impediens; gravius ad tacendum impedimentum iuris naturalis quam iuris ecclesiastici. Similiter excusat grave scandalum aliorum quod ex revelatione impedimenti oriatur.

Leve incommodum iam potest excusare, si revelatio esset inutilis (quia parochus iam scit vel iam dispensavit impedimentum), vel si fidelis non esset certus de existentia impedimenti. Attamen non facile admittendum est parochum iam scire impedimentum, etiamsi sit publice omnibus notum! et etiam revelatio impedimenti de quo dubitatur non facile est omittenda, quia potest initium dare ulteriori investigationi.

Damnum sponsorum per se non excusat: nam revelatio plane fit in magnum bonum sponsorum: eorum Matrimonium validum et licitum.

Secretum naturale vel etiam promissum ab obligatione revelandi impedimenta excusare non possunt. Non desunt tamen Auctores qui tenent secretum commissum ab obligatione excusare. Secretum professionale (et a fortiori sigillum sacramentale) ab obligatione excusat.

469. — II. Detecto certo impedimento, sponsi huic Matrimonio renuntiare vel dispensationem procurare debent.

De dispensatione ab impedimentis, cf. infra, n. 523 ss.

Si impedimentum est occultum, parochus publicationes peragat vel absolvat et interim dispensationem procuret.

Si impedimentum est publicum et detegatur ante publicationes, parochus publicationes non faciat antequam remotum sit impedimentum (etiamsi sciat dispensationem pro foro conscientiae iam fuisse datam); si vero detegitur post inceptas publicationes, hae perficiendae sunt et dispensatio interim procuretur, si potest (can. 1031, § 2).

470. — III. Orto dubio de existentia cuiusdam impedimenti parochus accuratius investiget.

Primum interroget sub iuramento saltem duos testes fide dignos, nisi agatur de impedimento infamante (e. g. crimine); si agitur de impedimento infamante vel si interrogatione testium sufficiens certitudo haberi nequit, interroget sub iuramento ipsos sponsores.

Si dubium solvere nequit, etiam per dispensationem ad cautelam, rem deferat ad Ordinarium (can. 1031, § 1).

471. — IV. Nullo impedimento detecto, Matrimonium permitti non potest nisi omnia documenta necessaria adsint et praeterea (nisi rationabilis causa aliud postulet) tres dies decurrerint ab ultima publicatione (can. 1030). Ipsa dies ultimae publicationis non computatur (can. 34, § 3, 3).

V. Pro Matrimonio vagorum (vel in quo una pars est vaga) publicationes faciendae sunt in loco actualis commorationis. Pa-

rochus eorum Matrimonio, extra casui necessitatis, assistere non potest sine licentia Ordinarii (can. 1032).

VI. Minorenes hortandi sunt ne Matrimoniui ineant in sciis aut rationabiliter invitis parentibus; si oboedire nolunt, parochus non potest eorum Matrimonio assistere nisi consulto Ordinario (can. 1034).

B. IN PERICULO MORTIS

472. — In periculo mortis eadem fiant investigationes sicut extra periculum mortis; si autem hoc impossibile est, fiant investigationes quo melius fieri possint; si aliae probationes haberi nequeunt, sufficit, nisi contraria sint indicia, affirmatio iurata contrahentium se esse baptizatos et nullo detineri impedimento (can. 1019).

Art. 1

NATURA MATRIMONII

§ 1. NOTIO

473. — Sacramentum Matrimonii est Sacramentum quo per ipsum contractum naturalem validum Matrimonii, conceditur Christianis contrahentibus gratia ad officia matrimonialia sancte et fideliter adimplenda.

Explicatur. Sacramentum : h. e. Sacramentum Novae Legis, uti in cap. I describitur.

Per ipsum contractum : ita indicatur ipsum contractum esse ritum sacramentalem, ita ut pro Christiano nihil aliud praeter contractum validum requiratur ut Matrimonium sit Sacramentum.

In quonam consistat hic contractus, vide infra, n. 482 ss.

Validum : eo ipso quod initur contractus validus, etiam Sacramentum valide suscipitur, et eo ipso quod contractus est invalidus, etiam Sacramentum est invalidum. Validitas Sacramenti

ergo sequitur naturam contractus: cum autem ad validitatem contractus non tantum considerandum sit quid ab ipsa natura rei requiritur, sed etiam quid ab ipso iure positivo requiritur, quod super illum contractum habet auctoritatem (vide n. 416), Ecclesia ius habet invalidum declarandi Matrimonium quod ex solo iure naturae posset esse validum (impedimenta dirimentia, forma canonica), et proinde ad validitatem Sacramenti consideranda veniunt tum ius naturale tum ius ecclesiasticum.

Officia matrimonialia: omnia officia coniugum inter se et erga liberos, quae ex societate familiari oriuntur (cf. vol. II, n. 621-624; 630-636).

§ 2. RELATIO SACRAMENTUM INTER ET CONTRACTUM

474. — I. Matrimonium inter duos baptizatos semper est Sacramentum.

Itaque nullus baptizatus cum alio baptizato Matrimonium validum inire potest quin eo ipso Sacramentum recipiat.

Ratio est quia ipse contractus est ritus sacramentalis, qui proinde vim habet gratiam sacramentalem significandi et producendi eamque reapse producit ubicumque non est obex (peccatum mortale); cf. supra, n. 1.

475. — SCHOLION. *De Matrimonio baptizati qui non habet intentionem Sacramentum suscipiendi vel administrandi.*

Cum, uti infra videbimus, contrahentes sint simul subiectum et ministri huius Sacramenti, et in utroque requiratur intentio (cf. n. 14 et n. 40), quaestio ponitur quid tenendum sit de Matrimonio baptizati qui non habet intentionem suscipiendi vel ministrandi Sacramentum.

Evidenter ibi habetur conflictus duarum intentionum: intentionis circa Matrimonium contrahendum et intentionis circa non recipiendum vel ministrandum Sacramentum. Videndum ergo est quaenam intentio praevaleat.

Si, mere negative, non habet intentionem, seu de Sacramento nihil cogitat, sed veram habet intentionem Matrimonii ineundi,

implicite habet intentionem virtuales, quae sufficit ad Sacramentum. Nam eo ipso quod vult validum Matrimonium inire, implicite habet intentionem virtuales faciendi quod facit Ecclesia.

Si defectus intentionis provenit ex errore circa dignitatem sacramentalem Matrimonii seu ex eo quod contrahens non admittit Matrimonium esse Sacramentum, hic simplex error non impedit validitatem Matrimonii, nam nullo modo impedit intentione faciendi quod facit Ecclesia (cf. n. 14), scii, ponendi illum ritum qui revera est sacramentalis. Unde merito dicit can. 1084: Simplex error circa Matrimonii... sacramentalem dignitatem, etsi det causam contractui, non vitiat consensum matrimonialem.

Si vero accedit positiva voluntas excludendi Sacramentum, videndum est qualis voluntas seu intentio praevaleat : si scii, simpliciter vult excludere Sacramentum, ita tamen ut potius velit Sacramentum suscipere quam Matrimonium non inire, intentio Matrimonii ineundi praevalet, et proinde Sacramentum est validum: nam a valido Matrimonio Sacramentum separari nequit; si autem vult excludere Sacramentum ita ut haec exclusio sit quasi conditio sine qua non, ita ut potius vellet non inire Matrimonium quam Sacramentum suscipere, voluntas seu intentio non suscipiendi Sacramentum praevalet, et proinde tum Sacramentum tum Matrimonium est invalidum: nam in baptizato Matrimonium sine Sacramento esse non potest.

476. — II. Matrimonium baptizati cum non-baptizato videtur in baptizato esse Sacramentum.

Explicatur. Baptizati: agitur de illo qui tempore quo Matrimonium init iam est baptizatus; de illo qui post initum Matrimonium baptizatur, quaestio erit in scholio sequenti.

Videtur: disputatur enim inter Auctores: quidam contendunt tale Matrimonium nunquam esse Sacramentum; alii dicunt illud esse Sacramentum, dummodo valide sit initum. Haec quaestio potius est dogmatica; quare eam ad Theologiam Dogmaticam remittimus.

477. — SCHOLION. *De sacramentalitate Matrimonii ante Baptismum initum.*

Quaestio ponitur utrum Matrimonium in infidelitate initum, per Baptismum sive unius sive utriusque partis fiat Sacramentum pro parte baptizata.

Haec quaestio est potius dogmatica, eam tamen hic breviter referre iuvabit.

Quidam tenent tale Matrimonium nunquam fieri Sacramentum, quia talis contractus nunquam potest incipere existere post Baptismum. Alii tenent illud per Baptismum fieri Sacramentum. Alii tandem tenent illud fieri Sacramentum, si post Baptismum renovatur consensus matrimonialis.

Sententiam secundam, iuxta quam per ipsum Baptismum Matrimonium fit Sacramentum, Payen (I, 41) vocat moraliter certam. Ei tamen obest magna difficultas : in Baptismo nihil habetur quod possit munere fungi ritus sacramentalis matrimonialis; iamvero, sine ritu externo sacramentali, nullum potest esse Sacramentum. Ergo nisi accedat ritus sacramentalis (renovetur consensus in debita forma), non potest haberi Sacramentum. Unde haec sententia vix probabilis videtur.

§ 3. NECESSITAS

478. — I. Per se nemo tenetur Sacramentum Matrimonii recipere seu Matrimonium inire; per accidens potest ad hoc esse obligatus.

Explicatur. Per se : etsi Matrimonium sit necessarium ad conservationem generis humani, Divina Providentia res ita disposuit ut homines semper numero sufficientes libera optione Matrimonium inire velint, ita ut nemini in particulari sit obligatio.

Per accidens : ex quadam ratione extrinsece adveniente, si quis sine Matrimonio officia sua implere non potest; e. g. si versetur in periculo incontinentiae, si secus nequit sufficientem curam habere de parentibus indigentibus, etc.

479. — II. Coelibatus cum virginitate propter Deum susceptus praevalet Matrimonio.

Explicatur. *Propter Deum*: qui enim ex motivis egoisticis vel ad vitandas molestias Matrimonio coniunctas non vult nubere, certe non melius agit!

Probatur. *Ex Doctrina Ecclesiae*: Cone. Trid.: Si quis dixerit statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis vel coelibatus, et non esse melius ac beatius manere in virginitate aut coelibatu, quam iungi Matrimonio, A. S. (DB 981).

Ex S. Scriptura: Mt. 19, 10 : Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum illud, sed quibus datum est.

1 Cor. 7,38: Qui Matrimonio iungit virginem suam, bene facit; et qui non iungit, melius facit.

Ar t . 2

RITUS SACRAMENTALIS

480. — Ritus sacramentalis Sacramenti Matrimonii est ipsa conclusio contractus matrimonialis secundum formam: canonice ab Ecclesia praescriptam.

Explicatur. *Ipsa conclusio*: ita ut praeter conclusionem contractus nihil aliud requiratur, sed haec conclusio significet et producat gratiam. Cum enim conclusio contractus ipsa requirat externam manifestationem voluntatis, in ea iam habetur ritus externus. Notandum vero hanc externam manifestationem non necessario verbis fieri debere, sed etiam signis esse possibilem (cf. DB 404).

Validitas ergo ritus dependet a validitate contractus, et omnis (voluntaria) invalida conclusio Matrimonii necessario est peccatum mortale sacrilegii propter abusum ritus sacramentalis.

NOTA Ergo non solae fornicationes quae invalidae conclusioni Matrimonii consequuntur sunt peccatum mortale, sed ipsa conclusio Matrimonii est peccatum mortale (sacrilegium).

Secundum formam canonicam: cum hic ritus sit contractus, sequitur etiam regulas contractus; sicut proinde lex positiva potest determinare formam legalem ad validitatem contractuum, ita etiam Ecclesia potest determinare formam legalem ad validitatem huius ritus sacramentalis. De hac forma vide infra, n. 501 ss.

481. — COROLLARIUM. *De ministro huius Sacramenti.*

Ex eo quod ritus sacramentalis sit ipse contractus, sequitur etiam ministrum huius Sacramenti esse ipsos contrahentes: ipsi enim ponunt ritum. Assistentia ergo parochi et benedictio nuptialis ad ritum sacramentalem non pertinent (cf. Deer. S. Off. 11 Aug. 1949, A.A.S. 1949, 427).

Ar t . 3

CONTRACTUS MATRIMONIALIS

§ 1. NOTIO

482. — DEFINITIO. **Contractus matrimonialis est conventio bilateralis unius viri et unius mulieris consentientium in vitam communem perpetuam et exclusivam ad novam familiam fundandam.**

Explicatur. Conventio bilateralis: h. e. mutua oblatio et acceptatio obiecti contractus, de quo infra, n. 485.

Unius viri et unius mulieris: sunt subiecta contractus, et quidem exclusive, ita ut non possit valide nisi unus vir et una mulier Matrimonium contrahere; hinc iam innuit qualitatem Matrimonii: unicitatem; cf. infra, n. 488-490.

Consentientium: indicat elementum formale contractus (et proinde Sacramenti): consensum; in hoc actu voluntatis enim consistit essentia contractus, ita ut sine hoc consensu vere dato et tempore conclusionis contractus saltem virtualiter subsistente (cf. n. 547), contractus fieri nunquam possit. Quia in eo consistit

etiam elementum formale ritus sacramentalis, hic consensus debet esse externe manifestatus.

In vitam communem ad novam familiam fundandam : hic est finis Matrimonii et obiectum contractus; in quonam consistat vide infra, n. 485.

Perpetuam : indicat qualitatem Matrimonii : indissolubilitatem ; cf. infra, n. 491 ss.

Exclusivam : indicat iterum unicitem Matrimonii, et quidem sub hoc peculiari respectu, quod vita communis etiam actualis (praesertim communitas tori) cum tertia persona est contra contractum matrimoniale.

483. — DIVISIO. Matrimonium dividitur in

1) *Ratum non consummatum*, quod est Matrimonium inter duos baptizatos valide initum, sed nunquam copula carnali consummatum.

NOTA. Matrimonium inter non-baptizatos non vocatur ratum, sed *legitimum*; unde etiam habetur legitimum non-consummatum, legitimum consummatum.

Ratum et consummatum, quod est Matrimonium inter duos baptizatos valide initum et insuper copula carnali consummatum.

Consummatum et ratum, quod est Matrimonium inter duos infideles initum et consummatum, sed post Baptismum utriusque nunquam copula carnali consummatum.

2) *Publicum*, quod est celebratum publice.

Occultum, seu conscientiae, quod est celebratum in forma iuridica, sed omissis proclamationibus, in loco secreto, et ita ut tum parochus et Ordinarius tum testes illam celebrationem secretam servare tenentur (cf. can. 1104ss.). Praesertim habetur quando propter leges civiles vel alias circumstantias Matrimonium publicum celebrari non potest, et tamen Matrimonium necessarium est ad consulendum conscientiae sponsorum. Regulas servandas vide can. 1104 ss.

Clandestinum, quod est celebratum sine forma praescripta: talia non amplius habentur valida nisi apud acatholicos.

3) *Verum*, quod est valide initum.

Putativum, quod est bona fide initum, sed propter defectum secretum est invalidum.

Attentatum, quod est mala fide invalide initum.

§ 2. OBIECTUM

484. — PRAENOTANDUM. Hic agimus solum de obiecto essentiali omnis contractus matrimonialis, sine quo nullus contractus matrimonialis consistere potest. Quandoque enim huic obiecto adduntur conditiones seu accidentales modi intentionem contrahentium pressius determinantes. Plerumque tales conditiones in consensum quidem influunt, sed illum non determinant; aliquando autem consensum ita determinant, ut contrahentes (vel saltem unus) consensum sine illa conditione dare omnino recusent: tunc vocatur *conditio sine qua non*, quae proinde *quasi* intrat in ipsum obiectum contractus. Iamvero, dum obiectum essenziale contractus omnino mutari non potest, obiectum accidentale, seu *conditio sine qua non*, adhuc potest post contractum Matrimonium ex mutuo consensu mutari. Ita si quis apposit conditionem sine qua non, ut post nativitatem primi filii in continentia vivant, potest ex mutuo consensu postea haec conditio revocari, quia hoc obiectum contractus factum est non ex iure divino, sed ex propria contrahentium voluntate. Obiectum autem de quo hic agimus est immutabile, quia iure divino pertinet ad contractum matrimoniale.

485. — Obiectum contractus matrimonialis est vita communis perpetua et exclusiva ad novam familiam fundandam.

NOTA. Generatim dicunt Auctores obiectum contractus matrimonialis esse mutuam traditionem corporum vel saltem iuris in corpora. Hoc autem videtur minus recte dictum. Nam vita matrimonialis plus comprehendit quam mixtionem corporum; et ex altera parte Matrimonium in hac definitione praesentari videtur aesi in eo illimitate permittatur luxuria, dummodo secundum naturam quaeratur. De caetero, si hoc esset obiectum Matrimonii, Matrimonium initum sub conditione servandae virginitatis excluderet totum obiec-

tum contractus, et proinde necessario esset invalidum; quod nemo concedit. Cf. infra, n. 509.

Explicatur. *Vita communis*: includit communitatem habitationis, mensae et tori sub perfecta aequalitate iurium, salva tamen debita subiectione uxoris viro; mutuam sustentationem et adiutorium non solum physicum et materiale, sed etiam morale et spirituale.

Ad essentiam huius vitae communis non pertinet, etsi ad eius perfectionem conferat, communitas bonorum, ita ut Matrimonium iniri possit sub hac conditione, ut unaquaque pars bona propria conservet eorumque dominium in compartem non transferat.

Perpetua: ex se vita communis debet esse perpetua, ut infra videbimus n. 491; hoc autem non impedit quominus de communi consensu haec vita communis ad tempus abrumpatur, firmo tamen stante contractu matrimoniali (cf. n. 486).

Exclusiva: ita ut vita communis (imprimis tori), etiam ad actum, cum alia persona sit contra obiectum contractus matrimonialis; ulteriora vide infra, n. 488.

Ad novam familiam fundandam: hic est finis primarius institutionis Matrimonii ab Auctore naturae intentus, ut in eo homines cum Deo cooperentur ad conservandum et propagandum genus humanum, et simul educationi physicae et morali novi hominis provisum sit. Familia autem comprehendit parentes et prolem ab ipsis procreatam. Normae morales vitam familiarem regentes tractantur in vol. II, n. 621-637.

486. — SCHOLION. *De dissolutione vitae communis seu de separatione tori et cohabitationis.*

Ex ipso obiecto contractus matrimonialis sequitur vitam communem maritalem esse obligationem coniugum ex iustitia (contractus). Haec vita communis complectitur communem habitationem et mensam, et lectum communem, societatem omnium rerum, mutuum consilium et adiutorium in educatione prolis, in rebus gerendis, etc.

Cum haec communitas ex ipso obiecto contractus oriatur, patet rationem proportionate gravem requiri ut possit sive partim (quoad torum seu usum Matrimonii) sive totaliter (quoad torum et cohabitationem) sive ad tempus sive in perpetuum dissolvi, stante semper vinculo.

Haec dissolutio potest esse de facto vel de iure. De facto est quando actualiter non cohabitant quin ius ad vitam communem sibi denegent; ita e. g. si maritus sive pro labore, sive pro victu comparando, sive pro recreatione extra domum moratur, habetur dissolutio de facto. Uti patet, quaelibet rationabilis causa, etiam honesta recreatio, sufficit ut talis separatio de facto instituat. Attamen notandum est contra contractum matrimonialem peccare coniugem qui plus quam decet suam recreationem extra familiam quaerit, ita ut vita communis quasi irrisoria evadat. De his autem cf. vol. II, 263.

Dissolutio vitae communis de iure est quando coniuges sive per sententiam iudicis sive per mutuam conventionem sibi ius in vitam communem totale vel parziale ad tempus vel in perpetuum denegant. Ad talem dissolutionem vitae communis instituendam requiritur legitima causa: uti patet gravior requiritur causa ad totalem quam ad partialem, ad temporalem quam ad perpetuam dissolutionem. Sequentes solent dari causae sufficientes ad dissolutionem vitae communis:

1. *Adulterium coniugis alteri coniugi concedit ius, salvo vinculo, dissolvendi, etiam totaliter et in perpetuum, vitam communem, nisi ipse in adulterium consenserit aut eidem causam dederit vel illud expresse aut tacite condonaverit vel ipse idem crimen commiserit* (can. 1129, § 1 et Mt. 5,32 et 19,9).

Adulterium intelligitur certe commissum, nec sufficit mera suspicio; non tamen requiritur probatio iuridica, sed sufficit vera certitudo. Debet etiam esse formale h. e. culpabile et verus concubitus extra matrimonium, etiam copula onanistica, sodomia, bestialitas, etc., non vero actus impudici (tactus, aspectus, oscula, etc.).

Altera pars perdit suum ius dissolvendi vitam communem, si in adulterium consensit vel eidem causam dedit vel illud condo-

navit, vel si ipsa etiam adulterium commisit (etiamsi altera pars prius vel saepius adulterium commisit). Tacita condonatio habetur, quando coniux innocens postquam de crimine adulterii certior factus est, sponte, maritali affectu cum adultero conversatus est (e. g. debitum coniugale petiit); hoc autem in foro externo praesumitur factum, si intra sex menses adulterum non expulit vel dereliquit aut legitimam accusationem non fecit (can. 1129, § 2).

Coniux innocens qui vitam communem dissolvit, etsi vinculum matrimoniale solvere non possit et proinde novum Matrimonium inire non valeat, nunquam tamen tenetur adulterum iterum ad vitam communem admittere; potest autem eum admittere, imo et revocare, in quo casu adultera pars tenetur reverti, nisi interim de consensu partis innocentis statum Matrimonio contrarium (statum religiosum vel clericalem) susceperit (can. 1130).

2. Apostasia vel haeresis qua post Matrimonium alter coniux nomen dat sectae acatholicae, abusus auctoritatis qua exigit acatholicam prolis educationem, vita criminosa et ignominiosa, grave periculum animae vel corporis, graves saevitiae quae vitam communem nimis difficilem reddunt, culpabilis dilapidatio fortunae vel crassa negligentia rei familiaris, et similia, sunt parti innocenti causa sufficiens ad temporalem dissolutionem vitae communis sive partialem sive totalem prout necesse est (can. 1131, § 1).

Apostasia vel haeresis in quibus nomen non datur sectae, non nominantur a Codice, sunt tamen etiam ratio vitae communis solvendae si sunt causa gravis periculi animae vel saevitiarum; apostasia vel haeresis qua nomen datur sectae acatholicae ab Ecclesia iam indicatur causa sufficiens in se, etiamsi pacifica cohabitatio sine contumelia Creatoris habeatur, quia Ecclesia ab ipso intimo commercio cum haereticis abhorret.

Acatholica prolis educatio est peccatum mortale: unde exigendo talem educationem, alter coniux exigeret cooperationem in peccato mortali.

Vita criminosa et ignominiosa supponit compartem habitualiter ita vivere, e. g. saepe inebriari, opio vel ludibus vel iniquo commercio esse deditum, etc., secus non est causa separationis.

Grave periculum animae consistit in periculo gravis peccati, e. g. si compars vult compellere ad copulam onanisticam, si domum invitat viros impudicos eosque quandoque solos cum sola relinquit, si vult compellere ad cooperandum in iniustitia, commercio iniusto, etc. Quodsi quandoque separatio sit unicum medium avertendi hoc grave periculum animae, haec potest esse etiam obligatoria.

Grave periculum corporis habetur ex periculo contagionis vel ex periculo vitae. Notandum tamen coniugem graviter aegrotum non facile esse derelinquendum, sed generatim sufficere ut hospitali vel sanatorio tradatur. Morbus venereus, etiamsi non sit periculosus, propter magnum periculum contagionis est sufficiens ratio separationis tori.

Saevitiae non tantum sunt exacerbationes, sed etiam perpetua iurgia et dissidia.

Culpabilis est dilapidatio fortunae e. g. si deditus est opio vel ludibus aleatoriis.

Crassa negligentia rei familiaris supponit utique periculum esse ne tota res familiaris pereat; in his casibus saepe sufficit separationem bonorum instituere.

Dissolutio propter has causas pronuntianda est auctoritate Ordinarii loci (ne facile illusionibus fiat locus); si autem de causa certe constat, et periculum sit in mora, potest etiam propria auctoritate fieri (can. 1131, § 1).

Hae causae sunt ad temporalem dissolutionem, usquedum scii, causa cessaverit; cessante vero causa, vita communis restauranda est. Si autem dissolutio auctoritate Ordinarii loci facta est sive ad certum sive ad incertum tempus, pars innocens ad vitam communem restaurandam non tenetur nisi ex decreto Ordinarii vel exacto tempore (can. 1131, § 2).

Uti patet, si pars innocens sufficienter protegitur per partialem dissolutionem vitae communis, non licet ei illam totaliter dissolvere.

3. Mutuus consensus ex motivo honesto potest esse causa sufficiens ad vitam communem sive ad tempus sive in perpetuum, sive totaliter sive partialiter dissolvendam.

Tale motivum potest esse motivum religiosum, ad melius Deo vacandum: ita ad tempus separationem tori instituere, est omnino secundum consilium S. Pauli (1 Cor. 7,5); potest esse motivum sanitatis; potest esse motivum oeconomicum: quia non potest numerosiorem prolem alere: attamen tunc potius fidentum est Providentiae, « per Quem nec ales esurit »; potest esse aliud simile motivum honestum.

Generatim autem separatio etiam quoad habitationem ad longius tempus vix fieri poterit absque admiratione et scandalo, nisi saltem una pars vitam religiosam amplectatur.

Postulante altera parte ut vita communis iterum assumatur, coniux non tenetur ex iustitia illam reassumere, quia ex mutuo consensu fuit dissoluta; generatim autem tenebitur ex caritate.

NOTA. Instituta separatione, filii educandi sunt penes coniugem innocentem, et si alter coniugum sit acatholicus, penes coniugem catholicum, nisi in utroque casu Ordinarius pro ipsorum filiorum bono, salva semper eorundem catholica educatione, aliud decreverit (can. 1132).

§ 3. ELEMENTUM ESSENTIALE

487. — Elementum essenziale, seu id quo fit contractus matrimonialis, est consensus mutuus in obiectum contractus.

Ille consensus ita est essentialis, ut a nulla potestate humana suppleri possit (can. 1081).

QUALITATES. Consensus debet esse (ad validitatem):

1. *Deliberatus*: h. e. contrahentes debent intelligere obiectum contractus; hoc non significat illos debere cognoscere naturam copulae, sed debent intelligere Matrimonium esse contractum ad vitam communem perpetuam et exclusivam ad novam familiam fundandam.

Quatenus ignorantia vel error consensum vitient, cf. infra, n. 512-513.

2. *Verus et internus*: h. e. non fictus.

3. *Liber*: quatenus vis et metus consensum vitiare possint, cf. infra, n. 515.

NOTA. Usus quo in certis regionibus parentes pro suis liberis coniugem eligunt et determinant, etsi facile libertati obstare possit, illam tamen non necessario impedit: praesertim si pueri ita sunt educati ut coniugem a parentibus sibi electum libenter acceptent.

4. *Proprius*: h. e. nemo (neque parentes) potest pro ipsis contrahentibus consensum praebere. Hoc autem non impedit quominus illum per alium, puta per procuratorem, *manifestent*.

5. *Simultaneitas*: h. e. qui prius consensum dedit, non potest illum revocare, sed debet illum saltem habitualiter protrahere usquedum altera pars consensum dederit; secus contractus est invalidus. Haec simultaneitas generatim difficultates non praebet ubi sponsi per seipsos consensum praebent; maior autem est difficultas ubi una vel utraque pars per procuratorem consensum praebet, vel ubi effectus consensus seu validitas Matrimonii suspenditur (vide n. 508): tunc simultaneitas in eo consistit quod uterque consensus in eodem temporis momento sive actualiter sive virtualiter subsistit: in hoc momento contractus concluditur (vide n. 547).

Quaeri nunc potest quantum temporis spatium ille consensus perseverare possit. Respondetur: nunquam cessat nisi voluntarie revocetur per dissensum. Si autem una pars consensum renuit, et altera pars quae consensum praebuit, hoc scit, *praesumitur* haec altera pars consensum suum revocasse, saltem si per longum tempus prima pars renuit. Si autem altera pars quae consensum praebuit, nescit aliam partem consensum renuisse (e. g. quia fecte consensit), *praesumitur* haec altera pars suum consensum continuare.

Consensus semel datus *praesumitur* non revocatus nisi revocatio probetur; semel revocatus *praesumitur* revocatus nisi renovatio probetur.

6. *Externe manifestatus*: per se sufficeret quaelibet manifestatio per signa (DB 404); Ecclesia autem, ad vitanda dubia, requirit ut sponsi, si loqui possunt, consensum suum verbis manifestent (can. 1088, § 2).

§ 4. QUALITATES

1. *Unicitas.*

488. — Unicitas opponitur polygamiae sive polyandricae sive polygynicae. Utraque autem polygamia potest esse sive simultanea sive successiva prout novum Matrimonium initur subsistente priore Matrimonio vel illo soluto (sive per dissolutionem legitimam quoad vinculum, sive per mortem compartis).

NOTA. Etsi vox polygamia quandoque usurpetur in sensu polygyniae, hic illam adhibemus tum pro polygynia tum pro polyandria.

I. Matrimonium ita est unicum, ut in polygamia simultanea solus primus contractus rite initus sit validus, reliqui invalidi.

Explicatur. *Matrimonium*: hic agimus de solo Matrimonio Christianorum (i. e. omnium baptizatorum, etiam haereticorum et schismaticorum); quaestionem de Matrimonio iudaeorum et paganorum ad Scholion remittimus, n. 489.

Polygamia simultanea: sive prior uxor conservetur sive dimitatur.

Primus contractus: casum quo quis non tantum stante primo Matrimonio, sed simultanée cum pluribus contraheret Matrimonium, considerare non debemus, cum sit aperte Matrimonium invalidum: in tali casu nullus contractus initur.

Rite initus: Matrimonium enim ex qualibet causa (cf. n. 507 ss.) invalide initum non obstat subsequent! Matrimonio.

Invalidi: nam primus contractus constituit pro reliquis impedimentum dirimens vinculi (cf. n. 559).

Probat. *Ex doctrina Ecclesiae*: Cone. Trid.: Si quis dicit licere Christianis plures simul habere uxores et hoc nulla lege divina esse prohibitum, A. S. (DB 972).

Hoc autem vinculo (Matrimonii) duos tantummodo copulari et coniungi Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba (Gen. 2,23) tanquam a Deo prolata referens dixit: Itaque iam non sunt duo, sed una caro; statimque eiusdem nexus firmitatem, ab Adamo tanto ante pronuntiatam, his verbis confirmavit: Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet (DB 969).

Innocentius III: Non dixit tres vel plures, sed duo; nec dixit, adhaerebit uxoribus, sed uxori. Nec ulli unquam licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum... Si ergo uxore dimissa duci alia de iure non potest, fortius et ipsa retenta : per quod evidenter apparet pluralitatem in utroque sexu, cum non ad imparia indicentur, circa Matrimonium reprobandum. Qui autem (infidelis) secundum ritum suum legitimam repudiavit uxorem, cum tale repudium veritas in Evangelio reprobaverit, nunquam ea vivente licite poterit aliam, etiam ad fidem Christi conversus, habere, nisi (ct sequitur Privilegium Paulinum, de quo infra, n. 495).

Can. 1069: Invalide Matrimonium attentat qui vinculo tenetur prioris Matrimonii, quamquam non consummati, salvo privilegio fidei.

Ex S. Scriptura: Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea... Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem et adhaerebit uxori suae; et erunt duo in carne una (Gen. 2, 23-24). — Quae verba vim suam praesertim obtinent ex usu quem ex supra dictis Ecclesia de eis facit.

Ex ratione: a) Polyandria simultanea, saltem si plures viri promiscue ad eandem mulierem accedunt, est contraria legi naturae: nam eo adversatur fini primario Matrimonii (conservationi generis humani), quod mulierem reddit sterilem.

/;) Omnis polygamia simultanea sive polyandrica sive polygynica, in qua prior uxor vel maritus dimittitur, adversatur legi naturali; nam saltem est larvata dissolutio Matrimonii, quod est contra alteram qualitatem Matrimonii (cf. n. 491).

c) Polygynia simultanea adversatur legi naturali; nam etsi finis primarius Matrimonii (procreatio et educatio prolis) obtineatur, ipsa tamen recta educatio prolis iam saepius difficilior redditur, sed praesertim pacifica vita communis vix haberi potest: quod est contra ipsam naturam Matrimonii. Nec obiiciatur in casu particulari pacificae vitae communi cautum esse: normae enim legis naturae erui non debent ex casu particulari, sed ex ordinarie contingentibus. Casus particularis posset ad summum locum dare dispensationi, quae etiam ab ipso Deo danda esset (vol. I, n. 112-113).

d) Unicitas Matrimonii confirmatur ex mirandis legibus physicis qua numerus marum et feminarum in mundo est circiter aequalis, nec ullibi talis excessus unius sexus invenitur, qui possit polygamiam iustificare.

Gravitas transgressionis. Pro baptizato attentatio novi Matrimonii, priore non resoluto, non tantum inducit concubinatum et proinde statum habituales peccati mortalis (praeter singula adulteria), sed etiam est peccatum mortale sacrilegii (abusus ritus sacramentalis Matrimonii).

489. — SCHOLION. *De polygamia simultanea apud iudaeos et infideles.*

Ex S. Scriptura patet plures sanctos Patriarchas a Deo dispensationem ab unicitate Matrimonii recepisse, pluresque legitimas uxores habuisse (Abraham, Iacob, etc.; cf. etiam Deut. 21,15-16; lex leviratus, Deut. 25,5-10, valebat etiam si frater iam habebat uxorem). Hoc in traditione ecclesiastica interpretari solet per dispensationem divinam. Sed quaestio ponitur utrum haec dispensatio fuerit quid particulare, an generale pro iudaeis an etiam pro gentilibus. Quaestio haec mere historica est et difficulter solvitur; sed alia ei connectitur magis practica et facilius solvenda: quid dicendum de polygamia simultanea iudaeorum et Infidelium in praesenti?

Certum est ex doctrina Ecclesiae (quae in quaestionibus fidei et morum est infallibilis), polygamiam simultaneam etiam apud paganos nunc esse illicitam, subsequensque Matrimonium esse invalidum, ut clare loquitur S. Off. (28 Mart. 1860): Certissimum est polygamiam simultaneam iure evangelico esse omnino illicitam. Unde, postquam Iesus Christus (Mt. 19) matrimonium ad pristinam reduxit sanctitatem, unitatem et indissolubilitatem, addita pro baptizatis Sacramenti dignitate, nec fidelibus nec iudaeis, nec ulli mortalium licuit plures sibi copulare uxores.

Unde tanquam sola legitima uxor vel solus legitimus maritus habendus est ille cum quo primum contractum matrimoniale validum contraxit. Quodsi cum pluribus simul contraxerit, hic contractus est invalidus.

490. — II. Polygamia successiva illimitate est licita.

Explicatur. *Polygamia successiva*: h. e. post mortem compartis vel post legitimam dissolutionem prioris Matrimonii (cf. n. 494 ss.). Qualis certitudo circa mortem compartis requiratur, cf. infra, n. 559.

Illimitate: h. e. non solum secundae, sed etiam tertiae et quartae et ulteriores nuptiae licitae sunt.

Licita: etsi status viduitatis et fidelitatis comparti etiam post mortem eius, semper maxime in honore fuit in Ecclesia, nunquam tamen novae nuptiae fuerunt prohibitae. Quodsi quandoque Patres male loquuntur de secundis nuptiis tanquam de « castigata fornicatione » etc., haec ita sunt intelligenda tanquam de re prae honesta viduitate mirius commendabili.

Probatur. *Ex doctrina Ecclesiae*: Ecclesia pluries ab haereticis et schismaticis in professione fidei exegit ut agnoscerent liceitatem ulterioris Matrimonii (DB 55, 424, 465, 3046).

Can. 1142: Licet casta viduitas honorabilior sit, secundae tamen et ulteriores nuptiae validae et licitae sunt, firmo praescripto can. 1069, § 2 (de certitudine requisita).

Ex S. Scriptura: 1 Cor. 7, 8: Dico autem non-nuptis et viduis: bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego. Quodsi non se continent, nubant; melius est enim nubere quam uri.

1 Cor. 7, 39: Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius vivit; quodsi dormierit vir eius, liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino.

2. Indissolubilitas.

491. — I. Matrimonium ex se est indissolubile seu perpetuum.

Explicatur. *Matrimonium*: tum Christianorum, tum etiam infidelium.

Ex se: h. e. ipse contractus sine interventu supremae auctoritatis non potest cessare vel dissolvi. Hoc autem non impedit quominus auctoritate divina dissolvi possit, uti in sequentibus dicitur.

Perpetuum: h. e. quamdiu uterque contrahentium vivit; morte autem unius libera fit altera pars.

Probat ur. *Ex doctrina Ecclesiae* : Decr. pro Armeniis : Tertium indivisibilitas Matrimonii, propter quod significat indivisibilem coniunctionem Christi et Ecclesiae. Quamvis autem ex causa fornicationis liceat tori separationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere fas est, cum Matrimonii vinculum legitime contracti perpetuum sit (DB 702).

Cone. Trid.: Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit cum dixit : Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una (DB 969).

Si quis dixerit propter haeresim aut molestam cohabitationem aut affectatam absentiam a coniuge dissolvi posse Matrimonii vinculum, A. S. (DB 975).

Profess. Fidei Marion.: Item Sacramenti Matrimonii vinculum indissolubile esse et quamvis propter adulterium, haeresim aut alias causas possit inter coniuges tori et cohabitationis separatio fieri, non tamen illis aliud Matrimonium contrahere fas esse (DB 1470).

Can. 1110: Ex valido Matrimonio enascitur inter coniuges vinculum natura sua perpetuum et exclusivum.

Ex S. Scriptura: Gen. 2,23: Hoc nunc os ex ossibus meis et caro ex carne mea. Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una.

1 Cor. 7,10: Iis autem qui Matrimonio iuncti sunt praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quodsi discesserit, manere innuptam aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.

Mc. 10, 2 ss.: Et accedentes pharisaei interrogabant eum : Si licet viro uxorem dimittere, tentantes eum... Ab initio autem creaturae masculum et feminam fecit eos Deus ... Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Et in domo iterum discipuli eius de eodem interrogaverunt eum. Et ait illis : Quicumque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum et alii nupserit, moechatur.

Mt. 5,31-32: Dictum est autem: Quicumque dimiserit uxorem

suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari, et qui dimissam duxerit, adulterat.

Cf. etiam Mt. 19, 3 ss.

Ex ratione: Si Matrimonium esset ex se dissolubile, nullam praeberet securitatem tum pro procreatione et educatione prolis, tum pro mutuo adiutorio; nam sola stabilitas Matrimonii potest illum statum animi producere qui est ad illos fines necessarius.

492. — SCHOLION. *De Matrimonii favore iuris.*

Non solum Matrimonium est ex se indissolubile, sed in omni dubio gaudet favore iuris, excepto Privilegio Fidei (can. 1014), h. e. ubicumque habetur dubium de validitate Matrimonii, sive dubium sit iuris sive sit facti, semper standum est pro valore Matrimonii. Ante Matrimonium utique dubium solvendum est, nec licet Matrimonium inire donec dubium solutum sit, excepto casu quo dubium in solo Matrimonio licite solvi possit (impotentia dubia; cf. n. 557). Post Matrimonium autem standum est pro valore Matrimonii donec certe probetur invalidum. Una est exceptio Privilegium Fidei (cf. n. 495 ss.): si scii, dubitatur de validitate Matrimonii neo-conversi in infidelitate initi, standum est pro libertate neo-conversi, ita ut etiam sine interpellationibus possit ad novas nuptias transire.

493. — II. **Matrimonium ratum et consummatum a nulla potestate humana dissolvi potest, sed per solam mortem unius coniugis dissolvitur.**

Explicatur. *Ratum et consummatum*: vide supra, n. 483.

Nulla potestate humana: h. e. nulla potestas humana ex se tale matrimonium dissolvere valet, et insuper nulla humana potestas (neque civilis neque ecclesiastica) talem potestatem a Deo accepit. Nisi ergo Deus ipse illud dissolvat, tale Matrimonium nulla causa praeterquam morte dissolvi potest.

Per solam mortem: morte autem ita dissolvitur, ut si quis *vere mortuus* per miraculum resuscitaretur, prius Matrimonium maneret dissolutum (Payen, I, 1046).

Pr ob a t u r . Can. 1118: Matrimonium validum ratum et consummatum nulla humana potestate nullaue causa praeterquam morte, dissolvi potest.

494. — III. Matrimonium ratum non consummatum dissolvitur
1) per professionem religiosam solemnem; 2) per dispensationem Sedis Apostolicae.

Explicatur. *Ratum non consummatum* : huic aequiparatur consummatum et ratum, scii, ante Baptismum celebratum et consummatum, post Baptismum vero nunquam consummatum (e. g. quia coniuges separati vivebant) : etiam tale Matrimonium dissolvitur per professionem solemnem vel per dispensationem Sedis Apostolicae. Matrimonium autem ratum et consummatum non dissolvitur, ita ut, si una pars professionem solemnem emitat, altera pars non possit novum Matrimonium inire, sed ligata maneat usque ad mortem compartis.

NOTA. Cum hacc dispensatio ab auctoritate publica Ecclesiae danda sit, et consummatio Matrimonii praesumatur, non-consummatio in foro externo probanda est; quae probatio triplici via possibilis est: 1. si probari potest coniuges post celebratum Matrimonium nunquam secreto in eodem loco fuisse, ita ut testibus probari possit Matrimonium consummari non potuisse; 2. si unus ex compartibus laborat impotentia saltem relativa (cf. n. 557), ita ut consummatio sit physice impossibilis: huic non obstat quod copulam tentaverint, dummodo vera sit impotentia; 3. si probari potest coniuges de facto copulam non perfecisse: hacc autem probatio rarissime admittitur.

Dissolvitur : ita perfecte dissolvitur, ut altera pars omnino libera sit novum Matrimonium inire.

Professionem solemnem : h. e. quae uti talis ab Ecclesia agnoscitur (can. 1308); per vota simplicia, etiam perpetua, etiam quae constituunt impedimentum dirimens Matrimonii (vide n. 562), Matrimonium etiam non-consummatum, non dissolvitur, et alteri parti non licet novum Matrimonium inire. Notandum etiam, hoc Matrimonium non dissolvi per ingressum in religionem votorum solemnum nec per vota simplicia (temporaria) in tali Ordine, sed solum per ipsam professionem solemnem. Nec requi-

ritur sententia iudicis Matrimonium dissolvens, sed per ipsam professionem solemnem dissolvitur.

NOTA. Quamvis prius Matrimonium sit irritum aut solutum qualibet ex causa, non ideo licet aliud contrahere (in foro externo), antequam de prioris nullitate aut solutione legitime constiterit (can. 1069, § 2). In casu ergo non sufficit ut constet unam partem professionem solemnem emisisse, sed insuper constare debet Matrimonium non fuisse consummatum.

Dispensationem Seclis Apostolicae: dispensatio illa datur auctoritate divina; propterea autem requiritur iusta causa dispensandi (vol. I, n. 95); similiter requiritur ut saltem una pars dispensationem petat: nemo enim potest invitus a vinculo solvi; sufficit autem ut una pars eam petat, uti patet ex can. 1119 mox citando.

PROBATUR. Cone. Trid.: Si quis dixerit Matrimonium ratum non consummatum per solemnem religionis professionem alterius coniugis non dirimi, A. S. (DB 976).

Can. 1119: Matrimonium non consummatum inter baptizatos vel inter partem baptizatam et partem non baptizatam, dissolvitur tum ipso iure, per solemnem professionem religiosam, tum per dispensationem a Sede Apostolica ex iusta causa concessam utraque parte rogante vel alterutra, etsi altera sit invita.

495. — IV. Neo-baptizatus potest suum Matrimonium in infidelitate cum alio infidele contractum, per novum Matrimonium dissolvere, etiamsi primum Matrimonium fuerit post Baptismum consummatum, dummodo altera pars in infidelitate remanens discedat.

NOTA. 1. Hanc facultas vocatur Privilegium Paulinum, quia a S. Paulo (1 Cor. 7,12-15) fuit proclamata; vocatur etiam Privilegium Fidei, quia neo-converso in favorem Fidei conceditur; attamen notandum est Privilegium Fidei largius patere quam Privilegium Paulinum, eo quod Summus Pontifex potest in favorem Fidei Matrimonia in infidelitate contracta dissolvere, etiamsi condiciones pro Privilegio Paulino requisitae non implicantur. Quatenus sint limites potestatis Summi Pontificis in hac materia non clare scitur: videtur ipsum posse omne Matrimonium neo-conversi ad veram fidem cum infideli

contractum dissolvere, dummodo sit in favorem fidei. Aliquos casus huius i testatis qui in ius transierunt n. 5 n exponemus.

2. In dubio hoc privilegium gaudet favore iuris (can. 1127), et proinde solutio semper danda est in favorem libertatis neo-conversi.

Explicatur. *Neobaptizatus*: sive vir sive mulier; non autem catechumenus, sed nihil refert a quanto tempore iam sit baptizatus. Etiam post plures annos potest hac potestate uti, dummodo aliae conditiones (imprimis discessus compartis) impleantur. Notandum ipsum neo-baptizatum Matrimonium dissolvere nec proinde requiri actum auctoritatis ecclesiasticae. Iure suo autem uti non potest licite antequam per interpellationes de discessu compartis certe constet.

Disputatur autem utrum haec potestas etiam habeatur si est neo-baptizatus in secta quadam haeretica. Innocentius III, in suo authentico commentario in Privilegium Paulinum, loquitur de solo Baptismo catholico: quod logice sequitur ex eo quod hoc privilegium datur in favorem Fidei, utique verae Fidei! Attamen omnes fere Auctores (cf. Prümmer, III, 672) docent illud privilegium consequi quicumque valide est baptizatus. Ecclesia quoad rem nihil definivit.

In infidelitate cuni alio infideli contractum: agitur ergo de Matrimonio duorum infidelium, quod auctoritate divina dissolvitur in favorem Fidei postquam una pars fuerit conversa et baptizata. Privilegium ergo non obtinet, si, post Baptismum, cum infideli primum Matrimonium inivit cum dispensatione a dispa-
iitate cultus; quid vero si Matrimonium fuit initum cum infideli post Baptismum in secta haeretica, vide infra, n. 498. Nec obtinet in Matrimonio duorum fidelium quorum una pars defecit a fide ad paganismum vel haeresim transiens: in hoc casu, etsi maior videatur contumelia Creatoris, Matrimonium dissolvi non potest, et proinde pars derelicta potest quidem sese separare a coniuge qui ei est tentatio ad peccatum, sed novum Matrimonium inire non potest (cf. n. 486).

NOTA Etiam Matrimonium duorum catechumenorum est in infidelitate contractum; unde si unus tantum baptizatur, et alius non vult baptizari nec pacifice cohabitare, pars baptizata potest Privilegio Paulino uti.

Per Novum Matrimonium: dissolutio ergo non fit per Baptismum neque per responsum negativum ad interpellationes, sed solum per Matrimonium novum partis baptizatae, eo momento quo initur; ius proinde dissolvendi prius Matrimonium pertinet ad solam partem conversam. Uti patet hoc novum Matrimonium supponitur cum parte baptizata; quid autem si nova compars quae eligitur, non est baptizata, et proinde requiritur dispensatio a disparitate cultus, cf. infra, n. 497.

Dissolvere: quoad vinculum, ita ut utraque pars sit libera novum Matrimonium inire, si saltem de discessu per interpellationes constet.

NOTA. Supponamus: Neo-baptizatus Leo, cuius uxor Titia non vult pacifice cohabitare, init novum Matrimonium cum Maria. Maria moritur antequam Titia novum Matrimonium inierit. Etiam si nunc Titia vellet pacifice cohabitare, requireretur novum Matrimonium (cum dispensatione a disparitate cultus) inter Leonem et Titiam.

Etiam si...: ex hoc patet nihil referre utrum pars baptizata adhuc cum coniuge infideli convixerit necne, et quantum tempus post Baptismum unius partis transierit antequam ad novas nuptias evolet. Itaque si infidelis prius declaravit se velle sine contumelia Creatoris cohabitare, postea vero (sive mentem mutaverit sive non) non vult, iterum ius est parti conversae per novum Matrimonium prius Matrimonium dissolvere.

In infidelitate remanens: si ergo altera pars interim baptizata est vel intentionem sinceram habet sese convertendi ad veram Fidem, Matrimonium dissolvi non potest. Vide tamen infra, n. 499.

De hac voluntate remanendi in infidelitate constare debet per interpellationem, de qua infra, n. 496.

Discedat: discedere dicitur pars infidelis quae non vult pacifice cohabitare sine contumelia Creatoris. Etiam de hoc discessu per interpellationem constare debet, de qua infra, n. 496.

Probat ur. 1 Cor. 7, 12-15: Nam caeteris ego dico, non Dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum...

Quodsi infidelis discedit, discedat, non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi.

496. — SCHOLION I. *De interpellationibus.*

Notio. Interpellatio est interrogatio partis infidelis utrum velit 1) converti ad fidem catholicam et baptizari, vel saltem 2) pacifice cohabitare sine contumelia Creatoris.

Si ad primam quaestionem affirmative respondet, Privilegium Paulinum adhiberi nequit; si tamen de facto conversionem suam et Baptismum culpa sua ultra tempus rationabile differt, vel propter nimia vitia ad Baptismum admitti nequit, vel etiam praeter omnem culpam a susceptione Baptismi impeditur (e. g. quia in servitute constitutus, a domino non permittitur baptizari), responsum etiam affirmativum pro negativo haberi potest.

Ad pacificam cohabitationem non sufficit ut pars infidelis velit, sed etiam ut possit pacifice cohabitare: ita S. Sedes pluries declaravit partem fidelem posse novum Matrimonium inire quia pars pagana, etsi velit converti et pacifice cohabitare, hoc non potest, e. g. propter servitutem in qua detinetur (S. Off. 12 lun. 1850; 22 Nov. 1871; 8 Iui. 1891). Nec requiritur ut recuset pacifice cohabitare ex odio fidei, sed ex qualibet alia causa (S. Off. 5 Aug. 1759 ad 2), dummodo pars fidelis non dederit *post* suum Baptismum causam cur pacifice cohabitare recuset (S. Off. 8 Iui. 1891), e. g. per adulterium post Baptismum commissum.

Sine contumelia Creatoris significat non tantum, ita ut ipsam partem fidelem ad peccatum (saltem mortale) non inducat, sed etiam ita ut pars infidelis a vita scandalosa (adulterium, concubinatus, cultura vel abusus opii, etc.) abstineat (cf. S. Off. 11 Iui. 1866 ad 2 et 3).

Necessitas. Interpellationes semper sunt necessario faciendae, nisi a S. Sede obtineatur dispensatio.

Disputatur inter Auctores utrum haec necessitas sit ad valorem, an ad liceitatem usus Privilegii Paulini et proinde novi Matrimonii. Certe debet pars infidelis discedere; iamvero nonnulli Auctores ex documentis praesertim ecclesiasticis deducunt iure divino requiri ut de discessu per interpellationem constet, ea tamen ratione ut Ecclesia ab hoc praecepto divino dispensare

possit; alii e contra dicunt interpellationes requiri quidem, sed ad valorem sufficere ut quovis modo constet de discessu. Practice ante Matrimonium interpellationes semper erunt faciendae vel dispensatio petenda; post factum vero, si interpellationes non fuerunt factae vel si dubitatur utrum factae fuerint, res erit ad S. Sedem referenda « cuius est declarare in quibusnam circumstantiis desinat obligare praeceptum divinum quo praedicta interpellatio videtur iniuncta » (S. Off. 16 Sept. 1824).

Quandonam faciendae. Interpellationes faciendae sunt regulariter post Baptismum ante novum Matrimonium. Dico: regulariter; nam ex facultate Apostolicae Sedis (cf. *Facultates*, p. 107) permitti potest ut etiam *ante* Baptismum fiant. Nec interest per se quanto tempore post factam interpellationem adhuc differatur Matrimonium; si autem obtenta dispensatione ab interpellationibus, novum Matrimonium ultra annum differtur, requiritur nova dispensatio vel faciendae sunt interpellationes. Nec refert etiam utrum, post interpellationem vel dispensationem ab ea, neo-conversus statuerit non nubere et postea iterum consilium mutaverit. Sed requiritur ut, inter interpellationem et Matrimonium, prior coniux non se converterit ad fidem et baptizatus fuerit.

Forma. Interpellationes regulariter faciendae sunt in forma saltem summaria et extraiudiciali; attamen etiam forma privata est valida, imo etiam licita si forma extraiudicialis non est possibilis.

Forma summaria et extraiudicialis consistit in eo quod Missionarius auctoritate Ordinarii partis conversae, in quantum potest coram duobus testibus, interroget partem infidelem utrum velit converti et baptizari, et, si negative respondet, utrum saltem velit pacifice cohabitare sine contumelia Creatoris: de quo actu conficiat documentum.

Si vero ipse Missionarius nequeat coniugem infidelem interrogare, potest mittere duos viros probos et fidos, qui nomine Ordinarii eum interrogent: convenientius quaestiones ponendae eis in scriptis traduntur, ita ut, si fieri possit, etiam responsa statim in scriptis signare queant; reversos interrogat de responsis acceptis, et quidem generatim testimonium eorum iuramento firmandum erit; tandem de his omnibus conficiat documentum.

Forma privata consistit in eo quod ipsa pars conversa vel alius nomine illius partem infidelem interpellat: ut talis interpellatio habeat valorem in foro externo, requiritur ut possit a duobus testibus vel alio modo legitimo (e. g. unico teste fide digno sub iuramento testante) probari.

Interpellatio fieri debet: ad ipsum coniugem infidelem, non ad parentes, propinquos, vicinos, etc.; de utraque quaestione, nisi ab una obtenta sit dispensatio; proba, h. e. non imposito vel extorto vel imo empto responso desiderato; et ita ut, manifestata coniugis conversi intentione nubendi, coniux infidelis vim et effectum sui responsi non ignoret.

Tandem debet coniugi infideli concedi tempus ad deliberandum, eo tamen monito ut, si tempore elapso non responderit, responsum pro negativo habeatur.

NOTA. Si quandoque necesse sit interpellationes per epistolam facere, curandum est ut constet coniugem infidelem certe recepisse epistolam.

Dispensatio. Uti supra iam innuimus, Summus Pontifex potest, gravi de causa, ab illis interpellationibus faciendis dispensare. Illam dispensationem concessit Paulus III in sua Constitutione « Altitudo » (1 lun. 1537) pro polygamo qui non recordatur qualis fuerit eius prima uxor, et Pius V in sua Constitutione Romani Pontificis (2 Aug. 1571) pro polygamo qui una cum aliqua ex uxoribus suis baptizatur; de quibus casibus vide infra, n. 500. Similiter Summus Pontifex sive per can. 1125 (Const. Gregorii XIII Populis) sive per facultates, e. g. S.C.P.F., concedit facultatem dispensandi sive quando interpellatio est impossibilis vel inutilis, sive quando est periculosa (cf. *Facultates*, p. 102-108).

Efficacia huius dispensationis est talis ut, etiamsi postea appareret partem interpellandam iam voluisse converti vel imo iam fuisse baptizatam tempore novi Matrimonii, hoc novum Matrimonium, priore soluto, omnino esset validum.

497. — SCHOLION II. *De novo Matrimonio cum disparitate cultus.*

Uti patet, cum Privilegium Paulinum datum sit in favorem Fidei, supponitur novum Matrimonium iniri cum compacte ca-

tholica. Quaestio autem ponitur utrum neo-conversus, facta interpellatione prioris coniugis et responso negativo accepto, vel etiam a facienda interpellatione dispensatus, possit gravi de causa obtinere dispensationem a disparitate cultus, et novum Matrimonium cum infideli inire qui velit pacifice cohabitare sine contumelia Creatoris. Hic casus facile occurrere potest si neo-conversus a priore coniuge separatus vivit et novum Matrimonium in infidelitate inivit (utique invalidum), quod sine gravissimo incommodo solvi non potest.

Certe potest talem dispensationem obtinere a S. Sede; sed quaeritur utrum qui facultatem habent a disparitate cultus dispensandi, ea facultate etiam in hoc casu uti possint. Verum est S. Off. pluries declarasse (15 Sept. 1858; 29 Aug. 1866; 22 Nov. 1871) eos tali facultate in illis casibus uti non posse; attamen S.C.P.F., a qua illae facultates emanant, 28 Maii 1846 declaravit eos hac facultate uti posse, nec unquam in formulis Facultatum talem restrictionem apposuit.

498. — SCHOLION III. *De Privilegio Paulino relate ad baptizatos acatholicos.*

1. Iam supra, n. 495, diximus disputari inter Auctores, utrum Privilegium Paulinum adhiberi possit si una pars non ad fidem catholicam, sed ad sectam haereticam sese convertit, altera in infidelitate remanente.

2. Matrimonium a duobus acatholicis dubie baptizatis contractum *non* potest, quando una (et una tantum) pars ad fidem catholicam se convertit, dissolvi per Privilegium Paulinum (S. Off. 10 lun. 1937).

3. Pro Matrimonio inter non-baptizatum et acatholicum dubie baptizatum contracto, per Privilegium Paulinum dissolvendo quando alterutra pars ad fidem catholicam sese convertit, in singulis casibus recurrendum est ad S. Sedem (S. Off. 10 lun. 1937).

4. Matrimonium inter non-baptizatum et valide baptizatum acatholicum potest a Summo Pontifice dissolvi in favorem Fidei. Tale Matrimonium est validum cum ibi non valeat impedimentum disparitatis cultus (cf. infra, n. 560), sed potest dissolvi a Summo

Pontifice, uti patet ex actibus Pii XI (cf. Sartori, *Enchiridion Canonicum*, ad can. 1119).

499. — COROLLARIA PRACTICA.

1. Accidere potest ut coniuges infideles separati viventes, post conversionem suam alteram partem interpellantes, inveniant eam iam esse baptizatam vel velle converti: tunc Privilegium Paulinum adhibere nullo modo possunt. Potest tamen, si cohabitare nullo modo velint sed novum Matrimonium inire, a *S. Sede peti* dissolutio prioris Matrimonii rati non consummati, dummodo certum sit illos post utriusque Baptismum Matrimonium non consummasse.

2. Si pars infidelis reiicit partem conversam et aliud Matrimonium init antequam pars conversa novum Matrimonium inivit, hoc Matrimonium partis infidelis est invalidum, quia libera evadit *solum* per novum Matrimonium partis conversae.

3. Si pars infidelis sive ante sive post conversionem alterius partis sumit concubinam vel aliter se dat vitae vitiosae, pars conversa potest etiam post plures annos, per Privilegium Paulinum Matrimonium suum solvere novum Matrimonium ineundo.

4. Si pars conversa vult vitam coelibem ducere, altera pars (infidelis) non potest novum Matrimonium inire, nisi pars conversa professionem solemnem emittat in quodam Ordine religioso (cf. n. 494), quo Matrimonium ratum non consummatum dissolvitur.

5. Si pars conversa coniugem infidelem interpellat, sed ita ut pars infidelis scire non possit effectum huius interpellationis, qui est dissolutio prioris Matrimonii, interpellatio, et proinde novum Matrimonium, est invalida.

6. Si pars infidelis dicit se velle pacifice cohabitare, sed non vult prolem baptizari vel catholice baptizari, pars conversa potest novum Matrimonium inire, quia pars infidelis non vult de facto cohabitare sine contumelia Creatoris.

7. Si pars infidelis velit quidem, sed non possit (e. g. propter servitutem in qua degit) converti vel cohabitare, pars fidelis potest novum Matrimonium inire.

500. — V. Polygamus sese convertens potest cum una uxore quae cum ipso baptizatur remanere, etiamsi non fuerit prima; si autem non recordatur qualis fuerit prima, potest cum qualibet ex illis inire Matrimonium, etiamsi illa non convertatur.

Explicatur. Polygamus : idem valet, mutatis mutandis, pro muliere; valet etiam de polygamia successiva qua novam uxorem (vel novum maritum) sumit, repudiata prima adhuc vivente. Non autem requisitum videtur ut illa actu adhuc cum ipso vivat, sed potest esse una quam antea iam dimiserat.

Sese convertens : utique debet ante Baptismum omnes praeter illam quam vult ducere, dimittere.

Quae cum ipso baptizatur : non requiritur ut eodem tempore baptizetur, sed sufficit ut sit moraliter simul.

Remanere : si ipsa non fuerit prima uxor legitima, debet novum Matrimonium in debita forma inire, quo facto primum Matrimonium dissolvitur. Disputatur inter Auctores utrum requiratur interpellatio primae uxoris annon. Ordinarie concedunt unam interpellationem (utrum velit converti) sufficere; attamen nec illa requiri videtur. Nam, etsi S. Off. 11 lun. 1760 et 22 Nov. 1871 aliter senserit, et 8 lun. 1836 interpellationes requisierit, canone 1125 ipsa Constitutio Pii V facta est lex universalis, quae de tali interpellatione nihil habet; insuper, S.C.P.F. ad votum 12 PCS etiam respondit nullam interpellationem requiri. Unde *saltem pro Sinis* uti certum haberi debet, in hoc casu polygami cum una uxore quae cum ipso baptizatur manere volentis, non esse interpellandam primam uxorem, etiamsi certe illam cognoscat.

Non recordatur qualis fuerit prima : hoc praesertim evenire potest si nesciat cum quam primum *validum* Matrimonium inierit.

Inire Matrimonium : debita forma, ut, si ipsa non fuerit prima, hoc Matrimonium valide celebretur, et ita primum dissolvatur. Cum in casu nesciat quaenam sit prima uxor, ipsa certe non est interpellanda.

Etiam si illa non convertatur : et etiam si alia baptizari velit. Uti patet, si illud Matrimonium ei esset periculum animae, iure naturali ei esset prohibitum, sed esset validum.

Pr obatur. Prima pars ex Constitutione Pii V «Romani Pontificis»; altera pars ex Constitutione Pauli III «Altitudo», quae ambae can. 1125 factae sunt lex universalis.

§ 5. FORMA IURIDICA

NOTA. Hic non agitur de forma Sacramenti (cf. n. 480), sed de forma iuridica quae a iure praescribitur ad validitatem contractus.

A. IN CIRCUMSTANTIIS ORDINARIIS

501. — Ad validitatem Matrimonii catholicorum requiritur ut contrahatur coram parocho vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato et duobus saltem testibus.

NOTA. Cum vix adhuc iudicandum sit de Matrimoniis ante Codicem contractis, hic solum de novo iure Codicis agimus. Si casus occurrat Antiqui iuris, consulantur alii Auctores, e. g. Payen, *De Matrimonio*, II, 1756 ss.

Explicatur. *Catholicorum*: ad hanc formam tenentur omnes in Ecclesia catholica latina baptizati vel ad eam ex haeresi aut schismate conversi (etiamsi postea ab Ecclesia catholica defece- rint) quoties Matrimonium ineunt sive inter se sive cum acatholicis (baptizatis vel non-baptizatis) sive cum orientalibus (caneone 1099, § 1). Etiam mulier latina quae vi can. 98, § 4 declaret se velle transire in Matrimonio ineundo ad ritum orientalem viri, adhuc tenetur ad formam celebrationis Matrimonii Codicis (Comm. Int. Cod. 29 Apr. 1940).

Ad hanc formam non tenentur acatholici sive baptizati sive non, qui nunquam ad Ecclesiam catholicam pertinuerunt, quoties cum acatholico contrahunt. Ab acatholicis nati sed in Ecclesia catholica baptizati, etiamsi ab infanti aetate (ergo ante septimum annum) in haeresi vel schismate aut infidelitate aut sine ulla religione adoleverunt, ad hanc formam tenentur, etiam quando cum acatholico contrahunt (Pius XII, Motu proprio 1 Aug. 1948). — Ab acatholicis nati censentur etiam quorum alteruter parens est acatholicus vel etiam simpliciter apostata vel sectae atheisticae adscriptus (Comm. Int. Cod. 20 Iui. 1929; 17

Febr. 1930; 30 Iui. 1934); ergo etiam filii ex Matrimonio mixto qui (contra promissiones seu cautiones) extra Ecclesiam catholicam sunt educati, si in Ecclesia catholica fuerunt baptizati, tenentur hac forma, etiam quando cum acatholico contrahunt.

NOTA. 1. Ab acatholicis nati, sed in Ecclesia catholica baptizati, ad formam Matrimonii tenentur solum inde a die 1 Ianuarii 1949 (Motu proprio Pii XII, 1 Aug. 1948). Ante hanc diem vero, ab acatholicis nati et in Ecclesia catholica baptizati, sed qui ab infanti aetate in haeresi vel schismate aut infidelitate aut sine ulla religione adoleverunt, valide Matrimonium inire poterant absque forma canonica, quoties cum acatholico contrahebant.

2. In Ecclesia catholica baptizati dicendi videntur illi qui tempore Baptismi sive a seipsis sive a parentibus vel tutoribus, sive, illorum intentione deficiente, a baptizante pro cultu catholico sunt destinati. Ita puer in casu necessitatis a protestante baptizatus, parentibus eum ad Ecclesiam catholicam destinantibus, est in Ecclesia catholica baptizatus; puer vero parentum catholicorum a protestante baptizatus parentibus eum ad educationem protestanticam destinantibus, extra Ecclesiam catholicam baptizatus censetur.

3. Quoad conversionem vel apostasiam infantes censentur sequi parentes.

Impuberes etiam censentur parentes sequi, nisi propria voluntate expresse dissentiant.

Contrahatur : i. e. uterque sponsus (saltem per procuratorem) suum consensum exprimat verbis (vel si verba sunt impossibilia, saltem signis) de praesenti.

Coram : requiritur praesentia physica sponsorum (per se vel per procuratorem), sacerdotis et duorum testium. Non tamen sufficit mera praesentia materialis, sed debent sponsi sibi invicem dare et acceptare consensum, dum sacerdos illum excipit et testes ita adstant ut de eo testificare possint. Quare debent ita collocari, ut tum sponsum tum sponsam saltem videre vel audire possint.

NOTA. 1. Ponitur casus quo testes aures claudunt et faciem avertunt dum consensus datur, ne illum videant nec audiant. Estne validum tale Matrimonium? Recte respondet Payen (II, 1764) affirmative; nam eo sese avertunt quia optime sciunt ibi dari consensum; quapropter postea de dato consensu testificare possunt, et proinde rite adstite-

runt: peccant quidem mortaliter ita agendo, sed validum videtur Matrimonium.

2. Contra Payen autem dicerem Matrimonium in casu vol. II, p. 173, nota 2 exposito esse invalidum: nam neuter testium nec ipsi sponsi possunt scire *utriusque* consensum, sed solum unus potest testificari de unius et alter de alterius consensu: ad validitatem autem requiritur duplex testimonium.

Parocho: h. e. parochus proprie dictus vel qui in iure parocho aequiparantur: quasi-parochus, vicarius actualis qui curam habet paroeciae domui religiosae unitae, vicarius oeconomus qui paroeciam vacantem regit, vicarius substitutus qui locum tenet parochi absentis (dummodo sit legitime institutus), vicarius adiutor qui supplet vices parochi ob causam permanentem officio imparis, dummodo hi omnes plena potestate paroeciali sint praediti (can. 451).

Vicarius cooperator non potest vi officii Matrimonio assistere; potest tamen delegatione generali delegari.

Ad normam Const. Apost. *Exsul Familia*, n. 39, Missionarius emigrantium cui cura animarum concredita est, servatis ceteris de iure servandis, intra fines territorii sibi praestituti, valide assistit matrimonio dummodo sive sponsus sive sponsa sibi sit subditus.

Quaestio autem poni potest, utrum in Missionibus, ubi quasi-paroeciae nondum sunt constitutae, rectores districtuum nomine parochi veniunt. Mirum est quomodo Payen, qui bis eidem quaestioni affirmative respondit, scii, ubi de sponsalibus (I, 254) et ubi de auctore dispensationum matrimonialium (I, 671), hic, ubi de forma contractus matrimonialis (II, 1760), negative respondet. Si ibi valent argumenta (vide quae supra, n. 437, de re diximus), non est ratio hic negandi. Quare videtur statuendum: In Missionibus, ubi quasi-paroeciae nondum sunt constitutae, rectores districtuum proprio iure valide et licite assistunt Matrimoniis sicut parochi; omnes autem Missionarii, qua vicarii cooperatores Ordinarii, si ab eo sunt delegati delegatione generali, in toto territorio Missionis valide et licite, servatis servandis, assistunt.

NOTA. Quoad facultatem Cappellani Militaris, inspiciendae sunt facultates ei a S. Sede concessae.

Parochus vel Ordinarius valide Matrimonio assistunt solum in proprio territorio, sed in eo omnium fidelium, etiam non-subditorum. Valide assistere possunt a die adeptae canonicae possessionis officii sui; cessat autem per *sententiam* declaratoriam vel condemnatoriam excommunicationis vel suspensionis ab officio. Etiam assistentia sub vi vel gravi metu est invalida.

Vide infra, n. 542 ss.

Delegato: non sufficit mera licentia, sed requiritur explicita delegatio, si assistens non est parochus vel Ordinarius in suo territorio; et quidem requiritur (ad validitatem) delegatio determinati sacerdotis ad determinatum Matrimonium; soli vicarii cooperatores possunt pro paroecia cui addicti sunt, delegari delegatione generali.

NOTA. 1. Cum in Missionibus, ubi paroeciae vel quasi-paroeciae nondum sunt constitutae, Missionarii habendi sint cooperatores Ordinarii, ipsi possunt ab eo delegatione generali delegari ad omnia Matrimonia (PCS 412).

2. Vide etiam *Facultates*, p. 98.

Haec delegatio, etsi praesumpta non sufficiat, non tamen debet semper esse expressa, sed sufficit tacita. Ita vicarius cooperator qui in aliquam paroeciam mittitur ut in omnibus adiuvet parochum, valide assistit Matrimoniis, etsi expressam delegationem parochi tacentis et non contradicentis, non habeat (Priimmer, III, 761).

Delegatio data pro universalitate causarum etiam subdelegari potest; delegatio autem pro casu particulari subdelegari nequit nisi expresse concedatur. Ita si parochus dicit e. g. Rectori Seminarii: ego debeo abire, et cras erit Matrimonium: faveas mihi mittere aliquem sacerdotem qui illi Matrimonio assistat — ille sacerdos non potest valide assistere, quia delegatio non fuit facta ad determinatum sacerdotem. Si autem Rector respondit: mittam P. N.; et ipse parochus hoc approbavit, ille P. N. potest valide assistere. Similiter si parochus dixisset: te delego ad illi Matrimonio assistendum cum potestate alium subdelegandi, — quicumque tunc a Rectore mittitur, potest valide assistere.

Notandum est responsum Pont. Comm. Int. Cod. diei 26 Martii 1952, qua declaratur in errore communi, necnon in dubio posi-

tivo et probabili sive iuris sive facti, iurisdictionem supplere Ecclesiam, iuxta can. 209, etiam in casu sacerdotis qui debita delegatione carens Matrimonio assistit.

Duobus saltem testibus: nihil aliud requiritur in eis nisi ut testificari possint : unde excluduntur amentes, perfecte ebrii, surdi simul et caeci, dormientes, etc. Decet autem ut sint adulti et bonis moribus praediti; in specie quoad haereticos dixit S. Off. 19 Aug. 1891: Non esse adhibendos; posse tamen ab Ordinario tolerari, ex gravi causa, dummodo non adsit scandalum.

NOTA. Pro acatholicis tum baptizatis tum non-baptizatis Ecclesia nullam formam iuridicam statuit; quare valida dicenda est omnis celebratio eorum, in qua ius naturale servatur, i. c. sufficienter exprimitur mutuus consensus.

Quoad non-baptizatos autem (non vero quoad baptizatos acatholicos, nam eorum Matrimonium ratione Baptismi est Sacramentum et proinde potestati civili minime subiicitur) forma iuridica valida est illa sola quae a lege civili praescribitur; si nulla praescribitur, standum est legi naturali.

502. — SCHOLION I. *De Matrimonio contracto per procuratorem.*

Uti diximus, sponsi debent esse physice praesentes per se vel per procuratorem. Ad vitandas autem fraudes Ecclesia statuit pro illis qui forma ecclesiastica Matrimonii tenentur (cf. n. 501), quasdam conditiones ut Matrimonium per procuratorem valide contrahi possit.

1. Procurator habeat mandatum scriptum speciale illius cuius vices gerit, ad contrahendum cum persona determinata, subscriptum tum a mandante tum vel a parrocho aut Ordinario loci in quo mandatum fit, vel a sacerdote ab alterutro delegato, vel a duobus testibus; si vero mandans scribere nescit, hoc in ipso mandato notandum est et mandatum ab alio teste subscribendum : haec omnia sunt ad valorem procurationis. Requiruntur ergo duae subscriptiones (1. ipsius mandantis vel, si hic scribere non potest, testis et 2. parrochi vel Ordinarii vel sacerdotis ab alterutro delegati) vel tres (1. ipsius mandantis vel, si hic scribere non potest, testis et 2. duorum testium).

Parochus vel Ordinarius non debet esse proprius, sed illius loci in quo datur mandatum.

Neque requiritur ut totum mandatum sit ab ipso mandante scriptum, sed sufficit ut subscribat. — Vide etiam supra, n. 436, quae diximus de subscriptione vel usu sigilli relate ad contractum sponsalitium. Idem hic dici potest.

2. Mandatum ita valide datum non sit revocatum, nec mandans in amentiam inciderit antequam procurator nomine eius consensum dederit. Non autem requiritur ut procurator vel altera pars noverit mandatum esse invalidum, sed sufficit ut de facto sit invalidatum.

NOTA. Non requiritur ut mandans (nupturiens) actu habeat usum rationis quando procurator consensum exprimit, sed sufficit ut illum actu habuerit quando mandatum dedit, et habitualiter quando procurator consensum exprimit: ita perfecta ebrietas vel dormitio mandantis tempore quo procurator consensum exprimit, non obstat validitati Matrimonii. Sed amentia validitatem impedit, quia per amentiam etiam habitualis usus rationis perditur. Hoc videtur valere etiam de amentia temporaria. Sed quaestio ponitur utrum idem dicendum sit de brevissima amentia, qua nupturiens per brevissimum tempus usu rationis privatur (crisis amentiae): dici enim potest illum tunc non magis carere usu habituali rationis quam per somnum. Si talis casus occurreret, recurrendum esset ad S. Sedem.

3. Procurator non potest alium delegare, sed debet, ad validitatem Matrimonii, per se ipse consensum exprimere.

NOTA. Can. 1091: Matrimonio per procuratorem vel per interpretem contrahendo parochus ne assistat, nisi adsit iusta causa et de authenticitate mandati vel de interpretis fide dubitari nullo modo liceat, habita, si tempus suppetat, Ordinarii licentia.

Unde patet etiam nupturientes licite per procuratorem contrahere non posse, nisi adsit iusta causa.

503. — SCHOLION II. *De Matrimonio contracto per interpretem.*

Validum est Matrimonium per interpretem contractum; ad licitatem autem requiritur iusta causa et moralis certitudo interpretem esse fide dignum. Quare et hic dicit can. 1091: Matrimonio ... per interpretem contrahendo parochus ne assistat, nisi

adsit iusta causa **et...** de interpretis fide dubitari nullo modo liceat, habita, si tempus suppetat, Ordinarii licentia.

504. — SCHOLION III. *De dispensatione a forma.*

Urgente mortis periculo, locorum Ordinarii, ad consulendum conscientiae et, si casus ferat, legitimationi prolis, possunt super forma in Matrimonii celebratione servanda dispensare proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes, remoto scandalo (can. 1043).

In iisdem rerum adiunctis, sed solum pro casibus in quibus ne loci Ordinarius quidem adiri possit, eadem dispensandi facultate pollet tum parochus, tum sacerdos qui in forma extraordinaria Matrimonio assistit, tum confessarius, sed hic pro foro interno in actu sacramentalis confessionis tantum (can. 1044).

Pro casibus verae necessitatis S.C.P.F. 31 Aug. 1908 facultatem subdelegabilem concessit Ordinariis loci in Sinis dispensandi a forma substantiali Matrimonii. Explicationes huius facultatis vide apud *Facultates*, p. 99.

B. IN CIRCUMSTANTIIS EXTRAORDINARIIS

505. — I. In periculo mortis, si haberi vel adiri nequit sine gravi incommodo parochus vel Ordinarius eorumve delegatus, validum est Matrimonium coram solis duobus testibus; si autem alius sacerdos non-delegatus adesse potest, ipse una cum testibus Matrimonio assistere debet (can. 1098).

Explicatur. *In periculo mortis*: etiam unius nupturientium; undequaque proveniat, sive ex morbo sive ex causa externa, dummodo sit probabile, non imminens, sed prudenter existimatum periculum.

Si haberi vel adiri nequit: ergo si sive parochus sive eius delegatus adesse potest, debet etiam in periculo mortis assistere (ad val.); si autem parochus eiusve delegatus ex sua negligentia ire recusat, peccat quidem, sed Matrimonium est validum sine eius assistentia: nam revera ex parte nupturientium « haberi nequit ».

Matrimonium : ad hanc formam tenentur iidem qui supra, n. 501 dicti sunt teneri forma ordinaria.

Assistere debet : ad liceitatem ; ita ut talem sacerdotem non qualificatum non advocare vel adire sit peccatum mortale, sed Matrimonium esset validum.

506. — II. Similiter extra periculum mortis si haberi vel adiri nequit sine gravi incommodo parochus vel Ordinarius eorumve delegatus, et haec rerum conditio prudenter praevидetur per mensem duratura, validum est Matrimonium coram solis duobus testibus; si autem alius sacerdos non-delegatus adesse potest, ipse una cum testibus assistere debet (can. 1098).

Explicatur. *Si haberi vel adiri nequit* : non sufficit ut parochus proprii loci haberi vel adiri non possit, sed, si intra mensem praevидetur parochum vicinum (in proprio utique territorio huius parochi) adiri posse, non est locus formae extraordinariae.

Etiam si parochus vel Ordinarius, licet physice praesens in loco, ob grave tamen incommodum celebrationi assistere nequeat *tanquam exquirens et recipiens contrahentium consensum*, haberi vel adiri nequit (Comm. Int. Cod. 25 Iui. 1931).

Sine gravi incommodo : e. g. nisi cum periculo gravis punitio-
nis ex parte auctoritatis civilis, cum magnis expensis, itinere difficili, etc., sive sacerdoti sive uni contrahentium imminente.

Per mensem : per mensem post diem celebrationis Matrimonii, inconsiderato tempore ante diem celebrationis. Unde si hodie incipiunt tales circumstantiae, et praevidentur per mensem duraturae, valide hodie contrahitur; si vero a mense perdurant tales circumstantiae, sed praevidentur post duas vel tres hebdomadas cessare, non amplius potest valide haec forma adhiberi.

Prudenter praevidentur : etiamsi de facto non perdurant per mensem, dummodo momento celebrationis prudenter praevidebantur per mensem duraturae, h. e. moralis habebatur certitudo ex notorio vel ex inquisitione parochum per mensem neque haberi neque adiri posse sine gravi incommodo (Comm. Int. Cod. 10 Nov. 1925).

Matrimonium : ad hanc formam tenentur iidem qui supra, n. 501, dicti sunt teneri forma ordinaria.

Adesse debet : ad liceitatem ; ita ut talem sacerdotem non qualificatum non advocare vel non adire sit peccatum mortale, sed Matrimonium esset validum.

§ 6. CAUSAE NULLITATIS

NOTA. Si nupturientes sciunt Matrimonium suum quacumque de causa esse invalidum, tenentur in conscientia vivere ut desponsati, non ut coniugati, donec Matrimonium fuerit convalidatum (cf. n. 537 ss.); pro foro externo autem ad alias nuptias transire non possunt nisi postquam nullitas Matrimonii fuerit declarata (cf. n. 559).

1. *Conditiones.*

507. — NOTIO. **Conditio est suppositio facti a cuius facti existentia ipse consensus redditur dependens.**

NOTA. Uti patet hic agitur solum de conditione addita sive ante celebrationem Matrimonii sive in ipsa celebratione; nam conditio superaddita Matrimonio iam contracto, non potest afficere consensum.

Conditio sub diversis formis contractui addi potest : sub forma simplicis conditionis (si... dummodo ...), sub forma oneris additi (e. g. eo onere ut in tali civitate semper degas), etc.

DIVISIO. Cf. supra, n. 418, ubi de divisione contractus sponsalitii conditionati.

508. — VALOR. Ante omnia notandum est conditionem in foro interno illum influxum in consensum reapse habere quem conditionem ponens intendit quando consensum dedit ; in foro externo autem illa intentio praesumitur, quae tamen praesumptio, si probatur non vera, cedit veritati. Unde:

1. *Omnis conditio de praesenti vel praeterito reddit Matrimonium tum in foro interno tum in foro externo (can. 1092, 4) validum vel invalidum prout conditio revera impletur vel non.*

Uti patet conditio de praesenti vel praeterito impossibili (si saltem sincere additur, e. g. quia nescitur esse impossibilis) semper reddit Matrimonium invalidum, quia conditio certe non impletur.

2. *Conditio de futuro necessario* tum in foro interno tum in foro externo (can. 1092, 1) pro non adiecta habetur, seu Matrimonium statim validum relinquit.

Fieri autem potest ut talis conditio de futuro necessario intendatur tanquam conditio suspensiva, cuius impletio tempus determinat quo contractus effectum obtineat: tunc reducitur ad conditionem de futuro licito, de qua infra, 6.

3. *Conditio de futuro impossibili* in foro externo pro non adiecta habetur (can. 1092, 1), et proinde Matrimonium statim validum praesumitur. In foro interno autem conditio vel non serio addita est, et tunc pro non adiecta habenda est; vel serio addita est, et tunc duo significare potest: aut negationem consensus sub forma conditionis impossibilis, et tunc Matrimonium est invalidum, aut veram conditionem quam erronee putavit possibilem, et tunc similiter Matrimonium est invalidum propter defectum consensus: conditio enim a qua pendet consensus non verificatur nec unquam verificari potest.

4. *Conditio de futuro turpi*: quae tamen non sit contra substantiam Matrimonii, in foro externo pro non adiecta habetur (can. 1092, 1) et proinde Matrimonium statim validum praesumitur. In foro interno autem distinguendum est iuxta intentionem conditionem ponentis:

λ) Si talis conditio additur tanquam conditio sine qua non, Matrimonium est invalidum, quia contractus cuius ipsum obiectum est turpe, est invalidus.

b) Si talis conditio (uti plerumque erit) non additur tanquam conditio sine qua non, contractus est validus et conditio tanquam non adiecta habenda est, et proinde, etiam si talis conditio intenta esset tanquam suspensiva, usus Matrimonii statim esset licitus: expectanda non est impletio conditionis quam implere non licet.

5. *Conditio de futuro contra substantiam Matrimonii* tum in foro interno tum in foro externo (can. 1092, 2) reddit Matrimonium invalidum: includit enim contradictionem, seu consensus datur ad talem contractum qui non est matrimonialis, et proinde

Matrimonium verum non initur. Sedulo autem considerandum est utrum illa conditio sit vere tanquam conditio adiecta an potius tanquam stipulatio ipsum contractum non respiciens: in hoc enim casu (qui est magis communis) Matrimonium minime est invalidum, sed validum; attamen talem conditionem seu stipulationem servare non licet.

Contra substantiam Matrimonii est omnis conditio quae totaliter vel partim excluderet sive ipsum obiectum contractus matrimonialis (cf. n. 484 ss.), sive qualitates essentielles Matrimonii, scii, unicitem et indissolubilitatem (cf. n. 488 ss. et 491 ss.). Ita contra substantiam Matrimonii esset conditio ius concedens ad concubinatum vel divortium.

NOTA. 1. Eo ipso patet conditionem rescissoriam seu resolutoriam necessario esse contra substantiam Matrimonii, utpote contra indissolubilitatem.

2. Non autem confundenda est *conditio* contra substantiam Matrimonii cum *sitnplici errore* circa naturam vel qualitates Matrimonii, de quo infra, n. 513.

6. *Conditio de futuro contingenti licito* tum in foro interno tum in foro externo (can. 1092, 3) valorem Matrimonii suspendit usquedum conditio impleatur; impleta autem conditione, Matrimonium eo ipso ht validum, etiam antequam haec impletio sit nota, etiam sine renovatione consensus, nisi (pro foro externo) haec renovatio a iure requiratur. E. g.: Ego te duco (non: te ducam!) si mater mea moritur: talis contractus pro nunc est invalidus, sed per ipsam mortem matris fit validus; ante mortem matris ergo posset utraque pars valide consensum suum retrahere, sed propter fidem datam non potest licite hoc facere sine licentia alterius partis; statim autem ac mater mortua est, etiamsi consensus non sit renovatus, non amplius possunt valide consensum suum retrahere.

Renovatio consensus requiritur quandoque in concessione dispensationis ab impedimento dirimente, si conditio fuit: dummodo dispensationem obtineamus: in hoc casu consensus esset renovandus ad validitatem, secus non. Attamen ut omne dubium etiam

pro foro externo levetur, melius est semper renovationem consensus requirere.

NOTA. 1. Si conditio est de futuro libero in alia persona, fieri potest ut impletio conditionis prius negetur, postea vero impleatur: e. g. si conditio est : si pater tuus consentit; tunc fieri potest ut pater prius dissentiat, postea vero consentiat. In hoc casu, nisi constet partes conditionem aliter intendisse (e. g. *statim ac* consentiat) conditio non impleta est et Matrimonium invalidum factum est quando primum pater dissentit; nec potest consensus superveniens patris illud convalidare, sed requiritur ut post consensum patris novum Matrimonium ineatur: eo ipso enim quod pater semel conscie renuit, Matrimonium nullum est et contractus extinctus.

2. Quid autem in simili casu, si pater interrogari nequeat quia interim mortuus est vel in amentiam incidit? Cum generatim talis conditio non requirat positive consensum patris, sed velit potius negative dissensionem eius vitare, in hoc casu, cum pater non amplius dissentire possit, Matrimonium validum evadit, nisi constet aliam fuisse contrahentium intentionem. Praestabit autem ut in hoc casu absolute consensum renovent.

3. Uti patet, si reapse, etsi illicite, una pars consensum suum retraxerit antequam conditio impleta sit, Matrimonium invalidum est. Consensus enim utriusque sponsi, uti supra, n. 487, vidimus, debet perseverare usque ad momentum quo Matrimonium fit validum.

7. *Conditio praesentis promissionis de actione (veZ omissione) futura honesta* est vera conditio de praesenti (et non de futuro!), et proinde Matrimonium validum relinquit, si promissio sincere datur. Talis conditio nullo modo est suspensiva, et sedulo distinguenda est a conditione suspensiva de futuro. Ad illam reducenda est omnis conditio de omissione in futuro, e. g. si non me impedis in exercitio officiorum religiosorum. Cum enim contractus matrimonialis sit irrescindibilis, talis conditio non potest esse rescissoria; cum e contra conditio non sit implenda actu positivo, sed e contra omissione, nunquam impleta esset, et proinde esset suspensiva in aeternum; quare necessario debet interpretari tanquam promissio praesens: si nunc promittis te nunquam me impediturum in exercitio officiorum religionis. Si postea compars conditionem talem non observat, hoc validitatem Matrimonii non afficit, etsi possit esse causa separationis tori et cohabitationis (cf. n. 486).

8. *Conditio praesentis promissionis de actione {vel omissione} futura turpi* similiter est vera conditio de praesenti. Quoad valorem Matrimonii autem distinguendum est:

a) Si conditio (promissio) adiecta est tanquam conditio sine qua non, Matrimonium est invalidum, quia tunc conditio quasi intrat, et proinde vitiat ipsum obiectum contractus, et contractus de re illicita est invalidus: ita, si tanquam conditio sine qua non exigitur promissio copulae onanisticae, etiam certo tempore exercendae, e. g. post nativitatem primi filii, Matrimonium est invalidum.

b) Si vero conditio (promissio) non additur tanquam conditio sine qua non (et plerumque ita erit), et promissio sincere data est, Matrimonium est validum, etsi promissio propter illicitatem obiecti sit invalida et teneri neque debeat neque possit.

NOTA. Ex dictis apparet quantae difficultates et quanta dubia oriri possint ex addita conditione praesertim de futuro; quapropter nonnisi raro et gravi de causa additio talis conditionis permittenda est.

509. — SCHOLION I. *De Matrimonio sub conditione non procreandi prolem vel numerum prolis limitandi.*

Cum agatur de omissione actus (copulae aptae), hic casus referendus est ad supra dicta sub n. 508, 7-8.

Iamvero non procreare prolem vel numerum limitare, possibile est duplici modo: mediis licitis (continentia) vel mediis illicitis (onanismo).

Si ergo Matrimonio adiicitur conditio non procreandi prolem vel numerum limitandi mediis licitis, Matrimonium validum est. Huc referendum est sic dictum « Matrimonium Iosephinum » cum pacto nunquam consummandi Matrimonium, quale fuit inter S. Ioseph et B. Mariam Virginem, quod proculdubio fuit verum Matrimonium validum.

Si autem Matrimonio adiicitur conditio non procreandi prolem vel numerum limitandi mediis illicitis, distinguendum est: si haec conditio est conditio sine qua non, Matrimonium est invalidum; si autem non est conditio sine qua non, Matrimonium est validum, sed conditio seu promissio est invalida et servari nullo modo potest.

510. — SCHOLION II. *De revocatione conditionis.*

Agitur hic solum de conditione suspensiva de futuro, quae Matrimonii validitatem suspendit usque ad impletionem conditionis, et de conditione promissionis praesentis de actione futura (cf. n. 508, 7-8). Conditio enim simpliciter de praesenti vel praeterito effectum suum iam habet, et proinde revocari non potest.

Si conditio suspensiva de futuro ex mutuo consensu vel saltem ex parte illius qui conditionem posuit, revocatur, consensus matrimonialis eo ipso fit absolutus, et proinde Matrimonium fit validum; requiritur autem ut revocatio conditionis coniugi intimeatur. Non autem requiritur ut consensus in forma iuridica renovetur; expedit tamen ut parocho et testibus notificetur.

Conditio promissionis de actione futura potest ex mutuo consensu revocari, ita ut coniuges promissionem suam servare non amplius teneantur. Uti patet, si promissio fuit iuramento vel voto firmata, requiritur dispensatio.

2. *Defectus consensus.*

511. — Qualis esse debeat consensus, supra, n. 487, diximus. Unde pluribus ex causis potest consensus deficere :

a) *Defectus usus rationis.* Ad valide contrahendum utraque pars debet habere usum rationis actualem si per seipsum contrahit, vel saltem habitualem si per procuratorem. Ita perfecta ebrietas vel dormitio tempore quo consensus praebetur, impediret validitatem contractus; perfecta ebrietas vel dormitio in contrahente per procuratorem impediret validitatem tempore quo mandatum committitur, non vero tempore quo procurator mandatum exsequitur seu quo procurator consensum praebet.

Similiter amentia perpetua vel saltem habituali laborantes, non possunt valide contrahere Matrimonium; in lucidis intervallis, si quae habent, considerandum est in singulis casibus utrum sufficientem habeant usum rationis ad tanti momenti actum ponendum.

Quid sit de nupturiente qui in amentia incidit postquam mandatum dederit procuratori, sed antequam hic mandatum executus sit, cf. supra, n. 502.

512. — b) *Ignorantia*. Ignorantia naturae Matrimonii, scii, ignorantia ipsius obiecti Matrimonii, reddit Matrimonium invalidum. Non tamen videtur ignorantia circa necessitatem copulae ad procreandam prolem reddere Matrimonium invalidum.

513. — c) *Error*. Error in contractu intelligitur consensus in conventionem non intentam ; in contractu matrimoniali versari potest vel circa vitam communem, vel circa compartem.

Error potest esse substantialis vel accidentalis. Substantialis est si versatur circa essentialia vitae communis vel circa ipsam personam compartis; accidentalis est si versatur circa modos accidentales vitae communis vel circa qualitates accidentales compartis.

Error qui versatur circa essentialia vitae communis idem est ac ignorantia circa naturam Matrimonii, de qua supra, n. 512.

Error simplex circa Matrimonii unitatem vel indissolubilitatem vel sacramentalitatem, etiamsi det causam contractui, non vitiat consensum matrimonialem (can. 1084).

Error substantialis circa ipsam personam compartis provenire potest ex eo quod sponsi se invicem ante Matrimonium non cognoverint vel in ipsa celebratione se invicem non videant. Sic, praesertim si plura Matrimonia simul celebrantur, facile evenire potest ut una sponsa pro alia tali sponso copuletur. Talis error circa personam certe reddit Matrimonium invalidum, nisi nupturiens intendat contrahere cum illa persona hic praesente quaecumque sit, etiamsi non sit illa quam esse expectabat. Item si persona alteri simillima (sosia, sosie, dubbelganger, Doppelganger) personae intentae substituitur, praesertim si characteristicas illius imitaverit, adesse potest error personae, et proinde Matrimonium invalidum.

Error accidentalis circa vitam communem vel circa modum vitae communis ducendae non irritat Matrimonium, nisi sit expressus tanquam conditio sine qua non.

Error accidentalis circa personam (qualitatem personae), etsi det causam contractui, Matrimonium non irritat nisi error qualitatis redundet in personam vel (iure mere ecclesiastico) persona libera contrahat cum persona quam liberam putat cum sit serva

servitute proprie dicta (can. 1083). Difficultas habetur in diiudicando utrum qualitas in qua habetur error, redundet in personam annon. Uti principium generale dici potest: qualitas illa redundat in personam, quae vel illam personam unice indicat vel ita directe, principaliter et voluntate praevallente (iuxta alios: voluntate exclusiva) in ea intenditur, ut illa qualitas sit tota ratio Matrimonii. Ita si mulier vult nubere filio primogenito talis regis qua primogenito, haec qualitas redundat in personam, quia primogenitura designat unice illam personam; si vero vult nubere ei qua filio talis regis, qualitas primogeniturae non redundat in personam, et error quo nuberet secundogenito non invalidaret Matrimonium; si quis medicus vellet nubere tali personae unice quia illam putat esse capacem ad curandos infirmos, error quo incapaci nuberet, invalidaret Matrimonium, quia haec qualitas redundat in personam.

Invaliditas Matrimonii ex illo errore accidentali quo persona libera contrahat cum persona quam liberam putat cum sit serva servitute proprie dicta, est iuris ecclesiastici, et proinde Matrimonium infidelium cum tali errore est validum nisi haec qualitas redundet in personam.

514. — d) *Fictio*. Si in una parte consensum externum vera voluntas interna consentiendi non comitatur, Matrimonium est invalidum.

Internus autem animi consensus semper praesumitur conformis verbis vel signis in celebrando Matrimonio adhibitis.

515. — e) *Vis et metus*. Invalidum est Matrimonium initum ob vim vel metum gravem ab extrinseco iniuste incussum, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur Matrimonium; nullus alius metus, etiamsi det causam contractui, Matrimonii nullitatem secum fert (can. 1087). Notiones vide vol. I, n. 27.

Ut ergo metus *gravis* Matrimonium invalidum reddat, requiritur 1) ut sit ab extrinseco iniuste incussus; 2) metum passus non possit sese ab eo liberare nisi per consensum in Matrimonium. Probabilius autem requiritur insuper ut ille metus sit in-

cussus *ad* Matrimonium extorquendum : nam non videtur metus invalidare Matrimonium, quod quis eligit tanquam medium evadendi crudelitatem patris e. g. in ebrietate furentis.

NOTA. Disputatur inter Auctores utrum Matrimonium ex metu gravi sit invalidum ex iure naturali an ex iure ecclesiastico: haec quaestio momentum habet in diiudicando Matrimonio infidelium ex metu gravi contracto; si enim can. 1087 nihil est nisi declaratio legis naturae, valet etiam pro infidelibus. Cum autem disputetur, dicendum Matrimonium infidelium initum ob metum gravem ab extrinseco iniuste incussum, a quo ut se liberet eligere coactus sit Matrimonium, esse dubie validum. Iamvero in dubio de valore Matrimonii, standum est pro eius valore (can. 1014) excepto Privilegio Fidei, quando scii, unus ex dubie ligatis convertitur ad Fidem (can. 1127): itaque posset pars conversa ita dubie ligata novum Matrimonium inire sine interpellatione prioris coniugis: de valore prioris Matrimonii enim iudicandum est in favorem libertatis neo-conversi (cf. n. 492).

In Matrimonio baptizati cum non-baptizato, si pars baptizata gravem metum passa est, Matrimonium invalidum est; si vero pars non-baptizata gravem metum passa est, Matrimonium dubium est et proinde practice validum: Ecclesia enim irritat Matrimonium subiecti sui (baptizati) gravem metum passi, non vero Matrimonium non-baptizati eundem metum passi, etiamsi coniux eius (qui nullum metum passus est) sit fidelis: in infidelem enim iurisdictionem non habet nisi indirecte, mediante fidei.

516. — SCHOLION. *Utrum scientia vel opinio nullitatis Matrimonii impediat verum consensum.*

Ex can. 1085 patet scientiam vel opinionem nullitatis Matrimonii non necessario impedire verum consensum. Etenim scientia vel opinio fertur in invaliditatem ipsius contractus propter defectum in ipso contractu vel in persona contrahente; hoc autem non impedit quominus vere velit *obiectum* contractus seu vitam communem perpetuam et exclusivam cum tali persona ad fundandam novam familiam: in hoc velle autem consistit verus consensus. Dici potest illum stupide agere qui ita mediis ineptis vult, sed potest vere velle; eodem modo ac moriens scienter testamentum faciens modo invalido, non potest dici non vere ultimam suam voluntatem exprimere.

3. *Defectus formae.*

517. — Supra, n. 501-506, diximus qualis sit forma servanda in celebratione Matrimonii. Matrimonium in quo, nisi ab illa dispensatum fuerit, haec forma non servatur, est invalidum.

Defectus formae potest esse eo quod nupturientes coram parcho cum duobus testibus contrahere negligunt, vel eo quod sacerdos assistens non sit rite delegatus (parochus extra territorium, sacerdos non determinate delegatus ad casum determinatum) vel tandem eo quod consensus non sit rite manifestatus (per procuratorem invalide delegatum vel quia sponsi et testes seinvicem neque videre neque audire possunt).

De his omnibus supra sufficienter dictum est.

4. *Impedimenta dirimentia.*

NOTA. Impedimentum dirimens per se est quidquid impedit validitatem Matrimonii: defectus formae, defectus consensus, et inhabilitas personae ad Matrimonium contrahendum. Hic autem impedimentum dirimens intelligimus in sensu canonico mox definiendo.

518. — DEFINITIO. Impedimentum dirimens est circui stantia personam inhabilitans ad tale Matrimonium contrahendum, etiamsi in debita forma verum consensum praebeat.

Explicatur. *Personam inhabilitans*: impedimentum dirimens ergo directe afficit personam, non autem voluntatem contrahentis. Per illud ipsa persona fit inhabilis non ad dandum verum consensum in debita forma, sed ad Matrimonium saltem cum tali persona contrahendum.

519. — **DIVISIO.** Impedimenta dirimentia sunt:

1. *iuris naturalis vel iuris ecclesiastici*: iuris naturalis si in ipsa natura humana fundantur; iuris ecclesiastici si ab auctoritate ecclesiastica sunt statuta.

NOTA. Hacc distinctio est magni momenti; nam impedimentis iuris naturalis subiiciuntur omnes homines tum baptizati tum non-baptizati;

impedimentis iuris ecclesiastici subiiciuntur soli et omnes baptizati (etiam haeretici, nisi explicite excipiantur) exceptis Orientalibus; non-baptizati impedimentis iuris ecclesiastici non tenentur, sed tenentur impedimentis iuris civilis legitime statutis (cf. n. 416).

2. *Publica* vel *occulta*: publica sunt si in foro externo probari possunt; occulta si in foro externo probari non possunt.

Probari potest per publicum vel privatum documentum (e. g. libris paroecialibus), per duos testes fide dignos de propria scientia sub iuramento testantes, per testem qualificatum qui deponit de rebus in officio gestis, per examen peritorum, quandoque per confessionem (non sacramentalem !) partium, praesertim si contra seipsos testantur.

Disputatur utrum sit publicum impedimentum quod probari quidem posset per testes, sed de facto probari nequit quia testes recusant testificari.

NOTA. 1. Ab impedimento publico vel occulto sedulo distinguendus est *casus* publicus vel occultus: impedimentum publicum est si probari potest in foro externo; casus est publicus si publice notus est. Ita impedimentum criminis est publicum si duo testes adfuerunt crimini; si autem illi testes non divulgabunt hoc crimen, casus est occultus.

2. Impedimentum publicum potest postea fieri occultum, si scii., e. g. propter destructionem documentorum, non amplius in foro externo probari potest; similiter impedimentum occultum potest fieri publicum, e. g. propter inventionem documenti.

3. *Gradus maioris* vel *gradus minoris*: haec distinctio est meri iuris ecclesiastici, et momentum habet solum pro dispensatione obtinenda; minoris gradus sunt illa quae in can. 1042 ut talia designantur; reliqua sunt maioris gradus.

4. *Absoluta* vel *relativa*: absoluta sunt quae inhabilem faciunt ad quodeumque Matrimonium ineundum, scii, impotentia absoluta, aetas, vinculum, ordo sacer, professio solemnis; relativa sunt quae inhabilem faciunt non ad omne Matrimonium, sed ad Matrimonium cum tali persona (vel cum tali classe personarum) ineundum, e. g. impotentia relativa, consanguinitas, affinitas, disparitas cultus, etc.

5. *Perpetua vel temporaria*: perpetua sunt quae vel nunquam vel sola dispensatione removeri possunt, e. g. consanguinitas, ordo sacer, etc.; temporaria sunt quae decursu temporis (uti aetas) vel aliqua libera actione (conversio pro disparitate cultus) cessare possunt.

6. *Certa vel dubia*: certa sunt quae exsistere sciuntur; dubia sunt de quorum exsistentia dubitatur, quia dubitatur sive de ambitu legis (dubium iuris) sive de exsistentia facti in quo fundatur impedimentum (dubium facti) sive de utroque (dubium iuris et facti). Ita impedimentum consanguinitatis in primo gradu collaterali pro non-baptizatis (dummodo lex civilis nihil statuerit) est dubium dubio iuris; si dubitatur utrum sponsi sint frater et soror, habetur impedimentum dubium dubio facti, et si de utroque simul dubitatur, impedimentum est dubium dubio iuris et facti.

520. — SUBIECTUM. Legi impedimenta iuris naturalis statuenti subiiciuntur omnes homines, etiam non-baptizati. Legi impedimenta iuris ecclesiastici statuenti subiiciuntur omnes et soli baptizati ritus latini, etiam haeretici, nisi explicite excipiantur; etiam dubie baptizati tenentur impedimentis iuris ecclesiastici: censendum est validum Baptisma in ordine ad validitatem Matrimonii (S. Off. 9 Sept. 1868).

521. — EFFICACIA. 1. Impedimentum dirimens certum, invalidum reddit Matrimonium quod attentaret omnis homo qui illo impedimento afficitur.

Explicatur. *Matrimonium*: si impedimentum est absolutum, invalidum reddit omne Matrimonium illius hominis; si est relativum, invalidum reddit talia Matrimonia ad quae refertur: ita impedimentum consanguinitatis invalidum reddit omne Matrimonium quod talis homo attentaret cum consanguineis lineae rectae vel cum consanguineis trium graduum lineae collateralis.

Attentaret: nam revera nullum Matrimonium fit, etiamsi verus consensus in debita forma detur. Impedimentum dirimens ergo non solvit Matrimonium, sed impedit quominus fiat.

Qui illo afficitur: vide supra, de subiecto, n. 520.

2. Ignorantia impedimenti non impedit eius efficaciam.

Impedimentum irritans directe personam facit inhabilem, ad quod nulla cognitio requiritur; sicut ignorantia morbi non impedit quominus morbus vires hominis adimat.

3. Impedimentum dirimens dubium iuris naturalis, Matrimonium invalidum reddit si reapse existit, et proinde practice Matrimonium dubium relinquit.

Unde ante Matrimonium ab eo contrahendo abstinendum est, nisi dubium per solum Matrimonium licite solvi possit (impotentia dubia); post Matrimonium contractum, standum est pro valore Matrimonii (excepto Privilegio Fidei) (cf. n. 492).

4. Impedimentum dirimens dubium iuris ecclesiastici, si dubium est iuris, non obligat (can. 15), et proinde Matrimonium validum relinquit; si dubium est facti, Matrimonium invalidum reddit si reapse existit, et proinde practice Matrimonium dubium relinquit.

5. Impedimentum etiam perpetuum cessat (seu Matrimonio non obstat) vel cessante causa vel per dispensationem.

Per dispensationem subiectum lege inhabile, fit habile.

522. — SCHOLION. *Utrum impedimentum dirimens invalidet Matrimonium in impossibilitate petendi dispensationem.*

Uti patet agitur de solis illis impedimentis in quibus Ecclesia dispensare potest et solet.

Sola impossibilitas dispensationem petendi certe non impedit quominus impedimentum dirimens Matrimonium invalidet. Sed si simul accedat necessitas Matrimonium tale ineundi, saltem ex epikeia videtur impedimentum dirimens dispensabile non valere, et proinde Matrimonium non invalidare, imo nec impedire. Illa autem necessitas non debet absolute sumi, sed talis ut, hoc Matrimonio reiccto, aliud conveniens inire vix possit, e. g. quia aliae compartes convenientes vix adsunt: uno verbo, circumstantiae tales sint ut, si peti possit, certe obtineretur.

Ita si quidam pagus catholicus, esset e. g. propter bellum om-

nino seclusus a sacerdote facultatem dispensandi habente, et praevidentur hae circumstantiae longius duraturae, possent ibi Christiani valide inire Matrimonium etiam cum consanguineis in tertio gradu, si alia compars convenienter haberi nequeat; non vero cum paganis, si compars Christiana convenienter haberi possit.

Revera, S. Off. die 27 ian. 1949 respondit Matrimonia sine forma canonica et cum quovis impedimento iuris ecclesiastici a quo Ecclesia dispensare solet, habenda esse ut valida, quando fideles, e. g. in terra Sinarum a communistis occupata, debitam dispensationem non vel nonnisi cum gravissimo incommodo petere, neque a Matrimonio abstinere vel illud differre possunt. Quoad cautiones in disparitate cultus, cf. Cautiones aequipollentes (n. 560).

523. — DISPENSATIO. Dispensatio est relaxatio legis qua sponsi habiles efficiuntur ad hoc Matrimonium ineundum.

Divisio. 1. Dispensatio est *pro foro interno* vel *pro foro externo* prout solum in foro conscientiae valet, vel etiam in publico adhiberi potest. Dispensatio pro foro interno datur quando impedimentum est occultum nec unquam publicum evadet; pro foro externo datur quando impedimentum est publicum vel saltem periculum est ne publicum evadat. Si *casus* est occultus et sponsi nolunt pro foro externo dispensationem petere, dari potest dispensatio pro foro interno, sed melius est tunc in foro extrasacramentali.

Dispensatio pro foro externo includit dispensationem pro foro interno, sed non e converso; quare, si postea impedimentum fit publicum, et dispensatio pro foro interno tantum data est, nova requiritur dispensatio pro foro externo; attamen, si dispensatio pro foro interno *extrasacramentali* data est, alia pro foro externo postea non requiritur: quare in libro secreto archivi est inscribenda ut, si necesse fuerit, dispensatio probari possit.

2. Dispensatio est *in forma gratiosa* vel *in forma commissoria* vel *in forma mixta*. In forma gratiosa est quae immediate spon-
sis conceditur, uti fieri solet quando Missionarius vi facultatum dispensat; in forma commissoria est quae episcopo vel parochi

vel confessario committitur exsequenda (facultas dispensandi ad casum : exsecutor voluntarius) : haec forma in usu est apud S. Sedem; quomodo haec exsecutio fieri debeat, infra dicetur, n. 535; in forma mixta est quae directe a Superiore conceditur sed per exsecutorem necessarium intimatur : haec adhibetur quando Missionarius, nondum habens cautiones scriptas, dispensat a disparitate cultus, sed dispensationem intimandam committit catechistae qui prius cautiones scriptas exigat (exsecutor necessarius).

524. — Auctor. 1. *Summus Pontifex* potest dispensare in omnibus impedimentis iuris ecclesiastici.

Hanc potestatem exercere solet per S. Congregationes (de Sacramentis, S. Officii, etc.; pro foro interno tantum per S. Pœnitentiariam).

Etsi in omnibus dispensare possit, in quibusdam tamen dispensare non solet :

a) *nunquam* dispensat ab impedimento Ordinis Episcopatus ; similiter nunquam dispensat ab impedimentis quae non *certe* sunt iuris *mere* ecclesiastici ;

b) *rarissime* dispensat ab impedimento Ordinis Presbyteratus, ab impedimento criminis orto ex coniugicidio notorio, ab impedimento affinitatis in linea recta orto ex Matrimonio consummato ;

c) *raro* dispensat ab impedimento aetatis infra a. 14 pro viris et a. 12 pro mulieribus, ab impedimento Ordinis Diaconatus vel Subdiaconatus, ab impedimento Professionis Solemnis, ab impedimento criminis orto ex coniugicidio occulto, ab impedimento affinitatis in linea recta ultra primum gradum.

Saltem sub a) et b) enumerata, debent inter « indispensabilia » numerari; imo sunt nonnulli Auctores qui, arguentes ex can. 1043-1045 putant illa esse sola impedimenta « a quibus Ecclesia dispensare non solet ».

525. — 2. *Ordinarius loci* (ergo etiam Vicarius Generalis vel Delegatus) dispensare potest :

a) *In dubio facti* ab impedimento a quo Romanus Pontifex dispensare solet (in dubio iuris impedimentum non valet).

b) *Urgente mortis periculo* ab omnibus impedimentis iuris ecclesiastici excepto impedimento Presbyteratus et affinitatis in linea recta consummato Matrimonio (can. 1043).

Requiritur 1) ut alterutra pars quacumque de causa sit in mortis periculo; 2) ut fiat ad consulendum conscientiae vel legitimation! prolis. Uti patet, si agitur de impedimento disparitatis cultus vel mixtae religionis, requiruntur insuper cautiones (cf. n. 560).

c) *Quoties impedimentum detegatur quando omnia parata sunt ad nuptias*, nec Matrimonium differri possit usquedum dispensatio a S. Sede obtineatur (can. 1045), ab iisdem impedimentis ac sub b).

Requiritur 1) ut dispensans impedimentum detegat quando omnia parata sunt ad nuptias, etiamsi alii, e. g. sponsi, illud antea noverint; imo etiam si illud dispensans antea noverit, sed solum nunc uti impedimentum agnoscit; e. g. si iam novit sponso esse consanguineos, sed nunquam advertit hoc esse impedimentum eorum Matrimonio. Omnia parata sunt, non tantum si ad ecclesiasticam celebrationem omnia sunt parata (publicationes factae, sponsi examinati, etc.), sed etiam si amici pro celebratione externa iam sunt invitati, etc.; 2) ut Matrimonium sine probabili gravis mali periculo differri non possit usquedum a S. Sede dispensatio obtineatur.

NOTA. Ergo non sufficit ut omnia parata sint ad nuptias quando dispensatio conceditur, sed requiritur ut impedimentum tunc *detegatur*. Si ergo impedimentum prius notum fuerit, sed negligitur dispensatio usque dum tempus deficiat, invalida est dispensatio.

d) *In urgente necessitate*, si difficilis sit recursus ad S. Sedem, et simul in mora sit periculum gravis damni, ab omnibus impedimentis a quibus S. Sedes dispensare solet (can. 81).

e) Quoad *facultates* Ordinariis Missionum concessas vide *Facultates*, p. 84.

526. — 3. *Parochus et sacerdos assistens in forma extraordinaria* dispensare possunt:

a) *Urgente mortis periculo* eodem modo ac Ordinarius loci, dummodo hic adiri nequeat (saltem mediis ordinariis, quibus

non includitur telegramma vel telephonium : Comm. Int. Cod. 12 Nov. 1922).

Potest adhiberi haec facultas etiamsi alius sacerdos potestate delegata munitus adiri posset, dummodo Ordinarius loci adiri nequeat.

b) *Quoties impedimentum detegatur quando omnia parata sunt ad nuptias* nec Matrimonium differri possit, eodem modo ac Ordinarius loci, sed solum pro casibus occultis in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit vel nonnisi cum violatione secreti.

Requiritur ut 1) sacerdos detegat impedimentum quando omnia parata sunt ad nuptias (vide explicationes supra, n. 525, c); 2) *casus* sit occultus, saltem de facto, etiamsi impedimentum sit publicum (cf. n. 519); 3) Matrimonium differri nequeat; 4) Ordinarius loci vel adiri nequeat vel nonnisi cum violatione secreti: agitur enim de casu occulto. Hoc secretum non debet esse secretum sacramentale, sed potest etiam esse professionale vel commissum: hoc autem facile haberi potest, cum Ordinarius absque difficultate scire possit de quonam Matrimonio agatur.

NOTA. 1. Quinam hic sub nomine parochi venire debeant vide supra, n. 437 et 501. Missionarii ergo rectores districtuum etiam hic non videntur ab hac facultate excludendi. Videant insuper quasnam facultates ab Ordinario suo delegatas receperint (cf. *Facultates*, p. 84).

2. Sacerdos delegatus ad assistendum Matrimonio in forma ordinaria, per se nullam habet facultatem dispensandi; potest autem parochus (vel Ordinarius) eam ei delegare.

527. — 4. *Confessarius* dispensare potest:

a) *Urgente mortis periculo* eodem modo ac Ordinarius loci, sed solum pro foro interno in actu confessionis sacramentalis, et dummodo Ordinarius loci adiri nequeat (can. 1044).

Si ergo impedimentum est publicum, postea adhuc petenda est dispensatio pro foro externo.

NOTA. Non apparet cur, ut quidam tenent, restringenda sit haec facultas ad casus occultos, cum ipse canon illam ad solum forum internum sacramentalem restringat. Dicunt timendos esse abusum ex parte paenitentium, et inde collisiones inter forum internum et forum externum. Sed abusus timendi non restringunt potestatem concessam.

b) *Quoties impedimentum detegatur quando omnia parata sunt ad nuptias* nec Matrimonium differri potest, eodem modo ac Ordinarius loci, sed solum pro casibus occultis in quibus ne loci Ordinarius quidem adiri possit vel nonnisi cum violatione secreti, et pro foro interno tantum in actu sacramentalis confessionis. Explicationes vide supra, n. 526, b).

5. Quoad facultates ab Ordinario loci suis sacerdotibus delegatas vel subdelegatas, videat unusquisque proprias facultates. Cf. *Facultates*, p. 84 ss.

NOTA. 1. Si petitio dispensationis iam ad S. Sedem missa est, Ordinarii locorum (et etiam sacerdotes ab eis delegati) suis facultatibus, si quas habeant, ne utantur nisi ex gravi urgentique causa; et hoc in casu statim S. Sedem de re moneant.

2. Si plura sunt impedimenta, et sacerdos ab aliquo eorum dispensare non potest, a nullo dispensare potest, sed debet pro omnibus ab eodem Superiore petere dispensationem; quodsi autem de quibusdam iam dispensaverit, et postea tantum noverit adhuc alia esse impedimenta a quibus dispensare non potest, prima dispensatio valida est; similiter, si postquam dispensationem iam petierit, aliud invenit impedimentum a quo dispensare valet, non debet iterum ad superiorem recurrere.

Si autem ab impedimentis *occultis* dispensare potest, facultate sua uti potest etiamsi quaedam adsint impedimenta publica a quibus dispensare non potest: nam in petitione dispensationis pro impedimentis publicis nulla mentio facienda est de impedimentis occultis. Non vero e converso (cf. n. 534).

3. Inferior ita licite et valide dispensans a quibusdam impedimentis dum pro aliis dispensationibus recurrere debeat ad Superiorem, suam dispensationem non concedat antequam dispensatio a Superiore data sit.

528. — SCHOLION. *Utrum dispensationem dare possit ignorans existentiam impedi menti.*

Etsi valida sit talis dispensatio, si impedimentum revera existit, nemo tamen licite illam dare potest, nisi habeat seriam suspicionem de existentia impedi menti. Valida est si omnia requisita ad validam dispensationem adsunt (voluntas dispensandi, externe manifestata, iusta causa); sed illicita est propter despectum legum quem talis modus agendi producit. Si autem habetur

seria suspicio de existentia impedimenti, licite datur dispensatio ad cautelam, dummodo causa adsit.

529. — Subiectu II. Auctor dispensationis potest valide dispensare omnes sibi subditos. Sicut infideles quandoque indirecte quodam impedimento ecclesiastico teneri possunt (e. g. consanguinitatis), ita auctor dispensationis, dispensando compartem catholicam, etiam indirecte dispensat partem infidelem.

Romani Pontificis subditi evidenter sunt omnes baptizati ubique terrarum.

Ordinarius loci et parochus dispensare possunt 1) omnes qui sive domicilium sive quasi-domicilium in suo territorio habent, etiamsi ipse Ordinarius vel parochus vel ipse subditus (vel uterque) extra territorium actu degat; 2) omnes qui (tanquam peregrinus vel vagus) actu in suo territorio degunt. Si impedimentum utrumque nupturientium afficit (e. g. consanguinitas, crimen), per dispensationem unius etiam alter dispensatur, etiamsi hic alter non sit subditus.

Sacerdos assistens in forma extraordinaria, uti patet, non potest nisi ad casum dispensare.

Confessarius dispensare potest solos suos paenitentes, uti patet ex eo quod solum in actu confessionis dispensare potest.

Qui facultate delegata generali munitus est, dispensare potest omnes subditos delegantis (sive in territorio domicilium habeant sive non) sed solum intra territorium.

NOTA. Dispensatio dari potest etiam nescienti, saltem pro foro interno; plerumque tamen, nisi adsit gravis ratio non monendi, convenit, imo necessarium est, sponsos de data dispensatione monere ne, si postea de impedimento instruuntur, incipiant quaestiones de validitate Matrimonii.

530. — Causae. Necessitas causae proportionatae ad liceitatem, et apud Romano Pontifici inferiores etiam ad validitatem dispensationis, patet ex dictis vol. I, n. 95.

Quo gravius est impedimentum, eo graviores etiam requiruntur causae.

Causae dicuntur *finales* seu *motivae* si per se (sive singillatim

sive plures insimul) sufficiunt ad obtinendam dispensationem, ita ut ab eis vere pendeat concessio dispensationis; *impulsivae*, si per se non sufficiunt, sed auctorem impellunt ad dispensationem concedendam, ita ut propter eas facilius et citius concedatur.

Alia distinctio est inter causas *canonicas* et *non-canonicas*. Canonicae sunt illae 16 quas S. Sedes uti finales habet in re matrimoniali, et quas S.C.P.F. 9 Maii 1877 enumeravit:

1. *Angustia loci* sive absoluta sive relativa (ratione tantum oratricis), cum scii, in loco originis vel etiam domicilii cognatio feminae ita sit propagata, ut alium paris conditionis, cui nubat, invenire nequeat, nisi consanguineum vel affinem, patriam vero deserere sit ei durum.

2. *Aetas feminae superadulta*, si scii, vigesimum quartum aetatis annum iam egressa hactenus virum paris conditionis, cui nubere possit, non invenit. Haec vero causa non suffragatur viduae, quae ad alias nuptias convolare cupit.

3. *Deficientia vel incompetentia dotis*, si nempe femina non habeat *actu* tantam dotem, ut extraneo aequalis conditionis, qui neque consanguineus neque affinis sit, nubere possit in proprio loco, in quo commoratur. Quae causa magis urget, si mulier penitus indotata existit, et consanguineus vel affinis eam in uxorem ducere aut etiam convenienter ex integro dotare paratus sit.

4. *Lites super successione bonorum iam exortae vel earundem grave aut imminens periculum*. Si mulier gravem litem super successione bonorum magni momenti sustineat, neque adest alius, qui, litem huiusmodi in se suscipiat propriisque expensis prosequatur praeter illum, qui ipsam in uxorem ducere cupit, dispensatio concedi solet; interest enim reipublicae, ut lites extinguantur. Huic proxime accedit alia causa, scii, *dos litibus involuta*, cum nimirum mulier alio est destituta viro cuius ope bona sua recuperare valeat. Verum huiusmodi causa nonnisi pro remotioribus gradibus sufficit.

5. *Paupertas viduae*, quae numerosa prole sit onerata et vir eam alere polliceatur. Sed quandoque remedio dispensationis succurritur viduae ea tantum de causa, quod *iunior sit atque in periculo incontinentiae* versetur.

6. *Bonum pacis*, quo nomine veniunt nedum foedera inter regna et principes, sed etiam extinctio gravium inimicitiarum, rixarum et odiorum civilium. Haec causa adducitur vel ad extinguendas graves inimicitias, quae inter contrahentium consanguineos vel affines ortae sunt quaeque Matrimonii celebratione omnino componerentur, vel quando inter contrahentium consanguineos et affines inimicitiae graves viguerint et, licet pax inter eos iam inita sit, celebratio tamen Matrimonii ad ipsius pacis firmationem conducere.

7. *Nimia, suspecta, periculosa familiaritas necnon cohabitatio* sub eodem tecto, quae facile impediri non possit.

8. *Copula* cum consanguinea vel affine vel alia persona impedimento laborante praehabita, et *praegnantia ideoque legitimatio prolis*, ut nempe consulatur bono prolis ipsius et honori mulieris, quae secus innupta maneret. Haec profecto una est ex urgentioribus causis, ob quam etiam plebeis dari solet dispensatio.

9. *Infamia mulieris* ex suspicione orta, quod illa, suo consanguineo aut allini nimis familiaris, cognita sit ab eodem, licet suspicio sit falsa, cum nempe, nisi Matrimonium contrahatur, mulier graviter diffamata vel innupta remaneret vel disparis conditionis viro nubere deberet aut gravia damna orirentur.

10. *Revalidatio Matrimonii*, quod bona fide et publice contractum est; quia eius dissolutio vix fieri potest sine publico scandalo et gravi damno, praesertim feminae. At si mala fide sponsi nuptias inierunt, gratiam dispensationis minime merentur, sic disponente Concilio Tridentino sess. 24, c. 5 de reformatione Matrimonii.

NOTA. Hodierna praxis tamen mitior est, et dispensatio conceditur etiam si uterque in mala fide Matrimonium inierit, dummodo serio promittant emendationem.

11. *Periculum matrimonii mixti vel coram acatholico ministro celebrandi*. Quando periculum adest, quod volentes Matrimonium in aliquo (impedimento), etiam ex maioribus gradibus, contrahere, ex denegatione dispensationis ad ministrum acatholicum accedant pro nuptiis celebrandis, sprete Ecclesiae auctoritate, iusta invenitur dispensandi causa; quia adest non modo gravis-

simum fidelium scandalum, sed etiam timor perversionis et defectionis a fide taliter agentium et Matrimonii impedimenta contemnentium, maxime in regionibus ubi haereses impune grassantur. Idem dicendum de periculo, quod pars catholica cum aca-tholico Matrimonium celebrare audeat.

12. *Periculum incestuosi concubinatus.*

13. *Periculum Matrimonii civilis.* Ex dictis consequitur, probabile periculum, quod illi, qui dispensationem petunt, ea non obtenta, Matrimonium dumtaxat civile, ut aiunt, celebraturi sint, esse legitimam dispensandi causam.

14. *Remotio gravium scandalorum.*

15. *Cessatio publici concubinatus.*

16. *Excellentia meritorum,* cum aliquis aut contra fidei catholicae hostes dimicatione, aut liberalitate erga Ecclesiam, aut doctrina, virtute aliove modo de religione sit optime meritus.

NOTA. Merita haec non necessario sunt ipsorum contrahentium, sed etiam parentum aut progenitorum.

Causae non-canonicae praecipuae numerari possunt:

a) *ex parte oratricis:* difficultas inveniendi virum indole, fide, moribus aequae commendabilem; infirmitas alique defectus, e. g. illegitimitas natalium, defloratio iam perpessa, etc.; si oratrix est orbata utroque parente; auxilium parentibus praesertim pauperibus praestandum;

b) *ex parte oratoris:* infirmitas, ita ut indigeat bonae uxoris curatione et solatio; cura prolis susceptae ex Matrimonio praecedenti; adiutorium uxoris ad gerendam rem domesticam;

c) *ex parte utriusque:* propositum Matrimonii iam divulgatum, ita ut sine infamia ab illo supersederi nequeat; virtutes et boni mores utriusque; bonum parentum.

(Ex Prümmer, III, 865).

531. — SCHOLION. *De dispensatione neganda indignis.*

Contra Cappello tenet Payen (I, 732 ss.) dispensationem negandam esse iis qui prorsus sunt indigni. Prorsus indignos autem nominat tales qui nunquam dispensationem petent, e. g. apostatas

qui ad Ecclesiam reverti recusant, qui formam iuridicam Matrimonii observare renuunt vel tam mali sunt ut ad Matrimonium coram Ecclesia contrahendum admitti nequeant. In his casibus ergo dispensatio, si daretur, danda esset insciis vel saltem non petentibus, et forsán respuentibus ipsis sponsis : quod talem dispensationem dare non sit conveniens, patet. Quare Cappello probabiliter non de iis casibus cogitat, sed de iis quos Payen vocat « minus dignos », scii, illos qui, instituta confessione sacramentali, nequeunt ad absolutionem recipiendam praeparari: ipsis concedenda est dispensatio, ad maiora mala vitanda, nisi melioris voluntatis spes affulgeat et nullum periculum sit in mora.

Quodsi una tantum pars indigna sit, altera vero digna, existentibus gravibus causis, concedi potest dispensatio propter eam partem dignam.

Uti patet, si indignitas secum ferat non-impletionem conditionis ad valorem requisitae (e. g. cautiones pro disparitate cultus), dispensatio dari nequit, quia esset invalida.

532. — Influxus causae in dispensationem. Causa motiva ita influit in valorem dispensationis, ut

a) si impedimentum gradus maioris sit, et causa motiva unica revera non adsit (seu sit falsa), dispensatio sit invalida;

b) si impedimentum maioris gradus sit, et una saltem causa motiva vera adsit, dispensatio sit valida.

NOTA. Levis exaggeratio causae caeteroquin verae, dispensationem non reddit invalidam. Similiter error circa conditionem oeconomicam oratorum (si dispensatio petenda est a S. Sede), non impedit validitatem.

c) si impedimentum minoris gradus est, nullus error (etiam mala fide) obreptionis vel subreptionis reddat dispensationem invalidam, etiamsi causa falsa sit unica causa motiva;

d) etiam ignorantia existentiae causae his principiis nihil mutet, sed si causa revera existit, dispensatio valida sit; si non existit, dispensatio ab impedimento gradus maioris est invalida, ab impedimento gradus minoris est valida. Uti patet, ad licetatem requiritur ut dispensans sciat causam existere.

533. — Effectus dispensationis. 1. Dispensatio imprimis tollit ipsum impedimentum, et personas habiles reddit inter se contrahendi.

2. Dispensatio ex potestate ordinaria vel ex potestate delegata per indultum generale concessa, eo ipso légitimât prolem si qua ex eis cum quibus dispensatur iam nata vel concepta fuerit, excepta tamen adulterina et sacrilega.

Supponitur, uti patet, subsequens Matrimonium vel convalidatio Matrimonii iam initi.

Dispensatio per rescriptum in casibus particularibus concessa, prolem non légitimât : ad eam ergo legitimandam requiritur actus distinctus.

3. Dispensatio ab impedimento consanguinitatis vel affinitatis eo ipso dispensat ab omnibus aliis impedimentis *eiusdem speciei* et gradus aequalis vel inferioris.

Si ergo error est sive in petendo sive in concedendo dispensationem circa gradum consanguinitatis vel affinitatis, vel circa multiplicitatem huius impedimenti, totum impedimentum tollitur, dummodo gradus super quem dispensatum est, non sit inferior ulli ex existentibus, et agatur de impedimento eiusdem speciei (vel consanguinitatis vel affinitatis).

NOTA. Error substantialis, sive in petitione sive in concessione dispensationis, quo scii, erratur in natura impedimenti (e. g. affinitatis loco consanguinitatis; non vero in gradu tantum impedimenti), facit dispensationem invalidam; non autem error in nomine petentis, dummodo circa personam nullum possit oriri dubium (can. 47).

4. Data a *S. Sede* dispensatio super Matrimonio rato non consummato vel facta, etiam ab Ordinario loci, permissio transitus ad alias nuptias ob praesumptam mortem coniugis, secumfert semper dispensationem ab impedimento proveniente ex adulterio cum promissione vel attentatione Matrimonii si qua opus sit, minime vero dispensationem ab impedimento criminis coniugicidii sive uno sive utroque patrante.

5. Dispensatio in forma gratiosa effectum habet statim ac conceditur; dispensatio in forma commissoria effectum habet quando fulminatur seu reapse conceditur; dispensatio in forma mixta

(cum exsecutore voluntario) effectum habet quando exsecutor eam communicat seu fulminat (cf. n. 535).

534. — Modus petendi. Ante omnia videat sacerdos num possit forsitan per seipsum dispensationem concedere; tunc enim episcopus non est molestandus. Secus videat num forsitan ab alio, e. g. Vicario Foraneo eam impetrare possit.

In terris Missionum, ubi Ordinarii loci amplas habent facultates pro omnibus impedimentis a quibus S. Sedes dispensare solet, nunquam ad S. Sedem recurrendum erit, nisi pro dispensatione pro solo foro interno si sit periculum laesionis secreti: tunc enim debet dispensatio peti a S. Paenitentiaria. Nihil autem impedit quominus et haec *per* Ordinarium petatur: scii, sacerdos mittat petitionem (sub falsis nominibus: vide infra) sub involucro *clauso* ad Ordinarium, qui illud involucrum *non apertum* transmittat ad S. Paenitentiarium; quodsi autem ex ipso facto transmissionis Ordinarius possit suspicari casum, petitio directe mittatur ad *Eminentissimo Cardinale Penitenziere Maggiore, Sacra Penitenzieria, Città del Vaticano, Roma*. Neque omittatur intus super ipsam epistolam inscriptio nominis et loci ad quem mittendum est responsum!

Formula ad petendam dispensationem vide *Facultates*, p. 150.

Si agitur de impedimento occulto, reticenda sunt nomina sponsorum vera, et substituenda sunt nomina fictitia. Si tamen dispensatio danda est pro foro interno extrasacramentali, et proinde inscribenda sit in archivo secreto Ordinarii loci, vera nomina exponenda sunt sicut pro foro externo.

Quoties nomina vera exponuntur, omittantur, si aliae adsunt causae dispensationis sufficientes, causae infamantes, uti proles iam concepta, periculum incontinentiae, etc. ut ita famae petentium parcatur.

Quando plura sunt impedimenta (vel impedimenta multiplicia), dispensatio ab omnibus impedimentis insimul petenda est in eadem petitione; vel saltem, si a quibusdam forsitan iam fuerit dispensatio obtenta (vide n. 527, nota 2) de iam obtenta dispensatione mentio facienda est. Impedimenta occulta autem cum publicis ne misceantur, sed fiat duplex petitio, una pro impedi-

mentis publicis, in qua de occultis nulla fit mentio; altera pro impedimentis occultis in qua mentio facienda est etiam de dispensatione ab impedimentis publicis iam obtenta vel petita.

NOTA. 1. Diversi casus (non vero diversa impedimenta unius casus!) semper in folio separato tractentur.

2. In impedimentis consanguinitatis et affinitatis diligenter indicetur linea et gradus pro quo dispensatio petitur: si impedimentum est multiplex, omnia indicentur (cf. n. 565).

3. Indicationes necessariae, uti nomen et locus habitationis ad quem mittendum est responsum, in ipso folio notentur, et non solum in involucrio.

535. — Modus exsequendi. Si ipse sacerdos dat dispensationem pro foro externo, eam semper in scriptis exaret, cuius documentum in archivio Ordinarii asservetur. Formulam vide apud *Facultates*, p. 151.

Si dispensatio data est in forma gratiosa, nihil aliud faciendum est nisi eam partibus communicare et in libro Matrimoniorum notare.

Si dispensatio data est in forma commissoria observanda sunt quae in rescripto praescribuntur. Si dicitur: « si vera sunt exposita » inquirendum est utrum tempore fulminationis seu actualis concessionis dispensationis exposita in petitione sint vera, deinde conceditur dispensatio (pro foro externo semper in scriptis).

Si dispensatio data est in forma mixta (per exsecutorem necessarium) inquirendum est utrum conditiones requisitae verificentur, deinde dispensatio communicatur. De hoc etiam breve documentum (e. g. super ipsum documentum dispensationis) scribatur, in archivio Ordinarii loci conservandum.

NOTA. Potest etiam copia documenti dispensationis exarari et ipsis sponsis tradi.

In foro interno sacramentali potest ita procedi: post Absolutionem Sacramentalem dicatur: Insuper auctoritate apostolica dispenso tecum super impedimento... ut Matrimonium cum dicta muliere quam ducere (vel: cum dicto viro quem sumere) intendis, contrahere valeas. Eadem auctoritate prolem susceptam

vel suscipiendam legitimam declaro. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Arnen. — Deinde continuatur: Passio Domini Nostri...

536. — **SCHOLION.** *Utrum necessaria sit dispensatio explicita.*

Regulariter, uti patet, requiritur ad liceitatem dispensatio explicite data. Sed quaeritur utrum sufficiat ad validitatem dispensatio implicita. Quaestio ex exemplo clarius intelligetur: Missionarius in annua visitatione cuiusdam christianitatis valde distantis examinat Matrimonia ibi in forma extraordinaria celebrata. Invenit unum Matrimonium propter impedimentum dirimens invalidum; sponsos vocat et de nullitate Matrimonii monet; omnibus examinatis et bene compositis (imo, si agitur de disparitate cultus, cautionibus receptis), eos ad renovandum consensum coram se et duobus testibus admittit, de dispensatione explicite danda nihil cogitans. Quaeritur utrum hoc Matrimonium nunc sit validum.

Nullo modo videtur dubitandum, dummodo Missionarium habeat facultatem dispensandi. Nam Missionarium voluisse eos dispensare patet: secus eos non convocasset ad consensum renovandum; hanc voluntatem eo ipso etiam sufficienter expressit in hac convocatione. Nihil autem videtur praeter haec duo ad validum actum dispensationis requisitum.

§ 7. CONVALIDATIO

537. — Matrimonium propter unam ex illis causis invalide contractum, ut fiat verum Matrimonium, convalidari debet. Uti patet, si validitati obstat impedimentum dirimens indispensabile (vel, quod idem est, a quo Ecclesia non vult dispensare), hoc Matrimonium nunquam convalidari potest. Quid tunc faciendum sit, vide infra, n. 541.

In dubio de valore Matrimonii semper standum est pro validitate Matrimonii (excepto Privilegio Fidei); ad solvendum dubium, Matrimonium, si fieri potest, convalidetur.

1. Simplex convalidatio.

538. — Simplex convalidatio consistit in renovatione consensus. Renovatio consensus est novus voluntatis actus in Matrimonium quod constet ab initio nullum fuisse (can. 1134).

Simplex convalidatio ergo aequivalet novae celebrationi Matrimonii; quare, si invaliditas Matrimonii est publice nota, omnia requisita ad validam et licitam celebrationem Matrimonii, hic etiam requiruntur, nisi a quodam elemento fuerit dispensatum. Si invaliditas est occulta, illa sola sunt servanda, quae secreto non obstant.

Ita, si invaliditas est publica, sive ex defectu consensus publico sive ex defectu formae sive ex impedimento dirimente publico, consensus, cessante vel remoto impedimento, in forma iuridica renovandus est.

Si invaliditas est occulta ex defectu consensus mere interno, satis est ut pars quae non consenserat, interius nunc consentiat, dummodo consensus a comparte praestitus perseveret.

Si invaliditas est occulta ex defectu consensus externe manifestato, necesse est ut pars quae non consenserat, consensum externe manifestet modo privato et secreto, et consensus alterius partis perseveret.

Si invaliditas est occulta ex impedimento dirimente occulto, sufficit ut, cessante vel remoto impedimento, illa pars quae nullitatem Matrimonii cognoscit, consensum privatim et secreto renovet; si utraque pars est impedimenti conscia, utraque pars debet consensum privatim et secreto renovare.

NOTA. 1. Ex eo quod renovandus est consensus, quod actum positivum voluntatis supponit, concludit Payen (II, 2554) necessarium esse ut saltem illa pars quae consensum renovare debet, cognoscat nullitatem (vel saltem grave dubium) Matrimonii. Haec autem necessitas non clare patet: potest enim hic actus positivus voluntatis poni etiam ab illo qui nescit suum Matrimonium esse invalidum. Ita, si sacerdos sponso adiret eisque coram duobus testibus diceret: si debuissetis nunc Matrimonium inire, adhuc velletis consensum praestare? et ipsi sponsi responderent: proculdubio, volumus in aeternum esse uniti uti sponsus et sponsa — nonne hic esset positivus actus voluntatis consensum renovantis? Utique generatim non con-

venit hoc modo consensus renovationem exquirere, nisi gravi de causa; non tamen videtur invalidum.

2. Si impedimentum est utrique ignotum, saltem una pars esset de consensu renovando monenda, vel danda est sanatio in radice.

3. Ad convalidandum Matrimonium, si consensus renovandus sit in forma iuridica, uterque sponsus (saltem per procuratorem), uti patet, debet esse praesens; si privatim renovandus est ab una tantum parte, etiam per actum externum, necesse non est ut compars adsit, sed, si externe renovandus est, sufficit ut fiat e. g. coram confessario vel parcho; imo non videtur necessaria utriusque praesentia, etiam si utraque pars privatim et secreto consensum renovare debet, sed videtur sufficere ut uterque, e. g. coram sacerdote qui illos visitat, consensum renovet. Hic ultimus casus facile evenire potest quando pseudo-coniuges in uno loco convenire non possunt, e. g. propter gravem morbum.

2. *Sanatio in radice.*

539. — Sanatio in radice est Matrimonii convalidatio secum ferens 1) dispensationem vel cessationem impedimenti; 2) dispensationem a lege de renovando consensu; 3) retroactionem per fictionem iuris, circa effectus canonicos (v. g. legitimationem prolis iam natae), ad praeteritum.

Ad hoc ut sanatio fieri possit, requiritur ut 1) Matrimonium initum sit cum utriusque partis consensu naturaliter sufficienti. Non sufficit voluntas meri concubinatus. Attamen, scientia aut opinio nullitatis Matrimonii consensum matrimonialem necessario non excludit (can. 1085); ita, e. g., si sciens nullitatem Matrimonii parvipenderet leges ecclesiasticas; 2) consensus in utroque perseveret usque ad tempus sanationis et non sit revocatus; 3) adsit causa proportionate gravis, uti, e. g. si impedimentum est ignotum uni vel utrique coniugi ipsisque revelari non potest absque gravi incommodo.

In his adiunctis quodlibet Matrimonium initum cum utriusque partis consensu naturaliter sufficienti, sed iuridice inefficaci, ob dirimens impedimentum iuris ecclesiastici vel ob defectum formae, potest in radice sanari (can. 1139).

Si in utraque vel alterutra parte deficiat consensus, Matrimonium nequit sanari in radice, sive consensus ab initio defuerit, sive ab initio praestitus postea fuerit revocatus.

Si consensus initio defuerit, sed postea naturaliter validus et vere matrimonialis accesserit, sanatio concedi potest, sed solum a momento quo consensus validus supervenerit, cum retroactione quoad effectus etiam ab hoc momento validi consensus tantum (can. 1140).

Etsi Ecclesia possit sanare in radice a momento quo impedimentum cessavit, tamen nunquam sanat Matrimonium contractum cum impedimento iuris naturalis vel divini (e. g. in aetate infantili initum), etiam postquam impedimentum cessaverit (can. 1139, § 2).

NOTA. Consensus semel praestitus praesumitur perseverare donec explicite sit revocatus. Etiam iurgia perpetua vel retractatio interpretativa (consensum retractaret, si sciret Matrimonium esse invalidum; sed cum nesciat, non retractavit) non obstant perseverantiae consensus, et proinde possibilitati sanationis in radice.

540. — Quando adhibenda. Quoties Matrimonium convalidari debet et simplex convalidatio est impossibilis, adhibenda est sanatio in radice.

Matrimonium invalidum quod convalidari potest (cf. n. 541) semper convalidari debet statim ac eius invaliditas detegitur, nisi pseudo-coniuges prudentius in bona fide relinquantur (cf. n. 541).

Simplex convalidatio potest esse impossibilis 1) quia neutra pars sine gravis damni vel scandali periculo de invaliditate Matrimonii moneri potest; 2) quia renovatio consensus (qui utique perseverat!) peti non potest a parte quae in simplici convalidatione illum renovare deberet (cf. n. 538). Ita si timetur ne una vel utraque pars cognita invaliditate Matrimonii, revocet consensum (quem tamen usque nunc non retractavit) cum gravi damno compartis et prolis, prudenter moneri non potest; si ratio invaliditatis est culpa Ordinarii vel parochi, sponsi plerumque non possunt sine scandalo de nullitate moneri; si pars quae renovare debet consensum est Ecclesiae hostilis, ab ea generatim peti non potest renovatio consensus.

541. — SCHOLION. *Quid agendum si Matrimonium convalidari nequeat?*

Distinguendi sunt tres casus, prout Matrimonium nullo modo convalidari possit, vel non statim (e. g. quia sacerdos non habet facultatem), vel non prudenter.

Habetur remedium valde simplex, quod tamen propter fragilitatem humanam rarissime, ne dicam nunquam, adhiberi potest, scii, pseudo-coniuges cohabitent ut frater et soror, ab omni commercio carnali etiam incompleto abstinentes. Cum autem ipsa cohabitatio, praesertim pro illis qui iam torum communem habuerunt, constituat periculum incontinentiae, haec cohabitatio nonnisi rarissime et ad breve tempus, e. g. usquedum dispensatio obtenta fuerit, permittenda est.

Pro regula generali autem pseudo-coniuges vel separandi vel in bona fide relinquiendi erunt iuxta sequentia principia :

1. Si Matrimonium nullo modo convalidari potest, quia obstat impedimentum indispensabile (cf. n. 524) vel quia saltem una pars consensum retractavit, per se, statim ac de nullitate certe constat, pseudo-coniuges sunt separandi saltem quoad torum, et, saltem si vult una pars ad novas nuptias transire, petenda est authentica declaratio nullitatis.

Si nullitas iam est notoria, etiam antequam authentica declaratio data sit, separandi sunt etiam quoad cohabitationem. Si nullitas solis partibus nota est, et cohabitatio (uti plurimum erit) constituit periculum incontinentiae, separatio institui debet e. g. sub praetextu itineris. Si vero nullitas uni parti tantum nota est, statim debet altera pars moneri: nam pars quae nullitatem novit debitum coniugale nec petere nec reddere potest. Si tandem nullitas neutri parti nota est, per se monendi sunt pseudo-coniuges, nisi adsit gravis causa ad eos in bona fide relinquendos, qualis esset mutatio peccati materialis in peccatum formale, si scientes nollent separari, damnum grave imminens proli iam conceptae vel natae (cf. vol. I, n. 153).

2 Si Matrimonium convalidari quidem potest, sed non statim, quia c. g. requiritur recursus ad Superiorem, eodem modo agendum est ac supra; attamen facilius poterunt pseudo-coniuges in

bona fide relinqui, quia mox obtinenda dispensatio seu convalidatio est ratio sufficiens.

3. Non prudenter convalidari potest Matrimonium

a) si vita communis uni parti constituit periculum perversionis: in tali casu imprudens esset Matrimonium convalidare et ita partem periculo perversionis definitive exponere; omnia potius adhibenda sunt ut pseudo-coniuges separentur;

b) si periculum est ne pseudo-coniuges aliquando divortium civile ineant et ad novas nuptias convolent, e. g. si iam nunc apparet hanc unionem non fore stabilem: tunc enim Matrimonium convalidando, pseudo-coniuges ponerentur in periculo illud violandi, dum non convalidando illud, etsi forsan (si sunt in mala fide) nunc in peccato viverent, soluta eorum unione (quae iam nunc instabilis apparet) possent saltem honestam vitam prosecui.

Ar t . 4

DE PAROCHO ASSISTENTE

542. — In tractatu de Matrimonio non est agendum de ministro, quia ipsi sponsi sunt simul subiectum et minister. E contra agendum est de normis moralibus observandis a parochis, qui lege ecclesiastica consensum matrimonialem excipere debet.

De sacerdote ab ipso delegato ad assistendum (cf. n. 501) nihil dicendum est, cum ipse nihil facere debeat nisi assistere, consensum exquirere et excipere, et benedictionem nuptialem impertiri. Sed tractandum est de parochis, qui debet curare ut Matrimonium valide et licite contrahatur.

Cum sacerdos non sit minister, in eo neque requiruntur illa quae in ministro Sacramentorum requiruntur (cf. n. 8-19). Propter activam partem autem, quam habet in hoc Sacramento, et quidem nomine Ecclesiae, convenit saltem ut sit in statu gratiae.

I. Ut parochus valide assistere possit, Matrimonium celebrari debet in eius territorio.

Etiam si sponsi sint proprii subditi parochi, extra territorium, etsi habeat jurisdictionem in eos, non potest tamen valide eorum Matrimonio assistere; potest autem, sicut omnis alius sacerdos, a paracho loci obtinere delegationem.

543. — II. Ut parochus possit licite in proprio territorio Matrimonio assistere, requiritur ut unus sponsorum saltem sit eius proprius subditus; ut possit ibi licite Matrimonio assistere non-subditorum, debet habere licentiam parochi proprii unius sponsorum.

Proprius subditus in hac materia est qui in eius territorio habet domicilium vel quasi-domicilium vel ibi per mensem saltem commoratur, vel, si de vago agitur, ibi actualiter commoratur (can. 1097). — Attamen pro vago petenda est licentia Ordinarii (cf. n. 545).

Cum una persona possit habere plura domicilia vel quasi-domicilia, potest etiam habere plures parochos proprios.

Pro regula generali statuit idem can. 1097, ut praeferatur parochus sponsae; quaelibet autem iusta causa excusat. Matrimonia autem mixti ritus in ritu viri sunt celebranda et coram paracho viri, nisi aliter iure particulari cautum sit.

Licentia parochi proprii petenda est, vel saltem legitime praesumenda. Gravis autem necessitas potest a petenda licentia excusare. Gravis necessitas est quae grave incommodum infert sive paracho sive nupturientibus: ita si est periculum Matrimonii mere civilis, si sponsi debent mox abire, si parochus proprius esset irrationabiliter invitus. Licentiam petere debet ab illo paracho qui ius habet Matrimonio assistendi; ergo ab uno ex parochis propriis, regulariter a paracho sponsae.

544. — III. Ut parochus possit licite Matrimonio assistere (vel alium sacerdotem delegare) debet certitudinem habere nihil obstare validae et licitae celebrationi.

Quomodo hanc certitudinem acquirere debeat, vide supra, n. 463 ss.

Quid validae celebrationi obstare possit, vide supra, n. 507 ss.

Licite celebrationi obstat defectus cuiuslibet qualitatis in subiecto requisitae, de quibus infra, n. 547 ss.

545. — IV. Ut parochus in casibus dubiis vel extraordinariis licite assistere (vel alium sacerdotem delegare) possit, debet habere licentiam Ordinarii loci.

Casus dubii sunt: 1) quando habetur dubium insolubile de exsistentia alicuius impedimenti (dirimentis vel impredientis), et parochus casum solvere nequit, e. g. per dispensationem ad cautelam ;

2) quando aliquod documentum requisitum, e. g. testimonium Baptismi recens, haberi nequit.

Casus extraordinarii sunt: 1. si unus vel uterque sponsus est vagus ;

2. si unus vel uterque sponsus est minorennis, et parentes vel nesciunt vel sunt rationabiliter inviti;

3) si praevidetur sponso consensum renovaturos esse coram ministro acatholico;

4) si Matrimonium periculum secumfert, e. g. quia contra leges civiles est celebrandum;

NOTA. Si parochus vi vel metu constrictus consensum requirit et excipit, Matrimonium est invalidum, quia assistentia est invalida (can. 1095).

5) si una vel utraque pars est publice indigna et proinde assistentia possit esse causa scandali, recusatio autem grave malum afferat ;

6) si una vel utraque pars est publicus peccator vel censura notorie innodatus, et prius ad sacramentalcm confessionem accedere aut cum Ecclesia reconciliari recusat ;

NOTA. His connumerandi sunt etiam qui parti communistarum nomen dant vel eidem favorem praestant (S. Oïf. 1 Iui. 1949).

7) si Matrimonium contrahitur per procuratorem vel per interpretem ;

8) si Matrimonium celebratur secreto in conscientia.

Ar t . 5

DE SUBIECTO

§ 1. QUIS SIT

546. — Subiectum Sacramenti Matrimonii est omnis homo baptizatus, sufficientem usum rationis habituales habens ut contractum inire valeat.

Explicatur. *Sacramenti*: subiectum autem Matrimonii qualis est omnis homo sufficientem usum rationis habituales habens ut contractum inire valeat.

Sufficientem usum rationis: vide supra, n. 487, 1 et 511 *a* et *b*.

§ 2. REQUISITA

547. — Praeter requisita in subiecto omnis Sacramenti vivorum (cf. n. 35-41), requiritur in subiecto Matrimonii:

I. Intentio actualis vel saltem aliquatenus virtualis (ad val.).

Explicatur. *Actualis*: intentio actualis requiritur in subiecto directe per seipsum contrahente: hoc enim sequitur ex natura consensus; similiter requiritur in subiecto per procuratorem contrahente eo tempore quo mandatum committit.

Aliquatenus virtualis: haec requiritur in subiecto per procuratorem contrahente. Dicitur: aliquatenus virtualis, quia intentio etiam habitualiter perseverans in ipso subiecto, virtualiter continuat et agit in procuratorem, qui *virtute* intentionis subiecti et mandati commissi, consensum nomine eius exprimit.

548. — II. Praesentia physica (ad val.).

Ad Matrimonium valide contrahendum, necesse est ut contrahentes sint praesentes sive per se ipsi sive per procuratorem (can. 1088, § 1). Qualis praesentia requiratur pro Matrimonio convalidando, vide supra, n. 538, nota 3.

Ex iure naturae videtur sufficere praesentia moralis, e. g. per nuntium, per epistolam; unde Matrimonium inter duos infideles ita contractum, esset validum.

Praesentia physica, quae iure ecclesiastico ad validitatem requiritur (etiam pro acatholicis baptizatis: S. Off. 30 Iun. 1949), intelligitur talis, ut unus alterius consensum percipere possit. Quod diximus supra, n. 223, de absolutione per telephonium, etiam hic valet de consensu per telephonium; imo, cum non habeatur tanta necessitas, nunquam videtur usus telephonii ad consensum praestandum licitus.

549. — III. Receptum Sacramentum Confirmationis (ad lie.).

Ita dicit can. 1021, § 2: Catholici qui Sacramentum Confirmationis nondum receperunt, illud, antequam ad Matrimonium admittantur, recipiant, si id possunt sine gravi incommodo.

550. — IV. Sufficiens capacitas mentis et sanitas corporis ad onera et munera vitae coniugalis obeunda (ad lie.).

Explicatur. *Onera et munera*: qualia sint onera et munera vitae coniugalis, infra innuemus (n. 552), et in vol. II, n. 621 ss., n. 630 ss., ulterius exponitur, ubi de officiis societatis familiaris. Non tantum ergo complectuntur munus procreandi prolem, sed etiam eam educandi, et munus mutui adiutorii ac solatii coniugum. Quapropter qui Matrimonium inire intendunt, tenentur se ad illa munera capaces reddere per rationalem curam sanitatis, per convenientem educationem mentis, per educationem proprii characteris.

Sanitas corporis: hoc non significat illum qui morbo laborat, non posse Matrimonium inire, sed si morbus in damnum erit prolis a Matrimonio abstinendum est nisi habeatur gravis ratio, qualis esset proprium damnum sive corporale sive spirituale (cf. vol. I, n. 49).

NOTA. In hoc diiudicando, prae oculis habendum est homines aegrotos et debiles non necessario esse homines infelices, sed mediante recta educatione religiosa posse esse valde felices: unde ex eo quod proles procreanda probabilius erit debilis et aegrota, sponsis non-

dum prohibendum est Matrimonium; nam proles etiam debilis et aegrotata poterit iam in hac vita felicitate gaudere, sed praesertim aeterna beatitudine frui.

Gravitas transgressionis. Qui Matrimonium init dum a natura non habet sufficientem capacitatem mentis et sanitatem corporis ad onera et munera vitae coniugalis obeunda, raro peccat, quia raro deest gravis ratio requisita. Attamen qui propria negligentia seipsum ad illa munera obeunda non praeparat, et tamen Matrimonium init, peccat mortaliter vel venialiter pro gravitate negligentiae.

551. — SCHOLION. *De obligatione ante Matrimonium manifestandi proprios defectus.*

Sicut ante sponsalia, ita etiam ante Matrimonium, sponsi tenentur quosdam defectus suos manifestare: hoc postulat caritas, imo et iustitia, hoc postulat etiam bonum pacis in vita communi indissolubili.

Agimus de omnibus defectibus corporis et animae, characteris, in bonis fortunae, etc. Defectus censentur illa quae ad extra apparent pulchriora et magis appetibilia ac revera sunt.

d) Impedimenta sive dirimentia sive etiam mere impedientia Matrimonio obstantia esse manifestanda, nemo est qui non videt.

b) Defectus qui sive comparti sive proli suscipiendae sive vitae familiari erunt graviter damnosi, manifestandi sunt, et quidem ex iustitia. Ita morbus contagiosus, praesertim venereus, sterilitas (saltem si altera pars valde desideret prolem), proles ex alio Matrimonio vel ex fornicatione suscepta, graves defectus characteris, gravis deformitas corporalis (impotentia dubia vel temporaria), gravis inhabilitas in gerendis rebus, etc. manifestari debent.

c) Defectus qui nemini valde nocivi erunt, sed vitam familiarem propter rixas, etc. turbarent, si solum post Matrimonium cognoscerentur, ex caritate manifestandi sunt. Non ex iustitia, quia non sunt comparti damnosi; sed ex caritate, quia eorum celatio potest dare causam rixis et dissensionibus, forsán gravibus.

d) Defectus qui neque nocivi sunt neque vitam familiarem disturbant (sive quia leves sunt, sive quia non revelabuntur), non debent manifestari.

552. — V. Scientia sufficiens obligationum ex Matrimonio orientium (ad lie.).

Haec scientia refertur tum ad obligationes mutuas coniugum, tum ad obligationes erga prolem (vol. II, n. 621 ss., 630 ss.). Quodsi parochus sponso haec ignorare deprehendat, eos docere tenetur.

A) *Obligationes mutuae coniugum* :
| r * | | ↑

a) *Quod uterque sponsus scire debet*: obligatio promovendi bonum spirituale compartis et pro viribus procurandi eius conversionem, si male viveret; mutua fidelitas quam servare debent; debitum conjugale reddendum quoties rationabiliter petitur; mutuus et constans amor sine quo ferri nequeunt onera Matrimonii; obligatio vitae communis, tori, mensae et habitationis; fuga effectiva et affectiva omnis adulterii et omnis nimiae familiaritatis cum tertia persona.

Si quando deprehendantur ignari circa naturam actus conjugalis, parochus sponsum aut per seipsum casto at claro sermone edoceat, aut ad confessarium vel alium prudentem virum conjugatum edocendum mittat; sponsam vero ad matrem vel piam matronam mittat.

De licitis et illicitis circa castitatem si ipsi interrogant, instruendi sunt; si non interrogant, instruendi non sunt nisi eorum ignorantia eis nociva appareat (cf. vol. I, n. 153). Hortandi tamen sunt instanter ut, si, contracto Matrimonio, aliquod dubium habeant, statim confessarium consulant. Tanquam regula generalis eis tradatur: quidquid ad copulam citius, facilius, perfectius peragendam, vel ad fovendum honestum amorem necessarium aut utile est, est licitum; quidquid generationi est contrarium vel proximum constituit periculum pollutionis solitariae aut saltem consensus in eam, illicitum est. De caetero curent ut in omnibus

memores dignitatis humanae, imo Christianae, sicut decet et natura docet actum conjugalem perficiant.

Si Matrimonium est mixtum, scire debet pars acatholica suam obligationem bonum spirituale tum compartis tum prolis non impediendi; et pars catholica suam obligationem omnibus mediis procurandi Baptismum catholicum universae prolis et in quantum potest etiam conversionem coniugis (imprimis per bonum exemplum et devotam orationem).

b) *Quod vir scire debet*: ipse est caput familiae, et inde habet ius rem familiarem administrandi et gubernandi, sed etiam obligationem eam recte administrandi et gubernandi in iis quae ad domesticam disciplinam, bonos mores et animae salutem spectant; uxor eius non est serva, sed socia, in rebus alicuius momenti consulenda.

c) *Quod mulier scire debet*: ipsa est socia mariti, quae ergo tenetur in omnibus cooperari cum viro in recta administratione et gubernatione familiae; ipsi debet reverentiam et oboedientiam in omnibus quae pietati christianae non adversantur; ipsa etiam debet diligentem curam habere de interna domestica administratione domus.

B) *Obligationes erga prolem*:

Amor recte ordinatus, exclusa, sine iusta causa, praedilectione unius prae aliis; cura de educatione corporali: vita, victu, statu iuxta condicionem oeconomicam; cura de educatione mentali et spirituali: Sacramentorum (Baptismi, Confirmationis, Paenitentiae et Eucharistiae) tempestiva collatione, instructione religiosa et morali; constans bonum exemplum; correptio, ita tamen ut neque nimia indulgentia filii depraventur neque nimia severitate exasperentur; cura ne pueri depraventur moribus nec quidquam videant quod possit in eis passiones excitare (praesertim ubi uno cubiculo, imo uno lecto uti debent parentes et pueri).

In specie sciant de modo valide baptizandi in casu necessitatis (vide n. 49-58) et de obligatione et modo baptizandi etiam omnem foetum abortivum (cf. n. 63-69).

553. — VI. Consensus parentum vel legitimi tutoris pro Matrimonio minorennis (ad lie.).

Explicatur. Consensus: saltem requiritur ut non sint rationabiliter inviti (vide n. 422).

Minorennis: usque ad 21um annum completum (can. 88). Etsi deceat ut etiam maiores consensum parentum exquirant, non tamen stricta est obligatio. Pro minorennibus autem Ecclesia ita urget hunc consensum, ut parochus iniungat graviter filiosfamilias hortari ne nuptias ineant insciis vel rationabiliter invitis parentibus; quod si abnuerint, eorum Matrimonio ne assistat, nisi consulto prius loci Ordinario (can. 1034).

Gravitas transgressionis. Minorennis qui parentibus insciis vel rationabiliter invitis Matrimonium init, committit peccatum mortale inoboedientiae.

554. — VII. Absentia omnis impedimenti sive dirimentis sive impediens (ad val. vel lie. pro natura impedimenti).

Explicatur. Absentia: sive ex se sive per dispensationem.

Omnis impedimenti: sive iuris naturalis sive iuris ecclesiastici, sive perpetui sive temporarii, sive absoluti (pro omni Matrimonio) sive relativi (pro tali Matrimonio). Quenam sint impedimenta statim explicabimus.

Gravitas transgressionis. Qui scienter cum impedimento Matrimonium init, committit peccatum mortale (sacrilegium) quia invalide recipit Sacramentum, si impedimentum est dirimens; quia contra grave praeceptum Ecclesiae agit, si impedimentum est impediens.

555. — SCHOLION. Quonam momento requiritur in subiecto status gratiae?

Propter peculiarem naturam huius Sacramenti haec quaestio est ponenda. In ordinariis circumstantiis, quando consensus Matrimonialis ab ipsis sponsis exprimitur et statim efficaciam suam obtinet, nulla est difficultas; sed pro duplici casu quaestio est ponenda: 1) si consensus datur per procuratorem: requiritur

tunc status gratiae quando mandatum datur an quando consensus a procuratore exprimitur? 2) si contractus initus est sub conditione suspensiva: requiritur tunc status gratiae quando consensus datur an quando conditio impletur?

In primo casu videtur respondendum: quando consensus a procuratore exprimitur; nam tunc solum fit ritus sacramentalis, scii, *mutua* consensus expressio et acceptatio; ergo tunc solum recipitur Sacramentum.

In altero casu difficilius datur responsum: expressio enim et acceptatio consensus, quae est ritus sacramentalis, fit eo momento quo consensus datur; attamen non videtur eo momento recipi Sacramentum; nam si conditio non verificatur, invalidum est Matrimonium, imo, etsi illicite, valide tamen possunt sponsi consensum retrahere, quod esset impossibile, si Sacramentum reciperetur momento quo consensus datur.

§ 3. IMPEDIMENTA DIRIMENTIA

Supra, n. 518 ss. iam sufficienter diximus de natura et effectu impedimentorum dirimentium in contractum matrimonialem, necnon de eorum dispensatione in genere. Remanet hic de singulis impedimentis agere.

1. Aetas.

556. — Vir ante decimum sextum aetatis annum completumⁿ et mulier ante decimum quartum item completum, Matrimonium^u validum inire non possunt (can. 1067).

Explicatur. Aetatis annum: quaestio ergo non est de pubertate: neque pubertas physiologica citius permittit, neque impubertas physiologica prohibet Matrimonium.

Completum: ita ut ne una quidem dies deficiat (ad val. !) sed expleta sit ultima dies eiusdem numeri, vel, si dies eiusdem numeri desit (29 Februarii), expleta sit ultima dies huius mensis (can. 34, § 3, 3-4).

Hoc impedimentum est iuris ecclesiastici, a quo Ecclesia iam dispensare solet, dummodo vir decimum quartum, et mulier duodecimum annum compleverit (cf. *Facultates*, p. 84).

Hoc impedimentum autem etiam est iuris naturalis, in quantum aetas invalidum reddit Matrimonium quamdiu sponsi sufficientem usum rationis nondum attigerint quo naturam Matrimonii intelligant (cf. n. 487, 1). Infideles ergo hoc impedimento tenentur, non vero impedimento ecclesiastico. Et cum hoc impedimentum sit absolutum (non relativum), validum est Matrimonium e. g. inter sponsum baptizatum 16 annorum et sponsam paganam quae 14 annos non attigit, sed sufficientem usum rationis habet.

NOTA. Etsi impedimentum non constituat, can. 1067, § 2 desiderat ut Matrimonium non celebrent nisi in ea aetate qua, secundum receptos regionis mores, Matrimonium iniri solet.

Est enim desiderium Matris Ecclesiae, ut Matrimonium celebretur solum postquam sufficientem maturitatem mentis et corporis habeant sponsi: hoc postulat bonum ipsorum sponsorum et praesertim prolis.

« Etiam in Sinis, notat Payen, I, 946, plena mentis et corporis maturitas raro habetur antequam vir annum saltem 20, et mulier annum saltem 18 compleverit. At saepe graviores causae, et potissimum educatio sponsae in domo sponsi, Matrimonium ante hanc aetatem exigunt ».

2. *Impotentia antecedens perpetua.*

557. — Impotentia antecedens perpetua sive ex parte viri sive ex parte mulieris, sive alteri cognita sive non, sive absoluta sive relativa, Matrimonium ipso naturae iure dirimit (can. 1068).

Explicatur. *Impotentia*: est impossibilitas perficiendi copulam carnalem seu illum actum quo virga virilis penetrat vaginam muliebrem ibique semen deponit. Sedulo distinguenda est impotentia a sterilitate, quae Matrimonium neque dirimit neque impedit (can. 1068, § 3). Impotentiam constituit omnis defectus naturae qui impedit quominus virga virilis vaginam muliebrem penetret ibique semen deponat: unde defectus cuiuslibet organi sexualis virilis necnon defectus vaginae muliebris constituit impotentiam; similiter deformatio sive virgae sive vaginae talis ut semen nunquam in vagina deponi possit, constituit impotentiam. Sterilitatem autem constituit omnis defectus naturae qui impedit quominus post copulam carnalem zoospermata masculina cum

ovulo femineo coniungantur: unde ex parte viri defectus zoospermium (seu seminis prolifici) et ex parte mulieris defectus cuiuslibet organi sexualis praeter vaginam, constituit sterilitatem.

Defectus vel perfecta atrophia utriusque testiculi vel canalium vel vesicularum seminalium, ita ut nullum semen vel elaborari vel usque ad virgam deferri possit; defectus virgae vel eius deformitas (e. g. si orificium non habetur in extremitate virgae vel si haec est tam crassa ut vaginam penetrare nequeat); impotentia erigendi virgam ita ut vaginam muliebrem penetrare nequeat, constituunt impotentiam in viro. Defectus vaginae vel deformitas (e. g. arctitudo) talis ut virga virilis in eam penetrare et semen deponere nequeat, constituit impotentiam in muliere. Disputatur utrum deformitas vaginae talis ut virga virilis in eam penetrare et semen deponere queat, sed semen in eo retineri nequeat, constituat impotentiam necne. Defectus aliorum organorum mulierum meram constituit sterilitatem, ita ut etiam mulier cui utrumque ovarium et uterus excisa sunt, Matrimonium valide et licite inire possit (S. C. Sacr. 2 Apr. 1902).

Antecedens: h. e. revera existens ante celebrationem Matrimonii; si enim post celebrationem Matrimonii supervenit impotentia, haec non potest influere in habilitatem personae tempore celebrationis nec proinde constituere impedimentum. Non tamen requiritur ut impotentia tempore celebrationis Matrimonii iam fuerit nota.

Perpetua: h. e. quae neque ex se neque ex repetita copula, neque per artem medicam vel chirurgicam tolli potest. Item perpetua dicenda videtur impotentia, quae nonnisi periculosa operatione chirurgica tolli potest, nisi impotens de facto eam subire velit.

Debet ergo impotentia simul esse antecedens et perpetua, secus Matrimonium est validum.

Notandum est vasectomiam seu dissectionem canalium deferentium non semper constituere impotentiam perpetuam.

Absoluta: subiectum inhabilem reddit ad quodlibet Matrimonium.

Relativa: subiectum inhabilem reddit non ad quodlibet Matrimonium, sed ad hoc Matrimonium, quia e. g. organa sunt impro-

portionata ad invicem, dum cum alio comparte copula non esset impossibilis.

Ipsa iure naturae: est ergo impedimentum dirimens iuris naturae, quod proinde etiam infideles allicit.

NOTA. 1. Si impedimentum impotentiae est dubium sive dubio iuris sive dubio facti, et dubium solvi nequit (e. g. per examen medici probi et timorati), Matrimonium non est impediendum (can. 1068, § 2); quodsi postea de facto apparet fuisse impotentiam antecedentem et perpetuam, potest peti declaratio nullitatis Matrimonii.

2. Saepe difficile est scire utrum impotentia sit perpetua; quare, si certe est antecedens, ita ut Matrimonium certe nunquam fuerit consummatum, potest peti dissolutio Matrimonii rati non consummati: tentamina enim copulae non consummant Matrimonium (cf. n. 494).

3. Etsi sterilitas neque dirimat neque impediat Matrimonium, pars quae scit se esse sterilem, tenetur compartem de hoc vitio naturae monere, saltem si haec compars omnino desiderat prolem suscipere: haec obligatio oritur ex necessitate in contractu monendi de defectibus nocivis (cf. n. 551).

Similiter qui impotentiae suae temporariae conscius est, tenetur compartem ante Matrimonium monere.

558. — SCHOLION. *De Hermaphroditis.*

Hermaphroditae perfecti sunt homines qui omnia organa (interna et externa) tum viri tum mulieris habent, ita ut perfecte munus viri et perfecte munus mulieris in copula carnali obire possint: tales homines vere exsistere usque nunc nunquam probatum est.

Hermaphroditae imperfecti sunt qui quaedam organa viri et quaedam organa mulieris habent, ita ut saepe periti medici dicere nequeant ad quemnam sexum pertineant: tales generatim (sed non semper) sunt impotentes, cum neutrius sexus munere in copula fungi valeant. Tales ergo ut impotentes tractandi sunt.

Hermaphroditae apparentes sunt qui revera unius sexus sunt, sed speciem vel vestigia alterius sexus habent. Ita vir cuius testiculi in abdomine latent, saepe apparet sicut mulier, etsi nullum organum muliebrem habeat; muliei' cuius clytoris est adeo extensa ut virgam virilem imitari videatur; vir qui ovarium, non autem alia organa muliebra habet, vel mulier quae testiculum

habet. Uti patet haec phaenomena per se non impediunt copulam, et proinde impotentiam non inducunt.

Uno verbo: si habent organa essentialia ad copulam unius sexus, certe sunt potentes, et possunt Matrimonium inire; si non habent organa essentialia ullius sexus, certe sunt impotentes et non possunt Matrimonium inire. Si dubitatur de eorum potentia, Matrimonium non est impediendum (can. 1068, § 2); si dubitatur de eorum sexu et dubium solvi nequit, Matrimonium permitti non potest, cum nesciatur cuiusnam sexus debeat esse altera pars.

3. *Ligamen seu Vinculum.*

559. — Invalide Matrimonium attentat qui vinculo tenetur prioris Matrimonii, quanquam non consummati, salvo Privilegio Fidei (can. 1069).

Explicatur. *Vinculo tenetur*: hoc impedimentum supponit Matrimonium *validum* antea contractam ab uno saltem ex sponsis. Hoc vinculum prioris Matrimonii, etiam non-consummati, permanet in perpetuum (vide n. 491 ss.) nisi dissolvatur 1) per mortem compartis vel 2) per dissolutionem rati non consummati (cf. n. 494) vel 3) per Privilegium Fidei (cf. n. 495).

Hoc impedimentum est legis naturalis et proinde indispensable, et ligat etiam infideles.

Effectus huius impedimenti est ut, si prius vinculum reapse existit, Matrimonium subsequens est invalidum; si prius vinculum reapse non existit, Matrimonium subsequens est validum. Nec refert, ad validitatem subsequentis Matrimonii, utrum existentia vel non-existentia prioris vinculi cognoscatur annon. Atamen, ut licite subsequens Matrimonium iniri possit, debet esse certitudo moralis de non-existentia prioris vinculi. Breviter dicendum est quomodo haec certitudo pro foro externo sufficiens obtineatur:

Si non-existentia prioris vinculi desumenda est ex eo quod nunquam Matrimonium praecessit, certitudo obtinetur mediis supra indicatis n. 463 ss.

Si non-existentia prioris vinculi desumenda est ex invaliditate

prioris Matrimonii, certitudo sufficiens obtinetur solum ex declaratione authentica nullitatis Matrimonii ab Ordinario vel a S. Sede.

Si non-exsistentia prioris vinculi desumenda est ex dissolutione prioris Matrimonii rati non-consummati, certitudo sufficiens habetur ex declaratione rati non-consummati simul cum decreto dissolutionis vel cum documento Professionis Solemnis.

Si non-exsistentia prioris vinculi desumenda est ex usu Privilegii Paulini, certitudo habetur ex interpellationibus vel ex dispensatione ab eis.

Si non-exsistentia prioris vinculi desumenda est ex morte prioris coniugis, certitudo habetur sive ex propria experientia sive ex libris paroecialibus sive ex authentico documento; quodsi haec haberi nequeat, audiendi sunt duo testes iurati fide digni et, si possibile est, oculares; si duo testes haberi nequeunt, etiam testimonium unius fide digni sub iuramento, magnum pondus habere potest; secus ex coniecturis, praesumptionibus, indiciis, etc. iudicandum est utrum vera moralis adsit certitudo de morte prioris coniugis. In his ultimis casibus, in quibus authenticum documentum haberi nequit, consulatur Ordinarius, qui, si certitudo ei sufficiens visa est, declarationem mortis authenticam emanabit.

NOTA. Uti patet, si non obstantibus praecautiōibus, postea apparet priorem coniugem adhuc vivere, novum Matrimonium est invalidum et pseudo-coniuges sunt separandi et vita communis cum priore est restauranda, quin requiratur authentica declaratio.

4. *Disparitas cultus.*

560. — Nullum est Matrimonium contractum a persona non-baptizata cum persona baptizata in Ecclesia Catholica vel ad eandem ex haeresi aut schismate conversa (can. 1070).

Explicatur. *Non-baptizata* : vel invalide baptizata, quod est idem.

In Ecclesia Catholica: In Ecclesia Catholica baptizati dicendi videntur illi qui tempore Baptismi sive a seipsis, sive a parentibus vel tutoribus, sive, illorum intentione deficiente, a bapti-

zante pro cultu catholico sunt destinati. Ita puer in casu necessitatis a protestante baptizatus, parentibus eum ad Ecclesiam Catholicam destinantibus, est in Ecclesia Catholica baptizatus; puer vero parentum catholicorum a protestante baptizatus parentibus eum ad educationem protestanticam destinantibus, extra Ecclesiam Catholicam baptizatus censetur.

Hoc impedimento ergo non tenentur baptizati in haeresi vel schismate, h. e. extra Ecclesiam Catholicam, nisi fuerint ad eam conversi; tenentur autem, quoties cum non-baptizatis contrahere volunt, ab acatholicis nati, sed in Ecclesia Catholica baptizati, etiamsi ab infantili aetate in haeresi vel schismate aut infidelitate aut sine ulla religione adoleverunt (Comm. Int. Cod. 29 Apr. 1940). Similiter tenentur apostatae.

Si dubium est de validitate Baptismi unius partis: *ante* Matrimonium si dubium solvi nequit, prius sub conditione rebaptizetur; si ipse in religione catholica rebaptizari non vult, standum est pro valore Matrimonii usquedum invalidus probetur Baptismus; *post* Matrimonium, si tempore Matrimonii contracti tanquam certe vel saltem dubie baptizatus habebatur, manente dubio standum est pro validitate Matrimonii donec probetur Baptismus invalidus (can. 1070, § 2; can. 1014).

Ad eam conversa: etiamsi postea iterum deficiat: sufficit ut semel sit conversa. Quoad conversionem infantes censentur sequi parentes; impuberes etiam censentur parentes sequi, nisi propria voluntate expresse dissentiant.

Hoc impedimentum est iuris ecclesiastici in quantum est dirimens. Iure autem naturae omnis baptizatus, etiam qui impedimento dirimente hoc non tenetur, debet abstinere a Matrimonio cum pagano, si hoc Matrimonium inducit periculum perversionis pro se vel pro prole suscipienda. Prohibitio haec eo gravior est, quo maius est periculum.

Ad hoc periculum removendum Ecclesia recusat dispensationem ab hoc impedimento concedere (et proinde nullus inferior valide dispensare valet) nisi adsint iustae ac graves causae, et coniux acatholicus cautionem praestet de amovendo a coniuge catholico perversionis periculo, et uterque coniux de universa prole nascitura catholice tantum baptizanda et educanda, et nisi

moralis habeatur certitudo de cautionum implemento (can. 1071 ; 1061). Formulam harum cautionum vide *Facultates*, p. 150.

NOTA. Cautiones per se respiciunt solam prolem nascituram; attamen patet nupturientes gravi teneri obligatione iuris divini, curandi catholicam educationem prolis forte iam natae (S. Off. 16 Ian. 1942).

Hae cautiones ita exarandae sunt ut, etiam vi legum civilium vigentium in loco actualis vel (si forte alio discessuri praevidentur) futurae commorationis, nemo valeat earum executionem praepedire (ad val. dispensationis : S. Off. 14 Ian. 1932).

Hae cautiones regulariter in scriptis exigantur (can. 1071 ; 1061, § 2).

NOTA. Quaeritur utrum Ordinarius loci ad validitatem dispensationis ex potestate delegata concessae, requirere possit ut cautiones in scriptis praebeantur. Respondendum: directe hoc non potest: nam Ordinarius non potest ad validitatem exigere quod a iure ad liceitatem tantum requiritur; sed indirecte potest, scii, denegando potestatem delegatam dispensandi quoties cautiones in scriptis non exigantur: tunc dispensatio fit invalida ex defectu potestatis dispensandi.

Pro Sinis habetur exceptio ab hac forma praescripta cautionum, in sic dictis cautelis aequipollentibus (S. Off. 5 Apr. 1918; PCS 404): modus solitus requirendi cautelas observandus est in quantum potest, ita tamen ut, si a *muliere infideli* in scriptis exigere nequeant, saltem viva voce exigantur. Quodsi et hoc obtineri non valet, iudicet Ordinarius (per se vel per Missionarium) utrum in singulis casibus cautiones aequipollenter contineantur sive in seria mulieris promissione amplectendi catholicam fidem, sive in eius adscriptione inter catechumenas, sive in legibus vel moribus populi qui nullam concedunt mulieri potestatem in educatione religiosa prolis — firma tamen in omnibus his casibus obligatione exigendi cautiones a parte catholica, et non concedendi dispensationem nisi cum morali certitudine de ipsarum implemento.

NOTA. 1. Pro Matrimonio iam invalide inito a *muliere* fidei cum viro pagano convalidando, si vir obstinate deneget cautiones, *saltem* postuletur ut remotum sit grave perversionis periculum a parte catholica, haec autem serio promittat se pro viribus curaturam esse de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda.

2. Dispensatio super disparitatem cultus iam secum *non* fert dispensationem ab aliis impedimentis a quibus exempta est pars acatholica (S. Off. 30 Iun. 1932). — Cum autem PCS 396 decreverit dispensationem ab aliis impedimentis a quibus exempta est pars acatholica contineri in dispensatione super disparitatem cultus, hoc tenendum esse videtur pro Sinis pro dispensationibus datis a die qua inceperunt Decreta PCS vigere (12 Iun. 1929) usque ad diem revocationis huius decreti in Coll. Comm. Syn. 1932, mensis Aug.-Sept.

Pro laponia vero habetur declaratio S. Officii diei 21 Apr. 1938, sufficere cautiones aequipollentes, dummodo pars catholica sincere parata sit praestare quod potest ut proles catholice baptizetur et educetur.

Vicario Apostolico Sundae Minoris autem ab eodem S. Officio datum est responsum, quod idem S. Officium Ordinariis laponiae communicavit (21 Apr. 1938; vide Sylloge S.C.P.F., p. 561), iuxta quod valida est dispensatio, etiamsi propter mores populi (quibus ius parentibus non est universae prolis educationem curandi) educationem catholicam universae prolis sincere promittere non possunt, dummodo partes paratae sint facere quod in se est ad obtinendam catholicam educationem universae prolis.

Ex his omnibus ergo concludendum videtur: cautiones exigendae sunt, ad validitatem dispensationis, sub tali forma ut, etiam vi legum civilium actualis vel futurae commorationis, nemo valeat earum executionem praepedire. Ubi vero tales cautiones, propter mores populi, exigi non possunt, requirantur cautiones aequipollentes, vel saltem sincera promissio partis fidelis faciendi quod est in se ut periculum perversionis removeatur, ut partis infidelis conversionem prudenter procuret, et universae prolis educationem catholicam obtineat.

Quoad cautiones in circumstantiis de quibus Decretum S. Officii diei 27 Ian. 1949 (cf. n. 522), idem S. Officium die 22 Dec. 1949 declaravit eas « abhinc » durantibus iisdem circumstantiis, requiri ad solam liceitatem, non ad validitatem matrimonii, firma semper et integra manente gravi legis naturalis et positivae divinae obligatione catholice baptizandi et educandi universam utriusque sexus prolem.

5. *Ordo Sacer.*

561. — Invalide Matrimonium attentant clerici in Sacris Ordinibus constituti (can. 1072).

Explicatur. Clerici: utique Ecclesiae latinae; nam pro aliis Codex non valet (can. 1).

Sacris Ordinibus: subdiaconatus, diaconatus, presbyteratus, episcopatus.

Hoc impedimentum non est idem ac votum castitatis a clericis in Sacris Ordinibus constitutis emittendum: ipsa susceptio Ordinis Sacri in se est impedimentum, ita ut invalidum sit Matrimonium clerici in sacris constituti, etiamsi recusasset votum castitatis emittere.

Hoc impedimentum est iuris ecclesiastici, sed, saltem quoad presbyteratum et episcopatum, indispensabile, eo quod Ecclesia ab impedimento episcopatus nunquam, ab impedimento presbyteratus nonnisi rarissime et in casu quo clericus metu gravi coactus Ordinem suscepit nec postea, remoto metu, eandem Ordinationem ratam habuit (can. 214), dispensat. Obtenta dispensatione, prohibetur omne exercitium Ordinis suscepti.

NOTA. Non bene videtur quomodo Payen dicere possit (I, 1233): Qui metum gravem passus est, adeoque, cum metus etiam gravis non excludat voluntarium, valide est ad Sacros Ordines promotus, valide et licite post definitivam iudicis sententiam, imo *valide ante eam* Matrimonium contrahit. Constat ex can. 214. — Ex can. 214 potius dicendum esset sententia iudicis et reductione ad statum laicalem obligationem coelibatus cessare, seu illam sententiam dispensationem tum a voto tum ab impedimento Ordinis secumferre: ante hanc sententiam autem talis clericus hoc impedimento ligatur.

6. *Professio solemnis.*

562. — Item invalide Matrimonium attentant religiosi qui vota sollemnia professi sint, aut vota simplicia, quibus ex speciali Sedis Apostolicae praescripto vis addita sit nuptias irritandi (can. 1073).

Explicatur. Vota sollemnia: sunt quae ab Ecclesia uti talia agnoscuntur (can. 1308). In nonnullis regionibus professio sollemnis ab Ecclesia abolita est in monasteriis monacharum quae

per se vota solemnia haberent : ibi ergo vota perpetua non constituunt impedimentum dirimens, sed mere impediens.

Vota simplicia quibus... : talia sunt e. g. vota simplicia in Societate Iesu. Nota talia vota, etsi constituent impedimentum dirimens Matrimonii, non tamen dissolvere Matrimonium ratum non consummatum (cf. n. 494).

Hoc impedimentum (quatenus est dirimens) est iuris ecclesiastici. Praeterquam per dispensationem, cessat per saecularizationem (per quam tamen non cessat impedimentum Ordinis, si habetur: can. 640) et per extinctionem solemnitatis votorum (in transitu ad aliam religionem vota solemnia non habentem : can. 636); non vero per exclaurationem (can. 639) neque per dimissionem a religione, nisi constitutiones vel S. Sedis indultum aliud ferant (can. 669).

7. *Raptus.*

563. — Inter virum raptorem et mulierem intuitu Matrimonii raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum potest consistere Matrimonium (can. 1074).

Explicatur. Raptatu : raptus est violenta abductio mulieris intuitu Matrimonii ineundi, in locum ubi sub potestate raptoris detinetur. Ratio raptus habetur etiam si ille locus est sat magnus et mulier ibi quadam libertate gaudet, dummodo intuitu Matrimonii ineundi in illo loco detineatur. Huic raptui acquiratur violenta detentio mulieris intuitu Matrimonii ineundi in loco ubi ea commoratur vel ad quem libere accessit (can. 1074, § 3), etiamsi mulier non fuerit abducta. Violentia quae ad raptum requiritur non tantum est vis physica, sed etiam violentia moralis, uti gravis metus incussio, fraus, dolus, etc.

NOTA. 1. Raptus viri non constituit impedimentum, nisi in quantum obstaret libertati consensus.

2. Mulier volens abducta non censetur rapta; si autem postea volens a potestate viri se liberare, ab illo detinetur, habetur impedimentum raptus.

Intuitu Matrimonii : impedimentum ergo non constituit violenta abductio vel detentio in aliam intentionem, e. g. ad vin-

dictam, ad pecuniam a familia extorquendam, imo ad libidinem explendam.

Quam diu ipsa in potestate raptoris manserit: praeterquam per dispensationem ergo, impedimentum hoc cessat etiam per restaurationem libertatis.

Hoc impedimentum est iuris ecclesiastici, institutum ad praeservandam libertatem consensus; uti patet, si raptus includit defectum libertatis consensus, etiam infidelium Matrimonia invalidât, non qua raptus, sed qua defectus consensus validi.

Non refert utrum raptor vel rapta sit baptizatus: in utroque casu valet impedimentum propter partem baptizatam.

Hoc impedimentum non est inter indispensabilia; attamen Ecclesia nonnisi aegre dispensare solet, uti patet ex eo quod in omni formula dispensationis a S. Sede concessae clausula (conditio sine qua non validitatis dispensationis) haberi solet: « dummodo mulier rapta non fuerit, et si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat ». Ratio est, quia aliud habetur remedium multo aptius, scii, restitutio libertatis. Quare et sacerdos, qui facultate delegata pollet, nonnisi rarissime ab hoc impedimento dispensare debet.

8. *Crimen.*

564. — Valide contrahere nequeunt Matrimonium 1) qui perdurante eodem legitimo Matrimonio adulterium inter se consummarunt et fidem sibi mutuo dederunt de Matrimonio ineundo, vel ipsum Matrimonium, etiam per actum tantum civilem, attentarunt; 2) qui perdurante pariter eodem legitimo Matrimonio, adulterium inter se consummarunt eorumque alter coniugicidium patravit; 3) qui mutua opera physica vel morali, etiam sine adulterio, mortem coniugi intulerunt (can. 1075).

Sunt ergo tria crimina quae constituunt impedimentum dirimens Matrimonii: 1) adulterium cum promissione vel attentatione Matrimonii; 2) adulterium cum coniugicidio uno patrante; 3) coniugicidium utroque patrante.

NOTA. Haec tria crimina etiam vocari solent: 1) neutro patrante, 2) uno patrante, 3) utroque patrante.

Explicatur. I. *Adulterium* : debet esse verum adulterium formale, et ita quidem ut uterque de laesione *eiusdem* Matrimonii sciat. Ita non habetur impedimentum si duo adulterium patrant scientes se esse coniugatos, sed nescientes complicem esse coniugatum; sed inducitur impedimentum si una saltem pars scit complicem esse coniugatum: nam in primo casu uterque scit quidem de laesione Matrimonii, sed Matrimonii diversi (scii, proprii) et proinde non habetur vera complicitas; in altero vero casu uterque scit de laesione eiusdem Matrimonii, et proinde habetur complicitas.

Impedimentum non oritur si adulterium non est verum, seu si Matrimonium quod laeditur non est verum, sed invalidum vel etiam putativum.

Impedimentum non oritur si adulterium non est formale, sive quia ex qualibet causa in uno complice non est peccatum mortale (cf. vol. I, n. 184), sive quia circumstantiae ad adulterium requisitae non verificantur. Ita non habetur adulterium formale si facta non sit copula completa, sed actus luxuriae incompletae. Generatim tenent Auctores non sufficere copulam onanisticam vel sodomiticam, sed non bene videtur cur talia crimina, quae eodem modo ac naturalis copula sunt laesiones iuris matrimonialis, et proinde adulteria vocanda sunt, impedimentum non constituerent, nisi forsan ex eo quod odiosa sunt restringenda (can. 19). Propter hoc dubium iuris autem impedimentum non oritur (can. 15).

Disputatur etiam utrum impedimentum oriatur si adulterium commissum fuerit cum dubio de morte coniugis: ergo practice impedimentum non habetur (can. 15).

Promissione : debet esse vera promissio libera; non requiritur ut sit etiam in foro externo valida, h. e. iuxta omnia requisita legis civilis facta, sed sufficit ut sit vera et sincera promissio, et quidem, uti dicit canon, *mutuo* data et acceptata.

Generatim dicunt Auctores requiri ut promissio sit de Matrimonio *post* mortem coniugis ineundo, quia, uti dicunt, promissio de Matrimonio ante mortem coniugis ineundo, minorem constituit tentationem ad coniugicidium; imo quidam putant hoc innui a canone quando dicit « de Matrimonio *ineundo* » et

non de Matrimonio attentando. Promissio ergo de Matrimonio *ante* mortem coniugis ineundo, propter hoc dubium iuris, certe non inducit impedimentum (can. 15).

Disputatur utrum promissio ficta, sed mere interne ficta, dum externe omnem speciem verae promissionis habet, sufficiat ad impedimentum inducendum. Respondendum videtur distinguendo: in foro interno non videtur induci impedimentum tali promissione, quia reapse non est vera promissio; in foro externo autem impedimentum habetur donec promissio probetur fuisse ficta vel iocosa.

Disputatur etiam utrum promissio debeat esse absoluta an sufficiat conditionata. Triplex habetur sententia: 1) promissio debet esse absoluta, ita ut omnis promissio conditionata non inducat impedimentum; 2) sufficit conditionata, dummodo conditio impleta sit ante adulterium; 3) sufficit conditionata, dummodo conditio sit impleta ante mortem legitimi coniugis, ita ut « perdurante eodem Matrimonio » tum adulterium tum vera promissio (per impletionem conditionis versa in absolutam) habeatur. Haec ultima sententia videtur probabilior. Propter dubium iuris autem, impedimentum non inducitur nisi per promissionem absolutam (can. 15).

Cum: requiritur ut adulterium et promissio in aliqua sint relatione: scii, requiritur ut 1) adulterium et promissio fiant durante eodem Matrimonio, ita ut si unum vel alterum fiat post mortem coniugis, non habeatur impedimentum; 2) promissio valide perdurans simul stet cum adulterio: etsi nihil referat utrum promissio facta sit ante vel post adulterium, tamen promissio ante adulterium facta et ante adulterium expresse et externe revocata, non inducit impedimentum nisi ante vel post adulterium iteretur; promissio autem facta post adulterium semper inducit impedimentum, etiamsi adulterium iam fuerit confessum et absolutum.

NOTA. Non tamen videtur induci impedimentum si promissio fiat approbante legitimo coniuge, ut in casu sequenti: quidam vir commisit adulterium, et uxor eius moriens ab eo petit promissionem Matrimonii cum hac muliere, pro bono prolis: non videtur haberi impedimentum, quia promissio tunc non est crimen seu iniuria in Matrimonium.

Disputatur utrum impedimentum inducatur, si una pars *tempore promissionis* Matrimonii nesciat complicem esse conjugatum: tunc enim promissio non est formaliter Matrimonio iniuriosa ex utraque parte et proinde non est promissio *mutua* iniuriosa. Propter hoc dubium iuris saltem, in hoc casu non habetur impedimentum.

Attentatio: attentatio supponit verum consensum matrimoniale naturaliter validum, sed iuridice inefficacem; ergo non merum animum concubinarium. Cum tali consensu stare posse scientiam invaliditatis contractus, iam supra diximus (cf. n. 516). Generatim attentatio fit per sic dictum Matrimonium civile, sed hoc non requiritur ut sit vera attentatio; similiter habetur attentatio si una pars tempore celebrationis Matrimonii erat bona fide, sed postea, veritate detecta, in Matrimonio attentato perseverat.

Quae diximus de necessaria simultaneitate adulterii et promissionis, valent etiam de adulterio et attentatione, ita ut, si unum vel alterum fiat post mortem coniugis legitimi, vel si Matrimonium suum attentatum dissolverint antequam adulterium committant, non habetur impedimentum. Si autem prius committunt adulterium et postea supervenit attentatio Matrimonii, habetur impedimentum, etiamsi hoc Matrimonium attentatum nunquam fuerit consummatum.

NOTA. Adulterium cum promissione et adulterium cum attentatione Matrimonii videtur esse unum impedimentum tantum; nam in canone unico tractu statuitur. Idcoque si cum adulterio prius facta fuit promissio, deinde attentatio Matrimonii, videtur unicum haberi impedimentum, et proinde unica tantum requiri dispensatio.

II. *Adulterium*: vide supra, sub I.

Coniugicidio: est mors violenta legitimo coniugi illata sive ab ipso coniuge sive ab eius complice in adulterio, sive per seipsum (propria manu) sive per alium (ex mandato, consilio, etc.) cum intentione Matrimonii cum complice adultero ineundi. Ut habeatur impedimentum, requiritur ut mors ex actione reapse sequatur. Non videtur induci impedimentum, si mandatum, consilium, etc. non vere influit in occisionem ad quam homicida iam

praeter hoc mandatum, consilium, etc. erat determinatus. Nec requiritur ut coniugicida suam intentionem occidendi vel suam actionem manifestet; sed iuxta nonnullos Auctores, quorum sententiam tamen vix probare possumus, requiritur ut suam intentionem Matrimonii ineundi complici adultero manifestaverit: cum haec sententia sit probabilis, propter dubium iuris non habetur impedimentum si hanc intentionem non manifestaverit (can. 15).

NOTA. Sicut supra pro adulterio, ita hic etiam pro vero coniugicidio requiritur ut Matrimonium sit validum, non tantum putativum.

Cum: requiritur quaedam relatio inter adulterium et coniugicidium: scii, requiritur ut 1) adulterium et coniugicidium fiant in eodem Matrimonio; unde adulterium necessario debet coniugicidium praecedere; 2) adulterium sit formaliter iniuriosum illi coniugi qui occiditur, h. e. requiritur ut adulterium committentes sciant illum esse coniugatum cuius coniux (de facto) postea occiditur. Non tamen requiritur ut tempore adulterii iam habeatur intentio occidendi coniugem.

Disputatur vero utrum habeatur impedimentum si adulterium antecedit quidem mortem coniugis, sed non causam mortis; e. g. si coniugi mortale vulnus infligitur et deinde, ante mortem eius, adulterium completur. Vix videtur sententia negans teneri posse: nam coniuge nondum mortuo, adhuc subsistit Matrimonium. Cum autem Auctores eam adhuc probabilem censeant, propter dubium iuris, in hoc casu non habetur impedimentum (can. 15).

III. *Coniugicidium*: vide supra, sub II.

Disputatur autem utrum intentio Matrimonii cum complice ineundi requiratur in utroque complice an in uno solo, et utrum haec intentio debeat esse alteri manifestata ante coniugicidium. Propter dubium iuris practice (can. 15) requiritur ut haec intentio sit in utroque complice et sit invicem manifestata.

Utroque, patrante: requiritur ut ambo in eodem coniugicidio seinvicem adiuvent seu ut communi consilio coniugem occidant. Non sufficit ut unus coniugicidium committat et alter mere approbet.

Hoc impedimentum potest esse multiplex relate ad idem Matrimonium, ita ut, si dispensatio petenda sit, peti debeat pro impedimento multiplici. Multiplicatur 1) ex numero Matrimoniorum quibus fit iniuria: si uterque adulterorum est coniugatus et promissio fit de Matrimonio ineundo post mortem utriusque compartis: duplex impedimentum; si unus tantum est coniugatus sed bis consecutive, et in utroque Matrimonio adulterium cum promissione commisit cum eadem persona: duplex impedimentum; si uterque adulterorum est coniugatus et utriusque coniux (sive ab eodem sive a diversis) occiditur sine conspiratione, habetur duplex impedimentum; si ambo sunt coniugati et machinantur utriusque coniugis mortem: duplex impedimentum; 2) ex numero delictorum quae eodem Matrimonio iniuriam inferunt: ita si adulteri sibi Matrimonium promittunt et unus coniugum coniugicidium committit: duplex impedimentum; si adulteri sibi Matrimonium promittunt et communi consilio coniugicidium committunt: triplex impedimentum (adulterium cum promissione, adulterium cum coniugicidio, coniugicidium utroque patrante). Non tamen multiplicatur si plura adulteria cum promissione durante eodem Matrimonio committuntur.

Hoc triplex impedimentum est iuris ecclesiastici, et quidem in secunda et tertia forma indispensabile, saltem si coniugicidium est notorium; nam rarissime dispensat S. Sedes ab impedimento criminis orto ex coniugicidio notorio, raro ab impedimento criminis orto ex coniugicidio occulto. In prima autem forma (adulterium cum promissione vel attentatione Matrimonii) est gradus minoris.

Ex eo quod hoc impedimentum est iuris ecclesiastici, sequitur illud non afficere infideles nisi indirecte, h. e. si complex est baptizatus. Quoad adulterium ergo non requiritur ut pars baptizata sit coniugata, sed sulicit ut pars baptizata sit adultera (propter Matrimonium proprium vel complicitis); quoad coniugicidium autem requiritur ut pars baptizata cooperetur in coniugicidio vel ipsa coniugicidium committat (per se vel per alium). Si ergo habetur adulterium inter baptizatum et non-baptizatum, et solus non-baptizatus machinatur coniugicidium, non habetur impedimentum.

Quaeritur autem in quantum impedimentum afficit neo-baptizatum, qui crimen ante Baptismum commisit. Si crimen totum (et ubi duplex crimen exigitur, utrumque crimen) ante Baptismum commissum fuit, nullum est impedimentum, nisi post Baptismum iteretur, vel saltem scienter protrahatur (attentatio Matrimonii cum cohabitatione). Si vero unus ex duobus actibus ante Baptismum, alter post Baptismum commissus est, probabilius non habetur impedimentum: nam requiritur ut totum crimen commissum sit tempore quo est subiectum legis.

NOTA. 1. In petenda dispensatione casus describatur potius quam numerus impedimentorum: dispensatio concedatur «a casu ut est».

2. Impedimenti criminis suspecti haberi possunt 1) ii de quibus graves rumores sparguntur; 2) ii qui fatentur se tempore prioris Matrimonii adulterium commisisse, praesertim si fatentur se pluries cum eadem persona peccasse; 3) ii qui post mortem coniugis mox volunt Matrimonium inire cum persona eiusdem domus vel familiae.

9. *Consanguinitas.*

565. — In linea recta consanguinitatis, Matrimonium irritum est inter omnes ascendentes et descendentes tum legitimos tum naturales. In linea collateralis irritum est usque ad tertium gradum inclusive (can. 1076).

Explicatur. *In linea recta*: consanguinitas computatur iuxta lineas et gradus.

Linea est series personarum et vocatur *recta*, si personae una ab alia descendunt, vel *collateralis* si non una ab altera descendunt, sed stipem communem habent.

Gradus est mensura distantiae inter consanguineos; in linea recta computantur iuxta numerum generationum ab una persona ad alteram, dempto stipite (can. 96). Cum autem tota linea recta invalidet Matrimonium (etiam in iure civili), non est insistendum. In linea collateralis gradus computantur iuxta numerum generationum ab illa persona quae longius distat a communi stipite, dempto stipite (can. 96).

NOTA. 1. Hic modus computandi est Codicis Iuris Canonici. In quibusdam regionibus autem Codex Civilis diverso modo gradus collaterales computat.

2. In linea collateralī inaequali iuxta C.I.C. pressius indicatur gradus dicendo: (secundus) gradus attingens (tertium) vel (secundus) gradus mixtus cum (tertio).

3. Consanguinitas imperfecta, h. e. in qua non habetur uterque antenatorum communis, sed solum unus (pater, avus, proavus etc. *vel* mater, avia, proavia etc.) eodem modo est impedimentum sicut consanguinitas perfecta.

Fratres qui habent solum patrem communem vocantur: fratres consanguinei; qui habent solam matrem communem: fratres uterini; qui habent utrumque parentem communem: fratres germani.

Tum legitim os tum naturales: consanguinitas enim non tantum oritur ex Matrimonio, sed ex quolibet ortu, etiam illegitimo (ex fornicatione vel adulterio conceptus).

Multiplicitas impedimenti oritur ex eo quod sponsi plures habent stipites communes. Methodus facilior ad inveniendam consanguinitatem, etiam multiplicem, haec est: super nomen sponsi scribantur omnes eius consanguinei in linea recta et in linea collateralī usque ad tertium gradum inclusive; similiter supra nomen sponsae; deinde comparantur duo schemata, utrum et quot nomina communia in ipsis occurrunt: tot erunt stipites communes, tot proinde etiam impedimenta consanguinitatis.

Hoc impedimentum in quantum ducitur usque ad tertium gradum lineae collateralis est iuris ecclesiastici. Iuris naturalis est in quantum dirimit Matrimonium in linea recta, certe in primo gradu, probabilius in tota linea recta; item probabilius (uti probatur ex natura familiae quae coeducationem fratrum et sororum postulat) iuris naturalis est in quantum dirimit Matrimonium in primo gradu collateralī. Unde non-baptizatis non licet inter consanguineos primi gradus collateralis (fratrem et sororem) Matrimonium contrahere; post Matrimonium autem contractum (e. g. in casu occulto) standum est pro valore Matrimonii.

Hoc impedimentum est indispensabile in tota linea recta; item in primo gradu lineae collateralis, etiamsi consanguinitas sit dubia dubio facti (can. 1076, § 3), saltem quoad Matrimonium nondum contractum: in tertio gradu lineae collateralis est minoris gradus.

NOTA. In dispensatione petenda declaranda est etiam multiplicitas consanguinitatis. attamen error seu reticentia alterius impedimenti

eiusdem speciei in aequali vel inferiore gradu non impedit validitatem dispensationis (can. 1052). Methodus securior est casum exponere per arborem genealogicam et dispensationem petere (vel concedere) impedimenti « prout est ».

566. — SCHOLION. *Nomina consanguineorum meorum usque ad tertium gradum.*

Proavus						
Avus			Patruus Magnus		Amita Magna	
Pater E(^0	Patruus	Amita	Consobrinus	Consobrina	Consobrinus	Consobrina
	Patruelis	Amltinus	Sobrinus	Sobrinus	Sobrinus	Sobrinus

II.

Proavus						
Avia			Patruus Magnus		Amita Magna	
Pater E(^O	Patruus	Amita	Consobrinus	Consobrina	Consobrinus	Consobrina
	Patruelis	Amltinus	Sobrinus	Sobrinus	Sobrinus	Sobrinus

III.

Proavus						
Avus			Avunculus Magnus		Matertera Magna	
Mater E(j O	Avunculus	Matertera	Consobrinus	Consobrina	Consobrinus	Consobrina
	Matruelis	Consobrinus	Sobrinus	Sobrinus	Sobrinus	Sobrinus

Proavus						
Avia			Avunculus Magnus		Matertera Magna	
Mater EGO	Avunculus	Matertera	Consobrinus	Consobrina	Consobrinus	Consobrina
	Matruelis	Consobrinus	Sobrinus	Sobrinus	Sobrinus	Sobrinus

10. *Affinitas.*

567. — Affinitas in linea recta dirimit Matrimonium in quolibet gradu; in linea collateralis usque ad secundum gradum inclusive (can. 1077).

Explicatur. Affinitas: est propinquitas personarum orta ex Matrimonio valido, sive rato sive rato non consummato, inter virum et consanguineos uxoris, et inter mulierem et consanguineos mariti (can. 97).

Ita computatur, ut consanguinei viri sint in eadem linea et gradu allines uxoris, et consanguinei mulieris sint in eadem linea et gradu affines mariti (can. 97).

Ex Matrimonio invalido non oritur impedimentum affinitatis, sed publicae honestatis.

Cum radix affinitatis sit Matrimonium validum *baptizatorum*, uti videtur, impedimentum affinitatis non oritur, etiam affinibus baptizatis, ex Matrimonio non-baptizatorum. Ita Ioseph (baptizatus) non impeditur (saltem ex affinitate) ducere viduam non-baptizatam fratris sui non-baptizati. Sed e contra impedimentum affinitatis habetur inter Iosephum (baptizatum) et consanguineas etiam non-baptizatas uxoris suae baptizatae, dummodo Ioseph eiusque uxor tempore Matrimonii sui iam erant baptizati: oritur enim haec affinitas ex Matrimonio baptizatorum, et ita indirecte afficit etiam affines non-baptizatos. In reliquis autem casibus, quando Matrimonium ex quo oritur affinitas, vel in infidelitate initum est vel inter baptizatum et non-baptizatum, disputatur inter Auctores utrum habeatur impedimentum affinitatis et proinde practice non habetur, propter dubium iuris (can. 15).

Pro infidelibus inter se contrahentibus habetur impedimentum affinitatis legis civilis, etiamsi oriatur ex Matrimonio mixto. Ita Titius (paganus) tenetur impedimento affinitatis legis civilis (ubi existit) pro Matrimonio contrahendo cum sorore pagana uxoris suae baptizatae: cum enim uterque nupturientium sit paganus neque directe neque indirecte tenentur lege ecclesiastica.

Multiplicatur impedimentum affinitatis duplici modo: 1) si compars habet cum illa persona multiplicem consanguinitatem; 2) per Matrimonium cum affini multiplicatur cum aliis affinibus.

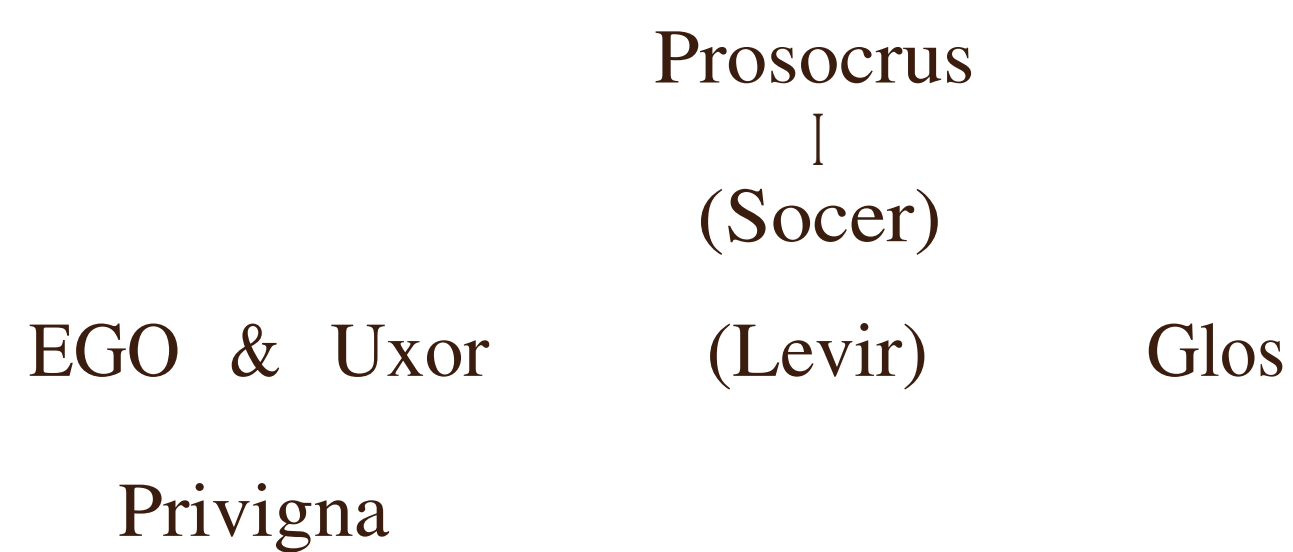
Sicut pro consanguinitate, si multiplex est affinitas, dispensatio etiam debet esse super impedimentum multiplex; attamen valida est dispensatio, etiamsi error fuit in computando gradu vel reticita fuit multiplicitas, dummodo nullum exsistat impedimentum superioris gradus quam super quod dispensatum fuit (can. 1052).

Hoc impedimentum est iuris ecclesiastici, et quidem, si oritur ex Matrimonio consummato, indispensabile in linea recta; in secundo gradu lineae collateralis est gradus minoris.

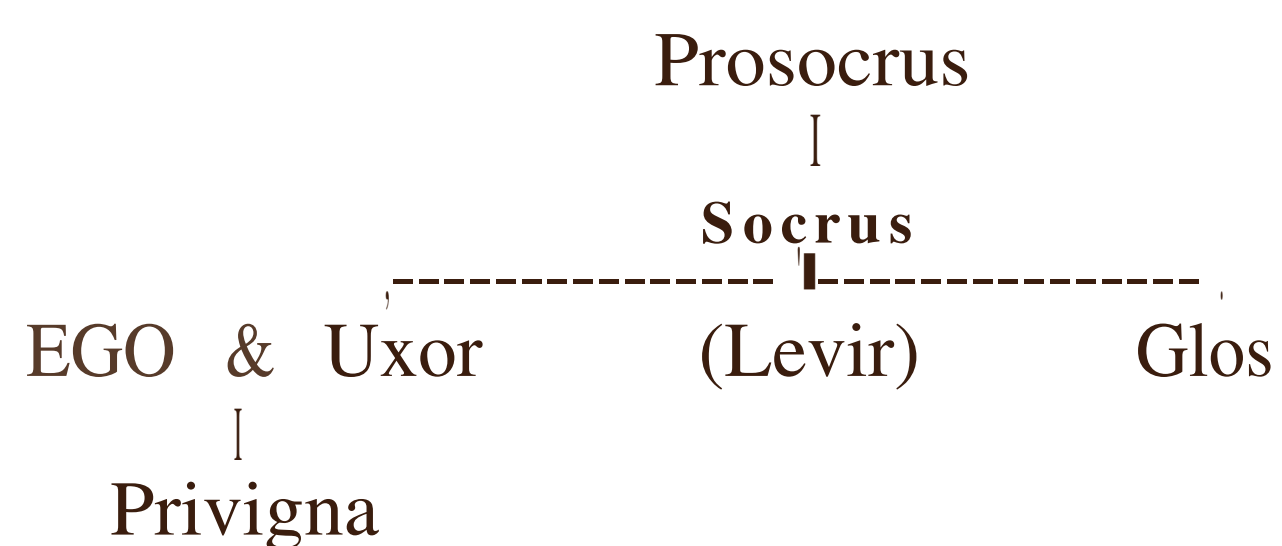
NOTA. In dispensatione petenda declaranda est etiam multiplicitas affinitatis; attamen error seu reticentia alterius impedimenti eiusdem speciei in aequali vel inferiore gradu, non impedit validitatem dispensationis (can. 1052). Methodus securior est casum exponere per arborem genealogicam, et dispensationem petere (vel concedere) impedimenti « prout est ».

568. — SCHOLION. *Nomina affinium meorum usque ad secundum gradum.*

I. Ego vir.

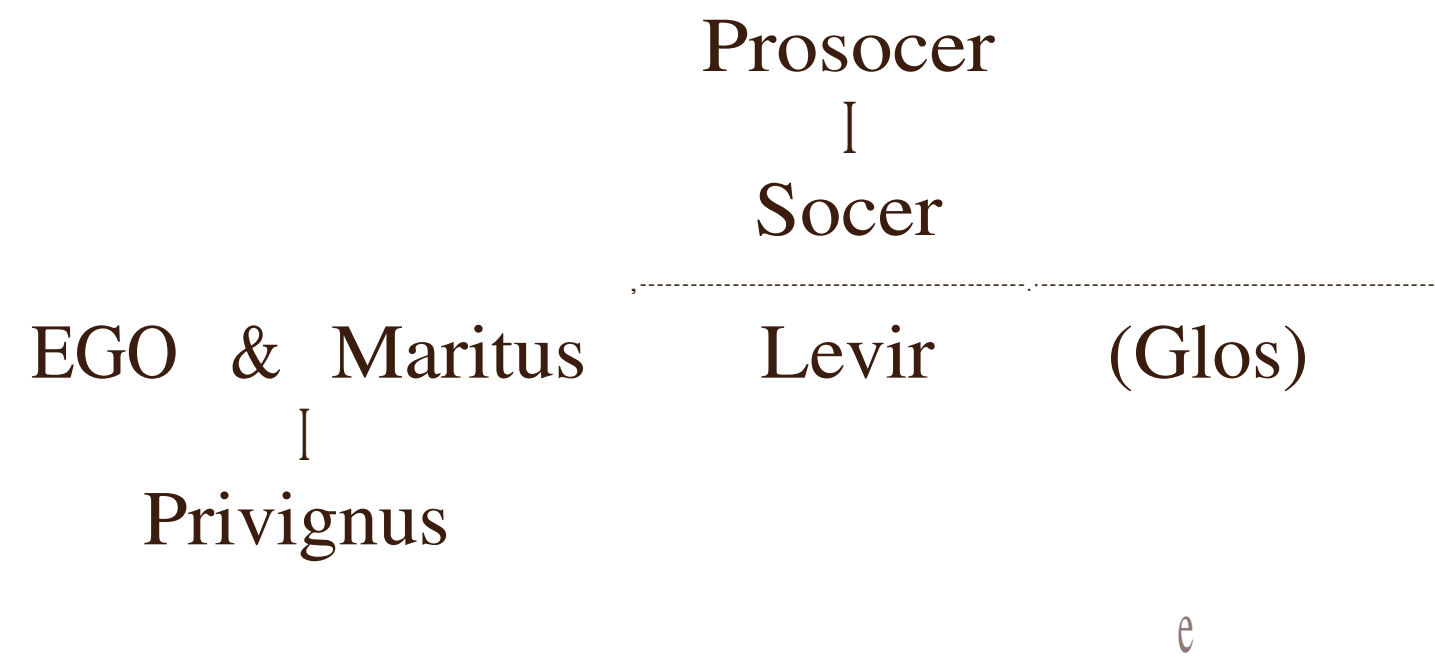

II. Ego vir.

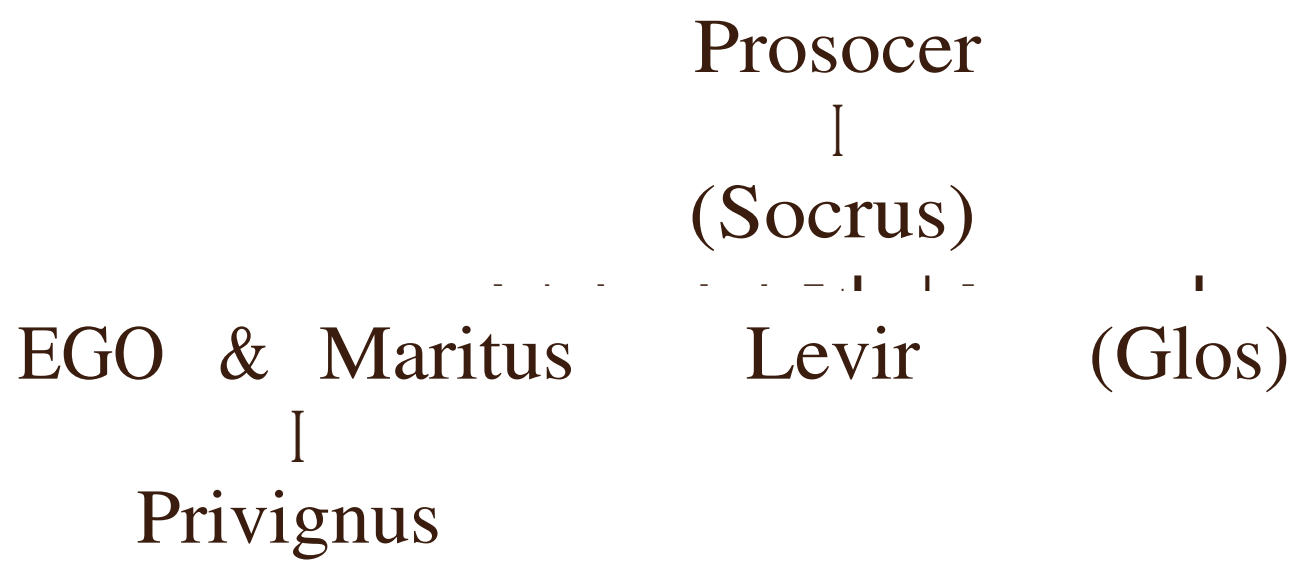

III. Ego mulier.

IV. Ego mulier.

11. Publica honestas.

569. — **Impedimentum publicae honestatis oritur ex Matrimonio invalido, sive consummato sive non, et ex publico et notorio concubinato ; et nuptias dirimit in primo et secundo gradu lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris, et inter muliere et consanguineos viri (can. 1078).**

Explicatur. *Ex Matrimonio invalido*: sive bona sive mala fide invalido, etiam ex concubinato vel Matrimonio invalido duorum non-baptizatorum. Ita Titius (paganus) non potest ducere filiam baptizatam concubinae suae non-baptizatae, sed Titius (paganus) non impeditur ducere filiam non-baptizatam concubinae suae baptizatae: duo enim pagani inter se contrahentes non tenentur hoc impedimento, nisi sit etiam lege civili statutum.

Illi autem qui tenentur ad formam canonicam Matrimonii, et illam formam négligentes Matrimonium civiliter celebrarunt, sed sine cohabitatione, non incurrunt hoc impedimentum (Comm. Int. Cod. 12 Mart. 1929). Ita, si duo baptizati mere civiliter Matrimonium inierunt sed nondum cohabitarunt (secus habetur

impedimentum ex concubinato), potest pseudo-maritus postea ducere matrem vel filiam pseudo-uxoris; si autem iam cohabitaverunt, non potest.

Ex publico et notorio concubinato: concubinatus est vitae (praesertim sexualis) communitas (etsi non semper exclusiva) ad instar vitae coniugalis cum vel sine cohabitatione, mala fide instituta vel saltem mala fide protracta. Ut habeatur impedimentum, hic concubinatus debet esse publicus et notorius, sive notorietate iuris (sententia iudicis) sive notorietate facti.

Unde quaeritur utrum habeatur impedimentum ex concubinato illorum qui ab omnibus habentur legitimi coniuges; e. g. Titius et Sempronia adveniunt in pago et se produnt tanquam legitimi coniuges, dum de facto nunquam Matrimonium inierunt nec inire voluerunt: oriturne ex eo impedimentum publicae honestatis? Non habetur Matrimonium invalidum, cum hoc nunquam inierint. sed concubinatus; hic concubinatus autem, etsi non sit publicus neque notorius qua concubinatus, tamen est publicus et notorius qua vita communis: et hoc videtur sufficere ad impedimentum inducendum.

Hoc impedimentum est iuris ecclesiastici, et quidem, in secundo gradu, gradus minoris.

Hoc impedimentum non valet pro iis qui *solum* ante Baptismum in Matrimonio invalido vel in concubinato publico et notorio vixerunt, quia tunc nondum erant subiectum legis.

Hoc impedimentum cessat solum per dispensationem, non per dissolutionem Matrimonii invalidi vel concubinatus.

NOTA. Cum hoc impedimentum datum sit etiam propter periculum Matrimonii inter consanguineos in linea recta, attendendum est ad hoc periculum in dispensatione concedenda.

12. Cognatio spiritualis.

570. — Ea tantum cognatio spiritualis Matrimoniui¹¹ irritat, quae intercedit inter baptizatum et baptizantem et inter baptizatum et patrinum (can. 1079).

Explicatur. *Tantum*: ergo cognatio spiritualis oriens ex Sacramento Confirmationis (cf. n. 130), non inducit impedimentum.

Baptizatum : Baptismus sit validus, sive solemnis sive privatus.

Baptizantem : dummodo ipse sit baptizatus tempore quo baptizat; si dubie est baptizatus, dubium est impedimentum.

Etsi in Codice non habeatur, tamen, ut videtur, cum morali certitudine dicere possumus, ex analogia cum iis quae pro patrino statuta sunt, cognationem spiritualem, et proinde impedimentum, non oriri ex Baptismo dubio et ex Baptismo sub conditione iterato, nisi idem sit baptizans in utroque Baptismo, ita ut certe semel valide baptizaverit.

Patrinum : iterato Baptismo sub conditione, neque patrinus qui priori Baptismo adfuit, neque qui posteriori, cognationem spiritualem, et proinde impedimentum, contrahit, nisi idem patrinus in utroque Baptismo adhibitus fuerit (can. 763, § 2).

Uti patet, requiritur etiam ut patrinus saltem per procuratorem munere suo valide functus sit (vide n. 95).

Hoc impedimentum est iuris ecclesiastici, et quidem minoris gradus.

13. *Cognatio legalis.*

571. — Qui lege civili ad nuptias inter se ineundas inhabiles habentur ob cognationem legalem ex adoptione ortam, nequeunt vi iuris canonici Matrimonium inter se valide contrahere (can. 1080).

Explicatur. Ecclesia agnoscit, et proinde pro fidelibus legem facit, quidquid lex civilis relate ad validitatem vel liceitatem Matrimonii inter adoptantes et adoptatos statuit. Nam can. 1059 idem dicit de liceitate quod hic dicitur de validitate. Unde in hac re unice lex civilis consideranda est, quae proinde valet pro omnibus hominibus, baptizatis et non-baptizatis (exceptis forsan baptizatis in Ecclesia Orientali).

Ubi existit hoc impedimentum civile, fit etiam verum impedimentum ecclesiasticum, ita ut sola dispensatio ab auctoritate civili obtenta pro baptizatis non sufficiat, imo ad validitatem Matrimonii non requiratur, sed requiritur et sufficit pro baptizatis dispensatio ab auctoritate ecclesiastica impertita.

NOTA. Ubi lex civilis statueret impedimentum inter tutorem et pupillam vel inter tutricem et pupillum, hoc impedimentum non fit impedimentum legis ecclesiasticae, et proinde pro baptizatis non est impedimentum.

§ 4. IMPEDIMENTA IMPEDIENTIA

572. — NOTIO. *Impedimentum impediens est circumstantia quae celebrationem Matrimonii reddit illicitam.*

Explicatur. Circumstantia: sunt plures circumstantiae quae reddunt Matrimonium illicitum: defectus cuiusvis requisiti in subiecto (cf. n. 547 ss.); tres autem a Codice citantur tanquam impedimenta impedientia: de his solis hic agimus.

Divisio. Eaedem divisiones valent quae supra pro impedimentis dirimentibus attulimus.

Subiectum. Idem dicendum ac supra de impedimentis dirimentibus.

EFFICACIA. — 1. *Impedimentum impediens Matrimonium validum relinquit, sed graviter illicitum.*

Explicatur. Matrimonium: si impedimentum est absolutum, omne Matrimonium illicitum reddit; si est relativum, tale Matrimonium illicitum reddit.

Illicitum: cum tali impedimento Matrimonium inire est peccatum mortale; quidquid autem a peccato mortali excusat (e. g. ignorantia invincibilis) excusat etiam ab his impedimentis.

2. *Impedimentum dubium (sive dubio iuris sive dubio facti) non obligat.*

Si enim impedimentum dubium est, libertas est probabilis, ergo practice tuta (vol. I, n. 145).

DISPENSATIO. Quae supra dicta sunt de dispensatione ab impedimento dirimente, n. 523-536, omnia valent etiam de impedimento impediante.

1. *Votum.*

573. — Matrimonium impedit votum simplex virginitatis, castitatis perfectae, non nubendi, suscipiendi Ordines Sacros, et amplectendi statum religiosum (can. 1058).

Explicatur. Impedit: nullum votum simplex irritat Matrimonium nisi irritatio speciali Sedis Apostolicae praescripto pro aliquibus statuta fuerit (can. 1058, §2): de his vide supra, n. 562; uti patet votum temporale impedit tantummodo quamdiu perdurat.

Votum simplex: opponitur voto solemni seu professioni solemni, quae constituit impedimentum dirimens (cf. n. 562); includit autem non tantum vota simplicia in Ordine vel Congregatione religiosa seu vota publica, sed etiam votum privatum, cuius obiectum sit unum ex sequentibus.

Votum potest esse absolutum vel conditionatum, perpetuum vel temporale, dummodo sit verum votum (et non tantum desiderium) ab ipso vovente saltem interne emissum.

Virginitatis: est votum abstinendi a primo actu luxuriae consummatae, ita ut per primum actum luxuriae consummatae votum evanescat; potest observari etiam intra Matrimonium (de consensu coniugis: vide n. 509); unde Matrimonium non impedit per se (seu ex lege naturali), sed ex lege ecclesiastica: qui ergo tale votum emisit et vult Matrimonium inire et tamen votum servare, indiget dispensatione non a voto, sed ab impedimento.

NOTA. Per votum virginitatis plerumque intelligitur idem ac votum perfectae castitatis: videndum ergo est quid vovens intenderit.

Castitatis perfectae: est votum pro toto tempore voti abstinendi ab omni actu voluntario luxuriae completae et incompletae; potest observari etiam intra Matrimonium (de consensu coniugis: n. 509); unde Matrimonium non impedit per se (seu ex lege naturali), sed ex lege ecclesiastica: qui ergo tale votum emisit et vult Matrimonium inire et tamen votum servare, indiget dispensatione non a voto, sed ab impedimento.

Non nubendi: hoc votum ex natura sua opponitur Matrimonii celebrationi; ipsa celebratione votum laeditur, sed etiam evanescit vel saltem suspenditur, ita ut actus coniugalis non sit illicitus.

Suscipiendi Ordines Sacros: cum susceptio Ordinum per Matrimonium impediatur ex lege ecclesiastica, tale votum prohibet celebrationem Matrimonii, non vero usum Matrimonii sic illicite celebrati.

Amplectendi statum religiosum: seu ingrediendi aliquem Ordinem vel Congregationem religiosam; hoc votum etiam implicite prohibet celebrationem Matrimonii, non vero usum Matrimonii illicite initi.

Hoc impedimentum cessare potest sive lapsu temporis (si votum fuit temporarium), sive per absolutionem a voto, sive per dispensationem ab impedimento stante voto (si agitur de voto cum Matrimonio non incompatibili virginitatis et castitatis perfectae).

Hoc impedimentum est iuris naturalis ubi votum ex suo ipso obiecto Matrimonio obstat; est iuris ecclesiastici ubi votum ex ipso suo obiecto Matrimonio non obstat.

2. *Cognatio legalis.*

574. — In iis regionibus ubi lege civili legalis cognatio, ex adoptione orta, nuptias reddit illicitas, iure quoque canonico Matrimonium illicitum est (can. 1059).

Explicationes vide supra, n. 571.

3. *Mixta religio.*

575. — Severissime Ecclesia ubique prohibet ne Matrimonia ineatur inter duas personas baptizatas, quarum altera sit catholica, altera vero sectae haereticae aut schismaticae adscripta; quodsi adsit perversionis periculum coniugis catholici et prolis, coniugium ipsa etiam lege divina vetatur.

Explicatur. *Baptizatas*: si pars haeretica non est valide baptizata, non habetur mixta religio, sed disparitas cultus (cf. n. 560); si pars haeretica dubie est baptizata (et non potest rebaptizari vel non vult in Ecclesia Catholica rebaptizari), standum est pro valore Matrimonii usquedum Baptismus probetur invalidus, vel danda est (ad cautelam) dispensatio ab impedimento disparitatis cultus simul cum dispensatione ab impedimento mixtae religionis.

Catholica: requiritur ut tempore Matrimonii ad Ecclesiam Catholicam pertineat, etiamsi cultum catholicum practice non exerceat, dummodo nulli sectae haereticae vel schismaticae vel atheisticae sit adscriptus: tunc enim non censetur catholicus.

Sectae haereticae aut schismaticae : sectae haereticae aequiparatur secta atheistica (Comm. Int. Cod. 30 Iui. 1934); requiritur ut tempore Matrimonii sit sectae adscriptus, etiamsi sit catholice baptizatus: adscriptus autem censetur etiam qui palam cultum illius sectae colit, ita ut publice tanquam huic sectae adhaerens sit notus; similiter qui, huic sectae adscriptus, cultum eius practice non exercet tanquam sine religione esset; non tamen videtur huic impedimento locus esse (etsi Matrimonium possit ex iure divino esse prohibitum) si baptizatus sive in Ecclesia Catholica sive in haeresi vel schismate, transit ad religionem iudaicam vel mahometanam vel paganam. Neque habetur impedimentum ecclesiasticum si est quasi privatim haereticus vel atheista, quin sit cuidam sectae adscriptus.

Hoc impedimentum est iuris ecclesiastici, quatenus etiam praeter periculum perversionis tale Matrimonium prohibet; quatenus vero Matrimonium propter periculum perversionis prohibetur, est iuris naturalis.

Ad hoc periculum efficacius removendum Ecclesia recusat dispensationem ab hoc impedimento concedere (et proinde nullus inferior valide dispensare valet) nisi adsint iustae ac graves causae, et coniux acatholicus cautionem praestet de amovendo a coniuge catholico perversionis periculo, et uterque coniux de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda, et nonnisi moralis habeatur certitudo de cautionum implemento (can. 1061). Formulam harum cautionum vide *Facultates*, p. 150.

Hae cautiones ita exarandae sunt, ut etiam vi legum civilium vigentium in loco actualis vel (si forte alio discessuri praevidentur) futurae commorationis, nemo valeat earum executionem praepedire (ad val. dispensationis: S. Off. 14 Ian. 1932).

Hae cautiones regulariter in scriptis exigantur (can. 1061, § 2). Vide etiam supra, n. 560, Nota.

NOTA. 1. Etsi ab Ecclesia obtenta sit dispensatio super impedimento mixtae religionis, coniuges nequeunt, vel ante vel post Matrimonium coram Ecclesia initum, adire quoque, sive per se sive per procuratorem, ministrum acatholicum uti sacris addictum, ad matrimonialem consensum praestandum vel renovandum. Si parochus certe noverit sponsos hanc legem violaturos esse vel iam violasse, eorum Matrimonio ne assistat nisi ex gravissimis causis, remoto

scandalo et consulto prius Ordinario. Non improbat tamen quod, lege civili iubente, coniuges se sistant etiam coram ministro acatholico, officialis civilis tantum munere fungente, idque ad actum civilem dumtaxat explendum, effectuum civilium gratia (can. 1063).
 2. Ordinarii alique animarum pastores fideles a mixtis nuptiis, quantum possunt, absterreant; si eas impedire non valent, omni studio curent ne contra Dei et Ecclesiae leges contrahantur; mixtis nuptiis celebratis sive in proprio sive in alieno territorio, sedulo invigilent ut coniuges promissiones factas fideliter impleant (can. 1064).

576. — **SCHOLION.** *De Matrimonio cum publice indignis.*

Etsi Ecclesia non prohibeat omne Matrimonium cum publice indignis, tamen vult ut ab eo omnes absterreantur, etiamsi periculum perversionis non adsit; et hoc iure quidem merito, propter infirmitatem vitae quam tale Matrimonium inducit cum publice indignis, et propter periculum perversionis quod non potest omnino deesse.

Quare can. 1065: Absterreantur quoque fideles a Matrimonio contrahendo cum iis qui notorie aut catholicam fidem abiecerunt, etsi ad sectam acatholicam non transierint, aut societatibus ab Ecclesia damnatis adscripti sunt. Parochus praedictis nuptiis ne assistat, nisi consulto Ordinario, qui, inspectis omnibus rei adiunctis, ei permittere poterit ut Matrimonio intersit, dummodo urgeat gravis causa et pro suo prudenti arbitrio Ordinarius iudicet satis cautum esse catholicae educationi universae proles et remotioni periculi perversionis alterius coniugis.

His autem explicite adnumerantur qui communistarum doctrinam materialisticam et antichristianam profitentur, et imprimis qui eam defendunt vel propagant. Ipso facto incurrunt excommunicationem speciali modo Sedi Apostolicae reservatam (S. Off. 1 Iui. 1949); imo in Matrimonio eorum requirendae sunt cautiones ut in Matrimonio mixto (n. 560; S. Off. 11 Aug. 1949).

Quodsi de facto adsit periculum perversionis sive pro ipso coniuge sive pro prole, ex iure divino iam oritur impedimentum impediens.

Ar t . 6

DE CAEREMONIIS

A. *IPSA MATRIMONII CELEBRATIO*

577. — I. In Matrimonio catholicorum servandae sunt caeremoniae in libris ritualibus praescriptae.

Explicatur. *In Matrimonio catholicorum*: supponitur Matrimonium celebrari cum assistentia sacerdotis (etiam non-delegati: cf. n. 505-506). In Matrimonio enim coram solis testibus sine sacerdote, nullae caeremoniae liturgicae adhibendae sunt, sed solae fiant interrogationes, nisi Ordinarius certas caeremonias pro illo casu praescripserit. Decet tunc servare formam a S.C.P.F. in Instructione ad Vicarios Apostolicos Sinenses 23 lun. 1830 descriptam:

« Parentes duos testes eligant (qui etiam a Vicario Apostolico vel a Missionario designari possunt), qui una cum sponso et sponsa eorumque propinquis, ad ecclesiam loci se conferentes, flexis genibus, consuetos fidei, spei, caritatis et contritionis actus recitent, sicque sponsus et sponsa ad contrahendum rite se disponant.

Post haec surgentes sponsus et sponsa coram praedictis testibus per verba de praesenti mutuum exprimunt consensum, et post gratias Deo actas domum revertuntur. Si autem ad ecclesiam ire nequeant, in privatis domibus praedicta observentur. Post ea vero, data opportunitate, et novi sponsi et testes Missionarium adeant, ut ipsi de Matrimonio rite inito legitime constet, et ab eodem benedictionem accipiant ».

In libris ritualibus: pro ritu romano est *Rituale Romanum*, Tit. VIII, c. II, vel « aliae laudabiles consuetudines et caeremoniae » (ib., n. 6).

NOTA. 1. Interrogationes fiant in lingua vernacula.

2. Coniunctionem manuum nupturientium omittere, est usus tolerabilis, si moribus popularibus nimis repugnaret; attamen paulatim

inducatur ad observantiam etiam huius rubricae Ritualis Romani (S. Off. 30 Iui. 1890).

3. Anulus semper benedicitur, etiamsi iam in priori Matrimonio sit benedictus, vel si e. g. pro pauperibus adhibetur anulus communis ab ipso sacerdote allatus. Materia anuli non est praescripta.

4. Quando plures simul copulantur, preces inde a benedictione anuli possunt semel dici in plurali; quae autem praecedunt debent pro qualibet copulatione repeti.

578. — II. Benedictio danda est etiam super Matrimoniu:^H iam antea valide sine assistentia sacerdotis contractum; incipit a benedictione anuli.

Fideles qui coram solis testibus Matrimonium contraxerunt, valde hortandi sunt ut, quando sacerdos venit, benedictionem Matrimonii petant; ita pluries respondit S. Sedes, et S.C.P.F. 20 Febr. 1801 et 27 Ian. 1805, respondit hoc non tantum de solemni benedictione quae in Missali habetur, esse intelligendum, sed etiam de benedictione anuli.

Coniuges vero qui in infidelitate Matrimonium validum contraxerunt et post Baptismum benedictionem Matrimonii petunt, valde laudandi sunt, non tamen adstringendi (S. Oil. 20 Iun. 1860).

NOTA. Sedulo tamen instruendi sunt fideles hanc suppletionem benedictionis non pertinere ad validitatem Matrimonii (*Rit. Rom.*, Tit. VIII, c. I, n. 17).

579. — III. In Matrimoniis mixtis (etiam cum dispensatione initis) omnes sacri ritus omittendi sunt, interrogatio autem facienda est iuxta praescriptum. Si autem Ordinarius aliquos ritus in casu speciali permitteret, Missa tamen semper prohibetur, non tantum Missa votiva pro Sponsis sed quaelibet Missa quae ut complementum caeremoniae matrimonialis haberi possit (can. 1102; Comm. Int. Cod. 10 Nov. 1925). Vide infra, n. 583.

B. BENEDICTIO SOLEMNIS

580. — Praeter ipsam celebrationem Matrimonii quae lit extra Missam (generatim ante Missam, ubi potest), habetur caeremonia solcmnis benedictionis intra Missam (quae tamen, ex speciali facultate, etiam extra Missam dari potest).

I. Parochus curet ut sponsi benedictionem solemnem Matrimonii accipiant (can. 1101).

Explicatur. *Benedictionem solemnem*: est illa quae invenitur in Missali Romano, in Missa votiva pro Sponsis (duae orationes post Pater Noster, et tertia post *Ite Missa est*, vel *Benedicamus Domino*).

NOTA. Alia formula invenitur in *Rit. Rom.*, Tit. VIII, c. III, adhibenda si ex speciali facultate extra Missam dari potest (cf. *Facultates*, p. 108).

Haec benedictio sollemnis dari potest etiam postquam iam diu vixerint in Matrimonio (can. 1101), sed nunquam dari potest (nisi ex facultate speciali) si sponsa eam in prioribus nuptiis iam recepit. Danda non est si Matrimonium per procuratorem contrahitur (saltem per procuratorem ex parte sponsae), sed expectandum est usquedum ipsi sponsi eam recipere possint.

Coniuges qui in infidelitate Matrimonium validum inierunt, et post Baptismum benedictionem solemnem petunt, valde laudandi sunt, non tamen adstringendi (S. Off. 20 lun. 1860).

Si plura Matrimonia sunt benedicenda, tres orationes semel tantum dicuntur, nec quidquam in eis mutatur.

581. — II. Illam solemnem benedictionem dare potest, per se vel per alium, ille tantum sacerdos qui valide et licite Matrimonio potest assistere (can. 1101).

Explicatur. *Ille tantum*: quisnam possit valide et licite assistere, vide supra, n. 542 ss.; uti patet, includitur etiam sacerdos valide delegatus. Alius sacerdos non potest illam benedictionem dare nisi de mandato illius qui potest valide et licite assistere. Qui illam benedictionem dat, non necessario debet esse ille qui Matrimonio de facto assistit vel astitit. Si autem intra Missam datur, debet ille qui benedictionem daturus est, etiam Missam celebrare.

582. — III. Si rubricae permittunt, pro benedictione solemni in Missa celebretur Missa votiva pro Sponsis.

Explicatur. *Celebretur*; non tamen tenetur celebrans applicare pro sponsis, nisi stipendium dederint.

Pro Sponsis: si haec a rubricis prohibetur, dicatur Missa diei cum commemoratione pro Sponsis sub unica conclusione. In Missis Defunctorum tamen prohibetur tum commemoratio tum ipsa benedictio.

583. — IV. In Matrimoniis mixtis (etiam cum dispensatione initis) non tantum haec benedictio, sed omnis Missa prohibetur.

Explicatur. *Omnis Missa*: non tamen prohibetur quominus Missa solita pro populo hac hora celebretur; nec prohibetur quominus sponsi huic Missae intersint, sed non potest eis locus specialis parari sicut secus pro sponsis fieri solet, vel aliquid aliud fieri ex quo appareat illam Missam ad solemnitatem Matrimonii pertinere.

Ar t . 7

DE TEMPORE ET LOCO

§ 1. DE TEMPORE

A. IPSIUS CELEBRATIONIS

584. — I. Matrimonium quolibet anni tempore contrahi potest (can. 1108).

Convenit tamen ut tempore clauso, h. e. a prima Dominica Adventus ad Nativitatem Domini inclusive et a Feria IV Cinerum ad Dominicam Paschatis inclusive, non contrahatur, quia festa externa quae Matrimonii celebrationem comitantur, spiritui paenitentiae huius temporis non conveniunt. Quare, si tamen celebratur, monendi sunt sponsi ut saltem a nimia pompa abstineant (can. 1108).

NOTA. Celebrati Matrimonii statim certior faciendus est parochus loci ubi sponsi baptizati sunt, ut in libro baptizatorum suo loco notetur. Haec obligatio imprimis gravat in parochum vel sacerdotem qui

Matrimonio assistit. Si autem nullus sacerdos assistit (n. 506), parochum loci Baptismatis quamprimum certiore facere tenentur ipsi sponsi.

II. Matrimonium convenienter celebratur ante Missam, ut possit statim sequi solemnis benedictio.

B. SOLEMNIS BENEDICTIONIS

585. — I. Benedictio solemnis, nisi habeatur facultas a S. Sede, semper danda est durante Missa.

Quoad Facultatem specialem, vide *Facultates*, p. 108.

II. Benedictio solemnis, nisi habeatur facultas a S. Sede vel licentia Ordinarii loci, dari nequit tempore clauso.

Explicatur. Facultas: vide ut supra.

Licentia: quam iusta de causa dare potest. Monendi autem tunc sunt sponsi ut a nimia pompa absterneant (can. 1108).

Tempore clauso: h. e. a prima Dominica Adventus ad Nativitatem Domini inclusive et a Feria IV Cinerum ad Dominicam Paschatis inclusive.

§ 2. LOCUS

586. — 1. Matrimonium inter catholicos celebretur in ecclesia paroeciali vel de licentia parochi, in alia ecclesia vel oratorio publico vel semipublico (can. 1109); in ecclesiis vel oratoriis Seminarii vel religiosarum nonnisi urgente necessitate, de licentia Ordinarii.

In aedibus privatis celebrari potest solum de licentia Ordinarii loci in extraordinario aliquo casu, accedente iusta et rationabili causa.

2. Matrimonia mixta extra ecclesiam (e. g. in sacristia) celebrentur; quodsi Ordinarius prudenter iudicet id servari non posse quin graviora oriantur mala, prudenti eius arbitrio committitur hac super re dispensare, lirina tamen prohibitione celebrandi ritus liturgicos (cf. n. 579. 583).

APPLICATIO

APPLICATIO

Sacramentum hoc magnum est (Eph. 5,32).

Matrimonium minime est institutum in quo homines possint vivere secundum instinctus suos magis animales. Matrimonium Christianum est institutum in quo duo se invicem complentes, se invicem adiuvantes, se invicem ad Deum ducentes, fiunt una caro ad digne cooperandum cum Deo in creatione novi hominis : nullibi, in toto ordine naturali, homo tam intime cooperatur cum Deo, quam ubi Deum quasi compellit ad novam animam creandam.

Matrimonium Christianum est institutum in quo novus homo ducitur ad Deum : ibi etiam in ordine naturae introducitur principium a Christo datum : pro eis sanctifico meipsum : iuxta leges enim haereditatis corporalis parentes filiis suis praeparant fundamentum favorabile vel infavorabile pro vita sancta, prout ipsi parentes virtutem colunt vel vitiis indulgent ; per bonum exemplum sanctae vitae parentes quasi illuminant viam filiorum : exempla trahunt ; per bonam educationem et instructionem in moribus sanctis et in sancta doctrina, gressus filiorum dirigunt in viam salutis et pacis.

Matrimonium Christianum est institutum in quo duo, maritus et uxor facti una caro et unus spiritus, se invicem adiuvant, se invicem hortantur, se invicem ducunt in vitam beatam, inchoatam in terris, perfectam in coelo ; in vitam sanctam et acceptabilem apud Deum ; in vitam meritoriam et fructuosam in aeternum.

Si omnes intelligerent hunc altum conceptum Matrimonii, quantum mutaretur facies terrae : meum officium sacerdotale est curare ut omnes, praesertim iuventus qui ad Matrimonium se praeparat, ita de illo sentiant.

CAPUT IX

DE SACRIFICIO MISSAE

Etsi Missae Sacrificium non sit Sacramentum, merito tamen de illo Sacrificio caput quasi suppletorium parti sacramentariae additur, tum propter eius intimam relationem cum Sacramento Eucharistiae seu S. Communionem, tum quia ab omnibus Auctoribus in hac parte inseri solet, tum etiam quia nullus alius locus aptior in Theologia Morali inveniri potest pro tractatu de illo augustissimo Sacrificio, circa quod multae normae agendi speciales tradendae sunt.

Ar t . 1

NATURA

§ 1. NOTIO

587. — DEFINITIO. Missa est verum et unicum Sacrificium Novae Legis, incruenta renovatio Sacrificii Crucis, quo Christus seipsum in forma eucharistica per ministerium celebrantis, Patri Coelesti iterum offert in adorationem et gratiarum actionem et in propitiationem pro vivis et defunctis.

Explicatur. Verum Sacrificium : quid ad verum Sacrificium requiratur, disputatur in Theologia Dogmatica; sulticit hic significare Missam esse verum ac proprie dictum Sacrificium.

Unicum : ita ut omne aliud verum Sacrificium in Nova Lege

prohibeatur; non tamen prohibentur sacrificia improprie dicta, quibus homo seipsum vel aliquam rem servitio Dei devovet, vel imo quosdam dolores vel tribulationes patienter propter amorem Dei tolerat (vol. II, n. 47 ss.).

Incruenta renovatio: Sacrificium Missae necessario dicit relationem ad Sacrificium Crucis; non autem est merum symbolum Sacrificii Crucis, neque mera repraesentatio (sicut repraesentatio scenica), sed est vera renovatio, ita ut victima Sacrificii Crucis qua talis in Sacrificio Missae iterum Patri offeratur. Non quidem addit nova merita meritis Christi in Cruce, e contra, omnem virtutem suam et omne meritum habet ex virtute et meritis Sacrificii Crucis, quae hic, in renovatione oblationis, specialiter applicantur determinatis animis.

Christus seipsum: idem Christus, Deus et Homo, qui ante 19 saecula in terris vixit et mortuus est; sicut in Sacrificio Crucis seipsum obtulit, ita etiam in Sacrificio Missae idem Christus seipsum offert.

In forma eucharistica: h. e. sub speciebus panis et vini vere et realiter praesens in sua natura humana et divina.

Per ministerium celebrantis: in Sacrificio Crucis usus est ministerio carnificum, hic utitur ministerio celebrantis, modo tamen omnino diverso: nam ibi manus carnificum adhibuit *unice* ad actionem externam immolationis, dum ipse solus oblationem Sacrificii perfecit; hic autem manus sacerdotis non tantum ad actionem externam adhibet, sed ipse sacerdos celebrans oblationi Sacrificii ita associatur, ut et ipse vere sacrificator hic dici possit ac debeat simul cum Christo.

In adorationem...: indicantur fructus Sacrificii Missae et subiectum cui applicantur. Quatuor fructus Sacrificii, latreuticus, eucharisticus (seu gratiarum actionis), impetrationis et propitiationis, semper intenduntur et obtinentur a Christo offerente et ab Ecclesia offerente; sed praeter hoc unus vel plures horum finium etiam intendi possunt a sacerdote celebrante: hoc dicitur applicatio Missae seu fructuum Missae. De hoc plura infra, n. 597-600.

§ 2. PARTES

588. — Theologi non concordant in determinando elementa essentialia Sacrificii Missae. Possunt in toto ritu distingui partes sequentes :

1. *Ab initio usque ad Offertorium* : sunt orationes et instructiones praeviae quae ad ipsum Sacrificium stricte non pertinent.

NOTA. Ad Missam autem pertinent! quare praeceptum « audiendi Missam » eas includit, ita ut qui iis non assistit, praecepto non satisfacit (vol. II, n. 117).

2. *Offertorium* : est oblatio panis et vini quae in Corpus et Sanguinem Domini sunt mutanda: haec oblatio est ergo praeparatio Sacrificii, sed ipsum Sacrificium nondum constituit; est tamen pars integrans, nunquam omittenda, sed saltem breviter et mentaliter facienda, etiam si post Offertorium, materiae oblatae propter aliquem defectum reiectae, alia substituitur.

3. *Praefatio* : quae est cantus gratiarum actionis antequam Sacrificium stricte dictum incipiat.

4. *Canon* : in qua ipsa oblatio fit: est ergo pars essentialis. Disputatur autem inter Theologos utrum totus Canon pertineat ad essentiam Missae an sola Consecratio quae fit durante Canone. Generatim tenent Theologi solam Consecrationem, et quidem duplicem (panis *et* vini) constituere essentiam Sacrificii, sed eorum argumenta non videntur sufficientia. Consecratio est praeparatio seu adductio Victimae, sed rationem Sacrificii non continet: quare potius totum Canonem dicimus ad essentiam Sacrificii Missae pertinere. Hoc disputandum est in Theologia Dogmatica.

5. *Communio* : quae est complementum Sacrificii. Sunt Theologi qui tenent etiam Communionem esse partem essentialem Sacrificii. Hoc autem non videtur probabile; sed potius Communio est pars integrans, similiter nunquam omittenda.

6. *Post Communionem* : brevis gratiarum actio pro Sacrificio oblato et Communionem recepta.

589. — COROLLARIA PRACTICA. 1. Cum Offertorium sit pars integrans nunquam omittenda, si una materia (sive panis sive

vinum) post oblationem apparet fuisse inepta et nova materia (alia hostia, novum vinum) assumitur, iteranda est huius materiae oblatio saltem breviter et mentaliter, antequam ad Consecrationem procedatur.

2. Cum multi Auctores teneant essentiam Sacrificii consistere in Consecratione, et quidem in duplici Consecratione (panis et vini), practice standum est ad illam applicationem (cf. n. 598) Missae, quae saltem ante secundam Consecrationem facta est, quia per hanc Consecrationem, iuxta hos Auctores, Sacrificium completum est, et applicatio post completum Sacrificium fieri non potest.

3. Cum Communio sit complementum necessarium Sacrificii, Sacerdos in Missa semper S. Communionem recipere debet, et quidem de propriis oblatis in hoc Sacrificio. Quare nunquam licet, ad mutandam S. Hostiam pro Expositione Ssmi asservandam, noviter consecratam in lunulam ponere et antiquam consummare, sed debent in casu duae hostiae consecrari, quarum una etiam in eadem Missa consummetur.

Ex eodem motivo etiam graviter praescribit Ecclesia, ut S. Hostiae pro communionem fidelium consecratae in altari maneant usque ad Communionem sacerdotis, excepto solo casu extremae necessitatis, quo secus moribundus sine S. Communionem moreretur.

4. Si quandoque Sacrificium post unam saltem Consecrationem interrumpi vel abrumpi contingat, tenetur ipse sacerdos, vel si ipse non potest, quilibet alius sacerdos, etiam non-ieiunus, illud complere (cf. n. 590).

5. Multi Auctores, ex eo quod duplicem Consecrationem dicunt ad essentiam Sacrificii necessariam (cf. n. 291), concludunt Missam in qua deprehenditur una materia fuisse invalida et quae suppleri non potest, esse invalidam, et proinde non sufficere ad satisfaciendum obligationi celebrandi (cf. n. 610 ss.).

NOTA. Attamen dici potest etiam, tali Missa, utpote probabiliter valida, probabiliter etiam obligationi celebrandi satisfactum esse. Atqui obligatio cui probabiliter satisfactum est, non amplius obligat (vol. I, n. 149).

§ 3. QUALITATES

1. *Integrum*.

590. — Sacrificium Missae celebrari debet integrum.

Explicatur. *Integrum*: hoc ante omnia significat quod totus ritus celebrationis integre observandus est. Si autem gravis ratio habetur, uti periculum ne sacerdos Sacrificium complere nequeat, ante primam Consecrationem Sacrificium abrumpendum est; post Consecrationem vero ritus accelerari debet, e. g. omittendo orationes minoris momenti, imo, si necessitas urget, statim S. Communionem sumendo, reliquis omissis.

Integrum significat etiam Sacrificium Missae, si celebrans illud post primam Consecrationem abrumpere cogatur (h. e. ita ut non possit illud mox complere), quamprimum a quolibet alio sacerdote, etiam non ieiuno, complendum esse, dummodo adhuc habeatur continuitas, de qua infra, n. 594.

Probatur. *Missale Romanum*, De Defectibus, X, 2: Si sacerdote celebrante violetur ecclesia ante Canonem, dimittatur Missa; si post (inceptum) Canonem, non dimittatur. Si timeatur incursus hostium, vel alluvionis, vel ruina loci ubi celebratur, ante Consecrationem dimittatur Missa; post Consecrationem vero sacerdos accelerare poterit sumptionem Sacramenti, omissis omnibus aliis.

Ib., 3: Si sacerdos ante Consecrationem graviter infirmetur, vel in syncopem inciderit aut moriatur, praetermittitur Missa. Si post Consecrationem Corporis tantum, ante Consecrationem Sanguinis, vel utroque consecrato id accidit, Missa per alium sacerdotem expleatur ab eo loco ubi ille desiit, et in casu necessitatis etiam per non ieiunum. Si autem non obierit, sed fuerit infirmus, adeo tamen ut possit communicare, et non adsit alia Hostia consecrata, sacerdos qui Missam supplet, dividat Hostiam et unam partem praebeat infirmo, aliam ipse sumat. Si autem semiprolata forma Corporis obiit sacerdos, quia non est facta Consecratio, non est necesse ut Missa per alium suppleatur. Si vero obierit semiprolata forma Sanguinis, tunc alter prosequatur Missam, et super eundem calicem repetat integram formam ab

eo loco: Simili modo...; vel posset super alium calicem praeparatum integram formam proferre, et hostiam primi sacerdotis et Sanguinem a se consecratum sumere, ac deinde calicem relictum semiconsecratum.

Ib., 13 : At si contingat totum Sanguinem post Consecrationem effundi, si quidem aliquid vel parum remansit, illud sumatur... Si vero nihil omnino remansit, ponat iterum vinum et aquam, et consecret ab eo loco: Simili modo... facta prius tamen Calicis oblatione, ut supra.

NOTA. Sacerdos ut integritati Sacrificii semper consulat, saepe legat et relegat libros probatos caeremoniarum necnon quae in initio Missalis habentur « De Defectibus in celebratione Missarum occurrentibus ».

Gravitas transgressionis. Partem integrantem omittere vel non supplere est peccatum mortale.

2. Continuum.

591. — I. Sacrificium Missae interrumpi potest post Evangelium pro praedicatione et ante Communionem fidelium pro brevi exhortatione; alio tempore interrumpi non potest nisi ex gravi, imo post inceptum Canonem usque ad Communionem celebrantis ex gravissima ratione.

Explicatur. *Interrumpi*: interruptio est cessatio cum intentione post breve tempus continuandi.

Gravissima ratione: e. g. ad Viaticum administrandum moribundo praesenti, qui secus sine Viatico moreretur; propter morbum sacerdotis breviter transiturum. — Imo si adveniat aliquis coram quo celebrare non licet (e. g. excommunicatus vitandus), Missa interrumpi *debet* usquedum sit expulsus.

Gravitas transgressionis. Missam interrumpere sine sufficienti ratione, est peccatum mortale.

592. — II. Interruptio non sit talis ut moralis unitas inter partes non amplius habeatur.

Explicatur. *Moralis unitas*: si interruptio fit pro praedicatione, praesertim retentis vestibibus sacris, facile apparebit unitas

inter partes, etiamsi longior sit interruptio. Si ex alia ratione est interruptio, licita est tantum quamdiu ratio durat, et statim Missa continuanda est. Si autem interruptio, ante Consecrationem, fuit longior (puta plus quam quadrantem), melius videtur iterum incipere; post Consecrationem vero continuanda est celebratio iuxta infra dicenda, n. 593-594.

593. — III. Missa abrumpi non potest nisi ex gravissima causa; post Consecrationem vero non nisi in impossibilitate continuandi, quo casu Missa quantum potest complenda est ab alio sacerdote, etiam non ieiuno.

Explicatur. Abrumpi: abruptio est cessatio absoluta.

Gravissima causa: si sacerdos *ante Consecrationem* advertat se esse in statu peccati mortalis vel se non esse ieiunum, *debet* Missam abrumpere, si sine scandalo hoc facere potest; si *ante Consecrationem* advertat unam materiam esse invalidam (vel non certe validam) et novam habere non potest; si advenit aliquis coram quo celebrare non licet, et ipse expelli nequit, debet Missa abrumpi si sine gravi incommodo fieri potest (can. 2259); si durante Missa ecclesia polluitur vel exsecratur; propter morbum sacerdotis quo Missam continuare non potest, etc.

Impossibilitas: morbus sacerdotis vel alia causa qua physice non potest Missam continuare. Si autem tempus suppeditat, debet, loco abrumpendi Sacrificium, illud statim per alteram Consecrationem si nondum facta est, et per Communionem complere.

594. — IV. Missa post primam Consecrationem (ante Communionem sacerdotis) abrupta, ab alio sacerdote, etiam non ieiuno, quamprimum complenda est, quamdiu moralis unitas cum Missa abrupta habetur.

Explicatur. Post primam Consecrationem: vide supra, n. 590 (ad Probatur, *Missale Rom.*, De Defectibus, X, 3).

Ab alio sacerdote: praeferendus est ieiunus non-ieiuno; ille sacerdos hac die non potest aliam Missam celebrare nisi habeat licentiam hac die binandi vel secus magna pars populi sine Missa remanere deberet in die festo.

Complenda est : ibi incipere debet ubi prior cessavit : si dubium est utrum prima Consecratio fuerit perfecta, a verbis Qui pridie incipiendo, sub conditione iteranda est; si secunda Consecratio non certe fuit facta, a verbis Simili modo incipiendo, absolute vel sub conditione iteranda est; secus incipitur ab illa oratione ubi prior sacerdos cessavit. — Vide supra, n. 590 (ad Probatur, *Missale Rom.*, De Defectibus, X, 3).

Quam diu... : si plus quam una hora intercessit, censent Auctores non amplius adesse obligationem Sacrificium complendi; attamen etiam post plures horas adhuc compleri *potest*.

§ 4. FRUCTUS

595. — Fructus Sacrificii Missae intelliguntur illi effectus adorationis (latreuticus) et gratiarum actionis (eucharisticus) necnon impetrationis et propitiationis pro peccatis qui ex oblatione Sacrificii Missae oriuntur; non vero illa merita quae celebrans (vel assistentes vel ministrantes) sibi ex eo acquirit, quatenus est opus bonum, et opus bonum praestantissimum. Attamen quandoque etiam haec merita vocantur *fructus specialissimus*.

Illi fructus adorationis etc. obtinentur ex oblatione Sacrificii, et proinde a quolibet offerente, ratione suae participationis cum oblatione, obtineri possunt. Offerentes autem sunt 1) Christus, 2) Ecclesia, 3) sacerdos celebrans, 4) ille cuius nomine a sacerdote offertur, 5) assistentes cum intentione offerendi. Uti patet, tres priores intimius oblationi participant; ille cuius nomine sacerdos Sacrificium offert (e. g. propter stipendium, ex promissione, etc.) minus intime quam sacerdos, sed magis quam mere assistens; et inter assistentes intimius participat qui celebranti ministrat quam alii.

Fructus autem adorationis et gratiarum actionis vadunt ad Deum; fructus vero impetrationis et propitiationis hominibus applicari possunt: hoc est, per Sacrificium Missae possunt pro determinatis hominibus peti favores et gratiae a Deo necnon remissio peccatorum et paenarum pro peccatis debitarum.

Fructus quos Christus et Ecclesia obtinent, semper obtinentur, et fructus impetrationis et propitiationis applicantur omni-

bus hominibus, h. e. in qualibet Missa Christus et Ecclesia petunt gratias et remissionem peccatorum pro omnibus hominibus eodem modo ac Christus in Sacrificio Crucis ea petivit. Quare vocari solent: *fructus generales*. Uti patet, assistentes, et adhuc magis ministrantes, in eis maiorem partem habent.

Fructus quos sacerdos celebrans obtinet (qui non sunt confundendi cum meritis seu fructibus specialissimis!) obtinentur intentione sacerdotis (cf. n. 597 ss.), et eius fructus impetrationis et propitiationis applicantur illis hominibus quibus eos applicare intendit: vocantur *fructus speciales*.

NOTA. Ex hoc sequitur applicationem Missae esse rem ipsius celebrantis, quam etiam Superiores non possunt invalidare: si ergo celebrans contra voluntatem Superioris applicat, applicatio illicita, sed valida est.

Fructus quos (sive pro se sive pro alio) obtinet ille cuius nomine Sacrificium offertur, obtinentur mediante intentione sacerdotis, et non differunt ab illis fructibus specialibus.

Fructus quos obtinent imprimis ministrantes omnesque qui cum intentione offerendi Sacrificio assistunt obtinentur eorum intentione, sed non sunt nisi applicatio specialis fructuum generalium Christi et Ecclesiae determinatae intentioni, cui Christus et Ecclesia benigne consentit.

596. — SCHOLION. *De valore Missae a malo sacerdote celebratae.*

Nullum dubium est Missam non in debitis requisitis vel cum minore pietate celebratam, ipsi celebranti minus prodesse, vel imo obesse. Quoad fructus autem aliis applicandis, eodem modo obtinentur a malo sacerdote ac a bono, quia non obtinentur quatenus sunt ex opere huius hominis (tales sunt soli fructus specialissimi), sed quatenus sunt ex Sacrificio, quod qua Sacrificium semper Deo est acceptabile.

597. — PRINCIPIA. I. **Ad applicandos illos fructus (speciales) determinatis finibus, requiritur intentio saltem virtualis implicita ad finem determinatum.**

Explicatur. *Virtualis implicita*: haec intentio ab aliis vocatur habitualis; attamen videtur esse plus quam mere habitualis, sed implicate continetur et evocatur in intentione virtuali Missam celebrandi (cf. n. 608); quare eam potius dicerem virtuales implicitam.

Ad finem determinatum : intentio illa non necessario ita debet determinari ut etiam celebrans sciat explicite qualis sit haec intentio, sed sufficit ut sit numerice determinata: e. g. ad intentionem dantis stipendium, ad intentionem a tali homine (e. g. a Superiore) mihi assignatam, ad primam intentionem in tali libro assignatam ad quam nondum sit celebratum, etc. Non tamen sufficit intentio celebrandi ad unam ex intentionibus in tali libro assignatis, vel ad intentionem illius qui primus mihi daturus est stipendium (haec enim intentio nondum exsistit).

NOTA. Valida est applicatio pro homine quem putat mortuum, dum revera vivit: persona enim sufficienter est determinata, et error est accidentaliter tantum. Attamen tali applicatione non satisfaceret obligationi si teneretur sacerdos pro tali persona post mortem eius applicare, ita ut post mortem iterum applicare debeat, nisi supponi possit illum qui obligationem imposuit, eam condonare propter Missam iam in vita applicata.

598. — II. Haec intentio elici debet probabiliter saltem ante consecrationem vini.

Haec intentio enim elici debet saltem antequam Sacrificium perficiatur. Iamvero iuxta sententiam probabilem Sacrificium per Consecrationem, et quidem per duplicem Consecrationem perficitur (cf. n. 589).

599. — COROLLARIUM PRACTICUM. De conflictu duarum intentionum.

Si sacerdos unam intentionem elicit, et postea prioris immemor novam elicit, praevalet intentio fortior. Hoc est: si prior intentio ita facta fuit, ut velit illam praevalere nisi explicite eam revocet, prior praevalet; si vero altera ita absolute elicit sit ut voluisset illam prae primam intendere si prioris recordasset,

altera praevalet. Si aequales sunt, altera videtur praevalere utpote magis actualis.

Quare practice, si casus occurrit et agitur de applicatione obligatoria (e. g. ex stipendio), poterit sacerdos alteram Missam celebrare ad illam intentionem cui in priore Missa nondum satisfecit: ita certe utrique obligationi satisfacit.

600. — III. Illi fructus per se applicari possunt cuilibet vivo necnon defuncto in purgatorio; ex iure aute ecclesiastico prohibetur ne celebrans eas applicet excommunicatis vitandis nisi ad eorum conversionem obtinendam; imo omnes excommunicati prohibentur ne pro eis publice Missa applicetur (can. 2262, § 2, n. 2).

Explicatur. Per se: h. e. nisi intercedat prohibitio ecclesiastica, de qua in secunda parte huius principii.

Defuncto: quaestio ponitur utrum applicari possit pro infideli defuncto: per se non potest, quia per se non-baptizati non possunt intrare in coelum, nisi Deus propter bonam fidem eorum eis ex misericordia gratiam sanctificantem concesserit extra Baptismum. Quare, si hoc sperari potest, licet etiam pro eis defunctis Missam applicare, quia tunc hoc Sacrificio iuvare possunt; attamen, propter periculum scandali, ne christiani putent paganos in sua religione eodem modo salvare posse ac christiani, prudentia necessaria est, et talis applicatio nunquam publice facienda.

Catechumenis defunctis autem semper applicari potest, quia recte supponi potest eos Baptismum flaminis recepisse (cf. supra, n. 44-46).

Excommunicatis vitandis: pro eis neque privatim et semoto scandalo licet Missam applicare praeterquam pro eorum conversione. Ita, etiamsi piissima mater excommunicati vitandi peteret ut Sacrificium Missae celebretur ad petendam sanationem excommunicati vitandi, non licet neque privatim ita applicare, sed solum licet si petit ut pro eius conversione celebretur.

Publice: publica applicatio non est confundenda cum Missa publica. Etiamsi Missa sit publica, tamen applicatio est privata

quando publice notum non sit pro quonam applicetur. Nondum censetur publica si praeter celebrantem unus alterve qui illud non publicabit (e. g. qui stipendium dedit) applicationem cognoscit.

Pro defunctis autem quibus denegata est sepultura ecclesiastica, prohibetur Missa tum exsequialis tum anniversaria; pro defunctis excommunicatis qui ante mortem signum paenitentiae dederunt, sed nondum ab excommunicatione absoluti fuerunt, danda est haec absolutio post mortem (cf. *Rit. Rom.*, Tit. IV, c. IV), et tunc potest pro eis Missa etiam publice applicari.

§ 5. VALOR

601. — Solent etiam Auctores quaestionem agere de valore Sacrificii Missae seu de quantitate fructuum qui in Sacrificio Missae obtinentur.

Nullum dubium est valorem Sacrificii Missae, sicut valorem Sacrificii Crucis, potentialiter esse infinitum, h. e. nihil esse quod non possit etiam unica Missa obtineri.

Quoad valorem autem actuale seu effectivum, certum est non totum valorem potentialem in singulis Missis applicari; quantitas autem fructuum quos Deus propter hanc vel illam Missam concedere vult, est mysterium Dei, quod nobis non revelavit, et circa quod inquirere inane est. Scimus Deum esse infinite iustum, et unicuique tribuere illos fructus qui ei conveniunt: reliqua relinquamus eius iustae misericordiae et eius misericordiosae iustitiae!

Huic autem connexa est duplex quaestio moralis :

1. *Utrum liceat fructus Missae dividere, eos diversis hominibus applicando.* /kTtwl

Si hac quaestione quaeritur utrum liceat pro pluribus insimul offerre Sacrificium, respondendum est affirmative. Possum e. g. pro pluribus defunctis applicare vel pro omnibus confratribus, etc. Inanis autem est quaestio, cui responderi nequit, utrum tunc singuli idem recipiant quod singuli reciperent si pro eo solo offerretur: est mysterium Dei, quod nobis Ille non revelavit.

Si hac quaestione quaeritur utrum liceat partem fructuum

(e. g. fructus impetratorios vel fructus propitiatorios) uni et partem alteri applicare, respondendum est similiter affirmative, saltem quamdiu uni non est ius acquisitum (ex iustitia, ex promissione, etc.) ad omnes fructus. Hoc clarius apparebit ex secunda quaestione.

2. Utrum liceat praeter intentionem principalem etiam intentionem secundariam elicere ad quam fructus Missae applicari intendit.

Si Missa non est ex obligatione (n. 610 ss.) uni fini applicanda, certe potest intentio secundaria elici ad quam fructus Missae applicantur; si vero Missa ex obligatione (iustitiae vel fidelitatis) est certae intentioni applicanda, licite intentio secundaria elicitur sub conditione: salvo toto iure illius cui ex obligatione Missa applicanda est.

Ar t . 2

DE CELEBRANTE

§ 1. QUIS SIT

602. — Omnis et solus sacerdos potest valide Missae Sacrificium offerre.

Explicatur. Sacerdos: ille qui valide Sacramentum Ordinis in gradu Presbyteratus (vel a fortiori Episcopatus) recepit (cf. n. 370).

Vide supra, n. 297.

Probat ur. Can. 802: Potestatem offerendi Missae Sacrificium habent soli sacerdotes.

§ 2. REQUISITA

603. — I. Cum in Sacrificio Missae celebrans debeat S. Communionem recipere, in eo saltem tempore S. Communionis requiruntur ea quae in subiecto S. Communionis requiruntur (cf. n. 311 ss.).

604. — ii. in celebrante Missae requiritur licentia Ecclesiae (ad lie.).

Hanc licentiam petere debet celebrans a rectore ecclesiae vel oratorii in quo celebrare intendit, cui si ignotus sit, praebere debet litteras sui Ordinarii vel Superioris (si sit religiosus) recentes, quae « Celebret » vocari solent. Quodsi autem rector ecclesiae suspicatur celebrantem post obtentum « celebret » aliquid fecisse quo ei celebrare non liceat, non potest ei licentiam concedere. Insuper praescriptiones particulares Ordinarii loci si quae sint ad rem, servandae sunt, etiam a regularibus exemptis (can. 804).

Gravitas transgressionis. Si quis sine debita licentia, sed nullo impedimento obstrictus celebrat, committit peccatum veniale (laesio iuris rectoris ecclesiae); si quis contra rationabilem explicitam prohibitionem rectoris (e. g. quia ignotus litteras authenticas sui Ordinarii vel Superioris non habet) in eius ecclesia celebraret, committeret peccatum mortale.

605. — III. In celebrante Sacrificii Missae requiritur fides et gratia sanctificans; non tamen ad validitatem Sacrificii; post peccatum mortale requiritur ut gratia sanctificans sit per validam absolutionem reacquisita.

Explicatur. *In celebrante:* non quatenus recepturus est S. Communionem, sed quatenus est celebrans.

Per validam absolutionem: non sufficit ut peccatum mortale (utique post Baptismum commissum) sit per contritionem perfectam remissum, sed ad maiorem reverentiam requirit Ecclesia ut per potestatem clavium sit remissum; quandonam excusatur a praevia confessione, vide supra, n. 312, ubi de confessione S. Communioni praemittenda.

NOTA. Dum S. Communionem recipiens postquam per solam contritionem sine confessione statum gratiae recuperavit, aci nihil aliud tenetur nisi ad confitendum antequam iterum S. Communionem recipiat, sacerdos qui ita Missam celebravit, tenetur *statim* ac adest copia confessarii quamprimum (h. c. intra triduum) confiteri, etiamsi non intendat mox iterum celebrare (can. 807); quodsi hoc non observat, videtur committere peccatum mortale inoboedientiae erga Ecclesiam.

Probat ur . Prim um : Si fides et gratia sanctificans requiruntur in Ministro Sacramentorum (cf. n. 8), a pari ratione requirendae sunt in celebrante Missae: nam Sacrificium eodem modo est res sacra et intima cooperatio cum Christo sacrificatore principali.

Secundum : Sicut efficacia Sacramentorum, ita et efficacia Sacrificii impediri nequit indignitate celebrantis; nam Sacrificium est opus Deo semper gratum et acceptabile in se; de caetero offerens principalis est Christus et Ecclesia, qui Deo semper placent.

Tertium : can. 807: Sacerdos sibi conscius peccati mortalis, quantumvis se contritum existimet, sine praemissa sacramentali confessione Missam celebrare ne audeat; quod si, deficiente copia confessarii et urgente necessitate, elicitio tamen perfectae contritionis actu, celebraverit, quamprimum confiteatur.

Gravitas transgressionis. Celebrans qua celebrans, Sacrificium offerens in statu peccati mortalis, committit peccatum mortale (sacrilegii), quia rem sanctissimam in inimicitia Dei tractat. Unde peccatum mortale committit sacerdos in statu peccati mortalis celebrans etiamsi ante Communionem actum perfectae contritionis eliciat. Non tamen videtur peccati mortalis, sed venialis reus habendus, si ante Offertorium vel saltem ante Canonem actum contritionis perfectae eliciat.

Quodsi sacerdos durante celebratione Missae recordatur se esse in statu peccati mortalis, tenetur statim actum contritionis perfectae elicere; imo si ante Consecrationem hoc advertat, debet Missam abrumpere si hoc sine scandalo fieri potest (cf. n. 593).

606. — IV. In celebratione Missae requiritur reverentia et devotio (ad lie.).

Explicatur. Reverentia et devotio: ubicumque Ecclesia loquitur de celebrante Missae, attentionem et devotionem inculcat; ad hoc etiam rubricas et caeremonias mira sapientia adaptavit, ut quasi naturaliter sacerdos possit reverenter, pie et devote sacram functionem peragere. Quare sacerdos qui cum debita gravitate omnes caeremonias observat sicut praescribuntur in libris liturgicis, certe habet sufficientem *externam* reverentiam et de-

votionem. Nec quaerendum videtur temporis spatium per quod Missa durare debet: sunt enim qui veloci eloquio dotati et eleganti dexteritate praediti, breviori temporis spatio pulchrius Missam celebrant quam alii qui longius spatium insumunt; potius quam ad tempus attendatur ad decorum cum quo sacra functio peragitur.

- NOTA. 1. Celebrans coram aliis, attendat etiam ne nimia tarditate apud assistentes taedium excitet loco devotionis.
 2. Ad hanc reverentiam et devotionem refertur praescriptum can. 810: Sacerdos ne omittat ad Eucharistici Sacrificii oblationem sese piis precibus disponere; eoque expleto gratias Deo pro tanto beneficio agere.

607. — V. In celebrante Missae requiritur attentio saltem externa; attentio vero interna, etsi neque ad liceitatem celebrationis requiratur, tamen pro posse procuranda est (ad lie.).

Explicatur. *Attentio externa*: est vitatio omnis actus qui attentionem internam impedire possit: illam habet semper qui omnes ritus et caeremonias reverenter et devote peragit, etiamsi interne de re alia cogitet.

Attentio interna: est applicatio mentis ad ea quae aguntur.

Etsi non requiratur: h. e. si deesse praevidetur attentio interna, non debet tamen propter hoc omitti celebratio Missae.

Pro posse procuranda est: ita ut omnis voluntaria distractio sit illicita.

608. — VI. In celebrante Missae requiritur intentio celebrandi saltem virtualis (ad val.).

Explicatur. *Celebrandi*: non est haec intentio celebrandi confundenda cum intentione applicandi fructus Sacrificii, de qua supra, n. 597.

Saltem virtualis: hanc intentionem semper habet eo quod sacris vestibus se induit et ad altare vadit ad Missam celebrandam; nihil aliud enim est nisi voluntas celebrandi vi cuius totum ritum perficit.

609. — VII. Requiritur ut celebrans saltem Matutinum et Laudes officii diei recitaverit (ad lie.).

Probatur. *Missale Rom.*, Ritus servandus, I, 1: Sacerdos celebraturus Missam, praevia confessione sacramentali, quando opus est, et saltem Matutino cum Laudibus absoluto, orationi aliquantulum vacet.

Missale Rom., De Defectibus, X, 1: Possunt etiam defectus occurrere in ministerio ipso, si aliquid ex requisitis ad illud desit: ... si celebrans saltem Matutinum cum Laudibus non dixerit.

Gravitas transgressionis. Etsi videatur esse vera obligatio, eius transgressio tamen non videtur constituere peccatum.

§ 3. OBLIGATIO CELEBRANDI

Obligatio celebrandi Missam seu Sacrificium offerendi oriri potest ex diversis fontibus: 1) ex ipso sacerdotio, 2) ex officio, 3) ex fundatione, 4) ex stipendio, 5) ex promissione, 6) ex oboedientia.

1. Ex ipso sacerdotio.

610. — I. Neo-sacerdos tenetur praeter primam suam Missam tres alias celebrare, scii, unam de B. M. V., unam de Spiritu Sancto, et unam pro defunctis.

illae Missae ab Episcopo ordinante imponuntur; quoad ritum tamen non sunt privilegiatae nec dici possunt nisi diebus quibus iuxta rubricas tales Missae (sive votivae sive festivae) permittuntur (cf. n. 407).

Gravitas transgressionis. Illas Missas non celebrare non videtur esse peccatum.

611. — II. Omnis sacerdos tenetur pluries per annum Missam celebrare nisi legitime sit impeditus (can. 805).

Explicatur. *Tenetur:* disputatur inter Auctores utrum haec obligatio sit iuris divini an iuris ecclesiastici.

Pluries: non explicite dicit Ecclesia quoties; mens Ecclesiae

certe est ut saltem singulis diebus dominicis aliisque festis de praecepto celebrent: nam idem canon qui obligationem hanc imponit, addit monitionem ut Episcopus vel Superior religiosus curet ut omnes sacerdotes saltem singulis diebus dominicis aliisque festis de praecepto celebrent.

Gravitas transgressionis. S. Alphonsus censet non saltem ter vel quater in anno in festis solemnioribus celebrare, esse peccatum mortale. Certe hodie, ubi viget usus ut sacerdotes quotidie celebrent, absque scandalo posset vix quis per longum tempus a celebratione abstinere, nisi habeatur legitimum impedimentum.

612. — III. Omnis sacerdos tenetur ex caritate diebus dominicis et festis de praecepto Missam celebrare quoties hoc necessarium sit ut sive ipse sive christiani possint praeceptum audiendi Missam servare.

Explicatur. Ex caritate: supponitur enim eum non ex officio teneri: tunc enim habetur obligatio ex officio, de qua infra, n. 613-614.

Ex eo quod est obligatio ex caritate, sequitur eum excusari propter proprium incommodum proportionate grave.

Gravitas transgressionis. Sacerdos qui posset, sed recusaret Missam celebrare ubi necessarium esset ut christiani possint obligationi suae satisfacere, committeret peccatum mortale, eo gravius quo maior numerus Christianorum impediretur a Missa audienda.

2. *Ex officio.*

613. — I. Qui curam animarum habent, debent saltem diebus dominicis et festis de praecepto ita celebrare ut populus sibi concreditus possit praecepto Missae audiendae satisfacere; insuper quoties cura animarum (Matrimonium, Exsequiae) celebrationem Missae requirit.

Hoc patet ex ipsa natura officii eorum, scii, curae animarum: eodem modo ac fideles tenentur Missae assistere, qui curam habet animarum eorum tenetur eis impletionem huius praecepti possibilem reddere. Si autem alius praesto sit qui celebret, ipse ab hac obligatione exoneratur, nisi aliunde teneatur (cf. n. 614).

614. — II. Pastores animarum tenentur certis diebus Missam pro populo sibi commisso applicare.

Explicatur. *Pastores animarum* : Episcopus residentialis (can. 339), Administrator Apostolicus permanentiter constitutus (can. 315), Abbas vel Praelatus nullius (can. 323, § 1), Vicarius vel Praefectus Apostolicus (can. 306), Vicarius Capitularis (can. 440), parochus et quasi-parochus (can. 466), vicarius actualis qui curam habet paroeciae domui religiosae unitae (can. 471, § 4), vicarius oeconomus qui paroeciam vacantem regit (can. 473, § 1); non vero vicarius adiutor qui supplet vices parochi ob causam permanentem officii imparis (can. 475, § 2), neque vicarius cooperator, etiamsi vacante paroecia eiusdem regimen assumpserit usquedum vicarius oeconomus constituatur.

NOTA. Episcopi titulares non tenentur ulla obligatione pro populo applicandi; attamen decet ut ex caritate aliquando hoc faciant (can. 348, § 2). Etsi Codex de eo sileat, idem dicendum est de Superioribus religiosis.

Tenentur: ex iustitia, iure divino (Cone. Trid. sess. 23). Ab hac obligatione nulla causa excusat (nisi utique impossibilitas), neque contraria consuetudo, neque paupertas, neque infirmitas, sed si ipse per se non potest, debet per alium applicare.

Certis diebus: Vicarius et Praefectus Apostolicus necnon quasi-parochus pro populo applicare debent in festis Nativitatis Dni, Epiphaniae, Paschatis, Ascensionis, Pentecostis, Corporis Christi, Immaculatae Conceptionis, Assumptionis B. M. V., S. Ioseph, SS. App. Petri et Pauli, et Omnium Sanctorum (can. 306); reliqui vero supra enumerati pastores singulis Dominicis aliisque festis de praecepto etiam suppressis (can. 339), scii. Nativitatis Domini, Circumcisionis, Epiphaniae, Resurrectionis Domini cum duobus diebus sequentibus, Ascensionis, Pentecostis cum duobus diebus sequentibus, SS. Trinitatis, Corporis Christi, Inventionis Crucis, Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis et Immaculatae Conceptionis B. M. V., Dedicationis S. Michaelis, Nativitatis S. Iohannis Baptistae, SS. Petri et Pauli, S. Andreae, S. Iacobi, S. Iohannis Ev., S. Iheronae Ap., SS. Philippi et Iacobi, S. Bartholomaei, S. Matthaei SS. Simonis et Iudae, S. Matthiae,

S. Stephani Protomart., SS. Innocentium, S. Laurentii Mart., S. Sylvestri P., S. Ioseph, S. Annae Matris B. M. V., Omnium Sanctorum, Patroni nationis, Patroni loci.

NOTA. 1. In festo Nativitatis Dni, et si quod festum de praecepto in diem dominicam incidat, satis est ut Missam unam pro populo applicent (can. 339, § 2).

2. Si festum ita transfertur ut in die ad quem transfertur, non solum fiat officium cum Missa festi translata, sed servantur quoque obligationes audiendi Missam et abstinendi a servilibus, Missa pro populo applicanda est in die ad quem transfertur festum; secus in die a quo transfertur (can. 339, § 3). Si autem sola solemnitas transfertur (non vero officium et Missa) applicatio fieri debet in die festo (in quo fit officium et Missa).

3. Pastores Missam pro populo diebus supra indicatis per se ipsi applicare debent; si ab eius celebratione legitime impediuntur, statutis diebus applicent per alium; si neque id praestare possint, quamprimum vel per se ipsi vel per alium applicent alia die (can. 339, § 4). — Si per alium applicant, tenentur illi stipendium dare iuxta taxam dioecesanam.

4. Licet pastor duas vel plures dioeceses vel paroecias aequae principaliter unitas regat aut, praeter propriam dioecesim vel paroeciam aliam vel alias in administrationem habeat, obligationi tamen satisfacit per celebrationem et applicationem unius Missae pro universo populo sibi commissio (can. 339, § 5 et 466, § 2).

5. Qui huic obligationi non satisfecerit, quam citius pro populo tot applicet Missas, quot omisit (can. 339, § 6).

6. Ordinarius loci iusta de causa permittere potest ut parochus Missam pro populo alia die applicet ab ea qua iure adstringitur (can. 466, § 3). Talis causa iusta esset e. g. si ea dicere debeat pro sponsis vel pro exsequiis celebrare, vel si secus deberet eleemosyna extraordinaria privari.

7. Parochus Missam pro populo applicandam celebret in ecclesia parocchiali, nisi rerum adiuncta Missam alibi celebrandam exigant aut suadeant (e. g. maior concursus populi in alia ecclesia). Legitime absens parochus potest Missam pro populo applicare vel ipse per se in loco quo degit vel per sacerdotem qui eius vices gerat in paroecia (can. 466, § 4-5). Sunt Auctores qui dicunt magis convenire ut ipse pastor pro grege celebret, etiamsi populus assistere non possit; alii censent convenientius ut ita celebretur ut populus adesse possit, etiamsi celebrans non sit ipse pastor. Unicuique libertas!

Pro populo sibi commissio: videtur ergo esse pro solis vivis; quare si vult applicationem extendere etiam ad defunctos, hoc

potest tantum in quantum iuri vivorum non derogatur (cf. n. 601). Convenit autem ut saltem aliquando etiam pro defunctis suae dioecesis vel paroeciae applicet.

Applicare h. e. eis omnes fructus quibus capaces sunt, applicare.

Gravitas transgressionis. Talem Missam non applicare est peccatum mortale (contra iustitiam); reliqua accidentaliter (locus, dies, etc.) videntur sub peccato veniali obligare.

3. *Ex fundatione vel beneficio.*

615. — NOTIONES. *Pia fundatio* sunt bona temporalia alicui personae morali in Ecclesia quoquo modo data, cum onere in perpetuum vel in diuturnum tempus ex redditibus annuis aliquas Missas celebrandi vel alias praefinitas functiones ecclesiasticas explendi, aut nonnulla pietatis et caritatis opera peragendi (can. 1544).

Beneficium est ens iuridicum a competente ecclesiastica auctoritate in perpetuum constitutum seu erectum, constans officio sacro et iure percipiendi redditus ex dote officio adnexos (can. 1409).

616. — PRINCIPIUM. Qui redditus ex fundatione vel beneficio accipit, tenetur etiam per se vel per alium Missas celebrare prout in clausulis foundationis describitur.

Si agitur de Missa quotidiana videndum est utrum fundator intenderit primario tali loco Missam quotidianam procurare, an sacerdoti quotidiana eleemosyna subvenire. Si intendit tali loco Missam quotidianam procurare, beneficiarius tenetur, si impeditur (e. g. infirmitate) alium sacerdotem quaerere eique stipendium conveniens dare; si vero intendit primarie sacerdoti quotidiana eleemosyna subvenire, supponi potest eum non voluisse sacerdotem propter brevem infirmitatem aliamve necessitatem redditibus foundationis privare. Imo concedunt Auctores ut beneficiarius quinquies vel sexies in anno pro seipso vel pro suis applicet: sed non licet tunc aliud stipendium accipere, quia iam ex fundatione suam elemosynam habet.

Quaeritur quid censeatur brevis infirmitas. Sententiae Auctorum variant inter 15 dies et duos menses!

Si reddituum valor ita minuitur ut oneri non amplius sit proportionatus, non tamen licet propria auctoritate aliquid mutare, sed recurrendum est ad S. Sedem. Si vero totaliter perierunt, dicunt Auctores beneficarium ad nihil amplius teneri, saltem si absque culpa eius perierunt.

Si intra tempus praescriptum eas celebrare non valet, debet curare ut ab alio celebrentur; si autem ad finem anni Missas residuas habet, debet eas ad Ordinarium loci transmittere.

4. *Ex stipendio.*

617. — NOTIO. Stipendium est eleemosyna pro sustentatione sacerdotis accepta cum onere fructus Missae applicandi fini determinato.

Stipendia quae a fidelibus pro Missis offeruntur sive ex propria devotione, veluti ad manum, sive ex obligatione etiam perpetua a testatore propriis haeredibus facta, *manualia* dicuntur.

Ad instar manualium vocantur stipendia Missarum fundatarum, quae applicari non possunt in proprio loco aut ab iis qui eas applicare deberent secundum tabulas foundationis, et ideo de iure aut S. Sedis induito aliis sacerdotibus tradendae sunt ut iisdem satisfiat.

Alia stipendia quae ex foundationum redditibus percipiuntur, appellantur *fundata* seu *Missae fundatae*.

618. — PRINCIPIUM. I. Sacerdos qui stipendium accepit quantumvis exiguum, ex iustitia tenetur per se vel per alium congruo tempore Missam applicare ad intentionem illius qui stipendium dedit, cum omnibus circumstantiis acceptatis.

Explicatur. *Qui stipendium accepit*: potest quidem hanc obligationem alteri dare, sed, nisi hic alter, etiam in hac re, ei sit subditus, debet etiam totum stipendium huic alteri dare, salvo infra dicendo, n. 620, 4.

Quantumvis exiguum: quoad quantitatem stipendii observanda est consuetudo loci ab Ordinario probata seu sic dicta *taxa Mis-*

sarum dioecesana, nec licet (salvo infra dicendo, n. 620, 3, pro titulo extrinseco) maius stipendium exigere. Minus stipendium acceptare per se non prohibetur, nisi Ordinarius loci id prohibuerit, ne alii sacerdotes inde detrimentum capiant: tunc enim nec exempti possunt minus stipendium acceptare nisi aliquando, ex caritate erga pauperem. Si autem minus stipendium acceptaverit, obligationem suscepit, et proinde eam explere tenetur.

NOTA. Ut stipendium sit iustum, non requiritur ut sacerdos inde possit una die vivere: stipendium enim non debet esse unicum medium sustentationis in die!

Ex iustitia: quia acceptatio stipendii est contractus: do ut facias. Consequenter tenetur ad illam Missam celebrandam; quodsi nec per se nec per alium illam obligationem implere valeat, tenetur ad stipendium restituendum. Quodsi stipendium propter quasdam circumstantias requisitas et acceptatas fuerit maius, videtur sacerdos etiam ad illas circumstantias implendas teneri ex iustitia, et proinde, si eas non observavit, ad restitutionem teneri.

Congruo tempore.: si tempus ab offerente stipendium implicate vel explicite determinatum fuit, huic tempori standum est: implicate determinatum est tempus si e. g. petitur pro casu urgenti: tunc enim petitur implicate ut quamprimum celebretur.

Si tempus determinatum non fuit, ne nimis differatur celebratio, Ecclesia ante Codicem statuit ut si una Missa celebranda est, intra mensem celebretur, si centum Missae ab eadem persona petitae celebrandae sunt, intra semestre, et ita graduetur pro numero Missarum. Haec regula a Codice exprimitur his verbis: Missae pro urgente causa oblatae quamprimum tempore utili sunt celebrandae; in aliis casibus Missae sunt celebrandae intra modicum tempus pro maiore vel minore Missarum numero (can. 834, § 2). Insuper statuit nemini licere tot Missarum onera per se celebrandarum recipere quibus intra annum satisfacere nequeat (can. 835).

Si vero oblator stipendii omnino relinquit iudicio sacerdotis quando Missam celebrare velit, et etiam tempus ultra annum concedit, huic concessionem stari potest.

Hic annus numerandus est a die quo ipse sacerdos celebraturus stipendium accepit; ille vero qui Missas aliis tradendas accipit, debet eas quamprimum distribuere, et Missas residuas in fine anni Ordinario transmittere.

Cum omnibus circumstantiis acceptatis: e. g. ut Missa cante-
tur, ut in tali loco, in tali altari, tali hora celebretur, etc. Si
petitur ut in Altari Privilegiato celebretur potest sacerdos pri-
vilegio Altaris Privilegiati personali gaudens eam in quolibet
altari celebrante.

Circumstantia applicationis pro defuncto vel in honorem talis
Sancti non necessario, nisi explicite petatur, implicat ut Missa
sit de Requiem vel de tali Sancto, etsi hoc convenientius fiat, si
a rubricis permittitur.

Gravitas transgressionis. Sacerdos qui etiam unam Missam
pro qua stipendium accepit non celebrat, committit peccatum
mortale (contra iustitiam). Non-observantia circumstantiae ac-
ceptatae, generatim non erit peccatum mortale, sed veniale, nisi
excipias forsan circumstantiam Altaris Privilegiati vel aliam ex
qua stipendium offerens vel ille pro quo offertur grave damnum
pateretur.

NOTA. Si post celebrationem Missae deprehenditur unam materiam adhi-
bitam (vel panis vel vinum) non fuisse validam, probabiliter obli-
gationi ex stipendio satisfactum est, tum quia probabiliter talis
Missa fuit valida (cf. n. 589, 5), tum quia supponi potest oblatorem
stipendii nihil aliud urgere nisi ut sacerdos faciat quod est in se
ad valide celebrandum.

**619. — II. Obligatio oriens ex stipendio accepto non cessat
etiamsi, praeter culpam illius qui onere gravatur, eleemosyna
pereat; si obligatio traditur aliis, obligatio in tradente cessat
solum postquam ab alio nuntium recepit de acceptance obliga-
tionis et de receptione stipendii (can. 839).**

Ratio primi est quia stipendium per modum eleemosynae ac-
ceptum, statim transit in dominium sacerdotis, et proinde, si
perit, ipsi perit. Ratio alterius est, quia ipse obligationem susce-
pit, a qua (saltem propter legem ecclesiasticam) non exoneratur
nisi alter libere onus suscepit et de hoc testimonium per-
venerit.

620. — SCHOLION. *Quaestiones quaedam circa stipendium.*

1. *Liceitas.* Cuilibet sacerdoti licet pro applicatione Missae accipere stipendium iustum. Quare etiam illi sacerdotes qui aliunde (puta ex proprio patrimonio) habent sufficientes redditus, possunt nihilominus stipendium pro Missis recipere: qui enim altari serviunt, de illo et vivere possunt.

Sacerdos ergo qui *unice* propter stipendium celebraret, per se non peccat, quia nullam obligationem habet aliter celebrandi. Attamen, generatim peccabit eo quod inordinate pecunias quaerit.

2. *Pluralitas.* Graviter prohibet Ecclesia ne sacerdotes stipendium recipiant pro Missa quam iam ex iustitia applicare tenentur (e. g. ex alio stipendio, ex fundatione vel beneficio, ex officio).

Quoties pluries in die celebrat sacerdos, non potest, praeterquam in festo Nativitatis Domini, pro alia Missa stipendium accipere; licet tamen pro ea retributionem ex titulo extrinseco recipere.

NOTA. Sunt qui tenent celebrantem posse fructus personales seu specialissimos Missae alii cedere; etiamsi hoc possibile est, non tamen licet pro applicatione illorum fructuum stipendium recipere.

3. *Quantitas.* Uti supra, n. 618, iam diximus, non licet maius stipendium exigere quam taxa dioecesana; licet tamen maius accipere si ultro offertur (can. 832). Insuper, non tantum acceptari, sed etiam exigi potest specialis retributio pro circumstantia speciali requisita, quae speciale incommodum extrinsecum affert celebranti, e. g. Missa cantata, Missa celebranda hora valde tarda vel in loco valde dissito, etc. Caveat tamen ne fideles scandalizet: quare standum est praescriptionibus Ordinarii.

Non licet pro ipsa celebratione eleemosynam accipere et aliam pro applicatione, nisi ipsa celebratio sit onus extraordinarius extrinsece adveniens (e. g. propter tempus) vel certo constet unam eleemosynam datam esse pro celebratione sine applicatione (can. 825).

Si summa quaedam offertur pro Missis celebrandis, quin indicetur numerus Missarum, nisi aliter de mente dantis constet, pro Missa sumatur stipendium loci in quo moratur ille qui stipendium offert.

Propter circumstantiam Altaris Privilegiat! aliave ċircumstan-
tia quae bonum mere spirituale respicit, non licet maius stipen-
dium accipere.

NOTA. Missa in Altari Privilegiato celebrata pro uno defuncto, adnexam
habet indulgentiam plenariam *illi* defuncto applicabilem et appli-
candam. Si Missa pro pluribus defunctis celebratur, indulgentia
uni tantum ex ipsis (intentione determinando) applicari potest.
Qui Missam in Altari Privilegiato celebrandam, quacumque ex ra-
tione in Altari Privilegiato non celebraverit et privilegium personale
non habet, non potest hanc indulgentiam per aliam indulgentiam
plenariam supplere (S. C. Ind. 2 Maii 1852; 24 Iui. 1885). Si autem
hoc praeter culpam accidit, censent nonnulli Auctores sacerdotem
substantiae suae obligationis satisfecisse, nec obligari ad illam Mis-
sam iterandam.

Ut indulgentia habeatur, non requiritur ut Missa sit de Requiem.

4. *Aliis tradendae*. Qui habet Missarum numerum de quibus
sibi liceat disponere, potest eas tribuere sacerdotibus sibi ac-
ceptis, dummodo probe sibi constet eos esse omni exceptione
maiores (h. e. eos illas Missas rite esse celebraturos) vel testi-
monio proprii Ordinarii commendatos (can. 838).

Qui Missas a fidelibus receptas aut quoquo modo suae hdei
commissas aliis celebrandas tradiderint, obligatione tenen ur
usque dum acceptae ab eisdem obligationis et recepti stipen-
testimonium obtinuerint (can. 839).

Qui Missas habet aliis distribuendas (e. g. Or inanus,
religiosus vel ille qui ex officio colligit stipendia pio sacer-
indigentibus) debent quamprimum eas distribuere.

Pro Missa ad instar manualium (h. e. ex fundat,one ve bene-
ficio) alteri tradenda, dandum est alterii stipendium secundum
taxam loci ubi Missa celebratur, nisi obstet men .*Jundator s*[^]
excessus enim censetur datum tanquam dos benefiat aut causae
piae (can. 840, § 2).

Pro Missa manuali stipendium integrum ^{r^cpntum fuit.}
alteri tradendum est, nisi oblato r stipendn ^{ittat} expressperm, ta
aliquid retinere aut certo eonstet excessu[^]supra

cesanam datum fuisse intuitu ^{sunt 2 dollaria, debent}
darid^İ 'doİL[^] r 'nUi 'stipendium dans maius stipendium

dederit *quia* est e. g. amicus vel cognatus: tunc enim sufficit cum onere Missae 1 doliarium tradere.

NOTA. Non dicatur: stipendium transit in dominium sacerdotis statim ac contractum accepit; ergo potest de eo disponere prout vult, dummodo Missa celebretur, et proinde potest etiam stipendium diminutum alteri tradere. Respondetur: sacerdos fit dominus conditionatus tantum, scilicet, si ipse Missam celebrabit.

Si vero sacerdos Missam celebraturus *omnino libere* consentit in diminutione stipendii, potest sacerdos Missam tradens partem stipendii sibi retinere: tunc enim ex parte sacerdotis qui Missam celebrabit, est gratuita donatio partis stipendii, quod est in potestate eius.

Si ecclesia est vere pauper nec habet sufficientes redditus, potest a sacerdote celebrante aliquid petere pro expensis (vinum, candelae, etc.), non vero pro alio scopo, e. g. ornatu ecclesiae.

5. *Series Gregoriana*. Series Gregoriana sunt 30 Missae quae pro eodem defuncto (non pro pluribus) triginta diebus consecutivis sine interruptione (nisi Triduo Sacro, quo interrompere licet, dummodo in Festo Paschatis reassumatur) celebrantur sive ab eodem sive a diversis sacerdotibus. Si sacerdos *inculpabiliter* una die interromperet seriem triginta dierum, non videtur teneri ad iterum incipiendum, sed videtur sufficere ut numerum suppleat, quia tale onus esset nimis durum neque constat animam defuncti inde notabile damnum pati (cf. Prümmer, III, 269).

6. *Permutatio Missarum*. Probabiliter licet, accepto stipendio maiore cum onere Missam tali die celebrandi cui tamen satisfacere per se ipse non potest, cum alio sacerdote intentionem commutare, ita ut ipse hodie ad illam intentionem et tu cras ad eius intentionem celebres, non commutatis stipendiis; est enim gratia quam ille sacerdos tibi libere facit. Ita Prümmer, III, 277; Génicot, II, 231 bis, X.

7. *Liber Missarum*. Unusquisque sacerdos habeat libellum vel tabellam in qua omnes Missae receptae et omnes Missae celebratae cum respectivo stipendio ita clare notentur, ut unusquisque possit inde (e. g. in casu subitaneae mortis) clare videre

quasnam Missas nondum celebratas acceperit, et cum quonam stipendio.

8. *Negotiatio*. A stipe Missarum quaelibet etiam species negotiationis vel mercaturae omnino arceatur (can. 827). Ita prohibetur mercator stipendia colligere et loco eorum sacerdoti cum onere Missae tradere merces, e. g. libros, etiamsi totum stipendium mercibus commutet. Non tamen prohibetur sacerdos ab amico petere intentiones Missarum et loco stipendii petere ut e. g. talem librum emat. Nec prohibetur sacerdos apud parochum vel in domo religiosa habitans loco stipendii victum accipere.

9. *Reductio et condonatio*. Reductio Missarum est diminutio numeri Missarum celebrandarum substituendo ex thesauro Ecclesiae bona spiritualia quibus ita oblato stipendii frustraretur.

Condonatio est levatio oneris Missarum quacumque ex causa omissarum, quibus satisfieri non amplius potest, supplendo ex thesauro Ecclesiae bona spiritualia quibus oblato stipendii frustratus est.

Effectus reductionis et condonationis quoad stipendium est, quod stipendium integrum conservari potest, dum onus Missarum minuitur vel etiam tollitur.

Cum nemo nisi Summus Pontifex de thesauro Ecclesiae disporre possit, patet neminem nisi Summum Pontificem (vel qui ab eo facultatem specialem accepit) posse onera Missarum reducere vel condonare.

5. *Ex promissione*.

621. — Qui alii promisit Missam celebrare et ad eius intentionem applicare, tenetur ita facere.

Explicatur. *Promisit*: dummodo agatur de vera promissione, scii, cum animo sese ad hoc obligandi. Interpretanda est iuxta intentionem promittentis.

Si intendit Missam applicare, non potest huic obligationi satisfacere orando pro illa intentione in Missa quam ex iustitia applicare iam tenetur: nam alii ius habent in omnes fructus speciales illius Missae. Missa autem quam non ex iustitia applicare

tenetur, probabiliter potest plures promissiones insimul implere, praesertim si fuerint promissiones liberales (cui non corresponde! magnum beneficium receptum), nisi aliter intenderit.

Gravitas transgressionis. Nisi promittens aliter intenderit, Missam promissam promissione onerosa (cui corresponde! notabile beneficium receptum) non celebrare, est peccatum mortale (contra fidelitatem); Missam promissam promissione liberali non celebrare, est peccatum veniale (contra fidelitatem).

6. *Ex oboedientia.*

622. — 1. Tum Concilium Tridentinum, tum Codex (can. 805) praecipunt ut episcopi et superiores curent ut sacerdotes sibi subditi saltem singulis Dominicis aliisque festis de praecepto Missae Sacrificium offerant: ubi ergo superiores tale praeceptum dederunt, sacerdotes ex oboedientia his diebus celebrare tenentur.

2. Superiores tum saeculares tum religiosi possunt suis subditis praecipere ut Missam ad certam intentionem applicent, cui praecepto subditi oboedire tenentur Missam celebrando et ad eam intentionem applicando.

Explicatur. Suis *subditis*: disputatur utrum Episcopus possit sacerdoti saeculari, qui nullum officium ab Episcopo habet, tale praeceptum imponere: obiiciunt nempe quidam applicationem Missae esse quid internum, quod non cadit sub lege ecclesiastica, et nullum esse titulum vi cuius Episcopus possit hoc sacerdoti privato, qui nullum officium ab eo habet, imponere.

Praecipere: sive propter receptum stipendium sive propter aliud motivum.

NOTA. Ita Summus Pontifex, relinquens tamen libertatem celebrandi vel non, praecepit ut in Commemoratione Omnium Defunctorum, secunda et tertia Missa si celebratur, applicetur ad intentionem specialem.

Ita etiam S. Sedes quandoque concedit indultum, quo Ordinarius possit *praecipere* ut pro Missa binationis applicent pro stipendio accepto, sed stipendium tradant Ordinario in quoddam opus pium impendendum.

Gravitas transgressionis. Talem Missam non celebrare est peccatum mortale vel veniale vel nullum prout Superior obligare intendit. Si praecipit applicationem propter stipendium, praesumitur eum velle sub mortali obligare, quia hoc praecepto vult ab onere sub mortali peccato exonerari. Hoc autem non significat eum qui quotidie tenetur ad intentionem Superioris applicare, committere peccatum mortale si aliquando ad eius intentionem non celebrat.

NOTA. Superior potest quidem subdito praecipere ut ad determinatam intentionem applicet, sed non potest eius applicationem invalidare. Si quis contra oboedientiam applicat, illicite, sed valide applicat ad intentionem quam reapse intendit (cf. n. 595).

Ar t . 3

DE CAEREMONIIS

623. — I. Omnis sacerdos debet in celebratione Missae omnes caeremonias iuxta proprium ritum observare; formulam vero Missae iuxta Calendarium oratorii in quo celebrat, eligere debet.

Explicatur. Proprium ritum: etiam intra Ecclesiam Latinam dantur diversi ritus celebrandi Missam: romanus, ambrosianus, Dominicanorum, etc.

Formulam Missae: ut in Missali continetur: Missae de Tempore, Sanctorum, Votivae.

Calendarium oratorii: dum ergo ritus determinatur iuxta ritum sacerdotis celebrantis, formula Missae seu Calendarium vel Missale adhibendum determinatur iuxta oratorium in quo celebratur. Ita, etiam sacerdos saecularis, qui quotidie celebrat in oratorio e. g. Sororum cuidam Ordini aggregatarum et privilegium habentium adhibendi Missale illi Ordini proprium (e. g. Missale Dominicanorum vel Romano-seraphicum) tenetur quoad ritum proprium ritum observare, sed quoad celebrationem festorum, Missas votivas, etc. sese conformare Missali seu Calendario in illo oratorio adhibendo.

624. — II. In caere ꝑ onis Missae nihil ꝑutare, o ꝑittere vel addere licet.

Explicatur. *Mutare, omittere vel addere*: etiam ex propria devotione non licet aliquid mutare, omittere vel addere, etiamsi preces quae adduntur vel aliis substituuntur ex ipso Missali desumptae sunt. Neque proinde licet orationes iaculatorias inter preces liturgicas interponere. Ex hoc etiam patet obligatio celebrantis inspiciendi Calendarium, ne periculo omittendi quasdam partes ex mutabilibus vel falsas assumendi sese exponat, nisi iam aliunde tam bene sciat rubricas, ut hoc periculum non adsit.

Gravitas transgressionis. Si aliquid mutatur, omittitur vel additur ex negligentia, cum in tali casu generatim non agatur de partibus maioris momenti, culpa iudicanda est ex magnitudine negligentiae, et generatim nullum vel veniale peccatum erit. Si aliquid voluntarie mutatur, omittitur vel additur, gravitas transgressionis diiudicanda erit iuxta naturam mutationis, omissionis, additionis, et iuxta partem Missae ubi fit. Ita mutatio, omissio vel additio in Canone Missae facile erit peccatum mortale, quia Ecclesia omnino vult Canonem relinquere uti est, et ex altera parte Canon est pars essentialis vel saltem maximi momenti Missae. In aliis partibus talis mutatio, omissio vel additio est peccatum veniale, nisi sit notabilis, e. g. omissio confessionis initio Missae vel recitatio partium mobilium in lingua vernacula loco latinae.

625. — III. In Missa celebranda tum ornatus altaris praescriptus tum vestes sacrae praescriptae tum etiam calix cum patena eiusque ornatus adhiberi debent.

Explicatur. *Ornatus altaris*: tres mappae mundae ex lino vel cannabe benedictae; crucifixus eminens inter duo candelabra cum candelis ex cera apum accensis; Missale congruens super cussinum vel pulpitem; tabellae Canonis non requiruntur.

Vestes sacrae: amictus et alba ex lino vel cannabe; cingulum; manipulum, stola et casula convenientis coloris liturgici: quae omnia debent esse benedicta.

Calix eiusque ornatus: velum et bursa cum colore casulae con-

veniens et cum ea benedictum; corporale ex lino vel cannabe benedictum; purificatorium ex lino vel cannabe (non benedicendum); palla, in parte qua calicem tangit ex lino vel cannabe, benedicta; calix et patena debent esse consecrata.

Ulteriora vide in libris liturgicis.

Gravitas transgressionis. Celebrare sine mappis altaris videtur esse peccatum mortale; cum mappis quidem, sed non benedictis vel sordidis vel numero insufficientibus, videtur esse peccatum veniale. Celebrare sine lumine videtur esse peccatum mortale; cum lumine quidem, sed non numero vel qualitate requisito, videtur esse peccatum veniale. Celebrare sine crucifixo (nisi expositum sit Sanctissimum) vel sine Missali (etiam excluso periculo errandi), videtur esse peccatum veniale. Celebrare sine vestibibus sacris (excepto forsitan amictu si haberi nequeat) videtur esse peccatum mortale; celebrare cum vestibibus sacris, sed non benedictis (excepto forsitan cingulo si benedictum haberi nequeat) videtur esse peccatum veniale. Celebrare in vestibibus colore Missae non convenientibus videtur esse transgressio quidem obligationis, sed non esse peccatum. Celebrare sine corporali videtur esse peccatum mortale. Attamen in his omnibus videtur impossibilitas ea habendi et simul necessitas celebrandi (e. g. pro Viatico) ab omni peccato excusare. — Sine calice et patena consecratis celebrare est peccatum mortale.

NOTA. 1. Quoad Consecrationem vide supra, n. 288-296.

2. Quoad speciales concessionem circa caeremonias cf. *Facultates*, p. 53-64 et 69-73.

Ar t . 4

DE LOCO

626. — Missa celebrari debet super altare consecratum in ecclesia vel oratorio saltem benedicto collocatum; etiamsi ex dispensatione extra ecclesiam vel oratorium celebratur, semper tamen debet in altari consecrato celebrari.

Explicatur. *Altare*: vel fixum vel portatile: fixum est si tota mensa est ex una petra cum stipite per modum unius consecrata; portatile est petra (generatim minor, ita tamen ut saltem hostia et pars calicis in ea collocari possint), quae non fuit cum stipite consecrata. Ita altare ligneum cum petra consecrata vocatur portatile, etiamsi facile dimoveri nequeat vel sit muro affixum. Debet saltem petra esse consecrata et non exsecrata (non fracta). In quantum licet petram sacram antimensio substituere, cf. *Facultates*, p. 57.

Ecclesia vel oratorio: debet esse consecratum vel benedictum, non violatum (nisi sit reconciliatum) neque exsecratum. Ulteriora vide can. 1197-1202.

Gravitas transgressionis. Celebrare extra ecclesiam vel oratorium saltem benedictum, est peccatum mortale; celebrare in ecclesia vel oratorio violato est peccatum mortale; celebrare extra altare seu saltem petra sacra (vel antimensio) rite consecrata et non exsecrata, est peccatum mortale. Attamen, semoto scandalo, in casu necessitatis (e. g. ad Viaticum administrandum) haec omnia licita sunt.

NOTA. 1. Quoad locum Consecrationis vide supra, n. 300.

2. Quoad speciales concessionem circa locum celebrationis cf. *Facultates*, p. 53-59.

Art. 5

DE TEMPORE

1. Quoad diem.

627. — 1. Exceptis excipiendis, quilibet sacerdos potest quotidie unam et unam tantum Missam celebrare.

Explicatur. *Exceptis excipiendis*: uti statim dicetur.

Quilibet sacerdos: utique qui habet omnia requisita.

Unam tantum: nisi habeat facultatem binandi.

2. In Triduo Sacro Missae privatae prohibentur.

3. In Nativitate Domini et in Commemoratione Omnium Fide-

lium Defunctorum, omnis sacerdos potest tres Missas celebrare.

In Nativitate Domini, si unam vel duas tantum celebrat, eam formam seligat quae tempori celebrationis magis convenit.

In Commemoratione Fidelium Defunctorum (2 Nov., vel si haec dies est dominica, 3 Nov.) si sacerdos unam tantum Missam celebret, formulam primam adhibeat, si duas tantum, secundam vel tertiam formulam omittat.

NOTA. In Nativitate Domini licet pro tribus Missis stipendium accipere, in Commemoratione Omnium Defunctorum pro una tantum (cf. n. 620, 2).

2. *Quoad horam.*

628. — Praeterquam in Nocte Nativitatis Domini, Missa inchoari potest una hora ante auroram et non serius quam una hora post meridiem; Missa vespertina non ante horam quartam postmeridianam.

Explicatur. *In Nocte Nativitatis Domini*: tunc enim potest Missa Conventualis vel Paroecialis inchoari media nocte; similiter potest tunc unus sacerdos unam vel tres Missas media nocte inchoare in domibus religiosis seu piis oratorium habentibus cum facultate Sanctissimum habitualiter asservandi.

Inchoari: hoc tempus (excepto pro media nocte) non mathematice, sed moraliter et politice accipiendum est, ita ut sacerdos sine ulla culpa Missam terminare possit in initio supradicti temporis ante auroram et eam incipere in exitu temporis assignati post meridiem. Notabiliter vero ante hoc tempus terminare vel post illud incipere, penitus est illicitum (Caeremoniale Romano-Seraphicum, n. 188). Cf. insuper can. 33, § 1: de temporis supputatione (cf. *Facultates*, p. 56).

NOTA. Pro Regularibus tempus celebrandi Missam privatam, etiam in ecclesiis alienis, incipit duas horas ante auroram et explicit duas horas post meridiem. Imo in ecclesiis Regularium possunt Regulares, et etiam sacerdotes saeculares, celebrare duabus horis post mediam noctem et tribus post meridiem. In territoriis S.C.P.F. subiectis (*Facultates*, p. 53) Ordinarii concedere possunt ut Missa inchoari possit una hora post mediam noctem.

APPLICATIO

Si vis scire quid sit Sacrificium Missae, recale quid sit Sacrificium Crucis: nam est eius vera renovatio.

Sacrificium Crucis est unicus eventus in historia mundi, qui habeat valorem; et omnes aliae res et eventus nullum omnino valorem habent, nisi relationem dicant, et in quantum relationem dicant cum Sacrificio Crucis futuro vel iam oblato. Tale fuit Sacrificium Crucis, ut universus in eo fuerit commotus, sol et luna fuerint obscurata, terra tremuerit et montes scissi fuerint. Sacrificium Crucis est supremus actus oboedientiae Filii Dei erga Patrem; Sacrificium Crucis est actus profundissimae adorationis et altissimae satisfactionis quem unquam creatura posuit vel ponere poterit. Sacrificium Crucis est reconciliatio Dei cum creatura sua rebeli. In Sacrificio Crucis homo naturam suam bonam et vitam supernaturalem recuperavit. Sacrificium Crucis est suprema adoratio, suprema gratiarum actio, suprema supplicatio, suprema satisfactio.

Et hoc idem est Sacrificium Missae. Nonne voluisses Sacrificio Crucis in Calvario assistere? Nonne voluisses iuxta Matrem tuam caelestem stare dolorosus sub Cruce? Quales sensus amoris habuisses erga Eum qui tam magnanime moriebatur in Cruce; quales sensus gratitudinis erga Redemptorem qui totum mundum redimebat a servitute peccati; quales sensus compassionis erga Filium Hominis totum sanguinem suum dantem in mediis doloribus. Quia hoc esse non potuit, Christus seipsum iterum in qualibet Missa Patri offert, eandem Victimam, eosdem dolores, eadem vulnera.

Et ad hanc oblationem externe perficiendam a sacerdote mutuat labia et manus.... Munda cor meum et labia mea.... Lavabo inter innocentes manus meas....

Sed et omnis Christianus invitatur ut eandem Victimam Patri simul cum Christo offerat. Si nullum sacrificium dignum ex meipso habeo, ecce Deus mihi praebet Divinam Victimam, ut

illam Ei offeram in iisdem sensibus quos Christus habuit et habet.

Victima autem quae offertur est Christus, sed Christus ut Caput, et proinde cum capite etiam Christus completus (uti dicunt Patres), Corpus Christi Mysticum. In qualibet ergo Missa etiam ego Patri in victimam offeror. Patiarne ut solus Christus me Patri offerat, quin ego in illa oblatione consentiam? In unaquaque ergo Missa mihi congruunt sensus offerentis et sensus oblatis seu victimae.

Omnis Missa, sive eam celebrem sive ei assistam, requirit duas hostias !...

INDEX ALPHABETICUS

Numeri referunt ad numeros marginales

A

Ablutio: qualis requiratur in Baptismo, 52-53.
 Absolutio: *sacramentalis*: est ritus Sacramenti Paenitentiae, 144; formula, 145; in plurali, 146; absolutio suiipsius, superioris, 147; directa et indirecta, 157; danda vel neganda, 170; sub conditione, 171; differenda, 175, per telephonium, 223. Vide etiam sub voce: Dispositiones.
 — *a censura*: 268 ss.; conditiones, 273; a censura multiplici, 274; modus dandi, 278; vide etiam sub voce Censura.
 — *a paena vindicative*: 275.
 — *complicis*: 159.
 Acolythatus: notio, 370; ritus, 376.
 Administratio Sacramentorum: est officium ministri, 20-25; cum periculo propriae vitae, 24; absoluta, sub conditione, 25.
 Adulterium: impedimentum Matrimonii, 564.
 Adultus: *quoad Baptismum*, quis sit, 79; principium generale, 79; moribundus, 80-83; senex, 84; surdo-mutus, 85; amens, 86; sub aliorum potestate constitutus, 87-90; vitiis deditus, 91-92; haereticus, 93.
 Aegrotus: cessat reservatio peccatorum, 161; religiosa aegrota quoad confessarium, 158; ieiunium ante S. Communionem, ante Missam, 323; obligatio recipiendi Extremam Unionem, 348 ss.
 AequipoIIentes cautiones: 560.
 Aetas: impedimentum Matrimonii, 556.
 Affinitas: impedimentum Matrimonii, 567.

Altare Privilegiatum: 620, 3.
 Amens: eius Baptismus, 86; Confirmatio, 126; Confessio, 221, 171, 3; S. Communio, 317; Matrimonium, 511.
 Apostolica Benedictio: in articulo mortis, 369.
 Applicatio Missae: fit per intentionem, 595; quandonam fieri debet, 598; cuinam fieri potest, 600; pro grege, 614.
 Aqua: adhibenda in Baptismo solenni et privato, 49-51; pro Baptismo in utero matris, 50, nota; vino miscenda in Consecratione, 295.
 Assistentia Matrimonii: quis possit, 501, 542-545.
 Attentatio Matrimonii: cum adulterio est impedimentum Matrimonii, 564.
 Attentio: notiones, 17, in ministro Sacramenti, 18.
 Attritio: 224, eius valor, 231; sufficientia etiam in articulo mortis, 232; relatio ad timorem servilem, 233.
 Attritionismus: 234.

B

Balsamum: miscendum in S. Chrismate, 113.
 Banni: 467-471.
 Baptismus: definitio, 44; necessitas, 45-46; num iterabilis, 48; materia adhibenda, 49-51; actio, 52-53; formula adhibenda, 54-55; plurium insimul, 57; minister, 58-59; obligatio administrandi, 60; subicctum, principium generale, 62; diversa subiecta, 63-93; patrinus, 94-100; caeremoniae, 101-106; tempus et locus, 107-108; adnotatio, 109.

INDEX ALPHABETICUS

- *flaminis*: 44, nota, 45-46.
- *fluminis*: 44, nota.
- *privatus*: quandonam conferendus, 101-104.
- *sanguinis*: 44, nota, 45-46.
- *solemnis*: quandonam conferendus, 101-104.
- Baptizatus in Ecclesia Catholica: quoniam censetur, 501.
- Benedictio *Apostolica*: in articulo mortis, 369.
- *solemnis Matrimonii*, 580; quis eam dare debet, 581; quando licet, 585.
- Beneficium ecclesiasticum: notio, 615; obligatio celebrandi Missam, 616.

C

- Caeremoniae: observandae a ministro Sacramenti, 19; vide etiam ad singula Sacramenta.
- Calendarium: iuxta oratorium in quo celebratur Missa, 623.
- Castitatis perfectae votum: impedimentum Matrimonii, 573.
- Casus: *matrimonialis*: publicus vel occultus, distinguendus ab impedimento publico vel occulto, 519.
- *urgens*: cessat reservatio, 161, 277; quoad dispensationem matrimonialem, 525-527.
- Cautiones seu cautelae: in scriptis dandae, 560; cautiones aequipollentes, 560.
- Celebrans Missae: 602; requisita, 603-609; confessio sacramentalis, 605.
- Celebret: 604.
- Censura: notio, species, 261; divisio, 262; fundamentum, 263; subiectum, 264; causae excusantes, 265; excusantes ab effectu censurae, 266; multiplicatio, 267; absolutio, 268 ss.; absolutio danda ante absolutionem peccati, 192; conditiones ad absolutionem, 273; modus dandi, 278; absolutio a censura multiplici, 274; cessatio reservationis, 277; minister et subiectum Sacramentorum debent esse ab ea liberi, 11, 38.
- Cessatio: reservationis peccatorum, 161; iurisdictionis, 164; reservationis censurae, 277.
- Chrisma: quid sit, adhibendum in Confirmatione, 113; an possit confici a sacerdote delegato a Summo Pontifice, 113 nota.
- Cognatio *spiritualis*: quomodo contrahitur in Baptismo, 61, 100; est impedimentum Matrimonii, 570; quomodo contrahitur in Confirmatione, 130.
- *legalis*: impedimentum Matrimonii, 517, 574.
- Cohabitationis et tori separatio, 486.
- Communio: definitio, 279; necessitas, 280-281; ritus sacramentalis, 283 ss.; sub una vel utraque specie, 287; materia est Hostia consecrata, vide Consecratio; minister 301-302; quandoque etiam laicus, 301; requisita in ministro, 303-306; obligatio administrandi, 307; obligatio administrandi Viaticum, 308; obligatio negandi, 309; subiectum, 310; requisita in subiecto, 311-327; confessio praemittenda, 139, 311; causae excusantes a confessione praemittenda, 312; frequentia communionis, 328-332; quotidiana fovenda, 331; communio spiritualis, 333; caeremoniae, 336; tempus, 334; locus, 335.
- *ut pars Missae*: 588, 589, 590.
- Commutatio satisfactionis sacramentalis: 196, 255.
- Complex: absolutio a peccato turpi, 159; complicitis nomen in confessione non revelandum, 248.
- Concubinarius: quoad Baptismum, 92; quoad Confessionem, 180.
- Concubinatus: causa impedimenti Matrimonii (publicae honestatis), 569.
- Conditio: influxus quoad sponsalia, 450; quoad Matrimonium, 507 ss.; nonnisi gravi de causa et raro permittenda, 508; conditio non procreandi prolem vel eam limitandi, 509; revocatio conditionis, 510.
- Confessio: vide Paenitentia.
- *uti pars Sacramenti*: notio, 238; materia, 239-242; dotes, 243; per interpretem non obligatoria, 140, 243,6; principium, 244; utrum scripto vel signis fieri debet, 246; confessio dimidiata, 249; iteranda vel complenda, 251; generica, 247; generalis, 252; moribundi, 253.
- Confessionis integritas: 243, 8 ss.; causae excusantes, 248; media ad eam obtinendam, 250.
- Confessionale: in oratoriis et ecclesiis adhibendum, 260.
- Confirmatio: definitio, 110; necessitas,

INDEX ALPHABETICUS

- 111; non iterabilis, 112; materia adhibenda, 113-114; actio, 115; formula adhibenda, 116; minister, 117-122; utrum administranda morientibus petentibus, 122; ante vel post primam Communionem, 124; subiectum, 123-126; patrinus, 127-130; caeremoniae, 131; tempus et locus, 132-133; requiritur ante susceptionem Ordinis, 392; in subiecto Matrimonii, 549.
- Coniugicidium: impedimentum Matrimonii, 564.
- Consanguinitas: impedimentum Matrimonii, 565.
- Conscientiae examen: 250.
- Consecratio: *praeparatio materiae Communionis et Sacrificii*: 288-300; materia adhibenda, 288 ss.; utrum duplex requiratur, 291; formula, 296; minister, 297; requisita in ministro, 298; tempus, 299; locus, 300.
- *uti pars Missae*: utrum duplex requiratur, 291, 588-589; complenda, 589,4, 590 ss.
- *sacramentale*: 43.
- Consensus: *mutuus*: facit sponsalia, 417; caque dissolvit, 450; elementum essenziale contractus matrimonialis, 487; qualitates, 487; eius defectus invalidât Matrimonium, 511 ss.; non necessario impeditur scientia vel opinione nullitatis, 516; quando renovandus, 538 ss.
- *parentum*: pro sponsalibus, 422; pro Matrimonio, 553.
- Consuetudinarius: absolvendus, 176.
- Contractus: *matrimonialis*: eius relatio ad Sacramentum, 474 ss.; notio, etc. vide Matrimonium.
- *sponsalitus*: vide Sponsalia.
- Contritio: notio, divisio, 224, dotes, 225; principia, 226-227; utrum requiritur intentio confitendi, 135, 228, 230.
- *imperfecta*, vide Attritio.
- *perfecta*: valor ad remissionem peccati mortalis, 135; quandonam necessaria, 136; in articulo mortis, 232.
- Contritionismus: 234.
- Contumacia: requiritur ad censuram incurrendam, 265; recessus ab ea requiritur ad absolutionem a censura, 273.
- Convalidatio Matrimonii: 538; sanatio in radice, 539 ss.; quid faciendum si est impossibilis, 541.
- Crimen: impedimentum Matrimonii, 564.
- Cultus disparitas: 560; cautiones requisitae, 560.

D

- Defectus: *consensus*: influxus in valorem Matrimonii, 511 ss.; utrum scientia vel opinio nullitatis impediât verum consensum, 516.
- *formae Matrimonii*: invalidât Matrimonium, 517; nisi sit dispensatum, 504.
- *in caeremoniis* Ordinis supplendi, 381, 406.
- *irregularitates ex defectu*: 411.
- *personales*: manifestandi in sponsalibus, 430; ante Matrimonium, 551.
- *usus rationis*: invalidât Matrimonium, 511.
- Delegatus ad assistendum Matrimonio: requisita, 501.
- Denegatio Sacramenti: 23; obligatio denegandi, 29-31.
- Diaconatus: notio, 370; ritus, 378.
- Dimissoriae litterae: 387, 388.
- Directa *absolutio*: peccati, 157.
- *iurisdictio*: 150.
- Disparitas cultus: 560; cautiones requisitae, 560.
- Dispensatio impedimenti matrimonialis: notio, divisio, 523; auctor, 524-527; utrum ignorans exsistentiam impedimenti dispensare possit, 528; subiectum, 520; utrum danda sit indignis, 531; causae canonicae et non-canonicae, 530; influxus causae in dispensationem, 532; effectus, 533; modus petendi, 534; modus exsequendi, 535; an explicita necessaria sit, 536.
- Dispositiones paenitentis: 169, 170, 173, utrum absolutio dispositi differri possit, 175, 192; consuetudinarii, recidivi, 176; occasionarii, 177; superstitiosi, 178; fumigatoris et venditoris opii, etc., 179; polygami, concubinari, 180; parentum filias paganis desponsantium, 181; mariti uxorem vendentis, 182; restitutioni obnoxii, usurarii, 183; violatoris Dominicae, 184; paenitentis pii,

INDEX ALPHABETICUS

- 185; nupturientium, 427; excitandae quantum potest, 193; indisposito S. Communio danda vel neganda, 30, 31, 320.
- Dissimulatio Sacramenti: 32.
- Dissolutio: *sponsalium*: 446ss.
- *Matrimonii*: quoad torum et cohabitationem, 486; quoad vinculum, 494-500.
- Documenta requisita ad licitam Ordinationem, 388; requisita ante Matrimonium, 466.
- Dubium: circa materiam confessionis, 136, 137, 174; circa iurisdictionem, 154; circa sinceritatem et integritatem confessionis, 167; circa dispositiones paenitentis, 171-173, 176 ss.; circa reservationem peccati, 161; excusat a censura, 265.
- *Matrimonium*: gaudet favore iuris, 492; quid in Privilegio Fidei, 492; quid ante Matrimonium initum, 492.

E

- Ecclesia supplet iurisdictionem: 154, 501.
- Episcopatus: notio, 370, 371; ritus, 380.
- Error: quoad sponsalia, 429, 447; quoad Matrimonium, 513; quoad valorem dispensationis matrimonialis, 533.
- *communis*: quoad iurisdictionem, 154.
- Eucharistia: *Sacramentum*: vide Communio.
- *Corpus Domini Eucharisticum*: conficitur in Consecratione, 288 ss.; est materia Communionis et Sacrificii, 288 ss., 587; asservatio, 342 ss.; locus asservationis, 343; renovatio hostiarum, 344; cultus, 345; quid faciendum si S. Hostia decidat, 339; si de vino consecrato decidat, 340; si hostiae supersunt quae in tabernaculo asservari non possunt, 341; si invenitur hostia vel fragmentum hostiae, 346.
- *Sacrificium*: vide Missa.
- Examen conscientiae: 250.
- Excommunicatus: minister Sacramenti, 42; haereticus est excommunicatus, 93; non potest esse patnus, 95; vide Censura.
- Excusatio: a confessione instituenda, 140, ab integritate confessionis, 248,

253; a censura, 265; ab effectu censurae servando, 266.

Exorcistatus: notio, 370; ritus, 375.

Extrema Unctio: notio, 347; necessitas, 348; quoties, 349-350; materia adhibenda, 351; unctio, 352; formula, 354; minister, 355, 356; obligatio administrandi, 357; cum proprio periculo vitae, 24, 358; subiectum, 359; pueri, 360; phrenetici, furiosi, etc., 361; operationem chirurgicam subituri, 363; recenter mortui, 364; peccator impaenitens sensibus destitutus, 366; quid est periculum mortis, 359, 362; requisita subiccti, 365; caeremoniae, 367 ss.

F

- Familiaritas: inter nupturientes licita, 427.
- Favor iuris: pro Matrimonio, 492, 515 nota; pro Privilegio Fidei, 492.
- Fictio: quoad valorem Matrimonii, 514.
- *iuris*: (sanatio in radice) 539.
- Fides: in ministro Sacramenti, 10.
- Fidei privilegium: gaudet favore iuris etiam prae Matrimonio, 492, 495, 500, 515 nota; vide Privilegium Paulinum.
- Filiifamilias: consensus parentum quoad Baptismum, 87-88; pro sponsalibus, 422; pro Matrimonio, 553.
- Foetus: quid est, eius Baptismus in utero matris, 63-64; Baptismus foetus abortivi, 64-65; modus baptizandi foetum, 68; aqua pro Baptismo in utero matris, 50 nota.
- Forma *Sacramenti*: 3; vide etiam sub diversis Sacramentis.
- *iuridica Matrimonii*: qualis est et quis ad eam tenetur in circumstantiis ordinariis, 501; in periculo mortis, 505; in circumstantiis extraordinariis, 506; quoad caeremonias civiles, 501; per procuratorem, 502; per interpretem, 503; defectus formae invalidât Matrimonium, 517; dispensatio a forma, 504.
- Fructus Missae: a quonam obtinentur, 595-596; quomodo et quibus applicantur, 597 ss.; utrum dividi possint, 601; specialissimi, speciales, generales, 595.
- Fundatio pia: notio, 615; obligatio celebrandi Missam, 616.

INDEX ALPHABETICUS

G

Gregoriana series Missarum: 620,5.

H

Haereticus: uti minister Sacramenti, 42; quoad eorum Baptismum, 93; sunt excommunicati, 93; non possunt esse patrini in Baptismo, 95; neque in Confirmatione, 127; iurisdictio sacramentalis apud haereticos, 155; utrum absolvi possunt, 218; sunt irregulares, 412.

Hebes: quoad S. Communionem, 318.

Hermaphroditae: 558.

Honestas publica: impedimentum Matrimonii, 569.

I

Iciunium eucharisticum: 322-323; cessatio obligationis, 324-327.

Ieiuniuin naturale: servandum a ministro Baptismi adulti, 59; ab adulto baptizando, 79; optandum in subiecto Confirmationis, 125 nota.

Ignorantia: excusat a censura, 265; non ab impedimento, 521; quoad sponsalia, 431; quoad valorem Matrimonii, 512.

Impedimentum: *pro susceptione Ordinis*: notio, 410; origo, 413; multiplicatio, 414; cessatio, 415; eius absentia requiritur pro susceptione et executione potestatis Ordinis, 400, 405.

— *Matrimonii*: influxus in sponsalia, 431, 433, 459; obligatio ea revelandi, 468; quid faciendum impedimento detecto vel dubio orto, 469-470; vide etiam Casus.

— *dirimens*: notio, 518; divisio, 519; subiectum, 520; efficacia, 521; efficacia in impossibilitate petendi dispensationem, 522; dispensatio, 523 ss.; quaenam sint, 556 ss.

— *impediens*: notio, divisio, subiectum, efficacia, dispensatio, 572; quaenam sint, 573 ss.

Impositio manus: in Confirmatione, 115; in Ordine, 372 ss.

Impotentia: 494, 557.

Indignus: minister Sacramentorum indignus, 42; Matrimonium cum publice indigno, 576.

Indirecta: *absolutio*: 157.

— *iurisdictio*: 150.

Indissolubilitas: Matrimonii, 491 ss.

Indulgentiae: necessitas confessionis, 141; plenaria in articulo mortis, 369.

Infantes: quinam intelliguntur pro Baptismo, 70 nota; regula generalis, 70; durante partu Baptismus, 66; utrum primum S. Communionem an Confirmationem recipere debeant, 124.

— *fidelium*: eorum Baptismus, 71-73; unius fidelis et unius infidelis, 74.

— *catechumenorum*: an baptizandi sint, 75.

— *infidelium*: eorum Baptismus, 76-77.

— *haereticorum*: eorum Baptismus, 76-77; quandonam censentur in Ecclesia Catholica baptizati, 501.

— *inventi*: eorum Baptismus, 78.

Infirmus: vide Aegrotus.

Instructio: requisita in subiecto Baptismi, 80-81, 84-85; ante Matrimonium, 552.

Integritas confessionis: 243, 8 ss.; causae excusantes, 248; media ad eam obtinendam, 250.

Intentio: notio, divisio, 13; in ministro Sacramenti, 14-15; faciendi quod facit Ecclesia, 14; error in intentione, 16; in subiecto Sacramenti, 39-40; in subiecto Matrimonii, 547.

— *consecrandi*: 298.

— *celebrandi*: 608.

— *applicandi Missam*: 597ss.; quandonam elicienda, 598; conflictus intentionum, 599; utrum licita sit intentio secundaria, 601; liber Missarum acceptarum, 620,7.

Interpellationes: 496.

Interpres: eius usus in confessione non obligatorius, 140, 243,6; quomodo adhiberi possit quin confessio ei innotescat, 243,6; in celebratione Matrimonii, 503.

Irregularitas: notio, 410; origo, 411-412; multiplicatio, 414; cessatio, 415; eius absentia requiritur pro susceptione Sacramenti, 11, 38, 400; item pro executione potestatis Ordinis, 405.

Iteratio: Sacramenti, 2; formulae, 6; ritus, 26-28.

Iuris favor: pro Matrimonio, 492, 515 nota; pro Privilegio Fidei, 492.

Iurisdictio sacramentalis: definitio, di-

INDEX ALPHABETICUS

- visio, 150; in quemnam exerceri potest, 151, 152, 158-159; quis habet ordinariam, 152; delegatam, 153; a iure (in periculo mortis, itinere maritimo, aërio, errore communi, etc.), 154; iurisdictio dubia, 154,4; apud haereticos, 155; restrictio quoad personas, 158-159; quoad peccata, 160; cessatio iurisditionis, 164; specialis pro religiosis feminis, 158.
- *delegata*: a quonam et cuinam delegari potest, 153; praesumi nequit, 153; subdelegari, 153; directa et indirecta, 150.
- L
- Lectoratus: notio, 370; ritus, 374.
- Legalis cognatio: impedimentum Matrimonii, 571, 574.
- Lcgitimatio prolis: effectus dispensationis matrimonialis, 533; effectus convalidationis Matrimonii, 538; et sanationis in radice, 539.
- Litterae: *dimissoriae*, 387, 388.
- *testimoniales* pro susceptione Ordinis, 388.
- Locus confessiones audiendi: 260; pro religiosis, 158.
- M
- Maritus uxorem vendens absolvendus: 182.
- Materia *confessionis*: dubia, 136, 137, 174.
- *Communio*: 283, 287.
- *Consecrationis*: 288 ss.; quomodo debet esse praesens, 289; utrum possit una sine altera consecrari, 291.
- *Sacramenti*, 3.
- Matrimonium: notio, 473; notio contractus matrimonialis, 482; divisio, 483; obiectum, 484-485; elementum essenziale: consensus, 487; quo iure regitur, 416; quae praemitti possunt (sponsalia), 417-462; quae praemitti debent, 463-472; promissum tempore congruo ineundum est, 442; nulla tamen datur actio, 444; utrum solvat sponsalia, 455; relatio inter Sacramentum et contractum, 474-477; necessitas, 478-479; ntus sacramentalis, 480; minister. 481; qualitates, unitas, 488; indissolubitas, 491 ss ; polygamia apud Iudaeos et Infideles, 489; polygamia successiva, 490; Privilegium Paulinum, Privilegium Fidei, 495 ss.; forma iuridica in circumstantiis ordinariis, 501; in periculo mortis, 505; in circumstantiis extraordinariis, 506; quis potest assistere, 501, 542-545; causae nullitatis, 507 ss.; convalidatio, 538; sanatio in radice, 539 ss.; subiectum, 546; requisita, 547 ss.; impedimenta, 518 ss., 556 ss., 572 ss.; caeremoniae, 577 ss.; tempus, 584-585; locus, 586.
- *dubium*: gaudet favore iuris, 492; quid ante Matrimonium initum, 492; quid in privilegio fidei, 492.
- *ratum et consummatum*: nulla humana potestate dissolvi potest, 493.
- *ratum non consummatum*: quomodo dissolvitur, 494.
- *mixtum*: vide Mixta religio et Disparitas cultus.
- Matrina: vide Patrinus.
- Metus: influxus in sponsalia, 434, 448; in valorem Matrimonii, 515; in assistendam parochi, 545.
- Minister: *Sacramenti*: requisita, 8-19; qualitates, 8-12; intentio, 13-16; attentio, 17-18; observatio caeremoniarum, 19; officia: administrandi, 20-25; cum periculo propriae vitae, 24; negandi, 29-33; susceptio Sacramenti a ministro indigno, 42.
- *Baptismi*: in Baptismo privato et solemni quis sit, 58-59; obligatio administrandi, 60; contrahit cognitionem spiritualem (impedimentum Matrimonii), 61; utrum possit etiam munere patrini fungi, 99.
- *Confirmationis*: ordinarius et extraordinarius, 117; requisita in Episcopo, 118; in sacerdote, 119; an Episcopus possit sacerdotem delegare pro Confirmatione, 120; obligatio administrandi, 121; an teneatur administrare molientibus petentibus, 122, an possit simul munere patrini fungi, 129.
- *Paenitentiae*: requisita, 149-164; officia, 165-214; obligatio audiendi confessiones, 165; interrogandi, 166; quid si paenitens nil vel vix aliquid accusat, 167; quid si de sinceritate paenitentis dubitat, 167, 173; obligatio iudicandi, 168-170; dandi vel negandi absolutionem, 170; diffe-

INDEX ALPHABETICUS

rendi, 175, 192; quid si non totam accusationem intellexit, 172; quid si casum solvere non potest, 149, 175, 191, 205; obligatio docendi, 186-190; disponendi, 192-193; ius imponendi obligationem, 194; obligatio imponendi satisfactionem, 195; corrigendi errores commissos et reparandi damna, 198-203; servandi sigillum, 204 ss.

— *Communione*: notio, 301; ordinarius et extraordinarius, 301; quandoque laicus, 301; utrum possit seipsum communicare, 302; requisita, 303 ss.; obligatio administrandi, 307; quoad Viaticum, 308; obligatio negandi, 309.

— *Extremae Unctionis*: regulariter, et in casu necessitatis, 355; utrum plures sacerdotes diversas unctiones perficere possint, 356; obligatio administrandi, 357; etiam cum periculo propriae vitae, 24, 358.

— *Ordinis*: ordinarius et extraordinarius, 382; requisita, 383, 384; utrum presbyter possit Ordines Maiores conferre, 385.

— *Matrimonii*: 542.

Missa: notio, 587; partes, 588; qualitates, 590 ss.; complenda, 594; fructus, 595 ss.; quomodo et quibus applicantur, 597-600; conflictus intentionum, 599; valor, 601; valor Missae a malo sacerdote celebratae, 596; celebrans, 602; requisita, 603-609; confessio praemittenda, 139, 605; obligatio celebrandi, 610 ss.; liber Missarum acceptarum, 620, 7; caeremoniae, 623 ss.; locus, 626; tempus, 627-628.

Missale: iuxta oratorium in quo celebratur Missa, 623.

Mixta religio: impedimentum Matrimonii, 575.

Mola: utrum baptizanda, 69.

Monogamia: 488.

Monstrum: quid sit, quomodo baptizatur, 69.

Moribundus: obligatio cis Baptismum conferendi, 47, 80-82; utrum baptizandi si in via inveniuntur, 83; eorum Confirmatio, 122; confessio, 253; subiectum Extremae Unctionis, 359 ss.; vide etiam Periculum mortis.

Mors apparens: 364.

Mortis periculum: vide Periculum.

Mortuus (recenter): relate ad Extremam Unctionem, 364.

Mutuus: *consensus*: facit sponsalia, 417; eaque dissolvit, 450; elementum essenziale contractus matrimonialis, 487; qualitates, 487; eius defectus invalidât Matrimonium, 511 ss.; causae defectus, 511 ss.; non necessario impeditur scientia vel opinione nullitatis, 516; quando renovandus, 538 ss.

— *promissio Matrimonii*: vide Sponsalia; cum adulterio est impedimentum Matrimonii, 564.

N

Nupturientes: cessat reservatio peccatorum, 161; familiaritas permissa, 427; de absolutione neganda, 427.

O

Obreptio: effectus in dispensationem matrimonialem, 532.

Occasionarius: absolvendus, 177; nupturientes, 427.

Oleum : *Chrisma*: utrum aliud adhiberi possit in Confirmatione, 113-114.

— *infirmorum*: materia Extremae Unctionis, 351.

— *olivarum*: materia pro oleis sacris, 351.

Operatio chirurgica: relate ad Extremam Unctionem, 363.

Opium fumigatores, venditores, etc.: eorum Baptismus, 91; absolvendi, 179.

Ordinarius: proprius quoad Ordinem, 386.

Ordo: notio, 370; divisio, gradus, 371; ritus, 372ss.; minister ordinarius et extraordinarius, 382; requisita ministri, 383 ss.; utrum presbyter possit Ordines Maiores conferre, 385; obligatio administrandi, 389; subiectum, 390; requisita pro susceptione Ordinis, 388, 391-402; pro executione potestatis, 403-405; caeremoniae, 406; supplendae, 381, 406; tempus et locus, 408-409; impedimenta, irregularitates, 410 ss.; est impedimentum Matrimonii, 561; votum Ordines suscipiendi impedit Matrimonium, sed non prohibet usum Matrimonii, 573.

INDEX ALPHABETICUS

- *minores*: 371.
- *maiores*: 371; utrum a presbytero conferri possint, 385.
- Ostiarius: notio, 370; ritus, 373.

P

- Paena vindicativa: absolutio ab ea, 275.
- Paenitentia (Sacramentum); definitio, 134; necessitas, 135-142; ritus sacramentalis, 144-146; minister, 147-216; subiectum, 217-257; caeremoniae, 258; tempus et locus, 259-260; sacrilega susceptio non satisfacit praeecepto annuae confessionis, 138; suscipienda ante S. Communionem, 139, 311, 312; ante Missam, 139, 605; per se non ante Extremam Unionem, 365 nota.
- Vide etiam Satisfactio.
- Panis: materia Consecrationis, 288; qualitates, 292-293.
- Parentes: qui filias paganis desponsarunt absolventi, 181; consensus eorum pro sponsalibus, 422; pro Matrimonio, 553.
- Parochus: per se non potest iurisdictionem ordinariam delegare, 153; quinam parochi aequiparantur quoad iurisdictionem ordinariam, 152; quoad S. Communionem, 301; in sponsalibus, 437; in Matrimonio praeparando, 464 ss.; quoad Matrimonii celebrationem, 501, 542-545.
- Patrinus: *pro Baptismo*: notio, 94; requisita, 95; officium, 96; principium, 97; utrum minister Baptismi possit simul esse patrinus, 99; contrahit cognationem spiritualem (impedimentum matrimonii), 100, 570.
- *pro Confirmatione*: notio, requisita, officium, 127; principium, 128; utrum minister possit simul esse patrinus, 129; contrahit cognationem spiritualem (quae non impedit Matrimonium), 130, 570.
- Paulinum Privilegium: vide Privilegium Paulinum.
- Peccatum: *mortale*: eius remissio, necessitas Paenitentiae, 135, 138-140; post Baptismum dubium, 136; in susceptione Baptismi commissum, 137; dubie commissum vel dubie mortale, 240; eius remissio per contritionem, 230.
- *veniale* eius remissio, 142-143, 230-231; utrum requirat iurisdictionem, 148.
  - *reservatum*: 160; cessatio reservationis, 161; absolutio, 162-163, 249.
- Periculum: administratio Sacramenti cum periculo propriae vitae, 24; quoad Viaticum, 24, 308; quoad Extremam Unionem, 24, 358.
- *mortis*: necessitas Paenitentiae, 135, iurdictio, 154; absolutio complicis, 159; cessat reservatio peccati, 161; et censurae, 277; obligatio recipiendi Viaticum, 281-282; potest Viaticum recipi etiamsi ea die iam communicaverit, 329; etiam non-ieiunus, 324; quid intelligitur relate ad Extremam Unionem, 359, 362-363; forma Matrimonii, 505.
- Pia fundatio: notio, 615; obligatio celebrandi Missam, 616.
- Polygamia: *successiva*: 490; irregularitas, 412.
- *simultanca*: 488; apud Iudaeos et Infideles, 489.
- Polygamus: quoad Baptismum, 92; quoad Confessionem, 180; quoad Matrimonium (Privilegium Fidei), 500.
- Praesentia: materiae et formae (unitas moralis), 6; requisita in subiecto Sacramenti, 41; in subiecto Paenitentiae, 222; absolutio per telephonium, 223; in subiecto Matrimonii, 548.
- Presbyteratus: notio, 370; ritus, 379.
- Privilegium: *Fidei*: gaudet favore iuris etiam prae Matrimonio, 492, 495, 500, 515 nota.
- *Paulinum*: 495, 499; quoad baptizatos acatholicos, 498; interpellationes, 496; novum Matrimonium cum disparitate cultus, 497; vide etiam Privilegium Fidei.
- Pro grege: seu pro populo (applicatio Missae), 614.
- Probabilismus: in administratione Sacramentorum, 33.
- Procurator: in sponsalibus, 424; in celebratione Matrimonii, 502, 511; quoad solemnem Benedictionem Matrimonii, 580.
- Professio religiosa: influxus in sponsalia, 456-458.
- *simplex*: impedimentum impediens Matrimonium, 562, 573.
  - *solemnis*: dissolvit Matrimonium

INDEX ALPHABETICUS

ratum non consummatum, 494; est impedimentum dirimens, 562.
 Proles legitimatio: effectus dispensationis matrimonialis, 533; et convalidationis, 538; et sanationis in radice, 539.
 Promissio Matrimonii: vide Sponsalia; cum adulterium est impedimentum Matrimonii, 564.
 Propositum: in Sacramento Paenitentiae: notio, 235; dotes, 236; principium, 237.
 Publica honestas: impedimentum Matrimonii, 569.
 Publicationes matrimoniales: 467-471.
 Puella desponsata: quoad Baptismum, 71, 89.
 Puer: vide Infantes; confessio puorum, 221, 171,3; obligatio recipiendi Confirmationem, 124; S. Communionem, 316, 280; Viaticum, 281; Extremam Unionem, 360.

R

Raptus: impedimentum Matrimonii, 563.
 Rationis usus: requiritur ad validitatem Matrimonii, 511.
 Recenter mortuus: relate ad Extremam Unionem, 364.
 Recidivus: absolvendus, 176; nupturientes, 427.
 Religio mixta: impedimentum Matrimonii, 575.
 Religiosus status: votum cum amplectendi impedit Matrimonium, sed non prohibet usum Matrimonii, 573.
 Reservatio: *peccati*: 160; cessatio, 161; absolutio, 162-163, 249.
 — *censurae*: cessatio reservationis, 277.
 Ritus sacramentalis: quid sit, materia et forma ritus, 3; principia, 4-7; mutatio accidentalis, substantialis, 4; mutatio verborum, 4 nota; iteratio ritus, 26-28.
 — *Baptismi*: materia adhibenda, 49-51; actio, 52-53; formula, 54-56; in plurali, 57.
 — *Confirmationis*: materia adhibenda, 113; num sacerdos possit conferre S. Chrisma ex delegatione Summi Pontificis, 113 nota; an aliud oleum ac S. Chrisma possit adhiberi, 113-114; actio, 115; formula, 116.

— *Paenitentiae*: 144-146.
 — *Communionis*: 283 ss.
 — *Extremae Unionis*: 351-354.
 — *Ordinis*: 372ss.; defectus supplendi, 381.

S

Sacramentalia: notio, divisio, principia, 43.
 Sacramentum: definitio, 1; numerus, classificationes, 2; materia et forma, 3; ritus sacramentalis, 3-7; minister, 8-33; simulatio et dissimulatio, 32; probabilismus in administratione Sacramentorum, 33; subiectum, 34-42; susceptio a ministro indigno, 42.
 Sacrificium: vide Missa.
 Sanatio in radice: 539-540.
 Satisfactio sacramentalis: imponenda, 195; qualis, 195, 197; commutatio, 196, 255; acceptanda et implenda, 254 ss.; quandonam implenda, 255; quomodo, 256, 257; satisfactio impleta in statu peccati mortalis, 257.
 Scheda confessionis: 213.
 Scientia: requisita in confessorio, 149; supplenda in paenitente, 186-190; ex confessione hausta non adhibenda, 212; requisita in subiecto Matrimonii, 552; vide etiam Instructio.
 Sectio caesarea: quid sit, num sit ob-eunda propter Baptismum pueri (ante et post mortem matris), 67.
 Semifatuus: quoad S. Communionem, 318.
 Senes: tardioris memoriae: quoad Baptismum, 84.
 Separatio: *tori et cohabitationis*: 486.
 — *pseudo-coniugunt*: 541.
 Sigillum: (sacramentalc): 167; notio, 204; obiectum, 206; subiectum, 207-208; principium, 210; quomodo facile violatur, 211; sigillum et scientia ex confessione hausta, 212; sigillum et scheda confessionis, 213; excusare potest ab integritate confessionis, 248; omnino servandum, 208; ne violetur, etiam S. Communio danda est indigno, 30, 31, 320.
 Simulatio Sacramenti: 32.
 Sollicitatio ad turpia: notio, 215; denuntianda, 216; falsa denuntiatio, 216, II.
 Solutio vinculi: quomodo fieri potest, 493 ss.; constare debet, 494; quomodo constat, 559.

INDEX M.PHABETICUS

- Spiritualis cognatio:** contrahitur in Baptismo, 61, 100; et est impedimentum .Matrimonii, 570; contrahitur etiam in Confirmatione, sed non est impedimentum Matrimonii, 130.
- Sponsalia:** definitio, 417; divisio, 418; subiectum, 419; aetas requisita, 420; utrum impediunt nova sponsalia, 421; utrum requiratur consensus parentum, 422; utrum possint ab alio iniri: a parentibus, 423; per procuratorem, 424; obiectum, 425-426; qualitates contractus, 428-434; forma, 435-436; effectus, 438-445; dissolutio, 446-461; necessitas, 462.
- Status religiosus:** votum eum amplectendi impedit Matrimonium, sed non prohibet usum Matrimonii, 573.
- Sterilitas:** non est impotentia nec impedit Matrimonium, 557.
- Stipendium:** (pro Missa): notio, 617; principia, 618-619; liceitas, 620,1; pluralitas, 620,2; quantitas, 620,3; traditio aliis, 620,4; permutatio, 620,6; liber Missarum acceptarum. 620,7; negotiatio, 620,8; reductio et condonatio, 620,9.
- Sub conditione:** administratio Sacramentorum, 25; iteratio Sacramenti, 28; Baptismus in utero matris, 63-64; monstri, 69; moribundi sensibus destituti, 83; confirmatio, 114; absolutio, 171, 173, 174; absolutio paenitentis sensibus destituti, 219; recenter mortui, 220; puerorum et amentium, 221; in extrema necessitate per telephonium, 223; Consecratio (Missae), 290 nota 1-2; 296, 594; Extrema Unctio, 352; recenter mortui, 364; impaenitentis sensibus destituti, 366; sponsalia conditionata, 418; matrimonium conditionatum, 507 ss.
- Subdiaconatus:** notio, 370; ritus, 377.
- Subiectum:** *Sacramenti*. notio, principium generale, 34; requisita: qualitates, 35-38; intentio, 39-40; praesentia, 41; susceptio a ministro indigno, 42.
- *Baptismi*: principium generale, 62; foetus et infans nondum natus, 63-69; infantes, 70-78; adulti, 79-93.
- *Confirmationis*: quis sit, 123-124; requisita, 125; utrum amentes sint confirmandi, 126.
- *Paenitentiae* quis sit, 217; schismaticus et haereticus, 218; peccator impaenitens, 219; recenter mortuus, 220; pueri et amentes, 221; requisita, 222 ss.; consuetudinarius, recidivus, 176; occasionarius, 177; superstitiosus, 178; fumigator et venditor opii, etc., 179; polygamus et concubinarus, 180; parentes filias paganis desponsantes, 181; maritus uxorem vendens, 182; restitutioni obnoxius, usurarius, 183; violator Dominicae, 184; paenitens pius, 185; nupturientes, 427.
- *Communione*: quis sit, 310; sensibus destitutus, 285; utrum dari possit per aesophagum artificialem, 286; requisita, 311 ss.; pueri, 280, 316; amentes, 317; hebetes et semifatui, 318; tussi vel vomitu laborantes, 319; quid si aegrotus est male dispositus, 320.
- *Extremae Unctionis*: 359ss.; pueri, 360; phrenetici, furiosi, etc., 361; operationem chirurgicam subituri, 363; recenter mortui, 364; peccatores impacnientes sensibus destituti, 366; requisita, 365.
- *Ordinis*: quis, 390; requisita pro susceptione Ordinis, 388, 391-402; pro executione potestatis Ordinis, 403-405.
- *sponsalium*: 419; aetas, 420; consensus parentum, 422; utrum qui sponsalia iniit potest nova inire, 42L
- *Matrimonii*: 546; requisita, 547 ss.
- *dispensationis matrimonialis*: 529; utrum danda sit indignis, 531.
- *impedimenti matrimonialis*: 520.
- Subreptio:** effectus in dispensationem matrimonialem, 532.
- Superior religiosus:** in quemnam habet iurisdictionem ordinariam, 152; cui nam eam delegare potest, 153.
- Superstitiosus:** absolvendus, 178.
- Surdo-mutus:** quoad Baptismum, 85.
- Telephonium:** absolutio et confessio per telephonium, 223.
- Testimonia:** requisita ad licitam ordinationem, 388.
- Timor servilis:** 233.
- Tonsura:** 371.
- Tori et cohabitationis separatio:** 486.

INDEX ALPHABETICUS

Turpe: conditio turpis sponsalia afficit, 432, 441, 449; absolutio complicitatis in peccato turpi, 159; sollicitatio ad turpia, 215-216.

U

Unctio: qualis requiritur in Confirmatione, 115; in Extrema Unctione, 353, 356.

Urgentia: vide Casus urgens.

Usurarius: absolvendus, 183.

Usus rationis: requiritur ad validitatem Matrimonii, 511.

V

Valor Missae: utrum liceat fructus dividere, 601; utrum licita sit intentio secundaria, 601.

Vasectomia: non constituit impotentiam perpetuam, 557.

Vestes sacrae: 625.

Viaticum: obligatio recipiendi, 281, 282; etiam a nco-baptizato, 80; ieiunium naturale, 322, 323; utrum sacerdos non-ieiunus possit celebrare ad Viaticum praebendum, 327; utrum recipi possit ab eo qui illa die iam communicavit, 329.

Vinculum: impedimentum Matrimonii, 559; quomodo dissolvitur, 493 ss.; solutio constare debet, 494; quomodo constat, 559.

Vinum: materia Consecrationis, 288; qualitates, 294; aqua miscenda, 295.

Violantes dominicam: 181.

Violatio sigilli: vide Sigillum.

Virginitas: praestantior Matrimonio, 479.

Virginitatis votum: impedimentum Matrimonii, 573.

Vis: quoad valorem Matrimonii, 515; quoad assistentiam Matrimonii, 545.

Vita communis: obiectum contractus matrimonialis, 485; eius dissolutio, 486.

Vitiis deditus: quoad Baptismum: fumigatores et venditores opii, etc., 91; polygami et concubinari, 92; quoad Pacnitentiam, 179-180.

Vocatio: *divina*: 391.

— *ecclesiastica*, 391.

Vota: *solemnia*: impedimentum dirimens Matrimonii, 562; solvunt ratum non consummatum, 494.

— *simplicia*: impediunt, non dirimunt Matrimonium nisi ex speciali dispositione S. Sedis, 562, 573.

— *Virginitatis*: impedimentum Matrimonii, 573.

INDEX ANALYTICUS

CAP. I. - DE SACRAMENTIS IN GENERE

	<i>Pag.</i>
Art. 1. De ritu sacramentali η. 3-7.....	5
Art. 2. De ministro.....	10
§ 1. De requisitis in ministro.....	10
1. Qualitates n. 8-12.....	10
<i>Scholion I.</i> Quot peccata committit qui in una sessione plures confessiones audit vel pluribus S. Communionem distri- buit? n. 9	12
<i>Scholion II.</i> De fide in ministro Sacramenti n. 10 . .	12
2. Intentio n. 13-15.....	14
<i>Scholion.</i> De errore in intentione n. 16.....	17
3. Attentio n. 17-18.....	18
4. Observatio caeremoniarum n. 19	19
§ 2. De officio ministri	20
1. Sacramenta administrandi n. 20-25	20
<i>Scholion.</i> Utrum qui potestatem habet, sed licentiam non habet, teneatur licentiam petere n. 21	21
<i>Corollarium practicum</i> n. 23.....	22
<i>Scholion.</i> De administratione Sacramentorum cum periculo propriae vitae n. 24	22
2. Ritus sacramentalem iterandi n. 26-28	26
3. Sacramenta negandi n. 29-30	30
<i>Corollarium practicum</i> n. 31.....	31
<i>Scholion I.</i> De simulatione et dissimulatione Sacramentorum n. 32.....	32
<i>Scholion II.</i> De usu Probabilismi in administratione Sacramen- torum n. 33	33
Art. 3. De subiecto.....	34
§ 1. In genere n. 34	34
§ 2. De requisitis insubiecto.....	34
1. Qualitates n. 35-38	34
2. Intentio n. 39-40	36
3. Praesentia n. 41	38
<i>Scholion.</i> De susceptione Sacramenti a ministro indigno n. 42 .	38
<i>Appendix.</i> De Sacramentalibus n. 43	39
<i> Applicatio</i>	43

INDEX ANALYTICUS

CAP. II. - DE BAPTISMO

	Pag.
Art. 1. Natura	45
§ 1. Notio η. 44	45
§ 2. Necessitas η. 45-48	46
<i>Scholion I.</i> De gradu necessitatis Baptismi n. 46 - - - -	48
<i>Scholion II.</i> De obligatione Baptismi conferendi monentibus n. 47	49
Art. 2. De ritu sacramentali.....	50
§ 1. Materia adhibenda n. 49-50.....	50
<i>Corollarium practicum</i> n. 51	52
§ 2. Actio n. 52	52
<i>Corollarium practicum</i> n. 53	53
§ 3. Formula n. 54-55	54
<i>Corollarium practicum</i> n. 56	55
<i>Scholion.</i> Possuntne plures simul baptizari sub formula: Ego vos baptizo ...? n. 57	56
Art. 3. De ministro	56
§ 1. Ouis sit n. 58-59	56
§ 2. Obligatio administrandi n. 60	59
<i>Scholion.</i> De cognatione spirituali n. 61	59
Art. 4. De subiecto	59
§ 1. Foetus et infantes nondum nati n. 63-66	60
<i>Scholion I.</i> De sectione caesarea n. 67	62
<i>Scholion II.</i> De modo baptizandi foetum n. 68	63
<i>Scholion III.</i> De baptizandis monstris n. 69	63
§ 2. Infantes	64
1. Fidelium n. 71-75.....	65
2. Infidelium vel haereticorum n. 76-77	67
3. Inventi n. 78	67
§ 3. Adulti	68
A. In circumstantiis ordinariis n. 79	68
B. In circumstantiis extraordinariis	68
1. In periculo mortis constituti n. 80-82	68
<i>Scholion.</i> Num baptizari possit moribundus quem Missio- narius in via invenerit sensibus destitutum n. 83 .	69
2. Senes tardioris memoriae n. 84	70
3. Surdo-muti n. 85	70
4. Amentes n. 86	71
5. Sub aliorum potestate constituti n. 87	71
1) Filii qui invitis parentibus Baptismum petunt n. 87 .	71
2) Pueri qui consentientibus parentibus, sed soli Baptis- mum petunt n. 88	72
3) Puellae desponsatae n. 89	72
4) Uxores sub iugo viri pagani manentes n. 90 - - -	72
6. Vitiis dediti	73
1) Fumigatores et venditores opii etc. n. 91 - - - -	73
2) Polygami et concubinarii n. 92	73
7. Haeretici n. 93	74

INDEX ANALYTICUS

	<i>Pag.</i>
Art. 5. De patrino n. 94-97	75
<i>Corollarium practicum</i> n. 98.....	77
<i>Scholion I.</i> Utrum ipse minister Baptismi simul possit munere patrini fungi n. 99.....	77
<i>Scholion II.</i> De cognatione spirituali n. 100.....	78
Art. 6. De caeremoniis	78
§ 1. De caeremoniis peragendis n. 101-104.....	78
§ 2. De caeremoniis supplendis n. 105-106	79
Art. 7. De tempore et loco.....	80
§ 1. Tempus n. 107.....	80
§ 2. Locus n. 108.....	81
<i>Scholion.</i> De adnotatione Baptismi n. 109.....	82
<i> Applicatio</i>	82

CAP. III. - DE CONFIRMATIONE

Art. 1. Natura	84
§ 1. Notio n. 110.....	84
§ 2. Necessitas n. 111-112	85
Art. 2. De ritu sacramentali.....	86
§ 1. Materia adhibenda n. 113.....	86
<i>Corollarium</i> n. 114.....	87
§ 2. Actio n. 115.....	87
§ 3. Formula n. 116.....	89
Art. 3. De ministro.....	89
§ 1. Quis sit n. 117.....	89
§ 2. Requisita n. 118-119.....	90
<i>Scholion.</i> Utrum Episcopus possit presbyterum delegare ad Sacramentum Confirmationis administrandum n. 120 . . .	92
§ 3. Obligatio administrandi n. 121.....	92
<i>Scholion.</i> Utrum minister teneatur Confirmationem administrare morientibus petentibusn. 122.....	92
Art. 4. De subiecto.....	93
§ 1. Quis sit n. 123-124	93
§ 2. Requisita n. 125.....	94
<i>Corollarium.</i> Utrum confirmandi sint amentes n. 126 - - .	95
Art. 5. De patrino n. 127-128	95
<i>Scholion I.</i> Utrum ipse minister Confirmationis possit simul munere patrini fungi n. 129.....	97
<i>Scholion II.</i> De cognatione spirituali n. 130.....	97
Art. 6. De caeremoniis n. 131 - - - -	97
Art. 7. De tempore et Joco n. 132-133	98
<i> Applicatio</i>	98

INDEX ANALYTICUS

CAP. IV. - DE PAENITENTIA

	<i>Pag.</i>
Art. 1. Natura	99
§ 1. Notio n. 134	99
§ 2. Necessitas n. 135-142	100
<i>Scholion I.</i> Utrum necessarium sit Sacramentum Paenitentiae pro remissione peccati mortalis commissi post Baptismum dubie validum, sed ante eius iterationem n. 136	101
<i>Scholion II.</i> Utrum necessarium sit Sacramentum Paenitentiae pro remissione peccati in ipsa susceptione Baptismi com- missi n. 137	102
<i>Scholion.</i> De causis excusantibus ab obligatione suscipiendi Sa- cramentum Paenitentiae n. 140	104
<i>Corollarium.</i> De remissione peccatorum venialium n. 143 . . .	106
Art. 2. Ritus sacramentalis n. 144-145	107
<i>Scholion.</i> Possuntne plures simul absolvi sub formula: Ego vos absolvo a peccatis vestris ... ? n. 146.....	108
Art. 3. De ministro	108
§ 1. Quis sit n. 147	108
<i>Scholion.</i> Utrum sacerdos sine iurisdictione possit peccata ve- nialia remittere n. 148.....	109
§ 2. Requisita	109
A. In genere n. 149	109
B. De iurisdictione.....	111
1. Notio n. 150	111
2. Subiectum passivum n. 151	111
3. Subiectum activum n. 152-154	112
<i>Scholion I.</i> De confessione apud haereticos n. 155	118
<i>Scholion II.</i> De pacnis contra audientes confessiones sine iurisdictionen. 156	118
4. Restrictio n. 157-160	118
5. Cessatio reservations n. 161-162	126
6. Absolutio a reservatis n. 163	128
7. Cessatio iurisdictionis n. 164	128
§ 3. Officia	129
A. In administratione Sacramenti.....	129
1. Obligatio administrandi. 165	129
2. Obligatio interrogandi n. 166.....	131
<i>Scholion.</i> Quid facere debet confessarius de paenitente qui nihil vel vix aliquid accusat vel de cuius sinceritate dubitat? n. 167	133
3. Obligatio iudicandi n. 168-170	134
<i>Corollarium.</i> De absolute danda sub conditione n. 171	137
<i>Scholion I.</i> Quid facere debet confessarius qui propter ni- miam fatigationem vel distractionem vel cantum in ecclesia vel etiam propter insufficientem cognitionem idiomatis paenitentis, totam accusationem intelligere non valuit? n. 172	138
<i>Scholion II.</i> Quid faciendum si confessarius dubium inso- lubile habet circa paenitentis dispositiones? n. 173 .	139
<i>Scholion III.</i> Quid faciendum si paenitens solum habet pec- cata dubia? n. 174	139

INDEX ANALYTICUS

	Pag.
<i>Scholion IV.</i> Utrum absolutio paenitentis dispositi quandoque differri possit n. 175.....	140
<i>Scholion V.</i> De absolvendis consuetudinariis et recidivis n. 176.....	140
<i>Scholion VI.</i> De absolvendis occasionariis n. 177 . . .	142
<i>Scholion VII.</i> De superstitionis n. 178.....	142
<i>Scholion VIII.</i> De fumigatoribus et venditoribus opii, morphii, heroinae, etc. n. 179.....	143
<i>Scholion IX.</i> De polygamiis et concubinariis necnon de mulieribus absque dispensatione paganis traditis n. 180	143
<i>Scholion X.</i> De parentibus qui filias suas sine dispensatione paganis desponsaverunt n. 181.....	144
<i>Scholion XI.</i> De maritis qui uxores suas infidelibus venderunt n. 182.....	144
<i>Scholion XII.</i> De restitutione obnoxiiis et de usurariis n. 183.....	145
<i>Scholion XIII.</i> De violatoribus dominicae n. 184 . . .	145
<i>Scholion XIV.</i> De paenitentibus piis n. 185 - - -	145
4. Obligatio docendi n. 186-190	146
<i>Scholion.</i> Quid facere debet confessarius qui casum quemdam solvere non valet? n. 191.....	149
5. Obligatio disponendi n. 192-193	149
<i>Scholion.</i> Utrum confessarius possit paenitenti sub peccato mortali imponere obligationem quam ei iudicat ad emendationem necessariam n. 194.....	152
6. Obligatio satisfactionem imponendi n. 195.....	152
<i>Scholion I.</i> De commutatione satisfactionis n. 196 . .	156
<i>Scholion II.</i> Quaedam paenitentiae utilius imponendae n. 197.....	157
B. Post administrationem Sacramenti.....	160
1. Obligatio corrigendi errores commissos n. 198-203 . .	160
2. Obligatio sigillum servandi n. 204-210	164
<i>Scholion.</i> Quid facere debet confessarius qui casum quemdam solvere non valet? n. 205	166
<i>Scholion.</i> Quid facere debet confessarius aliusve, si interrogatur circa illa quae ad sigillum pertinent? n. 209	170
<i>Corollarium practician.</i> Modi quo facile indirecte violatur sigillum n. 211.....	172
<i>Scholion I.</i> De usu scientiae ex confessione haustae n. 212	174
<i>Scholion II.</i> De schedula confessionis danda vel neganda n. 213.....	175
<i>Scholion III.</i> De pacnis contra violantes sigillum n. 214 .	176
<i>Appendix.</i> De sollicitatione ad turpia n. 215-216 . .	176
Art. 4. De subiecto.....	181
§ 1. Quis sit n. 217.....	181
<i>Scholion I.</i> Possuntne absolvi schismatici vel haeretici? n. 218	182
<i>Scholion II.</i> Potestne absolvi peccator impaenitens sensibus destitutus? n. 219.....	182
<i>Scholion III.</i> Utrum absolvi possint recenter mortui n. 220 .	183
<i>Scholion IV.</i> De absoluteione puerorum et amentium n. 221 .	183
§ 2. Requisita	184
1. Praesentia n. 222	184
<i>Scholion.</i> De absoluteione per telephonium n. 223 . . .	185

INDEX ANALYTICUS

	Pag.
2. Contritio n. 224-227	185
<i>Corollarium I.</i> Utrum requiratur ut actus contritionis elicited sit cum intentione confitendi n. 228	189
<i>Corollarium II.</i> Utrum unus actus doloris pro pluribus absolutionibus sufficiat n. 229.....	190
<i>Scholion I.</i> De valore contritionis perfectae in remissione peccati n. 230	190
<i>Scholion II.</i> De valore attritionis in remissione peccati n. 231	190
<i>Scholion III.</i> Utrum qui cum sola attritione peccata sua confessus est, adhuc teneatur saltem in articulo mortis actum contritionis perfectae elicere n. 232	191
<i>Scholion IV.</i> Utrum ad attritionem sufficiat timor servilis n. 233	191
<i>Corollarium.</i> Attritionismus et Contritionismus n. 234	192
3. Propositum n. 235-237	192
4. Confessio n. 238-244	195
<i>Scholion.</i> Utrum peccatum dubie commissum vel dubie mortale debeat, soluto dubio, paenitens confiteri n. 240	197
<i>Scholion I.</i> Utrum iterum accusare debeat paenitens peccata quorum numerum circiter tantum vel bona fide inferiorem confessus est, sed nunc certe cognoscit n. 245	202
<i>Scholion II.</i> Utrum ille qui a vocali confessione facienda impeditur, teneatur signis vel scripto confiteri n. 246	203
<i>Scholion III.</i> De confessione generica n. 247	203
<i>Scholion IV.</i> De causis ab integritate confessionis excusantibus n. 248	205
<i>Scholion V.</i> Utrum unquam licita sit confessio dimidiata n. 249	208
<i>Scholion VI.</i> De mediis ad integritatem confessionis obtinendam seu de examine conscientiae n. 250	208
<i>Scholion VII.</i> De confessionis iteratione et completionem n. 251	210
<i>Scholion VIII.</i> De confessione generali n. 252	211
<i>Scholion IX.</i> De confessione moribundorum n. 253	213
5. Satisfactio sacramentalis n.254-256	214
<i>Scholion.</i> De satisfactione impleta in statu peccati mortalis n. 257	216
Ar i. 5. De Caeremoniis n. 258	217
Ar t. 6. De tempore et loco n.259-260	217
<i>Appendix. De Censuris</i>	218
Notio-species n. 261.....	218
Divisio n. 262	219
Fundamentum n. 263	220
Subiectum n. 264 — — —	221
Causae excusantes a censura n. 265	223
Causae excusantes ab effectucensurae n. 266	224
Multiplicatio censurae n. 267	224
Absolutio a censura n. 268-273	224
<i>Scholion I.</i> Absolutio a censura multiplici n. 274	228
<i>Scholion II.</i> Absolutio a paenis vindicativis n. 275	228
<i>Scholion III.</i> De interpretatione facultatum n. 276	228
Cessatio reservationis n. 277	228
Modus dandi absolutionem n. 278 — — —	230
<i> Applicatio</i> — — —	230

INDEX ANALYTICUS

CAP. V. - DE S. COMMUNIONE

SEU DE SACRAMENTO EUCHARISTIAE

	<i>Pag.</i>
Art. 1. Natura	232
§ 1. Notio n. 279	232
§ 2. Necessitas n. 280-281	233
<i>Scholion.</i> Utrum Viaticum recipere teneatur ille qui brevi ante S. Communionem recepit n. 282	236
Art. 2. De ritu sacramentali.....	237
§ 1. De ipso ritu sacramentali n. 283	237
<i>Scholion I.</i> Utrum qui in statu peccati mortalis Corpus Christi Eucharisticum ore sumit, sed non déglutit, committat sacri- legium n. 284.....	238
<i>Scholion II.</i> Utrum S. Communio dari possit iis qui sensibus sunt destituti n. 285.....	238
<i>Scholion III.</i> Utrum S. Communio dari possit per oesophagum artificialem n. 286	238
<i>Scholion IV.</i> De Communionem sub una vel sub utraque specie n. 287	239
§ 2. De materia praeparanda seu De Consecratione.....	239
A. Materia adhibenda n. 288-291	240
<i>Corollarium practician</i> n. 290	241
1. Panis n. 292-293	242
2. Vinum n. 294-295	245
B. Formula n. 296	248
C. Minister.....	249
1. Quis sit n. 297	249
2. Requisita n. 298	250
D. Tempus n. 299	250
E. Locus n. 300	251
Art. 3. De ministro.....	252
§ 1. Quis sit n. 301	252
<i>Scholion.</i> Utrum sacerdos vel diaconus possit seipsum commu- nicare n. 302	253
§ 2. Requisita n. 303-306	254
§ 3. Obligationes	256
1. Administrandi	256
A. In genere n. 307	256
B. Quoad Viaticum n. 308	256
2. Negandi n. 309	257
Art. 4. De subiecto	258
§ 1. Quis sit n. 310	258
§ 2. Requisita	258
A. Quoad animam n. 311-315.....	258
<i>Scholion.</i> De causis excusantibus a confessione praemittenda n. 312.....	259
<i>Scholion I.</i> De Communionem puerorum n. 316	261

INDEX ANALYTICUS

	<i>Pag.</i>
<i>Scholion II.</i> De amentibus n. 317.....	262
<i>Scholion III.</i> De hebetibus et semifatuis n. 318	262
<i>Scholion IV.</i> De iis qui gravi tussi vel vomitu laborant n. 319	262
<i>Scholion V.</i> Quid faciendum si aegrotus invenitur male dis- positus? n. 320	263
B. Quoad corpus n. 321-323	263
<i>Scholion I.</i> Cessatio obligationis ieiunii eucharistici n. 324 .	267
<i>Scholion II.</i> Utrum neo-sacerdos primitias solemnes celebra- turus vel puer primam Communionem solemniter recep- turus, si inadvertenter et secrete aliquid sumpserit, pos- sit adhuc Missam celebrare vel ad S. Communionem accedere n. 325	268
<i>Scholion III.</i> Utrum quis possit non-ieiunus S. Communio- nem recipere ad implendum praeceptum paschale n. 326	268
<i>Scholion IV.</i> Utrum sacerdos possit non-ieiunus celebrare ad Viaticum praebendum n. 327	269
§ 3. Frequentia S. Communionis n. 328-332	269
<i>Scholion.</i> De Communionem spirituali n. 333	271
Ar i. 5. De tempore et loco	271
§ 1. De tempore n. 334	271
§ 2. De loco n. 335	272
Ar t. 6. De caeremoniis n. 336	272
<i>Scholion I.</i> Utrum sacerdos qui indice et pollice non possit administrare S. Communionem, possit aliis digitis hoc facere n. 337	273
<i>Scholion II.</i> An liceat, gravi interveniente causa, Euchari- stiam administrare in aliquo medio, e. g. in cochleari n. 338	273
<i>Scholion III.</i> Quid faciendum si S. Hostia decidat? n. 339 .	273
<i>Scholion IV.</i> Quid faciendum si de vino consecrato decidat? n. 340	274
<i>Scholion V.</i> Quid faciendum si hostiae deficiunt vel si super- sunt quae in tabernaculo asservari non possunt? n. 341	274
<i>Appendix.</i> De asservatione Sanctissimi.....	275
De loco asservationis n. 343	275
De renovatione hostiarum n. 344	276
De cultu Sanctissimi n. 345	276
<i>Scholion.</i> Quid faciendum si alicubi invenitur hostia vel frag- mentum hostiae? n. 346	277
<i> Applicatio</i>	278

CAP. VI. - DE EXTREMA UNCTIONE

Ar i. 1. Natura	280
§ 1. Notio n. 347 - - -	280
§ 2. Necessitas n. 348-350	281
Ar t. 2. De ritu sacramentali	283
§ 1. Materia adhibenda n. 351	283
<i>Corollarium</i> n. 352	284

INDEX ANALYTICUS

	<i>Pag.</i>
§ 2. Actio n. 353	284
§ 3. Formula n. 354	286
Art. 3. De ministro	286
§ 1. Quis sit n. 355	286
<i>Scholion</i> . Utrum plures sacerdotes diversas unctiones perficere possunt n. 356	287
§ 2. Obligatio administrandi n. 357	288
<i>Scholion</i> . Utrum teneatur minister Extremam Unctionem administrare cum proprio periculo vitae n. 358 - - - -	288
Art. 4. De subiecto	288
§ 1. Quis sit n. 359	288
<i>Scholion I</i> . Utrum pueris possit administrari Extrema Unctio n. 360	289
<i>Scholion II</i> . Utrum phreneticis, furiosis et similibus in periculo mortis Extrema Unctio administrari possit n. 361	290
<i>Scholion III</i> . Quale periculum mortis requiritur? n. 362 . . .	290
<i>Scholion IV</i> . Utrum operationem chirurgicam subituri Extremam Unctionem recipere possint n. 363	291
<i>Scholion V</i> . Utrum Extrema Unctio recenter mortuis adhuc conferri possit n. 364	291
§ 2. Requisita n. 365	293
<i>Scholion</i> . Utrum Extrema Unctio conferri possit peccatoribus impacnitentibus sensibus destitutis n. 366	294
Art. 5. De caeremoniis n. 367	294
<i>Scholion I</i> . De ordine servando in assistendo moribundis n. 368	295
<i>Scholion II</i> . De Benedictione Apostolica in articulo mortis n. 369	296
<i> Applicatio</i>	297

CAP. VII. - DE ORDINE

Art. 1. Natura . . .	298
§ 1. Notio n. 370	298
§ 2. Divisio n. 371	300
Art. 2. Ritus externus n. 372-380	300
<i>Corollarium practician</i> . De supplendis defectibus n. 381 .	304
Art. 3. De ministro	306
§ 1. Quis sit n. 382	306
§ 2. Requisita n. 383-384	306
<i>Scholion I</i> . Utrum presbyter possit ex facultate S. Sedis Ordines Maiores conferre n. 385.....	307
<i>Scholion II</i> . Quis relate ad ordinationes est Ordinarius proprius? n. 386	308
<i>Scholion III</i> . De litteris dimissoriis n. 387	308

INDEX ANALYTICUS

	<i>Pag.</i>
<i>Scholion IV.</i> De requisitis documentis ad licitam ordinationem	
n. 388	309
§ 3. Obligatio administrandi n. 389	310
Art. 4. De subiecto.....	311
§ 1. Ouis sit n. 390	311
§ 2. Requisita	311
1. Pro susceptione Ordinis n. 391-402	311
2. In exsecutione potestatis n. 403-405	319
Art. 5. De caeremoniis n. 406	321
<i>Scholion.</i> De precibus recitandis n. 407	321
Art. 6. De tempore et loco	322
§ 1. De tempore n. 408	322
§ 2. De loco n. 409	322
<i>Appendix.</i> De irregularitatibus et impedimentis canonicis . . .	323
Notiones n. 410	323
Origo n. 411-413.....	324
Multiplicatio n. 414	332
Cessatio n. 415	332
<i> Applicatio</i>	334

CAP. VIII. - DE MATRIMONIO

Art. praeuius prior. De Sponsalibus.....	337
§ 1. Notio n. 417-418.....	337
§ 2. Subiectum n. 419	340
<i>Scholion I.</i> Quaenam aetas requiritur ad valida sponsalia ineunda? n. 420	341
<i>Scholion II.</i> Utrum sponsalia inita faciant subiectum incapacem ad nova sponsalia ineunda n. 421	341
<i>Scholion III.</i> Utrum filii familias indigeant consensu parentum ad sponsalia ineundan.422	342
<i>Scholion IV.</i> De sponsalibus a parentibus initis n. 423 . . .	342
<i>Scholion V.</i> De sponsalibus per procuratorem n. 424 . . .	343
§ 3. Obiectum n. 425-426 — — — — —	343
<i>Scholion.</i> De familiaritate licita inter nupturientes n. 427 . . .	344
§ 4. Qualitates n. 428-434	345
<i>Corollarium.</i> De obligatione manifestandi proprios defectus n. 430	346
<i>Scholion.</i> Utrum ignorantia impedimenti exsistentis invalidet sponsalia n. 431	347
<i>Scholion.</i> Utrum exsistentia impedimenti Matrimonii faciat sponsalia invalida n. 433	348
§ 5. Forma n. 435-436	349
<i>Scholion.</i> Quinam pro sponsalibus veniunt nomine parochi? n. 437	351
§ 6. Effectus n. 438-445	352

INDEX ANALYTICUS

	Pag.
§ 7. Dissolutio n. 446-461	357
<i>Scholion.</i> Utrum sponsalia solvantur per Matrimonium subsequens unius partis cum tertia persona n. 455	361
<i>Scholion.</i> Utrum ad solvenda sponsalia requirantur vota perpetua n. 457	362
<i>Corollarium.</i> Ad quid tenetur qui post sponsalia statum perfectiorem elegit, sed postea ab eo recedit? n. 458 - - - -	362
§ 8. Necessitas n. 462	364
Art. praevius alter. De iis quae celebrationi praemittenda sunt n. 463	367
A. Extra periculum mortis n. 464-471	365
<i>Scholion.</i> De obligatione impedimenta revelandi n. 468 . . .	368
B. In periculo mortis n. 472	370
Art. 1. Natura Matrimonii	370
§ 1. Notio n. 473	370
§ 2. Relatio Sacramentum inter et Contractum n. 474-476	371
<i>Scholion.</i> De Matrimonio baptizati qui non habet intentionem Sacramentum suscipiendi vel administrandi n. 475	371
<i>Scholion.</i> De sacramentalitate Matrimonii ante Baptismum initi n. 477	373
§ 3. Necessitas n. 478-479	373
Art. 2. Ritus sacramentalis n. 480	374
<i>Corollarium.</i> De ministro huius Sacramenti n. 481	375
Art. 3. Contractus Matrimonialis.....	375
§ 1. Notio n. 482-483	375
§ 2. Obiectum n. 484-485	377
<i>Scholion.</i> De dissolutione vitae communis seu de separatione tori et cohabitationis n. 486	378
§ 3. Elementum essenziale n. 487	382
§ 4. Qualitates	384
1. Unicitas n. 488-490	384
<i>Scholion.</i> De polygamia simultanea apud ludacos et Infideles n. 489	386
2. Indissolubilitas n. 491-500	387
<i>Scholion.</i> De Matrimonii favore iuris n. 492	389
<i>Scholion I.</i> De interpellationibus n. 496	394
<i>Scholion II.</i> De novo Matrimonio cum disparitate cultus n. 497	396
<i>Scholion III.</i> De Privilegio Paulino relate ad baptizatos a catholicos n.498	397
<i>Corollaria practica</i> n. 499	398
§ 5. Forma iuridica	400
A. In circumstantiis ordinariis n. 501	400
<i>Scholion I.</i> De Matrimonio contracto per procuratorem n. 502	404
<i>Scholion II.</i> De Matrimonio contracto per interpretem n. 503	405
<i>Scholion III.</i> De dispensatione a forma n. 504 - - - -	406
B. In circumstantiis extraordinariis n. 505-506	406

INDEX ANALYTICUS

	Pag.
§ 6. Causae nullitatis.....	408
1. Conditiones n. 507-508	408
<i>Scholion I.</i> De Matrimonio sub conditione non procreandi vel numero limitandi prolem n. 509.....	412
<i>Scholion II.</i> De revocatione conditionis n. 510 - - - -	413
2. Defectus consensus n. 511-515.....	413
<i>Scholion.</i> Utrum scientia vel opinio nullitatis Matrimonii im- pediat verum consensum n. 516.....	416
3. Defectus formae n. 517.....	417
4. Impedimenta dirimentia n. 518-535	417
<i>Scholion.</i> Utrum impedimentum dirimens invalidet Matrimo- nium in impossibilitate petendi dispensationem n. 522 .	420
<i>Scholion.</i> Utrum dispensationem dare possit ignorans exsi- stentiam impedimenti n. 528	425
<i>Scholion.</i> De dispensatione neganda indignis n. 531 . . .	429
<i>Scholion.</i> Utrum necessaria sit dispensatio explicita n. 536 .	434
§ 7. Convalidatio.....	434
1. Simplex convalidatio n. 538	435
2. Sanatio in radice n. 539-540	436
<i>Scholion.</i> Quid agendum si Matrimonium convalidari nequeat? n. 541	438
Art. 4. De Parocho Assistente n. 542-545	439
Art. 5. De Subiecto.....	442
§ 1. Quis sit n. 546	442
§ 2. Requisita n. 547-554	442
<i>Scholion.</i> De obligatione ante Matrimonium manifestandi pro- prios defectus n.551	444
<i>Scholion.</i> Quonam momento requiritur in subiecto status gratiae n. 555	447
§ 3. Impedimenta dirimentia.....	448
1. Aetas n. 556	448
2. Impotentia antecedens perpetua n. 557	449
<i>Scholion.</i> De hermaphroditis n. 558	451
3. Ligamen seu vinculum n. 559	452
4. Disparitas cultus n. 560	453
5. Ordo Sacer n. 561	457
6. Professio Solemnis n. 562	457
7. Raptus n. 563	458
8. Crimen n. 564	459
9. Consanguinitas n. 565	465
<i>Scholion.</i> Nomina consanguineorum meorum usque ad ter- tium gradum n. 566	467
10. Affinitas n. 567	468
<i>Scholion.</i> Nomina affinium meorum usque ad 'secundum gra- dum n. 568	469
11. Publica honestas n. 569	470
12. Cognatio spiritualis n. 570	471
13. Cognatio legalis n. 571	472
§ 4. Impedimenta impredientia n. 572	473
1. Votum n. 573	473
2. Cognatio legalis n. 574	475

INDEX ANALYTICUS

	<i>Pag.</i>
3. Mixta religio n. 575	475
<i>Scholion.</i> De Matrimonio cum publice indignis n. 576 . . .	477
Art. 6. De Caeremoniis	478
A. Ipsa Matrimonii celebratio n. 577-579	478
B. Benedictio sollemnis n. 580-583	479
Art. 7. De Tempore et Loco	481
§ 1. De Tempore	481
A. Ipsius celebrationis n. 584	481
B. Solemnis benedictionis n. 585	482
§ 2. Locus n. 586	482
<i> Applicatio</i>	483

CAP. IX. - DE SACRIFICIO MISSAE

Art. 1. Natura	484
§ 1. Notio n. 587	484
§ 2. Partes n. 588	486
<i>Corollaria practica</i> n. 589	486
§ 3. Qualitates	488
1. Integrum n. 590	488
2. Continuum n. 591-594	489
§ 4. Fructus n. 595-600	491
<i>Scholion.</i> De valore Missae a malo sacerdote celebratae n. 596	492
<i>Corollarium practicum.</i> De conflictu duarum intentionum n. 599	493
§ 5. Valor n. 601	495
Art. 2. De Celebrante	496
§ 1. Quis sit n. 602	496
§ 2. Requisita n. 603-609	496
§ 3. Obligatio celebrandi	500
1. Ex ipso sacerdotio n. 610-612.....	500
2. Ex officio n. 613-614.....	501
3. Ex fundatione vel beneficio n. 615-616.....	504
4. Ex stipendio n. 617-619.....	505
<i>Scholion.</i> Quaestiones quaedam circa stipendium n. 620 . . .	508
5. Ex promissione n. 621	511
6. Ex oboedientia n. 622	512
Art. 3. De Caeremoniis n. 623-625	513
Art. 4. De loco n. 626	515
Art. 5. De tempore	516
1. Quoad diem n.627	516
2. Quoad horam n.628	517
<i> Applicatio</i>	518
<i>Index alphabeticus</i>	521

STAMPATO COI TIPI
DELLA CASA
EDITRICE MARIETTI
TORINO - 1963

